ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 1
JEUDI 1er JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

68րդ ՏԱՐԻ -- ԹԻՒ 18.095 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 68e ANNEE — N° 18.095

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԼԱՏԻՒՐ Թոքիօ պիտի չերթայ մասնակցելու Է7-ի (եօթը մեծահարուստ պետութիւնները) ժողովին: «Հոս ու հոն ինքզինքս ցուցադրելու պէտք չունիմ, երբ այնքան գործ կայ ընելիք Ֆրանսա»: Ուրեմն Նախագահ Միթերան կ'երթայ «ինքզինքը ցուցադրելու» եւ իրեն հետ՝ Տնտեսութեան եւ Արտաքին Նախարարները: Կը թուի նաեւ որ Պալատիւր չէ ուզած որ կրկնուի այն ծիծաղելի կացութիւնը, որ ստեղծուած էր նախկին համակեցութեան ատեն, երբ Շիրաք եւ Միթերան միասին էին եւ նախապատուութեան հարցեր ծագած էին: Ներկայիս, դժուարութիւններ ալ կան, քանի Ուաշինկթըն միտք չունի զիջումներ ընելու Կ.Ա.Թ.Թ.-ի շուրջ:

ՍԱԼՄԱՆ ՌԸՇՏԻ կարճ այցելութիւն մը կատարեց Փարիզ, Յունիս 29-ին: Մշակոյթներու համաշխարհային Ակադեմիան էր զինք հրաւիրողը (հիմնուած անցեալ Նոյեմբերին Էլի Վիզելի կողմէ, Միթերանի օրհնութեամբ): Յայտարարած է թէ շատ հպարտ է որ նման համբաւաւոր Ակադեմիայի մը անդամ է: Իր վիճակը կը բաղդատէ ալժերացի մտաւորականներու վիճակին, սա տարբերութեամբ, դիտել կուտայ «Լիպերասիոն», որ ալժերացի մտաւորականները «բրիտանական ոստիկանութիւնը կամ 200 ֆրանսացի ոստիկան» չունին զիրենք պաշտպանելու համար:

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ պատմական բոլոր արձանիչները կոտրած են Ֆրանսայի մէջ, Մայիսին հասնելով 7987-ի: Ընդհ. ձեւով 61.777 սնանկութիւններ եղած են 1992 Յունիսէն 1993 Մայիս եւ բոլոր ճիւղերուն կը վերաբերին:

ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ մէջ լարուածութեան նոր օճախ մը ստեղծուած է եւ լուրջ տագնապ ծագած Յունաստանի եւ Ալպանիոյ միջեւ: Յունաստան, արդարեւ, առանց ազդարարութեան սկսած է արտաքսել հազարաւոր Ալպանացիներ, անբաղձալի նկատուած: Տիւ եւ գիշեր, աւելի քան 10 հազար հոգի ետ մղուած են դէպի Ալպանիա, Շաբաթ օրուընէ ի վեր: Թիրանա «մարդկային իրաւանց բռնաբարութիւն» կը տեսնէ, մինչ Աթէնք կը գտնէ որ Ալպանիա Էնվէր Հոճայի օրուան վերադարձած է: Յունաստան, այսօր, 200 հազար Ալպանացի ունի, մեծ մասը անկանոն կացութեան մէջ: Ըստ Արտաքին Նախարարութեան, յոյն ընկերութիւնը ի վիճակի չէ ընդունելու «գաղթողներու բեռը, ոչ ալ հանդուրժելու ալպանական ծագում ունեցող ոճրագործութեան յաւելումը»:

ԱՆԹԱԼԻԱՅԻ ահաբեկչական արարքին առթիւ (26 վիրաւոր), քրտական ՓՔՔ-ն ուրացաւ որեւէ պատասխանատուութիւն: Թուրքերը իրեն վերագրած էին ոճրափորձը: Միւս կողմէ, վեց Թուրք զինուոր եւ հինգ Քիւրտեր սպաննուած են վերջին 48 ժամերուն, Գայալըքի շրջանը:

ՏԻԿԻՆ ՍԻՄՈՆՆ ՎԷՅԼԻ պատրաստած ծրագիրը ընկերային ապահովագրութեան բացը գոցելու համար, դժգոհ կը ձգէ բոլորը: Ֆրանսական Միւթիւէլին նախագահն ալ անբաւարար կը գտնէ, նկատել տալով որ ձեռք առնուած միջոցները ոչ մէկ հարց կը կարգադրեն եւ անխուսափելի կը գտնէ սակերու յաւելումը:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» -- ՅՈՒՆԻՍ 24 / 29)

ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ ԿՐԱՍՆՈՍԵԼՍԿԻ ՇՐՋԱՆԸ

Կրասնոսելսկի շրջանի գործադիր կոմիտէին հաղորդած լուրերուն համաձայն, Յունիս 28-ին եւ 29-ին հրթիռներով լայնատարած ռմբակոծութիւններու ձեռնարկած են Ազրպէջանցիք Արտանիշ գիւղը, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կայ եւ բաւական աւեր գործուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ԿԵԱՆՔԻ ՊԱՐԶԱԾ ՊԱՏԿԵՐԸ

Կառավարական կրօնական հարցերու Խորհուրդի նախագահի տեղակալ Ղազար Սուճեանի հաղորդած տուեալներով, այսօր Հայաստան պաշտօնապէս արձանագրուած են հայ առաքելական, հայ կաթողիկէ, ռուս օրթոտոքս, հեթանոսական, յուդայական, եզդիական, եօթներորդ օրուան ադվենթիսթներու, խարիզմաթներու, յիսնականներու, կրիշնայականներու ընդամէնը 10 դաւանանքներ: Արձանագրութեան դիմած են նաեւ քրիստոնեայ մկրտչականները, եհովայականները եւ պահայի համայնքը: Այսօր Հայաստան կը գործէ առաքելական 65 -- 70 եկեղեցի եւ վանք: Հայ կաթողիկէ համայնքներ կը գործեն Գիւմրի, ինչպէս նաեւ Ախուրեանի, Տաշիրի, Ստեփանաւանի շրջանները: Ռուս օրթոտոքս եկեղեցիներ կան Երեւան եւ Հայաստանի երեք այլ շրջաններուն մէջ:

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆԷՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը իր վերջին նստաշրջանին ընդունած է շարք մը օրէնքներ որոնք կը վերաբերին պետական նուէրներու եւ շքանշաններու: Խորհրդարանը որոշում առած է նաեւ կրթութեան, մշակոյթի, գիտութեան, բնապահպանութեան, հիւլէական ուժի խաղաղ օգտագործման շուրջ միջազգային կարգ մը համաձայնագրերու Հայաստանի միացման: Փոփոխութիւններ եւ ամբողջացումներ կատարուած են իրաւական, դատական մարմիններու գործունէութեան առնչուող օրէնսդրութեան մէջ: Նաեւ, Խորհրդարանը վաւերացուցած է վարկերու այն համաձայնագիրը, զոր Հայաստան կնքած էր Եւրոպական Տնտեսական Ընկերակցութեան հետ, 1993 Ապրիլին: Խորհրդարանը լսած է նաեւ Հայաստանի Դատախազութեան անցեալ երկու տարիներու հաշուետուութիւնը, որ ըրած է գլխաւոր դատախազը:

ԴԵՍՊԱՆԸ Գ.Խ.-Ի ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահ Բաբգէն Արարքցեան, Յունիս 24-ին ընդունած է Ֆրանսայի դեսպան Տիկին տը Հարթինկը, վերջինիս խնդրանքով: Քննարկուած են միջխորհրդարանական կապերու ամրապնդման հարցեր:

ԻՐԱՆԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈԽ -- ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունիս 23-ին փոխ -- նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան ընդունած է Իրանի այն պատուիրակութիւնը, որ Հայաստան կը գտնուէր իրանեան ցուցահանդէսին բացումին առթիւ: Հանդիպումը առիթն ընծայած է շօշափելու երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն, Արաքսի կամուրջին, Իրան -- Հայաստան կազամուղի կառուցման, սահմանի առեւտուրի առնչուող հարցերը:

ԳԻՒՄՐԻԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ՆԻՒԹ

Գիւմրիի Գործկոմի Նախագահ Լեւոն Աղամեան եւ գործադիր կոմիտէի խումբ մը աշխատակիցներ Յունիս 24-ին հանդիպում մը ունեցած են Նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի հետ, որու ընթացքին քննարկուած է Հանրապետութեան երկրորդ քաղաք՝ Գիւմրիի ընկերա -- քաղաքական իրավիճակը:

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆԸ ՀԱՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՄՕՏ

Յունիս 22-ին, Հայաստանի Նախագահի յատուկ դեսպան Դաւիթ Շահնազարեան ընդունած է Գանատայի Ռուսաստանի դեսպանատան խորհրդական՝ Ֆերի տը Քերքով վան տէր Վարենդը: Քննարկուած են ղարաբաղեան հակամարտութեան, հայ -- գանատական կապերու զարգացման եւ Հայաստանի մէջ գանատական դեսպանատան մը բացման առնչուող հարցեր:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE QUOTIDIEN DE PARIS»

(30 Juin)

Images d'Arménie

«Քոթիտիէն տը Փարի»ի մէջ Մարք Ժուայէօ բաւական երկար յօդուած մը նուիրած է Պօպուրի հայկական ֆիլմերու ներկայացման: Գրութիւնը կը սկսի սապէս. -- «Հակիրճ եւ հաւասարակշռուած մնանք՝ Արտաւազդ Փելէշեան հանճար մըն է...»: Երբ նկատի առնենք, որ Ֆրանսացի քննադատներուն ածականները դեռ այնքան չեն անժամցած, չըսելու համար սղած եղած, որքան մեր մօտ, կարելի է անդրադառնալ թէ ի՛նչ ազդեցութիւն կը գործէ Փելէշեան: Բոլորին կարծիքով, կ'ըսէ, անոր ֆիլմերը՝ «Մենք», «Բնակիչները», «Եղանակները», «Մեր դարը» թուելու համար միայն մէկ քանին ներկայ հայկ. շարժանկարի գագաթներն են: Ապա, յօդուածագիրը կ'անցնի Ատոմ Էկոյեանի որ ապրելով Գանատա հետը կը քաշքշէ Հայաստանը, նման թանկագին ճամպրուկի մը:

Յետոյ, Մարք Ժուայէօ հարց կուտայ թէ ի՞նչ բան կրնայ միախմբել այս երկու սինեմաները, տեսիլք ունեցողինը եւ աքսորեալինը. ի՞նչ բան կայ, որ ֆիլմ մը հայկական է կամ ոչ: Ու կը դիմէ լոյս տեսած գրքոյկին եւ Ժան Ռատվանիյիի գրութեան:

Յօդուածագիրը երկար կը ծանրանայ հայկական շարժարուեստին վրայ, կ'արձագանգէ Գարեգին Զաքոյեանի յայտարարութեանց (Հայաստանի հայկ. ֆիլմադարանի տնօրէնը) ինչ կը վերաբերի օրինակ, հայկական սինեմային ծնունդին թուականին որ 1923 է, երբ կը հիմնուի Գոսկինօն:

Վերջին բաժնին մէջ, կը խօսի առաւելաբար Սփիւռքի բեմադրիչներուն մասին եւ յիշելով Ռուբէն Մամուլեանը կը նշէ՝ «...որու հայկականութիւնը չերեւիր մեզի», (մինչ Ռատվանիյի հետքեր կը նշմարէր): Այս յայտարարը չի բաւարարեր սակայն յօդուածագիրը որ կ'ուզէ ծանօթանալ ներկայ անհատական, «առեւտրական» արտադրութեան ու կը վերջացնէ իր խօսքը տալով Գ. Զաքոյեանի որ կը յայտնէ որ այս միջոցին, տարեկան շուրջ չորս ֆիլմ կը պատրաստուի Պետութեան սթիւտիօներուն մէջ: Պայմանները շատ ծանր են, ոչ վառելանիւթ կայ, ոչ ելեկտրականութիւն: Կարելի է՞ սինեմա երեւակայել առանց ելեկտրականութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱՎԱՐԻՆ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ՅՈՒՆԻՍ 25, ՈՒՐԲԱԹ

Պ. Վահան Տէր -- Ղեւոնդեան եւ կինը ընդունուած են ժամը 18.30-ին Իզէրի նահանգապետարանը Պ. Ժօէլ Կապոէնի կողմէ, նահանգապետ:

ՅՈՒՆԻՍ 26, ՇԱԲԱԹ

Ժամը 13.15-ին, Պ. Տէր -- Ղեւոնդեան տեսակցութիւն մը ունեցած է Կրընոպլի Օթէլ տը Վիլը Պ. Ալէն Գարինեոնի հետ, քաղաքապետ եւ նախարար Հաղորդակցութեան: Կէսօրէ յետոյ, գործավարը առիթն ունեցած է այցելելու Կապոյտ Խաչի գրասենեակը Սէն -- Մարթէն տ'Էռ, նախքան իրիկունը հանդիպում ունենալը Կրընոպլի Հայկական Միութիւններու պատասխանատուներու հետ, Տօֆինէի եւ Կրընոպլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Ժամը 20.30-ին, Պ. Վահան Տէր -- Ղեւոնդեան ներկայ եղած է վիճարկում -- ճաշի մը, Կրընոպլի Հայերու ակումբը, որու ընթացքին խօսած է աւելի քան 100 ունկնդիրներու: Պարզած է Հայաստանի դեսպանատան դերն ու առաքելութիւնը եւ արտայայտուած Հայաստանի ներկայ կացութեան մասին, տնտեսական, քաղաքական եւ մշակութային դետնի վրայ:

ՅՈՒՆԻՍ 27, ԿԻՐԱԿԻ

Կիրակի, Պ. Տէր -- Ղեւոնդեան Շարվիէօ գացած է եւ ներկայ եղած Ս. Նշան հայկական եկեղեցւոյ պատարագին, ապա տեսակցութիւններ ունեցած է Շարվիէօյի քաղաքապետին, ինչպէս նաեւ մօտակայ շրջաններու քաղաքապետներուն հետ, եկեղեցւոյ սրահը: Գործավարը, ապա անցած է Լիոն, ուր միացած է Երեւանի քաղաքապետին պատուիրակութեան, այս վերջինին ալ պաշտօնական այցելութեամբ Լիոն գտնուելով:

ՅՈՒՆԻՍ 28, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Ժամը 13-ին, Պ. Տէր -- Ղեւոնդեան հարցազրոյց ունեցած է Տէսինի հայկական ձայնասփիւռէն: Իրիկունը ներկայ եղած է Լիոն եւ Երեւանի միջեւ համաձայնագրերու ստորագրութեան, ապա հրաւիրուած էր Օթէլ տը Վիլի ընդունելութեան զոր կուտար Լիոնի քաղաքապետ՝ Միշէլ Նուար:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար Պ. Տէր -- Ղեւոնդեանի հանդիպումներուն մասին, կը խնդրուի կապ հաստատել Դեսպանատան մամուլի սպասարկութեան հետ. --

Հեռ. -- (1) 45 -- 25 -- 91 -- 80
կամ՝
Հեռապատճէն. -- (1) 40 -- 50 -- 16 -- 92

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՏՔ Է ՕԴ ՈՒ ՋՐԻ ՊԷՍ»

Ստեփանակերտը հանրապետութեան մը մայրաքաղաքն է արդէն մօտ երկու տարիէ ի վեր: Ժամանակաշրջան որ անցաւ շրջափակումի մը ու պատերազմի մը բոլոր պայմաններով: Այսօր, յարաբերական խաղաղութեան մը մէջ որմէ թէեւ վերջնականապէս չէ հեռացած ռումբերու ըսպառնալիքը, չարչրկուած քաղաքը կը ձգնի ոտքի կանգնիլ: Կը ջանայ թօթափել մահուան ու քանդումին հետքերը ու վերադառնալ կարելի «բնականոն» կեանքի մը: Երկար ժամանակ, մեծ համբերութիւն, նիւթական շատ լայն միջոցներ ու ամէնէն կարեւորը՝ գործը աւարտին հասցնելու անհրաժեշտ տոկուն ջիղեր ու վճռակամութիւն պէտք են այդ վերադարձին համար: Բնականոն կեանքի, խաղաղ պայմաններու առօրեայի վերածումն ալ ուրիշ ճակատ մըն է պատերազմած երկրի մը կամ քաղաքի մը համար: Այսօր Ստեփանակերտը ա՛յդ ճակատին պայքարին մղուած է:

Այդ պայքարին առաջին գիծին վրայ կը գտնուի բնականաբար քաղաքապետը: Ան կը կոչուի Նուրի Ներսիսեան: 1988–էն մաս կազմած է Ղարաբաղեան շարժումին երբ քաղաքին տպարանի տնօրէնն էր: 1992 Օգոստոսէն ի վեր ստանձնած է քաղաքապետութեան պաշտօնը:

Ինչպէս կը պարզէ «Ազատամարտ»ի Յունիս 23–ի թիւին մէջ իրեն հետ Բակուր Կարապետեանի կատարած հարցազրոյցով, առաջին գործը կ'ըլլայ փաստերը հայթայթել ու ձեռնարկել աւերուած շէնքերու նորոգութեան: Քաղաքին մէջ այս կարգի պետական 270 ու սեփական 700 բնակարան կար այդ թուականին: Շնորհիւ Հայաստանի մեծ օգնութեան, Ստեփանակերտի մէջ քանդուած քիչ շէնք մնացած է այսօր:

Քաղաքը որ ռազմաճակատի շրջաններէն 60 հազար գաղթականի կայք հանդիսացած էր, այսօր 58 հազար բնակիչ ունի. կան 18 հազար գաղթականներ որոնք հոն կը սպասեն իրենց բնակավայրերուն ազատագրման: «Ճիշդ է, սննդամթերքը բաւարար չէ, բայց, յամենայն դէպս, սովից կամ ցրտից մահացութեան դէպք չի եղել» կ'ըսէ Նուրի Ներսիսեան:

Հարցեր ունի արդիւնաբերական մարզն ալ. հակառակ որոշ աշխուժացման մը, ընելիքները շատ են: Մետաքսի գործատան մէջ երեք հազարի փոխարէն 500 բանուոր կ'աշխատի, իսկ Ուկրանիա եւ Ռուսաստան ղրկուած ապրանքներու տարինեակ միլիոնաւոր վճարումները չեն կատարուած:

Շրջափակումին, հետեւաբար ուժանիւթի եւ նախանիւթի բացակայութեան պատճառով սահեղծուած է գործազրկութեան հարց մըն ալ, պաշտօնապէս արձանագրուածները երկու հազար հոգի են, բայց իրական թիւը 10 հազարէն աւելի կը նկատուի: Արձանագրուածները որոշ գումար մը կը ստանան, միւսները՝ ոչ անշուշտ: 700 մեծ ու փոքր ձեռնարկութիւններէն միայն 17 հատը կը գործեն: Քաղաքը ամէն օր կ'ապրի նաեւ վերադարձի յոյսի մը հեւքը:

Յատկապէս այս վերջին պարագան կը շեշտէ բնակարաններու, ջուրի, ճամբաներու, լուսաւորման հարցերու ծանր բընոյթը քանի որ չկան, կամ շատ սահմանափակ են նիւթական միջոցները: Արդէն սկսած են ձմրան նախապատրաստական աշխատանքները. «Քաղաքի 13 հազար պետական բնակարաններից ոչ մէկի լուսամուտները ապակի չունեն: Դպրոցների շէնքերի մեծ մասը շարքից դուրս է եկել: Իւրաքանչիւր դասարանում 40 – 45 աշակերտ են» կ'ըսէ Ն. Ներսիսեան:

Խօսելով ապագայի մասին, այսինքն՝ խաղաղ շրջանին, ան կ'ընէ ռումբէն, շրջափակումէն յոգնած ղեկավարի հետեւեալ հաստատումը. «Խաղաղութիւնը մեր աշխատասէր ժողովրդին պէտք է օդ ու ջրի պէս: Մարտակերտի ու Մարտունու հարթավայրային գօտիները մեր շտեմարաններն են որոնք գրաւուել են թըշնամու կողմից: Առանց այդ գօտիների ազատագրման մեզ համար շատ դժուար կը լինի»:

Ջրոյին աւարտին Ստեփանակերտի քաղաքապետը առիթը չի փախցներ սրտի ցաւ պատճառող հարց մըն ալ մատնանշելու, իր կատարած կոչով. ան ուղղուած է «տարբեր երկրներ փախած ստեփանակերտցի երիտասարդներին»: Անոնց, որոնք ապաստանած են ռումբերու հասողութենէն հեռու վայրեր ու թերեւս կը տանջուին հայրենի հողին ու ջուրին կարօտով...: Շատ վճռական կը հնչէ Նուրի Ներսիսեանի կոչը. «Եթէ հայրենիքի այս վճռորոշ պահին նրանք մեզ հետ չեն, ապա կարող են իրենց այլեւս ստեփանակերտցի չհամարել: Ես կոչ եմ անում Արցախից հեռացած բոլոր երիտասարդներին՝ վերադառնալ եւ նեցուկ լինել հայրենիքին: Այլապէս նրանք ապագայում կը զրկուեն իրենց բնակարաններից եւ Արցախում ապրելու իրաւունքից:

Դա միանշանակ է»:

Կը լսուի՞ արդեօք քաղաքապետ Նուրի Ներսիսեանի բերնով ուղղուած հայրենի հողին այս կանչը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՍՐՏԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

«Բանաստեղծները ուզեն կամ ոչ, մարդկային սիրտը մկանի կտոր մըն է» ըսած էր իր ժամանակին Գիլօ Պեռնար: Ապագան ցոյց տուաւ որ իրաւացի էր մեծ գիտնականը: Ներկան նոյնիսկ գլած անցած է անոր երեւակայութիւնը: «Արուեստական սիրտ»ի փարիզեան գիտաժողովին յայտնի դարձաւ որ այսօր առ նըւազն 425 անձեր իրենց կեանքը կը շարունակէին իրենց սիրտին մէկ մասը փոխանակած մկանի կտորով մը: Ան առնուած՝ կռնակի մկանէն, կը բարախէ իսկական սիրտին կշռոյթով: Այս նորութիւնը ինքնաբաւ գործարանի մը կը վերածէ սիրտէն մնացածը, վերջ տալով սիրտի պատուաստումի անհրաժեշտութեան:

Այս թէքնիքին յառաջապահները եղած են Փարիզի Պրուսէ հիւանդանոցի բժիշկներ Ժուան Գարլոս Շաչք եւ Փիէռ Կրանժան. իսկ անոր գործնապէս կիրարկումի յաղթանակը կը պատկանի փրոֆէսէօր Ալէն Գարփանթիէ: Ան համեստօրէն կը բացատրէ թէ գաղափարը երկար տարիէ ի վեր գոյութիւն ունէր արդէն:

Արդարեւ, 1933–ին Ֆրանսացի վիրաբոյժ Ռընէ Լէրիշ կը փորձէր մկանի կըտորով մը փոխանակել հիւանդ, կամ տըկարացած սիրտի մը մէկ մասը: Փորձը աւարտեցաւ կատարեալ ձախողութեամբ: Պատուաստումը չէր յաջողած, կարկըտան սիրտը մերժած էր բաբախել ու մեռած էր, հիւանդին հետ: Լէրիշ կ'անգիտանար երկու բան. Ա. – Մարմնէն առնուած մըկանի կտորը որպէսզի կենդանի ու գործօն մնար, պէտք էր չխզուէր ջիղերէ եւ երակներէ: Բ. – Որպէսզի ան սրտի մկանին նման բաբախել սկսէր, պէտք է խըթանիչ մը ելեկտրական ղրղիռներ ստանար:

Յաղթահարելու համար այս դժուարութիւնները, Պրուսէի խմբակը տարիներով աշխատեցաւ ու փորձեց: Նախ պէտք էր սրտի կտոր մը փոխարինելու ամէնէն յարմար մկանը ընտրել: Մասնագէտները վերջապէս կանգ առին կռնակի ձախակողմեան մկանին վրայ: Այս ընտրութեան առաւելութիւնը այն էր որ այդ մկանը սրտին շատ մօտիկը գտնուելով կարելի էր տեղափոխել զայն, առանց խզելու ջիղերէն ու երակներէն: Ցետոյ, ան բաւական խոշոր մկան մըն է որ դիւրութեամբ կրնայ հայթայթել պէտք եղածը. նաեւ մարմին մը կրնայ հրաժարիլ, առանց մեծ նեղութեան, անոր առաջին պարտականութենէն. փրոֆէսէօրը կ'ըսէ թէ միակ անպատեհութիւնը այն է որ գործողութեան ենթարկուողները այլեւս չեն կրնար իրենց կռնակը քերել:

Կար տակաւին կռնակի մկանը սրտի մկանի վերածելու հարցը. ելեկտրական ղրղիռները ճիշդ է որ մկանային կծկումներ կը պատճառէին, սակայն տեւկա քանի մը վայրկեան կը տեւէր, երբ մըկանը յոգնէր, կը դադրէր կծկուելէ: Պըրուսէի փորձարկումները տարր ալ դարման գտան, տեղափոխուած մկանը վարժընթացի մը ենթարկելով: Ելեկտրական ղրղիռները տրուեցան աստիճանական յաջորդականութեամբ մը, երբ կռնակի մկանին կտորը պատուաստուած էր սիրտին: Այդ վարժընթացը հետզհետէ դանդաղելով շարունակուեցաւ շուրջ երկու ամիս, մինչեւ որ մկանը իր կենսատարբերանութիւնը եւ բնադիտութիւնը պատշաճեցուց իրմէ ուզուածին: Մոռցաւ յոգնութիւնը ու անընդմէջ սկսաւ հակազդել ելեկտրական ղրղիռներուն: Սկսաւ բաբախել:

Կը մնար ելեկտրական գերզարգացած խթանիչ մը պատրաստել որ զետեղելի ըլլար մարդկային լանջքին մէկ անկիւնը: Բազմաթիւ փորձարկումներէ ետք որոնք կատարուեցան այծերու վրայ, 1985–ին առաջին կիրարկումը եղաւ Պրուսէի մէջ 35 տարեկան կնոջ մը վրայ որ սրտի քաղցկեղէ կը տառապէր: Սրտի պատուաստում անկարելի էր իր պարագային ու կը մնար որպէս միակ ճար, փորձել նոր թէքնիքը: Այդ թուականէն ի վեր ընտանիքի այդ մայրը բացարձակապէս բնականոն կեանք մը կը վարէ: Զորս տարին անգամ մը ելեկտրական խթանիչին բարգերը կը փոխուին ու ամէն բան կարգին է:

Այս ձեւը կը շրջանցէ սրտի պատուաստումին անպատեհութիւնները. նախ կը վերնայ սպասումի ժամանակը. վերջ կը գտնեն եկուոր գործարանի մը հիւանդին մարմնին պատշաճելու – չպատշաճելու հարցեր, քանի որ սիրտի վերածուած մկանը նոյն մարմնին կը պատկանի: Դեղեր ալ պէտք չեն որեւէ բորբոքումի դէմ դնելու համար: Առհասարակ ոչ մէկ դեղ կը գործածուի այս հիւանդներուն համար:

Մեղք որ քարտիօմիօփլասթի կոչուած այդ թէքնիքը ներկայիս համար համաշխարհային լուծում մը չէ. կարելի է կիրարկել միայն այն պարագաներուն երբ հիւանդ սիրտէն մաս մը գործածելի է. տակա հիմնական պայման մըն է: «Քարտիօմիօփլասթին կարելի է նմանցնել անթացուպերու որոնք երբեք պիտի չփոխարինեն սրունք մը» կը բացատրէ փրոֆ. Գարփանթիէ: Այսուհանդերձ, նոր թէքնիքով այսօրուընէ պէտք է սրտի պատուաստումներու 20%–ը անհրաժեշտութիւն ըլլալէ դադրին: Ապագային համար ոչինչ կ'արգիլէ յուսալ որ օր մը մարդը կարող պիտի ըլլայ կռնակի նոյն մկանէն ըման սիրտ մը «շինել» ու անով փոխանակել հինցած սիրտ մը որ ալ ամբողջովին կորսնցուցած է բաբախելու յատկութիւնը:

Կայ աւելի յատկանշականը. յիշեալ գործողութիւնը առնուազն հնգապատիկ նըւազ կ'արժէ քան սրտի պատուաստում մը: Շեշտելով այս պարագան, փրոֆէսէօր Գարփանթիէ դիտել կուտայ թէ բժշկական նորագոյն զարգացումները անպայման ծանր բեռ չեն ըլլար ընկերային ապահովագրութեան պիւտճէին վրայ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԼԻԱԶՕՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

Նիսէն եւ Վալանսէն յետոյ, շարունակելով իր շրջապտոյտը Ֆրանսայի հայահոծ քաղաքները, Հայաստանի Հանրապետութեան Ֆրանսայի գործավարը՝ Վահան Տէր – Ղեւոնդեան ժամանեց Մարսէյլ, Չորեքշաբթի, Յունիս 23–ին, առաւօտեան: Դիմաւորուեցաւ Հարաւային Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջանային Խորհուրդի եւ Հայ Մշակոյթի Տան անդամներուն կողմէ:

Համաձայն նախապէս պատրաստուած յայտագրի մը, Վահան Տէր – Ղեւոնդեան սկսաւ անմիջապէս իր այցելութիւններու շարքը:

Ժամը 10.30–ին, ընդունուեցաւ Պուշ – տիւ – Ռոն նահանգի Ընդհանուր Խորհուրդի նախագահին՝ Լիւսիէն Վէկանի կողմէ: Շուրջ քառասուն հինգ վայրկեան տեւող ջերմ ընդունելութեան ընթացքին, Հայաստանի գործավարը բացատրեց իր այցելութեան նպատակները, դեսպանատան անմիջական ծրագիրները ընդլայնելու համար Հայաստանի Հանրապետութեան ներկայացուցչութիւնները Ֆրանսայի մէջ եւ յատկապէս հիւպատոսարանի մը բացումը Մարսէյլ, յառաջիկայ ամիսներուն: Լիւսիէն Վէկան յայտնեց իր պատրաստակամութիւնը գործնապէս օգնելու, Մարսէյլի մէջ, հայկական հիւպատոսարանի մը հաստատման, եւ ապա ներկայացուց Պուշ – տիւ – Ռոն նահանգի ձեռնարկած մարդասիրական օգնութեան գործողութիւնը Հայաստանի համար, օդային կամուրջի մը տեղաւորումով Կրասնոտարէն (Հարաւային Ռուսաստան) դէպի Երեւան: Գործողութիւնը պիտի սկսի յառաջիկայ շաբաթներուն եւ պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր, ամիսը երեք բեռնատար օդանաւերու մեկնումով: Այս այցելութեան Վահան Տէր – Ղեւոնդեանին ընկերացան Ալեքսանդր Պապայեան՝ նախագահ Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Շրջանային Խորհուրդի, Կարօ Յովսէփեան՝ նախագահ Մարսէյ Հայ Մշակոյթի Տան, Ալպէր Պօղոսեան՝ Ամէնիըն Պիզնէս Ֆորումի վարչութեան անդամ եւ Պերճ Կարապետեան՝ Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահ:

Ժամը 12–ին, Հայաստանի Հանրապետութեան Գործավարը ժամանեց Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի, ուր զինք դիմաւորեց Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդը Հարաւային Ֆրանսայի համար: Տաղեպատ մը զետեղեց Եկեղեցւոյ մուտքին կառուցուած Նահատակաց Յուշարձանին եւ վայրկեան մը ամփոփուեցաւ: Ապա, այցելեց Եկեղեցին եւ շրջափակը ու հիւրասիրուեցաւ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ: Փոխանցուեցան բաժակաճառեր:

Ժամը 15.30–ին, Վահան Տէր – Ղեւոնդեան ընդունուեցաւ Փրովանս – Ալփ – Քոթ տ'Ազիւրի Շրջանային Խորհուրդի կողմէ եւ յանուն նախագահ՝ Ժան – Գլօտ Կօտէնի, Շրջանային Խորհուրդի անդամ Ժան – Փիէռ Պէրպէրեան ողջունեց Հայաստանի Հանրապետութեան գործավարը:

Ժամը 18–ին, Վահան Տէր – Ղեւոնդեան գնաց Մարսէյլի Քաղաքապետարան ուր զինք դիմաւորեցին քաղաքապետ Ռ. Վիկուրուի անունով կցորդներ՝ Ժ. Տահան եւ Է. Յակոբեան: Պաշտօնական խօսքերու փոխանակումէն յետոյ, համակրելի մթնոլորտի մը մէջ եղան մաղթանքներ, բաժակաճառեր Հայաստան-Մարսէյլ կապերու առաւել սերտացման:

Երեկոյեան, Վահան Տէր – Ղեւոնդեան եւ կինը ճաշի հիւրերը եղան Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամներուն, Տարօն սրահին մէջ:

Հինգշաբթի, Յունիս 24–ին, ժամը 12.15–ին Շրջանի նահանգապետը Գ. Պիսիէռ, կէս ժամ տեւող շատ ազնիւ ընդունելութիւն մը վերապահեց Հայաստանի Հանրապետութեան գործավարին: Երկուստեք ողեկոչուեցաւ նախագահ Ֆրանսուա Միթերանի եւ նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան ստորագրած, Մարտ 12–ի համաձայնութեան, գործակցութեան եւ բարեկամութեան ֆրանքօ-հայկական դաշնագիրը:

Ժամը 13–ին, Վահան Տէր – Ղեւոնդեան հանդիպում մը ունեցաւ «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Մարսէյլի յանձնախումբի անդամներուն հետ:

Ժամը 21–ին, Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ Հայաստանի լիազօր ներկայացուցիչը հանդիպեցաւ հայ գաղութին, ներկաներուն ընդմէջէն ծանօթանալու, ճանչնալու եւ ճանչցուելու. խօսելու, զրուցելու եւ լսելու հաճոյքը ունենալու հաւաքականութիւնը:

Կարօ Յովսէփեան արտասանեց ողջոյնի խօսքեր, ներկայացուց Հայաստանի Հանրապետութեան գործավարը եւ շեշտեց երիտասարդ հայրենածին սերունդին բախտը այսօր ըլլալու եւ՛ վկաները եւ՛ դերակատարները ժառանգելով պատմութեան նոր էջի մը՝ նոյն դարուն մէջ Հայաստանի երկրորդ անկախութիւնը, զոր յաջորդական սերունդներ ունեցան որպէս ազգային իտէալ եւ անոր համար պայքարեցան, նուիրեցին կեանք մը ամբողջ եւ մեկնեցան առանց իրականացած տեսնելու իրենց տենչերը:

Վահան Տէր – Ղեւոնդեան իր ելոյթը բաժնեց երեք մասերու: Նախ՝ ներկայացուց դեսպանատունը, 1992 Հոկտեմբերէն Վահան Փափազեանի օրով մինչեւ այսօր, աշխատող անձնակազմը, եղած կառուցային աշխատանքները, Յունիս 1–էն սկսեալ հիւպատոսական գործերու գաստարումը եւ ի մասնաւորի Հայաստան մուտքի «վիզա»ներու յանձնումը: Որպէս անմիջական ծրագիր կը նախատեսուի, շրջանային, առեւտրական կեդրոններու սահեղծում, մամուլի սպասարկութիւն եւ հիւպատոսական հաստատում Ֆրանսայի հայահոծ շրջաններուն մէջ: Յետոյ, խօսեցաւ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի վեր-

չին օրերու իրադարձութիւններու մասին: Բացատրեց Հայաստանի կառավարութեան դիրքորոշումը խաղաղութեան ծըրագրի կապակցութեամբ ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի Խորհրդարանէն ներս եղած փոփոխութիւնները եւ տրուած դրական պատասխանն ու պահանջուած պայմանաժամը: Անդրադարձաւ Ազրպէյճանի մէջ տիրող խառնակ կացութեան: Դրական գտաւ Ղարաբաղի ընդունումը այսօր, բոլորին կողմէ, որպէս կարեւոր կողմ: Ծանրացաւ խաղաղութեան անհըրաժեշտութեան վրայ առանց կորսնցընելու, աւելցուց, արիւնով ձեռք ձգուած յաջողութիւնները: Միջազգային լուրջ երաշխիք մըն է, կրնայ, ըսաւ, ապահովել Ղարաբաղի բնակչութեան անվտանգութիւնը, ապահովութիւնը, վերցնելով շրջափակումը եւ ապահովել անցքերը: Այլուհանդերձ, շեշտեց, վերջին խօսքը կը պատկանի Ղարաբաղի ժողովուրդին եւ իշխանութիւններուն որոնք ունին իրենց պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը: Վահան Տէր -- Ղեւոնդեան իր նկոյթին երրորդ մասը յատկացուց Հայաստան -- Սփիւռք յարաբերութիւններուն: Երկաթէ վարագոյրի անկումով Հայաստանը ոչ միայն անկախացաւ, այլեւ, աւելցուց, մեր ժողովուրդի երկրորդ կէսին հետ սկսաւ ազատօրէն շփուիլ: Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հայերը դեռ իրարու լաւ չեն ճանչնար, ըսաւ, եւ ընդգըծեց Սփիւռք -- Հայրենիք յարաբերութիւններու, կապերու ճշմարիտ, ծրագրուած քաղաքականութեան մը անհըրաժեշտութիւնը: Իր բանախօսութիւնը աւարտեց խօսելով «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի մասին: Բացատրեց նպատակը, ներկայացուց առաջնահերթ ծրագիրները, մասնանշեց արդէն իսկ հաւաքուած գումարներով իրականացած ձեռնարկները, յիշեցուց կարգ մը գաղութներու կատարած օժանդակութիւնները, Հայաստանի ժողովուրդի մասնակցութիւնը եւ կոչ ըրաւ գանձուածային կերպով մասնակցելու ամուր եւ ուժեղ պետութեան մը վերածելու Հայաստանը առանց որուն չկայ իսկական անկախութիւն:

Վահան Տէր -- Ղեւոնդեան, ապա, պատասխանեց հարցումներու եւ յատկապէս շեշտեց կրկնակի քաղաքացիութեան հարցը:

Այդ հանդիպումը փակեց Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան՝ Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդը: Ծանրացաւ հաւաքական միասնականութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Հպարտութիւն է, ըսաւ, այսօր Ֆրանսահայ գաղութին համար ունենալ պաշտօնական դիւանագիտական ներկայացուցչութիւն: Խրախուսեց ներկաները անվերապահօրէն մասնակցիլ Ֆրանսայի հայկական հիմնադրամին յաջողութեան, մեր քարը բերած ըլլալու համար Հայաստանի վերականգնումին:

**

Վահան Տէր -- Ղեւոնդեան Հայ Մշակոյթի Տունը ընդունելութեան առթիւ հետեւեալ արձանագրութիւնը ըրաւ «ոսկէ մատեանին մէջ»՝

«Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը ինձ հիացրեց: Այսօր քիչ կարելի է տեսնել այսպէս լաւ կազմակերպուած ազգային կեդրոններ: Ամենայն գովասանքի եւ երախտագիտութեան արժանի են այն բոլոր հայորդիք որոնք առատ կամ պակաս չափով իրենց մասնակցութիւնն են բերել Հայ Մշակոյթի Տան ստեղծման գործին: Վստահ եմ որ ազգային այս կեդրոնը եւ իր հնարաւորութիւններով եւ իր վարչական անդամների եռանդով ու նուիրուածութեամբ կարող է ամուր ազգային հիմքեր եւ ազգային կեանք ապահովել ողջ Մարսէյլի հայութեան համար: Ուժ եւ կորով եմ մաղթում ձեզ եւ ամենայն յաջողութիւն»:

Վահան Տէր -- Ղեւոնդեան

Ֆրանսիայում Հայաստանի Հանրապետութեան գործերի հաւատարմատարը (23 -- 06 -- 1993)

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴՈՂԴՈՋՈՒՄԷ ԴՈՂԴՈՋ

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Յունիս 11--ին իր մահկանացուն կնքած է Շատարշ Քահանայ Պալըմեան, որ կարգալոյծ եղած էր Ծնորհք Պատրիարքի կողմէ, երբ անոր դէմ իր դժգոհութիւնները յայտնող իր նամակը լոյս տեսած էր Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթ՝ «Սիոն»ի մէջ: Պալըմեան Քահանայի անունը ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, քանի ամբողջութեամբ հրատարակած ենք տարիներ առաջ Անատոլուի հայկական հին վայրերը կատարած իր այցելութիւններուն նկարագրութիւնը՝ «Ու ես կ'երթամ» խորագրուած: Թաղման կարգը կատարուած է Յունիս 16--ին Գումգաբուի Աթոռանիստ Մայր Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուած է Շիշլիի գերեզմանատան քահանայից թաղամասը:

**

ԹԵՀՐԱՆԻ Հ. Մ. Ը. Կ.--ի «Կոմիտաս սրահին մէջ, Մայիս 19--ին եւ 23--ին համերգներ տուած է «Սեւան» երգչախումբը նուիրուած Լ. Բագլիի արուեստին եւ անոր յիշատակին: Երգչախումբին երկար բացակայութիւնը բեմերէ պատճառ եղած է որ, մանաւանդ առաջին երգերուն մէջ, ան որոշ տկարութիւն ցուցաբերէ: Խումբը կը ղեկավարէր Գ. Մովսիսեան:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Հայ արիներու պատուիրակութիւն մը պիտի մասնակցի սկաուտական Շարժումին 33--րդ միջազգային համագումարին որ տեղի կ'ունենայ Պանքոկ (Թայլանտ) Յուլիս 19--էն 23:

Սկաուտական միութիւններու այս «Ընդհ. ժողովը» պիտի համախմբէ 1000 չափահասներ որոնք կը ներկայացնեն սկաուտական Շարժումին միջազգային կազմակերպութեան անդամ 131 երկիրներուն մեծ մասը, այսինքն աւելի քան 16 միլիոն սկաուտներ: Վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ 1990--ին, Փարիզ:

Համագումարին կարեւոր պահերէն մէկը պիտի ըլլայ վիճարկում մը նիւթ ունենալով. -- սկաուտական Շարժում, բընութիւն եւ Շրջապատ: 1922-ին, Ռոպըրթ Պատըն -- Փաուըլ, հիմնադիրը, կը գրէր -- «Անոնց համար որոնք աչքեր ունին դիտելու եւ ականջներ լսելու համար, անտառը միաժամանակ աշխատանոց մըն է, ակումբ մը եւ տաճար մը», յետագային, պիտի աւելցնէր սկաուտներուն համար. -- «Բնութեան ուսումնասիրութիւնը պիտի սորվեցնէ ձեզի որ Աստուած գեղեցիկ եւ հրաշալի բաներ ստեղծեց որպէսզի վայելէք զանոնք ... փորձեցէք այս աշխարհը ձգել քիչ մը աւելի լաւ պայմաններու մէջ, քան ինչ որ գտաք, երբ եկաք»:

Համագումարին թեման է. -- «Հեռանկար 2002» եւ օրակարգը կեդրոնացած է սկաուտական Շարժումին ռազմավարական հինգ նախապատուութեանց վրայ: Ժողովին մէկ կարեւոր հարցը պիտի ըլլայ քաղաքականութեան մը բնորոշումը երիտասարդներու մասնակցութեան մասին որոշումներու կայացման մէջ: Ուրիշ նիւթ մը որ պիտի ծեծուի եկամուտներու մատակարարումն է:

Շնորհիւ Տօքթոր Գուրգէն Մեծատուրեանի եւ իրեն հետեւողներուն ճիգերուն եւ կամքին, Հայ Արիներու ճանաչումէն ի վեր միջազգային մարմիններու կողմէ 1929--ին, հայ սկաուտները, բացի բացառիկ պարագաներէ, մասնակցած են բոլոր ճեմպորիներուն (սկաուտներու Համաշխարհային համախմբում) եւ Սկաուտական Շարժումին միջազգային բոլոր ժողովներուն:

Այդ ձեւով, կրցան ապահովել Հայաստանի ներկայացուցչութիւնը սկաուտական միջազգային համախմբումին մէջ, սպասելով որ Հայաստանի սկաուտները ճանչցուին Սկաուտական Շարժումին Միջազգային Բիւրոյի կողմէ եւ ներկայացնեն նոյնքան արժանաւորութեամբ եւ հպարտութեամբ մեր երկիրը որքան կըրցան ընել Հայ Արիները:

ՄԻՇԷԼ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՈՒԿՐԱՆԻԱ՝ ՄԵԿՈՒՍԱՑԱԾ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱՔԱՄ

«Ուկրանիոյ կացութիւնը աղէտալի է. ամէն անոնք որոնք տագնապի մը մասին կը խօսին վտանգաւոր կերպով լաւատես են» կ'ըսէ Կիեւէն տնտեսագէտ մը. այս տեսակէտը կը բաժնէ երկրին բնակչութեան մեծ մասը եւ ոչ միայն 500 հազար հանքագործները եւ ծանր ճարտարարուեստի աշխատողները որոնք վերջերս գործադուլի սկսան: Երկու ամսուան մէջ ազգ. դրամը 50% արժեզրկուած է, իսկ հացին գինը քառապատկուած: Երեք անգամ երկրին վարչապետը Խորհրդարանին իր հրաժարականը առաջարկած է, մինչ քանթոնները կը պահանջեն նախագահ Կրաւչուկի մեկնումը: Տնտեսական ու քաղաքական այս տագնապը կը զօրացնէ անապահովութեան զգացումը պետութեան մը որուն սահմանները տակաւին պաշտօնական ճանաչում չեն գտած իր հզօր դրացիին՝ Ռուսաստանի կողմէ:

**

ԱՆՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ՑԱՃԱԽՈՐԴՆԵՐ

Միջազգային մամուլի մեծ անուններու համաձայն, հրապարակի ծանօթ մակնիշներու հանդէպ գնորդներու հաւատարմութիւնը պակսած է. տարիկա պատճառ պիտի ըլլայ անոնցմէ ոմանց անհետացման կամ նախկին դիրքերուն կորուստին: Ցաճախորդները տրամադիր չեն այլեւս մեծ գումարներ վճարելու զգեստեղէնի, սննդեղէնի, ծխախոտի, ինքնաշարժի եւ համակարգիչի ծանօթ մակնիշներու: Այս փոփոխութիւնը ախտանշան մը կը նկատուի աւանդական մեծ ձեռնարկութիւններու անկումի վիճակին: Ցաճախորդներու զանգուածները աւելի լաւատեղեակ են ներկայիս ու կը պարտադրեն որ ձեռնարկատէրերը աւելի լաւ կազմակերպուին, ապրանքները աւելի արագօրէն տրամադրելի ընեն ու կրճատեն միջնորդ տարրերը: Այս կեցուածքով կը բացատրուի նաեւ աւանդական քաղաքական կուսակցութիւններու ժողովրդականութեան կորուստը:

**

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՎԱԳՐԵՐԸ ՊԱՀՊԱՆՈՒԱԾ

Չինական կառավարութիւնը կը պատրաստուի արգիլել առեւտուրը եւ դեղագործական նպատակներով գործածութիւնը վագրերուն: Որոշումը տրուած է գրեթէ պարտադրաբար, քանի որ երկրին հարաւակողմը հազիւ 20 -- 25 հատ մընացած է անոնցմէ, իսկ հիւսիսի մէջ, սիպիրեան տեսակի պատկանող քանի մը հատ եւս: Փէքին որոշած է նաեւ գործակցիլ հնդիկ կառավարութեան հետ, քանի որ Հնդկաստանի մէջ ուր վագրերու թիւը դարասկիզբի քառասուն հազարէն երկու հազարի իջած էր 60-ական թուականներուն, 1989--ին բարձրացած էր 4300--ի, պահպանութեան մեծ միջոցներու շնորհիւ:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԸ

Տասներկու տարեկանիս արդէն կը ճանչնայի արտաքին աշխարհը դպրոցի աշխարհին մէջէն՝ իր հակասութիւններով, իր պայքարներով, իր անհաշտելի շերտաւորումներով: Դպրոցը մանրանկարն էր մեծերու այն աշխարհին, որ յետագային իր կարգին պիտի ճանչնայի: Գձուձ հաշիւներ, մնափառութիւններ, կեղծիք, ստախօսութիւն, եսասիրութիւն...: Անտեղ կային աղջիկներ, որ բարենիշ ձեռք բերելու համար կ'ենթարկուէին ամէն ստորնութեան եւ որոնք յետագային նիւթական միջոցներ կուտակելու համար գործածութեան պիտի դնէին նոյն կարգի միջոցներ: Այնտեղ կային նաեւ անձնական շահու եւ փառքի անփոյթ աղջիկներ, որոնք անտրտունջ կը պատժուէին եւ չէին մատներ իրենց ընկերուհիները: Կային որ սիրտբուխ էին եւ բռնէի տըրամադրութեան տակ կարող էին ըլլալ վեհանձն, անձնազոհ, բայց հետեւողական չէին իրենց վարմունքին մէջ: Կային որ հլու, հնազանդ կ'ենթարկուէին դըպրոցական իշխանութեան պատուէրներուն եւ իրենց վարմունքը կէտ առ կէտ կը պատշաճեցնէին իշխանութեանց ցանկութիւններուն, իսկ ուրիշներ, ընդհակառակն, իրենց դատողութեան անկախութիւնը կը պահպանէին ամէն գնով:

Բայց մանաւանդ խարութիւնը, որ դըպրոցի պաշտօնէութիւնը կը դնէր հարուստներու եւ աղքատներու մէջ, չէր վրիպեր մեր ուշադրութենէն եւ արդարութեան ու իրաւունքի զգացումները կ'արծարծէր մեզմէ ոմանց մէջ:

Իմ այդ շրջանին կեանքս մտաբերելով, վերստին կ'ապրիմ անհաւասար պայքարի մէջ եղող մէկու մը կրած բարոյական բախումները: Միշտ արթուն եւ պատրաստ ինքզինքը պաշտպանելու, միշտ լարուած դրութեան մէջ, եւ երբեմն ալ մղուած անդիմադրելի զգացումէ՝ անցնելու յարձակողականի, առանց նկատի ունենալու գալիք փորձանքները:

Այսպիսի տրամադրութենէ մը մղուած, օր մը յարձակած եմ մեր վարժուհիին վրայ, որ քանակովը դարկաւ աղքատիկ աղջկան մը ցուրտէն վիրաւոր մատներուն: Հետեւանքները շատ ծանր կրնային ըլլալ, բայց հայրս, որուն խօսեր էին իմ «անտանելի արարք»իս մասին, հարցուցեր էր տնօրէնին.

-- Հապա մէյ մը հարցուցէք թէ ինչո՞ւ աղջիկս յարձակեցաւ վարժուհիին վըրայ:

Օրէնքով մարմնական պատիժը վերցուած էր եւ դպրոցը նախամեծար համարեցաւ սահիլ այդ խնդրին վրայէն:

Բայց դպրոցին մէջ ամէնէն տաժանելի պահը ճաշի ժամն էր:

Ամէն մէկ աշակերտուհի իրեն հետ կը բերէր ցերեկուան ճաշը, չքաւորները փոքրիկ ծրարներով, որոնց մէջ կային հաց եւ քանի մը ձիթապտուղ եւ երբեմն միայն չոր հաց. կը պատահէր որ այդ չոր հացի ծրարն ալ չըլլար: Հարուստները իրենց տան ծառային միջոցով կը ղրկէին մեծ ափսէներ, երկու -- երեք տեսակ կերակուրներով և անուշեղէնով: Ընդհանրապէս վարժուհին հրաւիրուած կ'ըլլար այդ ափսէներէն մէկուն առաջ: Խնամքի տղաքը կ'ունենային մէկ տեսակ կերակուր եւ եղանակին համեմատ միրգ մը: Կերակուրը, դպրոցին տնտեսը, կը կատարէր սպասարկութիւնը անոնց, որ տան ծառայ չունէին, իսկ տնտեսուհին, կաղրի երեւոյթով պառաւ մը, որ կը կերակրուէր հարուստներու սակառներու մնացորդներով, կերակուրները կը տաքցնէր կրակարանին վրայ: Խորտիկներու հոտը, երբեմն խորոված ախորժաբեր բուրումը կը բռնէր սեղանատունը: Անոնք որ կերակուր ունէին, անհամբեր ախորժակով կը նստէին իրենց ափսէներուն առաջ, իսկ չքաւորները կը խռնուէին անկիւն մը, հեռու միւսներէն:

Միշտ այդ ժամին անորոշ անհանգըստութիւն մը կը գրաւէր հոգիս: Տարտամօրէն կը դիտէի քոյրս, որ, օժտուած ուժեղ ախորժակով, կը սկսէր ճաշել, մինչ ինձ համար ճարպոտ կերակուրներու ճենճի հոտը նողկալի էր: Ա՛հ, եթէ թոյլ տային որ թթու լեմոն մը ուտէի նարինջի պէս...

Այն ժամանակ դեռ որոշակի չէի կրնար դատել կացութիւններու անհաւասարութենէ բխող անարդարութիւնը, բայց տարտամ խղճահարութիւն մը ինձ կը տանջէր, եւ անտարակոյս իմ բնաւորութեան մէկ հակասութեան հետեւանքով կը դայլայլէի չքաւորներու դէմ, որ իրենց ողորմելի երեւոյթով ինձ կը ներշնչէին այդ զգացումը եւ եթէ հնարաւոր ըլլար, բուռն միջոցով մը կ'արտայայտէի իմ այդ զգացումս:

Օր մը, պարտէզը, նախընթրիքի պահուն, Մելինէ անուն աղջիկ մը կեռաս կ'ուտէր: Դեռ նոր թեւակոխած էինք գարունը եւ կեռասը կը համարուէր հազուադէպ: Անոր դէմ նստած էր չքաւոր աղջիկ մը եւ գող կատուի աչքերով կը դիտէր կեռասները: Մելինէ մէկ ափին մէջ բռնած էր կեռասները եւ միւս ձեռքով կը բռնէր կեռասի մը կոթէն եւ կը մօտեցնէր բերնին եւ մէկ կողմէն կը խածնէր հիւթեղ պտուղը: Դիմացը նստած աղջիկը ամէն անգամ իր ցանկացող շրթներով ուտելու շարժում մը կ'ընէր եւ բերնին ջուրերը կը վազէին:

(Շար. 44)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Մոնթէ Մելքոնեանի ծառայ յիշատակին եւ իր զաւկին ժան – Փիէր Ճանիկեանի մահուան 4–րդ տարելիցին առթիւ, Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ երիտասարդ մը աշխատանք մը կը փնտռէ որեւէ մարզի մէջ, աշխատանքի իրաւունք ունի :

Հեռաձայնել՝

42 – 33 – 57 – 78

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 *տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2–ին :*

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝

43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝

45 – 25 – 87 – 67

(3 – 14 *տարեկաններու համար*) *եւ*

Օրիորդ Էլմաճեան՝

43 - 02 – 29 – 65

(*չափահասներու*)

Դասընթացքները ձրի են :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Հայաստանի ու Ղարաբաղի օգնութեան եւ Կապոյտ Խաչին. – Պ. Նազգաշեան 3.000 Ֆր., Եղիսաբէթ Տէր-Վարդանեանի *մահուան առթիւ Տէր-Գալուստեան եղբարք 400 Ֆր. :*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

La M.C.A. de Décines invite tous les amis à l'audition publique de fin d'année de son école de musique arménienne.

Piano — Orgue électronique — Accordéon

Le Samedi 3 Juillet à 15 heures à la M.C.A. — 15, rue du 24 Avril 1915 69150 DECINES

A l'occasion de la représentation de la chorégrapie «Le Chant de KARASTAN» de la Compagnie Ballet Eghayan au Festival d'Avignon

La Maison de la Culture Arménienne de Décines et Léo Lagrange de Décines organisent un court séjour en Avignon en fin juillet.

Si vous êtes intéressés par ce voyage, vous pouvez téléphoner à la M. C. A. de Décines au 78 49 42 97 du mardi au samedi.

ASSOCIATION ARMENIENNE
RECHERCHE
pour BAR-RESTAURANT
RESPONSABLE
Cuisine et salle
Expérience exigée — Couple envisageable
Envoyer C.V. + Photo
M.C.A.D. — 15, rue du 15 Avril 1915
69150 DECINES

ASSOCIATION DU 7 DECEMBRE 1988

ARMENIE — DIASPORA — FRANCE

L'Association du 7 Décembre 1988 avise la communauté arménienne de l'arrivée de 4 camions pour début Juillet 1993,

— 2 viennent de Erevan;

— les 2 autres sont affrêtés par la communauté arménienne de Min-Vod (Russie du Sud).

L'Association du 7/12/88 lance un appel à toutes les organisations qui auraient du frêt d'urgence pour l'Arménie, à prendre contact en appelant : le 46 42 53 14 afin de faire connaître le tonnage eventuel de leur cargaison.

Une coopération entre tous est souhaitée, il en va de l'Arménie.

Nous invitons tous les membres de la communauté à s'unir et nous aider à soutenir ce pont routier, en nous adressant leurs dons en espèces ou en matériel.

Si la situation en Géorgie ne nous permet pas l'accès par route, un pont aérien entre Min-Vod et Erevan est assuré.

Nous ne manquerons pas de vous tenir avisés de la marche de ce convoi.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Սեւրան – Լիվրիի Տիրուհի Միսաքեան *մասնաճիւղ*

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ – ՃԱՇ –

Յուլիս 4, ժամը 13–էն սկսեալ

17, rue Charles Péguy, Livry-Gargan

տէօնէր – հայկական մթնոլորտ – Հեռաձայնել. –

ԽԼՈՅԵԱՆ — 43 – 83 – 92 – 75
ՓԱՓԱԶԵԱՆ. – 43 – 83 – 87 – 68

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU

— SALLE GARANCE —

JUIN - OCTOBRE

Pour les programmes téléphoner :
47 - 78 - 37 - 29
(programme enregistré)

Tous les films sont en version originale sous-titrés français.

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnagtzoutioun
le Groupe Arghoutian et la Croix Bleue Section Chaville

LE 4 JUILLET

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe Requiem pour les camarades disparus
puis recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

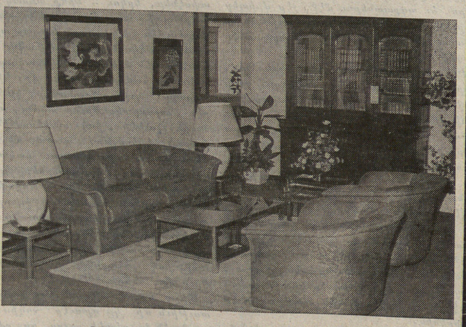
◆ AMBIANCE ◆ SURPRISES ◆ BUFFET ◆ JEUX ◆

CONCOURS : Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou. . .

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ՀԲԸՄ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻԼ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան տնօրէնութիւնը ներկայիւս կը տեղեկացնէ, թէ Հաստատութեան 1993 – 1994 *կրթաշրջանի նոր սան – սանուհիներու դիմումնագրերու ընդունումը սկսած է արդէն :*

Այն ծնողները / խնամակալները, որոնք կը փափաքին որ իրենց զաւակները / խնամեալները եւրոպական ժամանակակից բարձր մակարդակի կրթութիւն ստանան եւ հայեցի բարքերով դաստիարակուին, պարտին իրենց դիմումնագիրը ղրկել Հաստատութիւն, ուր քննութեան առնուելէ ետք իւրաքանչիւր դիմում, համապատասխան որոշումը գրաւոր պիտի տեղեկացուի դիմորդին :

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը երկսեռ, գիշերօթիկ, երկրորդական, հայկական վարժարան մըն է : Հաստատութիւնը ունի 7 դասարան՝ Ա., Բ., Գ., Դ., Ե., Զ. եւ Է. : Ա. դասարան կ'ընդունուին 11 – 12 տարիքը ունեցող ծագումով հայ սան - -սանուհիներ : Նորեկներ կրնան ընդունուիլ նաեւ իրենց տարիքին եւ գիտելիքներուն մակարդակին բերմամբ մինչեւ Դ. դասարան : Բացի հայագիտական նիւթերէն, դասաւանդութիւնները կը կատարուին անգլերէն լեզուով : Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներու կողքին կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն եւ արաբերէն՝ համապատասխան երկիրներէ եկողներու համար :

Զ. եւ Է. դասարաններուն մէջ, ուսումնական դասանիւթերու պարտադիր բաժինէն բացի, միւս նիւթերը կ'ընտրուին աշակերտներուն կողմէ՝ «Գիտական», «Առեւտրական» եւ «Ընկերային Գիտութիւններ – Արուեստից» ճիւղերուն համապատասխան :

Աշակերտներ կարելիութիւնը ունին Հաստատութեան մէջ պատրաստուելու եւ մասնակցելու շարք մը արտաքին քննութեանց՝
G.C.E., L.C.C., T.O.E.F.L., S.A.T., PITMAN'S.

Յառաջիկայ տարեշրջանի դասաւանդութիւնները կը սկսին 1993 *Սեպտեմբերի առաջին կէսին եւ կ'աւարտին* 1994 *Յունիսի սկիզբը : Ուսումնական տարին կը բաղկանայ երեք եռամսեակներէ, որոնց իւրաքանչիւրի աւարտին վկայականները կը ղրկուի աշակերտի ծնողքին / խնամակալին :*

Դասաւանդման ժամանակը կ'երկարի Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ ներառեալ, առաւօտեան ժամը 7.45*–էն մինչեւ* 1.30 : *Իւրաքանչիւրը* 40 *վայրկեան տեւողութեամբ ութ պահերով ու զոյգ դրօսանքներով կը կազմուի ուսումնական օրը :*

Հաստատութեան գիշերօթիկ կեանքը հարուստ է բազմապիսի բեղուն արտադասարանային գործունէութիւններով :

Մ.Հ.Կ.–ի մէջ ուսումը վճարովի է :

Դիմումնագրի պատճէնը ստանալու եւ որեւէ այլ մանրամասնութեան համար, դիմել Տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէով. –

MELKONIAN EDUCATIONAL INSTITUTE
P.O.Box 1907
NICOSIA — CYPRUS

Մ. Կ. Հ.
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 2
VENDREDI
2 JUILLET
1993

LE NUMÉRO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. — Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.096 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.096

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՒՑԱԼՈՒՄՆԵՐՈՒ շարքը սկսաւ Յուլիս մէկէն եւ կը շարունակուի յաջորդական օրերուն: Այսպէս, նախ Ընկերային Ընդհանրացած Օժանդակութիւնը (ՍԷ-ԷՍ-Ժէ) որու սակը 1.1%-էն կ'անցնի 2.4%-ի: Ողելից ըմպելիները 16% յաւելում կը կրեն (բացի գինիէն եւ գարեջուրէն): Թղթատարը՝ Յուլիս 5-էն, դրոշմաթուղթը՝ 2 Ֆր. 50-էն կ'անցնի 2.80-ի եւ դանդաղ առաքումը՝ 2.20-է 2.40-ի: Վառելանիւթը 8.57% յաւելում կը կրէ Յուլիս 12-էն: Հանգստեան թոշակները պիտի վերարժեւորուին, աշխատավարձերը պէտք չէ յաւելում կրեն, ընտանեկան նպաստներն ալ պիտի չաւելնան: Հետաքրքրական է նկատել որ այս պայմաններուն մէջ, Պալատիւրի ժողովրդականութիւնը ոչ միայն չի նուազիր այլեւ կ'աւելնայ: Վերջին հարցախոյզին համաձայն գոհերու (ինչէ՞ն...) համեմատութիւնը 53%-էն բարձրացած է 57%-ի (Պէ-Վէ-Ա-Փարի-Մաչ):

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ թիւը զգալի յաւելում մը եւս կրեց Մայիսին: Ներկայիս, պաշտօնական թիւը 3 միլիոն 141.200 է, բայց, եթէ նկատի առնուին աշխատանքի դիմողները եւ ԷՌ-ԷՄ-Ի-ները, իրական թիւը 5 միլիոն է: Արդէն, միայն պաշտօնական թիւը նկատի առնելով, գործօն բնակչութեան 11.5%-ի կը հասնի: Գործազրկութիւնը մեծ է ոչ միայն երիտասարդներուն մօտ, այլեւ՝ [illegible], որոնց գործէ հեռացումը տնտեսական պատճառներով աղէտալի հետեւանքներ ունի յաճախ, քանի որ 50 տարեկանին արդէն մարդ աշխատանք չի գտներ այլեւս:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քրտական շրջաններու մէջ, ծանր բախումներ տեղի ունեցած են վերջին օրերս եւ նուազագոյն 24 մեռեալ կայ (10 բնակիչ, 14 ոստիկան): Սպաննուած բնակիչները կ'ապրէին Ջինար, Մարտինի գաւառը եւ 7 հոգի նոյն ընտանիքին կը պատկանէին: Վեց հարիւր գերման եւ հարիւրաւոր իսրայելացի զբօսաշրջիկներ ջնջած են իրենց ճամբորդութիւնը Թուրքիա, քրտական սպառնալիքներէն եւ Անթալիայի ռմբահարձերէն ետք: Պեռնի մէջ ալ, զուիցերական կառավարութիւնը դիմում կատարած է որպէսզի վերնայ երեք Թուրք դիւանագէտներու դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւնը: Ասոնք դեր ունեցած էին քրտական ցոյցին ատեն, կրակ բանալով: Մէկ Քիւրտ սպաննուած էր եւ վեց հոգի, որոնց մէջ զուիցերացի ոստիկան մը, վիրաւորուած:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, նոր ոճրային հրդեհներ ծագած են Թուրք ընտանիքներու բնակարաններուն մէջ: Էրպնտորֆ, տուն մը ամբողջովին հրոյ-ճարակ եղած է, պատուհանէ մը նետուած «քոքթէյլ Մոլոտով»է մը, երկու ուրիշ հրդեհներ ալ պատահած են, մէկը՝ Քէօլն, միւսը՝ Լուտվիկշաֆըն: Զոհ չկայ:

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ նաւատորմին հրամանատարը՝ ծովակալ Խոտսար Բալտին պահանջած է որ ամբողջ նաւատորմը, Յուլիս 1-էն, խորհրդային նախկին դրօշակը պարզէ: Սեւ ծովու սպաները դիմում ըրած էին որ Ս. Անդրէասի ռուսական խաչը պարզուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ֆութպոլի խումբին դէմ եղած կաշառակերութեան մեղադրանքներու հարցը կը շարունակէ աղմուկ հանել: Յունիս 30-ին, Թափիի զօրավիգ ցուցարարներ խուժեցին Գանըպիէրի վրայ, մինչ Փարիզ, Ֆութպոլի Լիկայի շէնքին առջեւ Վալանսիէնն էր որ ցոյց կ'ընէր: Նախապէս, 7 ժամ տեւող խուզարկութիւն մը կատարուած էր ոստիկանութեան կողմէ Մարսէյլ, ՕՄ-ի կեդրոնատեղին: Միշտ հիւանդանոցը գտնուող Ժան-Փիէր Պերնէսի փաստաբաններէն մէկն է՝ Հերվէ Ղեւոնդեան: Մթնոլորտը այնքան լարուած կը մնայ, որ լրագրողներուն թելադրուած էր հեռու մնալ Գանըպիէրի ցոյցէն, որովհետեւ ՕՄ-ի կողմնակիցները եւ խաղացողները մանաւանդ կատղած են մեդիաներու դէմ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ՊԱՇՏՕՆՈՎ ՀԻՒՍԷՅՆՈՎ ՏԷՐՆ ՈՒ ՏԻՐԱԿԱՆՆ Է ԵՐԿՐԻՆ

Յունիս 30-ին, Ադրբեջանի Խորհրդարանը 1-ի դէմ 35 ձայնով եւ մէկ ձեռնպահութեամբ վաւերացուց Սուրէթ Հիւսէյնովի նշանակումը վարչապետի պաշտօնին: Ընդունուած էին նաեւ իր պայմանները, այսինքն իր իշխանութեան տակ կ'անցնին նաեւ Ներքին, Պաշտպանութեան եւ Ապահովութեան նախարարութիւնները, այլ խօսքով ան զոր Էլչիպէյը պաշտօնանկ ըրած էր (փոխ-վարչապետ էր եւ հեռացուեցաւ Ղարաբաղի պարտութիւններու հետեւանքով) եւ վերջերս ալ անցած էր ապստամբութեան գլուխը, Գանձակ, Ներկայիս, Ադրբեջանի ճակատագրին պատասխանատուն է. մեծահարուստ, 35-ամեայ երիտասարդ մը, դրամ դիզած չահատակութիւններով (բուրդ՝ Ղարաբաղի մէջ, բայց նաեւ՝ թմրեցուցիչ): Իր անմիջական ծրագիրն է ճզմել հայ անջատողականները եւ երկիրը դուրս հանել քաղաքական եւ տնտեսական տագնապէն: Ի դէպ հետաքրքրական է նկատել որ այս «անջատողական»ը նոր հրապարակ ելաւ մամուլի գործակալութիւններուն մօտ եւ հաւանական չէ որ դիպուածի հետեւանք ըլլայ: Մինչեւ վերջերս կը գործածուէր «Հայկական Ինքնապաշտպանութեան Ուժեր» բացատրութիւնը որ տրամաբանական է եւ իրականութեան կը համապատասխանէ, մինչ այս «անջատողականը» (պասք կամ գորսիքացի սեփարաթիսթներու պէս) բոլորովին կը խեղաթիւրէ Ղարաբաղցիներու պատկերը:

Իբրեւ զուտ լուր, Ադրբեջանի մասին մասնաւոր ուրիշ ոչինչ կայ: Շատ աւելի հետաքրքրական է սակայն դէպքերուն առընչութեամբ եղած խորհրդածութիւնները, օրինակ «Ֆիկառօ»ի մէջ (Յուլիս 1), ուր խորագիրն իսկ դիպուկ է. — «Ադրբեջան՝ Թուրքերու ցնդած երազը»: Պարզ է որ Անգարա յուսախաբ է, քանի Էլչիպէյ «իր» մարդն էր, բայց, մատն ալ մատին չթաթխեց օգնութեան հասնելու համար: Հիմա ալ մեծ իրարանցում չկայ: Փրոֆէսէօր Միմթազ Սօյսալ (Սոսիալ-Դեմոկրատ երեսփոխան) կ'ըսէ. — «Թուրքիոյ համար, այս տագնապը յուսախաբութիւն մըն է, ոչ՝ պարտութիւն մը, պայմանաւ որ Հայտար Ալիեւ հակակշռէ Հիւսէյնովի ազդեցութիւնը»: Անգարայի մէջ, վարկ կը վայելէ Ալիեւը որ լաւ կապ հաստատեր է Տէմիրէլի հետ Էօզալի յուղարկաւորութեան առթիւ: Բայց, Հիւսէյնով մտահոգութիւն կը պատճառէ, քանի որ իր բուն փաթրոնը Պաշտպանութեան նախկին նախարար՝ Ղաչիեւ է: Անգարա տիրող կարծիքն այն է նաեւ որ՝ «Ռուսերը ցարերու քաղաքականութիւնը կը վարեն: Կ'ուզեն իրենց հակակշռին տակ առնել հարաւի իրենց նախկին Հանրապետութիւնները: Ադրբեջան առաջին զոհն է», այսպէս արտայայտուելէ ետք, նախկին նախարար՝ Քամրան Ինան կը շարունակէ. — «Ադրբեջան, Կիպրոս, Պոսնիա... Թուրքիա բոլոր ճակատներուն վրայ կը նահանջէ»: Թուրքերը իրենց խիղճն ալ կը քննեն, եթէ Ուլուղ Կիւրքանի համար «Թուրքերը սխալ ըրին Էլչիպէյի ըսելով որ պիտի օգնեն», «Մ. Սօյսալ աւելի հեռու ալ կ'երթայ. — «Թուրքիա չի ճանչնար այն աշխարհը ուր ուզեց դեր մը խաղալ: Ադրբեջանը կ'երեւակայէր որպէս կամուրջ մը դէպի կեդրոնական Ասիա: Այդ կը նշանակէ անգիտանալ հակամարտութիւնները, գլխաւորաբար Ազերիներու եւ Թիւրքմէններու միջեւ: Նիւթական մեր միջոցները չէին համապատասխաներ քաղաքականութեան մը որ փառքի երազներ ներշնչած էր մեր հայրենակիցներուն»:

Միւս կողմէ, «Ալ-Հայաթ»ն ալ կ'արձագանգէ ռուս պատասխանատուի մը (անունը չի տար) տեսակէտ մը արդարութեան Հայերու հասցէին: Ան կ'ըսէ որ ներկայիս Հայերը յաղթանակը դրեթէ իրենց ձեռքն ունին եւ կը խորհին շահագործել Ադրբեջանի ժամանակաւոր խնդիրները, բայց, պէտք է գիտակցին որ լուծումը միայն քաղաքական կրնայ ըլլալ: Իսկ, Թերթին, Բաքուի թղթակիցը տեսնուեր է Էլչիպէյի կողմնակիցներուն հետ եւ անոնք ըսեր են որ ի մօտոյ Հիւսէյնով եւ Ալիեւ իրար պիտի ուտեն եւ իրենք ալ կը սպասեն վճռական ժամուն:

Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ՔՈՒՄՄԷ... ԿԱՄ ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ԼՐԱԳՐՈՂԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ՈՒՆԵՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6/7-Ի ՄԱՍԻՆ

«Յունիս 25-ի «Այտընլըք» թերթին մէջ է որ Ազիզ Նէսին յօդուած մը ստորագրած է խորագրուած՝ «Մենք ի՞նչ չափով ազգայնամոլ ենք», ուր հետաքրքրական եւ քաջ խոստովանութիւններ կ'ընէ: Կ'արտատպենք մեր պաշտօնակից «Մարմարա»ի Յունիս 26-ի թիւէն, ուր յօդուածը կը ներկայացուի համառօտ կերպով:

❖

Հոն, ուր ազգ մը կայ, հոն անպայման կան նաեւ ազգայնամոլ (շովէն) ուժեր: Չկայ ժողովուրդ մը, ազգ մը, որ ազգայնամոլ չունենայ: Ազգայնամոլութիւն է նաեւ ըսել, որ մեր մէջ ազգայնամոլներ չկան: Ամէն ազգ ունի իր մոլեռանդ ազգայնամոլները:

Գերմանիոյ մէջ Եւրոպայի ամէնէն զարգացած ազգայնամոլութիւնը նացիականութիւնն է, որ ֆաշականութեան նոր տեսակ մըն է: Գերմանիոյ ազգայնամոլութիւնը ծնունդ առաւ օտար աշխատաւորներու, մանաւանդ Թուրք աշխատաւորներու դէմ որպէս հակազդեցութիւն: Թուրք աշխատաւորներուն պատճառաւ Գերմանները անգործ կը մնային:

Մինչեւ հինգ-տասը տարի առաջ Գերմանները գոհացան պատերուն վրայ գրելով. «Թուրքեր դո՛ւրս ելէք մեր երկրէն»: Այս թշնամութիւնը յետոյ աւելի սաստկացաւ:

Հիմա գիտեմ, որ շատեր ինծի համակարծիք պիտի չըլլան եւ Օսմանեան շրջանի մեր լայնախոհութիւնը յառաջ պիտի քշեն, եթէ ըսեմ, թէ Թուրքերն ալ կը կազմեն աշխարհի առաջնակարգ ազգայնամոլ ժողովուրդներէն մէկը: Շիտակը, այսպիսի վճիռ մը կը վիրաւորէ իմ ազգային զգացումներս, բայց ինչ ընենք, որ ճշմարտութիւն է: Մեր այս ազգայնական զգացումները մինչեւ իսկ մեր լեզուին մէջ մուտք գործեր են ծանօթ ասացուածքներով: Օրինակի համար՝ «Թուրքը զինուոր ժողովուրդ է», կամ «մէկ Թուրքը ամբողջ աշխարհի համազօր է»: Տակաւին ուրիշ օրինակներ կրնանք տալ: Ունեւորութեան Տուրքի խայտառակութիւնը, որ մեր պաշտօնական պատմութեան մէջ ամօթալի արարք մըն է, ուրիշ ի՞նչ է, եթէ ոչ Թուրք ազգայնամոլութիւն: Մեր օրէնքները իբր փոքրամասնական անգամ չեն ընդունիր Հայ, Յոյն, Հրեայ փոքրամասնութիւնները եւ հակառակ ատոր, առանց օրինական արդարացումի, առանց արդարութեան, անոնցմէ տուրք հաւաքուեցաւ Ունեւորութեան Տուրք անուան տակ: Յափշտակուեցան փոքրամասնութիւններու կալուածները: Մինչեւ իսկ իրենց տուրքը վճարողները Աշքալէ աքսորուեցան: Ամէնէն տարիքոտներն անգամ հոն գործածուեցան ճամբայ շինելու եւ քար վերցնելու գործին մէջ: Այս բոլորը ի՞նչ է, եթէ ոչ ազգայնամոլութիւն:

Ի՞նչ էր նպատակը. նպատակն էր փոքրամասնութեան առեւտուրը, կալուածները, հաստատութիւնները փոխանցել Թուրքերուն եւ ստեղծել այն Թուրք քաղքենիութիւնը, որուն կարօտը կը զգացուէր Մուսթաֆա Քէմալի շրջանէն ի վեր:

1955 Սեպտեմբեր 6-7-ին Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ դարձեալ Յոյներուն, Հայերուն, Հրեաներուն ապրանքները թալանուեցան: Որքան որ ալ գաղտնի պահուի, բռնաբարուեցան անոնց կիներն ու աղջիկները, քահանայ մը թլփատուեցաւ: Այս բոլորը ի՞նչ են, եթէ ոչ ամէնէն ծայրայեղ ազգայնամոլութիւնը, որ ամօթ կը պատճառէ մեզի: Վերջն ալ, կառավարութիւնը, յանցանքը իր վրայէն նետելու համար, բանտ առաջնորդեց մեզի պէս անմեղները, որոնք այս խնդրին մասին ոչի՛նչ գիտէին: Մեր այս ֆաշական վերաբերումը պատճառ դարձաւ, որ մեր Պոլսոյ ամենագեղեցիկ գոյնը կազմող պոլսեցի Յոյները գաղթեն դէպի Յունաստան, որ օտար երկիր էր իրենց համար:

Եթէ կ'ուզէք աւելի նոր շրջաններուն մօտենանք: Ըսենք, որ Ունեւորութեան տուրքի եւ Սեպտեմբեր 6-7-ի զոհերը կեավուրներն էին: Ի՞նչ ըսենք ուրեմն Գահրամանմարաշի այն դէպքերուն, որոնց ընթացքին մահմետականը ջարդեց մահմետականը: Պարզապէս Ալեւի ըլլալուն համար Սիւննիները սպաննեցին զանոնք: Այս ընկերային սպանդն ալ աւելի քան ազգայնամոլութիւն, ֆաշականութիւն չէ՞: Ունեւորութեան տուրքի կամ Սեպտ. 6-7-ի ընթացքին, կեավուրին ձեռքէն իր ապրանքը առած էինք: Մարաշի մէջ ալ մահմետականը մահմետականին արիւնը հոսեցուց: Եթէ կ'ուզէք ուրիշ օրինակներ ալ տամ, բայց սիւնակին մէջ տեղ չմնաց:

Կը բաւէ որքան որ հպարտացանք եւ հպարտանանք, ըսելով որ Օսմանեան շրջանին մեր Ենիչէրիները մինչեւ Դանուբ գացած են, ըսելով, որ տակաւին երբ Եւրոպացիները թագաւորներն անգամ պէտքարան գործածել չէին գիտեր, մենք յատուկ պէտքարաններ ունէինք, թէ կեղտոտ անկողինները երբ լուացուիլ չէին գիտեր, մենք բաղնիք ունէինք: Փոխանակ այսպիսի պնդումներով հպարտանալու, մենք ալ յիշենք մեր ազգայնամոլութիւնը եւ սորվինք ամչնալ այդ ազգայնամոլութենէն, որպէսզի նոյն դէպքերը անգամ մը եւս չկրկնուին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՋՈՐԱԿՈՂ ՈՒ ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ

Պետութիւն ստեղծելու աշխատանքին լծուած Հայաստանի իշխանութեան համար խոչընդոտ մը եղաւ զինուորական մարզին կազմակերպութեան յապաղումը. յատկապէս՝ չյայտարարուած, բայց ծանրագոյն հետեւանքներովը մինչ ներկայ պատերազմի մը պայմաններուն մէջ: Բազմաթիւ ու բազմապիսի, ներքին ու արտաքին պատճառներ ունեցաւ եւ ունի այս երեւոյթը:

Իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին («Հայաստանի Հանրապետութիւն» Յունիս 16) երկրին զինուորական հրամանատարը գնդապետ Լեւոն Ստեփանեան ալ կ'ընդունի թէ զօրակոչը երկրին ամէնէն բարդ խնդիրն է: Աշնան 73% յաջողութիւն արձանագրուելէ ետք, Մայիս 21-ին Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի նախագահութեամբ գումարուած Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը յայտնապէս բարեբար ազդեցութիւն ունեցած է: Երկիրը բաժնուած է հինգ շրջաններու եւ Պետական նախարարներու գլխաւորած յանձնաժողովները կրցած են որոշ չափով շտկել կացութիւնը: Լրացած է վառելանիւթի, փոխադրամիջոցներու պակասը, այնպէս որ հրամանատարը վստահութիւն կը յայտնէ թէ գարնան զօրակոչը կ'արձանագրէ 100% յաջողութիւն:

Այս շրջանակի յաջողութիւններուն սեւեռելով, Լեւոն Ստեփանեան կը յիշէ նախ Զանգեզուրի շրջանը որուն հրամանատարն է Պաշտպանութեան նախկին նախարար Վազգէն Սարգսեան: Ապա կու տայ Մաշտոցի շրջանին անունը ուր բարերար դեր խաղացած է վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի միջամտութիւնը: Վանաձոր, Գիւմրի, Իջեւան, Մարտունի, Թալին, Աշտարակ, Կամօ, Երեւանի Շէնգաւիթը գոհացուցիչ վիճակ կը պարզեն:

Կացութիւնը բացատրելու համար ան կը մէջբերէ կարգ կանոնի ու զինուորին հանդէպ հոգատարութեան պակասը: Նաեւ կը խոստովանի որ «մինչեւ այսօր լուծուած չէ դաստիարակչական աշխատանքներով զբաղուողների հարցը, չի մշակուած հաշուետուութեան տարրական մեխանիզմ, չկայ յանձնարարուած գործի նկատմամբ պատասխանատուութեան ըզգացում, հրամանատարներն իրենց կալուածատէրերի պէս են պահում»: Կան անշուշտ նաեւ փոփոխութիւններու յորձանքէն տակնուվրայ եղած կարգավիճակներ, կառուցուածքի անկատարութիւններ, իշխանութեան սահմաններու շփոթ եւայլն որոնք եւս ժխտական ազդեցութիւն կը գործեն երկրին համար այնքան կենսական մարզին վրայ: Գնդապետ Լեւոն Ստեփանեան որպէս թիւ զինուորական ծառայութենէն խուսափող երիտասարդներու, կու տայ հազարը: Աւելի ծանրակշիռը այս մասին իր խօսքերուն, կը վերաբերին հասանական միջոցներու. զրուցավարը Սամուէլ Մուրադեան երբ կ'ըսէ թէ այդ հազարէն շատերը «գործ են անում» Ռուսաստանի տարբեր քաղաքներուն մէջ, ու կը հարցնէ թէ կարելի չէ՞ Ռուսաստանի հետ համաձայնելով զանոնք վերադարձի պարտադրել, գնդապետը կը պատասխանէ. «նման աշխատանք դեռ չենք տանում»:

Այսուհանդերձ, յստակ է որ Ապահովութեան Խորհուրդի Մայիս 21-ի նիստէն ի վեր դրական զարգացումներ սկսած են նշմարուիլ մտահոգութեան դրեթէ գլխաւոր նիւթ դարձած այս մարզին մէջ:

Զինուորական հարցը տարբեր շրջանակի մը նկատառումով նիւթ եղած է նոյն օրուան «Հայք»ին մէջ ալ. հոն, շրջանակը արցախեան է ու Նորայր Պետրոսեանի զրուցակիցը՝ Մարտակերտի հրամանատար Նորայր Դանիէլեանը: Ան նոյն շրջանին Գիւլաթաղ գիւղէն է. ուսանած է Ստեփանակերտի մանկավարժական հիմնարկին մէջ ու 1988-էն մասնակցած պայքարին. ձերբակալուած, ազատ արձակուած, ապա 1990-ին մէկուկէս տարի գերի մնացած երիտասարդը երբ կը յաջողի վերադառնալ, կը խմբէ փորձառու տղաքը եւ վաշտ կը կազմէ: 1992 Նոյեմբերի սկիզբին կը նշանակուի Մարտակերտի շրջանի ինքնապաշտպանութեան ուժերու ընդհ. հրամանատար:

Խօսելով Ղարաբաղի մէջ արձանագրուած ռազմական վերջին յաջողութիւններուն մասին, հետաքրքրական բաներ կ'ըսէ ան. «Արցախը հարուստ է բնական անմատչելի վայրերով, որոնցով էլ պայմանաւորուած էին մեր յաղթանակները: Տեղանքին լաւ ծանօթ եւ հայրենի տունը ազատագրող զինուորի համար դժուար չէ պայքարել մինչեւ վերջ: Ղարաբաղն ունի իր բանակը, որի կարգապահութիւնից դժգոհելու առիթ չկայ»: Այս ըսուածին որպէս փաստ, կը յայտնէ թէ այդ բանակին մէջ խստագոյն պատիժի ոչ մէկ դէպք արձանագրուած է, մինչդեռ Ազրպէյճանի բանակին Մարտակերտի միաւորումներէն 57 զինուոր եւ սպայ գնդակահարուած է:

Մարտակերտի ներկան ուրախալի բազմաթիւ կէտեր ունի, հակառակ տակաւին թշնամի գրաւումին ենթակայ շրջաններ ունենալուն. մարդիկ կը վերադառնան, 20-է աւելի դպրոցներ բաց են, 25 հազար աշակերտով: Նոյնիսկ ամբողջովին աւերուած որոշ գիւղեր, ինչպէս Հաթերքն է, բնակուած են. կը վերադառնան Վաղուհասի բնակիչները, ինչպէս ուրիշներ: Ան կը խօսի նաեւ Քելպաջարի «ազատագրման» մասին. մարդիկ փափաք կը յայտնեն արդէն հոն բնակելու. «չէ՞ որ այնտեղ նախկինում եղել են հայկական օջախներ, հայկական վկայութիւններ կան՝ վանքեր, աւելի ճիշդ՝ համարեա աւերակ դարձած վանքեր, բերդեր, խաչքարեր: Ինչ-որ ժամանակ Հայերը դուրս են եկել Քելբաջարի շրջանից, բայց երբեք ուրիշինը չենք համարել, վկան՝ Դադիվանքը, հայկական մշակոյթի այդ խոշոր կեդրոնը»:

Ն. Դանիէլեան կը յայտնէ թէ իրենք պատրաստ են հսկողութիւն սահմանելու եւ ապահովութեանը հսկելու վերաբնակուած շրջաններուն մէջ: «Կան նաեւ բոլոր հնարաւորութիւնները ետ գրաւելու նաեւ Մարտակերտ քաղաքը եւ շրջանի հարթավայրային մասը: Խաչէնի ձորատեղամասում որ Գանձասարից Կիչան ձգուող հովիտն է, 17 գիւղերով, կեանքը արդէն բնականոն ընթացք է մտել, կաթի եւ փայտամշակման արտադրամասերն են գործում»:

Ասկերանի մասին ալ լաւատես է ան. «Այսօր դիրքերը 2-3 քիլոմեթրի վրայ են Մարտակերտից եւ շրջանի հարթավայրային մասի ետ գրաւումից կախուած կը լինի ողջ Ղարաբաղի ապագայ տնտեսական վիճակը: Մարտակերտը Ղարաբաղի արիւնն է, առանց որի դժուար կը լինի ապրել: Զաւթելու, թալանելու ոչ մի նպատակ չունենք, անպայման կը վերականգնենք նախկին սահմանները, յուսալի կը պաշտպանենք՝ այն, որը եւ կը լինի պատերազմի վերջը: Զէնքի տեղ գրիչ կը վերցնենք վերջապէս, հաց կ'արարենք»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԵՐՈՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ ԵՒ ԱՍԿԷ ԱԼ ՎԵՐՋ

Ա.

Աշխարհի մեծագոյն երկիրներէն մէկուն նախագահը կը խօսի հեռատեսիլէն եւ նոյն պահուն, միլիոնաւոր մարդիկ, թերեւս միլիառ մը մարդ, կը լսեն այդ նախագահը, կը տեսնեն այդ նախագահը: Անհաւատալի երեւոյթ մըն է այս: Խօսելու ընթացքին ան պահ մը կը փակէ իր աչքը եւ մենք այսքան հեռուէն կը տեսնենք թէ կը փակէ իր աչքը: Պահ մը կը կմկմայ ու մենք կը տեսնենք որ կը կմկմայ: Այդ միջոցին արեւուն ճառագայթը կ'իյնայ անոր դէմքին վրայ եւ մենք ա՛յդ իսկ կը տեսնենք: Մինչդեռ որքա՜ն հեռու ենք այդ նախագահէն: Եթէ կը լսենք զայն, պատճառը այն չէ որ նախագահը շատ բարձր ձայն ունի, կամ թէ մենք շատ սուր ականջ ունինք: Եթէ կը տեսնենք զինքը, մեր աչքերուն սուր տեսողութենէն չէ: Մարդկային ո՞ր ձայնը ուրիշ հողամասէ մը մինչեւ մեր հողամասը պիտի հասնէր: Կը լսենք նախագահը, որովհետեւ ան եւ մենք այսօր մեր տրամադրութեան տակ ունինք աշխարհի ամէնէն հրաշալի թէքնիքագիտութիւնը:

Հազար տարի առաջ, երկու հազար տարի առաջ, այդ շրջանի ամէնէն ուժեղ երկրին նախագահը այսպիսի բախտ մը չունէր: Օրինակի համար, իր շրջանին ամենահզօր մարդը ըլլալով հանդերձ, Ներոնին ձայնը Հռոմի կեդրոնական հրապարակէն անդին չէր կրնար անցնիլ: Իր ժամանակակիցներէն քանի՞ հոգի արդեօք իր ամբողջ կեանքին մէջ մէկ անգամ գոնէ կրցաւ տեսնել Ներոնին դէմքը, որպէսզի գիտնար թէ ի՞նչի կը նմանէր այդ դէմքը: Հոն ուր լուսանկար, ժամուլ կամ հեռատեսիլ չկայ, մարդու մը դէմքին պատկերը ի՞նչպէս փոխանցել հեռաւոր մարդոց:

Հիմա կարելի է հարցնել. Աստուած (կամ բնութիւնը) անարդար չեղա՞ւ Ներոնին նկատմամբ, քանի որ Ներոն չկրցաւ օգտուիլ այն կարելիութիւններէն, որոնցմէ կ'օգտուին Ներոնի այսօրուան պաշտօնակիցները:

Միայն Ներոնի՞ն է որ անիրաւութիւն կատարուած է: Ո՛չ: Ներոնի ժամանակակից մարդիկն ալ անիրաւուած են եթէ անոնք բաղդատուին այժմու սովորական մարդոց հետ: Անոնք ինչե՜րէ զրկուած էին: Եթէ այսօր պահ մը աշխարհ գային դարձեալ եւ մեզ տեսնէին մեր առօրեայ կեանքին մէջ, ի՞նչ կը մտածէին արդեօք: Որքա՜ն կը զարմանային ամէնէն առաջ, յետոյ որքա՜ն կը նախանձէին, եւ վերջապէս որքա՜ն կը բարկանային: Ինչո՞ւ այսքան կանուխ աշխարհ եկեր են եւ ապրեր են կեանք մը, որ, բաղդատմամբ այսօր մեր ապրած կեանքին, այնքան անգոյն էր, այնքան սահմանափակ, այնքան փոքրիկ ու անհորիզոն:

Հիմա պահ մը դարձեալ մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնենք մեր օրերու «երջանիկ» ղեկավարներուն եւ անոնց ժամանակակիցներուն վրայ: Բոլորս ալ երջանիկ ենք մեր թէքնիք կարողութիւններով: Բախտաւոր: Այո՛, երջանիկ: Բայց երջանիկ՝ որո՞ւ բաղդատմամբ: Բաղդատմամբ մեր նախորդներուն: Բաղդատմամբ երկու հարիւր կամ երկու հազար տարի առաջ ապրած մարդոց:

Միայն թէ մենք վերջակէտ չենք: Մենք բոլոր յառաջդիմութիւններուն, բոլոր զարգացումներուն գագաթնակէտին վրայ գտնուելով հանդերձ, այդ զարգացումներուն վերջնական հանգրուանին վրայ չենք: Զարգացումները պիտի շարունակուին, եւ անկասկած վաղուան նախագահը, կամ անոր ժամանակակիցը պիտի վայելէ բոլորովին նոր ու տարբեր կարելիութիւններ, որոնց մասին այսօր երեւակայել իսկ չենք կրնար:

Ուրեմն մենք ալ անիրաւուած պիտի նկատուինք մօտիկ ապագայի մէջ ապրելիք մարդուն բաղդատմամբ:

Այս մտածումները մեզ շատ հեռու կրնան տանիլ: Մարդ արդարեւ ինչե՛ր կրնայ խորհիլ թէ այսպէս ինքզինք բաղդատէ նախ իր նախորդներուն, ապա իր ապագայ յաջորդներուն հետ:

Մենք չենք ընտրած մեր ժամանակաշրջանը: Մենք չենք ընտրած աշխարհ գալու մեր թուականը: Ժամանակաշրջան կոչուածը այն ամէնէն ճակատագրական ազդակներէն մէկն է որ բնութեան կողմէ կը պարտադրուի մարդուն: Ազատութեան երազներով արբի մարդը ազատ չէ իր ապրած ժամանակաշրջանը ընտրելու: Այս անողոք օրէնքը մէկն է այն օրէնքներէն որոնք երբեք պիտի չփոխուին: Թերեւս օր մը, հեռաւոր օր մը, մարդիկ աշխարհ գալէ վերջ պիտի կարենան փոխել իրենց ապրած ժամանակաշրջանը, օրինակի համար, թերեւս պիտի քնանան եւ պիտի ուզեն արթննալ 50 տարի վերջ, 100 տարի վերջ: Բայց ոչ ոք պիտի կարենայ ընտրել կամ փոխել աշխարհ գալու իր թուականը, որովհետեւ մարդը աշխարհ գալէ առաջ գոյութիւն չունի եւ ան որ գոյութիւն չունի, ընտրութիւն չի կրնար ընել:

Եթէ մեր ժամանակաշրջանը մեզի պարտադրուած է, մեզի պարտադրուած են ուրեմն նաեւ այդ ժամանակաշրջանին թէքնիք բոլոր կարելիութիւնները: Այս մարզէն ներս ալ ընտրութեան լայն կարելիութիւններ չունինք: Կ'ընդունինք, կը վայելենք բոլոր կարելիութիւնները, կ'երջանկանանք անոնցմով, թերեւս կրնանք դժբախտանալ ալ անոնցմով, բայց զանոնք չենք կրնար մերժել: Կրնա՞նք մերժել հեռատեսիլը, հեռախօսը, սաւառնակը, անթիպիոթիքը, վիտէօն, համակարգիչը: Չենք կրնար մերժել: Անոնք մեր ճակատագիրն են:

Ռ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ ՌՈՒՍԱԿԱ՞Ն Է ԹԷ ՈՒԿՐԱՆԱԿԱՆ

Ռուս եւ ուկրանացի Արտաքին նախարարները վերջերս Սեբաստոպոլ այցելեցին ջանալով հասկնալ Սեւ Ծովու նաւատորմին հարցը. անոնք իրենց կարծածէն աւելի խառնակ կացութեան մը դէմ յանդիման գտնուեցան երբ տեղեկացան թէ պատերազմական «Քերչ» նաւուն անձնակազմին մաս կը կազմէին մարդիկ որոնք չորս տարբեր երդում կատարած էին. մէկ մասը երդում տուած էր Խորհրդային Միութեան, ուրիշներ ԱՊՀ-ին, մաս մը Ուկրանիոյ եւ մնացածն ալ Ռուսաստանի: Քարափին վրայ նախարարները դիմաւորուեցան ցուցարարներով որոնք կը գոչէին «Ղրիմ, Ռուսաստան կամ մա՛հ»:

Բանակցութիւններուն մասնակցած է նաեւ ռուսական ռազմական ծովուժի հրամանատարը. սակայն, ինչ որ յայտնուած է նախարարներուն յայտարարութիւններէն, սպառնալի մթնոլորտը միայն այն հաւանականութիւններու վրայ հիմնուած է. երկու կողմերէն ոչ մէկը, օրինակ, կ'ուզէ Սեւ ծովու վրայ տեսնել երկու նաւատորմ, որոնք բարեկամական յարաբերութիւններ չունին: Բնականաբար, ո՛չ Մոսկուա, ոչ ալ Կիեւ կը փափաքին ստեղծել այնպիսի կացութիւն մը որ ծովայինները իրենց ծառայութեան երկիրը ընտրելու հարկին տակ գտնուին:

Ուկրանացի նախարարը լուռ մնացած է իր ռուս պաշտօնակիցին այն յայտարարութեան հանդէպ թէ Ռուսիա մտադիր չէ լքելու Սեբաստոպոլը եւ թէ նաւատորմին բաժանումն ու վերակազմակերպումը անցումի երկար ժամանակ կը պահանջեն: Այսուհանդերձ, գաղտնիք չէ որ Մոսկուայի եւ Կիեւի կեցուածքները ամբողջովին հակադիր են իրարու. նախարարներու հաստատումով, իրենց հանդիպումները պիտի չբաւեն հակադրութիւնները հարթելու. միակ յոյսը կը մնայ երկու նախագահներու հանդիպումը որոնք պէտք է քաղաքական կամք յայտնեն եւ այնպիսի որոշումներ տան որոնք կարենան լուծումի ճամբան բանալ: Դժուարութիւնը հոն է որ երկու կողմերը տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն:

Ուկրանացի ղեկավարները, գաղտնիք չէ որ աւելի լաւ շրջաններ ունեցած են: Որոշ է որ Կիեւ ուշ կամ կանուխ պիտի համակերպի միջազգային հանրութեան ճնշումին ու հրաժարի կորիզային իր օրինավիճակը պահպանելու մտադրութենէն: Նախագահն ու կառավարութիւնը այդ պարագային անպայման պիտի ամբաստանուին ազգ. շահերու դաւաճանութեամբ. իսկ նաւատորմի հարցը Մոսկուայի դէմ անդիջող կեցուածք ցոյց տալու առիթ մը կրնայ ըլլալ անոնց, ինչ որ որոշ չափով վարկ մը կը շահեցնէ ուկրանացի ղեկավարներուն: Վէճերը յայտնապէս երկար պիտի տեւեն, ինչ որ Ուկրանիոյ առիթ կու տայ նիւթական ամենափոքր ջանք մը իսկ չընելու, նաւատորմին թէքնիք խնամքին համար: Գալով Ռուսաստանի, ան կը գտնուի բարդ կացութեան մէջ. ան չի կրնար անտեսել ծովայիններու կացութիւնը, որոնք կ'անգիտանան իրենց ապագան եւ կ'ապրին դրեթէ աղքատութեան պայմաններու մէջ, սակայն չի փափաքիր նաեւ միջամուխ եղած ըլլալ դրացի պետութեան մը ներքին գործերուն:

Նախարարներու հանդիպումով այնքան սակաւաթիւ կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է որ նոյնիսկ կարելի չէ եղած համատեղ հաղորդագրութիւն մը հրապարակել: Կը մնայ յուսալ որ նախագահական հանդիպումը անկիւնադարձ մը նշէ փշոտ այս խնդիրին մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԻՍԱՌԷՆ

ԱՐԱՔՍԻ ԴԱՒԹԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ծանօթ երգչուհի, Երեւանի Օփերայի մենակատար, որուն համբաւը անցած է Հայաստանի եւ արեւելեան երկիրներու սահմանները, Արաքսի Դաւթեան երաժշտասէր բարեկամներու եւ յատկապէս Տիկին Ռէմոնտ Էմըրի -- Ալեքսեանի եւ Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեանի հրաւէրով ժամանեց Մարսէյլ եւ տուաւ երգահանդէս մը, կազմակերպութեամբ «Փրօ Միւզիք» միութեան, Կիրակի, Յունիս 27-ին, Շաթօնէօֆ լը Ռուժ քաղաքը, որ կը գտնուի Էքս -- ան -- Փրովանսի մօտ գեղի նիս տանող ճամբուն վրայ, գեղեցիկ պարտէզի գեղեցիկ թատերասրահին մէջ:

Մարսէյլէն, Էքս -- ան -- Փրովանսէն, կարտանէն եկած Հայեր, բայց նաեւ նըկատելի թիւով Ֆրանսացիներ լայնօրէն լեցուցին կոկիկ սրահը. շուրջ երկու հարիւր հոգի:

Շաթօնէօֆ լը Ռուժի քաղաքապետը՝ Ֆեռնան Պուլան, ծագումով Հայ (Պուլանեան), բացման խօսքին մէջ յայտնեց իր ուրախութիւնը ընդունելու քաղաքի գեղարուեստական փառատօնի ծիրին մէջ տաղանդաւոր եւ արեւմտեան բեմերու ծանօթ հայ երգչուհի մը, եկած Հայաստանէն: Մեր պարտականութիւնն է, ըսաւ, չմոռնալ երկիր մը որ այսօր կը տառապի դժուարութիւններու մէջ եւ օգնել կազմակերպուած ձեւով:

Յայտագրի առաջին բաժինին մէջ, Արաքսի Դաւթեան մեկնաբանեց համերգի եղանակ մը (Մոցարթէն), մեղեդիներ (Մոցարթ եւ Պէթովընէն) եւ հատուածներ երկու օփերաներէ «Լէ Վէփրը Սիսիլիէնն» (Վերտի) եւ «Սեմիրամիս» (Ռոսինի): Երկրորդ մասը սկսաւ երեք մեղեդիներով (Զայքովսկի եւ Ռախմանինով) եւ շարունակեց հայկական երգահաններու գործերով: Երգեց հատուած մը «Անուշ» օփերայէն (Տիգրանեան), երկու մեղեդի «Երազ տեսայ» եւ «Ասում են թէ» (Միրզոյեան) ու վերջացուց Կոմիտասով «Օրօր» եւ «Տըլէ եաման»: Համերգի աւարտին ունկնդիրները յոտնկայս երկարօրէն եւ կրկնապէս ծափահարեցին երգչուհին որուն եռանդը եղաւ կատարել գեղարուեստական վայելք մը: Որպէս «պիս» երգեց Կոմիտասի «Կռունկ»ը եւ «Տէր Ողորմեա»:

Արաքսի Դաւթեանի քաղցր եւ վճիտ ձայնը ունի քնարական սոփրանոյի մը յատկանիշերը, այսինքն երգուած բնագրի նուրբ եւ զգայնաէր արտայայտութեան մը ճկունութիւնը եւ նոյն ատեն տրամաթիկ սոփրանոյի մը ներկայութիւնը թրթռուն սրաձայներու զօրութեամբը: Երգչուհին օժտուած է թաւշեայ ձայներանգով: Արդարեւ Արաքսի Դաւթեանի կատարումները եղան տպաւորիչ եւ յաջողութիւնը ամբողջական:

Դաշնակահարը՝ Վլատիմիր Քլէվքէ կատարեալ թեքնիքով եւ ճշգրտութեամբ, զգայնութեամբ եւ խելացի ներկայութեամբ մը ընկերացաւ երգչուհին: Շընորհալի մատնահարումով եւ զարնուածքով մը տիրապետեց մենակատարի անցքերուն որոնց մեկնաբանութիւնը դրոշմեց մեծ երաժշտականութեամբ մը:

Փայլուն գեղարուեստական երեկոյթ մը շատ հաճելի վայրի մը, շրջապատի մը մէջ, ուր հայ երգարուեստը յաղթանակեց Արաքսի Դաւթեանի տաղանդով եւ հայ երգահաններու ստեղծագործութիւններով:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Կաթողիկոսարանի (Անթիլիաս) Վեհարանի դահլիճին մէջ, Մայիս 25-ին, յիշատակի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է, նախաձեռնութեամբ Կաթողիկոսութեան եւ Լիբանանի բժիշկներու ընկերակցութեան նուիրուած տըղայոց բժշկապետ՝ Երուանդ Ճիտէճեանի: Հաւաքոյթին նախագահած է Գարեգին Բ., ողբացեալին այրին եւ աղջիկան կողքին եղած են բազմաթիւ հըրաւիրեալներ, ի շարս որոնց Առողջապահութեան նախարար՝ Տոքթոր Մարուան Համատէ, Պետական նախարար՝ մէթր Շահէ Պարսումեան, նախկին նախարարներ՝ Ֆուատ Պութրոս, Մ. Խոտէ, Խաչիկ Պապիկեան, երեսփոխաններ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ: Բարի գալուստի հակիրճ քանի մը խօսք արտասանած է մէթր Խաչիկ Պապիկեան: Իրեն յաջորդած է Լիբանանի Բժիշկներու Ընկերակցութեան նախագահ՝ Տոքթ. Ֆուատ Պուսթանի: Գարեգին Բ. ծանրացած է Տոքթոր Ճիտէճեանի մարդկային արժանիքներուն վրայ: Տիկին Նինա Ճիտէճեան շնորհակալութիւն յայտնած է բոլորին: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է պատշաճ ընդունելութեամբ մը:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» կեդրոնին մէջ, Մայիս 26-ին բացումը կատարուած է «Թորոս Ռոսլին» ակադեմիայի կազմակերպած աշակերտական երկրորդ գեղանկարչական մրցոյթ -- ցուցահանդէսին: Հրաւէր եղած էր 28 հայկական դպրոցներու որոնցմէ 14-ը իրենց մասնակցութիւնը բերած էին: Այս տարուան մրցումին թեմաները եղած են. -- Նախակրթարան՝ «Մեր տան կատուն», Միջնակարգ՝ «Լիբանանեան ծովափ», Երկրորդական՝ «Հայկական պար»: Ցուցահանդէսին չարժառիթները եւ նպատակը ներկայացուցած է ակադեմիային վարչական պատասխանատու՝ Օր. Կարին Փայլակեան, ապա, բեմ հրաւիրած է «Թորոս Ռոսլին»ի նախկին տնօրէնը՝ Վարդան Նաճարեան որ հակիրճ պատմականը ըրած է ակադեմիային:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Պրիսթոլ պանդոկի մէջ, Մայիս 23-ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ այն ուսուցիչներուն որոնք 30 կամ աւելի տարիներ դասաւանդած են օտար վարժարաններու մէջ: Նախաձեռնողն էր Ազգ. Առաջնորդարանը: Ճաշին նախագահած է թեմին առաջնորդը՝ Արամ Արք.: Բացման խօսքը արտասանած է ուսումնական Խորհուրդի գործավար Երուանդ Տէմիրճեան: Խորհուրդին անունով խօսք առած է Գէորգ Գանտահարեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Առաջնորդը գնահատանքի գիր մը յանձնած է ուսուցիչներուն:

ԵՐԵՒԱՆ ՓԱՐԻԶ — ՀԵՌԱՏԻՊ

ՇԷՆՔԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԵՑԱՒ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը Երեւանի Ս. Աստուածածին ռուսական օրթոտոքս եկեղեցւոյ վերադարձուց տասնամեակներ առաջ իրեն պատկանած շէնքը:

ՀԱՄԵՐԳ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ա. ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

Յունիս 20-ին Մոսկուայի Միութիւններու Տան մէջ տեղի ունեցած է Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 90-ամեակին նըւիրուած համերգ մը, որուն մասնակցած են նաեւ Հայաստանէն այս առիթով յատկապէս եկած դաշնակահարուհի՝ Սվետլանա Նաւասարդեան, երգչուհի՝ Արաքս Մանսուրեան եւ ուրիշներ:

ԿՈՉՈՒՄՆԵՐ

Յունիս 29-ին, նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեան հրամանագրեր ստորագրած է Ներքին փոխ -- նախարարներ, ներքին ծառայութեան գնդապետներ Սամուէլ Սաֆարեան ու Սուրէն Աբրահամեանը ներքին ծառայութեան զօր. մայոր կոչում շնորհելով:

ՍՊԱՅԻ ՏՈՒՆԸ՝ ՀԱՆԳԻՍՏԻ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԿԵԴՐՈՆ

Բանակայիններու հանգիստի, դաստիարակութեան եւ կրթութեան գործերու կազմակերպման մշակուող ծրագրին շըրջագծերին մէջ Երեւանի Սպայի Տունը կը դառնայ հայ ազգ. բանակի անձնակազմի հանգիստի եւ մշակոյթի կեդրոնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՊԱՐԶԱԾ ՊԱՏԿԵՐԸ

1993 Յունուար 1-ի տուեալներով Հայաստանի մէջ, արձանագրուած հանրային միաւորումներու թիւը 439 էր: Անոնց մեծ մասը՝ 138 բարեսիրական կազմակերպութիւններ եւ հանրային հիմնադրամներ են: Կան 32 քաղաքական կուսակցութիւններ եւ հանրային քաղաքական միաւորումներ: Մնացեալը կը կազմէ հետեւեալ պատկերը. — 43 հայրենակցական միութիւններ, 40 նախկին աշխատաւորներու եւ ռազմիկներու միութիւններ, 68 մարզական միութիւններ, ինչպէս նաեւ արհմիութենական, երիտասարդական, մանկական եւայլն:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ՋԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԸ

Այս տեսարանը ինծ տակնուվրայ ըրաւ եւ, չհանդուրժելով, վայրենիի ճապուկ շարժումով մօտեցայ, խլեցի կեռասները Մելինէի ափէն եւ մէկ թափով նետեցի պարտէզի պատէն անդին:

Եւ երբեք չհասկցայ թէ ինչո՞ւ փոխանակ Մելինէի, չքաւոր աղջիկն էր որ հեծեծանքով սկսաւ լալ:

Ոչ իմ տարեկիցները եւ ոչ ալ մեծերը կը հասկնային իմ հոգեկան խռովքները եւ ընդհանուր կարծիքն այն էր որ բուռն եւ անգութ երախայ եմ: Բայց ուրիշներու կարծիքը կչիռ չունէր ինծ համար, ոչ թէ որովհետեւ այնքան դատողութիւն ունէի որ արհամարհէի այդ կարծիքը, այլ որովհետեւ շատ ամբողջական կերպով ենթակայ էի իմ ներքին, յաճախ անդիմադրելի մղումներուս: Կը խորհէին որ անսիրտ եմ եւ անտարբեր իմ շրջապատիս ինծ հանդէպ ունեցած հոգածութեան եւ գորովին, բայց չէին երբեք մտածեր որ յոգնած եւ ձանձրացած էի այն յարատեւ ուշադրութենէն, որ իմ հիւանդկախ երախայի մանկութիւնս հրաւիրեր էր իմ վրայ: Ինչ որ ես կ'ուզէի՝ այլեւս ուրիշ բան էր: Թո՛ղ մէկը հակէր փափկութեամբ իմ խռովայոյզ հոգիիս վրայ եւ ամբողջութեամբ կը յանձնուէի անոր:

Կը մտածէին որ երես առած, չփացած երախայ եմ, բայց ես անվերջ կը տանջուէի, սակայն որեւէ կերպով չէի յայտներ իմ տանջանքը: Շատ եմ տառապած մանաւանդ այն անհարկի եւ անգութ ըղձացումէն, որ գթութիւն կը կոչեն, բայց որ վստահ եմ որ ուրիշ բան է: Որեւէ աւիւթի յանկարծ աղիքներս կը դալարուէին այդ տանջալի զգացումով, որ սակայն փոխանակ ինծ մեղմացնելու, կը դարձնէր բուռն եւ յարձակողական:

Այդ զգացումը հրէշային չափերով կ'աճէր իմ մէջ, երբ տարին երկու անգամ ձրիներուն հագուստ կը կարէին դպրոցին մէջ: Թաղին «բարեգործ» հարուստները քանի մը թոփ կերպաս կը նուիրէին դըպրոցին. «իրենց թափոն ապրանքը կը ղըրկեն» կ'ըսէր Երանիկ մօրաքոյրս: Դըպրոցին մէջ, բոլոր աշակերտներու ներկայութեան, վարժուհին մէկիկ — մէկիկ կը կանչէր ձրիները եւ անոնց չափը կը պատրաստէր: Յետոյ ձեւագիտութեան վարժուհին, Տիկին Ֆիլոռը — ինչպէս սըրտանց կ'ատէի այդ կինը — չափերը կ'առնէր եւ կը սկսէին հագուստները ձեւել դասարանի մը մէջ, որ կը դառնար արհեստանոց, եւ կը կարէին մեծ աշակերտուհիներու մասնակցութեամբ:

Ամէն անգամ որ ընդհանուր սրահէն աղջիկ մը կը կանչէին հագուստը փորձելու համար, սիրտս կը սեղմուէր անձկութեամբ եւ ինծ կը թուէր որ պատահածը անհելի բան մըն է: Բայց այդ աղջիկներէն շատերը ժպտուն եւ գոհունակ դէմքերով կը վերադառնային սրահ ... Մէկ անգամ աղջիկ մը մերժեց հագուստը: Անիկա Աշրինէ անունով հագիւ տասնըմէկ տարեկան երախայ մըն էր, նուավարի աղջիկ, որուն հայրը մեռեր էր երկու տարի առաջ: Անիկա մռայլ եւ անհաղորդ աղջիկ էր: Օր մըն ալ այլեւս չեկաւ դըպրոց: Յետոյ լսեցինք որ մեռեր է թոքատապէ:

Զատկի կամ Ծնունդի Կիրակին, միօրինակ հագուած ձրիները շարքով կը տանէին եկեղեցի, որպէսզի իրենց բարերարները իրենց աչքերով տեսնեն կատարուած բարիքին արդիւնքը: Պատարագիչ առաջնորդը կը դրուատէր իր քարոզին մէջ այդ բարերարներուն քրիստոնէավայել բարեսրտութիւնը եւ կը բացատրէր որ հարստութիւնը Աստուծմէ տրուած աւանդ մըն է իր ընտրեալներուն եւ թէ ան իրապէս կը պատկանի չունեւորներու: Բայց քարոզը կը վերջանար մաղթանքներով քսակներու առատութեան եւ շահաւէտ գործեր բացուելու մասին:

Ձրիները կարծես այդ հանդիսաւոր օրերուն կը զգային իրենց անփառունակ վիճակը: Ինչքա՜ն վայրահակ գլուխներ տեսած եմ այդ շարքերուն մէջ, ինչքա՜ն տխուր աչքեր եւ երբեմն ցասումէ փայլատակող ակնարկներ. բայց այս վերջինները շատ հազուադէպ էին: Եւ այդ «բարերարները» երախտապարտութիւն կը յուսային այդ թշուառ երախաներէն ...:

Բարեբախտաբար հայրս իր կարգին ցասումով կ'արտայայտուէր այդ երեւոյթին հանդէպ եւ ամէն առիթի կ'ըսէր որ այդ կարգի բարիքը չարիք է, քանի որ այդ խեղճ երախաներուն արժանապատուութեան զգացումը տռնակոխ կ'ըլլայ: Օր մը հայրս տուն հրաւիրեց տընօրէնը եւ անոր խօսեցաւ, պնդելով որ վերջ պէտք էր դնել այդ երեւոյթին:

— Բայց Մկրտի'չ աղա, ըսաւ տնօրէնը, այդ ձրիները դժգոհ չեն. ընդհակառակն ուրախ են որ նոր հագուստ պիտի ունենան:

— Աւելի' գէշ, ըսաւ հայրս:

Այդ տնօրէնը ատաքաղարցի երիտասարդ մըն էր թաւ յօնքերով եւ պեխերով: Անիկա քաղցրաբան էր, ժպտուն եւ հաճոյակատար: Կը ջանար սիրաշահիլ ծնողները, բայց մասնաւորապէս քծնող էր հարուստներուն: «Ծիղուիտ» մարդ է, կ'ըսէին իրեն համար: Անիկա շատ յարգալիր էր հօրս նկատմամբ, որովհետեւ հօրս խօսքը կշիռ ունէր թաղին մէջ: Ես ալ կը նպաստաւորուէի այդ հանգամանքէն: Տնօրէնը կը ջանար անոյշ տեղը կապել կամ «վրան ծածկել», երբ իմ մասիս դանդատ ըլլար ուսուցչէ մը կամ վարժուհիէն: Եւ յաճախ այդ դանդատները կ'ըլլային:

Դեռ երրորդ դասարանէն հայերէն լեզուն եւ քերականութիւնը կը սորվէինք գրաբար. կ'ընէինք թարգմանութիւններ գրաբարէ աշխարհաբար եւ քերականական վերլուծումներ: Աշխարհաբարի համար կը պատրաստէինք միայն շարադրութիւններ: Ուսուցիչը, որ Տէօվլէթեան անունով մէկն էր, կուտար մեզ շարադրութեան նիւթը եւ կը բացատրէր թէ ի'նչպէս պիտի զարգացնենք այդ նիւթը:

(Շար. 45)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԳԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՎԻԼԷՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Յուլիս 11, Կիրակի
ժամը 12·30–էն մինչեւ 22·30

1· – Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր :
2· – Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով ։
3· – Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց :
4· – Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :
5· – Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Մասնակցութեամբ՝
ԱՆԻ
նուագախումբի

Մուտքը ազատ է :

DEMANDE D'EMPLOI

Dame arménienne cherche à garder personne âgée. Période vacances ou toute l'année. Nourrie-logée.
Tél. : 47 53 04 82.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un camp itinérant pour les adolescents (nés entre le 01 / 01 / 78 et le 31 / 12 / 79).

— Campagne Ariégeoise - civilisation Catharre
— Gorge de l'Aude (Rafting et Canoé)
— Ascension du Mont Canigou
— Roussillon et Côte Vermeille.

Prise de conscience de l'identité arménienne.

Du 8 au 29 Juillet

Les inscriptions s'effectuent auprès du Conseil d'Administration.

Région PACA — 91 77 61 66 / 91 90 21 60
Clémence Tutelian — 91 50 68 71
Centre France. Mme A. Mouradian — 74 85 61 33
Paris-Région Parisienne — 48 24 46 57 / 49 77 76 15.

Association «NAREG» Enghien

Les organisateurs de la tombola lancée au profit des élèves de l'Ecole «NAREG» ont le plaisir de vous faire savoir que le tirage de cette tombola aura lieu dans le courant du mois de Septembre et non en Juin comme prévu initialement.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահութեան նոր կազմուղի մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ պարտական կազ : Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառանգած կազմուղներու ցանցէն ու շրջափակումի պարտադրած դրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին :

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագիրի իրականացումին :

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դուրսի օժանդակութենէն կախեալ երկիր մը :

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝
FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14
կամ դրամատնային փոխանցումով՝
CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի 70–ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի :
Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20·30–ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, ժամը 20·30–ին՝
Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre
DîNER DANSANT
CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue, section Hélen Puzant d'Alfortville

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանուցելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 – 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր·ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար : Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահմանի մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ :

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Սեւան – Լիվրիի Տիրուհի Միսաքեան մասնաճիւղ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ – ՃԱՇ –

Յուլիս 4, ժամը 13–էն սկսեալ
17, rue Charles Péguy, Livry-Gargan
տէօնէր – հայկական մթնոլորտ – ճեռաձայնել·
ԽԼՈՅԵԱՆ — 43 – 83 – 92 – 75
ՓԱՓԱԶԵԱՆ· – 43 – 83 – 87 – 68

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU
— SALLE GARANCE —
JUIN - OCTOBRE

Pour les programmes téléphoner : 47 - 78 - 37 - 29 (programme enregistré)

Tous les films sont en version originale sous-titrés français.

Arménie

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2–ին : Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն· –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 – 25 – 87 – 67
(3 – 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 – 29 – 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են :

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

GRANDE FETE CHAMPETRE

KHANASSOR

à l'initiative de la FRA Dachnagtzoutioun
le Groupe Arghoutian et la Croix Bleue Section Chaville

LE 4 JUILLET

— PARC BON REPOS —
78140 VIROFLAY (Près Place Louis XIV Nat. 10)

en l'Eglise Arménienne de Chaville
Messe Requiem pour les camarades disparus
puis recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

◆ AMBIANCE ◆ SURPRISES ◆ BUFFET ◆ JEUX ◆

CONCOURS : Ping-Pong, Boules, Volley, Tavlou. . .

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 3
SAMEDI
3 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.097 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 68e ANNEE — N° 18.097

ԲԱՔՈՒԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԱՐԻՆ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այլեւս կասկած չէ մնացած թէ Բաքու քաղաքական բեմադրութեան մը վայրին վերածուած է ուր վերջին արարը փակւեցաւ ապստամբութեան պարագլուխ Սուրէթ Հիւսէյնովի տրուած աննախընթաց լիազօրութիւններով. ան երկրին վարչապետն է որուն հակակշռին ենթարկուած են Ներքին, Պաշտպանութեան եւ Ապահովութեան Նախարարութիւնները: Առով սակայն Ատրպէջանի քաղաքական տագնապը վերջ գտած չի թուիր երբ լրատուները կը տեղեկացնեն որ Ժողովրդավար կարգերով ընտրուած Նախագահ Էլչիպէյի ի նպաստ ցոյցերը եւ կեցածքները օրէ օր կը մեծցնեն իրենց տարողութիւնը:

Սարքուած բեմադրութեան գլխաւոր դերակատարը կը նկատուի Հ. Ալիեւ որ Ազգ. Ժողովի նախագահ Ս. Հիւսէյնովը ներկայացուցած է որպէս «ազգային հերոս»: Թուրք մամուլը կ'արձանագրէ մեկնաբանութիւններու որոնց համաձայն, Ալիեւ Հիւսէյնովը վարկաբեկելու եւ քաղաքական բեմէն դուրս ձգելու նպատակով զայն օժտած է բացառիկ իրաւասութիւններով, քանի որ գիտէ թէ ան յատկապէս ներկայի բարդ իրադրութեան մէջ, կարող չէ այդ պաշտօնը յաջողութեամբ կատարելու:

Հիւսէյնովի իշխանութեան անցնիլը որոշ վրդովում պատճառած է Անգարայի որ առաջին օրէն նեցուկ էր Էլչիպէյի: Արտաքին Նախարար Չէթին այս մասին ըսած է թէ որոշ անձկութեամբ կը հետեւին դէպքերու զարգացումին:

Գրեթէ նոյն անորոշութիւնը կը տիրէ նաեւ Միացեալ - Նահանգներու քաղաքական շրջանակներուն մէջ: Ուաշինկթըն յայտնելով հանդերձ թէ որպէս Ատրպէջանի ղեկավար Էլչիպէյը կը ճանչնան, կ'աւելցնէ. «սակայն որպէս այդ, պարտաւոր էր Բաքու դառնալ եւ ոչ թէ Նախիջեւան»: Էլչիպէյի տրուած նեցուկին քով Միացեալ - Նահանգներ ամբողջովին չեն մերժեր Ալիեւի իշխանութիւնն ալ, հաւելցնելով որ եթէ ատրպէջանցի ժողովուրդը զինք կը նախընտրէ, իրենք ըսելիք չունին:

Ուաշինկթըն Բաքուի տեւական փոփոխութիւններուն մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի ու սերտ երկխօսութեան մէջ է Անգարայի հետ:

Քաղաքական դէտեր կը բացատրեն թէ Գլինթըն չի փափաքիր միջամուխ ըլլալ հայեւատրպէջանական կնճիռին, երբ արդէն կայ Պոսնիոյ հարցը: Մոսկուայի հետ հակամարտութիւններու շրջանն ալ փակուած ըլլալով, Ուաշինկթըն անպատեհութիւն չի տեսներ Ռուսիոյ միջամտութեան մէջ:

Թուրք մամուլը ուշադրութեան կը կը յանձնէ նաեւ ամերիկեան շրջանակներու մէջ Հայերու հանդէպ վերջերս նըշմարուած կեցուածքի փոփոխութիւնը. անցեալ ամիսներու հայկական յառաջխաղացքը խստիւ քննադատուած էր Ուաշինկթընի կողմէ, մինչ այսօր Միացեալ - Նահանգներ կը զանազանէ «Ղարաբաղի հայերը», չեշտելով որ Երեւան չի յաջողիր իր հակակշռին ենթարկել զանոնք:

**

Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն Յունիս 17-ի իր թիւին մէջ, հաղորդած է որ 1200 ծակեր բացուած են Բաքու - Բաթում նաւթուղիին վրայ գողութեան համար: Արդէն տարուան սկիզբէն կարելի եղած է 34.000 թոն վառելանիւթ գողնալ: Այդ գողցուած քարիւղը թէ ծախուած է մայրուղիներու վրայ եւ թէ Թուրքիա արտածուած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻՈՆԻ մէջ է որ շաբաթավերջին կը տնօրինուի ընկերվարական կուսակցութեան ճակատագիրը, ընդհ. ժողովի մը մէջ: Ռոքար որ բազմաթիւ հարցազրոյցներ ալ տուաւ շաբթուս մէջ այս կապակցութեամբ, «Ֆիկառօ»ի մէջ ալ (Յուլիս 2) կը գտնէ որ Եւրոպայի մէջ միշտ տեղ կայ Սոսիալ - Դեմոկրատ մոտելի մը համար: Իրեն համար մեծամասնութեան ամէնէն վտանգաւոր անձն է Ֆիլիփ Սէկէն:

ՊՈՒՆՏԸՍՊԱՆՔԸ (Գերմանիոյ Դրամատունը) անգամ մը եւս զեղչեց իր գլխաւոր տոկոսներու սակերը 0,5-էն 0,25 համեմատութեամբ: «Պուպա»ն կ'իջնէ 6,75% եւ «Լոմպարը»՝ 8,25%-ի: Այս զեղչերը անհրաժեշտ կը նկատուին զարկ տալու համար տնտեսական աճի մը Հասարակապետութեան մէջ:

ՕԼԷՆՓԻՔ ՏԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ Վալանսիէնի թերթօնը ը շարունակուի եւ չիթութիւնն ալ միասին: Հարկ է չանտեսել որ մետիաներն ալ շատ դրական դեր չեն խաղար, թէեւ շահակից կողմերու կը մնայ քիչ մը վերապահ ըլլալ, մանաւանդ երբ հարցը կը վերաբերի դատաւորներու եւ Հանրապետութեան դատախազներու որոնք հեռատեսիլի վըտէթ դարձած են այլեւս, երբ դատ մը չէ տեսնուած. էր երբեմն, արդարադատութիւնը իր տեղը կը մնար, մանաւանդ դատական քննութեան մը ընթացքին: Հինգշաբթի, Յուլիս 1-ի խուզարկութիւնը Մարսէյլի խումբին կեդրոնատեղին շատ արդիւնաւոր եղած էր ըստ «Մոնտ»ի յայտնութիւններուն, զոր Պ. Թափի հերքեց: Մարսէյլցի չորս խաղացողներ քննութեան տակ առնուած էին: Հարցաքննուած է նաեւ արժանթինցի խաղացողը (Վալանսիէնի խումբ) Պէտուշակա որ մէկն է այն խաղացողներէն որոնց առաջարկուած է կաշառքը: Թափի կը պնդէ որ անկարելի է «սեւ դրամ» մէջտեղ հանել ՕՄ-էն կարենալ Վալանսիէնի խաղացողները կաշառելու համար, ու գտնուած 250 հազար ֆրանքը կը բացատրէ փոխառութեամբ մը զոր Վալանսիէնի խաղացողը ուզած կ'ըլլայ ճաշարան մը գնելու համար, թէեւ ոչ մէկ փաստ կայ այդ ուղղութեամբ: Ամէն կողմ հարցազրոյցներ կուտայ եւ իր վրդովումը կը յայտնէ: «Լիպերասիոն»ի մէջ է վերջին անգամ (Յուլիս 2) որ կ'ըսէ թէ իր տեսած մեծագոյն «մանիփիւլասիոն»ն է եւ ամէն ինչ բեմադրուած է լրագրողի մը, քաղաքական դէմքի մը եւ դատախազի մը կողմէ: Ամէն պարագայի մէջ, այլեւս յստակ է որ երբեք դրամը այսքան չէր ապականած մթնոլորտը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ անդամ ընտրուեցաւ կարդինալ Տըքուրթրէ, գրաւելով փրոֆ. Ժան Համպուրժէրի աթոռը: Ծիրանաւորը որ Լիոնի Արքեպիսկոպոս է եւ այդ հանգամանքով ալ փրիմա տէ Կօլ (պատուակալ տիտղոս) ոչ մէկ գիրք գրած է եւ ինք իսկ յայտարարեց թէ ակադեմիան զինքը չէ որ ուզած էր պատուել, այլ՝ Եկեղեցին: Ծիրանաւոր Ալպէր Տըքուրթրէ ընտրուեցաւ Բ. շրջանին 19 ձայնով 34 քուէարկողի վրայ: Ծնած է 1923-ին, եպիսկոպոս ձեռնադրուած 1971-ին, արքեպիսկոպոսի պաշտօնին կոչուած է 1981-ին եւ ծիրանաւոր նշանակուեցաւ 1985-ին: Շատ կապուած է Լիբանանի եւ այդ պատճառաւ արժանացած է Մայրիի մեծ զօտիին:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ Անթոնիի քաղաքապետ եւ երեսփոխան, հարցազրոյց մը տուած է «Լիպերասիոն»ի (Յուլիս 2), ուր կ'ըսէ թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը միակն է զոր կարելի է վարել: Կ'անդրադառնայ Ֆիլիփ Սէկէնի քննադատութեանց յայտնելու համար թէ Ազգ. Ժողովի նախագահը իրաւունք ունի քննադատութիւններ ընելու, բայց չի բաւեր ըսել թէ աշխատանքը նկատի չէ առնուած, հարկ է այլ քաղաքականութիւն մը առաջարկել:

ՎՐԱՑԱԿԱՆ պահակազօրքը թռան մը վար առած է որ զէնքով եւ պայթուցիկով բեռցուած էր: Մէջը գտնուող 10 անձերն ալ մեռած են: Թռանը հարաւային Օսէթիայէն Աբխազիա կ'երթար: Ռուսերը կը հերքեն թէ որեւէ թռան կորսնցուցած ըլլան:

ԱՐՑԱԽ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԲԱՐՁԻ ԹՈՂԻ ԵՂԱԾ Է

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ ԿԱՊԱՆԻ ՎՐԱՅ

Փրակայի մէջ վերջ գտած է ՍԷ - ԷՍ - ՍԷ - Ը-ի բարձր պաշտօնատարներու ժողովը որ իր աւարտին կոչ ըրած է կողմերուն (Հայաստան, Արցախ, Ատրպէջան) որպէսզի ջանք չխնայեն եւ կարելի արագութեամբ գործադրութեան դրուի խաղաղութեան ծրագիրը: Ժողովի ընթացքին հաստատած են որ այդ ծրագիրը առ այժմ բարձի թողի եղած է որպէս հետեւանք հայկական յառաջխաղացման եւ Ատրպէջանի իշխանութեան տեղաւորուելուն: Իրաց այս կացութեան մէջ, կը հաստատեն, դէտերու առաքելութիւնը անկարելի դարձած է:

Միւս կողմէ, «Արմէնփրէս» կը հաղորդէ որ Արցախի կառավարութիւնը դիմած է Հայաստանի իշխանութիւններուն, խնդրելով որ աջակցի Ատրպէջանի կողմէ Արցախի տարածքին վրայ գրաւուած գիւղերէն ժամանակաւոր կերպով հեռացած Հայերու հայրենադարձը ապահովելու գործին: Ընդհանուր ձեւով, Արցախի ղեկավարութիւնը կը ծրագրէ մինչեւ Օգոստոս 1 իրագործել այդ կարեւոր աշխատանքը, ըսած է Արցախի յատուկ ծրագիրներու վարչութեան ղեկավարը՝ Լէոնար Պետրոսեան: Արցախի իշխանութիւնները կը խորհին թէ Օգոստոս 1-էն պէտք է դադրին, առժամեայ կերպով Հայաստան գտնուող Արցախցիներու նիւթական նպաստները, կենսաթոշակները, մարդասիրական օգնութեան միւս բոլոր ձեւերը: Բացառութիւն կը կազմեն նահատակ մարտիկներու ընտանիքները, ինչպէս նաեւ, առ այժմ Շահումեանի բնակիչները: Հայաստան ձրի կ'ապահովէ բոլորին վերադարձը, փոխադրամիջոցներ տրամադրելով: Մշակուած է վերականգնումի ծրագիր, որ կ'իրականանայ Ղարաբաղցիներու ուժերով: Այդ նպատակին միջոցներ կը յատկացուին պետական պիւտճէէն, ինչպէս նաեւ «Հայաստան» հիմնադրամէն եւ «Արցախ» ծրագիրէն: Շուշիի արդէն յատկացուած է 300 միլիոն ռուբլի, Մարտակերտի շրջանի ազատագրուած գիւղերուն՝ 150 միլիոն ռուբլի: Վերականգնումի առաջին առարկաներն են բնակարանները, ճամբաները, կապը, հողագործութեան ճիւղը:

Ներկայիս Հայաստան կը մնան 40 հազար Արցախցիներէն՝ 17 հազարը:

**

Յուլիս 1-ին, ատրպէջանական կողմը փորձած է յարձակում կազմակերպել Կապանի շրջանի պահակակէտերէն մէկուն ուղղութեամբ: Հայ սահմանապահներու վճռական հակազդեցութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է եւ Ազերիները նահանջած են, մարդկային զգալի վնասներ կրելով: Հայկական կողմը ունի մէկ մեռեալ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ԽԱՂԵՐԸ

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ
ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ ԱԽՈՅԵԱՆ

Կը յուսայինք ներկայութիւնը, Սուրիայէն, Լիբանանէն, քանի մը հայ մարզիկներու Միջերկրական երկիրներու մարզական խաղերուն մէջ՝ որոնք տեղի ունեցան, 15 օրերու ընթացքին Ֆրանսայի Լանկըտոքի շրջանի քաղաքներուն մէջ:

Լիբանան բացակայ էր: Իսկ սուրիական խումբին մէջ, ո՛չ մէկ «եան», գոնէ արդիւնքներու ցանկին վրայ:

Ի վերջոյ, Անթիպի լողի ակումբին պատկանող Քրիսթոֆ Գալֆայեանն է որ մեզի նորէն գոհունակութիւն պատճառեց, շահելով ազատ լողի երկու գլխաւոր վազքերը՝ 50 մէթր (23"02) եւ 100 մէթր (50"51), հաստատելով նոր մրցանիշներ այս խաղերուն համար, թէեւ այդ ժամանակները իր լաւագոյնները չեն: Լողացած է աւելի արագ:

Գալֆայեան յաղթանակի առաջնորդեց նաեւ 100 × 4 դրօշարշաւի Ֆրանսայի խումբը: Երեք ոսկի մրցանակ...

Նշենք նաեւ, Կիպրոսէն, կռփամարտիկ Բարսեղեանը՝ որ 72 քիլոկրամ դասակարգի մէջ, հասած է աւարտականին՝ ուր պարտուած է Թուրք Գալքօղլուէ, հաւասար պայքարէ մը վերջ. պէտք եղած է երկարաձգել մրցումը կարենալ որոշելու համար յաղթականը: Արծաթ մրցանակ, ուրեմն Բարսեղեանի:

**

Իսկ Թէրզեա՞նը. այո՛, Ալեքս Թէրզեանը ... խաղերուն առաջին օրը, ցնցիչ արդիւնք մը հայ մարզասէրներուն համար: Յունաստանէն Ալեքս Թէրզեան կը յաղթէ Ֆրանսայի ամէնէն արագ երկու վազողներուն՝ Թրուապալի եւ Սանկումայի, 100 մէթրի վրայ, մրցանիշ ժամանակով մը՝ 10"20, Թէրզեան մինչեւ այդ գրեթէ անծանօթ մըն էր աթլէթիզմի աշխարհին մէջ:

Մեր խանդավառութիւնը չիջեցաւ սակայն երբ հետեւեալ օրը «լ'Էքիփ»ի մէջ կարդացինք թէ Ալէքս ինչպէս կը ներկայացնէ ինքզինքը:

Ծնած է Արժանթին Յոյն մօրմէ մը եւ արժանթինցի հօրմէ մը՝ Թէրզեանէ: Ոչ մէկ ակնարկութիւն որեւէ կապի հայութեան հետ: Թէրզեան մականունը կրնայ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (184) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. —

Հայ գրականութեան թրքերէն ծաղկաքաղ — ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Gorky à Paris — A. BEREDJIKLIAN

փորթուգալական նամականի — Թարգ. Ա. Ս.

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱՏՈՒ

Այս է անունը Հայաստանի Հանրապետութեան Ներքին գործերու նախարարութեան շաբաթաթերթին: Լոյս կը տեսնէ Գալեանէ Մկրտչեանի գլխաւոր խմբագրութեամբ ու 20 Հազար տպաքանակով: Միայն խորագիրէն դատելով ոճիր-արկածի տեղեկատու մը կարծուի թերեւս ութ էջնոց թերթը, մինչ ան, թէեւ ոչ բացայայտ կերպով, դաստիարակչական դեր մը կատարել ալ կը փորձէ:

Թերթին պարունակութիւնը «ճաշակ» մը տալով Հանդերձ երկրին քրէական առօրեայէն, Համեմատած՝ բերնէ բերան Հասած լուրերու, որոշ չափով «յուսախաբ» կ'ընէ ընթերցողը: Կան ոճիրներու, գողութիւններու, աւազակային յափշտակութիւններու լուրեր, աշխարհի որեւէ ընկերութեան յատուկ Համեմատութիւններով: Վստահաբար, շաբթուան մը ընթացքին Հայաստանի մէջ արձանագրուած քրէական բոլոր արարքները չեն որ տեղ կը գտնեն Հոն, բայց յայտնի չէ թէ ընտրութիւնը ինչ սկզբունքով կը կատարուի:

Ոճիրները, բայց նաեւ աւազակութեան պարագաներէն յայտնի կ'ըլլայ թէ անձերու մօտ զէնքի գոյութիւնը Հազուադէպ բան չէ: Ու «զինուած» անձեր մարդ կը սպաննեն, կը վիրաւորեն, կը կողոպտեն, կը թալանեն: Իր բնակարանին մէջ գտնըւողն ալ զերծ չէ վտանգէ: Այսպէս է որ օրինակ, Յունիս 1-ին «երկու հոգի լուսամուտից մուտք են գործել Փառանձեմ Մուրատեանի բնակարանը եւ հրազէնի սպառնալիքի տակ պահանջել ոսկեայ զարդեր եւ դրամ». բարեբախտաբար, Հոն գտնուող Ալվարդ Պետրոսեանը (ծնած՝ 1965) «չկորցնելով իրեն, յանցագործի ձեռքից խլել է ինքնաշէն ատրճանակը եւ կրակել նրա որովայնին: Յանցագործները դիմել են փախուստի: Ատրճանակն առգրաւուել է»:

Այս կարգի լուրերու սիւնակէն ուշագրաւ է նաեւ հետեւեալը. «Ախուրեանի շրջանի Ներքին գործոց բաժին է դիմել Ալվարդ Մելքոնեանը եւ յայտնել այն մասին որ իր տան մառանից գողացել են հազար հարիւր տարուայ հնութեան աւետարան եւ արծաթեայ խաչ»: Ինչպէս կը յայտնուի Ոստիկանական Լրատուին ընթերցումէն, ընթացիկ երեւոյթ է թանկագին հնութիւններ ու մեծ գումարներ տուներու մէջ կամ իրենց վրայ պահելու սովորութիւնը: Այդպէս է որ օրինակ վրաստանաբնակ Հայ մը Մարտին Համբարեան գանգատ ներկայացուցած է թէ Երեւան տանող մայրուղիին վրայ մէկը ոստիկանի զգեստով հինգ հոգի ինքնաշխատ հրազէնի ու ատրճանակի սպառնալիքով իրմէ յափշտակած են աւելի քան երկու միլիոն ռուբլին ու վարորդական փաստաթուղթերը:

Լրատուի Յունիս 12-ի թիւին մէջ կան ուշագրաւ նկատելիք այս պարագաներէն շատ աւելի ծանրակշիռ յայտնութիւններ. այնպէս կը թուի որ գողութեան յատուկ եւ բաւական զարգացած մէկ ճիւղը կը վերաբերի ինքնաշարժներու: Լրատուի նոյն թիւը պատկերազարդ կէս էջ մը յատկացուցած է այս մարզի վերջին պարագաներէն մէկուն; Ադրբէջանի սահմանակից Նոյեմբերեանի մէջ ոստիկաններ կը կեցնեն «Նիվա» մը որ պետական համարանիշ ալ չունի. կը պարզուի որ գողցուած է Գիւմրիի կեդրոնական շուկային մօտէն: Գողութեան գրեթէ ընթացիկ այս դէպքը անսպասելի զարգացում մը կը պարզէ երբ գողերը կը խոստովանին որ այդ կառքը նոյն օրը Բագրատաշէն – Սադախլու կամուրջին մօտ 200 Հազար ռուբլիի պիտի ծախէին ... Ադրբէջանցիներու որոնց հետ նախապէս պայմանաւորուած էին: Պէտք կա՞յ աւելցնելու որ ձերբակալուած չարագործներու մեծ մասը յաճախ պատանի տարիքի երիտասարդներ են, մեծ մասով առանց որոշ զբաղումի:

Այս բոլորը դժուար չէ նոր Հաստատուած անկախութեան մը պայմաններուն մէջ քիչ թէ շատ բնական նկատել, զետեղելով ժամանակին եւ տուեալ շրջանակին մէջ. դժուար չէ սակայն նաեւ մեկնելով Լրատուէն, խորհրդածել չարագործութեան հակաքայլերու մասին. մարդ մը որուն մասին գանգատները կը կեդրոնանան արհամարհանքի, անտեսումի չեշտուած կեցուածքի մը վրայ: Արդեօք խակա՞ս կարելի չէր որոշ միջոցներու դիմել առաջին օրէն, ապահովութեան այսքան խախուտ պայմաններու տեղ, իր տան կամ փողոցին մէջ փուշի վրայ գտնուելու մշտական զգացումը խնայելով ժողովուրդին. Հաւանաբար կայի՛ն առնուելիք քայլեր որոնք չառնուեցան եւ ատոր հետեւանքը այն եղաւ որ երկրին ներքին ապահովութեան մասին ամէն նիւթ անմիջապէս կ'առընչուի ամենազօր մաֆիային որուն քով խեղճուկ գաճաճի մը վերածուած է պատկան իշխանութեան հանդէպ վստահութեան զգացումը:

Այս խորհրդածութեան դուռ բացող էջ մըն է նաեւ Լրատուին մէջ Գ. Պօղոսեան ստորագրուած էջը որ խորագրուած է «Առաջարկում է մահապատիժ»: Հոն հեղինակը կը սեւեռի յատկապէս թմրեցուցիչ պատրաստելու գործունէութեան ու թմրամոլութեան: Ատոնցմով զբաղողները, կ'ըսուի թէ հիմնականին մէջ կազմակերպուած յանցագործութեան մաս կազմողներ են, 50% տոկոսով նախկին դատապարտուածներ ու մեծ մասով կրկնակի յանցաւորներ: Սակայն կարեւորը այն է որ Գ. Պօղոսեան այս մարզին մէջ ալ գլխաւոր պատասխանատու կը նկատէ օրէնքի եւ պատիժի անբաւարար կցութիւնը, ըսելով. «օրէնքը պիտի համապատասխանի ժամանակի ոգուն, իրադրութեան պահանջին»: Այս մտածումով ալ ան կ'առաջարկէ «որպէս հարկադրաբար ձեռնարկուած քայլ, օրուայ հրամայական» փոփոխութեան կատարել տուեալ օրէնքին մէջ ու թմրանիւթի պատրաստութեամբ, փոխադրումով, առուծախով զբաղողներու համար սահմանել մինչեւ իսկ մահապատիժ:

Հարցը հոն է որ եթէ նոյնիսկ պատկան իշխանութիւններ համաձայն գտնուին թելադրուած խստութեան, սանձարձակութեան այսօրուան մթնոլորտին մէջ անհրաժեշտ ուժը պիտի ունենա՞ն գործնական քայլերու: Ամէն պարագայի մինչեւ որ Հայաստանի իշխանութիւնը տայ նման հարցումներու պատասխանը, ուրախալի առաջին տուեալ է տեսնել որ թերթին խմբագրութիւնը մտադիր է հարցը զարգացնելու, քանի որ Գ. Պօղոսեանի գրութեան կցուած է «Տպագրւում է քննարկման նպատակով» նոթը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԵՐՈՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ ԵՒ ԱՍԿԷ ԱԼ ՎԵՐՋ

Բ.

Մարդը կ'ապրի պարտադրուած ժամանակաշրջանի մը մէջ: Դէպի անցեալ նայելով կրնայ մխիթարուիլ, բայց դէպի ապագայ նայելով կրնայ ափսոսալ: Անցեալը լաւ կը ճանչնանք, անցեալի մասին շատ բան սորվեցուցած են մեզի: Ապագային մասին ալ կրնանք ենթադրութիւններ ընել մեր այդ սորվածներով: Այս երկու գիտակցութիւնները մեզի ամէն վայրկեան կը յիշեցնեն թէ մենք կ'ապրինք երկու ժամանակներու միջեւ սեղմուած կեանք մը:

Ամէն ինչ շատ աւելի պարզ պիտի դառնար, եթէ «գրաւոր պատմութիւն»ը գոյութիւն չունենար: Այսինքն եթէ մարդ ապրէր առանց նախորդ շրջաններու պատմութիւնը սորվելու ու գիտնալու: Երեւակայեցէք աշխարհ մը, ուր մարդիկ կը ծնին, կ'ապրին ու կը մեռնին առանց բացարձակապէս գիտնալու թէ իրենցմէ առաջ ուրիշներ ի՞նչպէս ապրած էին, ինչեր ըրած էին: Առաջուան կեանքին մասին ո՛չ մէկ գիտելիք: Կարծես թէ կեանքը հինէն ի վեր միշտ այսպէս եղած էր եւ եւ ասկէ վերջ ալ այսպէս պիտի ըլլար: Այն ատեն ամէն ինչ կը դիւրանար, որովհետեւ մարդ կ'ապրէր առանց նախորդի կամ յաջորդի հետ բաղդատութիւն ընել կարենալու. ժամանակաշրջանի պարտադրութիւնն ալ անիրաւութիւն ըլլալ չէր թուեր:

Բայց պատմութիւնը գոյութիւն ունի ու կը փոխանցուի, կ'աւանդուի: Այնքան լաւ կը ճանչնանք Ներոնի շրջանը, որ կարծես մեր աչքերով տեսած ենք: Ուրեմն պարտաւոր ենք ապրիլ անցեալի ու ապագայի գիտակցութիւններու միջեւ սեղմուած վիճակի մէջ, իրական սանտուիչի մը նման: Միայն թէ մխիթարութիւն մը ունինք: Որովհետեւ ապագան անծանօթ է տակաւին, որովհետեւ ապագայի պատմութիւնը գրուած չէ տակաւին, մենք միշտ միայն անցեալը կը տեսնենք եւ միակողմանի այդ գիտակցութիւնը կը բաւարարէ մեզ: Մենք դիւրութեամբ կրնանք մտածել որ հիները մեզի չափ երջանիկ չէին, եւ այս մտածումը կ'առինքնէ մեզ:

Այսպէս կամ այնպէս, Աստուած (կամ բնութիւնը), իրերայաջորդ սերունդներու սա անհունին մէջ անարդար է ոչ միայն ժամանակաշրջանին մէջ երջանիկներ կամ դժբախտներ, հարուստներ կամ աղքատներ, գեղեցիկներ կամ տգեղներ, խելացիներ կամ ապուշներ ստեղծած ըլլալուն համար, այլ նաեւ անոր համար որ մարդիկը ուշ կամ կանուխ աշխարհ կը բերէ, զանոնք անհաւասար ժամանակաշրջաններու մէջ կ'ապրեցնէ: Կրնանք կարծել որ այս տիեզերքին ստեղծիչը շատ մեծ ճիգ մը չէ վատնած նուազագոյնի իջեցնելու համար այս անարդարութիւնը: Անարդարութիւնը, մարդոց միջեւ բախտին անհաւասար բաշխումը, թերեւս բնութեան խորախորհուրդ մէկ քաղաքականութիւնն է եւ մեզի տրուած չէ թափանցել այդ քաղաքականութեան պատճառներէն կամ նպատակներէն ներս:

Բայց տարբեր կերպ ալ չէ՞ր կրնար ըլլալ արդեօք:

Ես յաճախ, կարծես զուարճանալու, մտքի մարզանք մը ըրած ըլլալու համար, կը խորհիմ թէ Աստուած (կամ բնութիւնը) բոլորովին տարբեր կեանք մը կամ պայմաններ կրնար ստեղծած ըլլալ տիեզերքին համար: Մարդուս երեւակայութիւնը եթէ անգամ մը այս ուղղութեամբ աշխատիլ սկսի, ինչե՜ր ու ինչեր կրնանք մտածել: Օրինակի համար մարդ կրնար ապրիլ քանի մը հարիւր տարի, փոխանակ մինչեւ 70 – 80 – 100 տարեկան: Օրինակի համար մարդիկ կրնային միայն մէկ սեռէ բաղկացած ըլլալ, այսինքն միայն արական, կամ միայն իգական, եւ կրնային տարբեր միջոցներ ունենալ սերնդագործելու, բազմանալու համար: Օրինակի համար, մարդիկ կրնային պահանջքը չունենալու ճաշելու կամ խմելու, կամ քնանալու: Օրինակի համար, երկրագունտի վրայ հիւանդութիւն բառը կրնար գոյութիւն չունենալ եւ մարդիկ առողջ կը ծնէին, առողջ ալ կը մեռնէին: Կամ օրինակի համար մահն ալ կրնար տարբեր ձեւ կամ երեւոյթ ունենալ, չնմանիլ այսօրուան մահուան: Մարդիկ իրենց մեռելները կրնային ճամբորդ մը ուղեւորելու նման ուղեւորել դէպի անյայտ, դէպի անծանօթ վայր մը, առանց անպայման զայն հողին յանձնելու: Դեռ ինչե՜ր: Խենթի ձաբռտուքներ ե՞ն ասոնք: Ինչո՞ւ ըլլան: Չէ՞ որ բնութեան բազմաթիւ երեւոյթներուն դիմաց բողոքներ ունինք այսօր: Չէ՞ որ կը հարցնենք թէ ինչո՞ւ երկրաշարժներ կան, ջրհեղեղներ կան, անողոք հիւանդութիւններ կան աշխարհի վրայ: Կարելի չէ՞ր արդեօք ստեղծել աշխարհ մը առանց երկրաշարժի: Այո՛, թէեւ կը հաւատանք թէ աշխարհի վրայ ամէն երեւոյթ իր թաքուն իմաստն ու պատճառը ունի եւ բնութիւնը այս բոլորը ստեղծած է որոշ նպատակներով, բայց ո՞վ կրնայ մեզ վստահեցնել թէ աշխարհը կարելի ու երեւակայելի բոլոր աշխարհներուն լաւագոյնն է այսօր:

Այս մտածումներով՝ երբեմն կ'ըսեմ որ երանի թէ ստեղծուած ըլլար աշխարհ մը, ուր մարդիկ 200 – 300 տարին անգամ մը դարձեալ աշխարհ գային իբրեւ նոյն մարդը: Այսինքն Ներոնը եւ իր ժամանակակիցները, եւ անոնց նման մօտաւոր կամ հեռաւոր անցեալի մէջ մնացած բոլոր մարդիկը դարձեալ աշխարհ գային քանի մը հարիւր տարին անգամ մը: Բայց գային ո՛չ թէ ուրիշի մը մարմնին մէջ յարութիւն առած նոր մարդու մը կամ նոր անասունի մը ձեւով, ինչպէս կը հաւատան կարգ մը թաքնագէտներ: Աշխարհ գայի՛ն դարձեալ իբրեւ նոյն անձերը շատ լաւ յիշելով իրենց նախկին կեանքերը եւ այդ կեանքերը միշտ բաղդատելով այսօրուան կեանքին հետ: Չէ՞ որ այս կերպով Աստուած (կամ բնութիւնը) պիտի փրկուէր մարդոց նկատմամբ ժամանակաշրջանի անիրաւութիւն ըրած ըլլալու յանցանքէն եւ Ներոնն ալ այսօր կարելիութիւն պիտի ունենար խօսելու աշխարհի հեռաւոր երկրի հեռատեսիլէն:

Ռ. Հ.

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ

ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տարիներ առաջ՝ 1985 Նոյեմբերին, երբ մեզի կը տեղեկացնէին «Մոնթէ Մելքոնեանին» ձերբակալումը Փարիզի մէջ, զայն կոչած էին տէրորիստ – ահաբեկիչ, այսօր երբ ան իր նոյն ճամբուն՝ մայր հողին վրայ նահատակուեցաւ, կոչուեցաւ հերոս...:

– Արժեւորե՞լ մէկը երբ ա՛լ ֆիզիքապէս մեզի հետ չէ:

– Փառաբանե՞լ իր կեանքը երբ ա՛լ գոյութիւն չունի...

Ափսոս եւ հազար ափսոս, որ դեռ կառչած ենք «Գնա՛ մեռիր, եկուր սիրեմ» լոզունգին:

Ո՞վ իր դուռը բացաւ անոր եւ ըսաւ հրամմէ՛, Ֆրանսայի պէս հայաշատ մեծ գաղութի մը մէջ...

– Ո՞վ անոր օգնեց եւ դիմաւորեց որպէս կարեւոր մարդ, որպէս յեղափոխական...

– Ո՞վ հետաքրքրուեցաւ անոր գաղափարներով եւ ծրագիրներով...

Վախն էր արգելակը եւ այսօր ամէն ինչ վերջ գտաւ, ոչ ոք որեւէ վտանգ դիմագրաւելու հարց ունի, ա՛լ ան յանձնուած է հողին:

Ան եղած էր ամէն տեղ, բոլորին օգնութեան փութալու, պայքարելու եւ մարտիկներ պատրաստելու. բայց ո՞վ էր հասկցողը, բացի մէկ քանիներէ, ո՞վ էր զինքը գնահատողը եւ կամ քաջալերողը...

Կարծես նման հասունութիւն Սփիւռքահայութեան համար դեռ հեռու է, դեռ իրարու օգնելու հոգեբանութիւնը չէ ծնած...

Մարդիկ եղան նոյնիսկ որ թերեւս հրճուեցան անոր ձերբակալութեամբ, եթէ չըսենք որ ճամբան հարթեցին զինք յանձնելու տարիներու բանտարկութեան:

Եւ երբ մահուան գոյժը հասաւ՝

«Այսօր հերոս մը կորսնցուցինք» ըսին անոնք...

«Մեծ ղեկավար մը ու մեծ մտաւորական մը զոհ տուինք» շշնջացին բոլորը...

Արցունքներ գլորեցան աչքերէ եւ սրտեր ճմլուեցան...

Մինչ Հայաստանի մէջ հոծ բազմութեամբ, նախագահով ու նախարարներով, յուղարկաւորութիւն կը կատարուէր Շաբաթ Յունիս 19-ին՝ հրամանատար, ղեկավար հերոսին, այստեղ ոչ միայն ոչինչ տեղի կ'ունենար, այլեւ նոյնիսկ քանիներ իրենց պտոյտներով ու վայելքով զբաղած էին:

Եղան շատեր, որ ուզեցին իրենց յոյզերը միացնել եւ բացայայտել Հայրենիքէն հեռու, իրենց վերջին հրաժեշտը տալու ու ողբալու կորուստը նման նահատակին, խուժեցին եկեղեցի՝ «Սրբավայր – հաւաքավայրը բոլոր Հայոց», սակայն ոչ մէկ նշոյլ, ոչ մէկ յիշատակութիւն:

Իսկ ուրիշներ որեւէ անդրադարձ անգամ չուզեցին ունենալ անոր մահուան առթիւ, այդ հերոսը իրենց կազմակերպութեան մաս չէր կազմեր...:

Կարծես կան անձեր որոնք իրենց հին կաղապարներէն դուրս գալու կը դժուարանան եւ չեն ուզեր ընդունիլ կամ ըմբռնել թէ բոլորս ալ նոյն Հայրենիքին զաւակներն ենք տարբեր գաղափարներու տէր ըլլալով հանդերձ, թէ բոլորին նպատակը մէկ է, թէ երբ հարցը ազգային է բոլորիս կը վերաբերի, ինչպէս եւ թէ հերոսի մը կորուստը բոլորիս թախիծն ու ցաւն է...:

Անոնք՝ մարտիկները, մեզի համար կը նահատակուին, իսկ մենք հեռուէն ծափահարելու անգամ կը դժկամակինք...:

Քանինե՞ր որոնք անվախ ու հպարտօրէն հետեւած են Մոնթէին եւ նման անձերու, դատապարտուած են ու անտեսուած...:

Տակաւին քանի – քանի դռներ պիտի տանինք, առանց զիրենք պաշտպանելու, պէտք եղածին չափ, ճիշդ ժամանակին, երբ անոնք կարիքն ունին շնչելու, երբ կ'ապրին...:

Հերոսները պիտի արժեւորուին մահէ՞ն ետք միայն...:

Զ. Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՁԱՅՐՈՅԹԸ

Ալժերիա դժգոհ է գաղթականութեան մասին Ֆրանսայի նոր կեցուածքէն որ երկրին դռները կը փակէ նախկին այս գաղթավայրին ալ դէմ։

Առօրեայ պատկեր է տեսնել թէ Ալժէրի ֆրանսական հիւպատոսարանին առջեւ մեծ մասով երիտասարդներէ ու հանգստեան կոչուածներէ բաղկացած շուրջ 200 հոգինոց բազմութիւն մը կը սպասէ վիզա ստանալու համար։ Ան կը մերժուի նոյնիսկ անթերի թղթածրարներ ներկայացնողներու որոնք ունին հարկաւոր փաստաթուղթերը, երթուդարձի տոմս, եւ մինչեւ իսկ անձնագիր որ ցոյց կուտայ թէ իրենց մայրը Ֆրանսացի է։ Անոնցմէ մէկը որ Ռոզա անուն կին մըն է եւ կը փափաքէր մինչեւ Փարիզ ընկերանալ իր տարեց մօրը, մերժողական պատասխան ստացած է երկրորդ անգամ ըլլալով։ Մերժումին պատճառաբանութիւնը այն եղած է որ մօրը հրաւէրը նոտարութենէն վկայուած չէր։ «Ի՞նչպէս ըլլար, կը դանդատի ան, երբ մայրս Ալժերիա կը գտնուէր»։ Ալժերացիները ֆրանսական նոր խստութիւնները խորհրդանիշ կը նկատեն գաղթականութեան յորձանքը զսպելու, յատկապէս այն երկիրներու պարագային որոնք ատեն գաղթական կ'արտադրեն, ինչպէս Ափրիկէի նախկին ֆրանսական գաղթավայրերը։

Գաղթականութեան մասին ներկայի կնճիռը նորագոյն հանգրուան կը նկատուի երկու երկիրներու միջեւ ու ատելութեան շուրջ մէկ դարու պատմութեան. անկախութեան պատերազմէն առաջ Ալժերիա շուրջ մէկ միլիոն ֆրանսացի գաղթականներով գրեթէ ֆրանսական գաւառ մըն էր։ Անկախութեան հետ Ֆրանսացիներու մեծ մասը վերադարձաւ ու անոնց հետ ֆրանսախօս Ալժերացիներու կարեւոր տոկոս մըն ալ։ Այսօր Ֆրանսա մօտ 4% համեմատութեամբ ալժերացի ծագումով քաղաքացի ունի։

Անոնց գրեթէ կէսը ապօրինի ձեւով կը բնակի երկրին մէջ։ Նոր օրէնքը թիրախ ունի այս վերջինները։ Ալժերացիներու արժեւորումով Փասքուայի ձեռք առած միջոցները կը միտին քօղարկել ցեղապաշտ նպատակներ. իսկական համարկում մը վերապահուած է բոլոր անոնց որոնք պիտի չարունակեն ապրիլ ֆրանսական հողին վրայ, իսկ բոլոր անոնք որոնք հանրային կարգ ու կանոնին համար սպառնալիք կը նկատուին, դուրս պիտի հանուին։

Եղածը «ժամական ռումբ» կ'որակէ Ալժէի համալսարանի փրոֆէսէօր մը, ըսելով որ Ֆրանսա խտրականութեան կը դիմէ, առանց նոյնիսկ նկատի առնելու այն գաղափարները որոնց համար պայքարած է երկու դար եւ որոնք արձանագրուած են իր դրամին վրայ. ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն։

Ուրիշ մը որ ընկերաբանութեան դասախօս է, կ'ըսէ թէ Ֆրանսա պարբերաբար գաղթականները կ'օգտագործէ Ալժերիոյ վրայ ճնշում բանեցնելու համար։ Երբ 70-ական թուականներուն Ալժերիա պետականացուց քարիւղի ֆրանսական ընկերութիւնները, ֆրանսական կառավարութիւնը ալժերական գաղթականութիւնը նուազեցուց ու Ալժերացիները հազարումէկ տաղտուկի թիրախ ըրաւ։ Կայ տակաւին ազդեցութեան հարցը. այսօր Ալժերիոյ մէջ ֆրանսերէնը տեղը զիջած է անգլերէնին. երկրին մէջ այլ ազգերու պատկանող մեծ թիւով ընկերութիւններ, ձեռնարկութիւններ կան ու այս երեւոյթին հակազդեցութիւն կը նկատուի նաեւ Ֆրանսայի գաղթականութեան նոր քաղաքականութիւնը։

Մետաղագործ Համէտին համար այս բոլորը դուրս կը մնան հետաքրքրութեան իր սահմանէն. անոր ամբողջ ուզածը մուտքի արտօնագիր մըն է արեւմտեան որեւէ երկրի համար։ Ծոցի պատերազմին լսած էր թէ Միացեալ -- Նահանգներ հինգ հազար հոգի պիտի ընդունի մնայուն բնակութեան համար։ Բայց մինչեւ որ դիմած էր Միացեալ -- Նահանգներու դեսպանատունը, արդէն հինգ հազար հոգի ներկայացած էին իրմէ առաջ։

Երկու ամսուան մէջ երկու անգամ դիմած է ֆրանսական վիզա ստանալու, մերժուած է։ Վերջին անգամ նոյնիսկ դրամատնային հաշիւին պատճէնը ներկայացուցած է վկայելու համար թէ 5.500 ֆրանքի տէր է, բայց ի զուր։ Այսուհանդերձ, յուսահատած չէ ու մտադիր է կրկին ու կրկին դիմելու։

ՔԱՂՀԱՆ

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԻՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

Անցեալ Յունիսի 13-ին Կիրակի օր, Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Միօրեայ դպրոցի աշակերտութեան տարեվերջի հանդիսութիւնն էր։

Դպրոցի եւ պարախումբի աւելի քան 100 աշակերտներ երգ ու պարով, արտասանութեամբ ու թատերական բեմադրութեամբ ներկայացուցին տարեկան իրենց աշխատանքը։

Իսիի քաղաքապետարանի Փ.Ա.Ս.Ի.-ի սրահը ժամը 15-էն սկսեալ հաւաքուած էին երեք հարիւրի մօտ ծնողներ եւ կրթասէր հասարակութիւն մը։

Ներկայ էին նաեւ Առաջնորդը Գիւտ Արք. Նագգաշեան, երեսփոխան -- քաղաքապետ՝ Պր. Անտրէ Սանթինի, վարչութեան անդամ եւ կրթական գործերու պատասխանատու՝ Պր. Արթօ Համբարձումեան, վերատեսուչ Ռընէ Լեւոնեան զանազան միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու պատասխանատուներ։

Բացման խօսքը կատարեց հոգաբարձութեան քարտուղարուհի՝ Տիկին Ռ. Տէրվիշեան եւ արագ պատմականը կատարեց անցնող տարիներուն։ o

Մանկապարտէզի ճուտիկները ղեկավարութեամբ Տիկին Լուսին Վարդապետեանի քնքշութեամբ ու մանկական պարզութեամբ երգեցին ու արտասանեցին արժանանալով ներկաներու ծափերուն։

«Հայկ Նահապետ, Վարդան Մամիկոնեան եւ Սասունցի Դաւիթ» դասարաններու աշակերտ -- աշակերտուհիները ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ՝ Հերմինէ Երիցեան -- Ոսկանեանի, Հռիփսիմէ Աֆարի եւ Արմինէ Գէորգեանի արտասանեցին՝ «Երեւան», «Հայաստանեայց Եկեղեցին», «Հայոց Աշխարհ», «Հայրենի Դրօշ», արտասանութիւնները եւ մէջ ընդ մէջ ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Հերմինէ Երիցեան -- Ոսկանեանի եւ դաշնամուրի ընկերակցութեամբ՝ Օր. Անի Սվաճեանի հպարտութեամբ ու խանդավառութեամբ երգեցին «Մարսէյեզն ու Մեր Հայրենիք» փառերգերը, «Սուրբ Սուրբ» եւ «Հայր Մեր»ը, «Զարթիր Լաօ»ն եւ «Զէյթունցիներ»ու հերոսական երգերը. արժանանալով երկար ու երկար ծափերու։

Յանուն աշակերտութեան ծնողական մարմնի Տիկին Սօնիա Զիլեան, Պր. Անտրէ Սանթինի, Միւռոն Վարդապետ թէ իր օրհնութեան եւ փակման խօսքի մէջ, Գիւտ Արք., բոլորը միասին եւ միախորհուրդ այն գաղափարները արտայայտեցին թէ «դպրոցով ու հայեցի կազմակերպեալ դաստիարակութեամբ շատ աւելի պայծառ պիտի տեսնենք Հայ Նոր Սերունդի ապագան»։ «Այնպէս ինչպէս առանց Հայրենիքի ու անոր կապուած սրբազան զգացումներուն ժողովուրդ մը ազգ չի կրնար կոչուիլ, նոյնպէս եւ առանց լեզուի եւ մշակոյթի ազգ մը չի կրնար գոյատեւել։

Տեղի ունեցաւ ընդմիջում մը եւ կատարուեցաւ անուշեղէններու եւ զովացուցիչներու վաճառք ի նպաստ դպրոցին։ Ինչպէս նաեւ երկու աճուրդ մին ի նպաստ Հայաստանի 3.000 ֆրանք, իսկ երկրորդը դպրոցին՝ 1500 ֆրանք։

Երկրորդ մասը հանդիսութեան նուիրուած էր պարախումբի ելոյթին, ուր փոքր, միջին եւ մեծ խումբերու պարողներ, ղեկավարութեամբ՝ Օր. Միշլին Ասլանեանի ինչպէս միշտ յաջողութեամբ ու գեղարուեստական ճաշակով պարեցին եօթը պարեր, արժանանալով կեցցէներու։

Այս տարի, որպէս նորութիւն Սասունցի Դաւիթ դասարանի աշակերտներ բացառիկ յաջողութեամբ ներկայացուցին թատերական զաւեշտ մը «Սուտասան»ը։

Միւռոն Վրդ. բեմ հրաւիրեց ուսուցչուհիներ եւ առ ի գնահատութիւն իւրաքանչիւրին յանձնուեցան ծաղկեփունջեր, ինչպէս նաեւ հոգաբարձութեան անդամ Պր. Ա. Ալթունեանին եւ ծնողական մարմնի անդամ -- անդամուհիներուն Պր. Կարպիսի և Ոսկիանին, Տիկիններ՝ Մարիին, Սեդային, Աննային, Անիին, Սօնային և Ռոզէթին բեմ հրաւիրելով շնորհեց կատարուած աշխատանքի կարեւորութիւնը իւրաքանչիւրին յանձնելով յուշանուէրներ։

Որպէս եզրակացութիւն. «Ո՛չ ոք կ'անգիտնայ թէ ազգային Ոգիով վառ պահած մեր սրտերուն մէջ, բոլորս առանց բացառութեան, տարբեր ճամբաներով ու միջոցներով սակայն մի եւ նոյն մտահոգութեամբ, անհուն ճիգ եւ անչափ ջանք կը կատարուին մեր ազգային ինքնութիւնը պահելու եւ մեր մանուկներուն այս օտար ափերուն իրենց Հայ ըլլալը ճանչցնել տալու համար։ Սակայն պէտք չէ կոյր ըլլալ ու չտեսնել իրականութիւնը, թէ օտարութեան մէջ այնքան բարդ ու բիրտ այլազգի ազդեցութիւններու եւ օտար մշակոյթներու ենթակայ, հոսանքի դէմ նաւարկութիւնը խիստ դժուար է եւ կամ մինչեւ ե՞րբ կրնանք դիմանալ...»։

«Կը վստահեցնենք ձեզի թէ յուսահատելու ժամանակ չէ ... այլ ... ժամանակն է ու լաւագոյն առիթը որ կանխենք վատթարագոյնը, այսինքն՝ Հայ Սփիւռքի մեր կարիքներուն լուծում տալու համար առնենք շինիչ ու դրական քայլեր, ստեղծենք պայմաններ մեծ ու անյետաձգելի պակաս մը լրացնելու, Ամէնօրեայ Հայ Դպրոց Մը ունենալու հեռանկարներով»։

ՄԻՒՌՈՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՏՈՒՓ ԱՇԽԱՐՀ

Հեղինակ՝ ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆ

Միացեալ -- Նահանգներ, 1993

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԸ

Աշակերտուհիներէն ոմանք իրենց միտքը կը պահէին ուսուցիչին խօսքերը եւ գրեթէ բառացի կ'արտադրէին։ Ուրիշներ, օգտուելով ուսուցիչի յուշմունքներէն, անձնատուր կ'ըլլային այն կեղծ զգացութեան, որ այն ժամանակները կը համարուէր խիստ հետաքրքրական։ Այս շարքին մէջ էին շարադրութեան առաջինները։ Իսկ չորս աշակերտուհիներ, դասարանին պոչը, որոնցմէ երկուքը կուլ (1) էին, երկուքը անկարգ, ոչ մէկ ձեւով չէին գրեր, կամ հազիւ երեք -- չորս տող բան կը գրէին։ Ես այդ վերջիններէն էի։

Լաւ կը յիշեմ շարադրութեան նիւթերը. -- «Փոթորիկ ծովու վրայ. նաւ մը կ'ընկղմի. ճամբորդներու օրհասական վիճակը»։ «Պատերազմի դաշտ գացող զինուոր մը, որ իր հօրը կը գրէ. նկարագրել պատերազմը եւ զինուորին ողբերգական զգացումները»։ «Որբ վաղամեռիկ աղջկան մը մասին»։ «Հիւծախտէ բռնուած երիտասարդ մը, որ հրաժեշտ կ'առնէ կեանքէն» եւայլն, եւայլն։ Այդ շարադրութիւնները կը մարզէին աշակերտուհիները կեղծ ռոմանթիզմի մէջ եւ պիտակուած էին «ա՛հ»երով եւ «օհ»երով, բնութեան շաբլոն նկարագրութիւններով ու թխմուած էին դերադրական ածականներով։ Այդ բոլորը ինծի չէր հրապուրեր եւ մազաչափ չէր ազդեր իմ վրաս։ Ես ու միւս «անկարգ» աշակերտուհին, որ Հրանոյշ կը կոչուէր, նոյնիսկ երբեմն բացայայտ կը ծաղրէինք ուսուցիչին տուած պատուէրները եւ առաջին դասաւորուող աշակերտուհին։ Մեր դիմադրութիւնը «գեղեցիկ դպրութեան» դասերուն եւ ծաղրանքը յաճախ սուղի կը նստէին մեզ, բայց կը շարունակէինք։

Այդ Հրանոյշը ուժեղ նկարագրով աղջիկ մըն էր։ Անոր հայրը քէօշէն սրճարան մը ունէր։ Առաջին տարին որ Սուրբ Խաչ Վարժարանը մտայ, բարեկամացայ, նոյնիսկ մտերմացայ Հրանոյշին հետ։ Երեք տարի յետոյ օր մըն ալ դժտուեցայ իրեն հետ լուրջ պատճառով մը։ Անիկա յետագային ամուսնացեր էր դերասանուհի Սիրանոյշի եղբօրը հետ։ Տասնեակ տարիներ իր հետքը կորսնցուցեր էի։ Զինադադարէն յետոյ, քեմալական յառաջխաղացումէն փախչողներու հետ, ան գաղթեր էր Ֆրանսա, եւ օր մըն ալ եկաւ ինծի գտաւ Փարիզի մօտ, Վիրոֆլէի բնակարանս։

Նոյն Հրանոյշն էր. խենթ -- խելօք, ինքնուրոյն եւ անսանձ։ Վաղուց մոռցեր էի դժտութիւնս եւ անկեղծ սիրով համբուրուեցանք։ Ամուսինը մեռեր էր եւ, իր միակ տղուն ուսմունք տալու համար, Հրանոյշ կ'աշխատէր Փարիզի բանուորական թաղի մը մէջ, ճաշարանի մը խոհանոցը։ Թելադրեցի իրեն մտնել արհեստակցական միութեան մէջ։ Ուշիմ աչքերով կը հետեւէր իմ խօսքերուս։ Անկէ յետոյ կրկին հետքը կորսնցուցի։

*

Այն հետեւողական դիմադրութիւնը, որ ցոյց կուտայի դպրոցական ռեժիմին, չէր կրնար աննկատելի մնալ։ Թէ՛ տունը եւ թէ դպրոցը կը պախարակէին ինծի այդ մասին։ Անցեր էին այլեւս այն ժամանակները, երբ շուրջս կը տեսնէի միայն ժպտուն դէմքեր եւ կը լսէի քաղցր ու փաղաքուշ խօսքեր։ Այլեւս ամէնքն ալ ինծի կը նայէին խոժոռ աչքերով, կ'ուղէին ինծի յանդիմանութիւններ եւ ամենավատ գուշակութիւններ կ'ընէին իմ ապագայիս մասին։

Միայն հայրս յոյսը չէր կտրած ինծմէ։ Ան ոչ միայն մեծ համբերութեամբ կը պատասխանէր իմ հարցումներուս, գոհացում տալով իմ անյագ հետաքրքրութեանս, այլեւ յաճախ ինքը ինծի կը խօսէր լրջութեամբ եւ խոհականութեամբ, ինչպէս եթէ մեծ ըլլայի։

Այդ խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային ընդհանրապէս պարտէզը։ Վարդենիներու եւ մեխակի ածուներու կողքէն քալելով ան ինծի կը խօսէր եւ կը բացատրէր աշխարհը։ Ինչ որ այն ժամանակներէն ըմբռնած էի, այն էր որ հայրս ունէր շատ խոր զգացում անհատական արժանապատուութեան։ Ան կը հանդուրժէր ամէն բանի, կը տանէր նիւթական եւ այլ դժուարութիւնները անտարբերութեան հասնող համբերութեամբ, կը բաւէր որ իր արժանապատուութեան զգացումը վիրաւորանքի չենթարկուէր։ Հօրս ներքին մեծ հպարտութիւնը տպաւորութիւն կ'ընէր իմ վրաս։ Այդ զգացումն էր որ կը ղեկավարէր նաեւ իր վերաբերմունքը դէպի ուրիշ անհատները, որովհետեւ հայրս հաւասար բծախնդրութեամբ ուշադիր եւ հոգածու էր դէպի ուրիշներու արժանապատուութեան զգացումը եւ բուռն կերպով կը բողոքէր, եթէ ոեւէ մէկը փորձէր ոտնակոխ ընել ոեւէ մէկուն հպարտութիւնը։ Ան խտրութիւն չէր դներ մարդոց մէջ։ Ոչ նիւթական վիճակը (մանաւանդ նիւթական վիճակը), ոչ ընկերային խաւը, ոչ ազգութիւնը չէին կշռեր իր դատողութեան մէջ։ Իրեն համար արհամարհելի էին, «մարդ չէին» անոնք, որ զուրկ էին արժանապատուութեան զգացումէ։ Այդ էր իր բարոյական լծակը, իր հիմնական սկզբունքը եւ իր բոլոր բարոյական ըմբռնումները կը բխէին այդ սկզբունքէն։

Ճիշդ է որ հայրս յետագային չդաւաճանեց ինքզինքին, ամէն կարգի փորձանքներու եւ դժուարութիւններու մէջ անեղծ պահեց իր արժանապատուութեան զգացումը եւ պարտադրեց զայն ամէնուն ու գլուխը միշտ բարձր, հպարտ ու անայլայլ, անկնճիռ դէմքով եւ ժպտուն աչքերով հասաւ մինչեւ ալեւոր ծերութիւն։

(Շար. 46)

(1) -- Կուլ երախայ կ'ըսէին անոնց, որոնք անընդունակ էին ոեւէ բան հասկընալու եւ սորվելու։

Տէր եւ Տիկին Արմէն Պաղտասարեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Քէպապճեան եւ զաւակները՝ Շուշանիկ եւ Վարուժան ինչպէս նաեւ Քէպապճեան, Շալճեան, Յարութիւնեան եւ Քէպապճեան (Ամերիկա) ընտանիքները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները

սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՓՕԼԻԹ (ՓԱՌԱՆՁԵՄ) ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 30-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեօ -- Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ՝ հայկական բարեսիրական կազմակերպութեանց:

«ՅԱՌԱՋ». -- Մեր ցաւակցութիւնները Պաղտասարեան եւ Քէպապճեան ընտանիքներուն իրենց տարաբախտ քրոջ կըսկծալի մահուան առթիւ:

**

Իրենց քրոջ Թարմ յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Քէպապճեան 2000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

(Շար. Ա. էջէն)

դիպուածաւ ալ յարմարած ըլլալ մեր մօտ ընթացիկ այդ մականունին:

Ալէքս Թէրզեանն ալ, այս արժէքաւոր վազողն ալ, կը գտնենք ուրեմն շարքին մէջ՝ այն քանի մը հանրածանօթ մարդիկներու, Հայ միայն մօր կամ հօր կողմէ, որոնք մամուլի մէջ իրենց զանազան արտայայտութիւններուն ընթացքին, կամ չեն ուզեր որեւէ ակնարկութիւն ընել հայութեան հետ իրենց ունեցած կապին, ինչպէս Թէնիսի վարպետներ՝ Անտրէ Ագասի (Անդրանիկ), Մալէեւա քոյրերը (իրենց մայրը՝ Յուլիանէ Պէրպէրեան, ան ալ նախկին ախոյեանուհի Թէնիսի), կամ ալ կը ժխտեն իսկ այդպիսի կապի մը գոյութիւնը, ինչպէս Ալէն Փրոսթ (մայրը՝ Գարաճեան):

Անշուշտ թէ անոնք, իրաւունք ունին յարելու այն կողմը՝ զոր կը նախընտրեն: Ինչ որ կ'ուզէինք ըսել, այն է թէ անտեղի կը գտնենք երբ հայ մարզասէրներ մասնաւոր կերպով կը խանդավառուին երբ անոնցմէ մէկը կամ միւսը կարեւոր յաջողութիւններ կ'ունենայ:

Մեծ մարզիկներ են անոնք՝ արժանի գմայլանքի, բայց, խուսափինք անտեղի խանդավառութենէ մը իբրեւ Հայ, ինչպէս որ երբեմն կը տեսնենք մեր շուրջը, նոյնիսկ մեր մամուլին մէջ, մանաւանդ Հայաստանի թերթերուն մէջ՝ Ագասի կամ Փրոսթ կը ներկայացուին իբրեւ «հայ -- ազգի» մարզիկներ: Անտեղիօրէն՝ մեր կարծիքով: Քանի որ մէկը կ'ըսէ թէ ամերիկացի է եւ միւսը՝ միայն ֆրանսացի...

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔՐԷԹԷՅԼ. -- Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գույումճեան 600 Ֆր.:

**

ԻՍԻ. -- Տէր եւ Տիկին Ժան Ալլահվէրտեան 1000 Ֆր. իրենց մօր՝ Տիկին Մարկոսեանի Թարմ յիշատակին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 -- 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. --

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 -- 59 -- 63 -- 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 -- 25 -- 87 -- 67
(3 -- 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 -- 29 -- 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՎԻԷՕՅԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Յուլիս 11, Կիրակի
ժամը 12.30-էն մինչեւ 22.30

1. -- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:
2. -- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով,
3. -- Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց:
4. -- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
5. -- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Ա Ն Ի
Նուագախումբի

Մուտքը ազատ է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 10, տօն Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS
• TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
• Domicile secteur Arnouville-Gonesse Transport assuré.
Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի «Ակնունի» մասնաճիւղը (Անիէռ -- Պուա Գոլոմպ -- Արժանթէօյ) շնորհակալութեամբ ստացած է 1.000 Ֆր. Տիկին Ղազարեանէ (Գոլոմպ) Հայաստանի օգնութեան համար: Իր կարգին «Ակնունի» մասնաճիւղը Օննիկ Ալթունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆր. կը նուիրէ Ղարաբաղի օգնութեան համար: Նմանապէս 1000 Ֆր. Պուա -- Գոլոմպի հայկական դպրոցին եւ 1000 Ֆր. Փարիզի հայկական դպրոցին համար:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ENSEIGNEMENT PROMOTIONNEL GRATUIT DE L'ARMENIEN

STAGE DU 12 AU 30 JUILLET
à l'U.G.A.B. — 118, rue de Courcelles, Paris 17e

A l'occasion de la parution de la première méthode audiovisuelle d'arménien, réalisée par Madame Hilda Kalfayan-Panossian et destinée aux écoles hébdomadaires de la diaspora, ainsi qu'à tous ceux qui désirent apprendre seuls l'arménien.

Peuvent participer à ce stage tous les élèves non-arménophones de 8-25 ans souhaitant apprendre rapidement **parler**, lire et écrire l'arménien.

Le stage se déroulera du 12 au 30 Juillet, tous les jours, sauf samedi et dimanche, de 10h à 12h30 et de 14h à 16h30. Madame Hilda Kalfayan-Panossian, auteur de la méthode audiovisuelle d'arménien assurera les cours.

Des cours de recyclage sont prévus le samedi 5 et le dimanche 6 Septembre pour ces mêmes élèves.

LES RESULTATS DU STAGE SERONT PRESENTES LORS DU CONGRES SCIENTIFIQUE ARMENIEN MONDIAL qui se tiendra à l'UNESCO, à Paris en Septembre.

POUR LES ENSEIGNANTS D'ARMENIEN DES ECOLES HEBDOMADAIRES

Des conférences d'initiation à la méthodologie de l'enseignement audiovisuel sont prévus en Juillet.

Une pratique de l'enseignement d'arménien par la méthode audiovisuelle viendra compléter ces conférences d'initiation données par Madame Hilda Kalfayan-Panossian.

Pour les inscriptions *avant le 7 Juillet* et pour tous renseignements :
Tél. : 47. 50. 97. 51 / 48. 41. 49. 37

ARMENIE
VOLS DIRECTS
à bord d'avions de la Cie nationale arménienne «ARMENIAN AIR»
(Tupolev 154)
MARSEILLE - EREVAN
-3 400 F.-
Prix Aller/Retour incluant l'assurance annulation
Aller simple 1 990 F.
Tarif enfant 1 990 F.
1 Aller/Retour tous les 15 jours en juillet août
en juillet : le 6 et le 20
en août : le 3, le 17 et le 31
LES NOUVEAUX ESPACES
1, Rue Adolphe THIERS, 13001 MARSEILLE
Tél. : (16) 91 92 55 11
Fax : (16) 91 92 55 46
Lic. 1 13 216

SIDON TRAVEL FRANCE
présente
VOL DIRECT CHAQUE JEUDI
PARIS - EREVAN - PARIS
à 3600 F
Pour renseignements et inscriptions contacter :
34, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES — Escalier A, 2e étage
75008 PARIS
TEL : 42 56 40 30
FAX: 42 25 41 21

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 4
DIMANCHE
4 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԹԻՒ 184

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.098 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.098

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹՐՔԵՐԷՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ(*)

1992-ի վերջաւորութեան Պոլսոյ «Ճէմ» հրատարակչատունէն Թրքերէն հատոր մը լոյս տեսաւ, «Ծաղկաքաղ հայ գրականութենէն» խորագիրով: Ցայտնապէս, ձեռնարկին նպատակն է կարելիին սահմաններուն մէջ վերջին չուրջ մէկ դարու հայ գրականութեան ամբողջական մէկ պատկերը տալ ցանցուածի մը որ հայերէն կարդացող չէ, բայց հետաքրքրութիւն ունի հայ գիրին հանդէպ: Հայ հեղինակներէ հատ ու կենտ էջեր նախապէս թարգմանուած են Թրքերէնի, սակայն մեծ մասով եղած են ոչ հետեւողական, պարագայական ձեռնարկներ. իսկ ներկայ հատորը գոնէ միայն իր ծաւալով ու հեղինակներու անուանացանկով, ընդգրկուն առաջին փորձ մըն է:

Հեղինակը՝ Բարսեղ Թուղլաճեան որպէս բառարաններու, համայնագիտարաններու մասնագէտ ու պատմական եւ արուեստի մենագրութիւններու տէր, ծանօթ անուն մըն է Թուրքիոյ մէջ: Ծնած է 1933-ին Պոլիս, Կիպրոսի Մելգոնեանէն ետք աւարտած Միչիկընի համալսարանի անգլերէն լեզուի բաժինը: Վերոյիշեալ Ծաղկաքաղին ետեւի կողքին վրայ այս տեղեկութիւններուն կը հետեւի կոչումներու, պատուանուններու, տիտղոսներու բաւական պերճախօս ցանկ մը որ կը պարունակէ օրինակ՝ Միջազգային Ապահովութեան եւ Խաղաղութեան Խորհրդարանին, Միջազգային Մտաւորականներու Ակադեմիայի մը անդամակցութեան նման պարագաներ, իրեն այս կամ այն համալսարանին (Փարիզ, ԱՄՆ, Լոնտոն), կամ ակադեմիային կողմէ շնորհուած տիտղոսներ ու մետալներ. այս ցանկին թիւը որ սակայն չի յաջողիր բացատրել հեղինակին այցեքարտին ու գիրքին կողքին վրայ Բարս Թուղլաճը անունին նախորդած տիտղոսներու տարբերութիւնը (առաջինին վրայ ան փրոֆ. տոքթ. է, իսկ երկրորդին՝ պարզապէս տոքթ.) այնպէս կը թուի թէ ազդեցիկ յանձնարարագիր մըն է պոլսական, կամ ընդհանրապէս Թրքական շրջանակներու համար: Աւելի թելադրական, քան՝ հեղինակին անունը կրող նախորդ հրատարակութիւններու խիկապէս նոխ ցանկը:

420 էջնոց հատորին մէջ Հայաստանէն 21, Սփիւռքէն 14 անուններու գործերէն առնուած նմոյշներու բաժինին կը նախորդեն Թուրք ծանօթ ութ գրագէտներու կողմէ ստորագրուած էջեր ուր անոնք կը ծանօթացնեն հայ գրականութիւնը, կամ անոր մասին իրենց կարծիքը կը յայտնեն: Կը յաջորդէ հեղինակին մէկ էջնոց նախաբանը, ապա պատկերազարդ ութսուն էջի մէջ Բ. Թուղլաճեան կու տայ հայ լեզուին, գրականութեան զարգացումին մէկ ժամանակագրութիւնը:

Պէտք է ըսել անմիջապէս որ Թրքալեզու ընթերցողներու հետաքրքրութեան դիմելէ զատ, հեղինակը նախաբանին մէջ որպէս ձեռնարկին նպատակը կը նշէ ժողովուրդներու միջեւ գրականութեան մօտեցնող դերը որ իրեն թելադրած է խնդրոյ առարկայ գործին պատրաստութիւնը. այս շատ յարգելի մտադրութեան կը յաջորդէ սակայն, բաւական զարմանալի հաստատում մը, թէ «հայ քերթողի մը և թուրք քերթողի մը մտածելակերպին միջեւ տարբերութիւն նկատելի չէ. որովհետեւ խորքին մէջ երկուքին ալ բածն ու գրածը նոյն բաներն են»: Հեղինակը երբ կ'աւելցնէ տակաւին թէ այս պարագան իսկ եղած է գիրքը Ծաղկաքաղի պատրաստութեան մղող ազդակը, Թրքախօս ցանցուածի մը հետաքրքրութեան ծառայելէ տարբեր նպատակներ ալ իրենք զիրենք կը մատնեն:

Այս նպատակները աւելի թափանցիկ կը դառնան երբ մարդ կը կարդայ Թուրք մտաւորականներու կողմէ ստորագրուած էջերը հայ գրականութեան մասին, որոնք ամփոփուած են հատորին առաջին գլխուն մէջ որ կը կրէ «Ներկայացում» ընդհանուր խորագիրը: Մուշեղ Իշխանի ծանօթ քերթուածէն բաւական երգիծական շեշտով թարգմանուած երկու տողի (Հայ լեզուն տունն է Հայուն, անտունը հոն կը պատսպարուի հպարտութեամբ ու դուռը կղպելով օտարն ու փոթորիկը դուրս կը ձգէ) տակ զետեղուած բաժինը թարգմանութեան այլ սխալներէ զատ, որոնցմէ գլուխ գործոցը Վահագնի ծնունդի հատուածն է, ուշադրութիւն կը գրաւէ հայկական ամէն իւրայատկութիւն, դիմագիծ եթէ ոչ բոլորովին չեղեալ ցոյց տալու, գոնէ նուազագոյնին զեղչելու վճռակամութեամբ. այս կարգի բոլոր նշումներուն անդրադառնալ գրեթէ համազօր պիտի ըլլար բնագիրներու ամբողջական թարգմանութեան. գաղափար մը տալու համար բաւարար ըլլայ հաւանաբար կանգ առնել ամէնէն շեշտ քանի մը պարբերութիւններու վրայ:

Այս բաժնին առաջին «հեղինակութիւնը» ինչպէս ենթախորագիրը կը ներկայացնէ ութ հեղինակները, Փրոֆ. Թալաթ Սաիտ Հալմանն է: Հայկականը նուազագոյնին զեղչելու կամքը տեղ տեղ քօղարկուած՝ որպէս մեծարանք ներկայացուած արտայայտութիւններով, կը սկսի հայ գիրերու գիւտէն. Մեսրոպի փառապանծ գործը կը վերածուի «քանի մը տարբեր այբուբեններէ կատարուած 36 տառերու քաղուածք»ի: Ցետոյ Վահագնի ծնունդի առասպելը կը յիշեցնէ Օղուզ Քաղանի դիւցազներգութիւնը, գրաբարին ու Թրքերէնին միջեւ կը յայտնաբերուին հետաքրքրական նմանութիւններ, Սասունցի Դաւիթը միտք կը բերէ Տէտէ Քորքութի հէքեաթները, Գրիգոր Նարեկացիի մասին սխալն ու ճիշդը ամենայն հանգստութեամբ միաձուլած պարբերութենէ մը ետք Ցովհ. Երզնկացիի ու Ֆրիկի քով կը նշմարուին արաբական եւ պարսկական կրօնական բանաստեղծութեան ազդեցութիւններ: Աւարտելու համար այս շարքը, կ'արժէ անդրադառնալ Ց. Օշականի վերաբերող տողերուն. ան ներկայացուելէ ետք որպէս հայկական վիպագրութեան անուններէն մէկը, կ'ըսուի թէ «Մնացորդաց» խորագիրով եռահատոր վէպին մէջ կը ցոլացնէ Տոսթոյեւսկիէ, Պալզաքէ եւ Փրուսթէ ազդեցութիւններ...: Ցայտնապէս Օշականը իր ազդեցութեան ենթարկելու յարմար անուն մը չէ գտնուած Թուրք գրականութեան մէջ, սակայն հեղինակաւոր փրոֆ.ը հայկականը նսեմացնելու ոչ մէկ առիթ ուզած է փախցնել:

Այս տիրական գիծը ներկայ է մնացեալ էջերուն մէջ եւս, թէեւ ոչ նոյն կիրքով. օրինակ, Ազիզ Նէսին Գեղամ Սեւանի պատմուածքին մէջ Սաիտ Ֆաիքի գգայնութիւնն ու բանաստեղծականութիւնը կը նշմարէ, Թումանեանի հէքեաթները կը նմանցնէ Թրքական հէքեաթներու. Նէճաթի Ճումալը փոխանակ հայ գրականութեան կամ Ծաղկաքաղին մասին կարծիք յայտնելու, իր գործերուն նշումով կը դրուատէ հեղինակը, ապա միայն աւելցնելու համար թէ «հայ գրականութեան ամէնէն հետաքրքրական կողմը, թուրք գրականութեան հետ շատ մօտիկ զուգահեռներ ունենալու պարագան է»:

Այս բաժնին մէջ ընդհանուրէն բաւական զարտուղի կեցուածք մը կը նշմարուի Թատերագիր Կիւնկէօր Տիլմէնի ստորագրած էջով. ան ափսոսալով որ նման ձեռնարկ մը մինչեւ այսօր յապաղած է, կը գրէ. «այս յապաղումը հետաքրքրութեան պարզ պակասի, անփութութեան վերագրենք. 1983-ին կազմակերպուած ու արտասահման ալ ղրկուած «Անատոլեան քաղաքակրթութիւններ»ու ցուցահանդէսին մէջ Հայերու յատուկ միակ գործ մը իսկ չկար: Ի՞նչ տեսակ մոռացում է ասիկա: ...Վանայ լիճին Աղթամար կղզիին եկեղեցին, Անիի աւերակները ե՞ւս հայկական քաղաքակրթութեան

Գրեց՝

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

մնացորդը չեն: Ի՞նչ կը պակսէր Թուրքիոյ արժանապատուութենէն եթէ այս կոթողներուն նկարներուն ալ տեղ տրուէր այդ ցուցահանդէսին»:

Աւարտելէ ետք կամաւոր ու ակամայ սխալներով, հակասութիւններով հարուստ այս առաջին բաժինը, երկու կէտի կ'անդրադառնայ մարդ. ա – Ութ գրագէտներէն ոչ մէկուն բնագիրը Ծաղկաքաղին մասին տեսակէտ կարելի է նկատել, հակառակ որ անոնք այդ վերադիրով ներկայացուած են. բ – Հայ եւ Թուրք գրականութիւններու միջեւ նմանութիւններ որսալու գրեթէ մրցումին ելած այս անունները ի՞նչ ճամբով տիրացած են այդ կարծիքներուն, երբ անոնցմէ ոչ մէկը հայերէնի ծանօթութիւն կը մատնէ. ինչպէս Ա. Նէսին, Կ. Տիլմէն կը գրեն, հայ գրականութեան էջերու կամ երգերու իրենց ծանօթութիւնը շատ-շատ եղած է թարգման-միջնորդներու ճամբով. հապա միւսնե՞րը...:

Հայ լեզուին ու գրականութեան զարգացումի ժամանակագրութեան բաժինին մէջ, հեղինակը տեղեկութիւններու միջեւ զետեղած է հետաքրքրական մէջբերումներ, բազմաթիւ հատորներու առաջին հրատարակութիւններու առաջին էջերու նկարներ, ինչ որ շահեկան ներդրում մը կ'ըլլայ: Այսպէս, հոն տեղ գտած են օրինակ, Տոքթ. Ն. Տաղաւարեանի «Ծագումն հայ տառից» գործին (Վիէննա – 1895), Հայ գիրերու գիւտին 1500-ամեակի յոբելեանին առթիւ լոյս տեսած (1913-Պոլիս) գրքոյկին, Հայ լեզուի մասին ոչ հայ հեղինակներու հատորներու առաջին էջերուն լուսանկարները:

Ծաղկաքաղով ներկայացուած 35 անուններէ կատարուած թարգմանութիւնները գրաւած են չուրջ 300 էջ: Հեղինակները տրուած են այբբենական (Թրքերէն) կարգով: Ինչպէս ըսուած է նախաբանի էջերուն մէջ, Բ. Թուղլաճեանի նպատակը եղած է վերջին մէկ դարու գրական արտադրութենէն ճաշակ մը տալ, եթէ նոյնիսկ զարմանալի ներկայութեամբ մը հոն են նաեւ Ս. Նովա ու Պարոնեան...: Այս առումով, երբեմն անհասկնալի կը թուի կատարուած ընտրութիւնը: Որոշ անուններու ներկայութիւնը եւ ուրիշներու բացակայութիւնը տեղ տեղ ըստ բախտի կատարուած քաղուածք մը կը մատնէ եւ ոչ թէ նկատի առնուած հարիւրամեակը առաւելագոյն հարազատութեամբ ներկայացնելու մտահոգութիւնը: Այսպէս են օրինակ՝ Հայաստանէն Ռաֆայէլ Արամեանի, Արփի Աւագեանի, Սփիւռքէն Լ. Լարենցի մը հիւրընկալուած ըլլալու եւ Դ. Վարուժանի, Ա. Արփիարեանի, Սիամանթոյի, Մ. Իշխանի, Պ. Սեւակի եւ ուրիշներու անտեսումին պարագաները. առաջինին ցանկին մէջ ապարդիւն է փնտռել նաեւ արդի գրականութեան ամէնէն փաւերական անուններ, ինչպէս՝ Հ. Էդոյեան, Ս. Ցարութիւնեան, Ց. Գրիգորեան, Վ. Գրիգորեան եւայլն. ընտրութեան անհաւասարակշռութիւն մը զգալի է նաեւ անով որ, մինչ Հայաստանէն առնուած անուններու մէջ մեծ է ժամանակակից, ապրող գրագէտներու համեմատութիւնը, Սփիւռքէն ոչ մէկ ապրող բանաստեղծ կամ արձակագիր արժանի նկատուած է Թրքախօս հանրութեան ներկայացուելու: Զգե՛նք միւսները, Պոլիսէն առնուազն Զահրատի, Խրախունիի, Հատտէճեանի անտեսումը նման հատորի մը մէջ, հասկնալի չէ: Ի վերջոյ, բնականը այն էր որ ընթերցողին հրամցուէին իրեն ամէնէն մօտիկ գրագէտները, իրեն ժամանակակից մարդիկ, յիսուն, ութսուն, հարիւր եւ աւելի տարիներ հեռուն մնացածներէ առաջ: Դժուար է այս կէտերը մոռացումով կամ անգիտութեամբ բացատրել, քանի որ տուեալ շրջանին մասին կան մէկէ աւելի հատորներ որոնք ընտրութեան աւելի հաւասարակշռուած ու աւելի լման կարելիութիւն մը պիտի ընծայէին: Մինչդեռ Բ. Թուղլաճեանի Ծաղկաքաղը աւելի մըտածել կու տայ տրամադրելի, պատրաստ էջերու հիման վրայ կատարուած համադրութեան մը մասին: Արդեօք, առնուած չե՞ն գոնէ մեծ մասով այն անունները որոնցմէ պատրաստ թարգմանութիւններ կային հեղինակին տրամադրութեան տակ: Այս կասկածը անմիջական կերպով կ'առնչուի թարգմանութեան հարցին: Ներածականի բաժնին մէջ Բ. Թուղլաճեան կը հասկցնէ թէ ինք է թարգմանիչը ընտրուած էջերուն, բացի այն մէկ-երկուքէն որոնք որպէս թարգմանիչ ունին Թուրք գրողներու ստորագրութիւններ: Արդէն հատորը թարգմանիչներու ցանկ մըն ալ չի տար: Սակայն միւս կողմէ ակներեւ է որ թարգմանչական գործը միակ գրիչի մը չէ պատկանած: Թրքերէնի միատարրութենէ մը զուրկ է այս բաժինը: Կան շատ արդիական բառապաշարով ու ոճով թարգմանուած էջեր, ինչպէս նաեւ էջեր ալ որոնց կը տիրէ հնաբոյր Թրքերէն մը ուր աւելի է արաբերէնէ, պարսկերէնէ առնըւած բառերու թիւը: Կան էջեր ալ որոնք թարգմանուած են բաւական անվարժ Թրքերէնով մը. այս վերջիններուն ամէնէն ուշագրաւ օրինակն է Պ. Դուրեանի «Իմ մահը» քերթուածին թարգմանութիւնը: Թարգմանութիւններու բաժնին մէջ անհասկնալի կը մնայ նաեւ հետեւեալ պարագան. չափաբերութեան ամէնէն դասական կանոններով գրուած կարգ մը քերթուածներ, ինչպէս՝ Զարենցի «Ամբոխները խելագարուած»ը, թարգմանուած են ազատ տողերով, արդիական շունչ մը տալով անոր ու անկէ զեղչելով յանգի ու վանկի գործածութեամբ ստեղծուած կշռոյթը, թափը: Այս պարագաները տրամաբանօրէն եզրակացընելու կը մղեն թէ թարգմանութեան աշխատանքը կատարուած է զանազաններու, կամ գոնէ ոչ մէկ հոգիի կողմէ: Մանաւանդ որ տեղ տեղ կան ուղղակի սխալ թարգմանութիւններ, ինչպէս Զարենցի նոյն գործին խորագիրը որ վերածուած է «Խելագարութիւն պատճառող ամբոխներ»ու. կամ տակաւին նոյն անունէն «Ես իմ անոյշ»ի բաւական լպրծուած թարգմանութիւնը ուր «արեւահամ բառը» դարձած է «արեւաբոյր միրգ», Վարդգէս

(Շար.ը Դ. էջ)

(*) Ermeni Edebiyatından Seçkiler — *Dr. Pars Tuglacı*, Cem Yayınevi, Istanbul, 1992.

GORKY A PARIS

par
Alexandre BEREDJIKLIAN

Deux ans après l'exposition itinérante consacrée à une série de dessins d'Arshile Gorky (qui, en France, fut présentée à Marseille et à Saint-Etienne), une autre, regroupant 40 feuilles, se déroule actuellement à Paris (*). Sans doute, c'est à un événement que nous assistons car, non seulement c'est la première fois qu'une exposition personnelle est dédiée à Gorky dans une galerie parisienne mais, parce que tous les dessins présentés sont inédits.

Ces œuvres donnent une idée lumineuse de l'importance que la ligne eut pour Gorky: une ligne fine, sinueuse, incisive et parfois veloutée, traitée avec un tel engagement comme si cette ligne elle-même était le sujet à élaborer.

Dans sa première période, bien que Gorky ait pris Cézanne, Braque, Matisse et Picasso comme exemples à suivre, à une occasion il avait dit qu'il voudrait avoir l'adresse de l'académique Bouguereau, mais qu'il n'aimerait pas peindre comme lui (1). Cela montre combien il se sentait maître de ses choix et, sans se soucier de la provenance de l'enseignement, lui donnait sa juste appréciation; ce qui l'emmena, en effet, à cette maîtrise où la technique n'est que le support vaste et infini qui, à la disposition de l'artiste, se plie à sa volonté, pour créer toutes ces nuances, toutes ces audaces, tout cet enchantement. L'adresse dont Gorky parle, nous la sentons dans tous ces dessins, de ceux qui suivent Picasso, jusqu'à son ultime période, sa maîtrise complète basée, justement, sur les expériences condensées de tout son travail antérieur.

Cette ouverture d'esprit de Gorky le conduit à varier ses références techniques, picturales et de conception. Sa fidélité aux maîtres et son obstination à les suivre n'avaient qu'un but: s'enrichir par l'expérience, avec la pratique de différents procédés qui lui offriraient la possibilité d'apprendre quelque chose de vital et que, graduellement, va s'accumuler aux acquis déjà conquis avec acharnement mais, avec beaucoup de souffrance. Après toute cette longue période préparatoire, Gorky atteint la synthèse souhaitée et crée un monde de rêve et d'évocation, frémissant d'allusions, de secrets, marqué par un vécu profondément tragique.

Pour Gorky, le dessin est le fondement, le squelette sur lequel est bâtie l'œuvre, le corps. Il est également le moyen par lequel sa main, guidée par son esprit et par son imagination, trace son empreinte sur la surface de la feuille ou de la toile, tel un champ, tel un espace où cet esprit plane et indique les sanctuaires qu'il emprunte. C'est pour cette raison qu'on y sent la présence d'un monde, si mystérieux et inpénetrable soit-il, avec ses propres règles, peuplé de créatures et d'êtres imaginaires, inextricables, très souvent difficiles à identifier, à déchiffrer: des spectres sans visage. L'identification de quelques symboles, de certains protagonistes, n'offre pas entièrement les clés pour suivre ou pour dénouer l'histoire ou l'action qui se déroule dans tel ou tel dessin, dans tel ou tel thème.

Cet aspect de contenu resterait dans une sphère purement littéraire et descriptive, si la haute sensibilité artistique, esthétique et ce merveilleux sens de la ligne de Gorky ne créait pas cette rare qualité, qui confère à ses dessins une expression chargée de pathos, de tension, d'élégance, de poésie et d'ivresse: ivresse de bonheur de dessiner. Car la maîtrise de la ligne que Gorky avait dans ses mains, n'attendait que le moment où le doigt de la providence toucherait le sien, pour y insuffler la magie féerique qui imprégne l'œuvre de sa maturité.

Ce jaillissement débuta par une mutation radicale dans l'œuvre de Gorky, vers 1943. L'année précédente, une rencontre majeure fut décisive à ce sujet : celle avec Matta. Non seulement cela transforma la vision spatiale de Gorky (et l'incita à abandonner la peinture considérablement épaisse, en adoptant la peinture «aquarellesque», mince et fluide) mais, simultanément, sur le plan du dessin, le poussa vers la métamorphose totale des éléments de la nature et des êtres, dans un champ visionnaire, mais conférant à l'espace un sens pictural, ce qui le différencie de l'espace descriptif de la plus grande partie des surréalistes. Ainsi se forme une représentation allusive, fourmillant d'un système de signes et de symboles qui, d'un dessin à l'autre, d'un thème à l'autre, crée des rapports et des ambiances différentes, des entités complexes, dont les significations réelles sont hautement énigmatiques.

Mais, à l'occasion de cette exposition, nous nous trouvons, comme à différentes reprises, devant un problème difficile à surmonter, concernant la datation et le titrage des œuvres de Gorky. Lui, «amoureux d'anonymat» (2), rarement signait, datait et titrait ses dessins et beaucoup de ses peintures. C'est à partir des correspondances entre les œuvres elles-mêmes, des témoignages et des documents qu'il serait possible de suggérer des dates et des titres, principalement approximatifs. A cet effet, le catalogue de l'actuelle exposition ne fournit par les raisons pour lesquelles telles dates et tels titres furent donnés aux œuvres. Nous évoquerons les cas qui attirent notre attention, en nous référant à leur ordre établi dans le catalogue.

Ainsi, les trois feuilles ayant pour modèles certains dessins de Picasso (p. 11 - sans date), (pp. 17, 19 - datées circa 1936), furent probablement exécutées dans la même période que celles exposées l'année dernière à Venise et datées de 1942 par Melvin P. Lader (3), en s'appuyant, en toute vraisemblance, sur le témoignage de la femme de Gorky indiquant que, peu de temps après leur mariage (4), Gorky exécuta ces feuilles pour lui montrer la technique de Picasso, dans les dessins de ce dernier représentant des formes sculpturales. Le dessin titré «Portrait» (p. 12 en haut), ne serait-il pas celui de la sœur de Gorky, Vartoosh? Le cas de deux autres dessins (pp. 20, 21), qui sont titrés respectivement «Dessin (d'après Picasso)» et «Figures assises (d'après Picasso)» et datés (circa 1938), suscite plus d'interrogation. En fait, ces œuvres auraient dû être exécutées dans la première moitié des années trente, compte tenu de leur style qui est identique à celui du «Dessin de figure» (5) et «Etude pour Nuit, énigme et nostalgie» (6). En outre, la conception des figures, bien qu'elle soit influencée par Picasso, appartient à Gorky, surtout dans le cas du deuxième qui n'est qu'une version de la lithographie que Gorky créa en 1931 (7). Celle-ci elle-même est la transformation en figure humaine du tableau «Abstraction avec palette» (8). A cette époque (fin des années vingt-début des années trente), cela représente une démarche caractéristique de Gorky, où il transforme certaines de ses natures mortes cubistes en figures humaines (9) démontrant, ainsi, son intérêt pour la métamorphose qu'il maîtrisa, totalement, dans sa période de maturité.

Dans les dessins de 1943 et 1944, après son retour à la nature, Gorky crée un monde végétal et organique souvent amalgamé, inspiré du paysage du Crooked Run Farm (Hamilton, Virginie). Les lignes du paysage sont ondulantes, les corps sont représentés avec des contours arrondis, comme une sorte de référence à l'anatomie des êtres humains et des créatures animales. De ce fait, la date (circa 1940) donnée à la «Composition» (p. 22) semble inexacte qui, par ses lignes et ses formes fait plutôt penser aux dessins de 1946, compte tenu également des deux lignes croisées en haut, à gauche, avec les points ronds qu'elles comportent, qui reflètent une pratique apparue chez Gorky, à l'exemple de Miro, à partir de certains dessins de 1944. D'autres caractéristiques concernent le «Sans titre» (p. 23), daté (circa 1943). Ici, les proportions de la figure centrale, qui est une version de l'autre, au coin droit inférieur du dessin, ressemblent à celle du protagoniste qui occupe le côté gauche des quelques dessins liés au thème «Les calendriers» et même, elle répète le geste de ce dernier. Ayant en considération que ce thème fut conçu par Gorky en 1946, il paraît probable que ce dessin soit exécuté en la même année.

De 1945, peu d'œuvres de Gorky subsistent, car la majeure partie fut anéantie dans l'incendie de son atelier au début de 1946. A cette date, la vision de Gorky enregistre un changement et ce sont plutôt des scènes d'intérieur, tirées vraisemblablement de son quotidien, qui lui servent de sujets.Aux scènes denses des deux années précédentes, dans lesquelles tout formait un ensemble énergique, entrelacé, succède un espace tranquille, dénudé, où Gorky répartit et relie les différents éléments, symboles et signes devant un fond uni, d'un seul plan. Ce sont les tâches de couleurs qui créent la lumière, les plans, la profondeur, le rythme général et caractérisent les éléments, les protagonistes, tandis que des lignes fines, longues, construisent le sujet et organisent l'espace. L'année suivante, des lignes droites, en tant qu'axes, suggèrent l'espace intérieur d'une demeure, une démarche que Gorky avait beaucoup appliqué dans ses œuvres des années trente représentant des vues d'intérieurs. De ce fait, le «Paysage de Virginie» daté (circa 1944) et «Paysage» daté (circa 1945), respectivement (pp. 30, 31), de par leur aspect axial et, dans le cas du premier, par les corps formés par des os, se rapportent, plutôt, à la tendance que l'iconographie de Gorky a pris en 1946.

L'incendie et, peu après, l'opération d'un cancer à l'estomac ont boulversé Gorky non seulement sur le plan personnel mais, également, sur le plan de sa vision. En conséquence, des éléments et des corps osseux, pointus, menaçants se forment et dominent les scènes. L'exemple le plus frappant qui retient notre attention, est le thème «Nu». En effet, ce personnage en os n'apparaît qu'être le squelette du corps féminin au centre du thème «La charrue et la chanson». Dans «Les fiançailles», cette protagoniste (la fiancée), devient plus agressive encore, par les épines qu'elle porte sur la tête et sur la partie inférieure de son corps. Simultanément, Gorky conçoit un être parallele à celui-ci pour la série «Les calendriers» (10). C'est au cours de cette même année 1946, qu'une série de dessins, qui fut liée au thème «Agonie» et connue sous le titre d'«Atre en Virginie», vit le jour. Les dessins, dans cette exposition titrés «Etude pour peinture» (pp. 35, 37) portent en eux les gérmes du thème «Agonie», donc exécutés en 1946 et non pas (circa 1944), tandis que celui de (p. 38 - en haut) fait partie de la série «Atre en Virginie». De même, l'«Etude pour Agonie» (p. 47) doit être regardée, à notre avis, en position verticale, en tournant le dessin à 90° vers le haut, côté gauche. Cela, compte tenu, sauf de très rares exceptions, de la verticalité des principaux protagonistes dans la vision de Gorky comme dans «Agonie» et, sur le plan de l'exécution, de la direction du mouvement de sa main et du crayon en dessinant. Une autre feuille (p. 26 - en bas), titré «Souvenir d'arquebuse arménienne» et datée (circa 1941), en fait, représente des éléments qui apparaissent, avec des variantes (11), dans certaines œuvres exécutées à partir de 1943 et surtout en 1946, comme l'indique (pour l'arquebuse) une série de feuilles publiée sous le titre de «Ete en Virginie», dont l'une est signée par Gorky et datée de 1946 (12). Tandis que le fragment osseux dans «Sans titre» (p. 27 - en haut, daté circa 1941) est voisin d'autres corps, que Gorky, en toute évidence, conçoit à partir de 1946. Un autre dessin, titré «Etude pour les fiançailles» (p. 45) ne paraît pas avoir un rapport direct avec ce thème, tout spécialement l'élément du premier plan, en bas (13), qui est très proche du corps de la construction à gauche des dessins «Atre en Virginie», lorsque ce dernier est regardé en position horizontale. Le «Sans titre» (p. 53 - en haut), qui représente, au premier plan, un personnage occupant toute la hauteur de la feuille ferait partie des dessins réalisés vers 19[illegible] au lieu de 1940, considérant son aspect osseux, avec ses longs bras allongés vers le centre de la scène, vers le bas, comme pour tenir un corps, peut-être un enfant.

Avec l'évocation de ces points, nous avons voulu attirer l'attention sur un côté controversé et encore non résolu de l'œuvre de Gorky qui, peut-être, intéresserait plutôt les érudits d'art que le public. Celui-ci sera, à juste titre, émerveillé par la qualité exceptionnelle et par la beauté de ces œuvres, car on assiste rarement à une telle exposition, où l'on rencontre le meilleur de ce qui est considéré comme art du dessin.

La clôture de la présente exposition correspond, à quelques jours près, au 45ème anniversaire de la disparition de Gorky. L'année prochaine sera le 90ème anniversaire de sa naissance. Verrons-nous, cette fois-ci, une exposition de ses peintures en France ?

■

(*) ARSHILE GORKY
Galerie Marwan Hoss
12, *rue d'Alger,, Paris* 1er
(*du* 12 *mai au* 24 *juillet*).

(1) *Témoignage de Revington* Arthur, *voir : Karlen MOORADIAN : «The Many Worlds of Arshile Gorky»*, Gilgamesh Press Limited, *Chicago*, 1980, *p.* 93.

(2) *Ethel K. SCHWABACHER : «Arshile Gorky», published for the* Whitney Museum of American Art *by the* Macmillan Company, *New York*, 1957, *p.* 28.

(3) *Voir le catalogue de l'exposition «Arshile Gorky. Works on Paper* (*Opere su carta*)», *the* Peggy Guggenheim Collection, *Venise, April-June* 1992, *p.* 82.

(4) *Gorky et Agnes Magruder se sont mariés en septembre* 1941.

(5) *Diane WALDMAN: «Arshile Gorky. A Retrospective», published by* Harry N. Abrams, Inc., *in collaboration with the* Solomon R. Guggenheim Museum, *New York*, 1981, *ill.* 35.

(6) *Ibid, ill.* 36.

(7) *Ibid, ill.* 25.

(8) *Ibid, ill.* 24.

(9) *Selon nos études, «Nuit, énigme et nostalgie» serait la transformation de «Nature morte» (Chrysler Museum, Nor-*

ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Նամակ երրորդ (*)

Ի՞նչ պիտի ըլլամ, եւ ի՞նչ կ'ուզէք, որ ըլլամ: Իմ նախատեսածներէս ինչքա՛ն հեռու կը գտնուիմ հիմա: Կը յուսայի, թէ դուք կը գրէք ինծի այն բոլոր վայրերէն, ուրկէ պիտի անցնէիք, եւ թէ ձեր նամակները կ'ըլլան չափազանց երկար: Կը կարծէի, թէ ձեզ վերստին տեսնելու յոյսով կը սնուցանէք սէրս, թէ լրիւ վստահութիւն մը ձեր հաւատարմութեան վրայ տեսակ մը հանդարտութիւն կու տայ ինծի եւ թէ այն ատեն, առանց ծայրագոյն վիշտերու, կ'ապրիմ բաւական տանելի դրութեան մը մէջ: Ես նոյնիսկ քանի մը տկար ծրագիրներ կազմեցի. խորհեցայ իմ կարելիութեանս սահմանին մէջ եղող ամէն ճիգ ի գործ դնել բուժուելու համար, եթէ կարենայի վստահօրէն գիտնալ, թէ դուք բոլորովին մոռցած էք զիս: Ձեր հեռաւորութիւնը, ջերմեռանդութեան որոշ մղումներ, այնքա՛ն հակումներով ու տագնապներով առողջութեանս մնացեալն ալ հիմնովին կործանելու վախը, ձեր վերադարձի քիչ հաւանականութիւնը, ձեր սիրոյ եւ վերջին հրաժեշտի սառնութիւնը, բաւական կեղծ պատրուակներու վրայ հիմնուած ձեր մեկնումը եւ դեռ բազմաթիւ ուրիշ պատճառներ, որոնք թէ՛ շատ լաւ են եւ թէ՛ յոյժ անօգուտ՝ կարծես ինծի կը խոստանային ըստ բաւականին վստահելի օժանդակութիւն մը, եթէ անոր անհրաժեշտութիւնն զգայի: Արդարեւ, ստիպուած ըլլալով պայքարիլ միայն ինքզինքիս դէմ, երբեք չէի կրնար տարակուսիլ, թէ այսքան տկար եմ ես, ոչ ալ նախատեսել այն, ինչ որ կը տառապիմ հիմա: Աւա՜ղ, ինչքա՛ն արգահատանքի արժանի եմ ես, չկրնալով կիսել ձեզի հետ բոլոր վիշտերս եւ միս-մինակ դժբախտ ըլլալով: Այս մտածումը կը սպաննէ զիս, եւ ես կը մեռնիմ սարսափէ, երբ կը խորհիմ, թէ դուք բնաւ ծայր աստիճան ըզգայուն չեղաք մեր բոլոր հաճոյքներուն հանդէպ: Այո՛, հիմա համոզուեցայ ձեր բոլոր յափշտակութիւններուն կեղծութեան. դուք կը խաբէիք զիս ամէն անգամ, երբ կ'ըսէիք, թէ ձեր գերագոյն գինովութիւնը ինծի հետ առանձին ըլլալն է: Ես միայն իմ ձանձրացնելուս կը պարտիմ ձեր ջերմութիւններն ու պոռթկումները: Ամենայն պաղարիւնութեամբ ծրագրեցիք զիս բոցավառել. դուք իմ տարփանքիս մէջ տեսաք ձեր յաղթանակը միայն, եւ ձեր սիրտը երբեք խորապէս չզգածուեցաւ անկէ: Մի՞թէ ողորմելի չէք դուք եւ այնքան մը ազնուութիւն չունի՞ք, որ այս ձեւով կ'օգտուիք իմ զգացումներէս: Եւ ինչպէ՞ս կարելի է, որ այսքա՛ն տարփանքով չկրցայ լրիւ երջանկացնել ձեզ: Միայն ձեզ սիրելուս համար է որ կ'ափսոսամ այն անհուն հաճոյքները, զորս դուք կորսնցուցիք: Ինչո՞ւ չուզեցիք վայելել զանոնք: Ահ, եթէ վայելէիք, անտարակոյս կը համոզուէիք, թէ անոնք աւելի կենարար են, քան զիս խաբելու հաճոյքը, եւ կ'իմանայիք, որ մարդ շատ աւելի երջանիկ է եւ շատ աւելի սրտաշարժ բաներ կը զգայ, երբ ուժգնօրէն կը սիրէ, քան երբ սիրուած է: Չեմ գիտեր՝ ի՛նչ եմ, ի՛նչ կ'ընեմ, ի՛նչ կը ցանկամ. հազարաւոր ներհակ զգացումներ կը յօշոտեն զիս: Կարելի՞ է երեւակայել այսքան խղճալի վիճակ: Տարփագին կը սիրեմ ձեզ, ահա թէ ինչու կը խնայեմ ձեզի, չյանդգնելով տենչալ, որ դուք ալ նոյն անդոհանքով տագնապիք: Կը սպաննէի ես զիս կամ առանց ինքնասպան ըլլալու՝ վիշտէ կը մեռնէի, եթէ վստահ գիտնայի, թէ դուք երբեք հանգիստ չունիք, թէ ձեր կեանքը խռովք է միայն ու վրդովանք, թէ դուք կ'արտասուէք անդադար, եւ թէ ամէն ինչ ատելի է ձեզի: Ես չեմ կրնար բաւել ի՛մ տառապանքներուս, ինչպէ՞ս պիտի կարենայի դիմանալ այն վիշտին, զոր ձեր տառապանքները պիտի տային ինծի եւ բազմապատիկ դիւրագրգիռ դարձնէին զիս: Միւս կողմէ չեմ կրնար նաեւ ստիպել զիս ցանկալու, որ դուք բնաւ չմտածէիք իմ մասին: Եւ անկեղծօրէն խօսելով, ես մոլեգին կը նախանձիմ այն բոլորին, ինչ որ Ֆրանսայի մէջ ձեզ կը զուարճացնէ, կը դիւթէ ձեր սիրտն ու ճաշակը: Չեմ գիտեր՝ ինչո՛ւ կը գրեմ ձեզի. վստահ եմ, միայն պիտի կարեկցիք ինծի, իսկ ես երբեք չեմ ուզեր ձեր կարեկցութիւնը: Կը զայրանամ վրաս, երբ կ'անդրադառնամ ձեզի համար զոհաբերածներուս. ես կորսնցուցի բարի անունս, ազգականներուս ցասումին առարկան դարձայ, այս երկրի օրէնքներուն խստութիւնը գրգռեցի միանձնուհիներուն դէմ (1) եւ ինքզինքս դրի ձեր ապերախտութեան առջեւ, որ բոլոր դժբախտութիւններու ամենամեծը կ'երեւայ աչքիս: Այսուհանդերձ, խորապէս կը զգամ, թէ իմ զղջումներս իսկական չեն, թէ պիտի ուզէի յօժարակամ, ամբողջ սրտովս, ձեզի համար մեծագոյն վտանգներու ընդառաջ վազած ըլլալ եւ աղէտաբեր հաճոյքով մը կը յորդիմ կեանքս, պատիւս խիզախելուս ի խնդիր: Մի՞թէ պէտք չէր, որ ձեր տրամադրութեան տակ ըլլար այն, ինչ որ ամենաթանկագին է ինծի համար: Եւ պէտք չէ՞ ուրախ ըլլամ ես, որ այդ ձեւով տնօրինեցի զայն: Նոյնիսկ ինծի կը թուի, թէ բնաւ գոհ չեմ ո՛չ իմ վիշտերէս, ո՛չ սիրոյս ծայրայեղութենէն, թէեւ, աւա՜ղ, չեմ կրնար բաւականաչափ շողոմել ինքզինքս ձեզմէ գոհ ըլլալու համար: Կ'ապրի՛մ ես՝ անհաւատարի՛մս. որքան կը ջանամ պահպանել կեանքս, նոյնքան մըն ալ կ'ընեմ կորսնցնելու համար զայն: Ահ, կը մեռնիմ ամօթէս: Իմ յուսահատութիւնս միայն իմ նամակներո՞ւս մէջն է ուրեմն: Եթէ ձեզ սիրէի այնպէս, ինչպէս հազար անգամ ըսի ձեզի՝ արդէն վաղուց մեռած պիտի չըլլայի՞: Ես ձեզ խաբեցի՛. հիմա ձեր հերթն է ինձմէ տրտնջալու: Սակայն, աւա՜ղ, ինչո՞ւ չէք տրտնջար ասոր համար: Ես ձեր մեկնիլը տեսայ, չեմ կրնար յուսալ, թէ երբեւիցէ կը տեսնեմ ձեր վերադարձը եւ հակառակ ասոր կը շնչե՛մ տակաւին: Ես դաւաճանեցի ձեզի. ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ: Սակայն մի՛ ներէք ինծի: Խստութեամբ վարուեցէք հետս: Մի՛ համարէք երբեք, թէ իմ զգացումներս բաւական մոլեգին են: Եղէք աւելի դժուարահաճ: Հաղորդեցէք ինծի, թէ կ'ուզէք, որ ես սէրէ մեռնիմ ձեզի համար: Եւ ես կը պաղատիմ ձեզի ցոյց տալ ինծի այդ օժանդակութիւնը, որպէսզի յաղթահարեմ իմ սեռիս տկարութիւնը եւ իսկական յուսահատութեամբ մը վերջ դընեմ բոլոր երկընտրանքներուս: Անկասկած եղերական վախճան մը պիտի հարկադրէր ձեզ յաճախակի մտածել իմ մասին, իմ յիշատակս սիրելի պիտի ըլլար ձեզի, եւ գուցէ իսկապէս զգածուէիք արտասովոր մահէ մը: Մահն աւելի լաւ չէ՞, քան այն կացութիւնը, որուն մատնեցիք զիս: Մնա՜ք բարով: Ես սրտագին կ'ուզէի ձեզ երբեք տեսած չըլլալ: Ահ, ուժգնօրէն կը զգամ այս զգացման կեղծութիւնը եւ հիմա՝ ձեզի գրած պահուս, գիտեմ, թէ հազարապատիկ կը նախընտրեմ ձեզ սիրելով դժբախտ ըլլալ, քան երբեք տեսած չըլլալ ձեզ: Ուրեմն անտրտունջ կը համակերպիմ իմ սեւ ճակատագրիս, քանի որ դուք չուզեցիք աւելի տանելի դարձնել զայն: Մնա՜ք բարով: Խոստացէք քնքշօրէն ողբալ զիս, եթէ վիշտէ մեռնիմ, եւ թող առնուազն տարփանքիս մոլեգնութիւնը ամէն բանէ խորշում ու զզուանք տայ ձեզի: Այս մխիթարութիւնը պիտի բաւէ ինծի, եւ եթէ պէտք է որ յաւիտեանս լքեմ ձեզ, ես ի սրտէ պիտի ուզէի ոչ մէկ կնոջ զիջիլ ձեզ: Մեծագոյն դաժանութիւնը գործած պիտի չըլլայի՞ք, չահագործելով իմ յուսահատութիւնս, աւելի ցանկալի դառնալու եւ ապացուցելու համար, թէ աշխարհի մեծագոյն տարփանքն էք ներշնչած: Անգամ մըն ալ մնա՜ք բարով. ես չափէն աւելի երկար նամակներ կը գրեմ ձեզի, բաւականաչափ յարգանք ցոյց չեմ տար ձեզի նկատմամբ: Ասոր համար ներողութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ եւ կը յանդգնիմ յուսալու, թէ դուք որոշ լայնախոհութիւն կ'ունենաք խեղճ անմիտի մը հանդէպ, որ, ինչպէս գիտէք, ձեզ սիրելէն առաջ այդպիսին չէր: Մնա՜ք բարով: Ինծի կը թուի, թէ ես յաճախակի կը խօսիմ ձեզի անտանելի կացութեանս մասին: Այսուհանդերձ ի խորոց սրտի շնորհակալ եմ ձեզի այն յուսահատութեան համար, զոր կը պատճառէք ինծի, եւ ես կ'ատեմ խաղաղութիւնը, որուն մէջ կ'ապրէի ձեզ ճանչնալէս առաջ: Մնա՜ք բարով: Ամէն վայրկեան կ'աւելնայ տարփանքս: Ահ, դեռ ինչքա՛ն ըսելիքներ ունիմ ձեզի:

Նամակ չորրորդ

Քիչ առաջ ձեր տեղեկալը ըսաւ ինծի, թէ փոթորիկ մը հարկադրած է ձեզ ափ իջնել Ալկարվներու Թագաւորութեան մէջ (2): Վախնամ, շատ էք տանջուած ծովուն վրայ, եւ այս երկիւղը այնքան համակեց զիս, որ բոլորովին մոռցայ ցաւերս: Համոզուա՞ծ էք արդեօք, թէ ձեր տեղեկալը աւելի կը հետաքրքրուի ձեզի պատահածներով, քան ես: Հապա ինչո՞ւ ան աւելի է իրազեկ դէպքերուն եւ, վերջապէս, ինչո՞ւ երբեք չգրեցիք ինծի: Մեծապէս դժբախտ եմ ես, եթէ ձեր մեկնումէն ասդին գրելու առիթ չգտաք, իսկ եթէ գտաք ու չգրեցիք՝ ա՛լ աւելի: Ձեր անարդարութիւնն ու ապերախտութիւնը ծայրայեղ են, բայց ես յուսահատութեան մէջ կ'իյնայի, եթէ անոնք որեւէ դժբախտութիւն բերէին ձեր գլուխը, ուստի կը նախընտրեմ, որ անպատիժ մնան, քան իմ տեղս հատուցեն ձեզի: Կը մերժեմ այն բոլոր երեւոյթները, որոնք պիտի համոզէին զիս, թէ դուք բնաւ չէք սիրեր զիս, եւ ես շատ աւելի հակամէտ եմ կուրօրէն անձնատուր ըլլալու իմ տարփանքիս, քան այն չարժառիթներուն, զորս դուք կը ստեղծէք, որպէսզի ձեր դոյզն հոգատարութենէն տրտնջամ: Ի՜նչ մտատանջութիւններէ կ'ազատէիք զիս, եթէ ձեզ տեսած առաջին օրերս ձեր վարուելակերպը նո՛յնքան անտարբեր ըլլար, ինչքան ատենէ մը ի վեր կը թուի ինծի: Բայց ո՞վ ինծի նման պիտի չխաբուէր այնքա՛ն հետապնդումներէն եւ որո՞ւն անկեղծ պիտի չթուէին անոնք: Որքա՛ն տառապագին է սիրած մարդուդ ուղղամտութեան կասկածելու մտքին յանգիլը: Յստակօրէն կը տեսնեմ, թէ նոյնիսկ կէս բերան ներում հայցելը բաւական է ձեզի, եւ թէ առանց զայն յանձն առնելու ձանձրոյթը քաշելնուդ ալ, սէրը, զոր ունիմ ձեզի հանդէպ, այնքան հաւատարմօրէն կը ծառայէ ձեզի, որ ես կրնամ հաւանիլ ձեզ մեղաւոր համարիլ միայն անձամբ ձեզ արդարացուցած ըլլալու մեծ հաճոյքը վայելելու համար: Դուք զիս սպառեցիք սիրահետումներով, բոցավառեցիք ձեր յափշտակութեամբ, հրապուրեցիք ձեր հաճոյութեամբ, վստահեցուցիք ձեր երդումներով: Իմ յախուռն համակրանքս մոլորեցուց զիս, եւ այսքան հեշտագին ու երջանիկ սկզբնաւորութիւններուն հետեւանքները լոկ արցունքներ են, հառաչանքներ եւ դժնդակ մահ մը, որոնց ոչ մէկ դարման գտնելու ի վիճակի եմ ես: Ճիշդ է, ձեզ սիրելով, անանուն հաճոյքներ զգացի, բայց անոնք հիմա անսովոր վիշտեր կը պատճառեն, եւ ծայրայեղ են այն բոլոր յուզումները, զորս դուք կու տաք ինծի: Եթէ յամառօրէն դիմակայէի ձեր սիրոյն, եթէ տխրութեան ու նախանձի որոշ առիթներ տայի ձեզի, որպէսզի աւելի ու աւելի բորբոքէի ձեր զգացումը, եթէ որեւէ արհեստական վարուելակերպ նկատէիք ընթացքիս մէջ եւ, վերջապէս, եթէ իմ տրամաբանութիւնս հակադրէի ձեզի հանդէպ ունեցած բնական համակրանքիս, զոր դուք շուտով նշմարել տուիք ինծի՝ (թէպէտ, անկասկած, իմ ճիգերս կ'ըլլային ապարդիւն), դուք կրնայիք խստիւ պատժել զիս եւ ի գործ դնել ձեր զօրութիւնը: Բայց նախքան ձեր խոստովանութիւնը, թէ կը սիրէք զիս՝ սիրելի թուեցաք ինծի: Դուք վկայեցիք մեծ տարփանք մը: Ես հրապուրուեցայ անկէ եւ խելակորոյս անձնատուր եղայ ձեզ սիրելուն: Սակայն դուք ինծի նման կուրացած չէիք, ուրեմն ինչո՞ւ հանդուրժեցիք, որ ես հասնիմ այն վիճակին, որուն մէջ կը գտնուիմ հիմա: Ի՞նչ կ'ուզէիք ընել իմ պոռթկումներս, որոնք ձեզի համար կրնային միայն անչա՛փ տաղտկալի ըլլալ: Լաւ գիտէիք, որ միշտ պիտի չըմնաք Փորթուկալի մէջ, ուրեմն ինչո՞ւ այսքան դժբախտ դարձնելու համար զի՛ս ուզեցիք ընտրել այստեղ: Անտարակոյս այս երկրին մէջ կը գտնէիք ուրիշ՝ աւելի գեղեցիկ կին մը, որուն հետ կրնայիք ունենալ նոյնքան հաճոյքներ, --քանի որ հաճոյքներու մէջ դուք կը փնտռէիք միայն գռեհիկները--, որ հաւատարմօրէն կը սիրէր ձեզ այնքան ատեն, ինչքան ձեզ տեսնէր, զոր ժամանակը կը սփոփէր ձեր բացակայութենէն, եւ զոր առանց նենգութեան ու դաժանութեան կրնայիք լքել: Ձեր այս արարքը տանջելու կոչուած բռնակալի մը արարքն է աւելի, քան սիրելիի մը, որ միայն պէտք է մտածէ հաճոյանալու մասին: Աւա՜ղ, ինչո՞ւ այսքան խստութեամբ կը վարուիք սրտի մը հետ, որ ձե՛րն է միայն: Ես լաւ գիտեմ, թէ նոյնքան դիւրութեամբ կարելի է ձեզ տրամադրել իմ դէմս, ինչքան դիւրութեամբ որ ես զիս տրամադրեմ ձեր օգտին: Առանց իմ ամբողջ սիրոյս կարիքն ունենալու եւ առանց արտակարգ բան մը ըրած ըլլալու յաւակնութեան՝ ես շատ աւելի համոզիչ պատճառաբանութիւններու կ'ընդդիմանայի, քան կրնան ըլլալ անոնք, որ ստիպեցին ձեզ հեռանալ ինձմէ: Անոնք չափազանց տկար թուեցան ինծի, եւ աշխարհի մէջ չկայ բան մը,

●►

folk); «*Image à Khorkom*» celle de «*Nature morte avec palette*» (*Waldman : ill. 27*); «*Composition avec tête*» *d'un dessin dans la collection Basmadjian* (*ancienne collection Burkhardt*); «*Combat énigmatique*» *serait inspiré par la moitié gauche de* «*Peintre et modèle*» *de Picasso* (*MOMA, New York*).

(10) *Harry Rand, le premier ayant analysé ce symbole, le considère un personnage masculin, représentant Gorky lui-même. Voir son ouvrage:* «*Arshile Gorky. The Implications of Symbols*», Allenheld & Schram (*Montclair*) - George Prior (*London*), 1981, *pp.* 115-138.

(11) *A propos du corps central de ce dessin, il est à noter que, dès le milieu des années trente, Gorky élabore, d'après ceux de Miro, un symbole précis qui, à la fin, consistera en un ellipse, représentant la tête, et un tronc pour le corps, indiquant surtout des femmes et des enfants. Il paraîtra, en tant que femme, dans une forme bien définie, dans la partie supérieure de* «*Cascade*» *de* 1943. *Comme Gorky ne donne pas de visage à ces protagonistes, il modifie l'intérieur et l'extérieur de l'ellipse, peut-être pour symboliser différentes personnes, selon le sujet traité.*

(12) *Voir le catalogue de l'exposition itinérante :* «*Arshile Gorky. Oeuvres sur papier* 1929-1947», Musée Cantonal des Beaux-Arts, Lausanne, 1990, *ill.* 89.

(13) *En effet, ce* «*motif*» *ainsi que ceux de* «*Sans titre*» (*p.* 26 - *en haut*), *apparaissent dans les dessins de la série* «*Eté en Virginie*», *ce qui fait penser qu'ils ont été exécutés en relation avec cette même série.*

●►

որ կարենար երբեւիցէ զիս խլել ձեզմէ: Բայց դուք ուզեցիք օգտուիլ առաջին իսկ ներկայացած առիթէն վերադառնալու համար Ֆրանսա: Նաւ մը կը մեկնէր... Ինչո՞ւ չձգեցիք, որ մեկնէր ան: Ձեր ընտանիքը գրած էր ձեզի... Ծանօթ չէի՞ք այն բոլոր հալածանքներուն, որոնց ենթարկուեցայ ես իմ ընտանիքիս կողմէ: Ձեր պատիւը զիս լքել կը ստիպէր ձեզ... Մի՞թէ ես որեւէ հոգ տարի իմինիս: Դուք հարկադրուած էիք երթալ ծառայելու ձեր թագաւորին... Եթէ անոր մասին լսուածները ճիշդ են, ան ձեր օգնութեան կարիքը բնաւ չունի եւ անկասկած կը ներէր ձեզի:

Ինչքա՜ն երջանիկ կ'ըլլայի, եթէ միասին անցընէինք մեր կեանքը: Սակայն քանի որ դաժան բացակայութիւն մը պէտք է մեզ բաժնէր իրարմէ՝ ինծի կը թուի, թէ ես իրաւունք ունիմ անհաւատարիմ չըլլալու համար ինքզինքս երջանիկ սեպելու, եւ աշխարհի ոչ մէկ բարիքի դիմաց պիտի ուզէի այդքան սեւ արարք մը գործած ըլլալ: Ի՜նչ, դուք ճանչցաք սրտիս ու քնքշութեանս ալքերը, եւ կրցաք վճռել զիս յաւիտեա՞նս լքել եւ մատնել արհաւրալից մտքերու, թէ կը յիշէք զիս միայն նոր տարփանքի մը զոհաբերելու համար: Շատ պարզ կը տեսնեմ, թէ խենթի նման կը սիրեմ ձեզ: Այսուհանդերձ բնաւ չեմ տրտնջար ըզգացումներուս սաստկութեան համար: Կը վարժուիմ սրտիս հալածանքներուն եւ պիտի չկարենայի ապրիլ առանց հաճոյքի մը, զոր կը յայտնաբերեմ եւ բիւր վիշտերու մէջ ձեզ սիրելով կը վայելեմ: Բայց շրջապատիս հանդէպ ունեցած ատելութենէս ու խորշումէս անընդհատ ծայրայեղ անախորժութեամբ մը հալածուած կը զգամ ինքզինքս: Ընտանիքս, բարեկամներս եւ այս մենաստանը անտանելի են ինծի համար: Ամէն ինչ, զոր ստիպուած եմ տեսնել եւ հարկադրուած եմ կատարել, ատելի է ինծի: Ես այնքան կը նախանձիմ սիրոյս, որ կը կարծեմ, թէ բոլոր արարքներս ու պարտականութիւններս ձեզի կը վերաբերին: Այո՛, խղճի խայթ կ'ունենամ կարծես, եթէ կեանքիս բոլոր վայրկեանները չեմ վատներ ձեզի համար: Ի՞նչ կ'ընէի, աւա՜ղ, առանց այսքան ատելութեան ու սիրոյ, որ կը տոգորեն սիրտս: Պիտի կարենա՞մ աւելի երկար ապրիլ այն բոլորէն, ինչ որ կը կլանէ զիս, վարելու համար խաղաղ ու նուաղկոտ կեանք մը: Այդ դատարկութիւնն ու անզգայութիւնը չեն կրնար պատշաճիլ ինծի: Բոլորն ալ նկատած են իմ բնաւորութեանս, շարժուձեւերուս եւ անձիս մէջ կատարուած խորունկ փոփոխութիւնը: Մայրս նախ խըստօրէն, ապա որոշ բարութեամբ խօսեցաւ ինծի: Չեմ գիտեր՝ ի՛նչ պատասխանեցի իրեն. կարծեմ ամէն բան խոստովանեցայ: Ամենախիստ միանձնուհիներն անգամ կը գթան վիճակիս. կացութիւնս կը ստիպէ զանոնք, որ նոյնիսկ քիչ մը խոհեմութիւն եւ զգուշութիւն ունենան ինծի հանդէպ: Բոլորն ալ զգածուած են իմ սէրէս, միայն դուք էք, որ կը մնաք անհուն անտարբերութեան մը մէջ, գրելով պաղ ու կրկնաբանութիւններով լեցուն նամակներ. թուղթին կէսը պարապ կը մընայ, եւ կոպտօրէն երեւան կու գայ, որ դուք ճանձրոյթէ կը մեռնիք, մինչեւ որ կը վերջացնէք զանոնք:

Օրերս Տոնա Պրիթեշը (3) եկեւէս ինկաւ զիս խուցէս դուրս հանելու համար եւ կարծելով փարատել մտքերս, զիս պըտըտցնելու տարաւ այն պատշգամին վըրայ, ուրկէ Մերթոլան (4) կ'երեւայ: Հետեւեցայ իրեն եւ յանկարծ դաժան յիշողութիւն մը խոցեց սիրտս եւ օրուան ամբողջ տեւողութեան զիս լացուց: Տոնա Պրիթեշը նորէն խուցս առաջնորդեց զիս, եւ ես անկողնիս վրայ նետուելով, երկարօրէն խորհեցայ այս սէրէն երբեւիցէ բուժուելու դոյզն հաւանականութեան մասին: Ինչ որ կ'ընեն զիս ամոքելու համար, աւելի կը դառնացնէ վիշտս, եւ ամէն դեղ ու դարմանի մէջ իսկ ինքզինքս տանջելու պատճառներ կը գըտնեմ: Ես այս վայրէն յաճախ ձեր անցնիլը տեսայ այնպիսի երեւոյթով, որ կը հրապուրէր զիս, եւ նոյն այս պատշգամին վրայ էի այն ճակատագրական օրը, երբ իմ դժբախտ տարփանքիս առաջին սարսուռներն զգացի: Ինծի այնպէս թըւեցաւ, թէ դուք կ'ուզէիք հաճոյանալ ինծի, հակառակ անոր, որ չէիք ճանչնար զիս: Կը վստահեցնէի ինքզինքս, թէ զիս նկատեցիք այն բոլոր աղջիկներու մէջ, որոնք հետս էին: Կը կարծէի, թէ դիտմամբ կանգ կ'առնէիք, որպէսզի ես աւելի լաւ տեսնէի ձեզ, հիանայի ձեր կորովին եւ վայելուչ կազմուածքին վրայ, իսկ երբ առաջ կը մղէիք ձեր ձին եւ դըժուարանցանելի վայրէ մը կ'ուզէիք քշել զայն, սարսափ մը կը պատէր զիս: Մէկ խօսքով, թաքնաբար կը հետաքրքրուէի ձեր բոլոր արարքներով, խորապէս կը զգայի, թէ բնաւ անտարբեր չեմ ձեզի հանդէպ, եւ ինծի՛ կը վերագրէի ձեր բոլոր ըրածները: Դուք հիանալի գիտէք նըման սկզբնաւորութիւններու հետեւանքները, եւ թէպէտ ես խնայելու ոչինչ ունիմ, սակայն եւ այնպէս այս բոլորը պէտք չէ գրեմ ձեզի, վախնալով, որ աւելի յանցաւոր կը դարձնեմ ձեզ, եթէ անշուշտ չէք տակաւին: Բացի ատկէ, պիտի չուզէի հիմքեր ունենալ կշտամբելու ինքզինքս այնքան ապարդիւն ճիգերուս համար, որոնցմով ինծի հաւատարիմ ըլլալ կը ստիպեմ ձեզ: Բայց, միեւնոյնն է, դուք բնաւ չէք ըլլար: Իմ նամակներս ու մեղադրանքներէս կրնա՞մ յուսալ այն, ինչ որ իմ սէրն ու անձնուիրութիւնը չկրցան ձեր ապերախտութեան վրայ: Ես շատ լաւ գիտեմ դժբախտ ըլլալս: Ձեր անազնիւ արարքը այս առթիւ կասկածելու դոյզն տրամաբանութիւնն անգամ չի ձգեր ինծի, եւ ես պէտք է ամէն բանէ երկնչիմ, քանի որ դուք լքեցիք զիս: Ինծի՞ համար միայն հրապոյրներ պիտի ունենաք եւ ուրիշ աչքերու հաճելի պիտի չթուի՞ք: Կարծեմ պիտի չզայրանամ, եթէ ուրիշներու զգացումները ձեւով մը արդարացնեն իմիններս, եւ ես պիտի ուզէի, որ Ֆրանսայի բոլոր կիները սիրելի գտնէին ձեզ, բայց որ անոնցմէ ոչ մէկը սիրէր եւ ոչ մէկը դիւր գար ձեզի: Այս ցնկութիւնը թէ՛ ծիծաղելի է, թէ՛ անկարելի: Այլ սակայն ես ըստ բաւականին զգացի, որ դուք բնաւ ընդունակ չէք մեծ հաւատարմութեան մը եւ թէ առանց որեւէ կողմնակի օժանդակութեան, առանց նոր սիրոյ մը հարկադրանքին, պիտի կարենաք շատ դիւրութեամբ մոռնալ զիս: Ո՛վ գիտէ, պիտի ուզէի՞ արդեօք, որ գէթ արդարանալի պատճառ մը ունենայիք: Ճիշդ է, ես աւելի դժբախտ պիտի ըլլայի այն ատեն, բայց չէ՞ որ դուք այսքան յանցաւոր պիտի չերեւայիք: Ցստակօրէն կը տեսնեմ, որ դուք կը մնաք Ֆրանսայի մէջ առանց մեծ հաճոյքներու, կատարեալ ազատութեան մը մէջ: Երկարատեւ ճանապարհորդութեան մը յոգնութիւնը, պզտիկ պատշաճութիւններ եւ իմ զգացումներուս չպատասխանելու վախը այնտեղ կը պահեն ձեզ: Ահ, երբեք մի՛ վախնաք ինձմէ: Ես կը գոհանամ մերթ ընդ մերթ ձեզ տեսնելով եւ միայն գիտնալով, թէ մենք կը գտնուինք նոյն տեղը: Բայց թերեւս ես զիս կը խաբեմ, եւ դուք ուրիշ կնոջ մը խստութենէն ու դաժանութենէն գուցէ աւելի ազդուիք, քան իմ քնքշութենէս, որ ազդեցութիւն չունեցաւ ձեր վրայ: Կարելի՞ է, որ դուք բռնկիք յոռի վարմունքներէ: Սակայն մեծ սիրոյ մը մէջ նետուելէ առաջ, լաւ մտածեցէք իմ վիշտերուս ուժգնութեան, ծրագիրներուս անորոշութեան, յուզումներուս բազմազանութեան, նամակներուս անհեթեթութեան, իմ վստահութիւններուս, յուսահատութիւններուս, բաղձանքներուս, նախանձիս մասին: Ախ, դուք ձեզ պիտի դժբախտացնէ՛ք: Կ'աղաչեմ, օգտուեցէք այն դրութենէն, որուն մէջ կը գտնուիմ ես, եւ ձեզի համար տառապածներս թող առնուազն որոշ նպաստ բերեն ձեզի եւ ի զուր տեղը չկորսուի՛ն: Հինգ թէ վեց ամիս առաջ դուք ինծի զայրացուցիչ խոստովանութիւն մը ըրիք եւ ամենայն անկեղծութեամբ յայտնեցիք, թէ ձեր երկրին մէջ կին մը սիրած էք: Եթէ ա՛ն կ'արգիլէ ձեր վերադարձը, առանց ծածկելու հաղորդեցէք ինծի, որպէսզի այլեւս չհիւծիմ սպասմանս մէջ: Ցոյսի քանի մը բեկորներ դեռ հաստատուն կը պահեն զիս, եւ ես չափազանց ուրախ կ'ըլլայի (անշուշտ եթէ հետեւանք չունենար) ամբողջովին կորսնցնել զանոնք եւ ես ինքս ալ, վերջապէս, կորսուի՛լ: Ղրկեցէք ինծի իր նամակներէն մէկը եւ իր նկարը: Գրեցէք ինծի այն, ինչ որ կ'ըսէ ձեզի: Թերեւս անոնց մէջ ինքզինքս մխիթարելու կամ աւելի տխրեցնելու պատճառներ գտնեմ: Ես չեմ կրնար հանդուրժել այն կացութեան, որուն մէջ կ'ապրիմ, եւ չկայ փոփոխութիւն մը, որ ձեռնտու չըլլայ ինծի: Կ'ուզէի ունենալ նաեւ ձեր եղբօր եւ իր կնոջ նկարը: Այն, ինչ որ այսպէս թէ այնպէս կապ ունի ձեզի հետ, սիրելի է ինծի, եւ ես գլխովին նուիրուած եմ ձեզի վերաբերող ամէն, ամէ՛ն ինչի. ես իմ մէջս ոչ մէկ տրամադրութիւն եմ ձգած ինծի համար: Կան պահեր, երբ կը թուի, թէ բաւականին խոնարհութիւն կ'ունենամ ծառայելու այն կնոջ, զոր կը սիրէք. ձեր յոռի վարմունքն ու արհամարհանքը զիս այնքան են ընկճած, որ երբեմն նոյնիսկ կը յանդգնիմ մտածելու, թէ գուցէ կարենայի նախանձիլ առանց ձեզի տհաճ ըլլալու եւ կը կարծեմ, թէ աշխարհի մեծագոյն յանցանքը գործած կ'ըլլամ ձեզ մեղադրելով. ես յաճախ կը համոզեմ ինքզինքս, թէ ըստ սովորութեանս պէտք չէ մոլեգնութեամբ ի ցոյց դնեմ զգացումներ, զորս դուք կը մերժէք:

Երկար ատենէ ի վեր սպայ մը ձեր նամակին կը սպասէ: Որոշած էի գրել այնպիսի ձեւով մը, որ դուք առանց տհաճութեան ստանայիք զայն, բայց նամակս չափէն աւելի անհեթեթ է, պէտք է աւարտել: Աւա՜ղ, սիրտ չեմ ըներ աւարտել զայն. ձեռքս չէ. ինծի կը թուի, թէ ձեզի հետ կը խօսիմ, երբ կը գրեմ, եւ թէ դուք քիչ մը աւելի ներկայ էք: Ցաջորդ նամակը այնքան երկար պիտի չըլլայ, ոչ ալ այնքան տաղտկալի: Դուք կրնաք բանալ զայն ու կարդալ այն վստահութեամբ, զոր կու տամ ձեզի: Ճիշդ է, բնաւ պէտք չէ խօսիմ տարփանքի մը մասին, որ տհաճ է ձեզի, եւ ես այլեւս պիտի չխօսիմ:

Ձեզի անխնայօրէն նուիրուելուս շուտով մէկ տարի պիտի ըլլայ: Ձեր սէրը չափազանց ջերմ ու չափազանց անկեղծ կը թուէր, եւ ես բնաւ մտքէս չէի անցըներ, թէ պատասխանելով անոր, այնքան կը խրտչեցնեմ ձեզ, որ կը ստիպեմ հինգ հարիւր մղոն կտրել-անցնիլ եւ նաւաբեկութիւններու վտանգին ենթարկուիլ ինձմէ հեռանալու համար: Ոչ ոք նման վարմունք ցոյց տուած է ինծի: Դուք կրնաք յիշել իմ ամօթխածութիւնս, խռովքս եւ շփոթմունքս, բայց չէք յիշեր այն, ինչ, հակառակ ձեր կամքին, պիտի հարկադրէր ձեզ սիրել զիս: Այն սպան, որ պէտք է ձեզի յանձնէ այս նամակը, չորրորդ անգամ ըլլալով կը յայտնէ ինծի, թէ կ'ուզէ մեկնիլ. ի՜նչ փութկոտութիւն: Անկասկած, այս երկրին մէջ դժբախտ աղջիկ մը կը թողու: Մնա՛ք բարով: Ես նամակս վերջացնելով աւելի ցաւ կը զգամ, քան դուք զգացիք, թերեւս, զիս յաւիտեանս լքելով: Մնա՛ք բարով: Ես չեմ համարձակիր խանդաղատանքի բիւր անուններ տալ ձեզի, ոչ ալ առանց հարկադրանքի անձնատուր ըլլալ իմ բոլոր յոյզերուս: Հազար անգամ աւելի կը սիրեմ ձեզ, քան կեանքս եւ հազար անգամ աւելի, քան կը մտածեմ: Ինչքա՜ն սիրելի էք ինծի եւ ինչքա՜ն դաժան: Դուք ինծի չէք գրեր. այս բանը չըսել նորէն չկրցայ: Ինծի այնպէս կը թուի, թէ պիտի վերսկսիմ նամակս, եւ սպան պիտի մեկնի: Ի՜նչ փոյթ, թող մեկնի՛. ես աւելի ինծի համար կը գրեմ, քան ձեզի. ինքզինքս թեթեւցնելու կ'աշխատիմ միայն: Գիտեմ, նամակիս երկարութիւնը պիտի սարսափեցնէ ձեզ, եւ դուք պիտի չկարդաք զայն: Ես ի՞նչ ըրի այսքան դժբախտ ըլլալու համար: Ինչո՞ւ թունաւորեցիք կեանքս: Ինչո՞ւ ուրիշ երկրի մը մէջ չեմ ծնած: Մնա՛ք բարով: Ներեցէք ինծի: Այլեւս չեմ յանդգնիր խնդրել ձեզ, որ սիրէք զիս: Տեսէք ո՛ւր հասցուց զիս ճակատագիրս: Մնա՛ք բարով:

Թարգ. Ա. Ա.

(*) Առաջին երկու նամակները տե՛ս. «Յառաջ-Միտք և Արուեստ», Ապրիլ 1993:

(1) 17-րդ դարուն Փորթուկալի մէջ միանձնուհիներու սիրային կապերն այնքան հասարակաց դարձան, որ 1658-ին հրապարակուած հրովարտակով մը բանտի ու դրամական տուգանքի կ'ենթարկուէին անսաստող աղջիկներն ու «չափէն աւելի եռանդագին վանք յաճախող երիտասարդները»:

(2) Հին թագաւորութիւն Փորթուկալի հարաւը: Գոյութիւն է ունեցած ԺԳ. դարէն: Այժմ՝ Ալկարվիի գաւառը:

(3) Ըստ փորթուկալցի ուսումնասիրողներու, Պեժա քաղաքի Սուրբ Ցղութիւն վանքը ԺԷ. դարու սկիզբը ոմն Տոնա Պրիթեշ է հիմներ:

(4) Քաղաք, որ կը գտնուի Կուատիանա գետին վրայ, Պեժայէն շուրջ յիսուն քիլոմեթր հարաւ-արեւելք:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹՐՔԵՐԷՆ ԾԱՂԿԱՔԱՂ

(Շար. Ա. էջէն)

Պետրոսեանի գործերու խորագիրներ ուր «Մենաւոր ընկուզենին» կը գտնենք «Վերացականացուած ընկուզենի» ձեւով, «Ապրած ու չապրած տարիներ» փոխանակ ապրուած-ի եւ չապրուած-ի եւն.:

Պէտք է անդրադառնալ տակաւին հեղինակներու համառօտ կենսագրութիւններուն, որոնք երբեմն 4-5 տողով, երբեմն լման էջով մը կամ երկու, տեղ գըտած են անոնց լուսանկարներուն տակ, իրենցմէ թարգմանուած էջերէն առաջ: Այս բաժիններուն մէջ յաճախ տեղ տըրուած է գրողին գործերուն բնոյթին: Ակադեմական տիտղոսներու այնքան ճոխ պաշարով մը ասպարէզ իջած մէկուն համար հոս ալ, մէկէ աւելի էջերու մէջ ինքզինք կը զգացնէ սիրողական մօտեցում մը. կան թուականի, տեղի անճշդութիւններ, ինչպէս Զօհրապեանի պարագային ուր կ'ըսուի թէ ծնած է 1872-ին եւ մեռած 1854-ին, Զ. Եսայեանի մահուան որպէս թուական ու վայր նշուած է Երեւան՝ 1943, մինչ ամէնէն բծախնդիր պրպտողներ իսկ չեն կրցած ստոյգ եզրակացութեան մը յանգիլ այս մասին ու մանաւանդ մահուան հաւանական վայր Բաքուն նկատելու հակումը ամէնէն զօրաւորն է: Կան անունի սխալներ, ինչպէս՝ օր. Զօրայր Խալափեանը դարձած է Խալաֆեան, Արմէն Լիպէնը՝ Ա. Լիփէն, գործերու բնոյթի սխալ ներկայացումներ, ինչպէս՝ Զ. Եսայեանի «Վերջին բաժակը» ու «Հոգիս աքսորեալ»ին պարագային, որոնց համար ըսուած է թէ բողոքներ են քաղաքական եւ ընկերային անարդարութիւններու դէմ...: Կան գործերու թերի նշումներ, ինչպէս Յ. Մնձուրիի մասին գրուած տողերուն մէջ, ուր մոռցուած է գիւղագիրին «Տեղեր ուր ես եղեր եմ» հատորը (Պոլիս - 1984):

Նոյն բաժինին մասին աւարտելէ առաջ, պէտք է անդրադառնալ ուշագրաւ կէտի մը. Աղէտին զոհ դարձած անուններու կենսագրական տողերը աւարտած են նոյն տարազով որ կ'ըսէ. «ան մէկն է հայ մտաւորականներէն որոնք 1915-ի տեղահանութեան օրէնքին գործադրութեան ընթացքին Պոլիս ձերբակալուելով աքսորուեցան ու գաւառի ճամբաներու վրայ մահացան»: Այս նախադասութիւնը նոյնութեամբ կրկնուած է Ռ. Սեւակի, Զօհրապի, Ե. Սրմաքէշխանլեանի, Զարդարեանի, Լարենցի ծանօթացման տողերուն մէջ: Նկատի առած հատորին հրատարակման վայրը, նորութիւն մըն է այս նշումը. նորութիւն մը որ սակայն ինքնին բան մը պիտի չաւելցնէ անոր արժէքին վըրայ, մանաւանդ այսօր երբ հայկական հարցը բաւական լայն չափով դադրած է հոն թապու մը ըլլալէ ու գրեթէ յաճախորդական հրատարակութիւններու նիւթ կ'ըլլայ: Նոյնութեամբ կրկնուած այդ նշումը կը յիշեցնէ գիրքին սկիզբը զետեղուած թուրք «հեղինակութիւններ»ու ստորագրած էջերուն մէջ նկատուած յամառութիւնը որ հայ գրականութեան մէջ թրքականին ազդեցութենէն, անոր նմանութենէն այլ բան չի տեսներ: Հայ գրականութեան ծանօթ կամ անծանօթ ու եւէ լուրջ մարդու միայն ծիծաղ պատճառելու ատակ այդ յամառութիւնը ու հատորին հեղինակին կողմէ լռելեայն ընդունումը անոր, կը մղէ հարց տալու թէ ատիկա՞ էր գինը նման հրատարակութիւն մը իրագործելու եւ ըսելու թէ 5-6 անուններ մահացած են --ոչ իսկ սպաննուած-- աքսորի ճամբաներուն վրայ: Այլ խօսքով, հայ գրականութիւնը թրքական շրջարկի մէջ գոյութեան իրաւունք կրնայ ունենալ, թրքականին մեծերին առընչուելու յատկանիշո՞վ միայն:

Հարցումներ որոնց անվերապահօրէն դրական պատասխանել դժուար է, առանց գործի մղելու կանխակալ ու բաւական հիմնաւոր մեր կարծիքները գիտ-մերթերը: Այլապէս, ժամանակակից թօթափելու կեցուածք մը, նկատի առած վերջին տասնամեակի փոփոխութիւնները, ծնունդ պիտի տայ նոր հարցականներու...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՎԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: Nº 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 6
MARDI
6 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.099

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 18.099

ՍԻՎԱՍ

ԻՍԼԱՄԱՊԱՇՏՆԵՐԸ ԿՐԱԿԻ ԿՈՒՏԱՆ ՊԱՆԴՈԿ ՄԸ

36 ՄԵՌԵԱԼ, 60 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ազիզ Նէսինն է պատճառ եղած այս մոլեռանդութեան պոռթկումին, Ուրբաթ օր, Սիվասի մէջ, ուր հաւաքուած էին հազար հազար ցուցարարներ, ցերեկուան աղօթքէն ետք, բողոքելու համար ազատամիտ եւ անաստուած գրագէտին ներկայութեան դէմ: Ան չի դադրիր գրգռելէ իր հայրենակիցները Այտընլըքի մէջ (տե՛ս նաեւ «Յառաջ», Ուրբաթ, Յուլիս 2-ի թիւ) պայքարելով մահմետականութեան դէմ: Դեռ վերջերս հրատարակած էր Սալման Ռուշտիի «Սատանայական տաղ»երէն հատուածներ, իսկ Ուրբաթ օր աւելի հեռու ալ գացած է իր ելոյթին մէջ, խնդրոյ առարկայ ընելով Գուրանին ինքնատիպ բնոյթն իսկ, աւելցնելով որ Մոհամէտն ալ չընդունիր որպէս մարգարէ:

Հրապարակագիրը որ այսօր 78 տարեկան է, բայց «չէ հանդարտած» կը գրեն լրագրողները, Սիվաս գացած էր (բնակչութիւնը կէս առ կէս սիւննի է եւ ալեւի) խօսք առնելու համար «Փիր Սուլթան Աբտալ»ի փառատօնին, մկրտուած անունով միսթիք մեծ բանաստեղծներէն մէկուն որ կը պատկանէր այդ հերետիկոս աղանդին թէեւ շատ մօտ՝ Շիիներուն, բայց բոլորովին հակապատկերը Իրանի ծայրայեղներուն: Սուլթան Աբտալ 16-րդ դարուն կախաղան հանուած է Օսմանեան իշխանութիւններու դէմ իր ընդդիմութեան պատճառաւ:

Տեղացի իսլամապաշտպանները նախապէս լարած են իրենց բնակիչները Նէսինի ժամանումին դէմ, քաղաքապետն ալ թէեւ Գարամոլլաօղլու կրակոտ յայտարարութիւններ ըրած է եւ ցոյցին ալ գլուխն անցած, Ուրբաթ օր: Թուրք մամուլին մէջ լոյս տեսած նկար մը ցոյց կուտայ քաղաքապետը որ կը հարուածէ Ազիզ Նէսինը, պաշտպանուած ապահովութեան ուժերու կողմէ: Տիկին Չիլլեր երկու օր [illegible] հաստատած է Սիվասի մէջ, շեշտելով թէ պատահածը «կռիւ մը չէ սիւննիներու եւ շիիներու միջեւ»:

Ա. Նէսինի համար. — «Թուրք Հանրապետութիւնը երբեք ամբողջովին աշխարհական (լայիք) Պետութիւն մը չէ եղած եւ երթալով կը յետադիմէ, ինչպէս կը վկայէ կրօնական հարցերու Ղեկավարութեան աճող ազդեցութիւնը»:

Ուրբաթ օր, նախ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ, առաջինները կ'ուզէին պատժել «Նէսին սատանան» եւ խմբակ մը յաջողած է պանդոկ մտնել եւ կրակի տալ շէնքը եւ երբ ոմանք կը փորձէին խոյս տալ, ցուցարարներ քարկոծել սկսած են որպէսզի չկարենան դուրս ելլել: Շատեր շնչահեղձ մեռած են: Վերջին թիւերու համաձայն 36 մեռեալ կար եւ աւելի քան 60 վիրաւոր: Երկրին իշխանութեան գլխաւոր պատասխանատուները, մասնաւոր Հանրապետութեան նախագահէն ու վարչապետէն, յայտարարած են թէ երգիծագիր Ազիզ Նէսին իր դասախօսութեամբ գրգռած է յետադիմական տարրերը եւ թէ պետութիւն մը կարելի չէ ցնցել նման արարքներով: Ճշդուած է որ յետադիմական ու կրօնամոլ տարրերը գործի մղող գլխաւոր դրդիչը եղած է Բարգաւաճման կուսակցութենէն տեղւոյն քաղաքապետական ժողովին մէկ անդամը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց անունը չփոխել, ղեկավարը չփոխել, բայց եւ այնպէս փոխուիլ: Շաւիէօ (Լիոնի արուարձան) հաւաքուած էին մօտ 4000 ընկերվարականներ եւ առաջին անգամ ըլլալով է որ համախմբումը այս բնոյթը կը ստանար, խօսքը տալով շարքայիններուն: Երեք օրերու ընթացքին, Միշէլ Ռոքար որ նախաձեռնողն էր այս ընդհանուր ժողովին երեւցաւ որպէս համախմբողը եւ առժամեայ 2-րդ շրջանի մը համար իր ձեռքն առաւ կուսակցութեան ղեկը: Փակման ճառին մէջ, Ռոքար «ընկերվարականներու վերադարձը» յայտարարեց եւ չծածկեց իր հրճուանքը: Իրաւունք ալ ունէր քանի որ իր աջ բազուկին՝ Ժ. Փ. Հիւշոնի պատրաստած եզրափակիչ տեղեկագիրը գրեթէ միաձայնութեամբ (թեր՝ 2665, դէմ՝ 5, 29 ձեռնպահ եւ 111 քուէի մերժում) ընդունուեցաւ, նոյնիսկ Ֆապիուս թեր քուէարկեց: Արդէն երեք օրուան նիստերուն ընթացքին խօսքն ալ չէ եղած Միթերանի: Կը մնայ Ռոքարի նոր շունչ մը տալ կուսակցութեան եւ պատրաստել հոկտեմբերի համագումարը:

ՊԱԼԱՏԻՒՐ հարիւր օրերու իր հաշուեկշիռը ներկայացուց, առանց խարկանքներ տալու: Ընդունեցաւ որ ձեռք առած միջոցները ժողովրդական չեն, բայց, ինք ճշմարտութիւնը կը նախընտրէ: Կը յուսայ որ տարւոյն վերջ կարելի կ'ըլլայ կասեցնել գործազրկութեան վատթարացումը: Խոհեմ է միշտ, հազիւ կը համարձակի քիչ մը լաւատեսութիւն ցոյց տալ, ապահովութիւն տուաւ որ համակեցութիւնը լաւ կ'ընթանայ:

ՕՄ-ի (Մարսէյլի Օլէմփիք) թնթօնը կը շարունակուի եւ Կիրակի օր, Թափիի աջ բազուկը որ բուն դերակատարն է կաշառակերութեան այս պատմութեան եւ դեռ հարցաքննութեան չէր ենթարկուած առողջական պատճառներով (հիւանդանոցն էր) հարցաքննուելէն ետք ալ քննութեան տակ առնուեցաւ եւ Պոմէթի բանտը փոխադրուեցաւ: Ժան-Փիէր Պէրնէսի փաստաբանները մտահոգութիւն յայտնեցին քանի ըստ բժշկական վկայականի մը չի կրնար, առնուազն երկու շաբաթ, երկար ճամբորդութիւն կատարել, մինչ չորս օրուան մէջ պէտք է Վալանսիէն փոխադրուի եւ դատաւորին ներկայանայ: Այս հարցին կապակցութեամբ, Պալատիւր («Ճշմարտութեան Ժամ», Կիրակի) ըսաւ թէ ողբալի պատմութիւն է եւ պէտք չէր որ մարզական պատկերը այսպէս ներկայանար երիտասարդութեան:

ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱԲԽԱԶՆԵՐՈՒ միջեւ կռիւները շատ բուռն եղած են եւ Սուխումի ամբողջովին պաշարուած է Աբխազներու կողմէ: Շեւարնաձէ յատուկ իրաւասութիւններ ստացած է Խորհրդարանէն, մինչ Պութրոս Ղալի հրադադարի կոչ կ'ընէր: Յուլիսի առաջին երկու օրերը միայն 40 մեռեալ եւ 200 վիրաւոր կար: Յիշենք որ Աբխազները միապետութիւն էին 746-ին եւ Վրաստանի ներբուծուած են 978-ին, ապա ենթարկուած Օսմանեան իսլամականացման նախքան ռուսական հոգատարութեան տակ անցնիլը (1864): Կարճ շրջան մը անկախ եղած են Հոկտեմբեր յեղափոխութենէն ետք, ի վերջոյ՝ «ինքնավար Հանրապետութիւն» Վրաստանի ծոցը: Կիրակի իրիկուն, Շեւարնաձէ որ Աբխազիա գացած էր հանդիպում ունենալու համար Աբխազիոյ Խորհրդարանի նախագահ՝ Արժինպայի հետ, ծայրը ծայրին ազատած է մահափորձէ մը: Ռումբը պայթած է ճիշդ իր կառքին քով:

ՌԱՖԱՅԷԼԻ ԲԱՔՈՒ ԵՒ ԵՐԵՒԱՆ ԳՆԱՑ

ՀԱՅԿ. ՈՒԺԵՐԸ ԱՂԴԱՄԻ ՄՕՏ

Բաքու կը յայտարարէր թէ հայկ. ուժերը Աղդամ մտած են Կիրակի առաւօտ, աւելի ուշ կ'ըսէր թէ երկու քիլոմեթր են քաղաքէն, գերեզմանատան մօտ, զոր քարուքանդ ըրած են: Այս վերջին յայտարարութիւնը կը պատկանի շրջանի հրամանատար՝ Նատիր Իսմայիլովի: Մոսկուայի ձայնասփիւռէն ալ Ալիեւ կը մեղադրէ Հայերը որ կը խափանեն Ղարաբաղի հարցին կարգադրութեան ճիգերը: Հայկ. աղբիւրներու համաձայն, Աղդամ չեն մտած, այլ պարզապէս դիրքային գործողութիւններ կան քաղաքին շուրջ:

Ֆրանսական թերթերը, սակայն, Յուլիս 5-ին կ'արձագանգէին ԱՖՓ-ի լուրին Աղդամի մասին, ըսելով թէ կռիւներ կան քաղաքին փողոցներուն մէջ (ինչ որ հերքուեցաւ մեզի, Երկուշաբթի առտու, Երեւանէն):

Յուլիս 5-ին ալ, Բաքուէն ետք, ՍԷ-ԽՍ-ՍԷ-Ը-ի Մինսկի խմբակի նախագահը՝ Մարիօ Ռաֆայէլի Երեւան կը ժամանէր:

*

Ուրբաթ օր, հայկ. ուժերը կը յաջողէին ետ մղել ազրպէյճանական ուժերը որոնք նախորդ օրը անցած էին հայկական սահմանը եւ գրաւած Հադրութի շուրջ կարգ մը գիւղեր: Այսուհանդերձ, շրջանին մէջ, կռիւները կը շարունակուէին Շաբաթ օր, Յուլիս 4-ին, հայկ. կողմը 10 վիրաւոր կար:

*

Կարճ այցելութեամբ Երեւան գտնուած է Ղարաբաղի Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէին նախագահը՝ Ռոպէր Քոչարեան որ հանդիպումներ ունեցած է Հայաստանի ղեկավարներուն հետ: Ստեփանակերտ վերադառնալէ առաջ, Ռ. Քոչարեան այցելած է Եռաբլուրի պանթէոնը եւ ծաղիկներ դրած Արցախի ուժերու հրամանատար, ազգ. ազատագրական պատերազմի հերոս Մոնթէ Մելքոնեանի շիրիմին:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ԱԼԻԵՒ ՏԷՐ ՈՒ ՏԻՐԱԿԱՆ

Ազրպէյճանի նոր նախագահը թուրք լրագրողուհիի մը հետ հարցազրոյցի մը ընթացքին ըսած է թէ հակառակ Ս. Հիւսէյնովի ընդլայնուած իրաւասութիւններով վարչապետութեան, ինք է երկրին իսկական ղեկավարը եւ թէ ուժը կը գտնուի իր ձեռքը: Խօսելով Էլչիպէյի հանդէպ Թուրքիոյ համակրանքին մասին, Հ. Ալիեւ ըսած է թէ Թուրքիա պէտք է զանազանէ անձ մը եւ երկիր մը. Էլչիպէյ այսօր անձ մըն է. մինչ Ազրպէյճանի մէջ կան Խորհրդարանը, Պետութիւնը ու Թուրքիա պէտք է ընդունի նոր իշխանութիւնը: Ալիեւ յայտնած է թէ նաեւ յանցաւոր կը նկատէ Էլչիպէյը որ փոխանակ իր ուժը թշնամիին դէմ ցոյց տալու, Գանձակի մէջ 70 հոգիի մահուան ու եղբայրասպան կռիւներու պատճառ եղած է: Ան մինչեւ իսկ հասկցուցած է իր խօսակիցին թէ ինք կողմնակից է նախկին նախագահին դատարան ներկայացուելուն:

Ալիեւի մէկ հրամանագրով որոշ ժամանակի համար արգիլուած է նախկին ղեկավարներու երկրէն ելքը. կը կարծուի որ այս որոշումը առնչուած է երկրէն մեկնելու անոնցմէ շատերուն բազմաթիւ փորձերուն:

Թուրք մամուլին համաձայն հալածանքի քողարկուած շարժում մը սկսած է Էլչիպէյի գլխաւորած քաղաքական կազմակերպութեան՝ «Ժողովրդական Ճակատ»ին դէմ ու կարեւոր պաշտօնները յաջորդաբար կը յանձնուին նախկին համայնավար դէմքերու:

Միւս կողմէ, Էլչիպէյի կողմնակիցներու 4000 հոգինոց բազմութիւն մը երբ ուզած է ցոյց մը ընել անոր ի նպաստ, զինուորներու արգելքին բախած է ու ծագած կռիւներու պատճառով եօթը հոգի վիրաւորուած են:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Միացեալ-Նահանգներու Անգարայի նախկին դեսպանը Մորթոն Ապրամովից որ անդամ է նախագահ Գլինթընի լրահաւաք խումբին, Միացեալ-Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան թերթին մէջ տեղեկագիր մը հրատարակած է Թուրքիոյ մասին: Ըսելէ ետք թէ երկիրը վարչական, ազգային ինքնութեան ու քաղաքական կայունութեան հարցեր ունի, յառաջիկայ 10 տարին կարեւոր կը նկատէ Թուրքիոյ համար: Այդ ժամանակամիջոցին Թուրքիա կրնայ իր կարելիութիւնները գործածելով միջին ուժի մը վերածուիլ, կրնայ նաեւ բաժան բաժան ըլլալ:

Ապրամովից Թուրքիոյ գլխաւոր հարցը կը նկատէ քրտականը. հարաւ-արեւելքի տնտեսական դժուարին պայմանները, անգործութիւնը, անտիրութիւնը տեղաբնակ Քիւրտերը գաղթի կը մղեն, պատճառ ըլլալով որ անոնք հաստատուին արեւմտեան քաղաքներու մէջ. նոյնիսկ եթէ Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ինքնավարութիւն մը տրուի անոնց, կացութիւնը պիտի չփոխուի:

Քիւրտ խորհրդարանականներ ու մտաւորականներ Թրքական կառավարութեան հանդիստ չեն տար ինքնավարութեան ու դաշնակցութեան պահանջքներով: Հակառակն ըլլալով քիւրտ բնակչութեան այլ երկիրներուն, Թուրքիա ժողովրդավար է ու հարցին մասին վէճերը օրէ օր աւելի ծաւալ կը ստանան: Եթէ այսպէս շարունակուի, Թուրքիա կրնայ արտօնել որ Քիւրտերը ապրին Թուրքեւքիւրտ զոյգ ինքնութեամբ: Սակայն հաւանական կը նկատուի որ ատիկա բաւարար չըլլայ ու պէտք ըլլան աւելի վճռական լուծումներ, ինչպէս լուրջ դաշնակցութեան մը պարագան կամ նման այլ բան:

Քրտական խնդրէն զատ, ըստ նախկին դեսպանին, Թուրքիոյ համար վտանգաւոր մշտական սպառնալիք է կրօնական յետադիմութիւնը, մանաւանդ եթէ չհարթուին տնտեսական եւ ընկերային հարցերը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ ԳԱՆԱՏԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ֆրանսի ֆութպոլի խումբը, 16 հոգինոց (14 մարզիկ եւ երկու պատասխանատու) պատուիրակութեամբ մը, այսօր Յուլիս 6-ին Գանատա կը մեկնի մասնակցելու ֆութպոլի Համա-Հ.Մ.Ը.Մ.-ական Բ. Համաշխարհային խաղերուն:

Մրցաշարքը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 9-էն 13 Թորոնթօ եւ 14-էն 18 Մոնրէալ:

Խաղերուն կը մասնակցին Արժանթինի, Աւստրալիոյ, Գանատայի, Քուէյթի, Յունաստանի, Անգլիոյ, Լիբանանի, Ֆրանսայի եւ Միացեալ-Նահանգներու զոյգ (արեւելեան եւ արեւմտեան) խումբերը:

Շ. Ո.

ՀՀՇ.-Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Հայաստանի լրատուիչները հաղորդեցին թէ ՀՀՇ-ի Ե. համագումարին (Յունիս 25 -- 27) ճառեր արտասանած են իշխանութեան բարձրագոյն մակարդակի ներկայացուցիչներ ալ, որոնց կարգին՝ Նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեան:

ՀՀՇ-ի քաղաքական այն կազմակերպութիւնն է որ «Ղարաբաղ Կոմիտէ»ի անմիջական շրջանակը փորձ ունենալով, 1989-էն սկսաւ դառնալ երկրին միակ կուսակցութեան առաջին բուրջ ընդդիմադիրը. մեծ խանդավառութիւն արթնցուցին անոր առաջին համագումարները ուր ժողովուրդը կը տեսնէր քաղաքական ազատ մթնոլորտի մը խմորումը, համայնավարութեան օրով արգիլուածներուն ուրախալի վերադարձով: Այս ընկալումը անկախութեան առաջին իշխանութեան դիրքերուն ջախջախիչ տոկոսը յանձնեց ՀՀՇ-էն յայտնուած անուններու, անոնց վստահելով յոյսերու, երազներու իրագործումի դժուարին պարտականութիւնը:

Ներքին ու արտաքին ազդակներով տնտեսական ու ընկերային քաոսի մը մատնուած ներկան շատ բան գեղչած է ՀՀՇ-ի հանդէպ առաջին օրերու խանդավառութենէն ու վստահութենէն: Պէտք է աւելցնել որ կազմակերպութիւնը ներքին պառակտումներու, քաղաքական ընդունելի եւ անընդունելի հակամարտութիւններու, մրցակցութիւններու պատճառով որոշ դեր ունեցած է իր վարկանիշին անկումին մէջ. այսուհանդերձ, իր ծոցէն տուած ըլլալով հանդերձ մէկէ աւելի կուսակցութիւններու կորիզները, կը մնայ Խորհրդարանին մէջ անդամներու ամէնէն ստուար խմբակին տէր կազմակերպութիւնը:

Առաջին օրերու հաւաքին կորուստը յայտնապէս նկատառելի հարց է նաեւ կազմակերպութեան շարքերուն համար, քանի որ այս մասին տեղեկատուութիւնը՝ կ'ըսէ թէ համագումարը տեղի ունեցած է լարուած կացութեան մը մէջ ուր հընչած են ինքնաքննադատական ելոյթներ:

Նման պայմաններու մէջ արտասանուած նախագահական ճառ մը, եթէ ոչ որպէս երեւոյթ, քանի որ առաջին անգամը չէ որ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեան խօսք կ'առնէ ՀՀՇ-ի համագումարին, գոնէ իր բնոյթով հարցադրումներու կ'առաջնորդէ. հաշուետուութեան կամ ինքնարդարացումի, նաեւ որոշ կէտերու մէջ ամբաստանութեան բուռն ոճով մը ու բաւական կրկնութիւններով շարադրուած ճառը որոշ է որ կ'ուղղուի ոչ միայն ՀՀՇ-ական կամ նոյնիսկ հայաստանեան, այլեւ աւելի լայնածիր զանգուածներու. պարագայ մը որ կը մղէ հարց տալու թէ նման տարողութեամբ նախագահական ելոյթի մը յարմարագոյն վա՞յրն էր խակապէս, քաղաքական կազմակերպութեան մը համագումարի բեմը: Աւելի տեղին պիտի չըլլա՞ր օրինակ ատոր համար օգտագործել աւելի ընդհանրական առիթ մը, խուսափելով նաեւ հատուածական կեցուածքի մը հաւանական ամբաստանութիւններէն ալ:

Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի ելոյթը կը մեկնի Հայաստանի իշխանութիւններուն ուղղուած «մերկապարանոց մեղադրանքներ» է «որոնք յաճախ պարզապէս վերածւում են հայհոյանքի ու զզրախօսութեան»: Անոնց պատասխանելու նպատակով արտասանուած ճառը «ժողովուրդին ներկայացուած բացատրութիւն» կ'որակուի, «ՀՀՇ-ն ու Հանրապետութեան ներկայ իշխանութիւնները» պիտակուած հասցէէ մը:

Պատասխան -- բացատրութիւնները, կը սեւեռին տասնեակ մը կէտերու, ինչպէս՝ ներկայ իշխանութեան պատասխանատուութենէ խուսափելու, Ղարաբաղեան շարժումը շահագործելու, մենատիրութեան դիմելու, երկրին տնտեսութիւնը քայքայելու, Խորհրդարանի գործունէութիւնը վիժեցնելու, աթոմակայանն ու Նայիրիտը չահարկելու, Արցախը ծախած ըլլալու, Սահմանադրութիւնը անտեսելու, բանակի կազմութիւնը յապաղեցնելու, հակառուսականութեան եւ թրքամէտութեան, Սփիւռքը պառակտելու եւ Հայ դատը ուրանալու ամբաստանութիւնները:

Լ. Տէր -- Պետրոսեան անհարկի կրկնութիւններէ խուսափելու պէտքը չէ զգացած եւ մէկէ աւելի պարագաներու մէջ հանդատութեամբ մէկզի ձգած է տեղինը, հարկաւորն ու համոզիչը դըրեթէ միշտ լաւագոյն ձեւով ներկայացընող առենաբանի իր յատկանիշները. այդպէս է օրինակ այն պարբերութիւնը ուր ղարաբաղեան շարժումը օգտագործելու մեղքով ինք կ'ամբաստանէ ընդդիմութիւնը, կասկածելի նկատելով «հէնց ընդդիմութիւնը ներկայացնող Գերագոյն խորհուրդի նոքաքոյս կուսակցական խմբակցութիւնների օրինականութիւնը»: Ճիշդ է որ «ժողովուրդը ոչ մի դաշնակցական, ռամկավար կամ ԱԺՄ-ական չի ընտրել, բայց այսօր խորհրդարանում կան նման կուսակցական խմբակցութիւններ»: Բայց որքա՞ն արդար է այդ երեւոյթին մէջ ամբողջովին անտեսել ապօրինութեան դէմ լուածներու մասնակցութիւնն ալ:

Բաւական երկար ու ոչ անհրաժեշտ է նաեւ թիւմը ՀՀՇ-ական այն անուններուն որոնք մաս կազմած են յաջորդական կառավարութիւններու, կամ նշումը թէ անոնցմէ քանիին նախապէս անձամբ ծանօթ էր նախագահը. այդ մանրամասնութիւնները ան կուտայ պատասխանելու համար քարտերու ընտրութեան մասին եղած ամբաստանութիւններու. մինչդեռ անկասկած աւելի պերճախօս են ժողովուրդին աչքին առջեւ կատարուած նշանակումներ որոնց անընդունելիի յատկանիշէն բան չի փոխուիր երբ օրինակ, անատակ պատասխանատու մը այս կամ այն պաշտօնէն անուելով ... կը կարգուի նախագահի խորհրդական:

Ոչ մէկ նորութիւն նաեւ տնտեսութեան ճգնաժամին առընչուած բացատրութեան մէջ որ կը յանգի համակարգի արմատական փոփոխութիւններու, շրջափակումին եւայլն:

Աթոմակայանին ու Նայիրիտի փակումին առթիւ բուսածներն ալ նորութիւն չունին. առաջինը ՀՀՇ-ի ազդեցութեամբ չէր եղած, քանի որ 1989 Յունուարին Խորհրդային Գերագոյն Խորհուրդին ու յետոյ Հայաստանի կառավարութեան փակման որոշումին մէջ չէր կրնար դեր ունեցած ըլլալ ՀՀՇ-ը: Նայիրիտն ալ փակուած էր Մոսկուայի դէմ քաղաքական խաղաքարտ մը ձեռք ձգելու նպատակով ու յուսալի արդիւնքը չէր տըւած:

Նոյնն է պարագան Արցախը ծախած ըլլալու մեղադրանքին պատասխանին. Լ. Տէր -- Պետրոսեան կամ իրեն գաղափարակից պաշտօնական անձնաւորութիւններ մէկէ աւելի անգամներ բացատրած էին թէ տարբեր էին հարցը դիտելու մօտեցումները՝ Խորհ. Միութեան ու անկախ Հայաստանի ու անկախ Ադրբէջանի մը գոյութեան պայմաններուն մէջ:

Նախագահը կը հերքէ թէ «ՀՀՇ-ն եւ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւնները դէմ են սահմանադրութիւն ընդունելուն». կ'ըսէ թէ ամէն օր ինքզինք պարտադրող փոփոխութիւններու յորձանքին ենթակայ երկրին մէջ մինչեւ այսօր անկէ ոչինչ մնացած պիտի ըլլար վարկաբեկելով իշխանութիւնը եւ «պետութեան կայունութեան խորհրդանիշ այդ կարեւորագոյն փաստաթուղթը»:

Ճառին մէջ նորութիւն կարելի է նկատել բանակի կազմութեան յապաղումին բացատրութիւնը որ կը տրուի Ադրբէջանի հակադրուելու պատկերով. Բաքու դիմեց Ռուսաստանի հետ ճակատումի եւ խորհրդային բանակի բռնի ազգայնացումին. իսկ Հայաստան չէր կրնար վտանգել Ռուսաստանի բարեկամութիւնը: Ու ատանց տեղ տալու միջին ճամբու մը մասին խորհրդածութեան, Նախագահը Ադրբէջանի վերջին պարտութիւնները փաստ կը նկատէ Հայաստանի ճիշդ ընտրութեան: Այս պարբերութեամբ կ'ըլլայ ճառին ամէնէն ուրախալի հաստատումը. «այսօր Հայաստանի բանակն արդէն իրողութիւն է եւ ոչնչով չի զիջում Ադրբեջանի բանակին»:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ասկէ առաջ առիթ եղած է խօսելու «մանր մատուռականութիւն» կոչուած դասակարգի մասին որուն պատմական պաշտօնը կը թուի կենսահոգի դերը կատարած ըլլալ է, արեւմտահայ ու շատ հաւանաբար նաեւ արեւելահայ գրականութեան մէջ, լուրջ ու խորունկ արուեստագէտներու ծաղկումին համար: Այս մարդիկը (յաճախ դրոց -- բրոց ալ կը սիրենք կոչել զիրենք) դպրոցներու, թերթերու եւ աւելի ուշ՝ կուսակցութիւններու քաշողական ուժին ծիրին վրայ աշխատած են որովհետեւ առանձին՝ անոնց արժանիքները կը նոյնանան ու կը կորսուին զանգուածին ախորժակներուն հետ: Այսպէս հարիւրաւոր մարդիկ երեւցած են մեր գրական բեմին վրայ ու բատեղծած իմացական մթնոլորտը ու բարոյական միջավայրը Դուրեանի, Պարոնեանի ու նման գրողներու յայտնումին համար: Օրինակ, 1839 -- 1840 բոլորովին սովորական տարի մը՝ արդէն Իտալիոյ Փատովա քաղաքին մէջ «Մուրատեան» վարժարանը կը գործէ ու իր դրասեղաններէն պիտի ելլեն մեր զարթօնքի քանի մը աչքառու մատուռականները -- Միքայէլ Փորթուգալեան, Յովհաննէս Սաքըզ, Մարկոս Աղաբեկեան, Մելքոն Խան (Յովսէփ Մելքումեանց), Մատթէոս Մամուրեան եւ այլ անձեր: 1839-ին Պոլիս կը հիմնուի Երուսաղէմի Ճեմարանը շնորհիւ Յովհաննէս Աղա Սէրվէրեանի եւ Պալեան ամիրայի ու տնօրէնութեամբ Յակոբ Մանուէլեանի: Յաջորդ տարին Ղուկաս Պալթազարեան կը հիմնէ Զմիւռնիոյ մէջ «Արշալոյս Արարատեան» ամսաթերթը շնորհիւ Հնդկաստանի հայ հարուստ եւ լուսամիտ վաճառականներու՝ որոնք կրցան իրեն ապահովել Պոլսոյ Անգլիոյ դեսպան Փէնսիկի պաշտպանութիւնը: (Հինգ տարի յետոյ Զմիւռնիոյ Հայոց Թաղը ամբողջութեամբ հրոյ ճարակ կը դառնար, մէջն ըլլալով Պալթազարեանի տպարանն ու թերթին թուղթերու պաշարը: Սակայն Պալթազարեան այնքան փարած էր իր թերթին որ յաջողեցաւ անոր հրատարակութիւնը չընդհատել եւ անանց մէկ օր կորսնցնելու թերթը շարունակեց երեւալ, ի գին մեծ, շատ մեծ զոհողութեանց): Նոյն 1840 տարին Պոլիս լոյս կը տեսնէր Հայոց առաջին լրագիրը՝ «Ազդարար Բիւզանդեան», խմբագիր՝ Խաչատուր Ոսկանեան: Նոյն տարիներուն, հրապարակի վրայ կը փայլէին բանաստեղծ Հայկ Ոսկանեան եւ Վանեցի տաղաչափ Յովհաննէս Շահինեան: Եւ տակաւ դպրոցները պիտի շատնան մինչեւ հասնին 51 թիւը, նոր թերթեր պիտի բացուին որոնք թարգմանիչներու եւ հայերէն լաւ գիտցող գրաշարներու պէտք ունին մանաւանդ որ արդէն 1841-ին Պոլիս կը հիմնուէր առաջին ուսումնական ընկերութիւնը նպատակ ունենալով գրաբար եւ աշխարհաբար գիրքեր տպել: Արդէն Զմիւռնիոյ մէջ կ'աշխատի «Մեսրոպեան» վարժարանի տպարանը, նուէր՝ Թրիէսթէ բնակող մեծահարուստ վաճառական Պետրոս Ամիրա Եուսուֆեանի: Պոլսոյ մէջ բողոքականները կը սկսին հրատարակել «Աւետաբեր» շաբաթաթերթը՝ «կրօնական, ուսումնական, բնատնեսական եւ քաղաքական», Յակոբ Պօյաճեանի տպարանը: Այս թերթը դիմացաւ մինչեւ Մեծ Եղեռն: Դեռ 1846-ին կը հիմնուի Սկիւտարի Ազգային Ճեմարանը, 50 աշակերտներով եւ ուր կ'աւանդուին հայերէնէ ու տաճկերէնէ զատ՝ լատիներէն, ֆրանսերէն, հռետորութիւն, բարոյական փիլիսոփայութիւն, նկարչութիւն, տրամաբանութիւն, դեղագիտութիւն եւ այլ դասեր...: «Զարթօնք»ի առաջին տարիներն են ասոնք, ամէն ինչ պէտք է նախ փորձուի որովհետեւ չկայ աւանդութիւն կամ փորձառութիւն ոչ դպրոց դարձնելու, ոչ ալ թերթ հրատարակելու: Պոլսոյ քաղաքը Հայերը 3 դպրոց ունին, երկու աղջկանց ու մէկ տղոց՝ որոնք ֆրանսերէն ալ կը սորվին: Ու սկսած են հայերէն խօսիլ, հակառակ որ, կը չէշտէ Յովհաննէս Տէրոյենց Զամուրճի իր հրատարակած «Հայաստան» թերթին մէջ՝ «մինչեւ քանի մը տարի առաջ կ'ատէին հայերէնը»: Հալէպի Հայերուն երեք քառորդը հայերէն չեն գիտեր եւ ահա Ռուբինեան կրթական ընկերութիւն մը կը հիմնուի հայերէն սորվեցնելու Հայերուն: Խարբերդ արդէն երկու դպրոց ու երկու եկեղեցի ունի, Սարգիս անուն վարդապետ մը վեց լեզուով բառարանի մը պատրաստութեան ձեռնարկած է, Պոլիս կը հիմնուի Խորէնեան կրթական միութիւն մը, մինչ ծրագիրներ կան աղջկանց Մանկավարժական Դպրոց մը հաստատելու: Արդէն Պոլսոյ Օրթագիւղի մէջ հայերէն առաջին հանրային Մատենադարանը կը հիմնուի, Պուտայի Պալըքեսիր գիւղին մէջ Ս. Աստուածածին Կրթական ընկերութիւնը կը հիմնուի, կրթական ընկերութիւն մը նաեւ՝ Մարզուանի մէջ: Թերթերը կը պատմեն Կեսարիոյ «Քիւչիւք Քէօյ» կոչուած գիւղին պատմութիւնը: Այս հայկական գիւղին մէջ ոչ ոք հայերէն գրել գիտէ: Չեն իսկ գիտեր թէ հայերէն լեզու մը գոյութիւն ունի: Եւ ճամբայ կ'ելլէ Զարթօնքը -- մէկը հոգը կը նուիրէ, ուրիշ մը յանձն կ'առնէ Դպրատունի մը շինութեան ծախքը, կը գտնեն ուսուցիչ մը:

Համատարած խրախանդումը, խանդավառութիւնը սահման չունին: Ու ժողովուրդը կը սկսի իր լեզուն սորվիլ: Ահա Կիրակի մատաղ կայ, հանդանակութիւնները իրարու կը յաջորդեն...: «Յարդ կը գրէ Տէրոյենցի 1846-ի «Հայաստան» թղթակիցը, «Հայերը մինչեւ 69 հաշուի սորված են»: Եւ այդ տարին է որ 1846-ին, հայ գրականութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, վիմատիպ մահազդ կը տպուէր թերթերուն մէջ, յայտնելու համար մահը Յակոբ Չելէպի Տիւզեանի: Աւելցնենք որ «Չելէպի» մակդիրը կը գործածուէր ընդհանրապէս կաթողիկէ մեծատուններուն համար եւ նշան էր մանաւանդ աստուածապաշտութեան եւ գիտութեան, ինչպէս եւ ընկերութեան մէջ բարձր դիրքի: Ի դէպ, կարեւոր անուն է Տիւզեան ամիրայական անուն Թրքահայոց մշակոյթի պատմութեան մէջ -- Նախահայրը դերձակ մըն էր, Սարգիս Յարութիւն Տիւզեան որ 1700-ի շուրջ Ակն գաւառի Տիվրիկ քաղաքէն Պոլիս գաղթած է: Իր տղան, Միքայէլ հասած է չէլէպիութեան աստիճանին շնորհիւ մեծ հարստութեան եւ կարգուած է Թուրքիոյ «արքունի փողերանոցի տնօրէնի պաշտօնին», (ըստ Հայկական Սովետական Հանրագիտարանին, հտ. 12, 1986), զբաղելով նաեւ ոսկերչութեամբ, նկարչութեամբ եւ քիմիագիտութեամբ: Իր տղան, Յովհաննէս Չէլէպի Տիւզեան եւս Թուրքիոյ տնտեսութեան մէջ կարեւոր դէմք եղած է: Նշանաւոր էր նաեւ որդին Սարգիս մահտեսի Տիւզեան որ «կաշմբուռն» (այս բառը հիմա ինկած է գործածութենէ, սակայն 19-րդ դարուն կը նշանակէր «կարծր եւ բուռն այր, գոռոզ եւ յաղթահասակ») եւ ուղղորդ կազմուածքով մէկն էր: Յարութիւն Մըրմըրեան, իր «Մասնական Պատմութիւն Հայ Մեծատուններու, 1400-էն 1900», Բ. տպ. Պոլիս, 1910 գրքին մէջ կը պատմէ ինչպէս Օսմանեան Սուլթան Ահմէտ Գ. զինք տեսնելով արքայական պարտէզներուն մէջ «աս «տիւզը» վանչեցէք ինծի («տիւզ» թրքերէն բառը կը նշանակէ «շիտակ») կը հրամայէ, որմէ կը սկսի տոհմին «Տիւզ» անունը...: Տիւզ Սարգիսէն կը ծնին Տիւզ Յովհաննէս եւ Տէօվլէթ աղաները: Յովհաննէսի որդին էր Հոճա Միքայէլ Տիւզ որուն որդին էր Յովհաննէս Չէլէպի Տիւզ (1749 -- 1812) որու ծախքով հրատարակուեցաւ «Դիտակ Բիւզանդեան» -- Յայտարարութիւն: Աս գործքս է պատմութիւն հիմակուան եղածներուն. աս կարդալով՝ նստած տեղդ իբր թէ կը տեսնաս ինչ որ կ'ըլլայ հիմա աշխարհիս վրայ: Մէկ քաղքի մը մէջ ես, բայց որպէս թէ շատ քաղաք քալած ըլլայիր՝ անանկ տեղեակ կ'ըլլաս ամէն եղածներուն: Որոնց մէջ որ գըտնուիս, ինչ բանի վրայ որ խօսք բացուի, հապա չես երեւնար տգէտ անծանօթ, կրնաս տեղն ի տեղը պատասխան տալ, ու տգէտներուն սուտը կրնաս իմանալ: Վենետիկ, 1808: Տպարան չէ նշուած: Յովհաննէս Չէլէպին թողուց 12 զաւակ: Սարգիս Չէլէպին (1774 -- 1819) որ Թուրքիոյ արքունի գանձատան ոսկերչապետը եղած է ու վայլած մեծ վարկ յաչս փատիշահին: Սակայն իր չար բախտէն

1819-ի Օգոստոսին արքունի փողերանոցին վերատեսուչ կը կարգուի Հրեայ մը, Հալէթ էֆէնտի որ քայքայելու համար Հայը՝ պետական հաշիւներուն մէջ 32.000 ոսկիի զեղծարարութեան մը սուտ ամբաստանութիւնը կ՚ընէ անոր դէմ: Սուլթանը հաւատք կ՚ընծայէ մեղադրանքին, անոր գերդաստանին բոլոր արական ներկայացուցիչները կ՚աքսորէ Օսմանեան կայսրութեան սահման հեռաւոր գաւառները, ուր անոնք կը փճանան եւ անոնց բոլոր հարստութիւնն ու կալուածները կը գրաւէ ու վերջ կը դնէ փառաւոր գերդաստանի գոյութեան:

Եթէ քիչ մը շատ եւ ցիր ու ցան մանրամասնութիւն տուինք Թրքահայ մշակութային Զարթօնքի առաջին նշաններուն մասին՝ պատճառը այն էր որ կ՚ուզէինք ցոյց տալ այդ տարրական «մտաւորականութեան» կազմութեան սկզբնական տարիներու խառնիճաղանճը: Կ՚առնենք Օրմանեան Պատրիարքի «Ազգապատում»էն ինչ որ պատուական կղերականը կը նկատէ իբրեւ «Պոլսոյ Մտաւորականութիւնը», յամի Տեառն 1847-ին: 1. -- Յովհաննէս Տէրոյենց Զամուրճի՝ լեզուաբան, աստուածաբան, խմբագիր, թարգմանիչ, 2. -- Տոքթոր Սերվիչէն (Սերովբէ Վիչէնեան), բժիշկ ու հանրային գործիչ, 3. -- Յակոբ Կրճիկեան՝ դիւանագէտ (այս բառը այդ ժամանակներուն դիւանակալի իմաստ ունէր), եւ Գրիգոր Աղաթօն ու Գէորգ Ութիւճարաճեան՝ երկուքն ալ հողագէտ (մեր օրերու «գիւղատնտեսն» է): Ինչն է հասարակաց այս բոլորին մէջ՝ թէ ոչ համալսարանական կրթութիւնը որմէ բոլորն ալ անցած են (բացի Տէրոյենցէն), ազգային ծառայութեան ջիղը եւ բարեկեցիկ դասակարգի պատկանելիութիւնը: Միայն մէկ գրական մտաւորական կայ այս «ընտրանիին» մէջ՝ ան ալ Տէրոյենցն է որ ըստ Օրմանեանին, 150 հատոր ձեռագիր գործ ունէր որմէ սակայն միայն մէկ կամ երկու հատը լոյս տեսած են: Մնացեալները կամ հրոյ ճարակ եղած են, կամ կորսուած են եւ կամ ալ, շատ հաւանաբար, Պոլսոյ կամ Երուսաղէմի Պատրիարքարաններու արխիւային նկուղներուն մէջ կը քնանան...:

Փիլլարա, Աւստրալիա

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՐԴԵՀԸ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ՀՈՂԻ
բանաստեղծութիւններ

Հեղինակ՝
ԱՐՏԵՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Միացեալ Նահանգներ,
1993

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԿԸ ՆՄԱՆԻ՞ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Երբ Ռուսաստան կը պատրաստուի նոր Սահմանադրութեան մը տիրանալ, մոսկովեան թերթի մը աշխատակիցը հետաքրքրական զուգահեռ մը կը գծէ իր երկրին ներկայի կացութեան ու Ֆրանսայի միջեւ, նկատի առած այս վերջինին Ե. Հանրապետութեան նախօրեակի պայմանները: Համեմատականը կը կատարուի նախ ռուս քաղաքագէտներու կողմէ, որոնք Սահմանադրութիւններէն աւելի, կանգ կ՚առնեն քաղաքական պայմաններու նմանութեան վրայ: 60-ական թուականներուն Ֆրանսան ալ ենթակայ էր բաւական զօրաւոր վերիվայրումներու: Ալժերիոյ հարցը պառակտումներու պատճառ էր. շատեր, ինչպէս այսօր Ռուսաստանի պարագային, կ՚ախտորոշէին ընդարձակ Միութեան մը հողային կորուստները: Մերթ Ալժերիոյ, մերթ Կորսիկայի մէջ զօրավարներ իշխանութեան գլուխ կ՚անցնէին հզօր դէմքեր, որպէսզի կայսրութիւնը փրկուէր: Ապստամբեալներ կը հանէին ամէն կողմէ, ձգած իրենց ստացուածքը. Ֆրանքը կ՚արժեզրկուէր, անգործներու թիւը կը բազմապատկուէր:

Նմանութիւններու այս պատկերին մէջ Ռուսաստան եւս պիտի փրկուի՞ «այո» պատասխանելով Սահմանադրութեան հանրաքուէին, ինչպէս եղած էր Ֆրանսայի պարագային ուր ընդունուած էր զօրավար Տը Կոլի նախագահական հուժկու իշխանութեան մը տարբերակով պատրաստուած Սահմանադրութիւնը: Ֆրանսա անվտանգ փակած էր գաղթատիրական շրջանը, տնտեսական խոր փոփոխութիւններ ապրած ու փաստը տուած թէ տէր է պետական հիմնարկութիւններու ճկուն դրութեան մը: Տը Կոլի օրով երկիրը վերագտած էր տնտեսական կայուն դիրքը: Զօրավար -- նախագահը ճիշդ է որ ծանր որոշումներ տուած էր, սակայն առով կարելի եղած էր աշխարհի մէջ երկրին օրինավիճակին պահպանումն ու մասնակցութիւնը որպէս հիմնադիր, Եւրոպայի միութեան, նոյն ատեն գործօն քաղաքականութիւն մը վարելով երրորդ աշխարհին մէջ:

Ինչ կը վերաբերի ռուսական սահմանադրութեան նախագիծին, եւրոպացի մասնագէտներ արդարօրէն կ՚ընդգծեն անհատական իրաւունքներու եւ ազատութիւններու յարգանքը եւ ինչ որ աւանդականօրէն անծանօթ մնացած էր Ռուսաստանի. ազատ շրջագայութիւն, բնակավայրի ազատ ընտրութիւն, օտարականներու համար կալուածատիրութեան իրաւունք:

Նոյն նախագիծին համաձայն, իշխանութիւնը կը կեդրոնանայ նախագահին ձեռքը. ան է որ պիտի ընտրէ վարչապետը, Կեդրոնական դրամատան նախագահը եւ նշանակէ նախարարները: Եւ վերջապէս, Տը Կոլի օրինակով, ան պիտի կրնայ շրջաններուն մէջ իր ներկայացուցիչները տեղաւորել: Այո՛, ճիշդ է որ Ռուսաստան Ֆրանսա չէ. սակայն երեսուն տարի առաջ, չէ՞ որ Ֆրանսացիները վտանգը աչք առնելով վստահութիւն յայտնեցին իրենց նախագահին ու յաջողեցան:

ՔԱՂՀԱՆ

LES NUITS MEDIEVALES

«Միջնադարեան գիշերներ»ու երրորդը տեղի կ՚ունենայ Յուլիս 22, 23, 24, 25-ին Սէն -- Թ՚Անթուան Լապէյի (Իզէրի նահանգ):

Այս տարուան տօնակատարութիւնները կը վկայեն Արեւելքի եւ միջնադարեան Արեւմուտքի փոխանակումները: Այս առթիւ, կազմակերպիչները ուրախ են որ այս տարի կ՚ընդունին Սիփան -- Կոմիտաս երգչախումբը:

Լոյս տեսած մամուլի թղթածրարը տեղեկութիւններ կուտայ վայրին մասին: Սէն -- Թ՚Անթուան ապրած է միշտ ուխտագնացութեանց, թշուառութեանց, համաճարակներու բայց, նաեւ ապաքինումներու ուրախութեանց եւ տօներու կշռոյթով: Վանքը եւ աբբայարանը գիւղակին տեղը դրուած են:

Այս տարուան ճոխ յայտագրին իր մասնակցութիւնը կը բերէ, ուրեմն, Սիփան -- Կոմիտաս երգչախումբը որ շատ սպասուած եւ յուզիչ համերգ մը պիտի տայ: Երգերը որոնք պիտի հնչեն Աբբայական եկեղեցիին մէջ պիտի մեկնաբանուին, ըստ միջնադարեան աւանդութեան, առանց ընկերակցութեան եւ արական ձայներու կողմէ: Յայտագրին մաս կը կազմեն սաղմոս մը եւ օրհներգներ, որոնց երկուքը՝ Ե. դարէն առաջուան շրջանին կը պատկանին:

Սիփան -- Կոմիտասի համերգը տեղի կ՚ունենայ ժամը 21.30-ին եւ 22.45-ին:

Միջնադարեան այս երեք գիշերներուն կը մասնակցին աւելի քան 150 արուեստագէտներ:

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար, հարկ է դիմել. --

Les Nuits Médiévales
B.P. 4, 38160 Saint-Antoine-L'Abbaye
Tél. : (16) 76 36 40 68 / 76 36 42 11

ՍԵՒՐԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ, Յունիս 26-ին, ժամը 17-ին, Մխիթարեանի Երկշաբաթօրեայ դպրոցին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ ծնողներու եւ բարեկամներու ներկայութեամբ:

Առաջին բաժինով 3-էն 5 տարեկան մանուկները, Տիկին Պերճուհիի հսկողութեամբ հանդէս եկան իրենց արտասանութիւններով եւ խմբային երգերով: Արժանացան ներկաներու խանդավառ ծափահարութիւններուն, որոնք մանուկներուն ջանքը գնահատելէ անդին քաջալերանք էին շարունակելու հայերէնով սնանելու տենչը դպրոցական շրջանակէն ներս:

Մեծերը՝ 6-էն 14 տարեկան, Պր. Մանուէլի ղեկավարութեամբ, արդէն ինքնավստահ եւ համարձակ ամբողջական բանաստեղծութիւններ արտասանեցին Մուշեղ Իշխանէն, Սիլվա Կապուտիկեանէն: Երաժշտութիւնն ալ ներկայ եղաւ ջութակի մեկնաբանութեամբ եւ երգեցողութեամբ: Անկախ ներկայացուած յայտագրէն խաղաճիկներու ցուցադրութիւնը հրապուրեց ներկաները: Աշակերտները հպարտութեամբ ցոյց կուտային ծնողներուն իրենց կազմած խաղաճիկները:

Տիկին Ն. Դարբինեան դպրոցի անունով խօսք առաւ, յայտնելով որ վերամուտին ծնողներէ կազմուած վարչութիւն մը պիտի ստանձնէ դպրոցի կառավարումը, ուսումնական եւ նիւթական գետնի վրայ, գործակցաբար Մխիթարեան Միաբանութեան, որուն ներկայացուցիչն է Հայր Գաբրիէլ: Այս առիթով կեանքի պիտի կոչուի դպրոցի Ծնողական Միութիւնը: Ան գնահատեց երեք տարիներու տարուած աշխատանքը, որուն ընթացքին սկզբնական տասնեւվեց աշակերտներու թիւը հասած էր 62-ի: Մասնաւորապէս շնորհեց Պր. Մանուէլին ու Տիկին Պերճուհիին մատնանշելով ան, որոնք անխոնջ կը պաշտօնավարեն առաջին օրէն իսկ, նաեւ Տիկին Ալիս Մինասեանը որ սիրայօժար սորվեցուց այս տարի երախաներուն խաղաճիկներու պատրաստութիւնը: Գնահատանքի արժանացան նաեւ ծնողները իրենց բարեացակամութեան եւ պատրաստակամութեան համար:

Ծնողներու պատրաստած ճոխ պիւֆէին շուրջ, ընտանեկան մտերմիկ մթնոլորտի մէջ վերջ գտաւ հաւաքոյթը, ժամադրուելով յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին:

ԼԵՒՈՆԹԻՆ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԸ

Հօրս խօսքերը, որ կը բխէին իր բարոյական սկզբունքներէն, մեծ գոհացում կուտային ինծի: Իմ պատանեկան եռանդս կը յագենար հօրս տուած բացատրութիւններով եւ պատուէրներով: Անոնք կը յաջողէին աստիճանաբար կարգ ու սահման դնել այն խռովայոյզ քաոսին, որ իմ ներքին էութիւնս էր: Իմ մէջ տեղի կ՚ունենային ընդհարումներ, յաղթանակներ եւ պարտութիւններ, որոնք ինծի կը նետէին հակասական զգացումներու մէկ ծայրայեղութենէն միւսը, բայց հօրս խօսքերուն ազդեցութեան տակ հաւասարակշռութիւն առաջ կուգար իմ ներքին էութեան մէջ եւ աստիճանաբար կը հասնէի իմ հոգեկան միութեան:

Իմ երկար եւ դէպքերով հարուստ կեանքի ընթացքին, շատեր ազդեցութիւն գործած են իմ վրաս, ոմանք նոյնիսկ յաջողած են իմ կեանքի ղեկը դարձնել իր ուղղութենէն, բայց ոչ ոք այնքան հիմնական եւ խոր ազդեցութիւն գործած է իմ վրաս, որքան հայրս իր խօսքով եւ կեանքով:

Երբ ձմեռուան ամիսներուն կը փակուէինք տանը ներքնամասը եւ մեր երկուքի առանձնութիւնը անկարելի կը դառնար, այսուամենայնիւ հայրս կը շարունակէր իր բարերար ազդեցութիւնը գործել, օգուտ քաղելով ամէն դէպքէ եւ եղելութենէ: Երբեմն ալ կը խօսէր իր Կովկաս անցուցած տարիներու մասին. կը պատմէր դրուագներ իր լրած ճամբորդութիւններէն, կը նկարագրէր Թիֆլիսը, տաճարներ, լեռնականներու բարքեր: Կրակարանին վրայ ջուրը կը խշար չայնիկին մէջ, թէյին նուրբ բուրմունքը կը տարածուէր օդին մէջ եւ ես վերացած, զմայլանքով մտիկ կ՚ընէի:

-- Մէկ ցանկութիւն ունիմ կեանքիս մէջ, կ՚ըսէր հայրս, որ երբեք զուր ցանկութիւն չէր յայտներ: Մեռնելէ առաջ անգամ մըն ալ տեսնել Թիֆլիսը:

-- Երթանք, հայրի՛կ, կ՚ըսէի այն անյոյս յոյսով, որ թերեւս այդ ըլլար:

-- Եթէ դուն օր մը տեսնես Թիֆլիսը, կը պատասխանէր ան, իմ աչքերովս ալ նայէ...:

Ու օր մը իրաւամբ տեսայ Թիֆլիսը ու մինչ կառքը կ՚անցնէր կամուրջի մը վրայէն, ինծի թուեցաւ որ ոչ թէ առաջին անգամ կը մտնեմ անծանօթ քաղաք մը, այլ կը վերադառնամ ինծի արդէն շատոնց ծանօթ եւ կարօտով ցանկացած քաղաք մը:

Ինչքա՜ն հիմնովին տարբեր էր իրական կեանքը այն պատկերացումէն, որ հօրս խօսքերուն ազդեցութեան տակ ես ինծի համար կը կազմէի: Ամէն ինչ ինծի կը վիրաւորէր եւ գայրոյթի նոպաներ յառաջ կը բերէր իմ մէջ:

Հետզհետէ սկսայ աւելի գիտակցական արհամարհանք ունենալ այն մարդոց նկատմամբ, մանաւանդ այն ուսուցիչներուս, որոնք զուրկ էին հօրս դաւանած առաքինութիւններէն: Կարծես իմ մէջս դատարան մը կար, ուր անվերջ ու խիստ դատաստանի կ՚ենթարկուէին հանդիպած անձերս եւ եղելութիւնները: Կ՚ատէի կեղծիքը եւ քծնելու ունակութիւնը, որ այնքան տարածուած էր դպրոցի պաշտօնէութեան մէջ: Երբ հոգաբարձու մը կամ հարուստ թաղեցի մը այցելութեան կուգար դպրոց, կը տեսնէի թէ ի՛նչպէս կեղծ ժպիտով կամ քծնանքով կը վերաբերէին վարժուհին եւ ուսուցիչները դէպի այդ մարդիկը: Կը լսէի պարագաներու յարմարող խօսքեր, որոնք գիտէի թէ սուտ էին, եւ խորապէս կը տառապէի: Եւ որովհետեւ ձեւը չէի գտներ զգացած սրտնեղութիւնս յայտնելու, բուռն արարք մը կը գործէի, որուն իմաստը ոչ ոք կը հասկնար, ոչ իսկ հայրիկս, բայց եւ հետեւանքները կը կրէի անտրտունջ:

**

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մարմարայի ասիական եզերքը, պատսպարուած խաղաղ ծոցիկի մը մէջ, յունական աննշան գիւղ մըն էր Մալթեփէ: Այնտեղ օդը մեղմ էր, կեանքը աժան եւ ծովի լողարանները բնականէն յատակուած էին նուրբ աւազով: Մանկութեան տարիներս ամառը ինծի կը տանէին այդ գիւղը, բժիշկի պատուէրով: Յետոյ, երբ մայրս անցուց իր հիւանդութեան տագնապալի շրջանը, բժիշկը օգտակար համարեց ծովի լոգանքները եւ՛ մօրս համար:

Հայտար փաշայէն մինչեւ Իզմիթ երկաթուղիի երկայնքին շարուած այդ գիւղերը կը հայթայթէին մայրաքաղաքին այն առաջնակարգ սեղանի խաղողը, աշխարհահռչակ «չաւուշը», որ կը փոխադրէին Պոլիս մեծ սակառներու, քիւֆէներու մէջ, եզան սայլերով: Փոխադրական այս պայմաններուն մէջ, բնական էր որ մայրաքաղաքի մերձաւոր գիւղերը առաւելութիւն ունէին հեռաւոր գիւղերուն վրայ: Երկաթուղիի շինութիւնը շրջեր էր այդ կացութիւնը: Մինչեւ Գարթալ՝ Մարմարայի այդ ափի կարմրորակ հողը, բացի այգեմշակութիւնը, ընդունակ չէր տարածուն մշակութեան: Կ. Պոլսոյ ամէնէն մերձաւոր ծովափնեայ գիւղերը դարձեր էին ամարանոցներ, իսկ Պուտանճըք եւ Մալթեփէ յոյն բնիկ մշակներու եւ Ռումելիէն եկած գաղթականներու յամառ աշխատանքով ստեղծեր էին բանջարանոցներ:

Առաջին տարիներուն, Մալթեփէ գիւղագնացութեան կուգային երկու -- երեք արհեստաւորի հայ ընտանիքներ, երկաթագործ կամ եազմաճի: Ծովափէն բաւական հեռու կային նաեւ քանի մը քէօշկեր, սեփականութիւն թուրք պաշտօնատարներու, որոնք ընդհանրապէս ամբողջ տարին փակ կը մնային:

(Շար. 47)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

Dans le cadre de l'action «Colis pour l'Arménie» la Croix Bleue des Arméniens de France a collecté 140 tonnes de vivres, médicaments, chaussures et autres... grâce à la générosité des donateurs.

40 tonnes ont été expédiées par avion et 100 tonnes, faute de transport aérien, ont été embarquées début mai 1993 sur des portes-containers américains de l'opération «Sauvetage d'hiver» du «Fonds pour la Démocratie et le Développement du Gouvernement Américain».

Les colis ont été distribués par les membres du HOKH (Croix de Secours d'Arménie) aidés par deux Américains de «Winter Rescue».

La Croix Bleue des Arméniens de France présente ses plus chaleureux remerciements et sa gratitude à tous ceux qui ont participé à cette campagne d'aide alimentaire.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղս կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի վայրը, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին։

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն։

Գին՝ երթուդարձ 70 *Ֆր.*։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝

78 -- 60 -- 47 -- 18

եւ Շ. Խօքախլեան

78 -- 23 - 75 - 13

L'AMBASSADE DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

annonce l'ouverture de ses services consulaires à Paris

L'Ambassade de la République d'Arménie a commencé ses services consulaires depuis le 1er Juin 1993 à l'adresse suivante:

26, Avenue Dode de la Brunerie, 75016 PARIS

Tél.: 45. 25. 91. 80 / Fax: 40. 50. 16. 92

Le département consulaire est ouvert les Mardi et Vendredi de 10h à 13h.

Afin d'obtenir un visa, il est nécessaire de présenter un passeport en cours de validité, une invitation officielle, deux photos d'identité, et un formulaire de demande de visa à remplir en arménien ou en français. Les personnes ne possédant pas d'invitation officielle peuvent recevoir un visa touristique pour un séjour de 21 jours maximum. Les visas seront délivrés dans un délai d'une semaine.

L'Ambassade de la République d'Arménie vous invite aimablement à visiter l'Arménie.

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre

DINER DANSANT

CAPA CLUB à Alfortville

organisé par la Croix Bleue, section Hélen Puzant d'Alfortville

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 10, տօն Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 *Ֆր. Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեանէ (Անթոնի)* Օշին Ջոքարեանի *մահուան առթիւ, փոխան ծաղկի։*

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմինը եւ հոգաբարձութիւնը կը հաղորդեն Վալանսի եւ Շրջանի հայ հաւատացեալներուն թէ Յունիս 25-ի ընդհանուր ժողովը յետաձգուած էր ըստ ծրագրի -- կանոնագրի, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով։ Յաջորդ ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 9, երեկոյեան ժամը 8·30-ին Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ

Ռիւ տը լա Սեսիլ, Վալանս

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

ENSEIGNEMENT PROMOTIONNEL GRATUIT DE L'ARMENIEN

STAGE DU 12 AU 30 JUILLET

à l'U.G.A.B. — 118, rue de Courcelles, Paris 17e

A l'occasion de la parution de la première méthode audiovisuelle d'arménien, réalisée par Madame Hilda Kalfayan-Panossian et destinée aux écoles hébdomadaires de la diaspora, ainsi qu'à tous ceux qui désirent apprendre seuls l'arménien.

Peuvent participer à ce stage tous les élèves non-arménophones de 8-25 ans souhaitant apprendre rapidement **parler**, lire et écrire l'arménien.

Le stage se déroulera du 12 au 30 Juillet, tous les jours, sauf samedi et dimanche, de 10h à 12h30 et de 14h à 16h30. Madame Hilda Kalfayan-Panossian, auteur de la méthode audiovisuelle d'arménien assurera les cours.

Des cours de recyclage sont prévus le samedi 5 et le dimanche 6 Septembre pour ces mêmes élèves.

LES RESULTATS DU STAGE SERONT PRESENTES LORS DU CONGRES SCIENTIFIQUE ARMENIEN MONDIAL qui se tiendra à l'UNESCO, à Paris en Septembre.

POUR LES ENSEIGNANTS D'ARMENIEN DES ECOLES HEBDOMADAIRES

Des conférences d'initiation à la méthodologie de l'enseignement audiovisuel sont prévus en Juillet.

Une pratique de l'enseignement d'arménien par la méthode audiovisuelle viendra compléter ces conférences d'initiation données par Madame Hilda Kalfayan-Panossian.

Pour les inscriptions *avant le 7 Juillet* et pour tous renseignements :

Tél. : 47. 50. 97. 51 / 48. 41. 49. 37

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԵՑԱՒ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահուեցաւ նոր կազմուողի մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ պարսկական կազ։ Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառանգուած կազմութիւններու ցանցէն ու շրջափակումի պարտադրած դրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին։

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագիրի իրականացումին։

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դուրսի օժանդակութեններէն կախեալ երկիր մը։

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14

կամ դրամատնային փոխանցումով՝

CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՑ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 *տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին։*

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝

43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝

45 -- 25 – 87 -- 67

(3 -- 14 *տարեկաններու համար*) *եւ*

Օրիորդ Էլմաճեան՝

43 - 02 – 29 -- 65

(*չափահասներու*)

Դասընթացքները ձրի են։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի 70*-ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի։*

Այս առթիւ ղեկավար

ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի

երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»

կը մեկնաբանուի՝

Մարտ 18, 1994, *ժամը* 20·30*-ին՝*
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne

եւ

Մարտ 25, 1994, *ժամը* 20·30*-ին՝*
Palais des Arts et des Congrès d'Issy-les-Moulineaux

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի ժամանակաւոր փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «*Յառաջ*»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար։ Ամբան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՎԻԼՕՅԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Յուլիս 11, Կիրակի

ժամը 12·30-էն մինչեւ 22·30

1. -- *Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր։*

2. -- *Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։*

3. -- *Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց։*

4. -- *Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։*

5. -- *Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։*

Մասնակցութեամբ՝
Ա Ն Ի
Նուագախումբի

Մուտքը ազատ է։

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au :

43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, քազինօ Շարպօնյէրի [illegible] սրահին մէջ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 7
MERCREDI
7 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Փրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68րդ ՏԱՐԻ - ԹԻւ 18·100
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
68e ANNEE — N° 18.100

ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՅԵՏԱՁԳԵՑ ԻՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԻՒՍԷՅՆՈՎ ԱՂԴԱՄ ԳԱՑԱԾ-ԵԿԱԾ Է

Մինչ, մեր նախորդ թիւով կը գրէինք թէ Ռաֆայէլի Բաքուէն եաք Երեւան կ'անցնէր Յուլիս 5-ին, վերջին պահուն կը հաղորդուէր թէ Մինսկի խմբակին նախագահը յետաձգած էր իր այցելութիւնը, որովհետեւ Բաքուի կացութիւնը ոչ մէկ երաշխիք կը ներկայացնէր իր ապահովութեան համար: Առայժմ, այցելութեան նոր թուական կը որուի Յուլիս 9, Բաքուի համար: Ի դէպ, ըստ Ալ-Հայաթի, այս յետաձգումը շատ դժգոհ ձգած է Ազրբէջանցիք, որոնք կ'ըսեն թէ կը նպաստէ «յարձակողներուն» (իմա՝ Հայերուն...):

Ինչ կը վերաբերի Աղդամի, հայկ. ուժերը Աղդամ չեն մտած, մտնելու ալ մտադիր չեն կ'ըսէ Ղարաբաղի Խորհրդարանի նախագահի պաշտօնը վարող՝ Կարէն Բաբուրեան: Ան կը ճշդէ (Արմէնփրէս, Յուլիս 5)· -- «Ամենայն պատասխանատուութեամբ յայտարարում եմ որ ԼՂՀ-ի ինքնապաշտպանութեան բանակը Աղդամ չի մտել եւ նման մտադրութիւն չունի: Օգտուելով ինքնապաշտպանութեան իրաւունքից, նա պատասխան գործողութիւններով հակառակորդին միայն դուրս է մղել գրաւած դիրքերից: Ղարաբաղեան ռազմաճակատում իր գործողութիւնները ուժեղացնելով, ադրբեջանեան ղեկավարութիւնը ներքաղաքական ճգնաժամը յաղթահարելու հերթական փորձն է ձեռնարկում»:

Նման հերքում մըն ալ տուած է Ռոպէր Քոչարեան: Մնաց որ Ալ-Հայաթ ալ կը հաղորդէր Յուլիս 6-ին, որ Հիւսէյնով Աղդամ գացած եկած է, նկատի առնելով որ քաղաքը ռազմական կարեւոր նշանակութիւն ունի: Միւս կողմէ կոչ ալ ըրած է (նաեւ Ալիեւ) ազերի բոլոր զինուորականներուն, պարզ զինուոր թէ ըսպայ որոնք ռուսական կամ այլ բանակներու մէջ են, որպէսզի հայրենիք վերադառնան:

Ալ-Հայաթի համաձայն նաեւ մարտեր կան դէպի Ֆիզուլի:

Արմէնփրէսի համաձայն ալ ադրբեջանական բանակի եւ օդուժի յարձակումները ծաւալած են Մարտակերտի, Ասկերանի եւ Հադրութի շրջաններու ուղղութեամբ: Յուլիս 5-ի տուեալներով, Ղարաբաղի արեւելեան ռազմաճակատը մարտերը կը շարունակուէին:

Ալ-Հայաթ կը տեղեկացնէ նաեւ որ Բաքուի նոր իշխանութիւնները շատ դժգոհ են նախորդին (Էլչիպէյի) պատրաստած քարիւղային համաձայնութենէն օտար ընկերութիւններու հետ --որ ի դէպ չստորագրուեցաւ-- եւ պայման կը դնեն որ նորեր պատրաստուին ուր Ազրբէջանի շահաբաժինը աւելի մեծ ըլլայ:

Ազրբէջանի նոր նախագահը ընդունելով Ռուսաստանի, Միացեալ - Նահանգներու եւ Թուրքիոյ Բաքուի դեսպանները, գանգատ յայտնած է որ հայկական յարձակումները կասեցնելու համար այս երկիրներէն ոչ մէկը շարժման անցած է: Ան եա կանչած է Ազրբէջանի Մոսկուայի դեսպանը որ նշանակուած էր Էլչիպէյի կողմէ: Բաքուի հեռատեսիլը լուրը տալով յայտնած է թէ ատիկա Ռուսաստանի հետ աւելի սերտ կապեր հաստատելու նախանշան մըն է: Ռուսաստանի Արտաքին նախարարն ալ ըսած է թէ Ազրբէջան իր հարցերուն լաւագոյն լուծումը կրնայ գտնել Ռուսաստանի հետ գործակցելով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԲԽԱԶԻՈՅ մէջ կացութիւնը շատ ծանր է, հակառակ Մոսկուայի ազդարարութեան երկու կողմերուն ալ: Ելցինի յատուկ բանագնացը՝ Պաստուխով ձախողած է իր պաշտօնին մէջ եւ Արտաքին Նախարարը՝ Կոզիրեւ զգուշացուցած է կողմերը, յայտարարելով թէ ան որ մերժէ ստորագրել Մոսկուայի պատրաստած հրադադարի համաձայնութիւնը յարձակող պիտի նկատուի եւ Ռուսաստան միջոցներ ձեռք պիտի առնէ անոր դէմ, գլխաւորաբար՝ տնտեսական: Վրացական սպայակոյտը կը շարունակէ ամբաստանել ռուսական ուժերը որ կ'օժանդակեն Աբխազներուն: Վերջին 3 օրերու բախումներէն հարիւրաւոր մեռեալներ կան երկու կողմերն ալ: Վրացական սպայակոյտին համաձայն շուրջ 300 աբխազ մարտիկներ «մաքրագործուած» են Տամիչի շրջանը, իրենց կողմէ Աբխազներն ալ կ'ըսեն թէ 350 վրացի զինուոր եւ սպայ սպաննուած թէ վիրաւորուած է: Միւս կողմէ, Հիւսիսային Կովկասի Ժողովուրդներու Դաշնակցութիւնը «ընդհանուր զօրակոչ» հռչակած է Ռուսաստանի հարաւի բոլոր Հանրապետութիւններուն մէջ: Այս «համազգայնական» շարժումը կը համախմբէ Կովկասի զանազան ազգութեանց ներկայացուցիչներ՝ Օսէթ, Չէչէն, Չէրքէզ, Կաբարդ, Աբխազ եւ Ադիղէ եւ ցարդ բաւական կամաւորներ հայթայթած է ապստամբներուն:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐ աւեր գործած են Երկուշաբթի (Յուլիս 5) իրիկուն Լոռուի հարաւային շրջանը: Փոթորիկը կարճ տեւած է որոշ տեղեր, բայց շատ զօրաւոր եղած է, երկու կամուրջներ քշած տարած է, փողոցները ողողուած են մինչեւ մէկուկէս մեթր, մէկ մեռեալ եւ 11 վիրաւոր կայ Ռոնի նահանգին մէջ, նաեւ Վիէն ուր Հին Թատրոնի ներկայացման ատեն ծագած փոթորիկը եւ թենիսի գնդակի մեծութեամբ կարկուտի հատիկներ վիրաւորած են հանդիսականներ: Կայծակը հրդեհի ալ պատճառ եղած է Վիլընէօվ սիւր Լոթի մէկ հիւանդանոցը: Ամէնէն աւելի վնաս կրած նահանգներէն մէկն է արդէն Լոթ -- է - Կառոնը:

ՏԻԿԻՆ ՄԻԹԵՐԱՆ եւ մէթր Քիէժման Պելկրատ հասան Յուլիս 5--ին, փորձելու համար սերպ ընդդիմութեան պետ՝ դըրագէտ Վիւք Տրասկովիչի եւ իր կնոջ ազատ արձակումը ձեռք ձգել: «Ֆրանսա -- Ազատութիւններ» կազմակերպութեան մէկ բանբերը յայտարարած է թէ այդ ճամբորդութեան նպատակն է գոնէ յաջորդութեան մէջ մտնել արգելափակուած մտաւորականին հետ: Տրասկովիչ հացադուլի ալ դիմած է, երբ տեղեկացած է թէ արգելափակումը պիտի շարունակուի: Կ'ըսուի թէ ոչ միայն ֆիզիքապէս շատ տկարացած է, այլեւ՝ յիշողութեան եւ ջղային խանգարումներ ունի:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրք համայնքին պարագլուխը՝ Տէնքթաշ քաշուեցաւ բանակցութիւններէն որոնք կը տարուէին Պութրոս Ղալիի նախաձեռնութեամբ կղզիին ապագային շուրջ: ՄԱԿ--ի քարտուղարն ալ մեղադրած էր արդէն զինք որ մերժած էր ձեռք առնել այն միջոցները որոնք կոչուած էին վստահութիւն հաստատել երկու համայնքներուն միջեւ:

ՏԻԿԻՆ ՉԻԼԼԸՐ Խորհրդարանի վստահութիւնը ստացաւ իր կառավարութեան համար 432--ի վրայ 247 ձայնով: Մեծամասնութիւնը կազմուած է իր (Արդարութեան Ուղի) կուսակցութենէն, Ինէօնիւի Սոսիալ Դեմոկրատ կուսակցութենէն, Ալփասլան Թիւրքէշի ծայրայեղ աջ շարժումն ալ իր ձայները տուած է:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ, շաբաթավերջը շատ ծանր պատկեր մը պարզեց ահաբեկչական դեմքի վրայ: 14 մեռեալ կայ ոճրափորձերու հետեւանքով զանազան քաղաքներու մէջ:

ՀԵՌԱՏԻՊ ԵՐԵՒԱՆԷ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» -- ՅՈՒԼԻՍ 2 / 5)

ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ԿԱՊԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի կառավարութիւնը հաստատած է Կապան քաղաքի 1993--ի շինարարական եւ ընկերային ծրագիրը: Այդ նպատակով 250 միլիոն ռուբլի յատկացուած է պահեստի ֆոնտէն:

Նոյն ֆոնտէն յատկացուած է նաեւ 120 միլիոն ռուբլի այն շրջաններուն համար, ուր բնագաղթածները մեծ համեմատութիւն կը կազմեն: Այդ գումարը կը գործածուի փայտէ տնակները ձմրան նախապատրաստելու, հաղորդակցութեան միջոցները զարգացնելու:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԸՆԴԼԱՅՆՈՒԱԾ ՆԻՍՏԸ

Յուլիս 3--ին, Նախագահ Լեւոն Տէր -- Պետրոսեանի, Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահ Բաբգէն Արարքցեանի, Պետական Նախարար Արմենակ Ղազարեանի, Բարձրագոյն կրթութեան եւ գիտութեան Նախարար Վարդգէս Գնունիի ալ մասնակցութեամբ տեղի ունեցած է Երեւանի Պետական համալսարանի գիտական Խորհուրդի ընդլայնուած նիստը: Յունիս 24 -- 28--ին, համալսարանի ուսուցչական անձնակազմը ազդարարութեան գործադուլի մը դիմած էր, ներկայացնելով ընկերային պահանջներ: Հանրապետութեան Նախագահը ելոյթին մէջ անդրադառնալով անոնց, նշած է կարելիութեան սահմաններուն մէջ զանոնք գոհացնելու ջանքերը եւ պատասխանած է հարցումներու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄՏԱՀՈԳ՝ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԻՐԱՎԻՃԱԿՈՎ

Հայաստանի Արտաքին Նախարարութիւնը Յուլիս 2--ին յայտարարութիւն մը հրապարակած է, ուր իր խոր մտահոգութիւնը կը յայտնէ Ազրբէջանի քաղաքական իրավիճակի անկայունութենէն ու անորոշութենէն, որ կը վտանգէ նաեւ շրջանի ժողովրդավարութեան զարգացման եւ խաղաղութեան գործընթացը: Հոն նշուած է որ, Ազրբէջան գործող զանազան հոսանքներ հասնելու համար իրենց նպատակներուն պատրաստ են պայքարի ամէն տեսակ միջոցներու դիմելու, ներառեալ՝ Լեռնային Ղարաբաղի խաղաղ բնակչութիւնը ռմբակոծելու, լուծելու համար իրենց ներքին հարցերը: Անդրադառնալով ադրբեջանական կողմին տարած հակահայ ապատեղեկատուական քարոզչութեան արշաւին, յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ այս ամէնը կրնայ սասանել ԱԿ--ԷՍ--ԱԷ--Ը--ի Մինսկի խումբի նախաձեռնութեան մասնակիցներու վստահութիւնը, խափանելով խաղաղասիրական ծրագիրները: Այս ամէնով հանդերձ յոյս կը յայտնուի որ Ազրբէջան կը լուծէ իր ներքին հարցերը եւ պատրաստակամութիւն կը ցուցաբերէ բանակցութեանց սեղան նստելու:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ ՍՏԵՂԾՈՒՄ

Երեւանի մէջ հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Հայաստան -- Ֆրանսա եւ Հայաստան -- Աւստրիա Մշակութային Միութեանց: Արարողութեանց ներկայ եղած են Ֆրանսայի դեսպան Տիկին տը Հարթինկ եւ Աւստրիոյ Ռուսաստանի դեսպանատան մամուլի քարտուղար Ուլրիքէ Հարթման: Միութիւնները կը գլխաւորեն պատմական գիտութեանց փրոֆէսէօր Ռուբէն Սահակեան եւ երգահան Աւետ Տէրտէրեան:

ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Նախագահական հրամանագրով 1993 Յուլիս 1--էն նուազագոյն աշխատավարձքն ու կենսաթոշակը 40% յաւելում կը կրեն հասնելով 4200 ռուբլիի, իսկ սահմանամերձ եւ հեռաւոր շրջաններու մէջ՝ 4600 ռուբլիի: Ինչ կը վերաբերի լուսաւորութեան, առողջապահութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի պաշտօնեաներու աշխատավարձքին՝ սահմանուած է 75%--ի յաւելում մը:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄԸ

Յունիս 29--ին փոխ -- Նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանի նախագահութեամբ տեղի ունեցած է խորհրդակցութիւն, որուն ընթացքին քննարկուած են «Հայաստան» Հիմնադրամի տարած աշխատանքները ինչ կը վերաբերի ճամբաներու եւ բնակարաններու շինութեան ծրագիրներուն: Ներկայ եղած է նաեւ Պետական Նախարար Վազգէն Սարգսեան:

ՄԵՔՍԻՔԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱԳԻՐԸ

Յուլիս 2--ին փոխ -- Նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան ընդունած է Մեքսիքայի լիազօր դեսպան Գարլոս Տէլլոն, որ յանձնած է իր հաւատարմագիրը:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒՄ

Ներքին Նախարարութեան տուեալներով, ապօրինի զէնք ու զինամթերքը իշխանութեանց յանձնելու Նախագահական հրամանագրի գործադրութեամբ, այս տարուան առաջին հինգ ամիսներուն գըրաւուած են 5 հրանօթ, 28 գնդացիր, 24 ականանետ ու նռնականետ, 391 ինքնաձիգ, մեծ թիւով ատրճանակներ եւ հրացաններ, նռնակներ, արկեր ու ականներ, աւելի քան 75 հազար փամփուշտ եւ այլ զինամթերք:

ՀՀՇ.-Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Շար. Բ. եւ վերջ)

Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ճառին վերջին քառորդին մէջ խմբուած են ամէնէն փշոտ հարցերը, ինչպէս՝ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու ոլորտը եւ Սփիւռքի, Հայ Դատի առընչուած գլուխները: Այս բաժինը ուշագրաւ է նաեւ անով որ ակնարկութիւններու հասցէին աւելի յստակօրէն կը գտնէ Հ. Յ. Դ.-ը:

Ռուսեւհայ յարաբերութիւնները «երեքհարիւրամեայ պատմութեան ընթացքում այնքան սերտ, այնքան անկեղծ, բարեկամական չեն եղել որքան Ելցինի եւ Տէր-Պետրոսեանի օրօք», իսկ «հայ-ռուսական բարեկամութեան նորընծայ ջատագովի դերին յաւակնող Հ. Յ. Դաշնակցութեան կասկածելի ու բացայայտ կապերը Ռուսաստանի պահպանողական, սեւհարիւրակային տարրերի հետ իրականում սպառնում են վտանգել այդ բարեկամութիւնը» կ'ըսէ նախագահը. ապա անցնելով Թուրքիոյ նիւթին, կը կրկնէ որպէս դրացի բնականոն յարաբերութիւններ զարգացնելու իրենց ձգտումը ու Թուրքիոյ ճամբաներով ցորեն եւայլն ստանալու պարագան որ նախընթաց մըն ալ ունեցած է 1918-ին Արամ Մանուկեանի օրով եւ որ ներկայ իրադրութեան մէջ յաճախակի ոգեկոչումներու կ'արժանանայ:

Սփիւռքի վերաբերող մասը կը սկսի պառակտումի ամբաստանութեան անդրադարձով. ամբաստանութիւն որ ըստ նախագահին, «հաւաստագրում է յատկապէս անցեալ տարուայ Յունիսի 29-ի ելոյթին»: Հաւանական է որ խօսքը կը վերաբերի Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի հեռատեսիլի այն ելոյթին որուն յաջորդեց Հ. Մարուխեանի արտաքսումը: Ճիշդ է որ Հ. Յ. Դ.-ի շրջանակները, յատկապէս մամուլը մեծ աղմուկ բարձրացուցին այդ առիթով, ինչպէս ինք ալ կ'ըսէ, կուսակցութիւն մը ամբողջ Սփիւռքին հետ նոյնացնելու փորձով. երբ այդ է պարագան, որքա՞ն յարմար է հատուածէ մը ուղղուած ամբաստանութեան տեղ տալ ընդհանուր հարցերու շրջածիրի մը մէջ, երբ պատասխանի բաժինը խորքին մէջ կ'ուղղուի միայն այդ հատուածին: Պառակտումի հարցին մէջ ընդհակառակն, տեղին է նշումը Խորհրդային Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ մանաւանդ Սփիւռքահայութեան հետ կապի Կոմիտէին որ արդարեւ նոյն մօտեցումով կը գործէր, Սփիւռքին հետ նոյնացնելով ան ալ իր նախընտրած հատուածը: Միայն թէ հոս, նախագահը որպէսզի չսահմանափակուէր ամբաստանութիւններու պատասխան ելոյթի մը տիրոջ դերով, լաւագոյնը պիտի ըլլար որ ներկայացնէր նաեւ Կոմիտէին բարեփոխման զոհ դարձած ծրագիրները -- եթէ կան անոնք --, պառակտումի վերագրումներու որպէս ամէնէն ազդեցիկ հերքում:

Նոյն գլխուն մէջ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան տակաւին կ'անդրադառնայ եկեղեցիի բաժանումին որուն հեղինակները «ազգային կուսակցութիւններ»ն են, որոնց «ջանքերով այսօր էլ վիժեցւում է եկեղեցու վերամիաւորման հրամայականը, չնայած զոյգ վեհափառների մերձեցման ամենալուրջ միտումներին»: Նման հարցի մը ծանրութեան ու խորութեան քով մակերեսային չի՞ մնար այս հակամբաստանութիւնը որմէ կը բացակայի նոյնիսկ Հայաստանի խորհրդային վարչակարգին ոգեկոչումը:

Սփիւռքի միաւորման գլխաւոր միտում որպէս նախագահը կ'անդրադառնայ 1988-ի երկրաշարժին ու անկախ պետականութեան վերականգնումին, աւելցնելով այս ուղղութեամբ նպաստը նորաբաց դեսպանատուներուն եւ «Հայաստան հիմնադրամ»ի արտասահմանեան կառոյցներուն: Ճիշդ է որ երկրաշարժն ու պետականութիւնը մեծ ներգործութիւն ունեցան Սփիւռքի գրեթէ բոլոր խաւերուն վրայ. սակայն հոդ առաջին նշմարելին ոչ թէ ներսփիւռքեան, այլ Հայաստանի հետ միաւորուելու միտում մըն էր, արդիւնք՝ մինչ այդ ստեղծուած արուեստական պատուարները վերցնելու եւ իսկական ամբողջութեան մը ձգտելու երեւոյթին: Իսկ ինչ կը վերաբերի դեսպանատուներուն եւ «Հայաստան» հիմնադրամին, գոնէ Ֆրանսայի մէջ տակաւին անոնք հեռու են վերագրուած դերը մարմնաւորելէ. առաջինը տակաւին կ'ապրի կազմաւորման փուլը, իսկ երկրորդը արդէն նորագոյն պառակտումներու կորիզի վերածուած, աւելի քան տարիէ մը հազիւ կրցաւ օժտուիլ անհրաժեշտ կառոյցով, երբ անոր հանդէպ առաջին օրերու խանդավառութենէն խամրելու մօտ փշուրներ միայն մնացած են:

Ճառին այս բաժինով ցանկալի յստակութիւն մը կը գտնէ Սփիւռքի հայութեան քաղաքացիութեան իրաւունք տալու չարչրկուած հարցը. «Հայաստանը պատրաստ է քաղաքացիութիւն շնորհել ցանկացած Սփիւռքահայի՝ պայմանով սակայն, որ քաղաքացու լիակատար իրաւունքներից, այդ թւում ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքից օգտուելու դէպքում, նա պէտք է լիովին կատարի նաեւ իր պարտականութիւնները՝ հարկերի մուծումը, զինապարտութիւնը, եւայլն». կ'ըսէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան:

Վերջին երկու էջերը յատկացուած են նոր իշխանութեան ուղղուած ծանրագոյն ամբաստանութեան որ կը վերաբերի Հայ Դատի ուրացումին. այս մասին ծաւալելէ խուսափելով, միայն կարգ մը յայտարարութիւններ կ'ընէ նախագահը, որոնք ակներեւ է որ ուղղուած են Հ. Յ. Դ.-ի, քանի որ Թուրքիոյ հետ տնտեսական ու քաղաքական յարաբերութիւններ մշակելու Հայաստանեան ձգտումը յատկապէս այդ ճակատին կողմէ թարգմանուած էր Հայ Դատի ուրացում:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան նախ կու տայ ներկայ իշխանութեան սահմանումը Հայ Դատին. ան «այսօր Հայոց պետականութեան կայացումն է, Հայաստանի բարգաւաճումն ու հզօրացումը, Լեռնային Ղարաբաղի հայապահպանումը»: Ինչպէս կը տեսնուի, ինկապէս նկատի առնուած են «միայն իրական եւ լուծելի խնդիրներ»: Դժուար չէ ենթադրել որ այս սահմանումը տեղի պիտի տայ այլեւս կաղապարացած ամբաստանութիւններու կրկնութեան, քանի որ այդ սահմանումէն դուրս ձգուած է Արեւմտահայաստանի հարցը. առանց չեչտելու անոր պարագան, բայց յստակ ակնարկութեամբ, նախագահը կը շարունակէ. «պատրանքներն ու սնամէջ քաղաքական բաղձանքները միմիայն թունաւորել են ազգի հոգին եւ յոխորտանքի ու սնապարծութեան թմրադեղով վարակել նրան թերարժէքութեան բարդոյթով»: Այս հաստատումը որ գրեթէ աննախընթաց չեչտութեամբ կը հակադրէ իրապաշտն ու վերացականը, խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ սփիւռքեան վիճակներ: Ճիշդ է որ քաղաքական տեսանկիւնէ «սնամէջ բաղձանք»է այլ բան չէ երազին փայփայումը երբ իրականացման դեգադիր մըն ալ չէ ընկերացած անոր: Սփիւռքը որ «հայապահպանում» սահմանումով տարրացեց իր կոչումը, տակաւին կարելի չէ ըսել թէ անդրադարձած է ատոր սնանկութեան. պահելը, պահպանելը -- լեզու, ինքնութիւն, մշակոյթ, եւայլն -- կը բաւէ՞ր առաջնորդելու երազներու իրականացման, երբ կը պակսէր պահպանելուն բուն դրդապատճառը. պէտք էր «ապրի՛լ» նախ ատոր համար, այսինքն՝ առաջնահերթ նկատել ստեղծումի արարքը սկսած՝ այդ նպատակին ուղղուած հեռանկարներու հանդրուաններէն որոնց պտուղը պիտի ըլլար բաղձանքներու իրագործումը. այդ հոլովոյթին մէջ պահպանելն ալ բնականօրէն «նպատակ»ի իր գահէն պիտի իջնէր «միջոց»ի դիրքին: Բայց, կարելի՞ է ըսել որ այս բաներուն մասին հայ Սփիւռքը մտածող ու ծրագրող ունեցաւ գրեթէ դարու մը իր գոյութեան ընթացքին, հակառակ «քաղաքական» որակուած կուսակցութիւններու գոյութեան:

Այս պարագաները սակայն չեն արդարացներ «պատմական իրաւունքի վրայ հիմնուած ռեւանշիզմ» կոչումին քիչ մըն ալ չարակամ ծայրայեղութիւնը որ յաջորդ պարբերութեան մէջ հակադրուած է «ռէալ իրականութեան վրայ հիմնուած ռացիոնալիզմ»ին: Իրերամերժ կեցուածքներու արդէն բաւական լարուած ներկային մէջ, օգուտ մը կրնա՞յ ունենալ նախագահական ճառով մը արհամարհանք լեցնել ցաւի մը վրայ որ ի վերջոյ համազգային է:

«Պատմականութեան փոխարէն, ազգ. գաղափարախօսութեան հիմը իրականութիւնը դարձնել»ու Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի համոզումը, արդարանալու առաջին քայլ մը կրնար առնել պառակտումները սրելու տակ նման եզրերու դեղչումով. յատկապէս այսօր երբ անհրաժեշտ են շաղկապող ձեռքեր, երազները իրականութեան ճամբուն առաջնորդող դար մը յապաղած կեցուածքներ, նախագահը յարմարագոյն դիրքին վրայ է: Ներսին ու դուրսին ներկայացուած ու չներկայացուած հարցերով տագնապած բազմութիւններու շատ աւելի բան պիտի ըսէր իրապաշտ հեռանկարներու մասին ելոյթ մը. ելոյթ մը որ իր բնոյթով փաստը տար ամբողջականութեան ձգտումին, ներկայացուած՝ Ամենայն Հայոց նախագահին կողմէ եւ ոչ ՀՀՇ-ի հիմնադիր անդամներէն գլխաւորին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱԼԷՊԱՀԱՅ ՔՐՈՆԻԿ

-- Թիւ 10 --

Հալէպի հայկական թաղամասերու այցելութենէն վերջ, զարմանալի փափաք մը ծնաւ մէջս այցելելու նաեւ հայկական տուներ, ընտրելով մէկական նմոյշ ամէն դասակարգէ:

Երբ երկար տարիներ դադրած ես այցելութիւններ կատարելէ, մասամբ սոէպ ճամբորդութիւններու, մասամբ ալ ցիրուցան եղած զաւակներուն եւ բարեկամներու պատճառով՝ դժուար պիտի ըլլար: Սակայն Հալէպ այն հազուագիւտ քաղաքներէն է, ուր կրնաս անակնկալ այցելութիւններ տալ, առանց տանտէրը զարմացնելու. հիւրը միշտ սիրով կ'ընդունուի եւ կը յարգուի մեր քաղաքին մէջ:

Ներկայիս, երբ ջերմաստիճանը մինչեւ 38 կը հասնի որոշ ժամերուն, գրասենեակի գործերը թեթեւ կ'ըլլան, գրեթէ ամէնքը զբաղանք մը կը փնտռեն, պարապ ժամերը բանով մը լեցնելու: Ոմանք նարտի կը խաղան մայթերու վրայ, ուրիշներ կատարած կամ կատարելիք որսի մասին կը խօսին, ուրիշներ քաղաքին ազգային կեանքը կը վերլուծեն: Այս օրերուս, խօսակցութեանց միակ նիւթը Ազգային Առաջնորդարանի կամ Հ. Յ. Դ.-ի կատարած հանգանակութիւններն են՝ յանուն Արցախի, Հայկազեան եւ Կիլիկեան դպրոցներու նոր շէնքերու կառուցման. կը տրուին ճաշեր, կ'ըլլան անձնական հրաւէրներ գաղութիս բոլոր ամիրաներուն, ոմանք կը խուսափին, քննադատելով այս անվերջանալի «մուրացկանութիւնը». ուրիշներ իշխանական նուիրատուութիւններ կը կատարեն, ուրիշներ իրենց բաժինը կու տան ներկայ գտնուելով ամերիկահայ (նախկին հալէպցի) յեղափոխական երգիչ՝ Գառնիկ Սարգիսեանի զանազան ելոյթներուն: Դպրոցական եւ ակումբի պատանիներ, իրենց ձեւով կը բերեն մասնակցութիւննին, քաղաքին պատերը ողողելով եռագոյն ներկերով, Հ. Յ. Դ. եւ Ապրիլ 24 գրութիւններով, որուն սովորութիւնը Նասըրի օրերէն վերցուած էր, եւ այժմ ուշադրութիւն կը գրաւէ. (եւ կրնայ գլխու ցաւեր ալ պատճառել)...: Սակայն որուն հոգը. Հալէպ տխմար արեւելեան քաղաք մըն է որ կ'ապրի օրը օրին: Վա՞ղը, Ալլահ գէրիմ (Աստուած ողորմած է): Ամէն ինչ Աստուծոյ վրայ ձգելու այս սովորութիւնը, կամաց -- կամաց թափանցած է նաեւ Հայերուս մէջ, մինչեւ իսկ արաբական բացատրութիւնները թարգմանուած եւ մտած են մեր խօսակցական լեզուին մէջ, որմէ Պոլսեցին կամ Ֆրանսահայը շատ բան պիտի չհասկնային:

Օգտուելով ես ալ համեմատական այս անգործութենէն, նստայ եւ կոկիկ ցանկը պատրաստեցի այցելելիք հին եւ նոր դասընկերներուս եւ բարեկամներուս: Կարծէք թէ Հալէպահայերը առանց զգալու՝ մականուններու գործածութիւնը վերցուցած են եւ հետզհետէ որդեգրած անուանակոչութեան արաբական ձեւը, ապու Սագօ, ապու Յարութ, ապու Պետօ, ապու Կարօ եւայլն ... ուր ապու կը նշանակէ ՀԱՅՐ եւ Սագօ -- Սագոյին. ժամանակի ընթացքին կը մոռնաս թէ Սագոյին հայրը ի՞նչ մականուն կը կրէ, չէր բաւեր խանութներու վրայէն հայերէն տառերու վերացումը եւ խօսակցական լեզուին առնուազն 25 տոկոս արաբացումը: Ինչ որ է. հնչեցի զանգը ապու Սագոյի դրան, եւ կրնաք երեւակայել տնեցիներուն ուրախութիւնը: Ապու Սագոն, Վիլլաներու թաղամասի բարեկեցիկ ընտանիքներէն կրնայ համարուիլ: Եկած է գաւառէն, ըրած է գործի յաջողութիւն եւ քանի մը տարիներէ ի վեր, տեղաւորուած Հայերու այս ալա մօտ թաղը, ուր օրուան ընթացքին, այս տաքերուն, պերմուտա եւ հաւայեան թի շըրթները պարտադիր տարազ դարձած ըլլալ կը թուին, եւ ձեռքի հեռաձայնները թաղին յատկանիշը:

Բարեկամիս տունը խնդրուած ընդարձակութիւն մը ունի. նուազագոյն 10 դուռ հաշուեցի մինչեւ հիւրանոց հասնիլս, որոնցմէ վեցը բոլորովին աւելորդ էին: Տէքօ՞րը ... Վիլլաներու մէջ չկայ տուն մը որ չունենայ իր տէքօրաթէօրը իր յատուկ տէքօրով: Տուներ կան ուր մինչեւ իսկ յաղթական կամարներ կրնաք գտնել, կամ պալատքեան գաճէ սիւներ, գաճէ առիծներ կամ արծիւներ, գաճէ խոյակներ եւ մանաւանդ սպիտակ ճենճ լոյսեր, ծածկուած, Մուրանոյի կերծ ջահեր կամ պոհեմեան յախճապակիներ, բիւրեղներ եւ մանաւանդ աթոռներ եւ բազկաթոռներ, ոսկեպատ օձի, առիծի, եղնիկի եւ արծիւի մարմիններով, կոպիտ կերպով քանդակուած եւ նոյնքան կոպիտ ներկուած, պատերէն պարսկական նոր գորգեր կախուած, շահերու դիմանկարով կամ ծաղիկներով. աջ ու ձախ իրարու հետ ամենեւին կապ չունեցող պիպլոներ: Արժէքաւոր կամ ճաշակաւոր ոչ մէկ նկար պատերուն վրայ, անոնց փոխարէն [illegible]դական հայելիներու վրայ իւղաներկով գծուած սարսափազդու չինա -- ճափոնական, երբեմն նաեւ հայկական նկարներ եւ մոթիվներ:

Ապու Սագոյին տունը փայտի եւ ընկրակի խեղդուկ հոտ մը տարածուած էր, կիզիչ տաքին հետեւանքով՝ կրկնապատկուած. մարմարի, քարի եւ գաճի փոխարէն, բարեկամս որդեգրած էր փայտը, քանի տիկնոջ ձեռքը, այդ օրերուն շուէտական ժուրնալ մը անցած ըլլալով, նոյնը պահանջած է իր տէքօրաթէօրէն: Ծախսած է յարկաբաժինի գինէն աւելի, ստեղծած է փայտանոց մը ուր անհամ գլուխ կ'ապրին, սակայն այնքան հպարտ են որ այս անապատային քաղաքին մէջ Շուէտ ապրելու պատրանքը ունին...

Սուլէյմանիէ թաղամասի հեռաւոր ազգականս լուր ունէր որ պիտի գամ: Լաւ արհեստաւոր, հաստոցի վարպետ մըն է. 30 տարի է նոյն շէնքը կը բնակի, հօրմէն մնացած: Թաղին բոլոր աղջիկները, ամուսնացած, բացառութեամբ միջահասակ եւ աւելի կարճ, գիրուկի վրայ են եւ զարմանալիօրէն, մազի փոխարէն, առիծի չէկ բաշեր կը կրեն, գլուխին տարածութիւնը երեք անգամ մեծցնելով եւ հասակի երեւոյթը քիչ մը աւելի կարճեցնելով: Ժողովուրդը զանոնք կը կոչէ թրքական հեռատեսիլի զոհեր: Հոն օրն ի բուն թրքական հեռատեսիլի չորս կայանները կ'աշխատին տուներէն ներս: Մեծ ու պզտիկ բերանացի գիտեն երգիչ -- երգչուհիներուն անունները ու հագուած զգեստները. ոմանք նոյնիսկ իրենց խանութներուն մէջ կը կախեն անոնց մեծկակ նկարները, առանց խպնելու: Հայկական երգերուն եւ երգիչներուն այն դասակարգը կը սիրեն, որոնք ալա թուրքա երգել գիտեն (ականջը խօսի Փօլ Պաղտասարեանին եւ զինքը կապկողներուն), սակայն ամէն Ապրիլ 24-ին հանդիսաւոր կերպով կը վերանորոգեն իրենց ուխտը (մինչեւ Ապրիլ 25) թրքաբարբառութենէ հրաժարելու...: Սուլէյմանիէի բարձրայարկ տուները, համեմատաբար հին ըլլալով, վերելակ չունին ընդհանրապէս, հարկ է նեղ սանդուխներէն բարձրանալ մինչեւ 4-րդ -- 5-րդ յարկ, ամէն յարկի անցքէն եւ պարտադրաբար լսելով, բաց դռներէն եւ պատուհաններէն, բարձրաձայն խօսակցութիւններ, վէճեր, վերջին աստիճան բացուած ձայնասփիւռի կամ հեռատեսիլի երգեր, կամ տեսնել գիշերանոցով կամ ներքնաշապիկով նստած ընտանիքի անդամներ: Եթէ ճաշի կամ ընթրիքի ժամերուն զուգադիպիս՝ կրնաս կերակուրներուն զանազան բուրումներն ալ ճաշակել ձրիաբար:

Հոս սենեակները աւելի փոքր են. գրեթէ ամբողջութեամբ ներկուած փայլուն իւղաներկով, ճերմակ կամ դեղնորակ, որ հարկ կ'ըլլայ տարին անգամ մը թաց լաթով սրբել: Կահ -- կարասին աւելի համեստ է, ծաւալով փոքր, պատերը ընդհանրապէս մերկ են, կամ զարդարուած

ընտանեկան հին նկարներով կամ Ամերիկայի կէս խառնածին չէկ Թոնիկներու վերջին պատկերներով: Ս. Գէորգի գունաւոր վիշապասպան ձին անպայման տեղ մը կախուած կը գտնէք. դուռին վրայ կամ խոհանոցին մէջ: Արաբ քրիստոնեաներու զգալի ներկայութիւնը այս թաղամասին մէջ, շատ ազդած է Հայերուն: Ո՞վ չի գիտեր ՄԱՐ ՇԻՇՈՍը. ամէն տարի Մայիս 6–ին տասնեակներով օթոքարներ կը վարձուին եւ կը մեկնին Հալէպէն մինչեւ Լիբանանի սահմաններուն մօտ գտնուող ՄԱՐ ՇՐՇՈՍի ուխտատեղին, ուր Հայերը նոյնքան թիւ կը ներկայացնեն որքան տեղացիները: Աւելի Մէքքէի հաճիներու կը նմանին, քան՝ քրիստոնեայ ուխտաւորներու: Երբ հոն հասնին, արդէն ուժասպառ են, քանի ճամբորդութեան երկայնքին թմբուկի ընկերակցութեամբ անդադար կ'երգեն, կը զուռնան, յաճախ կը խաղին ալ, կ'ուտեն, կը խմեն, իրենց նորածինը յունածէս կը մկրտեն եւ կը վերադառնան մեր ընդարձակ քարաշէն գիւղը Հալէպ, մի քանի օր այդ մեծ ուխտագնացութեան յիշատակները ապրելով եւ ապրեցնելով շուրջիններուն:

Նոր գիւղի մէջ եթէ հիւրութեան երթաս, այս տաք եղանակին, ամբողջ թաղը տեղեակ կը դառնայ. պարզապէս անոր համար որ յարկաբաժինները շատ աւելի փոքր են, քան՝ միւսները եւ պատշգամ[...]նախը անհրաժեշտութիւն կը դառնայ եւ փողոցին միւս ափը, առաւելագոյն [...]եց մեթր միայն հեռու է: Յաճախ կը պատահի որ քեզ պատշգամը տեսնելով, [...]ին եւ նոր ծանօթներ կը բարձրանան [...]ր, նեղ կացութեան մատնելով տանտ[...]ը որ առանց կորանցնելու իր ժպիտը, [...]ցիին քովէն նորանոր աթոռներ կը [...]ուցանէ:

Նոր գիւղացիները, չես գիտեր ինչպէս, անպայման կապ մը ունին Արեւմուտքի հետ. հո՛ս է որ առաջին անգամ կը ժամանեն Փարիզի, Լոնտոնի եւ Միլանոյի նորաձեւութիւնները, իրենց ամէնէն նախնական կայկոութեամբ եւ երկու ամիս վերջ, յղկուած եւ նրբացած կը հասնին Ազիզիէ, երբ Եւրոպայի մէջ արդէն դադրած են նորաձեւութիւն ըլլալէ:

Այլազգիներու ներկայութիւնը, հոս, գրեթէ 50 տոկոսով է, եթէ ոչ աւելի, եւ թաղը անհամար փոքրիկներու աղմուկով կը կենդանանայ մինչեւ ուշ գիշեր: Կարելի է առանց ձայնասփիւռ կամ հեռատեսիլ ունենալու, հետեւիլ բոլոր ծրագիրներուն, շնորհիւ դրացիներուն անչըր[...]ակայացութեան: Եթէ նշանտուք, ղըճա, կամ հարսանիք ըլլայ, ամբողջ թաղամասը կրնայ մասնակցիլ (բացի հրաւիրուած [...]աչերէն) իր տունը նստած:

Երեկոյեան -- գիշերային խօսակցութեանց նիւթերը ընդհանրապէս երկու ուղղութեամբ կը յառաջանան, ազգային եւ ընկերային: Առաջինը կը վերաբերի անշուշտ Արցախի դէպքերուն, որոնք յաճախ չափազանցուած կը հասնին, շնորհիւ անդադար ժամանող Հայաստանցիներուն որ մեծ մասով հոն տուներ կը վարձեն. եւ քանի Երեւանցին Հալէպցիէն աւելի բան չի գիտեր, անխնատեսներու չինծու կայութիւններով, այնպիսի մանրամասնութիւններ կը շարադրէ, որ ստիպուիս ամբողջ ուշադրութեամբ իրեն հետեւիլ, [...]ղձալ, արդահատիլ եւ ինչո՞ւ չէ՞ նաեւ օգնել իր բերած ապրանքները ծախելու եւ նորերը գնելու: Իսկ նոր գիւղին, որ [...]րդամիտ համբաւ կը վայելէ սրամիտ [...]րքի մը տակ, հարց կուտայ թէ Արցախի անունով հաւաքուող գումարները [...]ի ծառայեն «ՆԵՐՔԻ՞Ն ԱՐՑԱԽ»ի թէ [...]կատի ազատամարտիկներուն. այնուամենայնիւ [...]նդերձ կը ջանան ինքզինքնին համոզել որ մեծերը գիտեն օրինաւոր ճամբաներով իրենց նպատակին հասնիլ:

Ընկերային նիւթերը գործի շուրջ կը դառնան առ հասարակ: Ելեկտրական հոսանքի սուղ անջատումը բաւականին կը [...]անդարէ արհեստաւորներուն բնականոն արտադրութիւնը. տակաւին կայ նոր երեւոյթ մը որ հետզհետէ աւելի կը ըդ[...]ացուի եւ քանի -- քանի ընտանիքներ եւ հարազատներ կը թշնամացնէ. ժառանգական խնդիրները: Իրարու իրաւունքը ուտելու մրցակցութիւն մը կայ Հալէպի մէջ. կարեւոր չէ իրաւունք ունենալը, կարեւորը զօրաւոր եւ ազդեցիկ նեցուկ ունենալն է դուրսէն. եւ կրնաք երեւակայել թէ այս պատճառներով քանի -- քանի ընտանիքներ, հարազատներ, եղբայրներ դադրած են իրարու հետ հաղորդակցելէ, [...]ուած յաւիտենական քէն ... յաճախ [...]ման ոչինչի: Հալէպահայերը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու, օրէ օր կը հեռանան իրենց հմայքը կազմող ընտանեկան սրբութենէն. այս ուղղութեամբ մտահոգուող չկայ գաղութին մէջ. անտեղի ամօթխածութիւն մը պատճառ կը դառնայ որ անտեսեն իրականութիւնը, երանի տալով հանդերձ հին օրերուն:

Կան տակաւին, աղին -- անդին Քիւրտերու եւ Թիւրքմէններու մէջ ցրուած ընտանիքներ, որոնց մասին ոչ ոք կը մտահոգուի, բացի Թերեւս Գարակէօզեան եւ Ճինիշեան բարեսիրական զոյգ հաստատութիւններէն. Տէր -- Հայրերն անգամ տարեկան այցելութեան չեն երթար. պարզապէս մոռցուածներ են, որոնք յաճախ կը ստիպուին դրացի այլազգի տղուն հետ ամուսնացնել իրենց աղջիկ զաւակները, որպէսզի մղձաւանջէ մը ազատին...:

Հարկ է յիշել, արդար ըլլալու համար, այն փոքրաթիւ նրբաճաշակ, սուղ ճամբորդող, անգրիչ մտաւորականները, որոնց մօտ կարելի է գտնել թէ ճաշակ, թէ պարզութիւն եւ թէ տեղին զետեղուած արժէքաւոր իրեր, ուր մանելը հոգեկան հաճոյք կը պատճառէ: Այս դասակարգը ընդհանրապէս գաղութային կեանքէն եւ միութիւններէն մեկուսացած կ'ապրի, հայկական խակական արժէքներուն կառչած մնալով հոգեպէս եւ գործնականօրէն: Հալէպ չունի այս մակարդակի անձերու համար յարմար միջավայր եւ կազմակերպութիւն մը որպէսզի գաղութը կարենար օգտուիլ անոնց առաւելութիւններէն:

Հակառակ անոր որ Մայիս ամիսը շատոնց անցած է, քաղաքի փողոցներուն մէջ կարելի է տակաւին տեսնել ուշացած մայիսեան ուխտաւորներ. միայն կիներ եւ երիտասարդ աղջիկներ բնականաբար. ասոնց ուխտը կը կայանայ երկնագոյն փէշ մը հագուիլ (կը թուի թէ Աստուածամայրը արտօնած է նաեւ ճինզ եւ շորթ) եւ սպիտակ պարան մը անցընել որպէս գօտի եւ ամիս մը ամբողջ վրայէն չհանել: Յայտնի է որ լատինածէս ջերմեռանդութիւն մըն է, արաբ քրիստոնեաներու ճամբով մտած, եւ հետըզհետէ այնքան տարածուած մեր մէջ որ գօտիներու օրհնութիւնը սկսած են Տէր Հայրերը կատարել մեր եկեղեցիներուն մէջ. վաղը եթէ Սրբուհի Ռիթայի խորաններ ալ կառուցուին պէտք չէ զարմանալ կարծես Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին երէկ հիմնուած ըլլար եւ այնքան աղքատ որ ստիպուած ըլլար հին ծէսերու աւանդութիւններն ու ջերմեռանդական ձեւերը որդեգրելու, որպէս սնունդ իր զաւակներուն...: Եւ տակաւին չխօսիմ հոս -- հոն յայտնուող Տիրամօր նկարներու մասին, որոնց մենաշնորհն է ձէթ արտադրելը առատօրէն եւ յատուկ անձերու առջեւ միայն: Այս Կիրակի պատահեցաւ որ Ս. Քառասուն Մանկանց Աթոռանիստ Եկեղեցին երթամ, ազնիւ բարեկամի մը հարազատին քառասունքին առիթով: Թէեւ անկարելի եղաւ ազօթել եւ հոգեպարար արարողութեան հետեւիլ, բայց կրնամ ըսել որ անուղղակի օգուտ մը քաղեցի սորվելով թէ ինչպէ՞ս կը պատրաստեն Այնթապի տօլման, շնորհիւ մօտս գտնուող երկու միջին տարիքի շիք տիկիններու մանրամասն բացատրութիւններուն:

Օժիտի ցուցադրութիւնը նորութիւն մը չէր Հալէպի մէջ. ինչպէ՞ս ըսելու էր որ խօսուէր այդ մասին ... վարձելով քաղաքիս ամենալիւքս պանդոկէն սենեակներ եւ հոն ցուցադրել իր հարսնցու աղջկան օժիտը. այս է որ սկսած են կատարել, որպէս նորութիւն, մեր գաղութի ամիրաները, որոնց ստեղծագործական եռանդը այնքան առաջ գացած է, որ չեն վարանիր մեծամեծ խնճոյքներ սարքել, նոյն պանդոկին մէջ, իրենց զաւակին առաջին ածիլուելուն, մազ ներկելուն եւ այլն ... առիթներով:

ԱԶԳԱՅԻՆ: Սեպհական ազգի եւ ցեղի, ցեղական. հայրենի -- այս պարզ բացատրութիւնը կուտայ մեր բառարաններու նահապետը, Երից Վարդապետացը: Հալէպի մէջ միայն Առաջնորդարանն է որ երբ ԱԶԳԱՅԻՆ կոչես կրնաս հասկնալ սեպհական ազգի, հայրենի: Խօսակցութիւններու մէջ սուէպ կը լսուի Ազգային տղայ է բացատրութիւնը որ չես գիտեր ինչպէս կը նշանակէ միայն ճեմարանաւարտ կամ դաշնակցական. անոնք որ այս զոյգ յատկանիշերէ զուրկ են...ազգային չեն կրնար ըլլալ: Կան տակաւին ազգային վարժարաններ եւ նոյն թիւով եւ աշակերտութեամբ զուտ հայ վարժարաններ որոնց զլացուած է, չես գիտեր ինչո՞ւ, նոյն ցեղին պատկանելու իրաւունքը: Տարօրինակ չէ՞ մեր Հալէպը...:

Ամառնային դպրոց: Մեր փափկասուն մայրերը որ ամբողջ ձմեռը զանազան վարժութիւններ առած են իրենց զաւակները դպրոց ղրկելով, արձակուրդները հասնելուն կը խանդարուին, ամբողջ օրը տան մէջ ունենալով զիրենք, եւ կը սկսի խելայեղ վազք մը ամառնային դըպրոց մը փնտռելու. ի՞նչ ուզէ ըլլայ, միայն տեղ մը ուր կարենան գոնէ կէս օր տեղաւորել զիրենք. եւ որովհետեւ այդ ընթացքները քիչ մը դրամ, քիչ մըն ալ (ամէն հսկողութենէ հեռու) համակիրներ շահելու սէրվիսներ են, ինքնաբերաբար ամէնէն աւելի գործունեաները հայ բողոքականներն են եւ կուսակցական թեքում ունեցող ակումբները: Առաջինները Սուրբ Գիրքի ընթերցումներով եւ ամերիկեան (թարգմանուած) աղօթքներով եւ երկրորդները ուղեղալուաց քարոզչութիւններով, աշակերտութեան մօտ, քննութիւններէն վերջ մնացած մի քանի կաթիլ խելքն ալ կը ջրուեն, վերամուտին յոգնած եւ զզուած ներկայանալու համար դպրոցի մուտքին:

Բացօթեայ սրճարան: Մի քանի բարեկամներով, որոշում տուինք, ամբողջ յետմիջօրէ մը տրամադրել Սէպիլէն մինչեւ Միսլիմիէի բացօթեայ սրճարանները համառօտ այց մը կատարելու: Չէի խորհիր որ այնքան հետաքրքրական ըլլայ: Ահաւասիկ տպաւորութիւններս:

1. -- Յաճախորդներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ Հայերէ 18 -- 68 տարեկան:

2. -- Գրեթէ ամէնքն ալ պեխաւոր են. մօրուքաւորներու թիւը աւելցած է այս տարի:

3. -- Կան սրճարաններ ուր միայն թուղթ կը խաղան (խմա բախտախաղ), մեծ մասով գործի մասին կը խօսին, այս պարագային Արաբներու եւ Քիւրտերու հետ խառն կը նստին:

4. -- Հայկական երաժշտութիւնը գրեթէ վերցուած է մէջտեղէն. կը թուի թէ պահանջք չկայ:

5. -- Հրամցուած ճաշերը, արեւելեան են, եւ ամէն տեղ նոյնը. սրճարանին դիրքը աւելի նկատի կ'առնուի քան ճաշերու որակը:

6. -- Եթէ շիքէքը բոյներ քանդող որջն է եւ բամբասանքի աղբիւր, հայ կիներու, սրճարանը հայ մարդերու ժամադրավայրն է, գործի մարզին մէջ, շիքէքի դերը կատարող:

Եւ ընկերներով խորհրդածեցինք թէ ինչո՞ւ մեր այր մարդիկը, գործէն վերջ չեն սիրեր տուն երթալ ու նստիլ իրենց ընտանիքի անդամներուն, եւ զաւակներուն հետ ... եւ ի վերջոյ գտանք պատճառը: Եթէ Հայերը քաշուին սրճարաններէն կրնա՞ք երեւակայել թէ քանի -- քանի սրճարաններ պիտի ստիպուին գոցել իրենց դռները եւ պատճառ դառնալ հազարաւոր անգործներու...:

ԵՒՍԷԲԻՈՍ

ԴՈՂՈՒԹԻ ԴՈՂՈՒԹ

ՍԱՆ -- ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Յունիս 5--ին տօնուած է Հայաստանի անկախութեան հռչակման 75--րդ տարեդարձը, հովանաւորութեամբ տեղւոյն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Կոմիտէին: Բացման խօսքը կատարած է (անգլերէն) Եղիսաբէթ Զուլճեան: Հ. Յ. Դ.--ի խօսքը արտասանած է Անահիտ Ազատխանեան: Օրուան բանախօսն էր Եդուարդ Էլոյեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

ՆԻՒ -- ԵՈՐՔԻ Փլազա պանդոկին մէջ, Մայիս 4--ին տեղի ունեցած է «Մայրերու Օր»ուան տօնակատարութիւնը կազմակերպութեամբ՝ Նիւ -- Եորքի Ազգ. Առաջնորդարանի Տիկնանց յանձնախումբին, շուրջ 250 հիւրերու ներկայութեամբ: Տիկին Կիլտա Քիւփէլեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, սկսած է ճաշը, որու ընթացքին Մեսրոպ Արքեպիսկ. Աշճեան «տարուան մայրը» հռչակած է Տիկին Սիրուն Յովհաննէսեան: Մեսրոպ Արք. յայտնած է որ ան մայր է չորս զաւակներու, 14 թոռներու եւ 22 ծոռներու: Իր զաւակներէն մէկն է փրոֆէսէօր Ռիչըրտ Յովհաննէսեան եւ թոռներէն մէկը՝ Արտաքին նախկին նախարար՝ Րաֆֆի Յովհաննէսեան: Տիկին Ս. Յովհաննէսեան շնորհակալութիւն յայտնած է: Խօսք առած է նաեւ փրոֆէսէօր Ռ. Յովհաննէսեան:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՊԱՏՈՒԵԼԻ Ռ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ

Չորեքշաբթի, Յունիս 30, ժամը 19--ին, Իսիի «Արուեստներու եւ Համագումարներու Պալատ»ին մէջ, տեղւոյն երեսփոխան -- քաղաքապետը՝ Անտրէ Սանթինի ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր ի պատիւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ հովիւ՝ պատուելի Ռընէ Լեւոնեանի որ ըստ եկեղեցւոյ օրէնքին կը թողու շրջանի իր առաքելութիւնը լրացուցած ըլլալով տասնամեակ մը:

Հրաւիրեալներու հոծ բազմութիւն մը, ուր կը նկատուէին Հայ Առաքելական եւ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու հոգեւոր Պետերը՝ Գիւտ Արքեպիսկոպոս եւ Գրիգոր Եպիսկոպոս, կազմակերպութեանց եւ միութեանց ու մամուլի ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, խռնուած էր Ֆուայէն: Խօսք առնելով, Ա. Սանթինի, մեծարեց պատուելի Լեւոնեանը, յիշելով անոր տասնամեայ ծառայութիւնները ոչ միայն հովուական մարզին մէջ, այլեւ մարդասիրական եւ իրերօգնութեան գետնի վրայ: Ծնած Մարսէյլ, 1952--ին, ան իր առաջին պաշտօնը վարած է Լիոն, 22 տարեկանին եւ հոն մնացած 9 տարի, ապա անցած Իսի: Չէ գոհացած աւետարանով, այլեւ ներկայ եղած է հո՛ն, ուր պէտք է ներկայ ըլլալ, զօրակցութեան, մարդասիրական գործունէութեան համար: Երկրաշարժի օրէն -- 1988 Դեկտեմբեր 7 -- փոխնախագահ եղած է եւ նախաձեռնողներէն Ս. Օ. Ս. -- Արմենիի, հիմնած է Խաչուար փուր լ'Արմենիին:

Երեսփոխան քաղաքապետը, այս առթիւ ոգեկոչեց նաեւ Հայոց ողբերգական պատմութիւնը, Եկեղեցւոյ մեծութիւնը, շեշտելով թէ Հայ ժողովուրդը իր ինքնութիւնը պահած է շնորհիւ Եկեղեցիին, 1915--ի ահաւոր ցեղասպանութենէն ետք ալ, Հայաստանի ոտքի մնացած է: Ռընէ Լեւոնեան այսօր, կը հեռանայ իր պաշտօնէն սապաթիք տարի մը առնելով: «Ձեր բացակայութիւնը զգալի պիտի ըլլայ» ըսաւ քաղաքապետը որ Իսի քաղաքին մետալը շնորհեց պատուելիին, առ ի երախտագիտութիւն:

Շնորհակալութեան իր խօսքին սկիզբը, պատուելին յայտնեց որ այդ մետալը կը փոխանցէ իր կնոջ եւ երկու զաւակներուն որոնք միշտ իր կողքին եղած են իր աշխատանքներուն մէջ: Պաշտօնական հանդիսութենէ մը աւելի՝ բարեկամական հանդիպում մը որակեց հաւաքոյթը եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց ի տես բոլոր ներկաներուն, յիշեց նաեւ որ ուղերձներ ստացած էր անձնաւորութիւններէ որոնք չէին կրցած գալ եւ յիշեց ի մասնաւորի Խոսւար Պալատիւը եւ Տիկին Սիմոնն Վէյլ: Ողջունեց ներկայութիւնը Գիւտ Արք.ի, Գրիգոր Եպիսկոպոսի, քաղաքական, բարեսիրական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու և ընկերային բոլոր խաւերէ մարդոց, ներառեալ նախկին բանտարկեալներ, որոնք կազմած են իր շրջապատը: Յիշեց որ 10 տարի ետք, Հայ Աւետարանական Եկեղեցին կը հրաւիրէ իր հովուապետը որ շրջան փոխէ: Ինք առաջարկած էր որ այլ գործունէութեան մը գլուխն անցնի Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի տարածքին վրայ, մարդասիրական լայն շրջագծի մը մէջ, ինչ որ կանխահաս նկատուած էր եւ ուրեմն քիչ մը շունչ պիտի առնէր, բայց այդ տարին ալ ձեռնածալ պիտի չմնար: Աւարտաճառ մը պիտի պատրաստէ Սփիւռքի հայ դպրոցները առնելով որպէս նիւթ: Պատրաստակամութիւն յայտնեց ընդառաջելու բոլոր հրաւէրներուն, դասախօսութիւն թէ այլ ձեռնարկներ: Խօսեցաւ նաեւ իր յաջորդին մասին, որ իր եղբայրն է՝ Ժիլպէր Լեւոնեան, որ պաշտօնի գլուխ կ'անցնի Սեպտեմբեր 1--ին:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ քաղաքապետարանին միջազգային հարցերու պատուիրակին որ կոչ մը ըրաւ օգնելու Հայաստանի երախաներուն, յանուն Իսիի զուգորդ քաղաքի Կոմիտէին (Իսի զուգորդ քաղաք է Էջմիածնի հետ), հաղորդելով նաեւ որ Իսի քաղաքը իր մասնակցութիւնը բերած է 50 հազար Ֆրանքի նուէրով մը:

Այս ընդունելութիւնը շարունակուեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, հիւրասիրութեամբ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Կէլկէլեան,
Տէր եւ Տիկին Յովհ. Ալեքսանեան,
Ժիլպէր, Ալիս, Տանիէլը, Սերժ,
Տիկին Մանուշակ Տէր - Սահակեան
զաւակներն ու թոռները
ինչպէս նաեւ
Սահակեան, Տէր - Սահակեան, Մուսայեան, Պետոյեան ընտանիքները
եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, տալոջ, հօրաքրոջ, մեծ - հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԿԷԼԿԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տէր - Սահակեան, Պարտիզակցի) մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 5-ին, 95 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յուլիս 8, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին 15, rue Jean Goujon, Paris 8e
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ - Բոմփինայի գերեզմանատունը ժամը՝ 17.45-ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ի յիշատակ իր մեծ մայրիկին՝
Այրի Տիկին Վիքթորիա Մկրեանի
մահուան Գ. տարելիցին, իր թոռնիկը՝
Ֆրէտէրիք կը մաղթէ որ բոլոր մանուկները նման մեծ - մայրիկ մը ունենան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un :

WEEK-END DE DETENTE ET DE CONCERTATION

30-31 Octobre et le 1er Novembre 1993
à BELLEFONTAINE (Jura)
ouvert à tous les membres ainsi qu'aux symathisants intéressés par ses actions.
Prix : 300 F. le week-end + voyage
Date limite d'inscription : Fin Septembre auprès de chaque section ou au CA-Paris.

BOURSES AUX ETUDIANTS

La Croix Bleue des Arméniens de France accorde des bourses aux étudiants à partir de la 2ème année universitaire : présenter un dossier comprenant :
La Carte d'Etudiant
Inscription pour l'année à venir
Photocopies des diplômes.
Date limite du dépôt du dossier pour l'année 93/94 : 30 Septembre 1993.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 10, տօն Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՀ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

EREVAN

ՎԻԱ ԱՐՄԵՆԻԱ
VIA ARMENIA
- 56 40 40 -
ABOVIAN 14
hotel Yerevan

VIA ARMENIA organise en Arménie des excursions avec guide dans des sites selectionnés pour leur beauté et leur intérêt historique.

N'HESITEZ PAS
A VOUS ADRESSER
A SES SERVICES
DES VOTRE ARRIVEE

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 - 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 - 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 - 59 - 63 - 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 - 25 - 87 - 67
(3 - 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 - 29 - 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՎԻԼՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Յուլիս 11, Կիրակի
ժամը 12.30-էն մինչեւ 22.30

1. - Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:
2. - Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
3. - Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց:
4. - Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
5. - Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
Ա Ն Ի
նուագախումբի

Մուտքը ազատ է:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղս կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի կայան, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին:

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն:

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր.:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝
78 - 60 - 47 - 18

եւ Շ. Խօքախւզեան
78 - 23 - 75 - 13

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ի նպաստ «Արցախ»ի ստացած է նուէրներ փոխան ծաղիկի Եկեղեցւոյ քարտուղարուհի Տիկին Ռոզէթ Տէրվիշեանի հօր՝ Եզեկիէլ Փանանեանի (Միացեալ - Նահանգներ) մահուան առիթով. -

Տէր եւ Տիկին Կ. Փօլատեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մխաքեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Արթօլա Տուրիքեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Քօլոյեան, Պ. Մ. Էքմայեան, Պր. Հ. Կէօրտէպաք, Տիկին Կ. Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Քասպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ո. Կիւրլէք, Տէր եւ Տիկին Կ. Ասլանեան, Տիկին Ս. Զիլեան, Միւռոն Վարդապետ 50-ական Ֆր.:

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմինը եւ հոգաբարձութիւնը կը հաղորդեն Վալանսի եւ Շրջանի հայ հաւատացեալներուն թէ Յունիս 25-ի ընդհանուր ժողովը յետաձգուած էր լաւ ծրագիր - կանոնագրի, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով: Յաջորդ ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 9, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ

Ռիւ տը լա Սեսիլ, Վալանս

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի - նախընտրաբար - հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 - 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS
- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*
Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

ENSEIGNEMENT PROMOTIONNEL GRATUIT DE L'ARMENIEN

STAGE DU 12 AU 30 JUILLET
à l'U.G.A.B. — 118, rue de Courcelles, Paris 17e

A l'occasion de la parution de la première méthode audiovisuelle d'arménien, réalisée par Madame Hilda Kalfayan-Panossian et destinée aux écoles hebdomadaires de la diaspora, ainsi qu'à tous ceux qui désirent apprendre seuls l'arménien.

Peuvent participer à ce stage tous les élèves non-arménophones de 8-25 ans souhaitant apprendre rapidement **parler**, lire et écrire l'arménien.

Le stage se déroulera du 12 au 30 Juillet, tous les jours, sauf samedi et dimanche, de 10h à 12h30 et de 14h à 16h30. Madame Hilda Kalfayan-Panossian, auteur de la méthode audiovisuelle d'arménien assurera les cours.

Des cours de recyclage sont prévus le samedi 5 et le dimanche 6 Septembre pour ces mêmes élèves.

LES RESULTATS DU STAGE SERONT PRESENTES LORS DU CONGRES SCIENTIFIQUE ARMENIEN MONDIAL qui se tiendra à l'UNESCO, à Paris en Septembre.

POUR LES ENSEIGNANTS D'ARMENIEN
DES ECOLES HEBDOMADAIRES

Des conférences d'initiation à la méthodologie de l'enseignement audiovisuel sont prévus en Juillet.

Une pratique de l'enseignement d'arménien par la méthode audiovisuelle viendra compléter ces conférences d'initiation données par Madame Hilda Kalfayan-Panossian.

Pour les inscriptions *avant le* 7 *Juillet* et pour tous renseignements :
Tél. : 47. 50. 97. 51 / 48. 41. 49. 37

SIDON TRAVEL FRANCE
présente
VOL DIRECT CHAQUE JEUDI
PARIS - EREVAN - PARIS
à 3600 F
Pour renseignements et inscriptions contacter :
34, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES — Escalier A, 2e étage
75008 PARIS
TEL : 42 56 40 30
FAX: 42 25 41 21

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 8
JEUDI
8 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 18.101 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 68e ANNEE — N° 18.101

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՍԱՐԱՅԵՒՕ՝ ամէն մարդ ի մօտոյ պիտի մեռնի» կը յայտարարէ ԻՒՆԻՍԷՖ-ի բանբերը, պարզ հաստատում մը կատարելով: Բնակիչները խուճապի մէջ են, ջուր չկայ, աղբիւրները ցամքած են եւ տաքին պատճառաւ համաճարակի ալ վախ կայ: 12 տարեկանէն վար 60 հազար մանուկներ կան Պոսնիոյ մայրաքաղաքին մէջ, որ դեռ պէտք է տեղ տայ շուրջի գիւղերէն խուժող բնակչութեան: Յաւելեալ մարդասիրական օգնութիւնն ալ դժուարութեան կը բախի: Գաղթականաց Բարձր Գրասենեակը նիւթական ծանր կացութեան մէջ է: Սերպերը, երբ անցքի արտօնութիւն ալ տան թէ կը պահանջեն՝ 350 տոլար ծանր նկատուած բեռնակառքի մը համար, 240 միջին ծանրութեամբ եւ 140՝ կառքի մը: Յաւելեալ, Գաղթականաց Գրասենեակը կանոնաւոր կերպով ռումբերէ եւ ականներէ աւերուած ճամբաները կը շինէ եւ բոլորովին անընդունելի կը գտնէ անցքի այդ տուրքը: Մնաց որ իր նիւթականը լաւ չէ, ծրագիրը (3 միլիոն 800 հազար հոգիի օգնելու համար) գնահատուած էր 420 միլիոն տոլար եւ հակառակ զանազան երկիրներու խոստումներուն միայն 166 միլիոն վճարուած է:

ՏԻԿԻՆ ՏԱՆԻԷԼ ՄԻԹԵՐԱՆ ձեռնունայն վերադարձաւ Փարիզ, նախագահ Միլոսեւիչ բացատրած ըլլալով «Ֆրանս-Ազատութիւններ»ու նախագահուհիին որ Տրասկովիչի արգելափակումը ներքին հարց մըն է: Տիկին Միթերան կրցած է սակայն տեսնել դրագէտը որ վճռած է հացադուլով մեռնիլ: Դիմած է նոյնիսկ իր բժիշկներուն որ չփորձեն զինքը փրկել: Տիկին Միթերան որ նամակ մըն ալ տարած էր հետը նախագահ Միթերանէն, առաջարկած էր որ սերպ ընդդիմութեան պարագլուխը Ֆրանսա փոխադրուի խընամուելու համար: Միակ յոյսը որ կայ, Տրասկովիչը խնամող բժիշկներու նոր զեկոյցն է ուր կ'ըսեն թէ դրագէտը կըրնայ իր առողջութիւնը վերագտնել միայն հիւանդանոցային միջավայրի մը եւ լրատուութեամբ հարուստ շրջապատի մը մէջ»:

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ հաւաքուած են եօթը ամենէն հարուստ պետութեանց (Ժէ-7) ղեկավարները: Պէտք է կարենան նոր քայլ մը տալ ԿԱԹԹ-ի բանակցութիւններուն: Որոշ յոյսեր կային ժողովին բացման (Յուլիս 7) նախօրեակին, քանի նախնական համաձայնութիւն մը գոյացած էր առեւտրական մարզին մէջ: Ինչպէս ծանօթ է, Պալատիւր չընկերանար նախագահ Միթերանի: Երեք նորեր կը մասնակցին այս անգամ՝ Միացեալ-Նահանգներու նախագահը եւ Իտալիոյ ու Գանատայի նոր վարչապետները: 36 հազար ոստիկան կը հսկեն ապահովութեան եւ 6000 լրագրողներ ալ տեղւոյն վրայ փութացած են, հակառակ անոր որ շատ հաւանաբար՝ լեռը մուկ մը ծնի: Գլխաւոր հարցերէն է գործազրկութիւնը եւ ոչ ոք դարման մը կրնայ գտնել, բացի հաստատելէ որ թեքնիք յառաջդիմութիւնը որ մարդ խրագործեց օրէ օր զինքը աւելորդ դարձուց: Այս գետնի վրայ, մասնակցող երկիրները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն. – Միացեալ – Նահանգներ՝ 6,8%, Գանատա՝ 11,3%, Գերմանիա՝ 9,5%, (արեւմտեան կողմը՝ 5,4%), Ֆրանսա՝ 10,6%, Իտալիա՝ 10,4%, Ճափոն՝ 2,5%, Մեծն – Բրիտանիա՝ 11,4%:

ԵՐԶՆԿԱՅԻ շրջանի Պաշպաղլար գիւղին մէջ, 35 գիւղացիներ (30-ը՝ այր) գնդակահարուած են Երկուշաբթի, Յուլիս 5-ին: Թրքական Անատոլու գործակալութիւնը ՓՔՔ-ի կը վերագրէ այս հրացանաձգութիւնը, մինչ Քիւրտիստանի աշխատաւորներու Կուսակցութիւնը (ՓՔՔ) Թուրք բանակը պատասխանատու կը նկատէ: Թրքական աղբիւրներու համաձայն, քիւրտ անջատողականները մզկիթի մը մէջ համախմբած են բնակիչները, նախքան գնդակահարելն ու գիւղը կրակի տալը:

ՍՎԵՐԴԼՈՎՍԿԻ շրջանը (Ելցինի նախկին բերդը) «Ուրալի Հանրապետութիւն» հռչակած է ինքզինքը, պահանջելով Ռուսաստանի միւս 11 ինքնավար Հանրապետութեանց կարգը: Առաջին անգամ է որ ռուսական շրջան մը նման նախաձեռնութեան մը կը դիմէ:

ԱԲԽԱԶԻՈՅ (Վրաստան) ամբողջ տարածքին վրայ պատերազմական վիճակ հռչակեց Շեւարնածէ, երկու ամսուան ժամանակաշրջանի մը համար: Այդ ձեւով կը խորհի դէմ դնել աբխազ անկախապաշտներու յարձակողական գործողութիւններուն: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը ծանր է, զոհերու թիւը՝ մեծ: Ի՞նչ կը ներկայացնէ Աբխազիան: Ոմանք կ'ըսեն՝ «Նախ Ռուսերու մուտքը Սեւ ծով», ինչ որ կը բացատրէ Ռուսերու նեցուկը Աբխազներուն, որոնց համար՝ «երկիր մըն է, մե՛րը, գրաւուած Վրացիներու կողմէ»:

ԷԼՉԻՆԱ ՉՈՆԷՐ խօսելով «Միլլիյէթ»ի Մոսկուայի թղթակիցին հետ, ամբաստանած է Թուրքիան որ ճնշումի տակ կը պահէ Քիւրտերը ու կը պաշտպանէ սահմաններու անփոփոխելի ըլլալու թէզը: «Ոչ մէկ երկրի սահմանները անխախտելի են» ըսելէ ետք, տիկին Չոնէր առաջարկած է հանրաքուէով լուծում մը գտնել քրտական հարցին: Ան խօսելով նաեւ Ղարաբաղի մասին, Ազրբէջանն ալ դատապարտած է ոչինչի մը սիրոյն շրջանը ռազմադաշտի վերածելուն համար ու ըսած. «Ղարաբաղի մէջ քարիւղ չկայ. եթէ չորս տարի չպատերազմէին զայն գրաւելու համար, այսօր Թուրքիոյ ալ օժանդակութեամբ զարգացած երկիր մը կ'ունենային»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Օլէմփիքի տնօրէնը որ Վալանսիէնն փոխադրուեցաւ, քննութեան տակ առնուեցաւ «գործօն կաշառակերութեան» մեղադրանքով եւ արգելափակուեցաւ «հիւանդանոցի պայմաններու» տակ, իր առողջական, մանաւանդ հոգեկան վիճակին պատճառաւ: Մեղսակիցներուդ ժամուն մէջտեղ ելած է նաեւ Մայիս 20-ի մրցումին խրաւարարը որ նոր կ'անդրադառնայ թէ կասկածներ ունի այդ մրցումին պարկեշտ ընոյթին մասին:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 2 / 6)

ՆԱԽԱՐԱՐԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի Յուլիս 5-ի հրամանագրով Ուժանիւթի եւ Վառելիքի նախարար նշանակուած է Միւռոն Շիշմանեան:

**

ԱՅՑ՝ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

Յուլիս 2-ին Ֆրանսայի դեսպան Տիկին Տը Հարթինկ եւ դեսպանական խումբ մը

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԻՄ-ի ՏԵՒԱԿԱՆ ՅՈՅՑ...

ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՑՆԷ

Ազգային Ինքնորոշման Միաւորումը որոշեր է Յուլիս 7-էն մնայուն ցոյցի ձեռնարկել, պահանջելով ներկայ իշխանութիւններու հրաժարականը: Այս առընչութեամբ, Դատախազութիւնը, նըկատի առնելով որ ցոյցի կոչը եւ Հանրապետութեան նախագահին ուղղուած ԱԻՄ-ի նախագահական ատեանի բաց նամակի բովանդակութիւնը (զանգուածային գործողութիւններու կոչեր...), ինչպէս նաեւ այն որ ԱԻՄ-ի կազմակերպած նախորդ ցոյցերուն եւ երթերուն մեծ անկարգութիւններ տեղի ունեցած են, կը զգուշացնէ եւ կը յայտնէ որ նման գործողութիւններու պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ կազմակերպիչներուն վրայ: Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը հրապարակաւ կը դատապարտէ ԱԻՄ-ի այդ նախաձեռնութիւնը՝ «որպէս հերթական արկածախնդրական քայլ, որու նպատակն է ներկայի ծանր պայմաններէն ժողովուրդի դժգոհութեան վրայ բաւարարել իրենց իշխանատենչ նկրտումները»:

**

Յուլիս 6-ին, Հելսինքիի մէջ սկսած է միջ-խորհրդարանային վեհաժողովի լիակատար նիստը: Հայաստանէն կը մասնակցին Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան անդամ՝ Աշոտ Ոսկանեան եւ երեսփոխան Վարդգէս Պետրոսեան:

**

Ռազմական ճակատի վրայ, Ազրբէջանցիք կը յայտարարեն թէ Աղդամի շուրջ չորս գիւղեր ետ առած են, ընդունելով թէ բոլոր բարձունքները հայկ. ուժերու ձեռքն են եւ թէ Ազերիները մեծ կորուստներ ունին մարդկային գետնի վըրայ: Ֆայնանշիըլ Թայմզի համաձայն, Բաքու 2500 զինուոր ղրկած է եւ 20 հըրասայլ Աղդամի ճակատը:

Ռմբակոծուած են Հայաստանի Տաւուշի շրջանի Այգեպար եւ Մովսէս գիւղերը, 2 բնակիչ մեռած է եւ 4 ուրիշներ՝ վիրաւորուած:

ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ

Հնչակեան կուսակցութեան Ֆրանսայի շրջանի պատասխանատուներէն եւ գաղութիս հին ու սիրուած դէմքերէն, նաեւ դերասանի իր անցեալով, Նազարէթ Պշտիկեան քանի մը օր է հիւանդանոց փոխադրուած է, արեան ուղեղային խռնումի մը հետեւանքով: Բարեբախտաբար, վիրաբուժական անմիջական միջամտութիւնը առաջքն առած է բարդութիւններու: Այժմ, Պր. Նազարէթ Պշտիկեան, թէեւ միշտ խնամքի տակ կը մնայ, բայց վերագտած է ամբողջովին «դէյթունցիի իր տոկունութիւնը» ինչպէս ինք կը սիրէ ըսել: Կը մաղթենք որ արագ ապաքինումէ մը ետք, Ն. Պշտիկեան նորէն իր մասնակցութիւնը բերէ հայկական հանրային կեանքին, քանի, հակառակ իր դժուար պայմաններուն, միշտ ներկայ եղած է, ժողովներու թէ հաւաքոյթներու երբեք չխնայելով իր անձը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶՐԲԷՋԱՆԻ ՏԱՏԱՆՈՒՄՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թուրք մամուլը բաւական տեղ կը յատկացնէ Աղդամի ու Ֆիզուլիի շրջաններուն մէջ հայկական յառաջխաղացքին, հայկական յաջողութիւնները նկատելով Ազրբէջանի նոր ղեկավարութեան առաջին ձախողութիւնը: Ֆիզուլիի քաղաքապետը յայտնած է թէ Հայերու դիմադրելու յոյսը կորսնցուցած են, չեն գիտեր թէ որքան կրնան տոկալ եւ թէ զինուորական կարգ – կանոնը ամբողջովին խանգարուած է:

Թուրք մամուլին համաձայն, Ազրբէջանի պարտութիւնները պատճառ եղած են որ նախագահ Ալիեւ հեռաձայնէ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի, խնդրելով որ յարձակումներուն վերջ տրուի. ան կրկնած է նաեւ հաշտութեան իրենց առաջարկը:

Ազրբէջանի ցամաքային ուժերու նախկին հրամանատարը Անգարայի մէջ յայտարարած է թէ նոր վարչապետը երկիր մը ղեկավարելու անհրաժեշտ քաղաքական ու տնտեսական գիտելիքներէ զուրկ է: Ան ամբաստանած է նաեւ Հ. Ալիեւը որ ամէն ջանք թափած է երկրին առաջին մարդը ըլլալու համար եւ որ երկու ամիս առաջ համաձայնութիւն մը գոյացուցած է Հայերու հետ:

Ցիշեալ շրջանին մէջ հայկական յառաջխաղացքին Թուրքիա եւս ուշադրութեամբ կը հետեւի: Տնտեսական համագործակցութեան միջազգային կազմակերպութեան ժողովին Թուրք Արտաքին նախարարը իրենց մտահոգութիւնը յայտնած է Ազրբէջանի գրաւումին դէմ, իսկ իր նախարարութիւնը անընդունելի որակելով հայկական գրաւումները, կոչ ըրած է որ միջազգային հանրութիւնը դատապարտէ զանոնք:

**

Քաղաքական գետնի վրայ, Թուրքիոյ համար փակուած է Էլչիպէյի շրջանը. Ալիեւի հանդէպ վերապահութիւններն ալ կորսնցուցած են առաջին օրերու թափը: Թուրքիա յայտնապէս Ազրբէջանի նոր ղեկավարութեան մէջ իրեն աւելի մօտ կը նկատէ Ալիեւը, քանի որ ան փորձառու ղեկավար մը ըլլալով, պիտի կարենայ բարեխառն մակարդակի վրայ պահել իր յարաբերութիւնները թէ՛ Մոսկուայի, թէ՛ Անգարայի հետ: Մինչ Հիւսէյնով կը նկատուի ուղղակի Մոսկուայի մարդը:

**

ՀԱՅԵՒՔԻՒՐՏ ԶՈՒԳԱՀԵՌ ՄԸ

Յուլիս 7-ի «Հիւրրիյէթ»ին մէջ Էրթուղրուլ Էօզքէօք գրելով քրտական վերջին արարքներուն մասին, կ'ըսէ թէ անոնք կը յիշեցնեն 1915 – 16-ի հայկական ընթացքը: Այդ թուականներուն Անատոլուի Հայերն ալ թուրք եւ քիւրտ բնակչութիւնը վտարելու նպատակով գիւղերու վրայ յարձակումներ կը գործէին ու բնակիչները կը սպաննէին: Սակայն պատմութիւնը վկայ է որ այդ ընթացքը յաջողութեան չի տանիր, ինչպէս եղած է Հայերու պարագային. անոնց արարքները պատճառ եղան Անատոլուէն իրենց վտարումին:

Այս զուգահեռը յօդուածագիրը կ'առաջնորդէ եզրակացնելու որ «պատմութեան մռայլ այս օրինակներր կրկնել ոչ Քիւրտերուն, ոչ ալ Թուրքերուն օգուտ մը կրնայ ունենալ»:

ՈՐ՞Ի ՊԻՏԻ ԾԱՌԱՅԷ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՉ ՀԱՅԿ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ» ԿԱՄ ԱՐՋՈՒ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԿ

Հայաստանի անկախութեան «բարիք»-ներէն մէկն է Ամերիկեան Համալսարանը: Երրորդ աշխարհի բազմաթիւ երկիրներ մինչեւ այսօր իրենց բաժինը ստացած են անոր նախատիպարներէն: Մասնոր ու ընկերային յեղաշրջում տարող ընկերութիւններու յամառ ընկերակիցները եղած են այդ համալսարանները, նոր կազմաւորուող ազգային մեծութեններու Ամերիկեանին մասնակցութիւնն ալ ապահովելով. թէ այդ մասնակցութիւնը ի՛նչպէս ու ի՛նչով կը փոխարինուի, դժուար չէ գիտնալ:

Այսօր վարդը հասած է Հայաստանի ուր արդէն կը գործէ նոյն հաստատութիւնը, սա տարբերութեամբ որ ինչպէս կը գրէ Լեւոն Լաճիկեան «Ազգ»ի Յունիս 18-ի թիւին մէջ, «այլ երկրներում մինչ ամերիկեան համալսարանների ստեղծողները «զուտ» Ամերիկացիներ են՝ յաճախ որեւէ կապ ունեցող տուեալ երկրի հետ, մեզ մօտ նմանատիպ ուսումնական հաստատութիւն ստեղծելու գաղափար յղացողները ու իրագործողները Ամերիկահայերն են». պարզէն աւելի պարզակնի մեր այս կեցուածքը որ անայլայլ կը մնայ նոյնիսկ երբ մեր կորուստն է խնդրոյ առարկայ, աւելի ճիշդ՝ յառկայէ՛ս այդ պարագային, զարմացնող ոչինչ ունի. զարմանալի է միայն առոր բացատրութիւն մը տալու հարկը զոր զգացած է համալսարանի ռեկտորը՝ Միհրան Աղբաբեան ու նոյնինքն տրուած բացատրութիւնը, թէ իրենք «քիչ մը աւելի նուիրուած են ամերիկեան մեթոտներու եւ հայկականի համեբաշխ յարաբերութիւններուն»:

Այդ «նուիրումը» 200 ուսանող ապահոված է համալսարանին, որ առ այժմ ունի երկու բաժին. ճարտարագիտական եւ գործավարութեան: Ուսանողներէ 20-ը միայն Երեւանէն չեն. երեքը եկած են Վրաստանէն, մէկն ալ Բաքուէն: Անոնց արտօնեալի վիճակը կ՛ըսէ թէ «կիսով չափ արդէն Ամերիկայում են զգում: Թաքցնելու էլ ոչինչ չունեն. մեծ մասն այստեղ է գալիս ապարտելուց յետոյ «նոր աշխարհ» մեկնելու ակնկալութեամբ»: Մեղադրական ոչ իսկ հիւլէ մը պէտք է ընկերանայ այս հաստատումին. երկրի մը մէջ ուր ամէն կարգի նեղութիւններ մինչեւ իսկ ամուսնական ծանուցումներով արտագաղթելու առիթ փնտռելու կը մղեն, տարբեր արդիւնք պիտի չտար անշուշտ իշխանութիւններու հիւրընկալութեան արժանացած ամերիկեան համալսարանը: Ոչ ամերիկեան մեթոտներու նուիրեալները, ոչ ալ պատկան իշխանութիւնները ուզած են յապաղեցնել զայն. առաջինները չեն համբերած Երեւանէն դուրս յառուկ ուսումնահամալիրի կառուցման իսկ, եւ երկրորդները ոչ մէկ անպատեհութիւն տեսած են հաստատութեան տրամադրելու Բաղրամեան պողոտային վրայ Սա. Շահումեանի անունը կրող պալատը: Աւելորդ է այսքանէն ետք կարդալ թէ «այստեղ տիրող իրավիճակը ամենեւին չես համեմատի ոչ միայն մասնաւոր, այլեւ մեր պետական համալսարանի հետ որի անլոյս միջանցքներն ու խոնաւ լսարանները, պոկուած տախտակներն ու գանաթափ առաստաղները, մեղմ ասած, չեն նպաստում ուսումնական տրամադրութեան»:

Հոն կարելի չէ մուտք գործել առանց անձնաթուղթի. «չէնք մտնող իւրաքանչիւր ոք պիտի գրանցուի պահակների մօտ եւ տեղեկացնի թէ ո՞ւմ մօտ և որքա՞ն ժամանակով է գնում»: Հին վարչակարգին օրով երեւանեան պանդոկներուն յատուկ այս գործընթացը նոյնքան բծախնդրութեամբ կը կիրարկուի՞ արդեօք օրինակ, վարչապետարանին մէջ...:

Համալսարանը 13 դասախօս ունի որոնց հինգը Հայաստանէն են: Ծագումով Պոլսեցի, ներկայիս ամերիկարնակ, Արիզոնայի համալսարանին երիտասարդ դասախօսներէն Արա Արասլեան հոն ճարտարագիտական հետազօտութեան կեդրոնի փոխ-տնօրէնն է. ամերիկեան մեթոտներու այս մէկ նուիրեալն ալ դասախօսական աշխատանքէն զատ, հետազօտական կեդրոնին հետ կը ջանայ գիտահետազօտական գործընթացի մէջ ներգրաւել տեղացի մասնագէտներ եւ զիրենք յարաբերութեան մէջ դնել իրենց ճիւղի օտար գործընկերներու հետ: Անոնք վերջերս մրցում մըն ալ կազմակերպած են ու ընտրած 12 Հայ գիտնականներ որոնց ամէն մէկուն 400 տոլար կը տրուի գիտական գործունէութեամբ զբաղելու համար:

Համալսարանը այս տարի կուտայ իր առաջին շրջանաւարտները, որոնցմէ «չորսին նախատեսւում է ուղարկել Ամերիկա, շարունակելու ուսումը, ստանալու տոքթորայի գիտական աստիճան», որմէ ետք կ՛ըսուի թէ պիտի վերադառնան որպէս դասախօսներ, նոյն հաստատութեան մէջ...:

Որպէս աչքի փոշի մէջբերուած նման սրտայոյզ յայտնութիւններ չեն յաջողիր քօղարկել արմատական հարցական մը որ կը ծագի էջին ընթերցումէն. ինչպէս կը գրէ Լեւոն Լաճիկեան, «ճիշդ է որ տրուող մասնագիտութիւնները տեսականօրէն շատ կարեւոր են, բայց գործնականում դրանք առայժմ անկիրառելի են: Որտե՞ղ պիտի նրանք օգտագործեն իրենց գիտելիքները շարժակայուն շինարարութեան կամ գործավարութեան գծով: Ո՛չ բնականոն շինարարութիւն է տարւում, ո՛չ էլ շուկայական յարաբերութիւններն են ցանկալի արագութեամբ ընթանում»: Երբ այս է կացութիւնը, բնականաբար շրջանաւարտները պիտի փնտռեն իրենց գիտցածը արժեւորելու այլ միջավայր ու երկար պիտի չտեւէ այդ փնտռտուքը. նման հաստատութիւններ երկրի մը երիտասարդութեան լաւագոյն տարրը կ՛ընդունին որպէս ուսանող ու այդ արժէքաւոր խաւն է որ Հայաստանի հատուցումը պիտի ըլլայ «Ամերիկայի քիչ մը աւելի նուիրուած Ամերիկահայերու» ձեռներէցութեան: Կարելի է՞ չձայնակցիլ յօդուածագրին, երբ հարց կուտայ. «այդ դէպքում, ո՞րն է, իրօք, այս համալսարանի տուած իրական օգուտը»:

Հիմնական հարցը, անգամ մը եւս, անդրանց չէ բերուած ճիշդ ժամանակին, այսինքն՝ համալսարանին ծրագրաւորման շրջանին: Այդ հաստատութեան արտօնութիւնը տուող պատկան իշխանութիւնները — եթէ անշուշտ արտօնութիւն խնդրող գտնուեցաւ — ի՞նչ նկատումներ ունեցան արդեօք հաւանութիւն տալու համար: Կարելի չէ՞ր օրինակ, փոխ առաջարկով մը ապահովել որ բացուելիք համալսարանը առաջին հերթին Հայաստանի՛ պայմաններուն պահանջած տարրերը պատրաստէր: Կամ կարելի չէ՞ր համաձայնութեան մը յանգիլ որով կարգի դրուէր, ժամանակակից պահանջքներու համապատասխան հաստատութեան մը վերածուէր Հայաստանի պետական համալսարանը որ անլոյս միջանցքներէ ու խոնաւ լսարաններէ աւելի առաջնահերթ կարիքներ ունի:

Կարելի էր հաւանաբար, եթէ ազգ. արժանապատուութիւնը իմաստ մը ունեցած ըլլար, եթէ մեր հայրենակիցները իրենց ներկայի հայրենիքին հանդէպ սնուցած նուիրումէն բաժին մըն ալ հանէին իրենց պապերու հայրենիքին. եւ մանաւանդ եթէ գիտակցէին այդ հայրենիքին օգտակար ըլլալուն ու զայն գաղութի վերածելուն տարբերութեան:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳԼԻՆԹԸՆԻ ՄԺԵՂԻ ԽԱՅԹՈՑԸ

Ս. Հիւսէյնի դէմ Նախագահ Գլինթընի պատժիչ վերջին արարքին համաձայն չէ «Նիւ Եորք Թայմզ»ը: «Ծիծաղելի» վերջին ռմբակոծումը իսկական որեւէ մարտավարութեան արդիւնք չէր:

Նախագահ Պուշի դէմ Իրաքի կողմէ ծրագրուած մահափորձը որ Ծոցի պատերազմին պատճառած վնասին ու չարիքին վրէժը պիտի լուծէր, երբ յայտնի դարձաւ Միացեալ — Նահանգներու նախագահին, այս վերջինս հակազդելու ամէնէն մեղմ մէկ միջոցը ընտրեց:

Կրնար հրթիռներու նոր գործատան, կամ քիմիական գործատուներու, հիւլէական կառոյցներու վրայ օդային յարձակումներ հրամայել. կրնար ռմբարձակներ ղրկել Թուրքիոյ իր խարիսխներէն, ոչնչացնելով Սատամ Հիւսէյնի բռնատիրութեան յենակ հանրապետական պահակազօրքը, որուն զրահապատ կառքերն ու հրասայլերը պատերազմի պատրաստ դիրքի մէջ կը պահուին, պաշտպանելով Քիւրտերու եւ Շիիներու:

Տակաւին կրնար Իրաքը զրկել ելեկտրականութենէ ու նուազեցնել քարիւղի արտահանումը ինչ որ վտանգի կ՛ենթարկէր Ս. Հիւսէյնի իշխանութիւնը: Այս միջոցներէն ոչ մէկը կը կարօտէր ՄԱԿ-ի վաւերացումին: Սակայն Նախագահ Գլինթըն ընտրեց երեւութապէս ուժգին հակազդեցութիւն մը. տասնեակ մը հրթիռ արձակեց շէնքի մը վրայ երբ բնակիչները մեկնած էին:

Ատիկա գնահատուեցաւ չափաւորներու կողմէ, որպէս թէ ամերիկացի նախագահի մը կեանքը միջին չափի գրասենեակներու շէնքի մը համարժէք էր:

Մինչդեռ երբ Պետութեան նախագահ մը կը ջանայ ուրիշ նախագահ մը սպաննել, ատիկա պատերազմական արարք մըն է: Եթէ ստուգուած ըլլար թէ Գասթրօ հրահանգած է նախագահ Քենըտիի սպանափորձը, ձեռնարկ պատճառ զօրքը շարժման պիտի մղէր Հաւանայի իշխանութիւնը տապալելու համար:

Ամերիկայի Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդը կը շարժի լրատուական թելադրանքներով եւ ոչ վճռական: Գլինթընի պաշտօնակիցները աւելի մտահոգ էին բնակիչներու զոհերու նկարներուն գործելիք ազդեցութեան մասին, քան Իրաքի իշխանութեան վրայ գործուելիք ազդեցութեան: Նոյնպէս, մինչ Սպիտակ տունը կեդրոնացած էր վճռական հակադարձութեան հեռատեսիլի պաստառներու գործած ազդեցութեան վրայ, ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ հարցին ռազմավարական կողմով:

Սատամ Հիւսէյն եւ Սուրիոյ Նախագահը Ասատ կը խրախուսեն Քիւրտերու Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ հակաթուրք գործունէութիւնը: Ատիկա կը վտանգէ Գերմանիոյ օտար բանուոր Թուրքերու եւ Քիւրտերու յարաբերութիւնները:

Սատամ Հիւսէյն ունի իր ծրագիրը, բայց ոչ Գլինթըն: Ատիկա է թերեւս պատճառը որ Միացեալ — Նահանգներ կը գործէ յանկարծական մղումներով: Մինչ ամերիկեան օդանաւերը մեկնելով Թուրքիոյ իրենց խարիսխներէն, կրակ կը տեղային Պաղտատի վրայ, ամերիկացի դիւանագէտները կրնային Անգարայի նոր կառավարութեան ու քիւրտ մեծամասնութեան ներկայացուցիչներուն հետ համաձայնութիւն մը գոյացնել, գահընկէց ընելու համար Ս. Հիւսէյնը:

Բայց թերեւս ատիկա շատ բարդ հարց էր իրենց համար, կամ կը կարծէին որ ծիծաղելի արարքներ պիտի ընդունուին որպէս վճռականութեան արտայայտութիւն. կարելի է մտածել նաեւ թէ Միացեալ — Նահանգները պետական անհատներու հետ վարուելուն կերպը գիտեն, անոնց չափաւոր պատասխաններ տալով, փոխանակ անմոռանալի դասի մը:

Եթէ ամերիկեան իշխանութիւնը կը գոհանայ Հիւսէյնի տրուած այս խեղճուկ պատասխանով, այս վերջինը անկասկած ճիշդ հասկցած է ըսուածը. այն թէ կարելի է առանց մեծ վտանգի ենթարկուելու մահափորձի դիմել Միացեալ — Նահանգներու նախագահի մը դէմ, կամ ամերիկեան քաղաք մը օդը հանել:

ՔԱՂՀԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ ՄԱՏՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ 30-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ԼԻՈՆ («Յառաջ»). —

Գաղութի մը պատմութեան մէջ կան կարեւոր դէպքեր կամ իրադարձութիւններ որոնք տեւական դրոշմ մը կը թողուն հաւաքական յիշողութեան մէջ: Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ կառուցումը այդ անջնջելի յիշատակներէն մէկն է անտարակոյս եւ այդ ոչ միայն Լիոնցիներուն, այլեւ՝ շրջանին ողջ հայութեան համար: Արդարեւ այդ աղօթավայրին շինութիւնը միաժամանակ պիտի ծառայէր եւ՛ բաւարարելու շրջանի հայ հաստատեալներուն հոգեւոր կարիքները եւ հաստատելու մեր գաղութին «յաջողութիւնը»: Լիոնի հայկական գաղութը 1918-էն սկսեալ ունէր իր եկեղեցական վարչութիւնը եւ հոգեւոր հովիւները, սակայն պաշտամունքի իր տունները վիճակը կախուած կը մնար հաւատացեալներուն ունեցած, կամ աւելի ճիշդ չունեցած, նիւթական միջոցներէն, ու Լիոնի մէջ հաստատուած իրերայաջորդ երկու «Եկեղեցիներն» ալ ունէին համեստ չըսելու համար աղքատիկ տեսք:

1963-ին Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ օծման գաղութը որ աստիճանաբար իր գաղթականի կարգավիճակէն դուրս կուգար, կ՛օժտուէր վերջապէս դմբէթաւոր աղօթատունով մը իր յարակից «Ազգային Տուն»ով:

Թխթեղածածկ մատուռներուն ժամանակը անցած էր այլեւս եւ քաղաքին բոլոր կազմակերպութիւններն հոն պիտի գտնէին իրենց բնական օթեւանը: Պուալոյի եւ Ռիւ տիւ Փանսիոնայի խաչմերուկին կառուցուած նոր համալիրը որ դրեթէ երկու սերունդներու երազանքն էր կ՛իրականանար շնորհիւ բոլորին աջակցութեան, ծեր, երիտասարդ, կուսակցական եւ ոչ կուսակցական, խարբերդցի, վանեցի, մալաթիացի կամ արաբկիրցի... բոլորն ալ համախմբուած «Եկեղեցւոյ կառուցման յանձնախումբին մէջ, «երիտասարդաց» եւ «կանանց» իր զոյգ ենթայանձնախումբերով: Իրականութեան մէջ ցեղասպանութեան վերապրողներն ու իրենց զաւակները կը վերատէին իրենց «փոքրիկ հայրենիքը» ինչպէս որ կը գրէր այդ օրերուն տեղական մամուլը:

Քանի մը տարիներ առաջ այս ձեռնարկը ստացած էր Գէորգ Զ. Կաթողիկոսին օրհնութիւնը, ինչպէս որ կը վկայեն Հայրապետական հետեւեալ խօսքերը. - «Լիոնի տարագիր, աշխատաւոր, հաւատաւոր հայկական գաղութի Ազգային Տուն ունենալու ցանկութիւնը, ինչպէս նաեւ ներկայ ազգային ընտրեալ վարչութեանց «վճռական որոշումը սեփական եկեղեցի, դպրոց, մատենադարան, եւ հանդիսարան ունենալու», Մեզ՝ ծերունի հայրապետիս, աննկարագրելի հոգեկան հաճոյք եւ մխիթարութիւն է պատճառում: ... Լիոնի հայկական գաղութի եկեղեցի կառուցանելու որոշումը անփոխարինելի մի ձեռնարկ է իր ազգային գոյութիւնը, իր հայութիւնը պահպանելու համար» (1):

Կաթողիկոսական կոնդակին հրատարակութենէն ճիշդ տասը տարի յետոյ ձեռամբ Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի կը կատարուէր եկեղեցւոյ նաւակատիքն ու օծումը 1963 Յունիս 30-ին: Սերովբէ Արք. օրուան իր քարոզին մէջ նոյնպէս կը շեշտէր Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ «զոյգ առաքելութիւնները». «այսօր պատմական թուական մըն է Լիոնի հայութեան համար, վասնզի տասը տարիներու մեր յոյսերը, մեր ակնկալութիւնները վերջապէս արդիւնք մը տուին: Այսօր աղօթքներով, շարականներով եւ Սուրբ Միւռոնի օգնութեամբ օծեցինք Եկեղեցին, որ ամէնէն առաջ Աստուծոյ տունն է, յետոյ մեր ազգային տունն է, ինչպէս նաեւ ձեր տունն է: Հոս պիտի մկրտուին ձեր զաւակները

եւ մեր ննջեցեալները պիտի արժանանան Աստուծոյ աղօթքին» (2) :

Եւ այդպէս ալ եղաւ, ու կը շարունակուի առ այսօր, քանի որ Ս. Յակոբի աւազանին մէջ հարիւրաւոր հայ մանուկներ սնացան եւ ամէն շաբաթ կը ստանան մկրտութեան խորհուրդին պարգեւը եւ այն «Սրբալոյս Միւռոնը» որով անոնք կը շղթայուին անհետացած սերունդներուն եւ աշխարհասփիւռ իրենց ազգակիցներուն հետ :

Կարելի չէր անշուշտ չտօնել նման դէպքի մը տարեդարձը, սակայն նկատի ունենալով Հայաստանի եւ յատկապէս Արցախի ծանր վիճակը, Նորվան Եպիսկոպոս եւ եկեղեցական վարչութիւնը որոշեցին հանդիսութիւններուն թիւը սահմանափակել :

Յոբելենական տարին ինչպէս որ ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն բացուեցաւ Մայիս 18-ին (3) Հայրապետական Պատուիրակին այցելութեամբ եւ պիտի փակուի Դեկտեմբեր 19-ին, Սուրբ Յակոբի աւանդական տօնախմբութիւնով :

Յունիս 27-ին, Եկեղեցւոյ օծման 30-ամեակի առթիւ, Լիոնի գաղութը կ'ընդունէր իր նախկին հոգեւոր հովիւը՝ Դաւիթ Արք. Սահակեանը (այժմ Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքին Լուսարարապետ) :

Եկեղեցւոյ կամարներուն տակ հաւաքուած էին բազմաթիւ Լիոնցիներ, «հիներն ու նորերն» խառնուած : Արքեպիսկոպոսին քարոզէն առաջ Նորվան Եպիսկոպոս խօսք կ'առնէր եւ կ'անդրադառնար Եկեղեցւոյ շինութեան պատմականին մասին յիշելով նախկին սերունդին համախմբութիւնն ու նուիրումը : Իր խօսքը կ'աւարտէր հետեւեալ ձեւով . – «համայնքի մը բարգաւաճման եւ գոյութեան շարունակութիւնը երաշխաւորած է ծառայութեամբ : Բոլոր անոնք որոնք պաշտօնի կը կոչուին, ըլլան անոնք եկեղեցական, կամ աշխարհական, պէտք է գան պաշտօնի վրայ ծառայելու հոգեբանութեամբ եւ ո՛չ թէ ծառայութիւն ընդունելու» :

Հուսկ օրուան իր պատգամը կու տար պատարագիչը :

**

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Պատարագէն յետոյ ներկայ հասարակութենէն մէկ մասը կ'անցնէր Ազգային Տան հանդիսութեանց դահլիճը ուր Եկեղեցւոյ վարչութիւնը կազմակերպած էր հացկերոյթ մը ի պատիւ Դաւիթ Արք.ի : Ներկայ էին Ազգային Միութեան պատուոյ նախագահ Պր. Սեպուհ Սարեան եւ իր կինը, ներկայ վարչութեան անդամները ինչպէս նաեւ Լիոնի հայկական կազմակերպութիւններէն ներկայացուցիչներ :

Ճաշին կը մասնակցէին նաեւ Հայաստանի հանրապետութեան ժամանակաւոր գործակատար Վահան Տէր - Ղեւոնդեան եւ իր կինը, Երեւանի քաղաքապետն իր [illegible] մը գործակիցներուն հետ որոնք Լիոն կը գտնուին Մինչել Նուարի եւ Լիոնի թաղապետութեան հրաւէրով :

Սովորութեան համաձայն ամբողջ ճաշին ընթացքին բազմաթիւ ճառեր խօսուեցան, որոնց մասին կարելի չէ մանրամասն անդրադառնալ ... Երեսնամեակին նուիրուած այս հանդիսութեանց ամենայուզիչ պահը եղաւ «Սուրբ Ներսէս Շնորհալի» կաթողիկոսական շքանշանին յանձնումը Լիոնի ծանօթ եւ ամենասիրուած ազգայիններէն Պր. Վաղինակ Միքաճեանին : Շնորհման կոնդակին ընթերցումը կատարեց ծուխիս հոգեւոր հովիւը՝ Իսահակ Քահանայ Հէքիմեան : Անկէ յետոյ Նորվան Եպիսկոպոս յանուն Վազգէն Հայրապետին, Պր. Միքաճեանին կուրծքը կը զարդարէր, յիշեցնելով ենթակային ազգային, մարդկային եւ կրթական բոլոր ծառայութիւնները : Իր պատասխանին մէջ Պր. Միքաճեան շնորհակալութիւն կը յայտնէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, ինչպէս նաեւ Նորվան Եպիսկոպոսին եւ Եկեղեցական վարչութեան, որոնք Հայրապետին դիմած էին այս շքանշանը խնդրելու համար :

Իր սովորական սրամտութեամբ լեցուն ճառին մէջ փակագիծ մը բանալով, Պր. Միքաճեան յատուկ շեշտով մը ոգեկոչեց. «այն երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները որոնք ամէն օր Հայաստանի սահմաններուն վրայ իրենց կեանքը կը զոհեն կերտելու համար Հայոց Պետականութիւնը» : «Մենք շատ փոքր Հայեր ենք անոնց բաղդատմամբ» աւելցուց ան : Եզրափակիչ խօսքը արտասանեց Դաւիթ Արք., նախ անդրադառնալով Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ շինութեան բոլոր դերակատարներուն եւ յետոյ շեշտելով Երուսաղէմի կարեւորութիւնը Հայերուն համար : Արքեպիսկոպոսը կոչ ըրաւ ներկաներուն Սուրբ Երկիր այցելելու ոչ միայն որպէս ուխտաւոր, բայց նաեւ որպէս Հայ, մեր զօրակցութիւնը յայտնելու համար տեղւոյն հայութեան եւ յատկապէս Սուրբ Յակոբի միաբանութեան որ ամէն ջանք կը թափէ պաշտպանելու եւ պահպանելու համար հայ եկեղեցւոյ իրաւունքները Սուրբ տեղեաց վրայ :

30-ամեակի հանդիսութիւնները կը շարունակուին աշնան : Նախատեսուած են ցուցահանդէս մը, համերգներ, դասախօսութիւններու շարք մը եւ կրօնական արարողութիւններ :

ԿՈՐԻՒՆ

(1). -- Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի կոնդակը Լիոնի եւ Շրջակայքի Ազգային Միութեան կեդրոնական վարչութեան եւ Հայ ժողովուրդին. 1953, Ապրիլ 20 :

Տ. Տ. Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի կեանքը եւ գործունէութիւնը, 181 էջ :

Մայր Աթոռ, Սուրբ Էջմիածին, 1955, էջ 172 – 174 :

(2). -- «Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ օծումը» :

Էջմիածին, Յուլիս -- Օգոստոս 1963, թիւ 44 -- 45 :

(3). – Տե՛ս՝ «Յառաջ»ի Մայիս 2-ի թիւը :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 20, Կիրակի, կէսօրէ վերջ Մոնմորանսիի «Տաթեւ» վարժարանի համակիրները, ծնողքները եւ աշակերտները կրկին համախմբուած էին դպրոցին հաւաքավայրը փակելու համար 1992 / 1993 տարեշրջանը :

Նախքան տղոց արտասանութիւնները, վարժարանի տնօրէնուհին եւ ուսուցչուհին Ս. Մոմճեան ըրաւ կարգ մը թելադրութիւններ, մասնաւորաբար կրկին ծանրացաւ սահուն ընթերցանութեան վրայ որուն շնորհիւ հաճոյք պիտի առնեն կարդալով, պիտի հասնին ճիշդ մտածելու, ճիշդ գրելու եւ ճիշդ խօսելու. եւ սակայն դժբախտաբար, մեր աշակերտները չեն փափաքիր ժամանակ յատկացնել իրենց տրուած պարտականութենէն զատ տարբեր ընթերցումի :

Աշակերտները արտասանեցին՝ Ա. Իսահակեանէ, Աշուղ Ջիւանիէ, Յ. Թումանեանէ, Դ. Վարուժանէ, Ս. Կապուտիկեանէ, Խ. Դաշտենցէ հատընտիր քերթուածներ : Փոքրերէն մէկը դաշնակի վրայ նուագեց հաճելի երկու կտոր : Այս տարի վարժարանը ունէր պաշոյի երեք աշակերտ, որոնցմէ մին օփսիոն (ընտրութիւն) ըլլալով առած էր հայերէնը : Երկրորդը առաջին լեզու, երրորդը երկրորդ լեզու : Իրենցմէ տեղեկացայ թէ երեքն ալ շատ դիւրութեամբ անցուցեր էին քննութիւնը եւ լաւ նիշեր ունեցեր, գիտենք հարցաքննողներու տուած հաւաստիքին համաձայն : Ես, անձնապէս պիտի փափաքէի եւ նախընտրէի որ աւելի քիչ թիւ ունենային, բայց իրենց քննութիւնը անցնէր աւելի դժուար . գիտակցէին թէ հայերէնն ալ լեզու մըն է շատ աւելի կարեւոր, քան՝ միւսները, ու անոր քննութիւնն ալ հաւասար դժուարութեան եւ բարձրութեան վրայ կը կատարուի : Երբ անվերջ փող եւ թմբուկ կը հնչեցնենք, կը փափաքինք որ մեր զաւակները տիրանան իրենց մայրենիին, ու երբ առիթը կը ներկայանայ ցոյց տալու համար թէ որքա՜ն արժէք կը տրուի զայն սորվող ու գիտցողներու, ահա կը դիւրանայ ամէն ինչ անոնց առջեւ : Չեմ կարող հասկընալ այս մտայնութեան պատճառը :

«Տաթեւ»ի այս վերջին հաւաքոյթը անցաւ շատ հաճելի ու կրկին տեսնուելու յոյսով ու փափաքով բաժնուեցանք իրարմէ :

Այս առթիւ վարժարանը ստացաւ Տիկին Ս. Կէվրէկեանէ 500 Ֆր., իր սիրեցեալ Տէր Հօր՝ Պետրոս Քահանայ Տէր - Պետրոսեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ : Շնորհակալութիւն իրեն :

«Տաթեւ»ի Ուսուցչուհի՝
ՍՈՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆ

ԲԱՑՈՒՄ «ԳԷՈՐԳ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ» ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, Յունիս 7-ի երեկոյեան, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի մէկ սրահին մէջ, օրհնութեան հոգեպարար արարողութեամբ մը եւ ի ներկայութեան հրաւիրեալներու, հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ նորահաստատ գրադարանի մը՝ յանուն «Գէորգ Երեւանեան»ի :

Արդարեւ, ընդառաջելով Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի ու Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդի դիմումին, Լիբանանահայ ազգային բարերարներ՝ Տէր եւ Տիկին Արա եւ Հուրի Երեւանեան յանձն առած էին՝ բարեպաշտական զգացումով եւ ի յիշատակ իրենց հօր՝ Գէորգ Երեւանեանի, ամբողջական իրագործումն ու բարերարութիւնը օգտաշատ այս ձեռնարկին :

Գնահատելով Արա եւ Հուրի Երեւանեանի մատուցած բազում ծառայութիւններն ու նուիրաբերումները, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, այս առթիւ, բարերար ամոլին յղած էր իր օրհնութիւնները Սրբատառ Կոնդակով մը՝ որով եւս զանոնք կը պարգեւատրէր Հայ Եկեղեցւոյ բարձրագոյն գնահատանքը եղող «Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Ա. Կարգի Շքանշան»ով :

Մշակութային նորանոր միջոցներու առատութեան սա օրերուն, Գիրք-ի անփոխարինելիութեան մասին հաւատքի արտայայտութիւն մը կը հանդիսանայ այս նախաձեռնութիւնը :

Հակառակ գիրի ապագային նկատմամբ տիրող սկեպտիկ տրամադրութիւններուն, ահաւասիկ ուսանողներու, ուսումնասիրողներու, մտաւորականներու եւ ամէն տեսակի ընթերցասէրներու տրամադրութեան տակ կը դրուի նոր կեդրոն մը՝ իր աւելի քան տասը հազար հատորներով եւ մամուլի ընթացիկ հրատարակութիւններով :

«Գէորգ Երեւանեան Գրադարան»ը բաց պիտի ըլլայ Սեպտեմբեր 15-էն սկսեալ, ամէն օր, ժամը 10-էն 17, բացի Կիրակի եւ տօնական օրերէն :

Այս առթիւ, կը խնդրուի Հայաստանի եւ Սփիւռքի բոլոր գրողներէն, թերթերու կամ պարբերականներու խմբագրութիւններէն իրենց գործերէն կամ հրատարակութիւններէն մէկական օրինակ ուղարկել «Գէորգ Երեւանեան» նորահաստատ գրադարանին, հետեւեալ հասցէով՝
Bibliothèque «Kévork YEREVANIAN»,
Eglise Arménienne,
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris, France

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Փ ա ր ի զ
Յունիս 29, 1993

ԾԱՆՕԹ. – Հայաստանի եւ Սփիւռքի մամուլէն կը խնդրուի արտատպել :

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հետզհետէ, սակայն, Մալթեփէի համբաւը մեծցաւ : Շնորհիւ իր կլիմայական յատկութիւններուն, ինչպէս նաեւ նուրբ աւազով ծածկուած լոգանքներուն, ան դարձաւ տկարակազմ եւ անարիւն պատանիներու համար առաջնակարգ բուժարան : Մեծ քազինօ մը բացուեցաւ կայարանին մօտ եւ շքեղ հիւրանոց մը՝ ծովեզերքը : Նաւարկութիւն հաստատուեցաւ Իշխանաց կղզիներուն հետ, ուրտեղի ամարանոցայինները կ'անցնէին Մալթեփէ եւ օգտուելով երկաթուղիէն աւելի կ'արագացնէին հաղորդակցութիւնը մայրաքաղաքին հետ :

Մալթեփէ, այդ անշուք եւ պարզուկ գիւղը, եղած է իմ մանկութեանս երկնային դրախտը : Ամէն տարի, գարնան, յոյսը այդ վայրը փոխադրուելու, ինծի կը պահէր տենդագին անհամբերութեան մէջ : Ամբողջ ձմեռը կ'երազէի այդ երջանկութիւնը, կ'երազէի ծովը եւ այն անթիւ վայելքները, որ ծովեզերքը կ'ընծայէ երախաներուն : Երբ մեծերը կ'ըսէին արհամարհանքով «ի՞նչ կայ Մալթեփէ...», կը զարմանայի, որովհետեւ այդ գիւղը ինծի համար կը պարունակէր անթիւ հրապոյրներ : Կը յիշէի դաշտերը, կալը, գոմերը եւ այն պարարտ ու յագեցնող հոտը, որ եզներու ռունգերէն կ'արտաշնչուէր, նոյնիսկ աղբի եւ յարդի հոտը : Կը յիշէի Քօքոնային տունը, ուր սենեակներ կը վարձէինք, անոր տղուն, խաշնարած Եօրկիի հետ ըրած փախուստներս դէպի հեռաւոր արօտավայրեր լեռնալանջերու վրայ, կը յիշէի հռոմէական կիսաւեր աքուեդուքներու վրայէն յանդուգն երթեր, երբ հարկ կ'ըլլար ոստում մը ընել բացուածքի մը վրայէն, Ալպանացիներու բանջարանոցները եւ գամփռերը, որոնք ընտանեցած էին մեզ հետ եւ որոնց մազոտ եւ թաւ գլուխները գրկելու համար բազուկներս կարճ կուգային, գամփռեր, որոնց բամբ հաչիւնը կը սարսափեցնէր պատահական անցորդները : Կը յիշէի ընտանիքով պտոյտներ սարալանջերու վրայ, ուր գիւղի խաշնարածներու կը հանդիպէինք եւ որոնք մեզ կ'ընծայէին ոչխարեայ փոքրիկ կողովներու մէջ խոճա եմիշի ըսուած, մեծերու համար անհամ, բայց ինծի համար անմահական վառ կարմիր եւ հիւթեղ վայրի պտուղը . Հեռաւոր այազմաները (1), ուր որոշ տօներու ամէն կողմերէ կուգային կիներ ու տղամարդիկ, յոյն ու յունադաւան, Բումելիցիներ, ալպանացի, սերպ, բոսնիակ, երիրեցի [illegible], այգեմշակներ, իրենց յատուկ տարազներով, որոնք կ'երգէին խումբերով, կը պարէին խումբերով եւ երբեմն կը մեներգէին եղեգնեայ սրինգի ընկերակցութեամբ :

Ու այդ բոլորը վերյիշելով վերստին կ'ապրէի, որոնց մասին երբեմն կը խօսէի անընդհատ եւ երբ կ'անդրադառնայի որ չեմ կարող ուրիշները վարակել իմ ոգեւորութիւնով, կը տխրէի, կը լռէի, բայց եւ սովորութիւնը կը ստանայի գրելու այդ ետ մղուած զգացումներու եւ պատկերներու մասին :

Քանի դեռ ամառը հեռու էր, կը վերյիշէի Մալթեփէն քաղցրութեամբ եւ երանութեամբ, բայց քանի գարունը կը յառաջանար, այնքան այդ երանութիւնը կը փոխուէր անձկութեան, որովհետեւ, ամէն տարի, հայրս մշտնջենական նիւթական դժուարութիւններու մատնուած, կը վարանէր որոշում մը տալու :

Եւ վերջապէս որոշումը կը տրուէր :

Իւղաբեր մօրաքոյրս կ'երթար առաջ Արթին ամուճային հետ, որ իր ծանօթներէն մէկուն ձիաքարշ սայլը կը վերցնէր : Բեռները կը դնէին սայլին վրայ, Իւղաբեր մօրաքոյրս կը տեղաւորուէր իրեն համար սարքուած անկիւն մը եւ Արթին ամուճա սայլը կը քշէր : Իրիկունը ամուճան առանձին կը վերադառնար եւ մեզ կը յայտնէր որ Քօքոնային տունը սենեակներ վարձուած են : Ան չէր սիրեր գիւղը եւ կ'արհամարհէր մեր ճաշակը :

-- Ի՞նչ էք հաւնեցեր, պէ՛ ... կ'ըսէր ան, ատ գեղէն .

Երբ ի վարձատրութիւն իր կրած նեղութեան Երանիկ մօրաքոյրս կ'ըսէր իրեն .

-- Ամուճա՛, օր մը դուն ալ դնա Մալթեփէ :

Արթին ամուճա կը բացագանչէր .

-- Ես չէհիր ուշաղի (2) եմ, հազ չեմ ըներ գեղացիները, խամ մարդիկ են :

Այլեւս կրնայինք ճամբայ ելլել : Բայց այնքան մեծ էին հօրս դժուարութիւնները որ երբեմն շաբաթ մը կ'ուշանայինք իրականացնել մեր ծրագիրը : Այդ միջոցին անհամբերութիւնը եւ ուրախութիւնը ինծի կը դարձնէին տենդոտ, տաքութիւնս կը բարձրանար . տնեցիները կը մնային տատամսոտ եւ խեղճ հայրս իր դող ձեռքերը կը դնէր ճակտիս վրայ, խարխափող մատները բազկերակիս, կը մատնուէր մտատանջութեան :

(Շար. 48)

(1) – Յունական ուխտատեղի :
(2) – Քաղաքացի :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 10, տօն Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

(Շար. Ա. էջէն)

աշխատակիցներ այցելած են Հայաստանի հարաւային շրջանները: Անոնք տեսակցութիւններ ունեցած են Հայաստան – Իրանի սահմանապահ ռուս զինուորներուն, Մեղրիի շրջանային գործադիր կոմիտէին հետ նախքան Կապան մեկնումը, ուր այցելած են ռմբակոծուած թաղամասերը: Իրենց ընկերացած է սահմանապահ գլխաւոր ոստիկանապետ, գնդապետ՝ Գրիգոր Գրիգորեան:

**

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յուլիս 5-ին վարչապետ Հրանտ Բագրատեան ընդունած է Ֆրանսայի դեսպան Տիկին Տը Հարթինկը, քննարկելու համար Հայաստանի մէջ բարձրագոյն պաշտօնեաներու կառավարման դպրոցի մը ստեղծման Ֆրանսայի բերելիք օգնութեան հարցը: Շօշափուած է նաեւ Եւրոպական Դրամատան նոր նախագահի նշանակման հարցը. վարչապետը յոյս յայտնած է որ նախկին նախագահին Հայաստանի նպաստաւոր քաղաքականութիւնը կը շարունակուի,

**

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Եւրոպայի Հասարակապետութեան Հայաստանի ցոյց տալիք թէքնիք օժանդակութեան պատասխանատու Ժան Լին եւ պաշտօնակիցը՝ Կեթըլ Բեյլի Յունիս 29-ին Երեւանի մէջ մամուլի ասուլիս մը տուած են, որու ընթացքին ներկայացուցած են տնտեսութեան բարեփոխման իրենց ծրագիրը: Ասուլիսին մասնակցած է նաեւ Տնտեսութեան փոխ – նախարար Ա. Դարբինեան:

**

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Յունիս 28-ին Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան ընդունած է Յունաստանի Հայաստանի առժամեայ գործավար Տիկին Ալիքի Հածին: Քննարկուած են հայեւյունական յարաբերութեանց զարգացման եւ Երեւանի մէջ Յունաստանի դեսպանատան բացման առնչուող հարցեր:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղս կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի կայան, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին:

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, *առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն:*

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր.:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝

78 -- 60 -- 47 -- 18

եւ Շ. Խօքսիւզեան

78 -- 23 -- 75 -- 13

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

FÊTES ARMÉNIENNES CET ÉTÉ

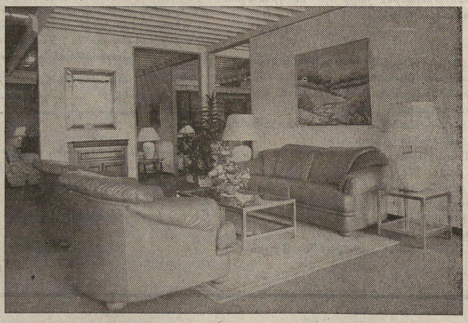
avec **YORGANTZ** *et son Orchestre*

- A PARIS — Le 17 Juillet, Samedi soir
 REST. «VARTAN»: Tél. : 43. 26. 20. 68.
- A CROS DE CAGNES (Nice - Côte d'Azur) — Du 22 Juillet au 22 Août
 REST. «LE BOSPHORE»: 55, Bd de la Plage - Tél. : 93. 07. 12. 62.
- A GRIMAUD — Le 10 Août, Mardi soir
 REST. «LES JARDINS DES CABRIS»: Quartier Brusquet-Tél. :94.43.26.48
- A ST-RAPHAEL — Le 14 Août, Samedi
 «FETE CHAMPETRE» au Home Arménien - Tél. : 94. 95. 00. 30.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z. I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՎԻԼՕՅԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Յուլիս 11, Կիրակի
ժամը 12.30-էն մինչեւ 22.30

1. -- *Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:*
2. -- *Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:*
3. -- *Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց:*
4. -- *Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:*
5. -- *Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:*

Մասնակցութեամբ՝
Ա Ն Ի
նուագախումբի

Մուտքը ազատ է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 -- 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 *տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:*

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 -- 59 -- 63 -- 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 -- 25 -- 87 -- 67
(3 -- 14 *տարեկաններու համար) եւ*

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 -- 29 -- 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵՅԱՒ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահութեան նոր կազմուած մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ սպառողական կաղ: Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձեռբազատուիլ անցեալէն ժառանգած կազմուածներու ցանցէն ու ըրջափակումի պարտադրած զրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին:

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագրի իրականացումին:

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դարձեալ օժանդակութեան կախեալ երկիր մը:

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14

կամ դրամատնային փոխանցումով՝
CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ս. Սահակ Եկեղեցւոյ ընտրողական մարմինը եւ հոգաբարձութիւնը կը հաղորդէ Վալանսի եւ Շրջանի հայ հաւատացեալներուն թէ Յունիս 25-ի ընդհանուր ժողովը յետաձգուած էր լոտ ծրագիր -- կանոնագրի, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով: Յաջորդ ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 9, երեկոյեան ժամը 8.30-ին Սուրբ Սահակ Եկեղեցւոյ սրահին մէջ

Ռիւ տը լա Սեսիլ, Վալանս

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայաստանի «Ռատիոյի եւ հեռատեսիլի սենֆոնիք նուագախումբ»ի գեղարուեստական ղեկավար եւ գլխաւոր վարիչ Օհան Տուրեան եւ վարչութիւնը անհուն շնորհակալութեամբ ստացած են 1000 տոլար Պր. Օհան Հէքիմեանէ 1992 -- 1993 համերգային շրջանին նուագախումբի ծախքերը ապահովելու համար:

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU

— SALLE GARANCE —

JUIN - OCTOBRE

Pour les programmes téléphoner :
47 - 78 - 37 - 29
(programme enregistré)

Tous les films sont en version originale sous-titrés français.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, քաղքոնս Շարպոնյէրի չէնք սրահին մէջ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 9
VENDREDI
9 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.102　　Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN　　68e ANNEE — N° 18.102

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԻՆՍԷԷ»ի (վիճակագրութեան Ազգ. Հիմնարկ) նախատեսութիւնները շատ սեւ պատկեր մը կը պարզեն մինչեւ տարւոյն վերջ: Ֆրանսայի մէջ, Ներքին Զուտ Արտադրութիւնը (ՓԻՊ) 7% նուազում պիտի արձանագրէ եւ 400 հազար նոր գործազուրկներ պիտի աւելնան, անոնց համեմատութիւնը 12,5%–ի հասցնելով, գործող բնակչութեան համեմատութեամբ:

ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԸՐՆԷՇԸՆԸԼ–ի տեղեկագրին համաձայն, 1992–ը «աղէտալի» տարի մը եղած է մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան տեսակէտով: Տեղեկագիրը կը վերաբերի 161 երկիրներու, «կարծիքի յանցանքով» արգելափակուածներ կան 62 Պետութեան մէջ, 120 կառավարութիւններ աչք կը գոցեն չարչարանքի վրայ եւ ասոնցմէ 45–ը չեն վարանած մարդասպանութեան ալ դիմել պատժելու համար ընդդիմադիրները: Չատի, Չինաստանի, Իրաքի, Լիպերիայի, Փերուի եւ Սրի–Լանքայի նման երկիրներու մէջ, մարդկային իրաւանց բռնաբարումը սարսափելի աստիճաններու հասած է եւ Էմնըսթի կը ձաղկէ միջազգային քաղաքականութեան կեղծաւորութիւնը այս մարզին մէջ (միա՞յն այս մարզին...): Կազմակերպութիւնը կը յայտարարէ թէ ճնշումի ոչ մէկ փորձ եղած է Չինաստանի, Թուրքիոյ, Մեքսիքայի նման երկիրներու վրայ:

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Ճոն Մէյճըր ժողովրդականութեան նուազումի նոր մրցանիշ մը կոտրած է հասնելով 14% նպաստաւոր կարծիքներու...: Տնտեսական տագնապն է գլխաւոր պատճառը: 1938–էն ի վեր երբ կատարուած է առաջին հարցախոյզը, ոչ մէկ վարչապետ այսքան անժողովրդական եղած է:

ՅՈՀԱՆՆԷՍՊՈՒՐԿԻ (Հարաւ Ափրիկէ) եւ շրջաններու մէջ շատ բուռն բախումներ տեղի ունեցած են, որոնք դէմ առ դէմ հանած են Ափրիկեան Ազգ. Քոնկրէսին եւ Ինքաթայի կողմնակիցները: Չորս օրերու ընթացքին 69 հոգի մեռած է: Նմանօրինակ կռիւներ ալ տեղի ունեցած են Նաթալի գաւառը, ուր եւս 50 մեռեալ կայ:

«ՕՄ»–ի հարցը կը շարունակուի եւ ամէն օր նոր բնոյթ կ'առնէ: Յուլիս 7–ին, դատաւորը գնաց Պէրնար Թափին հարցաքննելու, որպէս վկայ: Միւս կողմէ «կը փնտռուի» Մարսէյլի խաղացող Էյտելինկինը եւ այդ ուղղութեամբ դատական ազդ մը հրապարակուած է: Կ'ըսուի թէ իր ամուսնոյն ձերբակալութենէն քիչ ետք, անհետացած է:

ԿԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆԻ մահուան հարիւրամեակը (1893, Յուլիս 6) առիթ է որ ֆրանսական արձակի լաւագոյն գրիչներէն մէկը –մանաւանդ նորավէպի մարզին մէջ– ոգեկոչուի եւ գործերն ալ վերահրատարակուին: Մեռած խենթ, 43 տարեկանին, ֆրանկախտէ վարակուելէ ետք, Մօփասանի որոշ գործերը մանաւանդ՝ «Կեանք մը», «Պէլամի», «Լա Մէզոն Թէլիէ», «Փիէր եւ Ժան», «Պուլ տը Սիւիֆ» եւ այնքան ուրիշներ հարըստացուցած են ֆրանսական գրականութիւնը: Նորմանտիէն է եւ Էթրըթան որ առաւելաբար հանդիսութիւններ կը կազմակերպեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ԸՍՏ ԱԶԵՐԻՆԵՐՈՒ՝

ԱՂԴԱՄԻ ՇՈՒՐՋ 24 ԳԻՒՂԵՐ ՀԱՅԿ. ՈՒԺԵՐՈՒ ՁԵՌՔՆ ԵՆ

Պ. ՀԱՅՐԻԿԵԱՆԻ «ԾՐԱԳԻՐԸ»

«Իթար – Թաս» արձագանգելով ազըրպէյճանական աղբիւրներու կը հաղորդէ որ Աղդամի շուրջ 24 գիւղեր հայկական ուժերու ձեռքն անցած են, բայց, վերջին 48 ժամերուն կրցած են ետ առնել 9 գիւղեր, Աղդամի հարաւը:

Ինչպէս գրած էինք, Յուլիս 7–ին Պարոյր Հայրիկեանի ԱԻՄ–ը ձեռնարկած էր «Տեւական ցոյց»ի մը: Այդ ցոյցը քանի մը հազար հոգի կրցած է հաւաքել միայն եւ շուրջ 1000 հոգի ալ Ազատութեան հրապարակէն ուղղուած են նախագահական շէնքը, պահանջելով Լեւոն Տէր–Պետրոսեանի եւ Գ. Խ.–ի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեանի հրաժարումը: Պարոյր Հայրիկեան արտակարգ նիստ կ'ուզէ Խորհրդարանի, քուէարկելու համար նոր Սահմանադրութիւն մը: Ինք յայտարարած է որ՝ «Յուլիս 7–ը ապստամբութեան եւ խաղաղ յեղափոխութեան օրն է» եւ հրաւիրած բանակ ու ոստիկանութիւնը որ չմիջամտեն քաղաքական հարցերու. Թռուցիկներ ալ կը բաժնուէին ժողովուրդին մէջ, ուր կ'ըսուի «ցուրտ ձմեռ մը եւս չենք կրնար անցընել», «Սատանային գործակի՛ց Լ. Տէր–Պետրոսեան հրաժարէ» եւայլն, եւայլն: Կարելի է խակապէս երանի տալ մարդոց որոնք Հայաստանի այս պայմաններուն մէջ իսկ իշխանատենչ ախորժակներ ունին եւ չեն վարանիր ալ ժողովուրդը գրգռելէ (ինչ որ դժուար ալ չէ, երբ ժողովուրդ մը դժբախտ է):

Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան, Միացեալ–Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան հրաւէրով Յուլիս 15–ին կը մեկնի Միացեալ–Նահանգներ: Տեսակցութիւններ նախատեսուած են՝ Միացեալ–Նահանգներու Արտաքին նախարարին, փոխ–նախագահին, նորանկախ Պետութեանց Յանձնաժողովի խորհրդականներուն, քանի մը այլ նախարարներու եւ հաւանաբար ՄԱԿ–ի Ա. քարտուղարին հետ: Այցը կը տեւէ մէկ շաբաթ:

«ՁՄԵՌ» ԾՐԱԳԻՐԸ

Պետական նախարար Գագիկ Մարտիրոսեան Յուլիս 6–ին տուած մամուլի ասուլիսով ներկայացուցած է կառավարութեան 1993 – 1994 տարեշրջանի «ձմեռ» ծրագիրը: Ան կ'ընդգրկէ վառելանիւթի ներածման համաձայնագրեր, ջրամբարներու օգտագործմամբ սեփական միջոցներով ուժանիւթի արտադրութիւն, փայտահատում, կարգ մը շրջաններու հանրային ջեռուցում եւայլն: Նախարարը աւելցուցած է թէ «ձմեռ» ծրագիրը նախատեսուած է 100 օրուան ժամանակաշրջանի մը համար, եւ ներկայ պայմաններով ան կրնայ բաւարարել իսկական պահանջքին 30%–ը միայն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՋԱՐԿ՝ ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄԻ

Ցայտնապէս, Լիոնի շրջանը մտադիր չէ հայկական մշակոյթը անարգելու ախոյենութիւնը ուրիշին ձգելու: Տէսինի Մշակոյթի Տան օրհնութեամբ ասպարէզ իջած Սիրանեանի հատորին ամօթէն ետք, որ ծաղր ու ծանակ կ'ընէր հայ գրականութիւնը, անարգուելու կարգը հասած է լեզուին եւ ուղղագրութեան:

Ատոր առիթ տուած է քաղաքապետ Վ. Խաչատրեանի գլխաւորութեամբ երեւանեան պատուիրակութեան մը պաշտօնական այցը Լիոն ուր համագործակցութեան արձանագրութիւն մը ստորագրուած է Յունիս 28–ին, երկու քաղաքապետներուն կողմէ: Հիւր պատուիրակութեան մէկ շաբթուան կեցութեան ժամանակացոյց մը ամենայն մանրամասնութեամբ կը ներկայացնէ եօթը օրուան իւրաքանչիւր ծրագիրը:

Տասը էջնոց այդ պրակը յաջողած է իր բուն նպատակէն զատ աղճատումի, այլանդակումի ամբողջական պատկեր մըն ալ տալ, ներառելով բառակերտումի, ուղղագրութեան, սխալագրութեան մարզերը: Ու այս անգամ ոչ միայն արեւելեան եւ արեւմտեան զոյգ թեւերով հայերէն աշխարհաբարը, ֆրանսերէնն ալ առած է իր բաժինը:

Խնդրոյ առարկայ ժամանակացոյցին առաջին էջի խորագիրէն կը հասկցուի թէ պատրաստողը ընտրած է արեւելահայերէն, նոր ուղղագրութեամբ: Կարելի է այս մեկնակէտէն ձեւակերպել առաջին վերապահութիւն մը թէ որքա՛ն յարմար ընտրութիւն է ատիկա արեւմտահայ շրջանակի մը համար որ աւանդաբար դասական ուղղագրութիւնը կը գործածէ եւ նոյնիսկ առանց վհատելու կը սպասէ Հայաստանի մէջ ներկայ խեղագրութիւնը ուղղագրութեամբ փոխարինելու որոշումը ողջունելու օրուան...:

Սակայն պրակին յաջորդ էջերը անմիջապէս կուգան ըսելու թէ նման առարկութիւն հատուածական բան է, համեմատած՝ այլանդակումի երեւոյթին, որ կը տարածուի թէ՛ մէկ, թէ՛ միւս ուղղագրութեան վրայ, երկարելով շատ աւելի հեռուն: Արդարեւ, ի գործ դնելով դասական ու նոր ուղղագրութեան իր պաշարը, մարդ չի գիտեր թէ «ՏժՎ.–ի 635 կարգ»ով Լիոնի «Պառ դիւ» կայարանը ժամանած պատուիրակութիւնը երեսփոխան – քաղաքապետ Միշել Նուար–ի, Ժաք Կղամեղ–ի, Ժեղար Դեբրոզ–ի եւ ուրիշներու հետ ի՛նչ հանդիպում ունեցած է որ պրակին հեղինակին կողմէ որակուած է «ձեռնփակ»: Բաւական երեւակայութիւն անհրաժեշտ է նոյնպէս, երեւակայելու համար պատուիրակութեան ճամբորդութիւնը «Ֆուղվիեղ ճոպանուղիով», ապա ճաշը՝ «Ֆուղվիեղի շրջապատկերային ռեստորանում»:

Այսպէս, Երեւանցիները տակաւին «մինի – հանրակարգ»ով «Բուլլուկյան հիմնադրություն» այցելած, «Հերմես»–ի վրայ «նաւամուտք» գործած են, «Հիվպատոսարանի սրահ»ը «մի տեղական համաքաղաքութեան ֆինանսական աղբյուրների վարման ներկայացում»ին գտնուած, «Ծառայությունների այցելություն» կատարած, «կոկտել»ի մասնակցած, «սոցիալական ու մշակույթային գործերի տնօրէն»ներու հանդիպած, «"Լյումեղ"» ինստիտուտ» այցելած, «Հենրի Ծարեղի նախագահությամբ» նախաճաշած, եւայլն, եւայլն: Վերջապէս Յուլիս 1–ին նախ «Կոնկորդ» պանդոկին «արջեւ իրերի բարցում»ը կատարած, «Կառնիկ» ճաշարանը ժամը 12–ին «նախաճաշած», ապա «կեսօրից» յետոյ «ՏժՎ–ի համար 624 կարք 7»ով մեկնած Փարիզ:

Այսքանէն ետք կը մնայ զարմանք, զայրոյթ, արժանապատուութեան վիրաւորանք եւայլնի նման ժամանակավրէպ զգացումներ մէկդի դնել ու սպասել. սպասել որ ծանուցուի պրակին հեղինակին ինքնութիւնը ու հանրութեան հրաւէր ուղղուի բաբելոներէնի վերակենդանացման անհաւասարելի ներդրումին համար անոր շնորհելի մրցանակի յանձնումին որ անշուշտ տեղի կ'ունենայ «Կառնիկ» ճաշարանը սարքուելիք եւ անշուշտ ոչ «ձեռնփակ» «կոկտել»ով մը...:

Թ. ԱՐՓԻ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԷԼՉԻՊԷՅԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՍՊԱՍՈՒՄԸ

Ազրպէյճանի անկեալ նախագահը Նախիջեւանի ապաստարանին մէջ ընդունած է Թուրք լրագրողներ ու անոնց բացատրած թէ Ազրպէյճանի խառնակութեան պատասխանատուն Մոսկուան է որ չէ հանդուրժած հոն արձանագրուած ժողովրդավարական յաջողութիւններուն: Էլչիպէյ իր անձը կը նկատէ զոհ մը, սակայն վստահ է որ իր ժողովուրդը միշտ գիտցած է գնահատել հայրենասէր իր ղեկավարները ու մօտ ապագային պիտի պահանջէ իր վերադարձը: Ան խիստ ոճով մը քննադատած է ներկայի վարչապետ Հիւսէյնովը թէ զուրկ է երկիր ղեկավարելու ամենափոքր յատկանիշէն ու միայն առեւտուրէ կը հասկնայ:

Էլչիպէյ յայտնած է թէ վշտացած է աշխարհի ժողովրդավար երկիրներու ղեկավարներուն որոնց կարգին Թուրքիոյ, որոնք միշտ գովեստներ կը շռայլէին իր հասցէին ու հիմա լուռ կը մնան:

Էլչիպէյ ըսած է թէ Հիւսէյնովի վարչապետ նշանակումն ու Ալիեւի նախագահութիւնը ապօրինի քայլեր են ու հակասահմանադրական. ինք յարմար կը նկատէ որ նախ խորհրդարանական ընտրութիւններ կատարուին, յետոյ նախագահական,

ԵՐԵՒԱՆ – ՀԵՌԱՏԻՊ – ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 2 / 6)

Ի ՆՊԱՍՏ ՆԱՀԱՏԱԿ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒՆ

Երեւանի Լրագրողներու Տան մէջ, Հայաստանի զինուորներու մայրերու Կոմիտէն եւ Լրագրողներու Միութիւնը միասնաբար կազմակերպած են ցուցահանդէս – վաճառք մը, ուր տեղ գտած են հայ եւ իրանցի զինուորներու պատրաստած մանրակերտ տարկաներ, ասեղնագործութեան եւ կիրառական արուեստի նմոյշներ, գեղանկարներ, այլ ստեղծագործութիւններ: Հասոյթը կը յատկացուի նահատակուած հայ զինուորներու ընտանիքներուն:

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ ԳՐՈՂԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Թէքէեան Մշակութային Միութեան եւ ՌԱԿ–ի հրաւէրով Երեւան այցելած է

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀՀՇ-Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ԲԱԲԳԷՆ ԱՐԱՐՔՑԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԻՆ ՄԱՍԻՆ

ՀՀՇ-ի Ե. համագումարին ելոյթ ունեցած էր նաեւ Խորհրդարանի նախագահ Բ. Արարքցեան: Ինչպէս ելոյթին առաջին պարբերութեամբ կը յայտնէ, քաղաքական կազմակերպութեան մը համագումարին նպատակը պէտք է ըլլայ «ծրագրային դրոյթների շրջանակում յստակեցնել օրուայ անելիքները, քաղաքական դիրքորոշման հիմնական ուղղուածութեանը հաւատարիմ սահմանել ռազմավարական ու մարտավարական այն նախապատուութիւնները որոնք ուղեցոյց կը լինեն առաջիկայի համար»: Այս կառոյցով ալ շարադրուած է Բաբգէն Արարքցեանի ճառը որպէս Շարժումի անցած ճամբուն ու երկրին ներկայ իրադրութեան մէջ յառաջիկայ ծրագիրներու սեւեռող հիմնադիր անդամի մը խօսքը: Հիմնադիր անդամ մը որ այսօր իշխանութեան բարձրագոյն մէկ աստիճանը կը մարմնաւորէ, ՀՀՇ-էն եկած անուններուն միջեւ: Որպէս այդ, վերջին ծայր հաւասարակշռուած ու օրուան պայմաններուն ամբողջովին յարիր ելոյթ մըն է Բ. Արարքցեանի խօսքը:

Անցեալին անդրադարձին մէջ մեծագոյն յաղթանակ կը նկատէ ան, 1990-ի խորհրդարանական ընտրութիւններու արդիւնքը որ ՀՀՇ-ի տիրացած քուէներու մեծամասնութեամբ վերջ տուաւ համայնավար վարչակարգին: Յաջորդ նշելի պարագան 1991-ի նախագահական ընտրութիւնն է որ ՀՀՇ-ի թեկնածուն առաջնորդեց Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին:

Ծանօթ է որ սկսած Բ. համագումարէն, հարց եղած է Շարժումը կուսակցութեան վերածելու: Գտնուած են կողմնակիցներ ու ընդդիմադիրներ. այս վերջիններուն յաղթանակը պէտք է նկատել այն որ խնդրոյ առարկայ փոփոխութիւնը կատարուած չէ:

ՀՀՇ-ի գոյութեան շարունակութիւնը երբ «գրեթէ բոլոր երկրներում ազգային ճակատները, ժողովրդավարական շարժումները, փաստօրէն, կամ վերացել են, կամ ասպարէզը զիջել այլ կազմակերպութիւնների», Բաբգէն Արարքցեան կը բացատրէ այս յատկանիշով: Անոր մտահոգումը առիթ կուտայ արտայայտելու Հայաստանի բազմակուսակցական մթնոլորտին ձեւաւորումին մասին: Առիթ ՀՀՇ-ի գործը կը նկատէ Խորհրդարանի նախագահը, ըսելով թէ այդ ձեւաւորումը կորուստներ պատճառեց Շարժումին, բայց միաժամանակ զտեց ու մաքրեց զայն: Կորուստներուն մասին բաւական պատկերաւոր եւ տեղին ոճ մը ունի Բ. Արարքցեան երբ կ'ըսէ. -- «ՀՀՇ-ի կորուստները ունին տարբեր պատճառներ. կային առնետներ որոնք կարծելով թէ նաւը խորտակւում է, լքեցին այն եւ այսօր ցրեցին ինչ որ ամբարներ են գտել ու հատիկներ են կրում իրենց բները»:

Ինչ կը վերաբերի յառաջիկայ ծրագիրներու, կարեւորագոյն երեք փուլ կը նշէ Խորհրդարանի նախագահը. առաջինը անկախ պետականութեան հաստատումն է, երկրորդը՝ Ղարաբաղի հարցը եւ երրորդը՝ ընկերային -- տնտեսական բարեփոխումներու խնդիրը:

Առաջինը ան կը նկատէ կայացած, այսօր, երբ Հայաստան ճանչցուած է աշխարհի կողմէ եւ միջազգային հանրութեան ամբողջական անդամ է. անմիջապէս կ'աւելցնէ սակայն թէ «անկախ պետականութեան ամրապնդումը ենթադրում է յաջորդ կարեւոր քայլը՝ Սահմանադրութեան ընդունումը»:

Ղարաբաղի խնդրին մասին ըսուածները բաւական հեռաւորութենէ մը բայց յըստակօրէն կը հերքեն ներկայ իշխանութեան ու այդ ճամբով ՀՀՇ-ի վերագրուած ամբաստանութիւններ. անոնց գլխաւորը եղած էր «Ղարաբաղը ծախել»ու մեղադրանքը: Անուղղակի ակնարկելով ատոր, Բաբգէն Արարքցեան կ'ըսէ. -- «Շատ կարեւոր էր որ ՀՀՇ-ն ստեղծման առաջին իսկ օրերից Ղարաբաղի հարցը որդեգրած քաղաքական գիծը անշեղօրէն պահպանել է մինչեւ օրս»: Այս հաստատումին մէջ ան նկատի չունի տեղի ունեցած մարտավարական փոփոխութիւնները, այլ՝ խօսքը կը վերաբերի ռազմավարութեան:

Այս Բ. գլուխին մէջ նիւթ կ'ըլլայ նաեւ երկրորդ ամբաստանութիւն մը ուղղուած՝ կրկին իշխանութեան. դրացիներու եւ յատկապէս Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու հարցն է առիկա զոր ընդդիմութիւնը որպէս աժան ամբոխավարութեան միջոց քանիցս գործածեց ջանալով գրգռել կիրքերը իշխանութեան դէմ:

Այս երկու կէտերը որոնք նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ելոյթին մէջ ուղղակի հակայարձակման թիրախ դարձած էին, հոս, մեծ մասով կը տրուին ընդհանուր գիծերու մէջ: Բաբգէն Արարքցեան կ'ըսէ թէ ժողովուրդին պէտք է բացատրել, գիտակցութիւնը ամրապնդել թէ «Հայաստանը պէտք է գտնի իր ուրոյն տեղը միջազգային հանրութիւնում, դրացիական յարաբերութիւններ հաստատի հարեւան պետութիւնների հետ, ունենալու անկախ պետականութիւնն ամրապնդելու եւ զարգանալու հնարաւորութիւն»: Հոս գրեթէ նորութիւն է ժողովուրդին բան մը բացատրելու, կամ այլ խօսքով՝ հանրային կարծիք պատրաստելու մտահոգութեան արտայայտութիւնը, մանաւանդ հարցի մը մասին ուր այնքան ճնշող է հակառակ թէզը իւրացնելու տրամադրութիւնը: Այս աշխատանքը ուրախալի է որ, անկախ նըկատի առնուած նիւթէն, վերջապէս իր կարեւորութիւնը կը գտնէ բարձրաստիճան ղեկավարի մը անմիջական ըլլալիքներու ծրագրին մէջ:

Ընկերային -- տնտեսական բարեփոխումները այն բնագաւառը կը նկատուին ուր ՀՀՇ-ն, ըստ Բաբգէն Արարքցեանի, ամենամեծ թերացումները ունեցած է: Անոնք յայտնուած են շուկայական յարաբերութիւններու անցման դանդաղութեան մէջ:

Յիշուած երեք գլխաւոր նպատակներուն իրագործումը եւ հետեւաբար անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան կայացումը, ան կարելի կը նկատէ միայն ՀՀՇ-ի ուժերով: Այս գործընթացին կ'առընչուի բնականաբար պատասխանատուութեան հարց մը, հանդէպ ժողովուրդին: Ատոր գիտակցութեամբ է որ, կը բացատրէ Խորհրդարանի նախագահը, ՀՀՇ-ն այսօր ստիպուած ինք կը ստանձնէ նաեւ որոշ չափով ընդդիմութեան դերը, քանի որ հակառակ տարբեր կուսակցութիւններու ներկայութեան, ընդդիմութիւնը երբեք կառուցողական չէ եղած:

Ելոյթին վերջին մասով Բաբգէն Արարքցեան կը շեշտէ ՀՀՇ-ի դերին կարեւորութիւնը, ըսելով. «հաւատացէք, եթէ չլինէին այս դահլիճը, նրանից դուրս գտնուող մեր համակիրները, չէին կարողանայ վստահ աշխատել եւ նախագահը, եւ խորհրդարանը»:

Որպէս երկրին կացութեան լաւատեղեակ աղբիւր, հետաքրքրական են յառաջիկայ մէկ -- երկու տարուան սպասելի փոփոխութիւններուն մասին Բաբգէն Արարքցեանի ըսածները. Սահմանադրութիւն ընդունելէ, Ղարաբաղի հարցին լուծումի որոշ ելքերէն, ընկերային -- տնտեսական բարեփոխումներու իրականացումէն զատ, ան հաւանական ցոյց կուտայ նոր ընտրութիւններու, եւ թերեւս նաեւ նախագահական ընտրութիւններու հարկը:

Առանց չափազանցուած խանդավառութեան ու ինքնարդարութեան լոզունգներու, իրական տուեալներու վրայ հիմնուած ելոյթ մըն է Բաբգէն Արարքցեանինը որ հաւանաբար ՀՀՇ-ի նոր փարչութեան կողմէ նկատի կ'առնուի որպէս աշխատանքի ծրագրաւորման ու նպատակներու ճշդումի լուրջ մեկնակէտ:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԱԹՈՄԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՊԱՏՐԱՍՏԵԼ

Ատոր նման յայտարարութիւններ յառաջիկային տեղ գտնեն հաւանօրէն ռուսական մամուլին մէջ, քանի որ թալանի, գողութեան ամէն օր ընդլայնող սահմանները հասած են նաեւ ուրանիումի պահեստներու: Այս հաղուագիւտ մետաղը, ինչպէս ծանօթ է, նախանիւթն է ատոմական ռումբին:

Սէրկէյ Սուվորով մաքսանենգութեամբ կ'ապրէր մինչեւ այն օրը երբ լսեց թէ մէկ քիլօկրամ ուրանիումը կրնար մինչեւ 200 հազար տոլար արժել Արեւմուտքի մէջ. իսկ այդ թանկագին ապրանքը ձեռք ձգել շատ դժուար պիտի չըլլար իրեն համար քանի որ կ'ապրէր Ջեփեցքի մետաղագործարանին մօտ:

Հոն քննութեան ենթակայ էին մուտք գործողները, բայց ոչ դուրս ելլողները: Սուվորովի եւ իր խմբակին քաջագործութիւնները պատմելով «Խորհ. Ռուսաստան» թերթը կ'եզրակացնէ թէ ուրանիումի գողութիւնը այնքան պարզ բան է, որքան՝ երշիկի կամ ինքնաշարժի, գործիքներու կտորներու գողութիւնը:

Երեք ամսուան մէջ անոնք կը յաջողին գողնալ 100 քիլօկրամ ուրանիում, ու ոստիկանութեան ձեռքը կ'իյնան չափազանցուած խանդավառութեան պատճառով երբ կը տօնէին իրենց յետագայ յաջողութիւնները:

1992 Յուլիսին Սուվորով կը ծրագրէ առաջին հանդրուանը: Իր խմբակին մէջ կ'առնէ գործատան մէկ շարժավարը, թէքնիսէն մը ու աշխատող մը. այս վերջինը 20 մմ. երկարութեամբ 17 ձողիկներ կը պատրաստէ ուրանիումէ ու իր «գործընկերներ»ուն օժանդակութեամբ առանց որեւէ քննութեան դուրս կը հանէ զանոնք: Սուվորով առաջին յաջողութենէն ետք կը կասեցնէ գործողութիւնը, վախնալով գայթակղութենէ մը. սակայն ի զուր. ոչ ոք անդրադարձած է մետաղին անհետացման: Կարելի է վերսկսիլ ու աւելի մեծ քանակութեամբ ապրանք դուրս հանել: Այլեւս ուրանիումը ձողիկներու վերածելու աշխատանքն ալ չի կատարուիր. մետաղը դուրս կը բերուի ինչպէս որ է: Ապա 50 քիլօկրամը մաս -- մաս կը պահուի գերեզմանատան մը, աղբանոց մը եւ կառատուներու մէջ կամ պարզապէս տունի լոգարանին տակ: Կը մնայ մետաղին յաճախորդ գտնելու գործը. Լիտուանացի մը հինգ քիլօկրամ կը տանի առանց կասկած յարուցանելու: Երկրորդ անգամուն այդ յաճախորդը ոստիկանութեան ուշադրութիւնը կը գրաւէ. Թուղթերու ստուգումէն ետք ազատ կը ձգուի, բայց կը գրաւուի խորհրդաւոր մետաղը որ ամխիներով կը մնայ արկղի մը մէջ:

Ատոր վրայ կը փորձեն Լեհաստանը. իրենցմէ մէկը քիլօկրամ մը մետաղ կը տանի հոն որպէս նմոյշ ու յաճախորդ ալ կը գտնէ. ուրախութենէն շրջան մըն ալ կ'ընէ Բրէստ -- Լիտովսկի գիշերային անկիւնները, մինչեւ որ բելառուս ոստիկաններու ուշադրութիւնը կը գրաւէ. անոնք տարբերելով ռուս իրենց գործակիցներէն, քննել կուտան իր քովէն գտնուած մետաղը ու 1992 Հոկտեմբերին խմբակը դատարան կը յանձնուի:

Ատոմական ուժանիւթի ռուսական նախարարութեան համաձայն, այդ չարագործները ի զուր խանդավառուած են, որովհետեւ Ջեփեցքի գործատունը որպէս նախանիւթ միայն ուրանիում 238 ունի որ ուրանիում 235-ի պէս վտանգաւոր չէ: Այլ խօսքով, ատոմական զէնք պատրաստելու հարց մը չէր կրնար ըլլալ: Բայց ո՞վ կրնայ երաշխաւորել որ Սուվորովի պատմութիւնը եթէ նոյնիսկ պատահած ըլլար ուրանիում 235-ի գործատան մը մէջ, դէպքերը տարբեր ընթացք պիտի ունենային...:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹԸ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(ՅԱՊԱՂԱԾ)

Արդէն աւանդական աւանդութիւն է Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան մէջ նշել ամենամեայ Հայ Մշակոյթին նուիրուած ձեռնարկներու շարքը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի եւ Մ. Կ. Հ.-ի մշակութային զոյգ յանձնախումբերուն, որ սոսկ ներդպրոցական սահմանները անցնելով դարձած է կիպրահայ գաղութին համար ոգեշնչող եւ հայաբոյր ներկայութիւն:

Հայ Մշակոյթի Շաբթուան տարբեր տարիներու իրենց անջնջելի տպաւորութիւններու յիշողութիւններով այսօր ալ մեզի հետ են հայ ժողովուրդի բարեկամներ՝ փրոֆէսօր՝ Ֆ. Ֆէյտին, Ժան -- Փիէր Մահէն, Քրիսթոֆըր Ուոքըրը, Թեսսա Հոֆմանը, ինչպէս նաեւ հայ անուանի մտաւորականներ՝ Տոքթոր Երուանդ Մելքոնեան, տոքթոր Լեւոն Տէր -- Մանուէլեան, տոքթոր Աղասի Եղեգնեան, տոքթոր Արթիւր Պէյլէրեան, Պր. Ժիրայր Դանիէլեան, Պր. Լեւոն Վարդան եւ տոքթոր Մանուկ Սոմաքեան, որոնք իրենց անդնահատելի դրոշմը ձգած են Մելգոնեանական այս արդի աւանդութեան վրայ:

Այս տարի գեղեցիկ զուգադիպութեամբ Հայ Մշակոյթի Շաբթուան առաջին ձեռնարկ դասախօսութիւնը որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 7-ին, նուիրուած էր Արցախի պահանջատիրական շարժման հնգամեակին:

Հանդիսութեան բացումը կատարելով Հաստատութեան աւագ ուսուցիչ Պր. Անդրանիկ Տագէսեան անդրադարձաւ վերջին հինգ տարիներուն հայ կեանքի հետ անմիջականօրէն աղերսակից Արցախի եւ Հայաստանի մեր ժողովուրդի պայքարի օրագրութեան որ դարձած է բոլորիս համար ամէնօրեայ ապրում եւ յուզում. ապա հրաւիրեց օրուան դասախօս, այս առթիւ յատկապէս հրաւիրուած Հայրենի պատմաբան, Մատենադարանի Աւագ Գիտաշխատող Փրոֆէսօր Վարդան Գրիգորեանը, որ դասախօսեց նիւթ ունենալով Լեռնային Ղարաբաղի անցեալ եւ ներկայ դժուարին կացութիւնը: Յարգելի դասախօսը սահիկներու ցուցադրութեամբ կանգ առաւ Արցախի հեռաւոր եւ մօտիկ անցեալի իրադարձութիւններուն եւ պատմական զարգացումներուն վրայ, շեշտը դնելով անոր հայկական անկապտելի պատկանելիութեան վրայ, վեր առնելով տնտեսական, ընկերային եւ հոգեւոր անոր կապը Հայաստանի հետ: Անդրադառնալով Արցախի այսօրուան պայքարին, փրոֆ. Գրիգորեան ոգեկոչեց իր ազատութեան եւ ազգային արժանապատուութեան համար կեանքի գնով մարտնչող Արցախի Հայոց անկոտրում կամքը, որ ի հեճուկս թշնամեակներու սարկացնող բազմապիսի փորձութիւններուն յամառօրէն կառչած կը մնայ պապենական իր հողերուն:

Եզրափակելով իր խօսքը հայրենի պատմաբանը կոչ ուղղեց միջոցները չխնայել թիկունք կանգնելու համար Արցախի եւ Հայրենիքի մարտնչող մեր ժողովուրդին, եւ որպէս անմիջական նախաձեռնութիւն առաջարկեց Արցախէն տղաք եւ աղջիկներ ուսման համար ընդունիլ Մելգոնեան:

Ապրիլ 9-ի, Մշակութային Շաբթուան երկրորդ դասախօսութիւնը նուիրուած էր Համշէնցի Մահմետական Հայերուն: Հանդիսութեան բացումը կատարեց Հաստատութեան «Տարօն» համոյթը, ներկայացնելով ազգագրական երգերու փունջ մը՝ «Հայեր միացէ՛ք», «Գնա՛ մահ արի», «Դէ, կը քէլէր», «Գետաշէն» դեարի», կավարութեամբ վաստակաւոր ուսուցիչ Պր. Սեպուհ Աբգարեանի:

Օրուան դասախօսը փրոֆէսօր Վարդան Գրիգորեանն էր: Սկսելով իր դասախօսութիւնը, ան կանգ առաւ պատմական այն պայմաններուն որոնք պատճառ հանդիսացած են Հայերու մէջ մահմետական կրօնքի դաւանման: Մահմետական Հայերու թիւը ներկայիս յստակ չէ: Ըստ տեղեկութիւններու այսօր Թուրքիոյ մէջ կ'ապրին շուրջ 400.000 մահմետական Հայեր, որոնցմէ 200 հազարը հայախօս են: Անոնք այժմ կ'ապրին ինչպէս Սեւ Ծովու հարաւ -- արեւելքը, այնպէս ալ Թուրքիոյ այլ շրջանները: Որոշ թիւ մը ժամանակին տեղափոխուած է Վրաստան, ուրկէ ա-

նոնց մեծամասնութիւնը աքսորուած է Միջին Ասիա եւ Սիպերիա Ստալինի կողմէ։

Այս դասախօսը սահիկներու եւ տեսաերիզի ցուցադրութեամբ ներկայացուց անոնց մէկ մասին կենցաղն ու սովորութիւնները։ Դասախօսութենէն ետքը այս հետաքրքրական նիւթին շուրջ դասախօսը պատասխանեց ներկաներուն հարցումներուն։

Յաջորդ հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11-ին, որ նուիրուած էր հայ անուանի երաժիշտ Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 90-ամեակին։ Այս առթիւ հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով խօսք առաւ Հաստատութեան արուեստի վաստակաւոր ուսուցիչ եւ խմբավար Պր. Սեպուհ Աբգարեան, որ իր դեղարուեստական կուռ ելոյթին մէջ ներկայացուց տաղանդաւոր երաժիշտին կեանքի եւ ստեղծագործութեան հանգրուանները, ուր ի միջի այլոց ըսաւ. – «Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործութեան մէջ վարպետը հասած է այնպիսի մակարդակի մը որ խկութեան մէջ չանուիր որպէս վարդապետութիւն, կը չքանայ եւ կ՚ընկալես ստեղծագործութեան միայն կենդանի տարրերը»։

«Ապրելով իր ժամանակին մէջ, Արամ Խաչատրեան եղաւ այն քիչերէն որ պահեց արուեստի բարձր ոգին, պահեց անխախտ՝ ինչպէս լեռները եւ անտառները հայրենի երկրին, վճիտ աղբիւրները եւ կապոյտ երկինքը։ Երաժշտութիւն մը որ կարծես միշտ եղած է եւ պիտի ըլլայ հոգիի երաժշտութեան մխիթարիչ եւ ուժիչ սիրտերու»։

Այս Խաչատրեանի ստեղծագործութիւններով ելոյթ ունեցան Պր. Ֆելիքս Մովսէսեան (ջութակ) եւ Տիկին Ալինա Տագէսեան (դաշնակ)՝ «Աղջկայ Պար» (հատուած «Գայեանէ» պալէէն)։ Պր. Ֆ. Արա Ուսկանեան «Ջութակի Քոնչերթօ» (երկրորդ շարժ.) եւ «Ուզունտարա» (հատուած «Գայեանէ» պալէէն։ Պր. Ֆ. Մովսէսեան, Պր. Ս. Աբգարեան եւ Տիկին Ա. Տագէսեան միասնաբար մեկնաբանեցին Առնօ Բաբաջանեանի «Արիա-Վոքալիզ»ը, իսկ ՄԿՀ փողերախումբը ղեկավարութեամբ՝ Պր. Ֆելիքս Մովսէսեանի մեծ յաջողութեամբ եւ հմտութեամբ մեկնաբանեց «Սուսերու պար»ը (հատուած «Գայեանէ» պալէէն)։

Սոյն հանդիսութիւնը դեղարուեստական ղեկավարութեամբ Պր. Ս. Աբգարեանի, առիթ մը եղաւ վերապրելու Խաչատրեան համաշխարհի առինքնող շունչը։

Ապրիլ 12-ին, ՄԿՀ-ի երգչախումբի, փողերախումբի եւ պարախումբի տարեկան համերգը տեղի ունեցաւ Նիկոսիոյ Քաղաքապետարանի Թատերասրահը, բարձր հովանաւորութեամբ կզզիիս առաջին Տիկին Լիլա Քլէրիտիսի։ Հաստատութեան երգչախումբն ու փողերախումբը յունական եւ Հայոց ազգային քայլերգներով կատարեցին բացումը հանդիսութեան, որմէ ետք սանուհի Մ. Ակելոփուլոն հանդէս եկաւ բացման խօսքով։

Երգչախումբը, խմբավարութեամբ Պր. Սեպուհ Աբգարեանի ոգեշունչ կերպով երգեց «Հիմի՞ էլ լռենք», «Վան», «Ալէլուիա», «Փամ բորոտան», «Երեւան էրեբունի» երգերը։ Աշակերտներու բացառիկ կարողութիւնը արժանացաւ ներկաներու ջերմ գնահատանքին։

Յունարէն արտասանութեամբ հանդէս եկան սանուհի՝ Կիւլա Կարապետեան եւ սան՝ Մարգար Իզմիրլեան։ Ապա բեմը տրամադրուեցաւ Հաստատութեան փողերախումբին, որ հրապուրիչ գեղեցկութեամբ մեկնաբանեց հատուած մը «Այտա» օփերայէն «Սանթա Լուչիա սպանացի աղջկան երգը», «Լալուն տայտոնիա» (յունական), «Գարուն է» երգերը խմբավարութեամբ տաղանդաւոր արուեստագէտ՝ Պր. Ֆելիքս Մովսէսեանի։ Աշակերտներուն հմտութիւնը եւ ներկաներուն խանդավառութիւնը իր բարձունքին հասաւ Արամ Խաչատրեանի «Սուսերու պար»ով, որ հանդիսականներուն մօտ ստեղծեց ոգեւորութեան եւ հիացումի միաձոյլ զգացումներ։

Մեղմ ու հեզասահ ալիքներով ՄԿՀ-ի աղջիկները Հալարարի պարով մուտք գործեցին բեմ, կատարելով բացումը Հաստատութեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի պարախումբերու պարերու շարքին։ ՄԿՀ-ի երէց տղաքը միացան աղջիկներուն ներկայացնելու Վասպուրականի ռազմաշունչ ժողովրդական պարը, որուն յաջորդեց սանուհի Մարալ Մեսրոպեանի «Զանգեզուրի Եղնիկ» մենապարը։ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի պարախումբը հանդէս եկաւ ժողովրդական մի քանի պարերով։ Ուշագրաւ էր նաեւ փոքրիկներու հայկական ժողովրդական շուրջպարը։ Պէտք է յիշել նաեւ որ աշակերտները իրենց ուժերով պատրաստած էին ժամանակակից եւրոպական պար մը։ Ծրագրէն չէր բացակայեր նաեւ յունական պարը։ Յատուկ ուշադրութեան արժանացաւ Ղարաբաղի հայդուկներու երազը, որու մենապարուհին էր սանուհի Գոհար Բագոյեանը։ Աշակերտները մեծ յաջողութեամբ կրցան կատարել հայկական պարի ամէնանուրբ նազանքները ինչպէս նաեւ լեռնցի դիւցազնասիրտ ժողովուրդի պարային խրոխտ շարժումները։ Անոնք իրենց խանդավառ, բծախնդիր ու ներդաշնակ ելոյթներով կրցան ստեղծել կապը բեմին ու հանդիսականներուն միջեւ։ Ներկաները հոգեկան վայելքի անկրկնելի պահի ապրեցութեամբ երգով ու ծափերով միացան աշակերտներուն «Զէյթունցիներ» յաղթական երգ – պարին, որուն կը մասնակցէին բոլոր խումբերը, բեմը կը թնդար հայկական տարազներու մէջ շողշողացող հայորդիներով։ Համերգի աւարտին, աշակերտութիւնը, նոյն գիշեր, հաստատութիւն վերադառնալէ ետք տօնեց իր «երկրորդ համերգը», խնճոյք ուրախութեամբ մը, որ երկարեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր։

Երեկոյթին յաջողութեան համար գնահատանքի արժանի են աշակերտուհիները, ինչպէս նաեւ երգչախումբի խմբավար Պր. Ս. Աբգարեան, փողերախումբի ղեկավար Պր. Ֆ. Մովսէսեան եւ պարախումբի ղեկավար՝ Պր. Գ. Մխիթարեան։

Այս տարուան Հայ Մշակոյթի Շաբաթը իր աւարտին հասաւ Ապրիլ 14-ին Հ. Բ. Ը. Միութեան 87-րդ տարեդարձին նուիրուած հանդիսութեամբ, որուն բացումը կատարեց ՄԿՀ երգչախումբը Հ. Բ. Ը. Մ.-ի քայլերգի երգեցողութեամբ. ապա Նիկոսիոյ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի վարչութեան կողմէ Պր. Ասատուր Տէվլէթեան հանդէս եկաւ բացման խօսքով, եւ օրուան խորհուրդը փոխանցելէ ետք ներկայացուց եւ հրաւիրեց օրուան բանախօսը՝ Պէյրութէն յատկապէս հրաւիրուած Հայր Անդրանիկ Կռանեան (դասախօս Պէյրութի Հայկազեան Գոլէճ – Համալսարանի)։

Յարգելի բանախօսը իր հաղորդական բանախօսութեամբ վեր առաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան դերը հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ, որպէս համահայկական կազմակերպութիւն, որ գիտցած է ազգին եւ հայրենիքին շահերը գերադասել նեղ հատուածական շահերէն։ Անդրադառնալով մերօրեայ ազգային մտահոգութիւններուն, Հայր Կռանեան կոչ ուղղեց արդիականացնել վարչական համակարգը ու գործելակերպը, միշտ համահունչ մնալով ժամանակի պահանջներուն եւ հրամայականներուն։ Յարգելի բանախօսը բարձրօրէն գնահատեց Հ. Բ. Ը. Միութեան 87-ամեայ կրթամշակութային եւ բարեսիրական վաստակը, ինչպէս նաեւ այս օրերուն անոր անմնացորդ նուիրումը հայրենիքին եւ հայրենի ժողովուրդին անմիջական կարիքներուն։

Հանդիսութեան դեղարուեստական բաժնի մէջ հանդէս եկան Հաստատութեան սան – սանուհիները՝ Կարէն Նալպանտեան եւ Պարթեւ Սագաճեան (Եթովպիա) դաշնակի վրայ գեղեցկօրէն նուագեցին «Արիա» (Ալան Յովհաննէս), սան՝ Աւետիս Տիպան (Սուրիա) սրինգով նուագեց «Օրօր» (Արամ Խաչատրեան) դաշնակի ընկերակցութեամբ՝ Պր. Ս. Աբգարեանի։ Սանուհի՝ Ժենիա Թահմազեան (Պարսկաստան) արտասանեց «Ջօն՝ Պօղոս Նուպար Փաշային» (Վահան Գրիգոր)։ Աշակերտութեան կողմէ ուղերձ կարդաց սանուհի՝ Մարալ Մեսրոպեան (Սուրիա)։ ՄԿՀ երգչախումբը խմբավարութեամբ վաստակաւոր ուսուցիչ՝ Պր. Ս. Աբգարեանի հանդէս եկաւ «Հրես եկան», «Նարօ Ջան» երգերով։ Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ Հայու Մաղթանքով։

Յաջորդ օրուան լուսաբացը աւելի դեղեցիկ էր Մելգոնեանցի սան – սանուհիներուն համար։ Անոնց աչքերուն մէջ կը շողշողար Հայոց փառապանծ մշակոյթի արժանաւոր ժառանգորդները դառնալու գիտակցութիւնը եւ պատասխանատուութեան մեծ զգացումը։

ՎԻՈԼԷԹ ԹԱՇՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՕԳՆԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Հակառակ պատերազմին, տնտեսական դժուարութիւններուն, խանդավառութիւն չի պակսիր Հայաստանի երիտասարդութեան մեծ մասին մօտ։ Մարզական գործունէութիւնը կը շարունակուի, մրցումներ տեղի կ՚ունենան։ Կը կազմակերպուին ճամբորդութիւններ ալ՝ չափուելու համար օտար խումբերու հետ։

Մեր ձեռքին տակն է «Մարզական Հայաստան» թերթի թիւերէն մէկը՝ ուր կ՚ակնարկուի երկրին վոլիպոլի ախոյեանութեան եւ նաեւ՝ անշուշտ ֆութպոլի առաջնութեան, 15 առումներով եւ մասնակցութեամբ «Արարատ»ի՝ որ այլեւս չունի տակաւին իր առաջուան փայլը։

Հոգեր չեն պակսիր, անշուշտ, Հայաստանի մարզական վարիչներուն, մանաւանդ՝ կարենալ ապահովելու համար յարմար պիւտճէ մը՝ իրենց կազմակերպութեան համար։

Ժամանակին, այդ հոգը կարեւոր չէր։ Հին վարչաձեւը առատաձեռնօրէն կը հայթայթէր նիւթական անհրաժեշտ միջոցները մարզական կազմակերպութիւններու, կուտար նոյնիսկ, կանոնաւորապէս, ռոճիկներ երկրին լաւագոյն մարզիկներուն։

Հիմա ալ պետութիւնը կը ջանայ բերել իր օժանդակութիւնը, բայց, ներկայ պայմաններու մէջ, կարող չէ նոյն չափով։ Բարեբախտաբար, կան հովանաւորողներ, «սփոնսոր»ներ։ Անհատներ, կամ առեւտրական հաստատութիւններ կը նուիրեն ռուբլիներ մարզական կազմակերպութիւններու զանազան ելոյթներու համար։

Սփիւռքէն ալ կան երբեմն օգնողներ։ Այսպէս է Լիոնի շրջանին մէջ իր ազգանուէր գործունէութեամբ ծանօթ Ալեքսան Մանուկեան։ Վերջերս վերստին գտնուած է Հայաստան բերելու համար օգնութիւն՝ գաղթականներու, որբերու։

Այդ առթիւ, գաղափարը ունեցած է նաեւ հովանաւորելու Մայիս 28-ի առթիւ կազմակերպուած վազք մը, նուիրելով կազմակերպութեան համար անհրաժեշտ ռուբլիներու տրցակ մը։

Վազքարշաւը ունեցած է շուրջ չորս հազար մասնակից։ Վազած են Հանրապետութեան հրապարակէն մինչեւ Հրազդան մարզադաշտը, ուր տեղի ունեցած է մրցանակաբաշխութիւն, ընդհանրապէս դրամական մրցանակներ։

Լիոնահայ Ալեքսան Մանուկեան, այսպէս, ցոյց տուած է թէ կարելի է օժանդակել Հայաստանի մարզական շարժման, Սփիւռքէն ալ։

Ըստ «Մարզական Հայաստան»ի խմբագրին, մեծ եղած են Ալեքսան Մանուկեանի գոհունակութիւնն եւ ուրախութիւնը, ի տես չորս հազար մասնակիցներ խմբաւորող վազքարշաւի մը, մայրաքաղաքի փողոցներուն մէջէն։ Իրաւացիօրէն։

Վ. Մ.

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ՃԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ընդհանրապէս առաջին օրը հայրս մեզ կ՚ընկերանար։ Կառքով կ՚երթայինք մինչեւ Հայտար Փաշա, ուր կ՚առնէինք դընացքը։ Առաջին անգամ վայրաշարժը ինծի երեւցած է հսկայական մեծութեամբ։

Առաջուց գիտէի մեր անցնելիք կայարանները. հովիւ կը դողար յուզումով, երբ ծովը կը տեսնէի տարածուած մեր դիմաց, եւ փայլիլուն՝ արեւի ճաճանչներէն։ Գնացքին մէջ կիները կը զանգատէին տաքէն, ծարաւէն, կը ձանձրանային անդործ նստելէն եւ աստիճանաբար ինքզինքս կը զգայի օտար եւ հեռաւոր իմ մերձաւորներէս։ Բայց հայրս կը հասկնար իմ զգացումներս եւ արձագանգ կուտար իմ բոլոր հետաքրքրութիւններուն եւ կրած տպաւորութիւններուն։

Այն վերջին տարին, որ Մալթեփէ գացինք, դպրոցի շրջանը աւարտելէ յետոյ, տասներկու տարեկան էի։ Նախորդ տարիներու զբօսանքները եւ խաղերը այլեւս նոյն հմայքը չունէին ինծի համար։ Իմ տարեկից յոյն գիւղացի տղաքն ալ փոխուեր էին եւ մեր մէջ եղած կապերը խզուեր էին։ Նոյնիսկ Եօրկին, որ երեք տարով մեծ էր ինձմէ, կը քաշուէր ինծի հետ խօսելու եւ երբ տանը կից դռմին առաջ իրարու հանդիպէինք, ան կը մտնէր դոմ եւ կը պահուըտէր։ Երբ առանձին պտոյտի գացած միջոցիս, գիւղացի պատանի մը, վերյիշելով մեր սանձարձակ խաղերը, դէպի ինծի վազէր, ուրէ պատահական գիւղացի կը սաստէր պատանին եւ յարգանքի կը հրաւիրէր։

Ես այլեւս երախայ չէի։ Աշխարհը այլափոխուեր էր ինծի համար։ Աչքերս ուրիշ կերպ կը դիտէին շրջապատը, բնութեան տեսարանները։ Ծովը այլեւս անսահման ջուրի տարածութիւն մը չէր, որուն եզերքը կիսամերկ կը խաղայինք ընկերներու հետ, այլ կապոյտ աւելցած տարածութիւն մը, որ խորքը կը կազմէր իմ տարտամ երազներուս եւ ա՛լ աւելի տարտամ ցանկութիւններուս։ Իմ աչքերս տխրեր էին, դիմագիծերս հանդարտեցեր էին մանկական ծամածռութիւններէն եւ երբ երիտասարդ գիւղացի մը իմ անցքիս յունարէն լեզուով գովեստ մը ուղղէր, կը շառագունէի հակառակ իմ կամքիս։ Երբեմն միտքս կը սեւեռէր դպրոցի մէջ կրած տպաւորութիւններուս վրայ, բայց անոնք ալ հետզհետէ կը քօղարկուէին մշուշով։ Մեծ եւ լայն բնութիւնը ինծի գրկեր էր ծոցին մէջ եւ իմ մարդկային բնազդներս կը զարթեցնէր ծովի մեղմ մրմունջներով, սիւքի քաղցր շոյանքով եւ հեռաւոր լեռներու կապոյտ տեսիլքով։

Այս ներամփոփ տրամադրութեանս կը նպաստէր նաեւ առողջական վիճակս, որ անգամ մըն ալ դարձեր էր մտահոգիչ։ Իմ շուրջս եղողները վերստին սկսեր էին դողալ ամէն մէկ բանէ եւ ինծի տրուած հոգածութիւնը եւ խորհուրդները զգացնել կուտային ինծի որ վտանգը դարանակալ կը սպասէր իմ կեանքի ճամբուս վրայ։

Երբեմն ծովեզերքը, ժայռի մը վրայ նստած, աչքերս յառած փերուզի պէս կապոյտ ծովին եւ տխրութեամբ կը մտածէի որ թերեւս շուտով պէտք է հրաժարիլ այս լուսահեռ աշխարհէն։ Մահը ինծի կը ներկայանար որպէս դաւաճան թշնամի, որուն դէմ պէտք է կռուիլ բոլոր միջոցներով։ Ինծի հետ բերեր էի Դուրեանի բանաստեղծութիւնները եւ անվերջ կը կարդայի եւ աստիճանաբար կ՚իւրացնէի վաղամեռիկ երիտասարդի մը հոգեբանութիւնը։

Քանի՜ – քանի՜ պատանիներ եւ երիտասարդուհիներ, մեր բանաստեղծական Սկիւտարի մէջ, մեռեր էին, «հողերը առեր պառեր էին», մինչեւ վերջին շունչը երգելով իրենց յուսահատ թախիծը։ Անոնք թողեր էին անգիր երգեր, որ իրենց մերձաւորները, ծանօթները շրթունքէ շրթունք հաղորդեր էին։ Այդ տրտում եւ վաղամեռիկ երիտասարդներէն ոմանք, – որոնց անշուք շիրիմներուն վրայ ծնողեան եւ մահուան թուականները այնքա՛ն մերձաւոր էին – յանպատրաստից երգեր էին իրենց հուսկ երգը եւ իրենց աչքերը փակեր էին չքեղ վերջալոյսներու վրայ։

Արդեօք ես ալ մէկը չէի՞ այդ նախասահմանեալներէն...։ Ու մինակս ես ինծի մէջ ամփոփուած կը տանէի այդ ճնշիչ բեռը, որուն ծանրութիւնը յանկարծ զգացեր էի տարեկան քննութիւններէն յետոյ, երբ դպրոցը փակուելէ ետք ինքզինքս զգացեր էի մինակ եւ յոգնած։ Եւ այժմ Մալթեփէի մէջ, ինծի հարկադրուած անգործ եւ հայեցողական կեանքի մէջ յանկարծ որոշ շրջագիծ կը ստանար ինծի սպառնացող վտանգը։

Տենդը, ամէն իրիկուն, մեղմօրէն, բայց յամառօրէն կը սողոսկէր երակներուս մէջ, անքնութիւնը կը ջլատէր ուժերս եւ առաւօտեան դէմ միայն կ՚ընկղմէի ծանր քունի մէջ, ընդհատուած դուրսի աղմուկներէն, գիւղական կեանքի յատուկ ձայներէն, աքլորներու գիլ երգը, եզներու բառաչիւնը, Քօքոնային – դուռս – դոչումը Եօրկին արթնցնելու համար, եւ վերստին ծանր քունը քրտինքի շոգիի մէջ։

(Շար. 49)

Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան Հայաստանի կեդր. վարչութիւնը կը գուժէ նահատակութիւնը «Մեծն Մուրատ» ջոկատի ազատամարտիկ՝

ԽԱՉԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

որ նահատակուեցաւ Քելբաջարի կռիւներուն :

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութիւնը կը գուժէ մահը Արցախի ազատամարտի մասնակից ընկերներ՝

ԵՂԻԱԶԱՐ (ԵՂՕ) ԲԵՆԻԿԻ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆԻ

եւ

ՎԱԶԳԷՆ ԱՄԱՏՈՒՐԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

որոնք զինքը ձեռքին անմահացան Յունիս 15 -- 16--ին, Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Մարտակերտի շրջանը :

(Շար. Ա. էջէն)

լիբանանցի ծանօթ գրող, պատմաբան, Հայերու բարեկամ Սալէհ Զահր էլ Դին : Բազմաթիւ այլ գիրքերու կարգին Հայաստանի, Հայերու, Հայկական Հարցի եւ Ղարաբաղի մասին ուսումնասիրութեանց հեղինակը հանդիպում մը ունեցած է հայ լրագրողներու հետ :

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՏՆՏԵՍԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Աղէտի գօտիի փոքր եւ սեփական ձեռնարկութեանց տեսական օգնութիւն ցուցաբերելու եւ տնտեսական համագործակցութիւնը զարգացնելու նպատակով Գիւմրի այցելած են Գերմանիոյ դեսպան Նորպերթ Հայնց, տնտեսական փորձագէտ Հայնրիխ Նոյֆենտ եւ տոքթոր Թոնի Վիրթ : Անոնք իրենց ուսումնասիրութեանց հիման վրայ կը պատրաստեն փոքր գործարարութիւնը, սեփական արդիւնաբերութիւնը եւ արհեստագործութիւնը զարգացնելու ծրագիր մը եւ զայն կը յանձնեն Հայաստանի իշխանութեանց :

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱՌԱՊԱՆԸ

97 տարեկանին իր մահկանացուն կնքած է Գիւմրիի վերջին կառապանը՝ Քեռի Գրիչ : Ան եւ իր երկձի կառքը անբաժան մասնակիցները դարձած էին Գիւմրի տեղի ունեցող խրախճանքներու հարսնիքի եւ խնջոյքի, ինչպէս նաեւ Գիւմրիի նուիրուած գեղարուեստական եւ փաստագրական ֆիլմերու : Հիմա հաւանօրէն Գիւմրիի այդ վերջին կառքը յանձնուի թանգարան :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին քաղաքատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը :

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սխալ գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար : Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ :

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Նուպար Դաւիթեան 200 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման Գեղամ Շահինեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, քաղինօ Շարպօնյէրի շքեղ սրահին մէջ :

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ, Յուլիս 10, տօն Երկոտասան Առաքելոցն Քրիստոսի եւ Պօղոսի Երեքտասաներորդ Առաքելոյն :

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս -- Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի :

Կը պատարագէ՝
ՆԵՐՍԷՍ Ծ. ՎՐԴ. ԲԱՊՈՒՃԵԱՆ

DEMANDE D'EMPLOI

Dame arménienne cherche à garder personne âgée. Période vacances ou toute l'année. Nourrie-logée.
Tél. : 47 53 04 82.

Arménie

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղս կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի կայան, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին :

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7--ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն :

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր. :

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝
78 -- 60 -- 47 -- 18

եւ Շ. Խօքսիւզեան
78 -- 23 -- 75 -- 13

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERS OU AIDE CUISINIERS
- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

Տ Ա Ր Ե Կ Ա Ն
Մ Ե Ծ
Դ Ա Շ Տ Ա Հ Ա Ն Դ Է Ս

ՇԱՐՎԻԷՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Յուլիս 11, Կիրակի
ժամը 12·30--էն մինչեւ 22·30

1. -- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր :
2. -- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով ։
3. -- Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց :
4. -- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ :
5. -- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Մասնակցութեամբ՝
Ա Ն Ի
նուագախումբի

Մուտքը ազատ է :

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU
— SALLE GARANCE —

JUIN - OCTOBRE

Pour les programmes téléphoner :
47 - 78 - 37 - 29
(programme enregistré)

Tous les films sont en version originale sous-titrés français.

FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE

UN PROJET VITAL EST CONFIÉ AUX ARMÉNIENS DE FRANCE

La communauté arménienne de France prend en charge la pose d'un gazoduc qui va approvisionner l'Arménie en gaz iranien. Pour la première fois, l'Arménie va pouvoir ainsi commencer à se libérer du réseau de gazoducs hérités du passé et à mettre un terme aux terribles privations que sa population a subies ces deux derniers hivers à cause du blocus. Chacun de nous se doit de faire tout son possible pour contribuer à la réalisation rapide de ce projet vital.

Nous lançons donc un appel solennel à l'ensemble des membres de notre communauté. Pour que plus jamais un enfant ne meure de froid en Arménie, pour que les hôpitaux puissent soigner à nouveau les malades, que les écoles puissent rouvrir leurs portes et que l'économie redémarre, nous demandons à chacun et à tous un effort massif et urgent.

Envoyez dès aujourd'hui vos dons sous forme de chèques bancaires ou postaux libellés à l'ordre du :

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte postale 12
75660 Paris Cedex 14

ou par virement bancaire :
CCP 11.926 85 C Paris.

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
CONSEIL D'ADMINISTRATION

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Օր. Վիրժինի Մանուկեան 100 Ֆր., Տիկին Մատլէն Միքայէլեան 500, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 100, Օր. Ալիս Գազազեան 400, Տէր եւ Տիկին Մաթէոսեան 500, Պր. Կարապետ Խաչատուրեան 150, Պր. Գլոտ Գափամաճեան 200 Ֆր., Պր. Մկրտիչ Հէքիմեան 100 Տիկին Գափամաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Սերժ Սարեան 1000 Ֆր., Տիկին Վ. Պարտիզպանեան 100, Օր. Սրբուհի Հայրապետեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ակոբ Գալուքճեան 300, Պր. Ռիշար Նեւրուզ 250, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան 200, Տիկին Վալերի Զարգարեան 200, Տէր եւ Տիկին Պեռնար Անդրէասեան 1000, Պր. Յարութիւն Ճէնտէրէճեան 250, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Վրթանէսեան 100, Տիկին Վարդուհի Շիրինեան 500, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գազանճեան 50, Տիկին Էլիզապէթ Պիզպիզեան 200, Տիկին Յամիկ Ներսէսեան 100, Պր. Հրաչեայ Անդրէասեան 160 Տիկին Արշալոյս Խանասեան 200, Տէր եւ Տիկին Մ. Հաշմանեան 500, Տիկին Գայեանէ Տէմիրճեան 200, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Վարդանեան 1000 ֆրանք :

Կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Հայաստանի ու Արցախի օգնութեան եւ Կապոյտ Խաչին. -- Պ. Ֆրանք Սամուէլեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Ասատուր 100 Ֆր., Տիկին Քաթրին Թոփալեան 1.000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժան Լեւոնեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թիւ... եաքեան 1.000 Ֆր. : Տիկին Տօնիկեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Ա. Եօ... վակիմեան 300 Ֆր., Պ. Նիքոլա Ալթունեան 500 Ֆր. իր եղբօր՝ Ստեփանի տարելիցին առթիւ :

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 10-11
SAMEDI-DIMANCHE
10-11 JUILLET
1993

LE NUMÉRO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.103

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 18.103

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԸ ՑԱՆԿԱԼԻ ՀԵՌԱՆԿԱ՞Ր

Հայաստանեան իրականութիւնը դժգոհութեան հազար պատճառ ունի շատ շատերուս համար։ Առիկա եթէ կիսով հետեւանք է մեր անիրապաշտ յոյսերուն, որոշ չափով մըն ալ ունի առարկայական արդար հիմք։ Եթէ անկախութեան տուած էինք միայն երանութիւններու գոյնը, այսօր ամէնէն մօտ կանգնողն ենք յուսախաբութեան. սակայն, կրնա՛յ ներկային գունաւորումն ալ այսքան մռայլ ըլլալ։ Սպասումներու եւ յայտնուած իրականութեան բախումին մէջ բաբախանութեան ատրճանը դառնեներու դժգոհութիւնը փոխած է իր բնոյթը. ան այսօր կը տարածուի ոչ թէ ակնկալուածին բացակայութեամբ կամ յապաղումով, այլ՝ կարելիութիւններու, հրամայականներու անտեսումով որ շատ մը կենսական կորուստներու ճամբայ հարթեց ու կը հարթէ։

Այդ անտեսումն է նաեւ առաջին մեղաւորը որ դրականներն ալ յաճախ մոռացումի կը մատնէ ու զլանալ կուտայ արժանիին գնահատումը։

Այսպէս եղաւ որ երկար ատեն որպէս բնական երեւոյթ ընկալեցինք Հայաստանի քաղաքական կայունութիւնը, չգիտակցելով անոր իսկական իմաստին, նկատի առած՝ հիմնովին այլայրնոյթ շրջապատ մը։ Նախ Վրաստանի պառակտումները, եղբայրասպան կռիւները, անկախութեան ճամբուն վրայ դուրսին ու ներսին գործակցութեամբ բացուած անդունդները մղեցին այլ ակնարկով չափել մեր իրականութիւնը. յետոյ Ադրբեջանի վերջին զարգացումները եկան հասկցնելու թէ որքա՛ն աժան էր ու որքան դիւրին, փլչել արդէն փխրուն հաւասարակշռութիւն մը ու մէկ օրուան, մէկ ժամուան մէջ պարպտացնել կորուստներու հողը։ Ադրբեջանի օրինակը բոլորովին չեշտեց Հայաստանի քաղաքական կայունութեան արժէքը. կայունութիւն որ նկատի առած՝ տնտեսական ճգնաժամը ու փոթորիկներու հրաւիրակ դուրսի ու ներսի ազդակները, հրաշքի համազօր բնոյթով կը ներկայանայ այսօր։ Այդ հրաշքէն կարելի չէ վերցնել որքան իշխանութիւնը գլխաւորողներու սթափ, հեռատես քաղաքականութեան, ճապկումի կարողութեան բաժինը, նոյնքան՝ ամբողջ ժողովուրդի մը ողջմտութիւնը. ու անոր հետ համբերութիւնը որ եթէ երբեմն հեղինակներէն եղած է անոր դժբախտութեան, այսօր որպէս չանթարգել կը ծառայէ նման գրգռութիւններու եւ պոռթկալու հազար պատճառի դէմ։

Երբ այս է խրավիճակը, պատերազմական առօրեայի մը մէջ երբ ընդդիմադիր կուսակցութիւններ՝ ՀՅԴ եւ ՀՌԱԿ չեն մոռնար թէ ընդդիմութիւնը մէկ բան է, ժողովուրդին հանդէպ պատասխանատուութիւնը ուրիշ, ու իրենց մամուլով ներկայի ծանր պայմաններուն մէջ երկրին կայունութիւնը վտանգող որեւէ քայլէ ձեռնպահ մնալու կեցուածք կը ճշդեն, ինչպէս մեկնաբանել ԱԻՄ-ի տեւական ցոյցի հրաւէրը որ նպատակ ունի իշխանութեան տապալումը։ Հազիւ 1 - 2 հազար հոգինոց նախորդ ցոյցերու փորձառութենէն ետք, ի՞նչով բացատրել սա յամառութիւնը որ յայտնապէս, մնուցանող աղբիւրի տագնապ չունի...։

Հայաստանի քաղաքական կայունութիւնը հասկնալի է որ արտաքին հացէներ անհանգստացնէ. հապա ներսինե՞րը։ Ինչ որ ալ ըլլայ կուլ տրուած խայծը, կրնա՞յ արդարացնել ժողովուրդին տառապանքէն ողջմտութեան, համբերութեան աւելորդ ապացոյց մը կորզելու անոնց փորձը։

ԱԻՄ-ականները եթէ անտարբեր են երկրին համար իրենց քայլին սպառնական բնոյթին, յաջորդական ձախողութիւններու վտա՞նգն ալ կ'անտեսեն իրենց կազմակերպութեան վարկին համար։

Ա՞յդ գնով իսկ ադրբեջանական օրինակը ցանկալի հեռանկար է իրենց համար։

Ա. Թ.

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇՔԱՆՇԱՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ ԺԱԳ ՇԻՐԱՔԻ

Չորեքշաբթի, Յուլիս 7, ժամը 18-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ տեղի կ'ունենար Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ շքանշանի յանձնումը նախկին նախարարապետ եւ Փարիզի քաղաքապետ՝ Ժագ Շիրաքի, ձեռամբ Կաթողիկոսական Պատւիրակ՝ Գիւտ Արք. Նագգաշեանի։

Քաղաքապետը եւ Տիկին Պեռնատէթ Շիրաք ու քաղաքապետարանի կարգ մը անձնաւորութիւններ կը ժամանէին ճիշդ ու ճիշդ ժամը 18-ին եւ առաջին առթիւ կ'առաջնորդուէին Առաջնորդարանի Ա. յարկի դահլիճը, ուր Գիւտ Արք. քաղաքապետին կը ներկայացնէր գաղութիս ներկայացուցչական քանի մը դէմքերն ու տեղեկութիւններ կուտար Եկեղեցւոյ եւ կրօնական ընկերակցութեան մասին։ Կ'առաջարկուէր նաեւ Պր. Շիրաքի հարցումներ ընել գինք հետաքրքրող հարցերու մասին եւ Փարիզի քաղաքապետը ընդառաջելով դիմումին, հարցումներ կ'ընէր Ֆրանսահայութեան թիւին, Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան եւայլն, եւայլն, ինչ որ առիթ կուտար Անրի Վերնէօյի, իր կարգին հակիրճ պատմականն ընելու Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ։ Այս աւելի մտերիմ զրոյցէն ետք, Գիւտ Արք.ի գլխաւորութեամբ Պր. Շիրաք եւ ներկայ անձնաւորութիւնները որոնց կը միանային բակը գտնուող հիւրերը – շուրջ 250 հոգի – կ'ուղղուէին Նուրհան Ֆրէնկեան սրահը։

Պր. Գեղամ Թորոսեան քանի մը խօսքով նշելէ ետք թէ հաւաքոյթը մասնաւոր փայլ մը ստացած էր, շնորհակալութիւն կը յայտնէր Հ. Բ. Ը. Միութեան որ իր լայն մասնակցութիւնը բերած էր կազմակերպութեան։ Գիւտ Արք. ֆրանսերէն, իր ուրախութիւնը կը յայտնէր, ոգեկոչելով անեքտոթ մը ուր մայր մը կը խրատէր իր որդին որ նոր ասպարէզի մը կը ձեռնարկէր ու նոր կեանք մը կը սկսէր՝ որդիս մի՛ ըսեր ինծի թէ որքան դրամ շահեցար, այլ՝ ըսէ թէ որքան ուրախութիւն պատճառեցիր ուրիշին եւ չեշտելով թէ քիչ են անոնք որ անձնասէր չեն եւ ազնիւ ու վեհանձն նկարագիր ունին կը յիշէր Ժագ Շիրաքի հայանպաստ գործունէութիւնը երկրաշարժի առաջին օրէն, Հոթէլ տը Վիլի երեկոյթը, դեսպանատան տրամադրուած վայրը եւ կը մաղթէր որ ան շարունակէ իր այդ բարենպաստ աշխատանքները, արդար լուծում մը գտնելու համար նաեւ Ղարաբաղի հարցին։ Ու Գիւտ Արք. կը հաղորդէր որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յատուկ կոնդակով մը եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի բարձրագոյն շքանշանով իր գնահատանքը կը յայտնէր Ժագ Շիրաքի։

Կարդացուեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Կոնդակը տրուած 1993, Մարտ 14-ին, նախ իր բնագրին լեզուով, ապա՝ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ։ Ընթերցման աւարտին, Գիւտ Արք. Ժագ Շիրաքի կուրծքը զարդարեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի շքանշանով, Տիկին Շիրաքին ալ՝ խաչ մը յանձնեց։

Ժագ Շիրաք, խօսք առնելով նախ յայտնեց թէ շատ հպարտ կը զգայ ինքզինք արժանանալով նման շքանշանի մը, աւելցնելով թէ խօսքը կուգայ սրտէն եւ հաւաստիացուց թէ չափազանցուած չէ, նոյնիսկ տկար է բաղդատմամբ այն մեծ պատուին որ կ'ըլլայ իրեն։ Շնորհակալութիւն յայտնեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին զոր քանիցս ընդունած է Հոթէլ տը Վիլ, Գիւտ Արք.ի, որու դերը յայտնի է իրեն այս տուչութեան կապակցութեամբ, ապա նաեւ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան, վարչութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ կարգ մը անձերու որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած են այս հանդիսութեան կազմակերպչական աշխատանքին։ Անձերէ անդին, Փարիզի եւ Ֆրանսայի ու Հայ գաղութին կապը տեսաւ այս առընչութեամբ, ողջունեց Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեանը, պատուելի Ռընէ Լեւոնեանը, պատուելի Սթիուըրթը, Հայաստանի գործավար՝ Պ. Վահան Տէր - Ղեւոնդեանը, ապա անցաւ իր բուն խօսքին, հակիրճ պատմականն ընելով հայ ժողովուրդին որ դարերու երկայնքին յաղթական դուրս ելած է միշտ իրեն դէմ գործուած արշաւանքներէն, ջարդերէն, ցեղասպանութենէն։ Յիշեց Հայաստանի առաջին քրիստոնեայ Պետութիւն դառնալը, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի արդելափակումը, մէջբերելով Քոչարեն եւ Սիլվա Կապուտիկեանէն տողեր։ Գնահատանքով յիշեց Ֆրանսահայերու բերած նպաստը Ֆրանսայի բոլոր ճիւղերուն մէջ, յատուկ յիշատակում մը ընելով Անրի Վէրնէօյի եւ անոր վերջին ֆիլմին։ Հուսկ, Փարիզի քաղաքապետը անդրադարձաւ այն մաղթանքին զոր ներկայացուցած էր 1992, Նոյեմբեր 19-ի Հոթէլ տը Վիլի հաւաքոյթին, ինչ կը վերաբերի Անիի Մայր Տաճարին, յոյս յայտնելով որ ան դասուի միջազգային ժառանգութեան կարգին եւ վայելէ ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ հովանաւորութիւնը։ Հաղորդեց որ դիմած է ԻՒՆԷՍՔՕՅԻ տնօրէնին որ շատ «զգայուն» եղած է, բայց, յայտնած որ նման դիմում մը պէտք է կատարուի մարմնի մը կողմէ եւ նման մարմին մը կը ստեղծուի ներկայիս, արդէն կարգ մը համբաւաւոր անձնաւորութիւններով, որպէսզի այդ մարմնին վարկը նպաստէ ձեռնարկին յաջողութեան։

Հաւաքոյթին այս հանդիսաւոր բաժինը փակուեցաւ «Հայր Մեր»ով, ապա, Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, շարունակուեցաւ հիւրասիրութեամբ։

*

Կարելի էր, անշուշտ, հոս փակել այս թղթակցութիւնը խուսափելով խորհրդածութիւններէ, բայց մեզի անհրաժեշտ կը թուի գոնէ հատ մը ընել։

Թէ ինչ նկատառումներէ մղուած, Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի այս շքանշանը կը շնորհուի Ժագ Շիրաքի, խնդրոյ առարկայ չէ։ Ճիշդ է որ Փարիզի քաղաքապետը, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, չէ զլացած իր օժանդակութիւնը հայ գաղութին եւ աւելորդ չէր, թերեւս, ձեւով մը պատուել զինք։ Ինչ որ սակայն մեզ խրտչեցուց դրդապատճառն էր, չափազանցուած կերպով չեշտուած կոնդակին մէջ, այսինքն ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ վայրի մը շնորհումը Հայաստանի Հանրապետութեան։ Ով որ չէ տեսած ինչ որ «շնորհուած է», լսելով գնահատական եւ երախտագիտական այնքան առատաձեռն արտայայտութիւնները որ եղան, այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ որ Ժագ Շիրաք շքեղ թաղամասի մը մէջ ապարանք մը տրամադրած է, տեսակ մը «Հօթէլ Փարթիքիւլիէ». մինչ եղածը համեստ, շա՛տ համեստ յարկաբաժին մըն է (վարձքով, ճիշդ է այն ալ՝ համեստ) Փորթ տը Սէն - Գլու, բազմաշէնք պարտէզի նման տեղ մը, ուր դեսպանատան արտօնութիւն ալ չկայ (և եթէ մէկը փորձառութիւնն ունենայ հարցնելու դռնապանին թէ ո՞ւր է Հայաստանի դեսպանատունը, կոպիտ ձեւով կը վռնտուի, նման դեսպանատուն չկայ պատասխանով)։ Այդ յարկաբաժինը հազիւ եւ առժամեայ կերպով կրնայ ծառայել հիւպատոսարանական սպասարկութեանց եւ ատոր դիմաց այսքա՛ն երախտագիտութիւն քիչ մը շատ է եւ նոյնիսկ՝ նուաստացուցիչ։ Կարելի է երախտապարտ ըլլալ Ժագ Շիրաքի, թերեւս այլ պատճառներով (օրինակի համար՝ եթէ յաջողի Անիի Մայր Տաճարին նախաձեռնութիւնը), բայց, անկեղծօրէն, ոչ՝ այդ յարկաբաժինին, որ նուազագոյն միտք չէ, երբ հարցը կը վերաբերի դեսպանատան մը։ Դեռ կարելի է աւելցնել որ եթէ նոյնիսկ իսկապէս դեսպանատան յարմար շքեղ յարկաբաժին մը տրամադրուած ըլլար, այդ պարագային ալ՝ շնորհակալութեան խօսքը կ'իյնար Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահին։

Ա. Մ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՔԻՈՅԻ մէջ, «Եօթն»երը փաստը տուին թէ ոչինչ կրնան ընել Պոսնիոյ համար, բացի ածականներ կամ գեկոյցի ոճ փոխելէ Սերպերուն, Խրուաթներուն կամ մահմետականներուն հասցէին։ Ազդարարութիւն մը ըրին Սերպերուն, նաեւ Խրուաթներուն որոնք «կ'անդամահատեն» Պոսնիան բռնի ուժով, զգուշացնելով որ կրնան միջազգային հաւաքականութեան կողմէ ամբաստանեալի աթոռին վրայ դրուիլ...։ Միթերան ալ աւելի խիստ էր. – «Անմրցելի ենք դիւանագիտական բանաձեւումներու համար, բայց, դեռ ողիմպիական ախոյեաններ չենք տեղւոյն վրայ իրագործումներու» չեշտեց, հաւանութիւնն ունենալով Գլինթընի եւ Քոհլի։

ՋԱԽ - ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ իրենց նոր դէմքերէն՝ Թափիի հետ ի զուր սպասած են, Յուլիս 8-ին, որ ժամանէ ընկերվարական պատուիրակութիւնը որու հետ հանդիպում մը պիտի ունենային։ Մինչեւ Ռոքար եւ ընկերները չեն եկած, նախընտրելով, այս օրերուն, մանաւա՛նդ, լուսանկար մը չունենալ Թափիի հետ։

ՖՐԱՆՔԸ վտանգաւոր անկում մը արձանագրեց Յուլիս 8-ին, իջնելով իր ամէնէն ցած սակին մարքին դիմաց։ Կը կարծուի որ նոյն օրուան մութ հեռանկարները (ԻՆՍԷԷ-ի, որոնց արձանագրած էինք) բայց, նաեւ նոր ներդրումի տէրերուն վստահութիւնը գերմանական տնտեսութեան հանդէպ գլխաւոր պատճառները եղած են։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ նախկին նախագահ եւ նաեւ ընկերվարական կուսակցութեան երբեմնի գանձապահ՝ Անրի Էմմանուէլլի հրաժարեցաւ երեսփոխանի իր հանգամանքէն իբրեւ հետեւանք Ռէննի ամբաստանող ատեանի վճիռին։ Արդարեւ, ան փակեց Իւրպա - Սաժէս թղթածրարի հարցաքննութիւնը եւ պատժական ատեան զրկեց Էմմանիւէլլի եւ 17 միւս մեղադրեալները։ Հարցը կը վերաբերի կուսակցութեան նիւթական մութ աղբիւրներուն եւ կեղծ հաշուեցոյցերու։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ աւելի քան 100 հազար հոգի մասնակցած են, Յուլիս 8-ին, Սըվազի 36 մեռեալներէն երկուքին յուղարկաւորութեան, ապա տողանցած են աւելի քան 10 քիլոմեթրի վրայ, իրենց բողոքը արտայայտելու համար իսլամապաշտ ծայրայեղներու դէմ։ Թուրք մտաւորականները վախ ունին որ «ալժերական վիճակի» մէջ գտնուին։ Գրագէտ Եաշար Քեմալ կը հաստատէ. – «Մուսթաֆա Քեմալին մահէն ի վեր դիզուած սխալներու գինը կը վճարենք»։ Ցուցարարները իրենց բարկութիւնը արտայայտած են նաեւ կառավարութեան դէմ, որու նոր վարչապետուհին չի կրնար դէմ դնել կացութեան եւ ոչ մէկ խօսք ալ ունեցած է Սվազի ողբերգութեան պատասխանատուներու հասցէին։

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Վերադառնալէ առաջ նոր հրատարակուած գիրքերու արագ նշումին, կ'ուզէինք ընթերցողներու նկատողութեան յանձնել սա մտածումը թէ նիւթէն յաճախակի մեր շեղումները նպատակ ունին մեր հազար կողմ ցրուած ուշադրութիւնը ազգային գանձերուն վրայ կեդրոնացնել, պարբերաբար: Արդարեւ, որքան զբաղինք մեր մշակոյթի արմատներով, որքան թարմացնենք մեր ազգին յիշողութիւնը իր անցեալի մասին՝ այնքան կ'ամրանան մեր հիմերը ներկային մէջ: Այս արարքը, անցեալի փառքով հպարտանալէ աւելի՝ մեր մշակոյթի աւանդութեանց հունին մէջ եղ մտնել մըն է, տեսակ մը վերամկրտութիւն ուր կը հաստատենք մեր հայկական ու մասնաւորաբար արեւմտահայ ինքնութիւնը: Դարերով Արեւմտահայոց հայրենիքը գլխաւորաբար ոգեկան եղած է («հայրենիք» բառը հոս սահմանելով իր նեղ իմաստով իբրեւ անմիջական, շօշափելի հաւաքական էութիւն մը: Հայրենիքի մը առկայութիւնը այսօր աւելի եւս կը շեշտէ «ոգեկան հայրենիքին» կարեւորութիւնը եւ որուն մէջ ձգուած է մեր ժողովուրդը) եւ զայն մարմնաւորած են, հողէ ու շինութիւններէ զատ՝ մարդիկն ու անոնց տարաշխարհիկ կեանքերը: Ամէն ազգ բարոյական պարտաւորութիւնը ունի հոգ տանելու իր պատմական գանձերուն -- գանձը այս պարագային միայն շղշղուն արծաթն ու ոսկին չէ՝ այլ մարդիկ: Հոյակապ լուր է որ կուգայ Արցախէն, աւելի կարեւոր քան ռազմաճակատի յաղթանակները՝, երբ կը կարդանք ինչպէս Ղարաբաղցիք կը վերանորոգեն ոչ միայն Շուշիի պատմական կառոյցները, այլեւ՝ երկրի բոլոր վնասուած դպրոցներն ու բնակութեան վայրերը՝ իբրեւ պատասխան մահուան հարուածին եւ մանաւանդ իբր վերահաստատում մեր ազգի ոգեկան տոկունութեան:

Ծանօթ ենք Ամէն Հախնապարեանի եւ Հայ Ճարտարապետական Հետազօտութիւններու Ընկերութեան տարած անգուգական աշխատանքին՝ վերակառուցելու Ատրպատականի կործանած եկեղեցիները, յատապէս Ծործորի եկեղեցին որ 3 տարի առաջ լեռան մը ստորոտէն գագաթը փոխադրեցին, քար առ քար՝ փրկելու համար զայն ստոյգ ողողումէ նոր կառուցուող ամբարտակի մը հետեւանքով: Ծանօթ ենք «Երկիր եւ Մշակոյթ» կազմակերպութեան տարած սքանչելի գործին Քէսապի մէջ: Կայ օրինակը Անգլիացիներուն որոնք վերակառուցին Քովընթրիի տաճարը որ քար ու քանդ եղած էր Բ. աշխարհամարտի ընթացքին: Նոյնը՝ Գերմանացիք Տրէզտէն քաղաքի պարագային կամ Ռուսերը որոնք 60-ական թուականներուն սկսան Սէն Պետերսպուրկ քաղաքի արքայական պալատին փշրանք առ փշրանք վերակառուցումին: Օրինակները վերջ չունին:

Մեր պզտիկ ազգին գանձերը մեզի համար այնքան թանկագին են որքան մեծ ազգերու փառահեղ կառոյցները՝ իրենց համար: Կը զուրգուրանք մենք անոնց վրայ ու հպարտ ենք անոնցմով: Մեր անցեալի գանձերէն էն յարգին՝ մեր մարդերն են, անոնք որոնք Օսմանեան կայսրութեան կամ օտարութեան մէջ Հայու իրենց պարտագիր, անհրապոյր գոյութեան կաղապարը կրցան կոտրել եւ ցայտք ու շեշտ տանալ, կարճ վայրկեան մը: Ահա օրինակ մը այդ մարդոցմէ որոնց մասին կը կարդանք Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան հրատարակած «Եւրոպա» ամսաթերթին 1848-ի թիւին մէջ:

«Վերջին 10 տարիներու ընթացքին, կը գրէ թղթակիցը, Օսմանեան Պետութիւնը մեծ յառաջդիմութիւն արձանագրեց շնորհիւ հայ մեծատուններուն («մեծատուն» բառը կը վերաբերի ամիրաներու եւ չէլէպիներու գերդաստաններուն -- Վ. Օ.): Առաջին կարգին կուգան Տիւզեանները (որոնց մասին արդէն քանի մը բառ գրեցինք) եւ Տատեանները: Յովհաննէս Տատեան չուխայի, մետաքսի եւ երկաթի գործառնութեան գլուխն է երկրին մէջ»: Տատեաններուն նախահայրը կը նկատուի, ըստ Հայկ Ղազարեանի, Մահտեսի Առաքել Տատեան (1753 -- 1812) որ Ակնէն Պոլիս գաղթած է ու 42 տարեկանին (այդ ժամանակներուն 40-ը ծերութեան դուռն էր արդէն) Սուլթանէն կը նշանակուի Արքունի Վառօդապետի պաշտօնին ու կը ստանայ Ամիրա տիտղոսը: Անկէ ետք մօտ 75 տարի այս բարձր պաշտօնն ու զինագործարաններու, թուղթի արտադրութեան եւ բանակի զգեստաւորումին գործը Տատեան գերդաստանի մենաշնորհը եղած է: Այս պաշտօնը սակայն պէտք էր հաւասարակշռել ազգային բարերարութեամբ: Ու այսպէս՝ իւրաքանչիւր Տատեան որ վառօդապետ եղած է ժառանգական իրաւունքով՝ եկեղեցի կամ դպրոց կառուցել տուած է: Յատկապէս ուշագրաւ մտաւորական եղած է Մկրտիչ Պէյ Տատեանը որ բազմաթիւ լեզուներու տիրապետած՝ Փարիզեան կարեւոր թերթերու Պոլսոյ թղթակից եղած է: Բոլոր Տատեանները ազդեցիկ դեր խաղացած են հայ ազգի ընկերային կեանքէն ներս:

Ուրիշ ուշագրաւ անձնաւորութիւն՝ Մատրաս հրատարակուող «Բանասէր» քաղաքական, գրասիրական եւ առեւտրական տասնօրեայ վիմատիպ թերթի խմբագիր Յովհաննէս Սարկաւագ Բէրիացի: Այս մարդը, որուն մասին գրեթէ ոչինչ կայ շրջանի մեր ժամանակագրութեան մէջ՝ իր դարու ամէնէն սուր, քննադատական գրիչը ունեցած է, այնքան որքան Ստ. Ոսկանը Փարիզի մէջ, որ սակայն անհամեմատօրէն աւելի լայն մշակոյթի տէր՝ անհատականութիւն՝ իր ժամանակին վրայ աւելի խոր ազդեցութիւն ձգած է: Ամէն պարագայի, ըստ Հ. Գր. Քալէմքարեանի «Յովհաննէս Սարկաւագը առաջինը սկսել է՝ քննադատի, թերութիւնները մերկացնելու ճշմարիտ հրապարակախօսութեան հիմը դնել մեր մէջ»: Եւ անշուշտ արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ բաժանորդները տակաւ կը լքեն զինքը: Օր մը Յովհաննէս կը քննադատէ Մատրասի հոգեւոր Առաջնորդը՝ պահանջելով որ կաթոլիկի մը համար թաղման հանդիսաւոր արարողութիւն պէտք էր ընէր մեր եկեղեցին — բաժանորդներէն մաս մը կը հեռանան: Ուրիշ անգամ, գրելով Մատրասի մի քանի ազդեցիկ պարոններու մասին, անոնց անուններուն առջեւ չէ դրեր «քաջափայլ» կամ «իմաստասէրճ» տիտղոսները -- հոս ալ բաժանորդ կորսնցուցած է: Ուրիշ առթիւ ըսած է թէ «անխոհեմ բան է մէկ հողիի յանձնել (իմա Առաջնորդին – Վ. Օ.) ազգին բոլոր պատասխանատուութիւնը» -- բաժանորդներ հոս ալ պակսեր են: Օր մը կը գրէ «տնանկներու հոգաբարձուն գէշ աշխատանք կը տանի» — անմիջապէս բաժանորդ կորսնցուցած է»: Սակայն մեր յախուռն ու քիչ մը կրակ ու բոց խմբագիրը չի յուսահատիր: «Բայց եւ այնպէս», -- կը գրէ իր խմբագրականին մէջ, -- «մեր աշխատութեան բոլոր անյաջող հետեւանքները մեզ չեն զայրացուցաներ. մեր աչքին՝ անոնք խրտուիլակներ են՝ որոնք միայն տղաքն ու անբան կենդանիները կրնան վախցնել: Իսկ մենք, ճշմարտասէր եւ ուղղադատ բարեկամներու քաջալերութենէն սրտապնդուած, աներկիւղ կը շարունակենք մեր գործը»: Դժբախտաբար, հակառակ Յովհաննէսի խրոխտ եւ ինքնավստահ կեցուածքին, այս յայտարարութենէն երեք շաբաթ ետք թերթը կը դադրէր -- «Լրագիրս դադարեցաւ Յունիս 15 ամսոյ, ի կարօտութենէ քաջալերութեան», – կը գրէ վերջին թիւին մէջ: Թերթը միայն մէկ տարի կրցեր էր դիմանալ, 1848-էն 1849: Ըստ մեզի, շատ կարեւոր չէ այն մտածումը թէ հարիւր յիսուն տարի առաջուան բարքերու նման ուրիշ բարքեր այսօր ալ կ'արդիլեն քննադատական մտքի ազատ արտայայտութիւնը մեր գաղութին մէջ թէ այլուր ի Սփիւռք, այլ՝ այդ Յովհաննէս Սարկաւագի կաղապարին գոյութիւնը, ըմբոստ ու քիչ մը միամիտ ոգիին ծնունդը՝ Մատրասի նման պահպանողական եւ աւանդապաշտ ընկերութեան մը մէջ: Տակաւին կարելի է մտածել թէ մեր եկեղեցին ի՛նչ թաքուն ուժ կուտայ իր զաւակներուն՝ հակառակ քաղաքական կուսակցութեանց, հարուստ միջին դասակարգի եւ տարագաւան եկեղեցիներու ժխտական կեցուածքին անոր դէմ: Երբ անցնող հարիւրամեակին նորարոյս քաղաքական ու յառաջապէս ձախակողմեան եւ ընկերվար մտածողութիւնը պայքար կը բանար, եւ որ տակաւին վերջ չէ գտած, քայքայելու հայ եկեղեցւոյ եւ ամիրայական դասակարգին դերն ու վարկը մեր ազգի յարատեւումին մէջ՝ չէի՞ն գիտակցեր թէ այդ «յետամնաց, պահպանողական, փառամոլ, նեղմիտ ու կեղեքիչ» կոչուած դասակարգին լայնօրէն կը պարտէր մեր «միլլէթը» թէ՛ իր գոյութիւնը եւ թէ ալ կարեւոր մէկ բաժինը 19-րդ դարու վերածնունդին: Այդ «խաւարամիտ» ղեկավարութեան բուն արժէքը միայն Արփիար Արփիարեանը կը թուի գնահատած ըլլալ իր «Կարմիր ժամուցին» մէջ գրական պատկերացում տալով Տէր Յուսիկի տիպարին, եւ, վերջին վայրկեանին՝ «փըրկելով» Արիկ Ումճեան ամիրային վրայ կաղապարուած հերոսին՝ Հայրապետ էֆէնտիի կերպարը: Զարմանք չէ որ բանաստեղծը միշտ աւելի յստակ կը տեսնէ քան մենք ու Վահան Թէքէեան իր «Եկեղեցին Հայկականը» կ'աւարտէ հետեւեալ տողերով

«Եկեղեցին հայկական հայ հոգիին
ու մարմնոյն
Ջրահեղեղներէն է փայլուն, մինչ
իր խաչերն են դաշոյն
Եւ զանգակներն են ռումբիւն եւ երգն
է մի՛շտ յաղթութիւն»

Եւ կամ՝ իր «Լուսաւորչի կանթեղը» հնչեակին մէջ երբ, կ'ըսէ՝

«Զանի վառեց ու կախեց հոն, մեզ
համար յաւիտեան...
Ան կանթեղն է՝ լոյս առած
Լուսաւորչէն Հայութեան
Անկէ լցուած, անոր ջինջ
արտասուքէն իւղի տեղ,
Պլպլացող քաղցրութեամբ, պլպլալիք
միշտ կանթեղ...

Այդպէս հաւտաց ու այդպէս դեռ կը
հաւատայ հայ հոգին,
Որ միշտ դարձաւ, նայեցաւ ու
յառեցաւ անձկագին
Առտուն ճիւնոտ Մասիսին ու
փիշերներն ալ անոր...»:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՄԵՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԵՍ ԻՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔՈՒՄ ԵՄ ԵՒ ՄԻԱԺԱՄԱՆԱԿ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ ԴՈՒՐՍ

Ծ. Խ. -- Հայաստանի պատանեկան «Կանչ» թերթը Յունիս 2-ի թիւով հրատարակած է «Պատանի հրապարակախօս» մրցումին արդիւնքը. գլխաւոր մրցանակին (3000 ռուբլի) արժանացած է Ղարաբաղի Մարտակերտի շրջանի Մաղավուզ գիւղէն Լուսինէ Բաղալեան որ Հայկական բաց համալսարանի լրագրութեան բաժնի ա. դասարանի ուսանողուհի է: Անոր գրութիւնը ուշագրաւ է անկեղծ ապրումներու արտայայտութեամբ ու յատկապէս գրելու թարմ շունչով որ մաքուր օդի պատուհանի մը նման կը բացուի յաճախ կաղապարներով, պարագայականին ու կողմնակիին բեռով ծանրացած մամուլի մը մէկ համեստ անկիւնէն:

Ստորեւ անոր գրութիւնը. --

**

Ամէն առաւօտ հնգամեայ քոյրս՝ Արեւը, զարթնում է ու դէմքին հիացմունքի ու զարմանքի մի արտայայտութեամբ սկսում. «Գիտե՞ս ըք, հինչ ըմ տեսալ ըրազումս...»: Յետոյ շարունակում է պատմել, մի քիչ էլ յօրինել իր մանկական երեւակայութեամբ: Սկսում է իր խաղընկերներ Կարէնից, Սայեաթից, Ալիսայից, անցնում հարեւաններին, այգուն, կովին, աղբիւրին, ու երբ պատմելիքը վերջանում է, ասում է. «Ըտեղ յեր կացի»:

«Մեր գիւղն աւելի լաւն ա, - ասում է, - վար ընդեղ ինի, մհենդ խաւկ չըր ի կերալ, մանուշակ ի քաղալ...»: Իսկ երբ նոր էինք եկել Երեւան՝ լացում էր.

- Ես մեր ըղբրին ջուրն ըմ օզում...

Այսպէս միայն գրքերում չի լինում, ոչ էլ միայն «Գիքորի» մէջ: Այսպէս է լինում, երբ հեռու ես հայրենիքից: Ու նոյնիսկ երեխային ուրիշ ջրով չես խաբի, որովհետեւ «մեր ըղբրին ջուրը ցուրտ ա, հինչքան խմում ըս, կոկորդդ ցաւում չի, մեր ջուրը քարերին միջան ա կեամ, կողքին էլ մի քեռհնա ջաղացաքար կայ»:

Մանկական յիշողութիւնները քեզ էլ, այս էլ ո՛րերորդ անգամ, տանում են դէպի հարազատ վայրերը, ու երանութեամբ մտածում ես, սփոփւում, որ անտառներում կորած մեր անուշահամ աղբիւրի մօտ թշնամին երեւի ոտք չի դրել: Կ'ազատագրուեն հողերը, կը գնամ: Կը գնամ ու մօմ կը վառեմ Երից մանկանց վանքում, այնտեղից կ'իջնեմ Ջրաբերդ, կ'անցնեմ Թարթառը ու կը հասնեմ Նըւիրական աղբիւրին, որի մօտ Ջրաբերդի մեղւքների աւերակ ամարանոցն է, եւ որի ջուրը շատ է սիրում Արեւը:

Արեւը միամիտ հարցեր է տալիս, բայց ինչե՞ր կան թաքնուած այդ հարցերի տակ, որ ստիպում են անընդհատ զգալ որ դու օտար մի տեղ ես, որ հայրենիքում չես, որ ոչինչ քեզ համար հարազատ չէ այստեղ.

- Իսկ ո՞վ քաղեց մեր ծառի խնձորը...
- Ո՞վ է ուտում մեր մորին...
- Ո՞վ է մեր մանկապարտէզը գնում...
- Ո՞վ է մեր թոնրում հաց թխում...

Մի դէպք յիշեցի, այս գարնանն էր: Մետրոյում էի: Մօտս կանգնած մի զինուոր էր, վիրաւոր, աչքը վիրակապած, ձեռնափայտով: Ղարաբաղցի էր, Սանդում էր վիրաւորուել: Երկու կանգառ այդպէս կանգնած գնաց, ոչ մէկը տեղը չզիջեց: Գուցէ չէր էլ նստի, բայց ես մտածեցի, որ իմ ու այս զինուորի հայրենիքում այդպէս չէր լինի: Սա իմ հայրենիքը չէ: Իմը, չէ, բայց նաեւ իմն է: Երբ այստեղ եմ, ինձ ձգում է Արցախը: Թէկուզ պատերազմ է այնտեղ, մարդիկ են պայթում, թէկուզ երկինքը անհանգիստ է: Հայաստանը իւրաքանչիւր արցախցու համար այն է, ինչ արեւը երկրագնդի: Այո, չափազանցութիւն մի կարծէք: Թէկուզ՝ թոյլ, քայքայուած, ճգնաժամ ապրող: Դա հասկանալու համար պիտի արցախցի լինել: Դա հասկանալու համար պիտի արեւը մի օր չծագի եւ պիտի տեսնել, թէ ամենածանր օրերին ի՛նչ էր նշանակում Հայաստանից եկող ուղղաթիռը: Զգիտեմ, հաւատացեալները այդպէս սպասո՞ւմ են Քրիստոսի՝ գալստին...

Մի զինուոր գիտէի: Երբ նահատակուեց՝ 19 տարեկան էր: Մեր հարեւան գիւղից էր, Սասուն անունով: Արդէն հասցրել էր վիրաւորուել, հաշմանդամ դառնալ: Բայց նորից մտաւ Լէոնիտ Ազգալեանի կոմանդոսների խմբի մէջ: Ասում էր՝ յոգնել եմ այս զինուորական համազգեստից, աւտոմատից, պատերազմը մը վերջանայ, պիտի սովորեմ: Երազում էր օդաչու դառնալ, պատերազմը չթողեց, բայց չկարծէք, թէ դժգոհում էր: Ճակատագիրն է այսպէս մեր սերնդի: «Հանգամանքները մեզ հասուն են դարձրել կարծես մեր տարիքից աւելի վաղ»: Մի օր էլ գնաց ու... չեկաւ:

Ու էլի շա՛տ-շատերը, որոնք իրենց կամքից անկախ եւ իրենց կամքով կրում են այդ դո՞րշ, թէ՞ ճահճացոյն համազգեստը, զրկում սառը, մահաբեր զէնքը, որ մարտում տաքանում է, վառում մարմինները: Բոլորն էլ ուզում են, որ պատերազմը վերջանայ, որ սովորեն, օդաչու դառնան, գուցէ եւ՝ լրագրող: Ու գնում են, որ արագացնեն այդ վերջը: Շատերն ընկնում են՝ այդպէս էլ չտեսնելով այն, իսկ ողջերը վերցնում են զէնքը, տաք զէնքն ու նորից անցնում առաջ, դէպի այն սահմանագիծը, ուր վերջանում է պատերազմը եւ սկսւում կեանքը: Գիտե՞ք, ինչ հրաշք կը լինէր, եթէ հնարաւոր լինէր կանգնեցնել ժամանակը, որ տարիները չանցնեն: Որովհետեւ պատերազմն աճաւոր խլում է ժամանակը, փոխում ամէն ինչ: Դու ուզում էիր սրտով տեսարժէս դաշնալ, բայց, չգիտես ին...

չու, նախընտրում ես լրագրող լինել: Դու ուզում էիր վերջացնել այս կտաւը, բայց այն այդպէս էլ կիսատ կը մնայ: Ուզում էիր օդաչու դառնալ, բայց քեզ բաժին ընկան լռնաւ խրամատները: Շատ բան էիր երազում, գուցէ նաեւ կռուել, եւ միայն այդ մէկը իրականացաւ:

Երբ պառկած ես խրամատում ու միայն մի կտոր երկինք ես տեսնում, կամ հասկանում, որ մի ժամանակ քո դըպրոցն էր, փորձում ես մտածել նրանց մասին, ովքեր քեզ թողին մենակ ու փախան: Դա թունաւորում է քո էութիւնը: Բայց չես դատապարտում, ոչ էլ արդարացնում: Միայն ջանում ես յիշել, թէ Թուստատանի ո՞ր ծայրում են, գուցէ ինչ-որ տեղ նախանձում էլ ես, որ նրանք ողջ են ու առողջ, իսկ քո մի ոտքը չըկայ, կամ մի ձեռքը, քո մարմինը «ցողուած» է բեկորներով, կամ չես կարող լաւ տեսնել, իսկ քանի ամիս է չես էլ սափրուել: Բայց այդ նախանձն էլ մի պահ է տեւում, յաջորդին արդէն մի վերջին յոյսով մտածում ես՝ կը գա՛ն... Յաջորդին միտքդ զբաղւում է քո ընկերներով, որ առաջին գծում են եւ այն ջահել, 18-ամեայ տղայով, որին երէկ հողին յանձնեցին առանց արցունքի ու պատարագի՝ համազարկերով:

Դու չափազանց բարի ես, զինուոր: Դու շատ ես ուզում, բայց չես պատկերացնում, որ նորից կարող ես այգի մշակել, նկարել, դաս տալ: Դու օտարացել ես քո նորմալ կեանքից (ախ, այդ պատերազմը): Ինչ-որ տեղ նաեւ ինքդ քեզ կատակո՞վ, թէ՞ լուրջ՝ մարդասպան ես համարում: Բայց դու լաւ գիտես, որ շատ հեռու ես այդ մեղքից: Լաւ գիտես, որ առանց Արցախ չես կարող ապրել նոյնիսկ Հայաստանում: Շատերը յոգնել են իրենց դատարկ կեանքից եւ այդ ամէնում մեղաւորը Ղարաբաղն է (ինչպէ՛ս է նրանց նեարդայնում այդ անունը, ինչպէ՛ս են նրանց լսողութիւնը սղոցում այնտեղից եկող չոր ու ցամաք հաղորդագրութիւնները): Բայց այդ շատերը ոչինչ են: Քեզ հետ այդ մասին չենք խօսում, քանզի շատ տխուր է...

Ես հաւատում եմ, որ եթէ կարօտ կայ, վերադարձ էլ կայ: Հաւատում եմ, որ հողը երկար չի դիմանայ օտարի ոտքի տակ: Ու պիտի հաւատալ հազար անգամ խարուելուց յետոյ էլ, պիտի երազել, եթէ նոյնիսկ երազներդ փշրւում են մէկը միւսի յետեւից: Թէ չէ՛ քեզ կը կլանեն յուսալքուածների ու յաւե՛րժ դըժգոհների բանակները:

Արեւը ամէն առաւօտ իր երազներով ինձ յիշեցնում է չմոռացուող պատկերներ, կանաչ մի անտառ, խաղաղ մի գիւղ, աղմկոտ մի բակ, մի ծեր թթենի: Ու այդ պատկերներից է երեւի ծնւում մի անյաղթահարելի ուժ, որ ձգում է դէպի Արցախ աշխարհ, դէպի պատերազմ...

ԼՈՒՍԻՆԷ ԲԱԴԱԼԵԱՆ

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԿԼԷՆՏԷՅԼԻ (Գալիֆորնիա) Հայ Ակումբի Օտիթորիումին մէջ, Յունիս 6-ին, Բերդ մշակութային ընկերակցութեան մանկապատանեկան 9-րդ տարեկան ելոյթը տեղի ունեցած է: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Եղիթ Բարունեան եւ ներկայացուցած է «Բերդ»ի ոգին որ ոչ միայն պարարուեստի ճիւղին մէջ զարգանալու նպատակ ունի, այլեւ կրթուելու ազգային ոգիով եւ հայ մշակոյթի սիրով ձգտելու դէպի գեղեցիկը եւ կատարեալը:

⁂

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Շերաթոն Կեդրոնին մէջ, Յունիս 4-ին ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Հայաստանի Առողջապահութեան նախարար՝ Արա Բաբլոյեանի որ Գանատա կը գտնուէր Քեպէքի Հայ Բժշկական Ընկերակցութեան հրաւէրով: Ներկայ եղած են յարանուանական կուսակցական եւ միութենական ներկայացուցիչներ: Օրուան հանդիսութիւնը վարած է Տիկին Ռիմա Եմէնիճեան որ հրաւիրած է Բժշկական Միութեան ատենապետը՝ Տոքթոր Մկրտիչ Տարագճեան որ իր խօսքը ըսէ: Ան ամփոփ գիծերու մէջ անդրադարձած է Հայաստանի եւ Գանատայի հայութեան կապերուն, յիշած թէ 1984-ին Մոնրէալ տեղի ունեցած է հայ բժշկական համաշխարհային Գ. համագումարը, 1990 Մայիսին ալ՝ բժշկական Միութիւններու ներկայացուցիչներու ժողովը, ուրկէ ծնունդ առած է Հայկական Բժշկական Համաշխարհային վարչութիւնը: Երկրորդ խօսողը եղած է Տոքթոր Ժան Աստաքեան, ապա, կարգը եկած է Արա Բաբլոյեանի որ յայտնած է առաջին անգամն է որ կ'այցելէ ամերիկեան ցամաքամասը: Հաստատելով հանդերձ Հայաստանի ապրած դժուարութիւնները, ան ըսած է սակայն թէ բնական է որ նման դժուարութիւններ կրենք եւ միասնաբար պէտք է զանոնք լուծել:

⁂

ԳՆԱԼԸԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 26-ին եւ 27-ին, տըպաւորիչ հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են, որոնց ընթացքին նշուած է եկեղեցւոյ 137-րդ տարեդարձը: Շաբաթ, պատարագը մատուցուած է բացօթեայ, զանգակատան առջեւ Ս. Էջմիածնի ոճով: Քարոզած է Գարեգին Պատրիարք: Արարողութիւնը շարունակուած է Կիրակի օր, քարոզած է Մեսրոպ Արք.:

⁂

ՊՈԼՍՈՅ Շերաթոն պանդոկին մէջ, Յունիս 29-ին, ճաշով մը տեղի ունեցած է Կեդրոնականի աւարտական հանդէսը: Այս տարի Կեդրոնականի 37 շրջանաւարտներէն՝ 26-ը աւարտած են գիտական իսկ 11-ն ալ գրական ճիւղերը: Հանդիսավարն էր Նազարէթ Պալ: Վարժարանին տնօրէնուհին՝ Օր. Սիլվա Գույումճեան իր ուղերձին մէջ, տեղեկութիւններ տուած է Կեդրոնականի այժմու վիճակին մասին: Ելոյթ ունեցած է փոխ-տնօրէնը՝ Մեսուտ պէյ, խօսք առած է նաեւ նախկին տնօրէն Պերճ Զալըքման: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

ՇԱՒԻԼ
ՆԱԻԱԿԱՏԻՔ ՈՒ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Համաձայն տարիներու աւանդութեան, այս տարի եւս Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Նշխարհաց Գիւտի տօնին առթիւ, Յունիս 27-ին կատարուեցաւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնախմբութիւնը:

Արդարեւ այդ օրը Շաւիլի Հայութեան համար հոգենորոգութեան, թարմացումի ու քաղցր վերյուշի առիթ մըն էր, մասնաւորաբար հին սերունդին. իրենց քըրտինքով, բարոյական ու նիւթական զոհողութեամբ բարձրացուցած եկեղեցւոյ նաւակատիքի ոգեկոչումը, խայտանքի ու հպարտութեան զգացումներով կը լեցնէր անոնց հայատրոփ սրտերը:

Ուխտի պատարագը մատոյց, թեմիս առաջնորդ ու Հայրապետական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Գիտ Արք. Նադգաշեան աւրնթերակայութեամբ Շաւիլի Եկեղեցւոյ նոր հոգեւոր հովիւ՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեանի: Ուրախալի երեւոյթ էր տեսնել պատանի ու երիտասարդ դպիրներու ու սարկաւագներու ներկայութիւնը բեմին վրայ: Եկեղեցւոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Աստղիկ Տէտէեանի, մեղանոյշ ու հոգեխօս պատարագի անթերի կատարումով, յուզեց ուխտաւոր հոծ բազմութիւնը:

«Հայր Մեր»ի երգեցողութենէն առաջ, Գիտ Արք. խօսեցաւ բովանդակալից քարոզ մը, կեդրոնանալով «մասունքներու» արժէքին վրայ. հանդիպութիւն մը տեսնելով Լուսաւորչի մասունքներուն ու իրմէ մեզի ժառանգուած ոգեղէն մասունքներու՝ Եկեղեցւոյ ու հաւատքի եզրերուն միջեւ: Ան եզրափակեց իր խօսքը շարականագրին կոչով. -- «Եկայք շինեսցուք սուրբ զխորանն լուսոյ, զանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս ի Հայաստան աշխարհի»:

Յաւարտ պատարագի, կատարուեցաւ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Եկեղեցւոյ հանգուցեալ հիմնադիրներու ու բարերարներու հոգիներուն համար եւ որուն յաջորդեց աւանդական հոգեճաշը, եկեղեցւոյ կից Ս. Պալապանեան սրահին մէջ:

Ընդունելութեան իր խօսքով Եկեղեցւոյ հովիւը՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեան ներկայ ուխտաւոր ծխականներուն մաղթեց որ ըլլան արժանաւոր ու հաւատաւոր ժառանգորդները իրենց նախորդներու նուիրական կտակին. բարոյապէս ու նիւթապէս անվերապահօրէն աջակցին Եկեղեցւոյ բարգաւաճման ի խնդիր: Արեւշատութիւն ու կեանք երկար օրեր մաղթեց Առաջնորդին, որու հայրական հովանիին տակ կը պայծառանայ շաւիլահայ գաղութը: Ապա խօսք տըրուեցաւ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ատենապետ Պր. Գրիգոր Փափազեանի, որ նախ գոհունակութեամբ յայտնեց թէ գաղութը կը գտնուի աշխոյժ վերելքի մը ճամբուն վրայ. ապա պարզեց հոգաբարձութեան երկամեայ հիմնական ծրագիրները. այսպէս, Շաւիլի անկախ Կրօնական Ընկերակցութեան կանոնագրութիւնը հիմնովին պիտի վերամշակուի. վերատեսութեան պիտի ենթարկուին ոչ այժմէական յօդուածները: Ընկերակցութեան ջնջում առ այժմ կ'առկախուի ու կ'առընչուի Ֆըրանսայի թեմական կառոյցի մը ստեղծման հարցին: Հաղորդեց ներկաներուն, եկեղեցւոյ սրահին վրայ դպրոցին յատկացուած յարկ մը բարձրացնելու ծրագըրին շուրջ հոգաբարձութեան կայացուցած դրական որոշումը, համախորհուրդ Առաջնորդին:

Հուսկ, Գիտ Արքն. իր եզրափակիչ խօսքով քաջալերեց ու գնահատեց հոգեւոր հովիւին ու հոգաբարձութեան տարած ժրաջան աշխատանքը, գիրենք նմանցուց նաւու մը եւ մաղթեց որ այդ նաւը նաւարկէ դէպի խաղաղ նաւահանգիստ:

⁂

Այս տարի աննախընթաց կերպով Շաւիլի Եկեղեցւոյ դպրոցի տարեկան հանդէսը համընկեցաւ Եկեղեցւոյ Ուխտի օրը: Ուխտաւոր բազմութեան ու ծնողներու ներկայութեան դպրոցի աշակերտները ելոյթ ունեցան արտասանութիւններով, պարերգներով ու թատերախաղերով:

Յաջորդաբար բեմ բարձրացան երգիծական թատերախաղով մը Պրիս Պարոնեան ու Փաթրիկ Մագդասեան «Հայ Դըպրոց» Ա. Ծառուկեանի ոտանաւորը գեղեցկօրէն մեկնաբանեց Ռաֆֆի Փանոսեան: «Հայոց Աշխարհ» Սիլվա Կապուտիկեանի քերթուածը արտասանեց Պրիս Պարոնեան: «Մեսրոպ Մաշտոց»ը արտասանեց Անթոնի Պարոնեան: «Պապն ու շողգամը» երգախառն թատերակը կատարեցին Քրիստոֆ Մագդասեան եւ Պաքէտ Պետրոսեան: «Իմ անուշիկ Հայաստան» ոտանաւորը յատակօրէն արտասանեց Շարլ Կարապետեան: «Իմ հարեւաններին» Վահագն Դաւթեանի քերթուածը այնքան բիւրեղ առոգանութեամբ կատարեց Արմէն Փանոսեան:

Արդարեւ մեծապէս գնահատելի է մանուկ — պատանի աշակերտներուն տարած աշխատանքը եւ յոյժ շնորհաւորելի անոնց ուսուցիչներուն անխոնջ ու աքնաջան ջանադրութեան արդասիքը: Ակնյայտ էր, դպրոցի ուսուցիչ -- ուսուցչուհիները յանձինս Պր. Մեսրոպ Ադամեանի, Տիկին Հիլտա Գալֆայեան -- Փանոսեանի ու Տիկին Մելինէ Գոսմաճանթճեանի, բծախընդրութեամբ հետամուտ եղած են հայերէնի յստակ առոգանութեան, արտասանուած նախադասութիւններու ճշգրիտ իմացումին:

Շաւիլի եկեղեցւոյ դպրոցը 1992 -- 1993 տարեշրջանին ունեցաւ 37 -- 40 աշակերտ -- աշակերտուհիներ այլազան մակարդակներով, չորս դասարաններու բաշխումով: Առաջին դասարանը վերապահուած է սկսնակ օտարախօսներուն, որոնց կը դասաւանդէ Տիկին Հիլտա Փանոսեան իր լսատեսողական (օտիօ -- վիզիւէլ) մեթոտով: Յաջորդ երեք դասարաններուն մէջ Պր. Մեսրոպ Ադամեան կը դասաւանդէ դասական հայերէն լեզուն:

Դպրոցի ուսումնական ծրագիրը հետեւեալ դասանիւթերը կ'ընդգրկէ. -- Կրօնագիտութիւն՝ ուսուցիչ ունենալով Յարութիւն Քահանայ Թաշճեան եւ Տիկին Գիէր Կարապետեան, Հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն, Հայկական երաժշտութիւն եւայլն:

Կոչ կ'ուղղենք Շաւիլեան շրջանի մեր բոլոր ծնողներուն, որ անվերապահօրէն ղրկեն իրենց զաւակները մեր դպրոցը, որպէս Մաշտոցի շունչով ուռճանան եւ ոսկեղէնիկ Այբուբէնը յաւէտ բարբառի անոնց մատղաշ շրթներուն:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՅ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ո՜հ, անդուլ գեղեցկութիւնը անանցանելի բնութեան, որու առաջ անցնող ստուեր մըն է իմ նորազարթ երիտասարդութիւնս: Երբ կոնակիս վրայ պառկած կը դիտեմ երկնակամարը եւ ճերմակ ու թեթեւ ամպերը, որոնք ցիր ու ցան ժանեակներու պէս կը զարդարեն երկինքը, ուժգնօրէն կը խորհիմ որ ես ինքս պիտի ընկղմիմ անոր մէջ: Ես չեմ հաւատար յետ մահու կեանքի եւ մտածումէս միանգամ ընդմիշտ վտարուած են կրօնական զգացումները, եւ այդ սփոփարար է: Ձկայ իմ մէջ սարսափ, այլ տեսակ մը ընկրկում եւ արդէն իսկ մահուան յաղթահարելու տրամադրութիւն եւ ահա, փոխանակ երթալու այն արահետներէն, որ սիլիհտարցի հանճարեղ բանաստեղծը բացեր է կէօտ քայլերով, ես կը գրեմ իմ բանաստեղծութիւնս, արձակ, իմ յատուկ ձեւովս դրդումով:

«Ո՜վ մահ, որ ծներ ես ինծի հետ, որ եղեր ես իմ երկուորեակը, կ'ուզեմ քեզ ճանչնալ ու նայիլ քու աչքերուդ ճշմարտ նայուածքով:

«Մի՛ սպառնար ինծի որպէս ինծ անծանօթ պատուհաս, դուն կաս, որովհետեւ ես կամ, ու առանց ինծի դու սին ստուեր մըն ես, ծիծաղելի խրտուիլակ»:

Բանաստեղծութիւնը կը վերջանար մահուան դէմ յարձակողականով. «Եւ ես կը յաղթեմ քեզ նոյնիսկ մահուանս բոպէին...» եւայլն:

Այն տարին ամառնային շքեղ եւ արեւաշող օրերը տեւեցին մինչեւ աշնան վերջերը: Այգուն առաջին ժամերէն մինչեւ արեւմուտ, կապոյտ եւ շողշողուն երկինքը կը կամարանար անբերրի դաշտերուն եւ խաղաղ ծովուն վրայ: Միջօրէին ուռթագին ժամերէն յետոյ, օդի շարժում մը զգալի կ'ըլլար եւ ցանցառ ամարանոցայինները, «հիւրերը», դուրս կուգային իրենց փակ փեղկերով տուներէն: Ոմանք կ'երթային դէպի բարձրութիւն մը, ուր հինաւուրց եւ ամայի ապարանքի մը առաջ մենամորիկ մայրի մը իր ճիւղերը կը տարածէր: Ոմանք ալ կ'իջնէին ծովափ, քիչ մը զովութիւն յուսալով:

Մօտիկ եւ հեռաւոր բանջարանոցներու մէջ արտեգեան հորերը կը սկսէին ճռընչել եւ հետզհետէ կը լսուէր զոմ զարձող անասուններու երկարաձիգ բառաչիւնը:

Գիւղի փողոցներէն անցած ատեն կը զգայինք քաղցուի, խմորման մէջ եղող ճզմուած խաղողի բարկ հոտը. մինչ սեմերու վրայ նստած պառաւ եւ ժիր գեղջկուհիներ գուլպայ կը հիւսէին արտորալով եւ անընդհատ շատախօսելով:

Եւ ամէն փողոցներու բերնէն կը տեսնուէր Մարմարան իր փերուզէ պայծառ կապոյտով:

Ծովը ընդհանրապէս խաղաղ էր իր գրեթէ անծալ մակերեսով: Որոշ ժամերու, երբ օդը նպաստաւոր ըլլար, պահ մը կ'ուրուագծուէր եւրոպական ափունքը եւ կ'անհետանար խոկոյն լուսեղէն մշուշի մը ետեւ: Բայց Մարմարայի գլխաւոր զարդը կը կազմէին Իշխանաց կղզիները իրենց յարափոփոխ երեւոյթներով:

Այգուն առաջին ժամուն այդ կղզիները եթերային թեթեւութիւն մը կը ստանային: Անոնք կարծես փետուրի պէս կը ծփային ծովուն զով կուրծքին վրայ: Քանի ժամը կը յառաջանար, անոնք կ'ամրանային, շրջագիծ կը ստանային եւ միջօրէին շքեղ եւ դալար փունջերու պէս կը խրոխտային իրենց գեղեցկութեան մէջ: Երեկոները, վերջալուսային ցոլքերով վառուած, փոխն ի փոխ խառնըւելով եւ անջատուելով երկինքի շառագոյն ամպերէն, կարծես պայքարի կը մտնէին աներեւոյթ զօրութիւններու հետ: Ծովափին վրայ մեր պտոյտի ընթացքին, մեր տեսողութեան մէկ կէտէն միւսը անոնք երբեմն կը կուտակուէին, երբեմն կը հեռանային իրարմէ, շարքով կեցած նաւերուն նման, որոնք իրենց ցռուկները կ'ուղղեն անվերադարձ մեկնումներու:

Աստղային գիշերներու մէջ, անոնք կը խարխէին իրենց տեղերուն վրայ եւ անոնց ծովափնեայ կողերուն անհամար լոյսեր կը վառուէին: Երբեմն ճերմակ նաւակ մը կ'անջատուէր անոնցմէ եւ յունական սիրահրաւէր երգ մը կը թրթռար օդին մէջ հետզհետէ մեռնելով:

(Շար. 50)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վերժին Մարկոսեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Օշին Զուքարեան 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

MCA-Villeurbanne

Vous ne savez pas quoi faire le 14 juillet prochain...

Nous vous proposons de venir passer un agréable moment dans le jardin ombragé de la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne... à midi... ou en soirée...

Journée ou soirée kebab, dans une ambiance décontractée...

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au : 78 94 37 36.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Փօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ միջոցաւ. -- Ծննդեան ընտանիք 200 Ֆր. Տիկին Ե. Տէր -- Վարդանեանի մահուան առթիւ եւ 300 Ֆր. Սապունճեան ընտանիքէն Տիկին Հելէն Սապունճեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղը կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի վայրը, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին:

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն:

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր.:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝
78 -- 60 -- 47 -- 18

եւ Շ. Խօքսիւզեան
78 -- 23 -- 75 -- 13

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ է՝ Տօն Պայծառակերպութեան Քրիստոսի

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին. պատարագ ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, Բ. օր Վարդավառի, Յիշատակ Մեռելոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԱՇՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՐՎԻԼԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ:
Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ:
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյս դպրուհիներուն կողմէ:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Երկուշաբթի, Յուլիս 19
Յիշատակ է Մեռելոց:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 10-ին:
Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

SIDON TRAVEL FRANCE

présente

VOL DIRECT CHAQUE JEUDI

PARIS - EREVAN - PARIS

à 3600 F

Pour renseignements et inscriptions contacter :

34, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES — Escalier A. 2e étage
75008 PARIS

TEL : 42 56 40 30
FAX : 42 25 41 21

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՐՎԻԼԷՕՅԻ
Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Յուլիս 11, Կիրակի
ժամը 12.30-էն մինչեւ 22.30

1. -- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր:
2. -- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
3. -- Զանազան հետաքրքրական խաղեր, ու ժամանց:
4. -- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
5. -- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Մասնակցութեամբ՝
ԱՆԻ
Նուագախումբի

Մուտքը ազատ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un :

WEEK-END DE DETENTE ET DE CONCERTATION

30-31 Octobre et le 1er Novembre 1993
à BELLEFONTAINE (Jura)
ouvert à tous les membres ainsi qu'aux symathisants intéressés par ses actions.
Prix : 300 F. le week-end + voyage
Date limite d'inscription : Fin Septembre auprès de chaque section ou au CA-Paris.

BOURSES AUX ETUDIANTS

La Croix Bleue des Arméniens de France accorde des bourses aux étudiants à partir de la 2ème année universitaire : présenter un dossier comprenant :
La Carte d'Etudiant
Inscription pour l'année à venir
Photocopies des diplômes.
Date limite du dépôt du dossier pour l'année 93/94 : 30 Septembre 1993.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

FONDS ARMÉNIEN DE FRANCE

UN PROJET VITAL EST CONFIÉ AUX ARMÉNIENS DE FRANCE

La communauté arménienne de France prend en charge la pose d'un gazoduc qui va approvisionner l'Arménie en gaz iranien. Pour la première fois, l'Arménie va pouvoir ainsi commencer à se libérer du réseau de gazoducs hérités du passé et à mettre un terme aux terribles privations que sa population a subies ces deux derniers hivers à cause du blocus. Chacun de nous se doit de faire tout son possible pour contribuer à la réalisation rapide de ce projet vital.

Nous lançons donc un appel solennel à l'ensemble des membres de notre communauté. Pour que plus jamais un enfant ne meure de froid en Arménie, pour que les hôpitaux puissent soigner à nouveau les malades, que les écoles puissent rouvrir leurs portes et que l'économie redémarre, nous demandons à chacun et à tous un effort massif et urgent.

Envoyez dès aujourd'hui vos dons sous forme de chèques bancaires ou postaux libellés à l'ordre du :

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte postale 12
75660 Paris Cedex 14

ou par virement bancaire :
CCP 11.926 85 C Paris.

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
CONSEIL D'ADMINISTRATION

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 -- 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:
Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 -- 59 -- 63 -- 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 -- 25 -- 87 -- 67
(3 -- 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 -- 29 -- 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

ASSOCIATION ARMENIENNE
RECHERCHE
pour BAR-RESTAURANT
RESPONSABLE
Cuisine et salle
Expérience exigée — Couple envisageable
Envoyer C.V. + Photo
M.C.A.D. — 15, rue du 15 Avril 1915
69150 DECINES

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սփիւռք -- Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:
Այս առթիւ դեկավար
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Palais des Arts et des Congrès
d'Issy-les-Moulineaux

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 13
MARDI
13 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· – Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·104
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
68e ANNEE — N° 18.104

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱՐՑԱԽ

ՌԱՖԱՅԷԼԻԻ ԱՅՑԸ ԵՐԵՒԱՆ

ՇԱԲԱԹԱՒԵՐՋԻՆ ԿՌՈՒՆԵՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԱԾ

Ղարաբաղի հարցին լուծում մը բերելու նպատակով կազմուած Մինսկի խմբակին իտալացի նախագահը Մարիօ Ռաֆայէլլի կողմերուն հետ հաշտութեան բանակցութիւններ վարելու համար այցելած է Բաքու եւ Երեւան: Նախ, Յուլիս 10, Շաբաթ օր գացած է Բաքու, ուր հանդիպում մը ունեցած է Հ· Ալիեւի հետ, անկէ Կիրակի անցած Երեւան· հոն հանդիպում ունեցած է նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի եւ Արտաքին Գործոց Նախարարութեան պաշտօնատարներուն հետ: Թէ՛ նախագահը եւ թէ Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը հաւաստիք տուած են իրեն թէ Հայաստանի ղեկավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր ստորագրած համաձայնագրերուն ու համաձայն է Մինսկի խմբակին կողմէ որոշուած գործընթացին: Ռաֆայէլլի Երեւանէն Կիրակի երեկոյեան կրկին վերադարձած է Բաքու, ուրկէ կը սպասուէր որ Յուլիս 12-ին անցնի Ստեփանակերտ ուր եւս պէտք է հանդիպում ունենար տեղւոյն ղեկավարութեան հետ: Ռաֆայէլլի հակառակ եղած առաջարկներուն, մերժած է Լաչինի ճամբով անցնիլ Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաքը ու հակառակ բախումներու ներկայացուցած վտանգին, նախընտրած է Աղդամի ճամբան: Ան այս առիթով յայտնած է թէ ինք կը յուսայ ոչ միայն հրադադար մը, այլեւ Մինսկի ժողովին գումարումը:

Միւս կողմէ, Ազրպէյճանցիները մինչ միջազգային լրատուիւներուն ամէն օր լուր կը հասցնեն Աղդամի հայկական ուժերու կողմէ պաշարումին, գրաւումին մասին, անընդհատ կրակի տակ կը պահեն Արցախի յատկապէս Ասկերանի եւ Մարտունիի շրջանները: Այսպէս, շաբաթավերջին արիւնահեղ բախումներ Ասկերանի մէջ պատճառ եղած են 6 հայ երիտասարդներու զոհուելուն, իսկ հակառակորդը մարտադաշտին վրայ ձգած է 40 սպաննուած եւ ռազմամթերք: Զոհուած են նաեւ Հադրութի Խծաբերդ գիւղի երկու բնակիչ:

Ազրպէյճանական յարձակումներուն կ'ընկերանայ նաեւ օդուժը· Յուլիս 8-ին Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան ինքնապաշտպանութեան ուժերը Ասկերանի մէջ վար առած են ազրպէյճանական մարտական ուղղաթիռ մը: Նոյն շրջանին մէջ գտնուած են Յուլիս 5-ին վար առնուած ազրպէյճանական ուղղաթիռին բեկորները եւ օդաչուին փաստաթուղթերը, որոնցմէ յայտնի դարձած է որ ան Ուկրանիոյ Զապորոժնիէ քաղաքէն Անատոլի Բեսոնովն է:

Ազրպէյճանական յարձակումներէն իրենց բաժինը կ'առնեն նաեւ Հայաստանի սահմանամերձ շրջանները· անոնց գլխաւորներն են Տաւուշը եւ Գորիսը: Յուլիս 8-ին աւելի քան երեք ժամ հրասայլերէ ռմբակոծուած են Տաւուշի Մովսէս, Այգեպար, Կարմիրաղբիւր գիւղերը եւ Կրասնոսելսկը: Իսկ Յուլիս 10-ի առաջին ժամերուն կրակ բացուած է Գորիսի Տեղ եւ Կոռնիձոր գիւղերուն ուղղութեամբ:

Պատերազմական իրավիճակին հետ Արցախի ժողովուրդը կը ջանայ հաշտեցնել խաղաղ ապրելակերպի մը պայմանները· տեղացի երկրագործները սկսած են հացահատիկի բերքահաւաքը կատարել· արդէն 35 հեկթար տարածութենէ հունձքը

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ ԷԼՉԻՊԷՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

Ազրպէյճանի Սահմանադրական Ատեանի նախագահը յայտարարած է թէ երկրին օրինաւոր նախագահը միշտ Էլչիպէյն է եւ թէ Խորհրդարանին կողմէ անոր լիազօրութիւններուն Ալիեւի փոխանցումը հակասահմանադրական է: Նախագահ Թահիր Քերիմլի Բաքուի մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ըսած է թէ երկիրը իրաւագիտական կարգերու վերադարձնելու համար ամէն ջանք պէտք է գործադրել ջնջելու համար Խորհրդարանի Յունիս 24-ի նիստին արդիւնքները· այս նիստին ընթացքին էր որ Էլչիպէյի լիազօրութիւնները փոխանցուած էին Ալիեւի:
«Ալ Հայաթ» կը տեղեկացնէ որ Ալիեւ Յուլիս 10-ին հեռատեսիլէն ելոյթ ունեցած ու յայտնած է թէ պատրաստակամ է գործակցելու քաղաքական տարբեր կուսակցութիւններու հետ եւ արդէն նախարարութիւններ առաջարկած է Ազգային Անկախութեան կուսակցապետ Ի· Մէմէտովի որպէսզի համագործակցական կառավարութիւն մը կազմուի, սակայն ան մերժած է փոխ – վարչապետութիւն, Արտաքին Գործոց Նախարարութիւն եւ առաջարկուած այլ պաշտօններ:

«Թուրան» գործակալութեան համաձայն, Էլչիպէյի 5000 կողմնակիցները որոնց մէջ էին Խորհրդարանի նախկին նախագահ Ի· Ղամպարով ու նախկին Արտաքին Գործոց Նախարար Ղասիմով, ցոյց մը կատարած են Յուլիս 10-ին Բաքուի Ազատութեան հրապարակին վրայ, զօրակցութիւն յայտնելով Էլչիպէյի:

*

Ռուսաստանի Արտաքին Գործոց նախարարութեան բանբերը յայտնած է թէ իր երկրին ուղղուած Էլչիպէյի ամբաստանութիւնները Մոսկուայի մէջ մեծ զարմանք ու վրդովում պատճառած են: Ծանօթ է որ Ազրպէյճանի անկեալ նախագահը ծագած խռովութեան պատասխանատու նկատած էր Ռուսաստանը:

*

Ազրպէյճանական քարիւղի պետական ընկերութեան նախագահը Սապիթ Բաղիրով ըսած է թէ քարիւղի օտարերկրեայ ընկերութիւններու համաձայնագրերու վերաքննութեան աւելորդ է Թուրքիոյ ներկայութիւնը: Այս կեցուածքը բաւական յուսախաբութիւն պատճառած է Թուրքիոյ:

*

Բաքուի եւ Թաւրիզի միջեւ հաստատուած է օդային երթեւեկի ուղղակի գիծ մը: Թաւրիզ մայրաքաղաքը կը նկատուի Իրանի Ատրպատականի շրջանին:

աւարտած է: Կը մնայ 13 հեկթար եւս: Անասուններու կեր պաշարելու գործն ալ առաջ կը տարուի:

Այս օրերուն լարուած աշխատանքի մէջ է Ստեփանակերտի համալսարանի ընդունելութեան յանձնաժողովը: Ոչ միայն Արցախէն, այլեւ Հայաստանէն մեծ է հոն ուսանիլ փափաքողներու թիւը: Ինչպէս հաղորդած է համալսարանին ռեկտորը Արբատ Աւանեսեան, վեց բաժիններու մէջ 15 մասնագիտութեան ճիւղի առաջին դասարանները այս տարի կ'ընդունին 350 ուսանողներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ Ծերակոյտն ալ 88-ի դէմ 228 ձայնով վաւերացուած է ինքնութեան քննութեան մասին Ներքին նախարար Փասքուայի եւ Արդարադատութեան նախարար Փիէռ Մեհենեըրիի կողմէ պատրաստուած բնագիրը: Այսուհետեւ կարելի կը դառնայ որեւէ անձի ինքնութեան ստուգումը, հանրային ապահովութեան մտահոգութեամբ:

ՀԵՂՈՒԿ ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ գինը միջին հաշուով 33 սանթիմ աւելցած է Յուլիս 12-էն սկսեալ: Այս յաւելումով Ֆրանսա Եւրոպայի այն երկիրը կ'ըլլայ ուր ամէնէն բարձրն է հեղուկ վառելանիւթի գինը:

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆ Ռատիօ Ժ-էն յայտնած է թէ եթէ է· Պալատիւր փայլուն յաջողութիւն մը ձեռք ձգէ քաղաքական իր գործընթացքին մէջ, նախագահութեան լաւագոյն թեկնածուն կը դառնայ իր կուսակցութեան: Ան աւելցուցած է որ Էռ – Փէ – Էռ-ի համար ներկայիս թեկնածուն Փարիզի քաղաքապետն է :

ԵՕԹԸ ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ Թոքիոյի ժողովին, ապագային անոնց ութերորդը ըլլալու հաստատակամութիւն յայտնած է Ռուսաստանի նախագահը: Ան յաջողած է նաեւ եօթը նախագահներուն հաւանութիւնը ունենալ 3 միլիառ տոլարի հիմնադրամի մը համար որ պիտի յատկացուի մինչեւ 1994-ի աւարտը, Ռուսաստանի սեփականաշնորհումներու եւ վերակառուցումներու ծրագիրները իրագործելու համար: Ելցին հաւաստած է որ տնտեսական բարեփոխումները աւելի ապահով ընթացքի մէջ են այսօր ու ռուս աշխատաւորներու վեցէն մէկը ներգրաւուած է սեփականաշնորհուած ձեռնարկներու մէջ: Ան վստահեցուցած է նաեւ թէ երկրին Նոր Սահմանադրութիւնը 80 – 90% հաւանականութեամբ կը վաւերացուի: Ռուս նախագահը չէ ծածկած սակայն իր մտահոգութիւնը Վրաստանի մասին որուն համար նոյնիսկ վախ յայտնած է Եուկոսլաւիոյ օրինակին կրկնութեան: Ելցին դէմ է Վրաստանի քայքայման ու առաջարկած է որ միջազգային յիսունի չափ դէտեր ղրկուին շրջանը: ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը Յուլիս 9-ի նիստին միաձայնութեամբ որոշած է ընդառաջել ու յիսուն դէտ ղրկել վրացական կառավարական ուժերու եւ աբխազ անկախականներու բախումի գօտիները: Բանաձեւը կը նախատեսէ նաեւ բանագնացի մը ուղարկումը որպէսզի զինադադարի բանակցութիւններ վարէ· սակայն առաջին անգամն է որ ՄԱԿ-ը ուղղակի միջամուխ կ'ըլլայ նախկին խորհրդային երկրի մը կնճիռին:

ՊՈՍՆԻԱՅԻ նախագահութիւնը իր անդամներուն տասի վրայ ութի մեծամասնութեամբ մը Զագրեպի մէջ ներկայացուած է Պոսնիայի կնճիռին նոր լուծում մը: Ծրագիրը կը հակադրուի Սերպերու եւ Խրուաթներու առաջարկած ցեղապէս երեք համասեռ խմբաւորումներու համադաշնակցութեան: Ըստ այս նոր ծրագրին, Պոսնիա կը կազմակերպուի որպէս համադաշնակցութիւնը հողային միաւորներու եւ ո՛չ ցեղային միաւորներու: Այս միաւորները չեն կրնար նկատուիլ ազգային հողամասեր, չեն կրնար միջազգային համաձայնութիւններ կնքել որոնք պիտի վնասէին Պոսնիայի հողային ամբողջականութեան: Պոսնիայի նախագահութիւնը այս ծրագիրը պիտի ներկայացնէ Ժընեւի բանակցութիւններուն: Ծակատին վրայ կռիւները կը շարունակուին կեղը· Պոսնիոյ մէջ, մինչ զօրավար Մորիյոն, Կապոյտ սաղաւարտաւորներու ղեկավարը, 16 ամսուան, կը լքէ Սարայեւոն· դժգոհ որ չէ կրցած շրջանի բնակիչներուն բերել սպասուած խաղաղութիւնը:

Ա· ՓՐՈՍԹ Կիրակի օր Սիլվըրսթոնի մէջ տարաւ իր 50-րդ յաղթանակը շահելով Մեծն – Բրիտանիոյ մեծ մրցանքը: Ֆորմիւլ 1-ի պատմութեան մէջ այս աննախընթաց յաղթանակով Փրոսթ կ'ապահովէ 20 կէտերու առաւելութիւն մը իր անմիջական մրցակցին՝ Ա· Սեննայի բաղդատմամբ:

ՍԵԲԱՍՏՈՊՈԼԻ նաւահանգիստին պատկանելիութեան հարցը լուծումի չի յանգիր: Հազիւ երկու շաբաթ առաջ ռուս եւ ուկրանացի նախագահները բարեկամական համաձայնութիւն մը գոյացուցած էին, որոշելով իրենց միջեւ բաժնել խորհրդային նաւատորմին 300 նաւերը, իսկ Ռուսերը Սեբաստոպոլի նաւահանգիստին մէջ խարսխելու իրաւունք պիտի ունենային: Սակայն Ռուսաստանի Խորհրդարանը որուն տիրապետող տարրն են ազգայնականները, Յուլիս 9-ի երեկոյեան քուէարկած են որոշում մը որ կ'ըսէ նաւահանգիստը ռուսապատկան կը հռչակէ: Ասով հաւանական նոր վէճերու

(Շար·ը Դ· էջ)

ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարար Վազգէն Մանուկեան առողջական քննութիւններու եւ արձակուրդի համար Յուլիս 8-ին հասած է Փարիզ: Իր բացակայութեան ընթացքին զինք կը փոխարինէ Պաշտպանութեան Ա· փոխ – նախարար ու Հայաստանի սպայակոյտի պետ զօրավար Նորատ Տէր – Գրիգորեան:

ՄԱՄՈՒԼ

FIGARO MAGAZINE — Յուլիս 10-11
Պաղեստինի հայկական ներկայութեան նուիրուած յօդուածի մը մէջ Թերթին թղթակիցը կը զարմանայ որ քրիստոնեայ գաղութ մը կ'ապրի երկրին մէջ· ան կարճ հարցազրոյց մըն ալ ունեցած է Արտակ Արք·ի հետ:

Int. HERALD TRIBUNE — Յուլիս 10-11
Թերթին Բաքուի թղթակիցը Ազրպէյճանի մասին յօդուածի մը մէջ կ'անդրադառնայ երկրին նաւթային հարստութեան զոր չի կրնար առաւելագոյն չափով օգտագործել նաեւ հնգամեայ արիւնալի պատերազմին պատճառով: Կ'ըսէ թէ պատերազմի նիւթը հետզհետէ աւելի ցանցառօրէն կը նշուի մամուլին, խորհրդարանին, սրճարաններու մէջ: Կը կրկնուի այն գաղափարը թէ ազգային նպատակակէտ մըն է Ղարաբաղի կռիւը հայերուն համար, իսկ կարելի չէ ըսել թէ Ազրպէյճանի նոր վարչապետ Ս· Հիւսէյնովի դասալիքներուն ուղղուած կոչը յուսալի արդիւնքը տուած է:

ՄԵՏԱԼԻՆ ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Հայաստանեան թերթերու նոր տրցակը [illegible] Յունիս 30-ի «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ով էջ մը կուտար համալսարանական պատկերին միւս բեւեռէն, «Ազգ»ի Յունիս 18-ի թիւն Հայաստանի Ամերիկեան Համալսարանին [illegible] (տե՛ս «Յառաջ», Յուլիս 9): «Միւս բեւեռը» [illegible] Երեւանի պետական Համալսարանին [illegible] ու դրուած: [illegible] վարը Ռաֆայէլ Մաթեւոսեան:

Անոր հաստատումները կը մեկնին հաստատութեան նիւթական ծանր կացութեան մատնանշումէն. ուսանողներու կրթաթոշակը եւ աշխատողներու վճարումները հազիւ կը բաւեն անոնց այս կամ այն կերպ գոյատեւումին: Նիւթական անբաւարար պայմանները պատճառ են որ ոչ միայն կարելի չըլլայ աւարտել գիտական գրադարանի նոր շէնքը, այլ նաեւ ընթացիկ վերանորոգումներ կատարուին: «Ազգ»ի վերոյիշեալ գրութեան մէջ Ամերիկեան համալսարանի փայլուն վիճակին կը հակադրուէին պետական համալսարանին «անլոյս միջանցքներն ու խոնաւ լսարանները, պոկուած տախտակներն ու գանաքափ առաստաղները». Ռ. Մաթեւոսեան աւելի կ'ընդլայնէ այդ պատկերը. «քայքայման եզրին են կանգնած այսօր արդէն միլիառների արժէք ունեցող շէնքերը, գրադարանային հազուագիւտ ֆոնդը եւ մնացած գոյքը»: Որովհետեւ հաստատութիւնը տարադրամ չունի, չի կրնար անդամավճար յատկացնել միջազգային հեղինակաւոր կազմակերպութիւններու անդամակցութիւնը շարունակելու համար, ինչ որ բնականաբար ժխտական ներգործութիւն կ'ունենայ ուսման որակին: «Իջնում է դասախօսի փրոֆեսիոնալ պատրաստուածութեան մակարդակը, նա այլեւս հնարաւորութիւն չունի ձեռք բերելու գիտական գրականութիւն եւ ամսագրեր, քանի որ հանրապետութեան նոյնիսկ խոշոր գրադարաններն արդէն անվճարունակ են ուսումնական եւ գիտական գործընթացին նըպաստող յոյժ կարեւոր գրականութեան հայթայթման հարցում» կը բացատրէ Ռ. Մաթեւոսեան: Այս ուսման ոլորտի այս դժուարութիւններուն կ'աւելցնէ «կենսապայմանների կտրուկ վատթարացումը», դասագիրքերու պատրաստութեան գրեթէ անկարելիութիւնը, անհրաժեշտ գրականութիւն ձեռք ձգելու ուսանողական դժուարութիւնները: Կան տակաւին հանրակացարաններու եւ կենցաղային պայմաններու անմխիթար վիճակը:

Այս պարագաները ազդեցութիւն կ'ունենան նաեւ արտաքին ճակատի վրայ ու նուազած է օտար ուսանողներու հոսքը:

Տրուած այս պատկերին մէջ հակասական ընոյթով քայլերու մասին ալ կը խօսի Ռաֆայէլ Մաթեւոսեան. վերջին շրջաններուն անընդհատ կ'աւելնայ պետական միջոցներով ուսանող երիտասարդներու թիւը, կ'աւելնայ նաեւ վճարովի ուսուցման հետեւողներու թիւը. ուսուցում որ ինչպէս ան կ'ըսէ, «ֆինանսապէս ամենեւին իրեն չարդարացնող եւ երբեմն չարաշահումների եւ քողոքների տեղիք տուող» է: Կան տակաւին կոոպերատիւ բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու հետեւողները: Բարձրագոյն կրթութեան հաստատութիւններու անհամեմատական այս աճումը կը մղէ հարց տալու թէ «որտե՞ղ պէտք է աշխատեն այս մասնագէտները»: Գործնական հեռանկարներու ուղղուած ծրագիրներէ զուրկ այս հոլովոյթը կը ստեղծէ վիճակ մը ուր «միայն համալսարաններ են բստեղծւում, աւելանում է ուսանողների թիւը եւ միաժամանակ իջնում է «համալսարան» պատկառելի հասկացողութեան արժէքն ու հեղինակութիւնը»:

Մխիթարական գլխաւոր կէտը այն է որ միջհամալսարանական գործակցութեան ու միջազգային տարբեր ֆոնտերու հետ բանակցութիւններու շնորհիւ կարելի եղած է անցեալ տարի աւելի քան հարիւր դասախօս եւ ուսանող ուղարկել արտասահման, ինչ որ արժած է 10 միլիոն ռուբլի որ հայթայթուած է համալսարանին արտասահմանեան գործընկերներուն կողմէ:

Նիւթականի ու կարգուկանոնի պակասը կ'ազդեն համալսարանին ընկերային կեանքին ալ: Նախկին վարչաձեւէն պարտադրուած կուսակցական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւնները վերցած են ու անոնց հետ նաեւ միջոցառումները որոնք աշխոյժ եռուզեռ կը ստեղծէին ուսումնական շէնքերուն մէջ: Պատճառը այն է որ վերցած ուսանողական կազմակերպութիւնները ամբողջովին չեն փոխարինուած նորերով: Նոյնն է պարագան ուսումնագիտա-դասախօսական աշխատանքներուն. «հազուագիւտ են դարձել գիտական նիստերն ու սեմինարները, մասնագիտական ու մշակութային միջոցառումները, մրցոյթները, շինարարական ջոկատների կազմակերպումը, ուսանողական ասմբները»:

Ռաֆայէլ Մաթեւոսեան աւելցնելով որ գրեթէ չորս տարիէ ի վեր կրթական համակարգը բնականոն ընթացքէ զուրկ է, «դիպլոմաւոր բայց ոչ որակեալ մասնագէտներ» տրուած կը նկատէ հասարակութեան: Անոր քով կ'ըսէ նաեւ թէ ներկայիս կազմակերպուած է ուսանողական միտական սեմինար մը «Հայաստանը եւ ժամանակակից աշխարհը» նիւթով, ինչ որ առիթ պիտի տայ ուսումնասիրելու երկրին ու ժամանակակից աշխարհի հարցերը, խորացնելով մասնագիտական ու աշխարհահայեացքային գիտելիքները: Սեմինարին մասնակցող ուսանող երիտասարդները պիտի վարժեցնեն ինքնահաստատման, հռետորական արուեստին, հանրային աշխատանքի, ինչպէս նաեւ քաղաքական գործիչներու, դիւանագէտներու, գիտութեան ու մշակոյթային մարդի անձնաւորութիւններու հետ հանդիպումներու, եւայլն:

Ինչպէս կը յայտնուի Ռաֆայէլ Մաթեւոսեանի տեղեկատուութենէն, Երեւանի պետական համալսարանը իր կոչումին ծառայելու միջոցներէն մեծապէս զրկըւած, կը ջանայ շարունակել իր գոյութիւնը տարերկրին ծանօթ պայմաններուն կուրծք տալով որոնց ամէնէն ծանրը հաւանաբար Ամերիկեան համալսարանի մը հիմնարկումով իրեն պարտադրուած անարդար մրցակցութիւնն է:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ACADEMIES DE CRETEIL — PARIS — VERSAILLES

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ-93-Ի ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ «ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ»

1985-էն ի վեր աւարտական դասարանի աշակերտները կրնան ներկայացնել հայերէնը իբր առաջին կամ երկրորդ լեզու, հաւասար անգլերէնի, սպաներէնի, իտալերէնի եւ այլ լեզուներու: Մինչեւ 1985, հայերէն լեզուն ընդունուած էր միայն որպէս ընտրովի նիւթ: Գրեթէ ամէն տարի [illegible] թիւը [illegible], բայց տարուէ տարի անոնց [illegible], ինչ որ [illegible] երեւոյթ մըն է [illegible]:

Այս տարուան հայերէնը պաքալորէայի, իր բոլոր «սերիներով», B-T-S-ի, B.E.P.-ի, եւ C.A.P.-ի ներկայացողներուն ընդհանուր թիւը 117-ի հասաւ: Այս թեկնածուներէն [illegible] Ուրիշներ հայերէնը ընտրած էին միայն բարձր թիւեր ստանալու տենչով, մինչդեռ հազիւ կարող էին կակազելով ընթեռնուլ քանի մը տող: Այս վերջինները յուսահատ դուրս ելան քննութեան վայրէն, շատ ուշ հասկնալով թէ կարելի չէ փայլուն արդիւնք ձեռք ձգել մէկ տարի միայն հայերէն սորվելով: Չխօսինք գրական վերլուծումներու, ոչ ալ քերականական կամ պատմական տարրական գիտելիքներու մասին: Հոս զանց կ'ընեմ պաքալորէայի հայերէնի ԳՐԱՒՈՐ քննութիւնները...: Միջին-Արեւելքի «ծաղիկ» դասարանի «CM-1» աշակերտ մը աւելի լաւ հայերէն կը գրէ, քան մեր աւարտական դասարանի աշակերտը: Բաղդատելը նոյնիսկ աւելորդ գտնելով, պատարեկ, լուռ կ'անցնիմ այդ «ձեռագիրներուն» վրայէն:

Յաճախ կրկնուած է թէ հայերէնը մայրենի լեզու ըլլալէ դադրած է այլեւս եւ դժբախտաբար անցած օտար լեզուներու շարքին: Այս իրողութիւնը պէտք է ընդունիլ եւ ըստ այնմ գործել, այսինքն հայերէնը սորվեցնել մեր տղոց օտար լեզուներուն նման:

Ազգապահպանութեան մեր մտահոգութիւններուն առաջին կարգին վրայ կը գտնուի մեր երիտասարդ սերունդը. անոր պէտք է աւելի մօտէն ծանօթացնել, թափանցել տալ, սիրցնել մեր մայրենին:

Հանրայայտ է որ օտարացումի վտանգը ամէնէն առաջ կը սպառնայ մեր այս աճող սերունդին:

Այսօր Սփիւռքի գոյատեւման հիմնական ազդակը, անտարակոյս, լեզուն է, այսինքն անհրաժեշտ է ունենալ հայկական ամէնօրեայ վարժարաններ: «Ամէնօրեայ» բառը կը շեշտեմ, որովհետեւ կարելի չէ հայերէն ուսուցանել Տէր-Թողիկեան շաբաթական միժամեայ դասերով, երբ դասարանները խառնարանի վերածուած են աշակերտներու զանազան մակարդակներուն պատճառաւ եւ այդ խառնարաններուն մէջ ներկայիս ամէն մարդ կը դասաւանդէ առանց ուսուցչական մասնաւոր պատրաստութեան, առանց ծրագիրի, առանց հարց տալու թէ ի՞նչ պէտք է դասաւանդուի, ի՞նչ գիրքեր պէտք է օգտագործուին եւ կամ ի՞նչ մեթոտներ պէտք է կիրարկուին: Մինչդեռ, բոլոր այս հարցումներուն ճիշդ պատասխաններ գտնելով մենք կրնայինք ունենալ, բառին իսկական առումով, արդի մանկավարժութեան համաքայլ ընթացք:

Տասնեակ տարիներէ ի վեր հայերէն կը դասաւանդեմ և տակաւին 10 քայլ չկրցանք յառաջանալ, երանի տեղքայլ ընէինք. ա՛յդ ալ չեղաւ, այլ յետաքայլ ըրինք: Վկա՛յ՝ Սեւրի դարաւոր Սամուէլ-Մուրատեան Վարժարանը որ այսօր վերածուած է հազիւ միօրեայ դպրոցի, իջեւանի ու խնջոյքներու հանրային վայրի: Եւ մենք դոհ այդ վիճակէն, կը ծափահարենք եւ ջատագովական յօդուածներ իսկ կը գրենք, անոր ներկայի «առաքելութեան» մասին...:

Ո՞վ արդեօք այսօր իսկապէս մտահոգուած է հայերէն լեզուի ապագայ ուսուցիչ պատրաստելու հարցով: Երէկ, բարեկամէ մը իմացայ թէ Փարիզի մէջ Գիտ Արք. Նաքաշեանի թելադրութեամբ կրթական յանձնախումբ մը կազմուած է (*): Շատ ուրախացայ: Վերջապէս կրթական մարմին մը՝ Փարիզի մէջ: Շատ հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ այդ կրթական յանձնախումբին գործունէութիւնը: Ի՞նչ են արդեօք յառաջիկայ իր ծրագիրները: Մաղթենք որ այդ կրթական յանձնախումբը իր թեւերուն տակ առնէ հայերէն լեզուի բոլոր դասատուները եւ զանոնք մղէ սորվելու մանկավարժական ու մեթոտաբանական տարրական գիտելիքներ, որպէսզի հայ աշակերտը ձերբազատուի այլեւս յաւերժական «ընթերցանութիւն-ընդօրինակութիւն» զզուելի ու տաղտկալի մենեղէն:

Եկէ՛ք այլեւս թարախոտ վէրքը պարթեցնենք, իրապա՛շտ ըլլանք, ընդունինք թէ կացութիւնը մղոններով հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ, մենք մեզ չխաբենք, ինքնակամ կոյրեր չձեւանանք եւ իրողութիւնը չծածկենք խարուսիկ բառերով: Շատ պարզ է որ այս ժխտական պայմաններուն մէջ մեր աշակերտներու հայերէնի մակարդակը չի կրնար բարելաւուիլ:

Այսօր, անկասկած, Սփիւռքի գոյատեւման հիմնական ազդակները՝ հող, լեզու, ողի երրորդութիւնը կը կազմեն: Ունինք հող ու ողի, կը մնայ լեզուն: Ցուսանք որ մինչեւ եկող տարի դրական գործի մը ձեռնարկենք, որպէսզի այդ լեզուն «կուլ չտանք»: Ցիշենք Արփիկ Միսաքեանի խօսքերը. -- «Մե՛ղք մեզ: Այսինքն Սփիւռքին, անգլուխ, անկազմակերպ, զրկուած այն հեղինակաւոր անձերէն, որոնք դիմագիծ տուած էին մեր գաղութին»: Ուրեմն վաղը այսպէս չափտասալու համար եկէ՛ք ձեռք ձեռքի գործենք, ու մենք հայերէնի ուսուցիչներս, համախմբուելով նորակազմ կրթական յանձնախումբին շուրջ, զօրացնենք զայն եւ միասնաբար ճար ու դարման մը գտնենք հայերէնի դասաւանդման ներկայ անմխիթար վիճակին:

ՄԵՍՐՈՊ ԱԴԱՄԵԱՆ

(*) ԽՄԲ. -- «Յառաջ»ի. -- Նման յանձնախումբ մը գոյութիւն ունեցած էր անցեալին, բայց անհետացած՝ անդամներուն յաջորդական անհետացումով...:

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԹՌԻՉՔ՝ ՄԱՐՍԷՅԼ -- ԵՐԵՒԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով «Հայկական Օդային Գիծեր»ու [illegible] պատկանող օդանաւ մը, Տուպոլեւ 154, [illegible] օդակայանի մը վրայ, Մարսէյլ -- Փրովանս օդակայանը, կատարելու համար ուղղակի թռիչք մը՝ Մարսէյլ -- Երեւան:

Մարսէյլի «Լէ Նուվօ դ'Եւրոպ» [illegible] ընկերութիւնն է որ կազմակերպեց այս թռիչքը: Նախատեսուած է երկրորդ մը Յուլիս 20-ին եւ երեք հատ ալ Օգոստոսի 3, 17 եւ 31-ին, [illegible] կանոնաւոր գիծի մը [illegible]:

Հայկական օդանաւը, հայկական [illegible] «Haiastan» ու «Armenia» [illegible] Մարսէյլ -- Փրովանս օդակայանին [illegible] Յուլիս 6-ին ժամը 22.40-ին [illegible] Երեւանի Զուարթնոց օդակայանը: [illegible] ճամբորդութիւնը տեղի ունեցաւ լաւագոյն պայմաններուն մէջ:

Օդանաւը՝ Տուպոլեւ 154 կրնայ մինչեւ հարիւր վաթսուն ճամբորդ ընդունիլ: Սակայն վառելանիւթի պատճառաւ այժմ կը բաւարարուի հարիւր հոգիով:

Հայկական օդանաւի էջքին Մարինեան, ճամբորդական ընկերութիւնը օդակայանի հիւրասրահներուն մէջ կազմակերպած էր յատուկ ընդունելութիւն մը, հրաւիրելով տեղական իշխանութիւնները, տօնելու համար այս «առաջինը»:

**

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱՐԾԻՒԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշտահանդէսներու ժամանակն է: Ամէն կիրակի տարբեր վայրերու մէջ [illegible] կան իմաստ, ընդհանրապէս պարզ զուարճացութիւններ են: Ժողովուրդը կը համախմբուի հաւաքական օր մը ապրելու, ամբողջ տարին չտեսած մարդոց հանդիպելու, խօսելու, զրուցելու ... եւ անոնց

գրօսնելու, ուղղուելու դէպի «պլիֆէ»ն դաւաթ մը օղի խմելու կամ չամփուրով խորոված մը ուտելու: Եւ ոմանք մօտէն մօտիկ ընելու, ուրիշներ հեռուէն լսելու միայն, յաճախ կէս արդիական բուսած կէս ալ հայկական կարծուած նուագ մը, «չալկը» մը: Իսկ չեն պակսիր նաեւ անոնք որոնք պարելով ազատ ընթացք կուտան իրենց ուրախ տրամադրութիւններուն:

Անշուշտ օղն ալ, արեւն ալ իր դերն ու ազդեցութիւնը ունին այս բոլորին մէջ: Այս է ընդհանրապէս միջավայրը եւ մըթ-նոլորտը դաշտահանդէսներուն նոյնիսկ եթէ հոս ու հոն սեղան մը կամ տաղաւար մը հաստատուած է ժողովուրդին ուշադ-րութիւնը գրաւելու նիւթի մը շուրջ այժ-մէական, պարագայական կամ կամ տեղե-կատուական:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. -- Արծիւ Մար-զական Համաճայնութեան տարեկան դաշ-տահանդէսը որ մտած է գաղութի աւան-դական ձեռնարկներու շարքին, կը հաս-տատէ այս սովորութիւնը: Յուլիսին առա-ջին կիրակին է, այս անգամ Յուլիս 4-ին, որ Վալապրի ծանօթ դաշտը եղաւ ժա-մադրավայրը շատ հոծ բազմութեան մը բաղկացած յատկապէս երիտասարդնե-րէ, ինչ որ խրախուսիչ եւ քաջալերական է մանաւանդ Միութեան մը համար որուն նպատակն է սփոռի ընդմէջէն համա-խմբել եւ դաստիարակել երիտասարդ-ներ տալով անոնց հաւաքական եւ ազգա-յին կեանքի գիտակցութիւնն ու պատաս-խանատուութիւնը:

Հ. Մ. Ը. Մ. -- Արծիւի աւագ խումբը տեղը պահեց Տիմթրիք տը Փրովանսի Փրոմոսիոն տ'Օնէօր Ա. դասակարգին մէջ, բաւական միջակ եղանակէ մը յետոյ: Ա-ձելին կը սպասուէր անկասկած, սակայն ... Կիրակիէ Կիրակի նուա-... ացան ու մարեցան ու պէտք եղաւ ... վերջին մրցումներուն «կռուիլ» բա-... մարզական իմաստով, ծանր յուսա-խաբութիւններու առաջքն առնելու հա-մար:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ. -- Արծիւը Ֆը-րանսահայ գաղութի այն հազուագիւտ մարզական միութիւններէն է որուն ան-դամները, ղեկավարութիւնն ու վարչու-թիւնը բաղկացած են միայն ու միայն Հայերէ, ինչպէս նաեւ խաղացողներուն ... առ հարիւրը: Իրերու այս երե-... ընդծելի է, նոյնիսկ եթէ ամէն ... չըմբռնար անկասկած ձեւով: Ա-... պարագայի գնահատելի է պատաս-խանատուներու եւ ղեկավարներու այս ... ու բծախնդրութիւնը, որ ... չի դիւրացներ անոնց աշ-խատանքը, բայց կը դարձնէ աւելի գոտե-պնդիչ եւ կը պահէ ակումբին հայկա-կան նկարագիրը եւ համադաղութային ... Ինչ որ էական է եւ հաւատա-րիմ հիմնադիրներու գծած ուղիին եւ ճըշ-դած սկզբունքներուն:

Վերադառնալով դաշտահանդէսին ծա-ռերու շուքին տակ օդասուն եւ զով ժա-մեր անցուցինք, ծանօթ դէմքերու հան-դիպեցանք, մտիկ ըրինք համբերու-թեամբ պահուն, մթնոլորտին եւ երբեմն ալ ալքոլի ազդեցութեան տակ ոմանց ազգային զգացումներուն յանկարծական զարթնումը, յայտնութիւնը եւ մեկնե-ցանք մեզի հետ տանելով միայն հաճե-լին:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Ասկէ Անկէ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՆ

Թրքական մամուլի եւրոպական հրա-տարակութիւններուն մէջ լոյս տեսած է հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Ողջ, ողջ չայրելու համար պէտք ունիք ծուխի մեր ահազանգիչներուն. ձեր սպասարկութեան տակ ենք մեր գործիքներով, ահազանգի կազմածներով ու մինչեւ 22 մեթրնոց սանդուխներով»: Յայտարարութիւնը յա-ջորդած է Թուրք ընտանիքներու դէմ կա-տարուած ծանօթ մահափորձերուն: «Միլ-լիյէթ» մռայլ մեկնաբանութիւն մը կու-տայ ծանուցումին, գրելով. -- «նախա-ձեռնութեան ոգին գիտէ դրամի վերածել երջանիկ կամ դժբախտ ամէն պատահար»: Ապա կ'աւելցնէ. «89 մառքի համար, ի-կապէս մեզ է ողջակիզուիլ խոր քունի մը մէջ»:

⁂

ՊՐԻՒՍԷԼ ՁԵՌՔ Կ'ԵՐԿԱՐԷ «ԱԷՐՈՖԼՈԹ»ի

Եւրոպական համայնքը որոշած է օգ-նութեան ձեռք մեկնել «Աէրոֆլոթ»ի, 1,8 միլիոն ֆրանքի յատկացումով մը որով համակարգիչներ պիտի գնուին ու ընկերութիւնը պիտի արդիականանայ: Արդիականացումի աշխատանքը պիտի կատարուի վարչարարութեան ֆրանսա-կան դպրոցին, ֆրանսական օդային գի-ծերու, Պիւլի եւ Հեռա -- հաղորդակցու-թեան միջազգային ընկերութեան կողմէ:

⁂

ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԱՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

Ճափոնական երկաթուղիներու անօրէ-նութիւնը սկսած է փորձի համար գոր-ծածել մաքրութեան երկու ինքնագործ մարդամեքենաներ: Անոնք կրնան 10 հոգիի աշխատանք կատարել:

ՌՈԶԻՆ ԹԱՇՃԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ԿԱՐՊԻՍ ԲԼՈՒՐԻ ԵՒ ՆԱՒԱՍԱՐԴ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ

Յունիս 19, Շաբաթ երեկոյեան, Պան-եէօյի Սէն -- Հերմըլան ֆրանսական Եկե-ղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ Նաւասարդ նուագախումբի համերգը:

Ժամը 20.40-ին սկսաւ երեկոյթը Օր. Լօրանս Յակոբեանի բացման խօսքով. ան բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն ու ապա անդրադարձաւ մեր ազգային, տոհմիկ երաժշտութիւնը պահպանելու կարեւորութեան: Յիշուեցաւ որ երե-կոյթը իրենց ներկայութեամբ կը պատ-ուէին Գերշ. Արք. Նորվաշեան, Կաթողի-կոսական Պատուիրակ Արեւմտեան Եւրո-պայի եւ Առաջնորդ Փարիզի, Պան-եէօյի քաղաքապետ՝ Տէր եւ Տիկին Պետտոեան եւ այլ հրաւիրեալներ: Ապա բեմ բարձրացաւ Օր. Ռոզին Թաշճեան մեկնաբանելու հայկական ժողովրդական երգեր նուագարաններու ընկերակցու-թեամբ:

Յայտագրի առաջին բաժնին մէջ ներ-կայացուեցան «Նուպար», «Ծաղկած ծի-րանի», «Ծովինար» եւ այլ երգեր որոնք արժանացան ներկաներու բուռն ծափա-հարութիւններուն: Հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգերուն հնչիւնները ան-գամ մը եւս Հայրենիքի կարօտով լեցու-ցին ներկաներուն ծարաւի հոգիները:

Յայտագրի երկրորդ բաժնով Օր. Ռո-զին Թաշճեան Պր. Կարպիս Բլուրի հետ մեկնաբանեց շարք մը ժողովրդական տոհ-միկ երգեր, ապա մէջընդմէջ ելոյթ ու-նեցան նուագախումբի անդամներէն ո-մանք որոնք երաժշտական գործիքներու վրայ մեկնաբանեցին հայ նահապետական երաժշտութեան նմոյշներ միաժամանակ տալով համապատասխան ծանօթութիւն-ներ եւ լուսաբանութիւններ: Յայտագրին մէջ խմբային երգերուն իր մասնակցու-թիւնը կը բերէր նաեւ դեռատի Օր. Թալին Թաշճեան:

Հանդիսականներու խանդավառ եւ ջերմ ծափերու տարափին տակ վերջ գտաւ Նաւասարդ նուագախումբին համերգը որուն վերջին երգը նուիրուած էր մեր Արցախի անմահ հերոսներուն:

Ներկաները սկամայ բաժնուեցան սրա-հէն լաւագոյն տպաւորութիւններով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկերակցութեանս տարեկան ընդհա-նուր ժողովը տեղի ունեցաւ Յունիս 19-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի սրահը:

Ընդհանուր ժողովը լսելէ եւ քննելէ ետք նախկին վարչութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը, ընտ-րեց նոր եւ առժամեայ վարչութիւն մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Միութիւնս վերակազմել: Նոր վարչու-թեան մաս կը կազմեն Տիկին Հիլտա Գալ-ֆայեան -- Փանոսեան, Պր. Զուլալ Գա-զանճեան եւ Պր. Կարապետ Տագէսեան:

Նոր վարչութիւնը Յուլիս 2-ին կայա-ցած իր առաջին ժողովին ընթացքին ընտ-րեց իր Դիւանը, հետեւեալ կազմով. --

Նախագահ՝
ՏԻԿԻՆ ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Քարտուղար՝
Պր. ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Գանձապահ -- հաշուապահ՝
Պր. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԱԳԷՍԵԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեան Ծիծ

- Դէ ինչ, հօդեակս, արդեօք օղին չէ՞ բերել ձեզ այս պատերի մէջ, - հարցը-նում է բանտապետը նոր բանտարկեալին:
- Ոչ, ջուրը:
- Ինչպէ՞ս թէ:
- Ես կաթի ֆերմայի վարիչ էի:

⁂

Կինը գիշերային ժամուն անցնում է գե-րեզմանոցի մօտով եւ յանկարծ նկա-տում է ինչ-որ մարդու:
- Կը ներէք, ասում է նա, - կարելի՞ է ձեզ հետ քայլել, ես փոքր-ինչ վախենում եմ:
- Ի հարկէ, տիկին:
- Խորապէս շնորհակալ եմ: Իսկ դուք չէ՞ք վախենում ուշ ժամերին այս տեղե-րով քայլել:
- Վախենում էի, երբ կենդանի էի:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Կէս գիշերին, մթին ու ամուր, անոնք կը բարձրանային ամբարտակներու նը-ման եւ կարծես կը խոկային իրենց ա-նձին գոյութիւններուն մէջ: Լուսինը իր արծաթեայ շողերը կ'անձրեւէր ծովուն վրայ եւ կոհակներու կատարները կը պըս-պղային սատափեայ քթթումներով:

Այն ժամանակ դեռ շոգենաւեր չէին երթեւեկեր կղզիներուն եւ ասիական ափուն-քին միջեւ: Միայն ձկնորսներ կը մօտե-նային մէկ կամ միւս կղզիին ամայի ա-փունքին եւ մեր ծովափը կը բերէին ցո-ղթուրմ եւ լիքը ուռկաններով կարմը-րախայտեր, սարտիններ եւ ուրիշ արծա-թագոյն մանր ձուկեր:

⁂

ՖԱՅԻԶԷ

Նոյն տարին, Օգոստոս ամսուն, մեր հարեւան տունը վարձուեցաւ: Քօքոնան, երբ վերադարձող կուքերուն վրայ կը կէ... մանները արագ եւ ըմբռնիկ շար-ժումներով, մօրաքրոջս յայտնեց որ դա-... վարձուորները Թրքուհիներ են:

Քանի մը օր ետքը Թրքուհիները եկան: Անոնք երկու հոգի էին. տարեց կին մը եւ հազիւ տասնըհինգ տարեկան աղջիկ մը՝ Ֆայիզէ:

Ֆայիզէ տարի մը առաջ հայրը կոր-սնցուցեր էր Թոքախտէ եւ մայրը կրկին ամուսնացեր էր: Անիկա նիհար եւ սըմ-գոյն աղջիկ մըն էր, սեւ երազուն աչքե-րով եւ բարակ յօնքերով, որոնք կը միա-նային իրարու թեթեւ աղուամազով մը: Առաջին օրէն մեր նայուածքները իրարու հանդիպեցան փոխադարձ հետաքրքրու-թիւնով եւ շուտով առիթը գտանք իրարու հետ ծանօթանալու:

Տարեց կինը մեծ մայրն էր: Ան առա-ւօտէն մինչեւ իրիկուն անդադար կը դան-գատէր չար բախտէն, որ զինքը հար-կադրեր էր գալ Մալթեփէ, այդ անշուք ամարանոցը, Թոռնուհիին պատճառով: Ան կը դանդատէր տաքէն, մժեղներէն եւ դրկից տուներէ արտաշնչուող հոտե-րէն:

Իրիկնային ժամերուն, երբ Գայըշ Տա-ղըի կողմէն զով սիւքը կը փչէր, Ֆայի-զէի մեծ մայրը կուզար կը նստէր պատին կռթնած նստարանի մը վրայ, Քօքոնային հետ կողք կողքի եւ անոր կը պատմէր իր տէրտերը: Քօքոնան անընդհատ կը հիւսէր եւ պառաւ Թրքուհին անվերջ կը ծխէր:

Նիհար, գրեթէ չորցած Քօքոնան եր-բեմն ընդոստ ոտքի կ'ելլէր եւ աղմուկով կը վռնտէր Թռչունները խաչած հատիկ-ներու վրայէն, որ փախթի մը վրայ տա-րածած էր չորցնելու համար:

Այդ շատախօս կիներուն քով լուռ նըս-տած իրարու կը նայէինք, կարծես իրար կը հարցափորձէինք: Ֆայիզէ գլխուն վրայ կը կրէր ճերմակ քող մը, որ ասեղ-նագործուած էր ճակտին վրայ: Օր մը ինձ նուիրեց նման քող մը, որպէսզի կա-րենանք միասին պտոյտի երթալ ծովե-զերք:

Այդ օրէն սկսեալ միասին կ'երթայինք այգիներն ու պարտէզները, կ'երթայինք արտերը, ուր գիւղացիներ իրենց ցորենը կը կալսէին, կը նստէինք կալերուն վրայ եւ շուրջանակի կը դառնայինք ցորենի դէզերուն շուրջ, կիզիչ արեւին տակ: Յետոյ կ'երթայինք դէպի ձիթենիները գիւղին սահմանին վրայ, ուրկէ վտիտ առու մը կ'իջնէր դէպի ծովը:

Ձիթենիի մը տակ նստած մինչեւ ուշ ատեն կը խօսակցէինք: Ֆայիզէ չարունա-կական յուզման մէջ էր: Ան յուզմունքով կը խօսէր ամէն բանի վրայ, մանաւանդ մօրը կրկին ամուսնութեան մասին, որ զինքը շատ վշտացուցեր էր:

Ֆայիզէ բծախնդիր հոգածութիւն ու-նէր իր գեղեցկութեան, մորթին փափկու-թիւնը պահպանելու, արդուզարդի եւ այլ այս կարգի բաներուն մասին: Պզտիկ հայելիի մէջ յաճախ կը դիտէր իր դէմքը եւ գոհունակութեամբ կը ժպտէր:

Իրիկուն մը, յանկարծ երկուքս մէկ զգացինք օտար մարդու մը ներկայու-թիւնը: Ոտքի ելանք եւ ետեւ դառնալով տեսանք բոկոտն եւ Թուխ երիտասարդ մը, որ Փէսը մինչեւ յօնքերը իջեցուցած, գիշատիչի աչքերով մեզ կը դիտէր: Ձեռ-քը բռնած էր նոր կտրուած ծառի ոստ մը, որ երբեմն կը զարնէր ձիթենիի մը բունին:

Տեղը ամայի էր, եւ բաւական հեռու էինք գիւղէն: Առաջին անգամ իրական սարսափը զգացեց հոգիս: Մարդը դան-դաղ քայլերով մօտեցաւ մեզ եւ Թրքերէն լեզուով ժամը հարցուց: Այն ատեն Ֆա-յիզէ հրամայեց մարդուն որ կանգ առնէ: Մարդը կեցաւ եւ մենք շտապով հեռա-ցանք: Երբ ծովեզերքը հասանք, սկսանք վազել առանց ետեւ նայելու եւ շնչասպառ վիճակի մէջ հասանք գիւղի առաջին տուները:

Յոյն երախաներ կը խաղային աղբին -- անդին: Ձկնորսի նաւեր մեղմօրէն կը ծփային իրենց տեղերուն վրայ, կապուած նաւամատոյցներու գերաններուն: Յու-նական ընտանի բարբառը կը լսուէր ա-մէն կողմերէ: Այն ատեն կանգ առինք եւ նստեցանք շունչ առնելու համար: Ես հիացած կը նայէի Ֆայիզէին. ան ըսաւ խուլ ձայնով.

-- Կ'ուզէր մեզ բռնաբարել:
-- Թո՞ւրք էր, հարցուցի.
-- Ի հարկէ, ըսաւ Ֆայիզէ շնչատ ձայ-նով. բայց (1) մը պիտի չհամարձակէր մօտենալ Թրքուհիի:

Որոշեցինք այլեւս երբեք չերթալ ամա-յի վայրեր եւ պատահածը ծածկել մեր ծնողներէն, որպէսզի արգելք չըլլան մեր ազատ պտոյտներուն:

Նահատ պէյ, Ֆայիզէի մօրեղբայրը, յաճախակի կուգար Մալթեփէ իր քրոջ աղջկան առողջութեանը մօտէն հետեւե-լու համար: Հազիւ երեսուն տարեկան, ան Թուխ երիտասարդ մըն էր որուն ակ-նոցներուն ետեւէն սեւ աչքերը խոր Թա-խիծ կ'արտայայտէին: Ան կը խօսէր մեղմօրէն եւ կը վարուէր ամէնուն հետ անխտիր ծայրայեղ քաղաքավարու-թեամբ: Ֆայիզէ շատ կը սիրէր մօրեղ-բայրը եւ յաճախ կը խօսէր ինծի անոր մա-սին: Մենք այլեւս գիտէինք իր ժաման-ման օրերը եւ ժամը ու Ֆայիզէի հետ կ'երթայինք կայարան, դիմաւորելու:

(Շար. 51)

(1) -- Հպատակ. ըստ խաս Սահմանադ-րութեան հռչակումը Թուրքիոյ քրիստոն-եաները կը կոչուէին րայա:

(Շար. Ա. էջէն)

դուռ կը բացուի Ռուսաստանի եւ Ուկրանիոյ միջեւ:

ԻՐԱՔԻ ԵՒ ՄԱԿ-Ի միջեւ յարաբերութիւնները կրկին լարուած են: Իրաք, հակառակ ամերիկեան խիստ ազդարարութեան, արգելք եղած է ՄԱԿ-ի մասնագէտներուն որ զինուորական կազմածներ ու սարքաւորումները փականքի տակ դնեն: Ամերիկա սպառնացած է կրկին ուժի դիմել Պաղտատի դէմ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐԸ որոնք հրապարակ հանուեցան վարչապետ Պալատիւրի կողմէ, անկնկալուածէն աւելի խանդավառ ընդունելութեան արժանացած են ժողովուրդին կողմէ: Արդէն կ'ըսուի թէ նախատեսուած գումարին — 40 միլիառի — եռապատիկը գոյացած է (110 միլիառ) անոնց վաճառքէն, ինչ որ պատմական մրցանիշ է:

ՍԵՐՊԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Տիկին Միթերանի այցէն երեք օր ետք ազատ արձակեց ընդդիմադիր ղեկավար Վիւք Տրասկովիչն ու իր կինը. Տրասկովիչ ինը օրէ ի վեր հացադուլ կ'ընէր: Այս որոշումին մէջ դեր ունեցած է Միլոսեւիչի վախը որ ընդդիմադիր պետը որ կրած չարչարանքներէն բաւական տկարացած առողջութեան մը տէր է, կը մահանայ ու կը վերածուի նահատակի. դեր ունեցած է նաեւ Արեւմուտքին ճնշումը: Անմիջապէս որ ազատ արձակուած է, սերպ ընդդիմադիրը յայտարարած է. «Շնորհակալ եմ երկրորդ հայրենիքիս՝ Ֆրանսայի»:

ՊԱԿ-Ի Ֆրանսայի ներկայացուցիչին՝ Իպրահիմ Սուսի ի պատիւ ընդունելութիւն մը տրուած է, Յուլիս 7-ին, Ֆրանսայէն մեկնումին առթիւ: Արաֆաթի ընդհ. պատուիրակը Փանամա կը փոխադրուի ուր պիտի դասաւանդէ: Վերջերս շատ ազդուկ եղած էր Ֆրանսական իր հպատակութեան առթիւ որ խոտոր կը համեմատի ՊԱԿ-ի ընդհանուր պատուիրակի իր հանգամանքին հետ եւ այս մեկնումը ձեւով մը վերջ կը դնէ բանավէճին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահուեցաւ նոր կազմուած մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ սարսական կաղ: Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառանգած կազմուղներու ցանցէն ու շրջափակումի պարտադրած զրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին:

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագիրի իրականացումին:

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դուրսի օժանդակութենէն կախեալ երկիր մը:

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14

կամ դրամատնային փոխանցումով՝
CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հռիփսիմէ Ալթունեան եւ զաւակը՝ Մեսրոպ,
Տէր եւ Տիկին Ժագ Գուլճեան
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Յուլիս 18, Կիրակի, յաւարտ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

MCA-Villeurbanne

Vous ne savez pas quoi faire le 14 juillet prochain...

Nous vous proposons de venir passer un agréable moment dans le jardin ombragé de la Maison de la Culture Arménienne de Villeurbanne... à midi... ou en soirée...

Journée ou soirée kebab, dans une ambiance décontractée...

Pour tous renseignements et inscriptions téléphoner au : 78 94 37 36.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՊՐԻՒՍԷԼ. — Ստեփանեան ընտանիքը 400 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Օշին Չոբանեանի թարմ յիշատակին:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղը կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի կայան, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին:

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն:

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր.:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝
78 -- 60 -- 47 -- 18

եւ Տ. Խօքսիւզեան
78 -- 23 -- 75 -- 13

FÊTES ARMÉNIENNES CET ÉTÉ
avec YORGANTZ et son Orchestre

- A PARIS — Le 17 Juillet, Samedi soir
 REST. «VARTAN»: Tél. : 43. 26. 20. 68.
- A CROS DE CAGNES (Nice - Côte d'Azur) — Du 22 Juillet au 22 Août
 REST. «LE BOSPHORE» : 55, Bd de la Plage - Tél. : 93. 07. 12. 62.
- A GRIMAUD — Le 10 Août, Mardi soir
 REST. «LES JARDINS DES CABRIS»: Quartier Brusquet-Tél.:94.43.26.48
- A ST-RAPHAEL — Le 14 Août, Samedi
 «FETE CHAMPETRE» au Home Arménien - Tél. : 94. 95. 00. 30.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

ASSOCIATION ARMENIENNE
RECHERCHE
pour BAR-RESTAURANT
RESPONSABLE
Cuisine et salle
Expérience exigée — Couple envisageable
Envoyer C.V. + Photo
M.C.A.D. — 15, rue du 15 Avril 1915
69150 DECINES

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS
- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse
 Transport assuré.

Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 -- 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. —

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 -- 59 -- 63 -- 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 -- 25 -- 87 -- 67
(3 -- 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 -- 29 -- 65
(չափահասներու)
Դասընթացքները ձրի են:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ է՝
Տօն Պայծառակերպութեան Քրիստոսի
Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին: պատարագ ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, Բ. օր Վարդավառի, Յիշատակ Մեռելոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԱՇՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՇԱՐՎԻԼԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ:
Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ:
Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ
Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյս դպրուհիներուն կողմէ:
Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Երկուշաբթի, Յուլիս 19
Յիշատակ է Մեռելոց:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 10-ին:
Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
կը կազմակերպէ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ԹԱԼԱՐ
ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
SIRET · 51027317 A R.C. Paris Commission Paritaire : No 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 14
MERCREDI
14 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 — E
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5.00 Ֆ.

68րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.105
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
68e ANNEE — N° 18.105

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄՆ ԸՆԴԴԷՄ ԻՐԱՔԻ ԵՒ ԻՐԱՆԻ

Միացեալ – Նահանգները կը թուին նոր քաղաքականութիւն մը որդեգրած ըլլալ Ծոցի երկու թշնամի երկիրներուն՝ Իրաքի եւ Իրանի հանդէպ : Այս քաղաքականութեան նպատակն է շրջանին երկու հզօր պետութիւնները մեկուսացման մը ենթարկել, Իրաքը՝ զինուորական ճնշումներով, Իրանը տնտեսական ճնշումով : Աւանդաբար Միացեալ – Նահանգները Ծոցի այս երկու երկիրներուն մէկուն կամ միւսին նեցուկ կը կանգնէին : Ըստ երեւոյթին այս աւանդական դիրքորոշումը փոխուած է, քանի որ ըստ Վ. Քրիստոֆըրի, կրկնակ «պատնեշարկման» այս քաղաքականութիւնը կը մեկուսացնէ երկու երկիրներու ղեկավարութիւնը եւ կարգիլէ որ մասնակցին միջազգային տնտեսական համակարգին : Եթէ Պաղտատի հանդէպ Մ. Նահանգներու կիրարկած ճնշումները բացայայտ են, Թեհրանի վրայ բանող ճնշումը նուազ ակնբախ է : Ներկայիս Միացեալ – Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը կը փորձէ եւրոպական երկիրները համոզել որ ո՛չ մէկ ներդրում կատարեն Իրան, որ իրենց տնտեսական յարաբերութիւնները նուազեցնեն եւ թեքնոլոժիի արտածման սահմանափակումը յարգեն : Իրանը տնտեսապէս չնչահեղձ ընելու այս քաղաքականութիւնը ի գործ կը դրուի ճիշդ այն ժամանակ երբ տնտեսական ու դրամային աննախընթաց տագնապ մը կը հարուածէ Պարսկաստանը : Թեհրանի պարտքը կը հասնի շուրջ 225 միլիառ տոլարի :

Հակառակ կրկնակ «պատնէշարկման» քաղաքականութեան որ կը վնասէ երկուքին ալ, Իրան եւ Իրաք չեն թուիր համաձայնութեան մը յանգիլ : Միակ փոխանակութիւնը որ գոյութիւն ունի մէկ երկրէն միւսը կը վերաբերի մաքսանենգութեան :

Պէտք է ըսել սակայն, որ ամերիկեան քաղաքականութիւնը այնքան ալ յստակ ու մէկին չէ, ինչ կը վերաբերի Պաղտատի : Արդարեւ՝ Սատտամ Հիւսէյնի տրուած կարելիութիւնը քարիւղի արտածման արգելումը վերացնելու համար, գոնէ ժամանակաւորէն, եւ առանց Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան առաջ, ապացոյցն է որ ամերիկեան որոշ շրջանակներ հրապուրուած են Իրաքի քարիւղային հարստութեամբ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Է. ՊԱԼԱՏԻՒՐ ԳՈՒՄԱՐԵՑ հողամասի տարաբաշխման եւ կարգաւորման միջնախարարական առաջին ժողովը Մանտի մէջ, Լոզէրի նահանգ, որ կը նկատուի Ֆրանսայի ամէնէն քիչ բնակուած շրջանը : Շրջապատուած իր կառավարութեան գլխաւոր նախարարներով Պալատիւր յայտարարեց որ հողամասի տարաբաշխման ծրագիրը կը պատրաստէ Ֆրանսայի պատկերը 2015 թուականին համար : Ծրագրին նպատակն է նախ հաւասարակշռութեան եզր մը գտնել Փարիզի եւ գաւառներու ապագայ զարգացման միջեւ, ապա՝ արժեւորել գաւառներու ուժականութիւնը, չեշտը դնելով փոքր ձեռնարկութիւններու տեղծման վրայ : Վերջապէս ծրագիրը առաջնահերթ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Է. Գրեսոնի կառավարութեան օրով սկսած Փարիզ գտնուող կարգ մը մեծ հաստատութիւններու վայրափոխումին գաւառները : Վայրափոխման այս քաղաքականութեան շնորհիւ Պալատիւր կը յուսայ գաւառ փոխադրել 30 հազար պաշտօն մինչեւ 2000 թուականը : Հողամասի տարաբաշխման ծրագիրը տակաւին նիւթը պիտի դառնայ օրէնքի մը որ Խորհրդարանին պիտի ներկայացուի միայն 1994–ին : Տրուած որոշումներէն ամէնէն անմիջականը սակայն կը վերաբերի հեռախօսային սակերուն : Արդարեւ՝ Ֆրանս Թելեքոմին կը մնայ գաւառէն Փարիզ, գաւառէն գաւառ հեռախօսային գիծերուն սակերը վերանայիլ :

ՄԱԿ–ի անունով կատարուած Միացեալ ազգերու զօրաբաժիններու նոր յարձակում մը զօրավար Աիտիտի դիրքերուն դէմ, երեք տասնեակ զոհերու պատճառ եղած է Սոմալիի մայրաքաղաքին մէջ : Մոկատիշիոյի ժողովուրդը գայրացած կատարուածին դէմ, իր զայրոյթը պոռթկացած է լրագրողներուն, որոնցմէ երկու հոգի սպաննուած, երկու ուրիշներ ալ անհետացած են :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ պատուիրակներէն կազմուած ժողովը որ Յունիս 5–ին սկսած էր աշխատիլ նոր

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՑԱԽ

ՌԱՖԱՅԵԼԻ ԹԻՖԼԻՍԷՆ Կ'ԱՆՑՆԷՐ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ

Մարիօ Ռաֆայէլլիի Ստեփանակերտ այցելութեան չափ հետաքրքրութիւն առթեց հոն հասնելու ճամբուն ընտրութիւնը : Հայկական կողմը իրեն առաջարկած էր Լաչինի անցքով հասնիլ Ստեփանակերտ, պատճառ ցոյց տալով Ազգամի պատերազմական իրավիճակի անպատեհութիւնը. սակայն Մինսկի խմբակին նախագահը փոտահարար քաղաքական նկատումներով, նախընտրած էր Ազգամի ուղղութիւնը ու Յուլիս 11–ի երեկոյեան Երեւանէն կրկին անցած Բաքու : Հոն երկրորդ հանդիպում մը կ'ունենար նախագահ Հ. Ալիեւի հետ, ապա կը սպասուէր որ իր ընտրած ճամբով Յուլիս 12–ին ժամանէ Արցախի մայրաքաղաքը : Ազգամի ընտրութիւնը արեւմտեան լրասփիւռները կը բացատրէին անով որ Լաչինէն անցքը պիտի նշանակէր ճանաչում՝ այդ գօտիին Հայաստանի կցումին :

Սակայն Յուլիս 13–ի առաւօտուն Արցախի Երեւանի ներկայացուցչական գրասենեակէն մեր ստացած լուրերուն համաձայն, Ռաֆայէլլի նախորդ օրը Բաքուէն Թիֆլիս մեկնած էր, անկէ օդային ճամբով հասնելու համար Ստեփանակերտ, ուր կը սպասուէր նոյն կէսօրին :

ՅՈՒԼԻՍ 14–Ի Ազգ. տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Չորեքշաբթի օր (Յուլիս 15, Հինգշաբթիի թիւ) : Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Յուլիս 16 :

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓՈՍՏ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 8 / 12)

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Յուլիս 8–ին Լեւոն Տէր – Պետրոսեան հանդիպում ունեցած է զինեալ ուժերու սպայակոյտի ղեկավարութեան հետ, քննարկելով բանակի կառոյցներուն ամրապնդման, խաղաղութեան պայմաններուն մէջ զինուորական կարգապահութեան հարցեր : Նախագահը հրամանագրով մը զօրավար մայորի կոչում շնորհած է սպայակոյտի պետի տեղակալ գնդապետ Անատոլի Զինեւիչին :

Իսկ Յուլիս 10–ին ան մասնակցած է ներքին զօրքերու գարնանային զօրակոչին երդման արարողութեան. ներկայ եղած են նաեւ Խորհրդարանի նախագահը եւ Ներքին նախարարը :

❦

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ ՄԵԿՆԱԾ

Համահայկական հիմնադրամի առընչուած աշխատանքը տեղւոյն վրայ կազմակերպելու համար Միացեալ – Նահանգներ մեկնած են փոխ – նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան ու հիմնադրամի գործադիր վարչութեան տնօրէնուհին՝ Մանուշակ Պետրոսեան :

❦

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԸ ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ՇՐՋԱՆ

Ֆրանսայի Երեւանի դեսպանուհին այցելած է Իջեւանի շրջանը, ուսումնասիրելու համար Ատրպէյճանի 70 քիլոմեթր երկայնքով սահմանակից այդ գօտին ուր կը տիրէ ներկայիս պատերազմական իրավիճակ : Տիկին Տը Հարթինկ հանդիպում ունեցած է տեղական իշխանութեան ղեկավարներու հետ, քննարկելով առողջապահական պահանջները : Ան հաւաստած է թէ Ֆրանսան երբեք չի թոյլատրեր Ղարաբաղի հայաթափման որեւէ ծրագրի իրագործում :

❦

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 7–ին, Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ընդունած է Ամերիկայի ծերակուտականներու պետական պատուիրակութիւնը, որ Երեւան կ'այցելէր Հանրապետութեան տնտեսական եւ քաղաքական իրադրութեան ծանօթանալու նպատակով : Անոնք ընդունուած են նաեւ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեանի կողմէ :

❦

ԿԻՊՐՈՍԻ ԴԵՍՊԱՆ

Կիպրոսի Ռուսաստանի լիազօր դեսպան Անթոնիոս Վակիս, Յուլիս 6–ին իր հաւատարմագիրը յանձնելով փոխ – նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանի, դարձած է իր երկրին նաեւ Հայաստանի դեսպանը : Բարեկամական տեսակցութեան ընթացքին արծարծուած են Կիպրոսի եւ Արցախի հարցերը, քննարկուած են Հայաստանի եւ Կիպրոսի միջեւ դրամատնային, տնտեսական, առեւտրական, փոխադրական, զբօսաշրջական կապերու հաստատման կարելիութիւնները :

❦

ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս Հայաստանի Արդիւնաբերութեան նախարարութեան ձեռնարկութեանց 90%–ը կը գործէ : Այս տարուան առաջին կիսուն, հակառակ տագնապի պայմաններուն,* լաւ աշխատած են ոսկի – ալմաստի արդիւնաբերութիւնը, հաստոցաշինութիւնը, ելեկտրաթէքնիք ճիւղերը, ռատիօելեկտրոնիկը : Նախանիւթի չգոյութեան հետեւանքով ակնկալուած արդիւնքը չէ կրցած տալ քիմիական արդիւնաբերութիւնը :

❦

ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԲԱՑՈՒՄ

1921 Փետրուար 18–ին Երեւանի բանտին մէջ բոլշեւիկներու սպաննած հայկական ազատագրական շարժման հերոսներ՝ գնդապետ Նիկոլա Ղորղանեանի, խմբապետեր՝ Համազասպի (Սրուանձտեանց), Մակեդոնի եւ 21 ուրիշներու յիշատակին Սունդուկեան թատրոնի բակին մէջ կառուցուած յուշաքարին հանդիսաւոր բացումը կատարուած է Յուլիս 3–ին :

❦

ՈՍՏԻԿԱՆ ՈՒ ՅԱՆՑԱՒՈՐ ՇՓՈԹՈՒԱԾ

Ներքին նախարարութեան թմրեցուցիչի առուծախի եւ թմրամոլութեան դէմ պայքարի աշխատողները Յուլիս 7–ին ձերբակալած են քաղաքագօրքի պաշտօնեայ մը եւ պատասխանատու մը : Անոնք պատանդ վերցուցած էին երկու երեւանցի եւ մէկ միլիոն 800 հազար ռուբլի փրկագին կը պահանջէին :

❦

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈԽ – ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Յուլիս 12–ին Պաշտպանութեան փոխ – նախարար նշանակած է Աշոտ Պետրոսեան ու Աստուածատուր Պետրոսեանը : Առաջինը բանակի միաւորումի մը հրամանատար էր, երկրորդը՝ նախարարին խորհրդական :

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՃԱՐԴԱՐԱՐ ՀԱՅԵՐ»ՈՒ ԹՈՂՕՆԸ

Յուլիս 12–ի «Թէրճիւման»ը կը հաղորդէ թէ Էրզրումի մէջ գտնուած են հաւաքական գերեզմանները այն Թուրքերուն որոնք զոհերն են 1918–ի հայկական ջարդերու : Հայերը այդ շրջանէն խոյս տալէ առաջ հրկիզեր են տուներն ու հոն արգելափակուածները : Միայն դիպուածով փրկուած են քանի մը գիւղացիներ որոնք կ'ապրին մինչեւ այսօր ու կը պատմեն ականատեսի իրենց յուշերը այդ «բարբարոսութեան» մասին :

Զուարճալին, կամ ողբերգականը այն է որ տեղւոյն եւ Անգարայի համալսարանէն դասախօսներ ու հնախուզութեան, պեղումներու մասնագէտներ ալ մասնակցած են կատարուած «յայտնութեան»... :

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Շարունակելով մեր պտոյտն ու խուզարկութիւնը մեր մշակոյթի թանգարանէն ներս, պահ մը կանգ կ'առնենք իր ժամանակին գաղութը թնդացնող ու պատկառազդու առասպելային ամիրայի մը առջին – Մկրտիչ Ամիրա Ճէզայիրլեան, որու մասին Յ. Ճ. Սիրունի հիացական էջեր ունի իր անփոխարինելի «Պոլիս եւ իր Դերը» քառահատոր երկին երկրորդ հատորին մէջ: Գերդաստանին արմատը շատ հին օրերու կը տանի, մինչեւ Ակն քաղաքը ուրկէ Սարգիս ամիրա որ Հովուեան մեծափարթամ գերդաստանէն կը սերէր՝ գաղթած էր Պոլիս: Նշանաւոր սառրաֆ՝ ան շուտով կը յաջողէր մաքսատան ու մաքսերու մենաշնորհին տիրանալ շնորհիւ իր բարեկամութեան Օսմանեան կառավարութեան վէզիր Ռաշիտ փաշային: Տէրը անբաւ հարստութեան եւ հեղինակութեան՝ Ճէզայիրլի ամիրան ամէն տեսակ մարդոց նախանձը կը գրգռէր: Բայց երբ Ռաշիտ փաշա կը հրաժարէր 1852–ին, ու տեղը կ'անցնէր իր բուռն հակառակորդ Տամատ Մէհմէտ Ալի փաշան՝ հայ սեղանաւորին բախտն ալ կը հատնէր...; Գործառնութեանց մէջ անկանոնութեան կասկածին տակ՝ Հայը կը ձերբակալուի ու բանտ կը նետուի հասարակ ստահակի մը նման, տունն ու կալուածները կը գրաւուին, աճուրդի կը հանուին՝ պետութեան իր 121 միլիոն ղրուշ պարտքը գոցելու համար: Սիրունի ցաւով կը պատմէ այս բոլորը, մանաւանդ որ ամբողջ ամբաստանութիւնը յերիւրանք մը եղած է լոկ, պարզապէս քայքայելու համար հայ հզօր ամիրան: «Մեծահոգի եւ համեստ, այլ անձնահաւան ու քիչ մըն ալ անխոհեմ», – կը գրէ Յ. Մրմրեան իր «Մասնակի Պատմութիւն Հայ Մեծատուններու» հատորին մէջ ու կ'աւելցնէ. «Բազմաթիւ երիտասարդներ իր օգնականութեամբ կրթուեցան Եւրոպայի մէջ: Հասգիւղի մէջ հիմնուեցաւ իր ծախքովը մեծ վարժարան մը, ինք հեղինակաւոր ստանձնեց ու տնօրինեց մաքսի մեծ գործառնութիւնները, պաշտպան հանդիսացաւ երկրագործական ձեռնարկներու, գլուխ կեցաւ նոր կամուրջի մը շինութեանը Նաւահանգիստին մէջ, իր առատաձեռնութիւնն ու «սալթանաթը» չափ չունէին...»: Ամէն պարագայի, Մկրտիչ Ճէզայիրլեան բանտէն դուրս կ'ելլէր իր տիրոյն ու առողջութիւնը հոն ձգած, բայց պատրաստ՝ պայքարելու: Կ'անցնի Լոնտոն, անգլիական հպատակութիւն առնելու որպէսզի կարենար Օսմանեան դատարանին մէջ իր արդար դատը պաշտպանել: Չի յաջողիր ու ետ Պոլիս կը դառնայ, առողջութիւն ու ընտանիքը քայքայուած, բարեկամները զինք լքած: Կը մեկուսանայ Գատըգիւղ ուր թշուառութեան մէջ կ'աւանդէ իր հոգին, 1861 Ապրիլ 1–ին: Ի՛նչ նիւթ վէպի կամ թատերգութեան, Օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայոց կեանքէն ի՛նչ սրտառուչ պատկեր:

Ուրիշ գունագեղ ամիրա՝ Միսաք ամիրա Ճէզայիրլեան, որուն տղուն ամուսնութեան ներկայ կ'ըլլան, ըստ Տէրոյենցի «Հայաստան» թերթին (1850, թիւ 24), Պոլսոյ աւագանին ինչպէս եւ Անգլիոյ, Ռուսիոյ, Սպանիոյ, Բրուսիոյ, Ամերիկայի դեսպանները եւ Աւստրիոյ, Յունաստանի, Թոսքանիի եւ Նափոլի քաղաքի գործակալները...:

Կարելի չէ ամիրաներու թղթածրարը բանալ ու չտարուիլ այդ մարդոց արտակարգ շահեկանութենէն, մանաւանդ որ անհետ կորած են մեր կեանքէն: Այսօր այդ տիպարը յիշեցնող միակ անհատը մեր աշխարհին մէջ 18–րդ դարու հնդկահայ կամ Նոր Ջուղայի Խոճաներէն սերած ցիր ու ցան, թխադէմ, իմաստուն մարդիկ են որ ուշադիր թուրիսթը կը նշմարէ Կալկաթայէն Սինկափուր մինչեւ Սիտնի: Անսպառ նիւթ են բանաստեղծին, ընկերաբանին ու մանաւանդ գրագէտին համար: Ահա, հետաքրքրականութեան համար՝ շքադիր ածականները որ կը դրուէին այդ նշանաւոր ամիրաներուն անուններուն առջեւ – Լուսաճաճանչ, վսեմափառ, բարեփառ, պերճաշուք, պերճապատիւ, պերճահամբաւ, գերայարգ, յարգամեծար, գերապատիւ, յարգաշուք, քրիստոսազօր, մեծազգի, պերճափառ, շքեղազան, մեծահաւատ եւայլն, եւայլն:

Վերջացնենք, հիմակուան համար, հին օրերու մարդոց եւ բարքերու այս արագ յիշատակութիւնը տալով Պօղոս Պէյ Տատեանի յուղարկաւորութեան հանդէսի մասնակցողներու թիւմը, միշտ յենուելով անգուգական Մ. Մրմրեանի յիշատակարաններուն: Կը պահենք ժամանակի հայերէնի ձեւերը, ինչպէս որ Սուրէնեան Յովհաննէս էֆէնտին գրած էր: –

«Դագաղը ժամը 7–ուկէսին դուրս պիտի ելնէ Բերայի Սուրբ Երրորդութիւն Եկեղեցիէն:

Ա. – Նախ եւ առաջ երկու զապթիէ ձեռուընին մոմ, էլպիսէն չպիտի ըլլայ:

Բ. – Բ. Դռնէն գալիք ասկէրին մուզիքան:

Գ. – Քսան զապթիէ ձեռուընին մոմ, էլպիսէն չըլլալով:

Դ. – Ութ հատ Բերայի քոմիսիոնէն խավազ, ձեռուընին բան մը չըլլալով:

Ե. – Տասն հատ Բ. Դռնէն եկած խավազ, ձեռուընին բան մը չըլլալով:

Զ. – Տասը հատ Դրսան իչ աղասի, ձեռուընին բան մը չըլլալով:

Է. – Մէկ խաչալէմ՝ երկու գաւազան, ձեռուընին էլպիսէնով:

Ը. – Երեսուն տիրացու տղայք՝ ձեռուընին մոմ եւ էլպիսէնները ճերմակ՝ եւ մոմերուն վրայի թիւլերը սեւ:

Թ. – Տասը մեծ տիրացու միեւնոյն կերպով:

Ժ. – Քահանայք առանց ցուրջառի՝ միայն մոմով:

ԺԱ. – Վարդապետք զոյգ զոյգ շուրջառով եւ ձեռուընին մոմ:

ԺԲ. – Պատրիարքի ասան եւ երկու քովէն երկու հատ երկայն հասակով քահանայք՝ առանց շուրջառի եւ առանց մոմի:

ԺԳ. – Եպիսկոպոսք շուրջառով եւ ձեռուընին խաչ:

ԺԴ. – Պատրիարքը շուրջառով եւ գաւազանով եւ խաչ, եւ երկու պզտիկ տըղայք՝ շուրջառի ծայրերը բռնելով:

ԺԵ. – Ննջեցեալը չորս ժամկոչ ուսերնուն վրայ առնելով, հագուստնին սեւ լաթեր եւ գլուխնին փէս:

ԺԶ. – Ննջեցելոյն երկու քովէն չորս չորս թուրչա մոմեր. ասոնք ազգին մէջ գտնուած միրալայ եւ խայմախամներն ունիֆորմայովը թեւերնուն մէյմէկ սեւ թիւլ. ասոնցմէ ի զատ ծածկոցին շերիտները՝ որ վեց հատ են՝ երեւելի եւ ծեր ամիրաները պիտի բռնեն:

ԺԷ. – Ննջեցելոյն երեք դրսի կողմերը Դռնէն գալու զինուորները շարուին. եւ այն զինուորները ննջեցելոյն երկու դրսի կողմերէն մարդ ներս մտնելու թող չտան:

ԺԸ. – Լուսարար եւ ժամկոչ եւ մահալէ քէհեասի՝ ասոնք որ սպասաւորներ են՝ ամենեւին այս կարգին մէջը չպիտի մըտնան:

ԺԹ. – Դռնէն եկող խավազ զապթիէ՝ որեւիցէ, ասոնց կարգադրութիւնը Պէյօղլուի Ղալաթա Սարայի մէրքէզը գտնըւած խոլ աղասի Ահմէտ աղային յանձնելու է: Տիրացու տղայոց եւ եկեղեցականաց կարգադրութիւնը Նաւրուզեանց Յարութիւն աղային յանձնելու է. գրուած կարգով երթալու եւ կամաց – կամաց քալելու համար՝ ինչպէս թէ Թէշրիֆաթճի ըսել է՝ յարգի մէկ անձի մը յանձնելու է: 1863, Դեկտեմբեր 12 / 25:

Սակայն այս խայտաբղէտ ամբոխին մէջէն մէկ քանի մարդիկ կը զատուին իրենց իմացական կարողութեամբ: Ամիրաները շատ կարդացող չէին (իրենց սիրած գիրքերն էին: – Աստուածաշունչը, Սաղմոսները, Նարեկը, Մեկնութիւններ Սրբ. Գրոց, Հ. Մ. Չամչեանի «Պատմութիւն Հայոց»ը, Եփիմերիտէն, Դիտակ Բիւզանդեան թերթը, Վարք Սրբոցը, Նալեան Պատրիարքի գիրքերը եւայլն): Աչքի կը զարնէին սակայն շնորհիւ իրենց հոգածութեան տակ ապրող «պատուելիներու» հմտութեան: Գրեթէ ամէն կարեւոր ամիրա իր «պատուելին» ունէր: 19–րդ դարու կէսերուն հրապարակի վրայ ճանչցուած պատուելիներէն – օրինակ Ցիլիքա Պօղոս, Գրիգոր Փէշտիմալճեան – ամէնէն մեծարժէքը անկասկած Զամուռճեան Յովհաննէս պատուելի Տէրոյենցն էր որուն արժեւորումին Սիրունի ըստ 7 էջ կուտայ իր վերոյիշեալ գիրքին մէջ: Սիրունի ատելով կ'ատէ զայն, անոր մէջ տեսնելով յետամնաց ու պահպանողական մտայնութեան կատարեալ ներկայացուցիչը: «Անոր հմայքը դարուն կէսէն ալ անդին անցաւ, ու իր խաւարակուռ եւ թունաւոր հոգին իր ժահրը սփռեց նաեւ շրջանի մը մէջ» եւայլն, եւայլն կ'ըսէ ան: «Ոչ միայն ծիծաղ ու պժգանք, այլ նոյն իսկ սարսափ կ'ազդեն պատմութեան էջերը թըղթատողին՝ կրօնական ըմբռնումները զորս կը տարփողէր Տէրոյենց» կ'ըսէ Սիրունի: Շատ խօսքեր են ասոնք մարդու մը հասցէին որ կրցաւ միս մինակը Պատրիարքարանը եւ Առաքելական դաւանանքը պաշտպանել կաթոլիկներու եւ բողոքականներու յարձակումներէն: Եւ որ սաստիկ կերպով հալածուեցաւ ամէն կողմէ – Լուսաւորչականներէն՝ իբրեւ «ճէզուիթ», բողոքականներէն՝ իբրեւ իրենց միլլէթին ոխերիմ թշնամին, կաթոլիկներէն իբրեւ մոլեռանդ լուսաւորչական, պետութենէն՝ իբրեւ իտալական «Գարպոնիէրի» գաղտնի ապստամբութեան գործակալ...: Խնդիրը այն է որ Տէրոյենցի բուն ինքնութեան գաղտնիքը դեռ չէ լուծուած, տասնեակներով ձեռագիր՝ դեռ կը մնան փոշիներու տակ եւ ոչ իսկ կանոնաւոր մատենագիտութիւն մը հաստատուած է իր մասին: Ո՞ր հերոսը պիտի ստանձնէ ազգային այս գանձը լոյսին բերելու, իրականութիւնը երեւան հանելու եւ ամբողջ ժամանակաշրջան մը վերակենդանացնելու գործը: Հայաստանի բանասէրներէն շատ բան կ'ակնկալուի, բայց մանաւանդ՝ Սփիւռքի Դպրեվանքերէն, համալսարանական ամպիոններէն եւ պատասխանատու մտաւորականներէն: Եւ Տէրոյենցը դեռ մէկ շղթային մանրիկն է այն հսկայ աւանդին որուն բուն ժառանգորդները Եղեռնի աղէտը կըլլեց տարաւ ու մեզ ժառանգ ինկաւ այդ հսկայ լեռը խառնիճաղանճ տեղեկութիւններու, կէս – կատար բայց սրտառուչ մարդերու եւ անգերազանցելի գեղեցկութիւններու որ Արեւմտահայ մըշակոյթ կը կոչուի: Զայն փրկել կորուստէ, բացայայտել անոր ճշմարտութիւնը, մշակել ու զարգացնել զայն մեր դարու ոգիին մէջէն եւ ապահովել անոր յաւերժացումը – ահա մէկ մասը Սփիւռքի մտաւորականներու պարտաւորութեանց:

Ս ի տ ա ի

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՓԱՌԱՏՕՆԷՆ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱՒԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐ

Հայաստանի վերջին հինգ տարուան զարգացումները արուեստի գործեր թելադրած են ու պիտի թելադրեն անպայման: Շարժանկարի մարզէն մինչեւ հիմա հասածներուն մէջ է Յարութիւն Խաչատրեանի այս ժապաւէնը:

Երիտասարդ բեմադիրը Փարիզի մէջ ծանօթ անուն մը եղաւ երկու կարճ գործերով որոնցմէ մէկը մաս կը կազմէ նաեւ ներկայ փառատօնին: «Սպիտակ քաղաքը» վաւերագիրի մօտեցումով կուտայ անոր ծննդավայր երկրին՝ Ջաւախքի Հայուն կեանքը, վերակառուցումի առաջին շրջանին: Միւս կարճ ժապաւէնը «Կոնտ»ն էր. Երեւանի նոյնանուն թաղամասին զարմանալի ու զուարթ առօրեային ցոլացումը:

Որպէս բեմադիր, տեսագրող գործիքին ու տեսագրելիին միջեւ նուազագոյն տեղը գրաւելու մօտեցումով պատրաստուած է այս ժապաւէնն ալ: Տեսագրելին Ադրբէջանէն հալածական Հայաստան ապաստանած հայ ընտանիքներ են, որոնք Ադրբէջանցիներէ լքուած կիսաւեր տուներու մէջ կը ջանան իրենց նոր կեանքը հունաւորել: Որքան ցաւոտ է անոնց վերադարձը դէպի աւետեաց երկիրը, նոյնքան դժուար կ'ըլլայ նորին հունաւորումը: Ժապաւէնը բառացի պատում չունի, անոր հերոսները մեզի չեն խօսիր. տըրուած գործը անխօս է. հոն «կը խօսի» միայն բնութիւնը, քամիներու ոռնոցով, անասուններու բառաչով որոնք անմիջական ընկերակիցները կ'ըլլան վերադարձողներուն: Յետոյ գիշեր մը մութը կը պատէ նորածինի մը առաջին ճիչը, կեանքը կը թուի թէ բնաւորուած է արդէն, բայց թշնամին չի քնանար...:

Յարութիւն Խաչատրեանի այս գործը (1991) 1993–ին Ս. Պետերբուրգի փառատօնին ա. մրցանակին արժանացած է:

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Վաւերագրական գործերու շարքէն, դիտողներու ամէնէն աւելի խօսողը պիտի ըլլայ հաւանօրէն այս մէկը որ իր անունով կ'ոգեկոչէ թէ՛ մշակութային – քաղաքական դէմք մը եւ թէ ֆրանսահայ գաղութին 1940–ական շրջանը:

Աշոտ Մալաքեանի բեմադրութեան նախաքայլերէն այս մէկուն դրդապատճառը Աւետիս Ահարոնեանի թաղումն է թէեւ, բայց առիթ նկատուած է յետադարձ արագ ոստումով մը հետազօտելու նաեւ անոր կեանքը: Իգտիրի գիւղակէն մինչեւ Պօմոնի վերջին կայքը, կը տրուին կարեւոր նկատուած հանգրուաններ. Տէր-Թովմասեան գիւղական դպրոցը որ առնուած կը թուի ըլլալ Անդրանիկի կեանքը պատկերացնող ժապաւէնէն, ապա ուսումի ու քաղաքական գործիչի փոթորկոտ անցքերը, բոլորը ներկայացուած Շ. Նարդունիի պատրաստած բնագիրով: Աւելի լայն տեղ գրաւած է թաղումը. մեռելակառքին հետեւող թափօրը քաղաքէ քաղաք, մինչեւ Փարիզի Մայր տաճարը ու անկէ Փէռ Լաշէզ ուր դամբանականներու, ծաղկեպսակներու տարափի մը տակ հողին կը յանձնուի գրագէտ-քաղաքական մարդը: Պէտք է ըսել որ ո՛չ անոր կեանքին վերարտադրութիւնը, ոչ բնագիրը որ ամէն բանէ առաջ ու աւելի դաշնակցական անձնաւորութիւն կը տեսնէր Ահարոնեանի մը մէջ, ոչ ալ հազիւ սիրողական մակարդակի բեմադրութիւնը կը յաջողին ուշագրաւ գործի մը վերածելու ժապաւէնը, եթէ չըլլայ վաւերագրական արժէքը որ հետաքրքրութեան մշտական առարկայ կ'ընէ զայն:

ԲԾԱՒՈՐ ՇՈՒՆԸ ՈՐ ԿԸ ՎԱԶԷՐ ԾՈՎԱՓԷՆ

Վաւերագրումէն մեկնած ժապաւէններու երրորդութիւն մը կը կազմէ Կարէն Գէորգեանի այս գործը (1990) որուն տեւողութիւնը երկու ժամէն աւելի է: Այս անգամ, վաւերագրութիւնը նիւթ չունի հայկական անցեալէն էջ մը, կամ ներկայի անցքեր: Բեմադիրը մեկնելով Կիրգիզ գրող Այթմաթովի մէկ գործէն, պաստառ փոխադրած է Սիպիրիոյ շրջանի Նիվխ ցեղախումբին կեանքը: Անոնք կ'ապրին ամբողջովին նախնական ձեւով, ազգագրական հարուստ տարազ կը հագնին, թայթէ հասարակաց բնակարաններու մէջ, այդ բնիկներուն առօրեան որ կը դառնայ որսին ու ամրան եղանակին ալ ձկնորսութեան շուրջ: Հետաքրքրական է հետեւիլ անոնց ծէսերուն, հաւատալիքներուն, արժէքներու գնահատումին: Ժապաւէնին վիպական մասը առնչըւած է ձկնորսութեան անցքի մը որ առիթ կուտայ նոր սերունդին կեանքին սիրոյն գերագոյն զոհողութեան փաստը ունենալու: Անոր քով, համատարած սպիտակութեան ու մշտական ցուրտին դաժան մտերմութեան մէջ մարդկայինին զօրաւոր տիրապետութեան ցոլացումն է Կ. Գէորգեանի գործը որ անկասկած կը շահէր գոնէ 20 վայրկեանի կրճատումով մը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՑԵԱՆ

Գերմանահայ նամականի

ՔԻՕԼՆԻ ԿՈՄԻՏԱՍ ՍԵՐԳԶԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Քէօլնի հայ եկեղեցական համայնքի Կոմիտաս երգչախումբը հիմնուած է 1990 Օգոստոսին: Ներկայիս կը բաղկանայ 35 անդամ – անդամուհիներէ, երգչախումբի ղեկավարն է պրազիլիացի երաժիշտ Ցելզօ Անթոնեպը, որ ծնած է Սան – Փաւլօ, եւ հոն իսկ կապեր ունեցած է Հայերու հետ ։ 1990–ին աւարտած է Քէօլնի Երաժշտանոցը որպէս խմբավար:

Յունիս 12–ին Կոմիտաս երգչախումբը տուաւ իր երկրորդ համերգը, Քէօլնի Հայ համայնքի Տան մէջ, 150 հանդիսականներու ներկայութեան:

Բացումը կատարեց երգչախումբի անդամուհիներէն Տիկին Դշխուհի Մարտիրեան, որ նաեւ ամբողջ համերգին ընթացքին գերմաներէն եւ հայերէն լեզուներով տեղեկութիւններ տուաւ ծրագրի մասին: Ապա խօսք առաւ Կոմիտաս երգչախումբի վարչութեան ատենապետ Պր. Ալպերթ Սեվինչ:

Երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ ներկաներուն հրամցուց ութ երգեր. – «Ջարթիր Լաօ» (Մեսրոպեան), «Քեզի կ'ընիմ» (Քարա – Մուրզա), «Ո՛վ մեծասքանչ» (Կոմիտաս), «Սիրեմ կի», «Կիլիկիա» (Եկմալեան), «Ձեմ վզի» (Քարա – Մուրզա), «Երազ» (Դոլուխանեան), «Մեր հայրենիք» (Կանաչեան):

Ելոյթը հարստացուց նաեւ Մոսկուայի ֆիլարմոնիայի մեներգիչ՝ Ռուբէն Լիսիցեան, որ հիւրաբար կը գտնուէր Գերմանիա, ներկաներուն հրամցնելով չորս երգեր:

Երեկոյթին անակնկալն էր պրազիլացի խմբավար Անթոնեպի հայերէն ելոյթը, երբ ան երգչախումբի իր անդամներուն որպէս նուէր երգեց Սարդարապատը:

Փակման խօսքը կատարեց Գերմանահայոց առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեան:

Գերմանահայութեան աղքատ մշակութային կեանքին մէջ հաճելի եւ դրական երեւոյթ մըն է Կոմիտաս երգչախումբը, որուն աշխատանքը կարելի է աւելի գնահատել երբ նկատի ունենանք թէ անոր անդամներուն մէկ մասը հայերէն բնաւ չի գիտեր, սակայն ունի այդ ոգին եւ կամքը ամէն չարչարանք իր ազատ ժամանակը տրամադրելու եւ այսպիսի գեղեցիկ արդիւնքի մը հասնելու:

Յուսանք նաեւ թէ Գերմանահայութիւնը աւելի արժանի ձեւով գնահատէ իր այս երգչախումբը:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆ – ՊԵՌԼԻՆ (*)

1986–էն սկսեալ գերմանախօս երկիրներու հայ միութիւններու կեդրոնական մարմինը կանոնաւորաբար կը կազմակերպէ երիտասարդական հաւաքոյթներ: Այս հաւաքոյթները գերմանահայ երիտասարդութեան մօտ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած են, եւ «Յառաջ», նոյնպէս կանոնաւորաբար անդրադարձած է:

Մայիս 28 – 31, 10–րդ երիտասարդական հաւաքոյթը կազմակերպուած էր Պեռլինի մէջ: Այս հաւաքոյթի կազմակերպութիւնը ստանձնած էր Պեռլինի հայ համայնքի երիտասարդութիւնը կեդրոնական կազմակերպութեան երիտասարդական յանձնախումբի հետ համագործակցաբար։

Տասներորդ երիտասարդական հաւաքոյթին տարեդարձին կ'աւելնար նաեւ Պեռլինի հայ գաղութի 70–րդ տարեդարձը: Այս նպատակով ալ որոշուած էր երիտասարդական հաւաքոյթը ընդլայնել Երիտասարդական – Մշակութային Փառատօնի։

Նոյնպէս կազմակերպուած էին ցուցահանդէսներ երիտասարդական հաւաքոյթներու եւ Պեռլինի հայ գաղութի պատմութեան մասին:

Այս եռօրեայ հաւաքոյթին ընթացքին Գերմանիայէն, Հոլանտայէն, Ֆրանսայէն եւ Զուիցերիայէն եկած 200 երիտասարդներ առիթ ունեցան լսելու հետեւեալ դասախօսութիւնները. –

1. – Հայաստանի Հանրապետութեան 75–րդ տարեդարձը – Եդուարդ Ֆիջիջեան

2. – Պեռլինի հայ գաղութի պատմականը – Եդուարդ Ֆիջիջեան

3. – Տասը երիտասարդական հաւաքոյթները – Րաֆֆի Պետիկեան

4. – Հայաստան հիմնադրամի մասին տեղեկութիւններ – Տոքթոր Մանուշակ Պետրոսեան

5. – Հայ գրականութենէն թարգմանութիւններ – Տոքթոր Րաֆֆի Քանդեան

Շաբաթ, Մայիս 29–ին երեկոյեան Պեռլինի շքեղ սրահներէն «Աշխարհի Մշակոյթներու Տան մէջ» կազմակերպուած էր չորս ժամուան մշակութային ճոխ ծրագիր մը, մասնակցութեամբ՝ Պեռլինի հայ համայնքի երգչախումբին եւ պարախումբին, Ֆրանքֆուրթի պարախումբին, եւ այլ հայ արուեստագէտ – արուեստագիտուհիներու:

Կիրակի եւ Երկուշաբթի երեկոյեան ելոյթ ունեցաւ մասնաւորաբար Հայաստանէն հրաւիրուած «Երեւանեան Ռիթմեր» թատերախումբը:

Այս երիտասարդական – մշակութային փառատօնը ուշագրաւ էր իր կազմակերպչական բարձր որակով, որուն համար կ'ուզենք շնորհաւորել Պր. Հենրիկ Ապտալեանը եւ Պեռլինի հայ գաղութի երիտասարդ – երիտասարդուհիները:

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(*) «ՅԱՌԱՋ». – Այս մասին կարճ հաղորդագրութիւն մը լոյս տեսաւ Յունիս 18–ի մեր թիւով:

ՇԱՍԻ ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ռոն գետի ձախ ափին գտնուող Շաս քաղաքին մէջ կ'ապրին 56 Հայ ընտանիքներ։

Եօթը տասնամեակ առաջ 1923 թըւականին տարագիր Հայուն եղաւ առաջին հանգրուանը, երկաթի ձուլարանի մէջ ծանր աշխատանքներ կատարելով, տոկալով ապրեցնելու համար իրենց ընտանեկան պարագաները:

1993, Յունիս 27–ի Կիրակիին դաշտահանդէսը եղաւ յիշատակելի օր մը:

Վալանսի «Սասուն» երկսեռ նուագախումբը հայկական պարերով, երգերով կը խանդավառէր երիտասարդութիւնը: Քաջալերելու այս օրինակելի դաշտահանդէսը, շրջաններէն փութացած էին (Կրընոպլէն, Սէն – Թ'էթիէնէն, Լիոնէն, Վիէնէն). գնահատանքի արժանի է վարչական կազմը իր նախագահ՝ Սարգիս Զուլֆուեանով եւ Շահպազեան քոյրերը, Գարաֆէտեան, Աւրագեան, Քէփէնէքեան իրենց բոլոր ընտանեկան անդամներով, որոնց լոզունգն է = Մենք պէտք է աշխատինք որպէսզի մեր յաջորդներուն օրինակ ըլլանք = : Յառաջիկայ Հոկտեմբերին Շասի* հայ համայնքի նախագահ Սարգիս Զուլֆուեան կը մեկնի Հայաստան Էքիլիպր ընկերակցութեան հետ փոխադրելու՝ 130 չարժական աթոռ, 10 թոն ուտեստեղէն եւ 2 թոն դեղօրայք:

Շաս քաղաքի այս դաշտահանդէսը օրինակ պէտք է ծառայէ ուրիշներու:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Մարզահանդէսը, Հաստատութեան մարզանքի ուսուցիչ՝ Պր. Լեւոն Գազանճեանի ղեկավարութեամբ, տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Մայիս 8–ին, Հաստատութեան ֆութպոլի դաշտին վրայ, հովանաւորութեամբ՝ Կիպրոսի Պաշտպանութեան նախարար Պր. Քոստաս Իլիատիսի:

Սկզբնաւորութիւն, աշակերտութեան մեծամասնութիւնը դժկամակութեամբ կը մասնակցէր փորձերուն, նկատի առնելով յառաջացած խճողումը, սակայն քանի օրերը մօտեցան, աշակերտները տարուեցան մարզական մթնոլորտով եւ նոյնիսկ հովն ու անձրեւը չկրցան անոնց խանդավառութիւնը մարել:

Մարզահանդէսի սկիզբին, երկու մարզիկներ՝ Պետօ Տէմիրճեան եւ Կիւլա Կարապետեան (Յունաստան) վառեցին ջահը բարձր պահած եւ զայն յանձնեցին Պր. Արամ Գալայճեանի որու ընծայուեցաւ ջահավառութեան պատիւը:

Ջահավառութենէն ետք հինգ աղաւնիներ արձակուեցան իբրեւ խորհրդանշան Ղարաբաղի հնդամեայ ազատագրական պայքարին եւ տոկունութեան սկսաւ:

Աշակերտները գլուխնին բարձր պահած եւ կայտառ քայլերով շրջան ըրին դաշտը, իսկ Է. դասարանի աշակերտները Կիպրոսի, Հայաստանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան դրօշակները բարձր բռնած յառաջացան ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն ընդմէջէն դէպի կայմը ուր Հաստատութեան փողերախումբին նուագին տակ երեք դրօշները բարձրացան ու ծածանեցան դաշտին վրայ։

Ապա տեղի ունեցան երէց տղոց եւ աղջըկանց աթլէթիզմի զանազան մրցումները (800 մեթր, 400 մեթր դրօշարշաւ, 200 մեթր, 100 մեթր)։ Օրուան ախոյեան հանդիսացաւ Տէզիրէ Խաչատուրեան (Եթովպիա), իսկ Փոլին Ալթըրբարմաքեան (Լիբանան) կոտրեց Հաստատութեան նախկին մրցանիշը 800 մեթր վազքի մէջ 8 երկվայրկեանի տարբերութեամբ:

Ապա տեղի ունեցան չափական մարզանքներ եւ գլանիկներով վարժութիւններ, որոնք գրաւիչ էին։ Չափական մարզանքներուն ընթացքին, Մելգոնեանցի սաները կանգնեցին բուրգաձեւ:

Մարզահանդէսի աւարտին տեղի ունեցաւ մետալներու բաշխումը:

Հակառակ ուսումնական եւ արտադըպրոցական ձեռնարկներով խճողուածութեան, Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան աշակերտութիւնը, եռամեայ ընդմիջումէ մը ետք, շատ յաջող մարզահանդէս մը հրամցուց ներկաներուն, որոնք գոհունակ հեռացան մարզադաշտէն:

ԱԼԻՆ ՉԱԼԵԱՆ
(Է. Դասարան)

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Երբ գնացքին իջնող մարդոց մէջ կը նըշմարէինք իր ակնոցները, ուրախութեամբ կը վազէինք դէպի ան: Նահատ պէյ մեզ կը ժպտէր եւ նիհար ձեռքը տանելով փէսին՝ կը բարեւէր յարգանքով: Յետոյ որեւէ պատրուակով մեզմէ կը հեռանար եւ մեզ կը պատուիրէր տուն դառնալ եւ ճամբաներուն վրայ իրեն չսպասել: Մենք դժկամակութեամբ կը կատարէինք իր պատուէրը եւ օր մը ես ինքս բողոքեցի: Ան առեն երիտասարդ բժիշկը ընդոստ դարձաւ ինծի, խոր հառաչեց եւ ըսաւ.

– Ուրեմն, քուչուք հանըմ, (1) ճըշմարտապէս ուրա՞խ էք ինծի տեսնելով...

Ես ակամայ շառագունեցայ եւ Ֆայիզէի հետ շտապեցի տուն դառնալ: Երբ տեղ հասանք, Ֆայիզէ ձեռքը դըրսեւ մէջքիս, ինծի սեղմեց կուրծքին վրայ եւ համբուրեց յուզմունքով:

Առաւօտ մը կանուխ, երբ Ֆայիզէի հետ գացեր էինք ծովափ, ձկնորսի նաւերու վերադարձը դիտելու, մաքուր աւազներու վրայ ընկողմանած, հարցուցի Ֆայիզէին:

– Մօրեղբայրդ ի՞նչ կը խորհի Անատոլուի Հայերուն պատահած դժբախտութիւններու մասին։

Ֆայիզէ ցնցուեցաւ եւ պահ մը լուռ ինծի դիտեց։ Մինչեւ այդ րոպէն մենք որեւէ խօսք չէինք փոխանակած այդ նիւթերու մասին: Ցանկարծ ինծի կշտամբելու չեչտով ան ըսաւ.

– Մօրեղբայրս ազնիւ մարդ է...

Ես ուզեցի բացատրել այդ տարտամ պատասխանով, բայց Ֆայիզէի մէջ յուզմունքը կ'աճէր եւ չկրնալով ինքզինքը զսպել, ինծի շշնջաց արցունքոտ աչքերով.

– Բժիշկին եղբայրը, մեծ մօրեղբայրս աքսորի մէջ է... Մօրեղբայրս գոհ էր, որ մենք իրարու հետ լաւ ենք: Ան ինծի ըսաւ. այդպէս պէտք է ըլլայ եւ խօսեցաւ Անատոլուի Հայերու կրածներուն մասին. մօրեղբօրս կարծիքը այն է որ մեր թշնամին մէկ է:

Ֆայիզէ գլուխը ցնցեց եւ անգամ մըն ալ կրկնեց.

– Մօրեղբայրս ազնիւ մարդ է...

Իրիկունը ակամնջներս սրած կը լսեմ Ֆայիզէի մեծ մօր՝ Սալիհէ հանըմին շատախօսութիւնները, որ Քոքոնայէն կամ մօրաքոյրերուս կը պատմէ իր գլխուն եկածները:

Իր տղան, Ֆայիզէի հայրը, «սխալմունք»ի մը հետեւանքով, որովհետեւ «անանկ մարդ չէր», քաղաքական յանցանքով աքսորուեր էր Սինոպ, ուր վաստկեր էր «այդ հիւանդութիւնը»։ Իրենք տարիներով քաշ եկեր էին դռները, ինկեր էին աժեմին – չաժեմին ոտքը եւ վերջապէս յաջողեր էին ստանալ աքսորականի շնորհը։ Բայց Ֆայիզէի հայրը վերադարձեր էր անճանաչ ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս եւ տարի մը առաջ մեռեր էր, մինչեւ վերջին շունչը խեղդուելով զայրոյթէն:

Իրիկուն մը, վերջապէս, Նահատ պէյ եւ հայրս հանդիպեցան իրարու, ինչ որ բուռն կերպով կը ցանկայի:

Թուրք բժիշկը մեծ վստահութեամբ խօսեցաւ հօրս հետ ընդհանուր թշնամիին, սուլթանական բռնապետութեան դէմ եւ նկարագրեց թէ ի՛նչպէս դաւաճներու եւ նոյնիսկ մայրաքաղաքին մէջ Թուրք երիտասարդութիւնը ենթարկուած էր անողոք հալածանքի: Անհամար ուսանողներ զոհ գացեր էին եւ անհամար ուրիշ երիտասարդներու գլխուն սպառնալիքը կախուած էր: Ամէն կողմ լրտեսներ կը վխտային, նոյնիսկ տուներու մէջ, եղբայրը եղբօր չէր կրնար վստահիլ ... պարզ կասկածի վրայ ձերբակալուածները անհետ կը կորսուէին: Շղթնաւը կը լեցնէին աքսորականները եւ Սարայ Պուրնիի բացը ծովը կը թափէին այդ թշուառները, որոնք կ'անհետանային հոսանքի մէջ:

Թուրք բժիշկը այս բոլորը պատմելով ա՛լ աւելի կը տխրէր եւ ատենը մէկ կը հառաչէր.

– Եազըք պիզէ՛ ... եազըք...: (2):

Հասկցայ որ հայրս տեղեակ էր այդ դէպքերուն եւ լռջութեամբ մտիկ կ'ընէր. երբեմն միայն մանրամասնութիւն մը կը հարցնէր, որուն բժիշկը կը պատասխանէր բարեխղճութեամբ: Ես կը սպասէի որ հայրս հարցում ուղղէր նաեւ Անատոլուի մէջ Հայերուն պատահած դէպքերու մասին, բայց հայրս լռութիւն կը պահէր: Վերջապէս բժիշկը ինքնաբերաբար անդրադարձաւ այդ խնդրին:

– Անշուշտ տեղեակ էք, ըսաւ ան հօրս, թէ ինչե՛ր կը պատահին հայաբնակ գիւղերու մէջ։ Ի՜նչ զեղծումներ, ի՜նչ ապօրինի արարքներ ... բայց Թուրք գիւղացիներն ալ ենթարկուած են նոյն տերեպէյիներու (3) անխիղճ կեղեքումներուն: Ամբողջ խնդիրը այն է որ միանանք եւ միացած ուժերով տապալենք բռնապետութիւնը:

(Շար. 52)

(1) – Փոքրիկ հանըմ:
(2) – Մե՜ղք մեզի, մե՜ղք:
(3) – Բանաւոր, զօրպա եւ այս պարագային աւատապետ:

(Շար. Ա. էջէն)

Սահմանադրութեան ծրագրին վրայ, երէկ վաւերացուցած է այդ ծրագիրը որուն ամէնէն յատկանշական կէտերէն մէկն է Խորհրդարանին ջնջումը: Կը մընայ վճռական քուէարկութեան փուլը որուն մասին նոյն ժողովը իր խօսքը պիտի ըսէ, դրեթէ անձնապաշտական արարքի մը դիմելով, քանի որ ընդունելու պարագային, առնիս վերջին որոշումը եղած պիտի ըլլայ Կրեմլինի: Այս նիստերու ընթացքին լուրջ թանալճներու պատճառ եղած է Դաշնակցութեան կազմակերպութեան խնդիրը որուն դէմ օրէ օր կը ցցուին ինքնավարութեան նորանոր տրամադրութիւններ որոնք կը յայտնուին զանազան շրջաններու մէջ: Յուլիս 1-ին Սվերդլովսկի խորհրդարանը որոշած էր Ուրալեան Հանրապետութեան մը հռչակումը, ապա հետեւած էր Վլատիվոստոկի շրջանը: Ինքնավարութեան հակումը կը կեդրոնանայ Մոսկուայի քաղաքականներէն ու պաշտօնատարներէն աւելի անկախ ըլլալու եւ յատկապէս տընտեսական հարստութիւնները տնօրինելու պատուութիւնը ունենալու մէջ: Մեծագոյն վախը այն է որ ինքնավարութեան դիմող ժողովուրդներու օրինակը վարակիչ ըլլայ ուրիշներու համար ու շարժումը աւելի ու աւելի սպառնայ Ռուսաստանի ամբողջականութեան:

ՃԱՓՈՆԻ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԻՆ մէջ երկրաշարժ մը ցնցած է Հոքայտօ կղզին ուր պանդոկ մը փուլ եկած է պատճառ դառնալով 30 հոգիի մահուան: Ցնցումները յառաջ բերած են հսկայական ալիքներ որոնք լուրջ վնասներ պատճառած են կղզին ծովափեայ շրջաններուն:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ նորանոր զոհեր տալ: Յուլիս 12-ին ական մը պայթումը պատճառ եղած է 12 հոգիի մահուան եւ 15 վիրաւորներու. անոնք հերթի կեցած էին աղբիւրի մը առջեւ խմելու ջուր ունենալու համար:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՓՈԽ – ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՌԷսուլ Կուլիյեւ Պոլսոյ մէջ խօսելով քարիղատար խողովակաշարի մը ծրագրին մասին, յայտարարած է թէ խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ անոնք Հայաստանի տարածքէն անցընելու պարագայ մը: Իրենք կը նախընտրեն որ խողովակաշարը անցնի Իրանէն ու Թուրքիայէն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ միջեւ գաղտնի բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան ելք մը գտնելու համար հաշտութեան գործընթացին. իսրայէլեան «Հաարեց» թերթը հաստատած է թէ վերջին շաբաթներուն բազմաթիւ բանագնացներ հանդիպումներ ունեցած են Պաղեստինցիներու հետ, յատկապէս Եւրոպայի մէջ: Պաղեստինեան կողմն ալ չէ հերքած ըստատութիւնը:

ՌՈՒԱՍԻԻ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻՆ մաքրութեան պաշտօնեաներուն գործադուլը տասնեհինգ օր տեւելէ ետք վերջ գտած է. շարժումը անտանելի վիճակ մը ստեղծած է, այդ ընթացքին կուտակուած աղբերով:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ կողմէ Յուլիս 8-ին հրապարակուած տեղեկագիրի մը համաձայն, Ֆրանսայի մէջ անձնասպանութիւններու թիւը աւելի է երթեւեկի արկածներու պատճառած մահերէն: Ծարտարարուեստականացած երկիրներու միջեւ Ֆրանսա եօթներորդ տեղ կը գրաւէ անձնասպանութիւններու տարեկան թիւով. 1990-ին 11.403 հոգի այդ ձեւով վերջ տուած են իրենց կեանքին:

ՍՊԱՌՈՒՄԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ գիները գրեթէ անփոփոխ մնացած են Յունիսի ընթացքին:

«ՏՐՈՒՕ»Ի մէջ կատարուած աճուրդի մը ընթացքին յայտնաբերուած է խտալացի բանաստեղծ Լէոփարտիի անտիպ մէկ նամակը ուղղուած Նափոլէոնի զարմուհիին՝ Շառլոթ Նափոլէոնի: Նամակը գընւած էր 33 հազար ֆրանքի:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղս կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի վայրը, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին:

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն:

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր.:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝

78 – 60 – 47 – 18

եւ Շ. Խօքսիւզեան

78 – 23 – 75 – 13

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի ժամանակաւոր փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 – 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
կը կազմակերպէ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ԹԱԼԱՐ
ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

Օշին Զոհրաբեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Զարաքօլլուէ 500, Տիկին Անէթ Յովհաննէսեանէ 250 Ֆր.:

Վերժին Մարկոսեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ժագ Ալլահվերտեանէ 1000, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Զարաքօլլուէ 500, Տիկին Անէթ Յովնանեանէ 250, Տէր եւ Տիկին Քիթապճեանէ 200, Օր. Շաքէ Պէնկեանէ, Տիկին Սիրվարդ Տէրտէրեանէ եւ Տիկին Շաքէ Շիրվանեանէ 100-ական ֆրանք, Ֆիլօմէն Տաղըեանէ 50 Ֆր.:

Մասնաճիւղս իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ալլահվերտեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն այս մահերուն առթիւ:

Պր. Գարեգին Յովսէփեանի 90-րդ տարեդարձին առթիւ՝ Տիկին Տիգրանուհի Յովսէփեան նուիրած է 500 Ֆր.:

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 – 25 – 87 – 67
(3 – 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 – 29 – 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

SIDON TRAVEL FRANCE
présente
VOL DIRECT CHAQUE JEUDI
PARIS - EREVAN - PARIS
à 3600 F

Pour renseignements et inscriptions contacter :
34, AVENUE DES CHAMPS-ELYSEES — Escalier A, 2e étage
75008 PARIS

TEL : 42 56 40 30
FAX : 42 25 41 21

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ է՝ Տօն Պայծառակերպութեան Քրիստոսի:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին, պատարագ ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, Բ. օր Վարդավառի, Յիշատակ Մեռելոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԱՇՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կը յայտարարենք Լիոնի եւ Շրջանի հայութեան թէ Կիրակի Յուլիս 18-ին տօն «Վարդավառ»ի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ Եպիսկոպոսական պատարագ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ:

Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ պատարագ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյս դպրուհիներուն կողմէ:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Երկուշաբթի, Յուլիս 19
Յիշատակ է Մեռելոց:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 10-ին:
Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 18

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ՏՕՆ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

❦

ԼԱ ՍԻՈԹԱ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9-ին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 16
VENDREDI
16 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· – Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·106
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
68e ANNEE — N° 18.106

ՄԻԹԵՐԱՆԻ 13ՐԴ ՅՈՒԼԻՍ 14Ը

Աւանդական տողանցքէն ետք, ուր պատ-ւի կ'ըլլան մասնաւոր· ֆրանսացի այն զին-ուորները որոնք ՄԱԿ-ի դրօշին տակ «խաղաղութեան» զինուորները եղած էին Պոս-նիա, Եուկոսլաւիա «ղաշտահամղէսէն» քիչ ա-ռաջ, կրկին յարգելով աւանդութիւնը Նախագահ Միթերան կը պատասխանէր լրագրողներու հարցումներուն: Այս ե-րեւոյթը մասնաւոր նշանակութիւն կը ստա-նար անոր համար որ առաջինն էր նախա-գահին, երեք ամսուան համակեցութենէն ետք: Եւ քանի որ աւանդութեան մասին կը խօսեցանք, յիշենք որ Յուլիս 14-ը Ազգ· Տօն հռչակուած է 1880 Յուլիս 6-ին մի-այն, Պենժամէն Ռասփայլի առաջարկին վրայ եւ ճիշդ մէկուկէս տող է· – «Հան-րապետութիւնը կ'որդեգրէ Յուլիս 14-ի թուականը որպէս տարեկան Ազգ· Տօն»: Եւ քանի մը օր ետք, տեղի ունեցած է առաջին հանդիսութիւնը Լոնշանի բլու-րին վրայ, Ժիւլ Կրեվիի նախագահու-թեան ներքեւ· Մինչեւ 1914, տօնը շարու-նակուած է տեղի ունենալ Լոնշան: Շան-զ'Էլիզէի տողանցքը առաջին անգամ տեղի ունեցած է 1915 Յուլիս 14-ին Ռուժէ տը Լիլի աճիւններու Էնվալիտ փոխադրու-թեան առթիւ:

Նախքան տողանցքը, Նախագահ Միթե-րան պատուոյ լեգէոնի շքանշանը կը շը-նորհէր զօրավար Մորիյոնի որ 16 ամիս, համբերութեամբ եւ յամառութեամբ ջա-նաց «բան մը» ընել Պոսնիոյ ժողովուրդին համար եւ այսօր կը փոխարինուի, առանց շօշափելի արդիւնքի մը հասած ըլլալու: Ճշմարտութեան եղանակը պատճառ եղաւ որ նախագահ Միթերան գրադարանին մէջ ընդունի երեք լրագրողներ (Փուավր տ'Արվոր, Էլքապաչ եւ Ամար) ու պա-տասխանէ անոնց հարցումներուն: Դըժ-բախտաբար, լրագրական բարքերն ալ փոխուած ըլլալով եւ անշուշտ ամերիկ-եան մեթոտներու որդեգրումը պատճառ է որ կենսական հարցերը մէկ կողմ դըր-ուին եւ լրագրողները աւելի ծանրանան համակեցութեան առեղծուած պարագանե-րուն վրայ, ջանալով միշտ բառ մը, ածա-կան մը կորզել նախագահէն (որ, ի դէպ, հին աղուէս է եւ նման ծուղակներէ վախ-ցող չէ) ու մէկը միւսին բերնէն կ'առնէ նոյն հարցումները՝ «Պալատիւր ձեր նա-խարարպետն է», պատասխան՝ «Նախա-րարապետն է» ու շարքը կ'երկարի, բայց Միթերան ըսելիքը գիտէ եւ յստակ է· – համակեցութիւնը լաւ կ'ընթանայ, դիպ-ուած չէ որ Պալատիւր ընտրած է, մե-ծամասնութեան փափաքն էր, եւ հարկ եղած ընդունակութիւնները ունէր, խոր-հրդարանական Հանրապետութիւն է Ֆրանսան եւ հարկ է գործադրել Սահ-մանադրութիւնը: Չէ մասնակցած «Պա-լատիւր փոխառութեան», որովհետեւ ոչ մէկ բաժնեթուղթ ունի: Որոշ վերապա-հութիւններ չի ծածկեր կառավարութեան կարգ մը որոշումներու նկատմամբ, ինչ-պէս կարգ մը սեփականաշնորհումներ (Աէրօսփասիալ, Սնեքմա, Էռ - Ֆրանս, Էլֆ) եւ օտար ծնողքէ Ֆրանսա ծնածնե-րու հողի իրաւունքին, խորամանկ ժպի-տով մը հաւաստիացուց նաեւ որ ճանկե-րը կան միշտ, կրնան բացուիլ ի հարկին: Գործազրկութեան մասին, պարտի ընդու-նիլ որ 12 տարի է ամէն ինչ փորձուած է պարտուելու: Շատ հաւնած է Թափիի, որ ճանչցած է Պէրէկովուայի միջոցաւ եւ վերջը հաստատած է թէ «շատ լաւ նախարար մըն է» (ի՞նչ ըրաւ արդեօք որ դզոնի կը պահուի...), յաւելեալ՝ ե-րանդ եւ խելք ունի: Ինք ալ պիտի նա-խընտրէր որ հարցաքննութեան շրջանի զգօնապահութիւնը յարգուի (ՕՄ-ի պարագան): Զընդունիր որ Պոսնիան՝ Եւ-րոպայի մեծագոյն ձախողութիւնն ըլլայ, որովհետեւ նման կացութեան մը դէմ դնող Եւրոպա չկայ: Ամէն պարագայի մէջ, Միթերան – Պալատիւր ամոլը յա-ջող զոյգ մըն է առ այժմ: Այս համակե-ցութիւնը չի բաղդատուիր 1986-ի համա-կեցութեան, նախ այն պատճառաւ որ ինք այլեւս հաւանական թեկնածու չէ իր յաջորդութեան: Եւ ըստ երեւոյթին Պա-լատիւրի բացայայտ առաքինութիւնները աւելի կը յարմարին իրեն, քան՝ Շիրաքի «մեծ առաքինութիւնները»: Ընկերվարա-կաններու ընդհ· ժողովին ուղերձ չէ ղրկած որովհետեւ ընթացիկ համագու-մարը չէր, պէտք է որ տեղի ունենար, ինք չի խառնուիր կուսակցութեան ներ-քին հարցերուն, խառնուածքով կրնայ ընկերվարական ընտանիքին պատկանիլ, բայց, որպէս նախագահ Հանրապետու-թեան, հեռու կը մնայ, բնական կը գտնէ որ Ռոքար թեկնածու ըլլայ, եթէ կուսակ-ցութեան գլուխը մնայ:

Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, բայց հարկ եղաւ որ Փուավր տ'Արվոր աւելորդ (եւ անկիրթ) հարցում մը ընէ, ինչ որ պատ-ճառ եղաւ որ Միթերան անմիջապէս տեղը դնէ: Արդարեւ, Փուավր տ'Արվոր հարց տուաւ թէ· – «Պալատիւրի չերփա՞ն եղաք Թոքիօ» ու Միթերան պատասխանեց խիստ ոճով· – «Ճիշդ դուք էք, կասկած չկայ, մանկիշը չի փոխուիր մարդու մը մէջ: Ձեզ սիրեր նման վիրաւորիչ հարցումներ, որոնք քիչ մը անպարտաւան են Հանրա-պետութեան Նախագահի մը նկատմամբ: Հանրապետութեան Նախագահը կառավա-րութեան գործակատարը չէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ղեկավարին պաշտպանու-թիւնը ապահովելու համար, Ամերիկացիք որոշեր են միաւորներ ղրկել, ըստ Ռուս-չընկէթըն Թայմզի: Միաժամանակ կը հա-ղորդուի որ Մոսկուա կտրած է Վրաս-տանի հեռաձայնային կապը արտաքին աշխարհին հետ, որովհետեւ 75 հազար տոլար պարտք ունի Ռուսաստանի, որու միջոցաւ է դեռ իր կապը արտասահմանի հետ:

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԵԱՆ դատավարութիւ-նը վերջ գտաւ Յուլիս 13-ին, վերաքննիչ Ատեանին տուած վճիռներով որոնք հաս-տատեցին Հոկտեմբեր 23-ի դատապար-տումները առքեթոր Կառեթթայի եւ Ժ· Փ· Ալէնի նկատմամբ: Առաջինը չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած է եւ 500 հազար ֆրանք տուգանքի, երկրոր-դը՝ չորս տարի (երկուքը՝ յետաձգումով) ձերբակալուեցաւ նիստի աւարտին:

ՃԱՓՈՆԻ երկրաշարժի զոհերը շատ ա-ւելի են քանի ինչ որ կը կարծուէր ըս-կիզբը: Նոր հաշուեկշիռ մը համաձայն, 260 մեռեալ կայ:

ՓՔՔ-ն (Քիւրտիստանի Աշխատաւոր-ներու Կուսակցութիւն) անմիջական հը-րաղարար մը կը պահանջէ Թրքական ու-ժերէն որպէսզի ազատ արձակէ երկու անցորդներ՝ Անգլիացի մը եւ Աւստրա-լիացի մը, առեւանգուած Յուլիս 5-ին: Այս պահանջը հրապարակուած է Լոնտոն, բայց, խօսակցութեան նիւթ չէ եղած փոխ – վարչապետ Էրտալ Ինէօնիւի հետ Արտաքին նախարարութեան խօսակցու-թեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը կը տեղե-կացնէ ծնողքներուն թէ իրենց զաւակնե-րը հասած են Պէլֆոնթէն (Ժիւրա) եւ Հալքիտիքի (Յունաստան):

Շրջուն բանակումի խմբակն ալ ողջ – առողջ հասած է Թուլուզ:

ԱՐՑԱԽ

ՌԱՖԱՅԷԼԻ ԴԺԳՈՀ ՀԵՌԱՑԱԾ Է ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԷՆ

ՅՈՒԼԻՍ 14-Ը ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մ· Ռաֆայէլլիի Յուլիս 11-ի Երեւան այցին առընչութեամբ «Արմէնփրէս» կու-տայ հետեւեալ մանրամասնութիւնները – «Զուարթնոց» օդակայանին մէջ ան կար-ճատեւ զրոյց ունեցած է Արտաքին նա-խարար Վ· Փափազեանի հետ որ նոյն օրը Միացեալ – Նահանգներ կը մեկնէր: Ապա հիւրերը հանդիպում ունեցած են Արտա-քին փոխ – նախարար Ժ· Լիպարիտեանի գլխաւորած արտաքին գործերու պատ-ուիրակութեան հետ: Քննարկուած են զի-նադադար հաստատելու, խաղաղ բանակ-ցութիւնները վերսկսելու, Ազրպէյճանի նոր իշխանութեան որպէս պատասխա-նատու գործընկեր հանդէս գալուն եւ ժա-մանակացոյցի առընչուող հարցեր:

Նոյն երեկոյեան Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ընդունելով պատուիրակու-թիւնը, հաւաստած է որ անոնց աշխա-տանքին ամենալայն աջակցութիւնը ցոյց կը տրուի Հայաստանի իշխանութիւննե-րու կողմէ որոնք անկեղծօրէն շահագըր-գռուած են շրջանին մէջ խաղաղութեան հաստատումով:

Նախագահը եւ Ժ· Լիպարիտեան նաեւ առանձին զրոյց ունեցած են Մ· Ռաֆա-յէլլիի հետ: Ան ապա հանդիպում ունեցած է ՍԷ – ԷՍ – ՍԷ – Ը-ի երկիրներու երե-ւանեան ներկայացուցիչներու հետ: Իտա-լացի դիւանագէտը Երեւանի մէջ տեսակ-ցութիւն ունեցած է Ղարաբաղի Պաշտ-պանութեան Պետական Կոմիտէի նախա-գահի խորհրդական Արկադի Ղուկասեանի եւ Կոմիտէի լիազօր ներկայացուցիչ Ալբէր Ղազարեանի հետ:

Յուլիս 13-ին Մ· Ռաֆայէլլի Թիֆլիսէն ուղղաթիռով հասած է Ստեփանակերտ, վառելանիւթ առնելու համար կարճատեւ էջք մը կատարելէ ետք Երեւան:

Լեռնային Ղարաբաղի մայրաքաղաքին մէջ երկկողմանի բանակցութիւններու մասին Լրատուութեան եւ մամուլի բաժնի ղեկավար Մարսէլ Պետրոսեան յայտնած է թէ չորս ժամ տեւած են անոնք եւ ի-րենց կարծիքով արդիւնքի չեն յանգած ՍԷ – ԷՍ – ՍԷ – Ը-ի ժամանակացոյցին պայմանաժամերուն եւ պայմաններուն մասին: Ան ափսոսանք յայտնած է որ առաջին անգամ բուն Ղարաբաղի մէջ քննարկուելով հարցը, կարելի չէ եղած բոլոր կէտերը աչքէ անցընել:

Զորեքշաբթի, Յուլիս 14-ին, Ռաֆա-յէլլի կրկին Երեւան եկած էր, չկարենա-լով Ստեփանակերտէն Բաքու անցնիլ: Ըստ երեւոյթին, դժգոհ էր Ստեփանա-կերտի իր տեսակցութիւններէն: Ղարա-բաղի իշխանութիւնները, նկատի առնե-լով Ազրպէյճանի դեռ խառնակ վիճակը, ամիս մը եւս երկարաձգում առաջարկած են ՍԷ – ԷՍ – ՍԷ – Ը-ի ծրագրին գործադ-րութեան համար, ինչ որ Ռաֆայէլլի կը մերժէ: Արցախի իշխանութիւնները բարի կամեցողութեան ալ ցոյց տալու նպա-տակով հինգ Ազրպէյճանցիներ (3 կին, մէկ երախայ եւ մէկ վիրաւոր) յանձնած են Ռաֆայէլլիի որ հետը Բաքու տանի: Երբ Երեւան եկած է, Ռաֆայէլլի յայտ-նած է թէ չուզեր նոյն թռիչքով երթալ եւ Թիֆլիսէն Կարմիր Խաչի օդանաւ մը եկած է հինգ Ազերի գերիները փոխադրե-լու համար:

Ինչպէս մամուլի ասուլիսի մը ընթաց-քին բացատրած է նաեւ Նախագահ Տէր – Պետրոսեանի մամուլի քարտուղարը՝ Արամ Արրահամեան, Արցախի իշխանու-թիւնները չեն գիտեր թէ այսօր որո՞ւ հետ կրնան գործ ունենալ Ազրպէյճան, քանի որ համաձայնագիրը ստորագրողը Էլչիպէյն էր եւ կը թուի որ գործադրո-ղը պէտք է Ալիեւն ըլլայ:

Ռաֆայէլլի, հաւանաբար, երկու – երեք օրէն հրապարակէ իր տեսակցութիւննե-րուն արդիւնքը:

**

ՀՀՇ-ի վարչութեան նախագահ վե-րընտրուած է Յուսիկ Քհնյ· Լազարեան: Նկատի առնելով որ առարկութիւններ եղած են որ միաժամանակ պէտք չէ վարէ Գերագոյն Խորհուրդի ՀՀՇ խմբակցու-թեան նախագահի պաշտօնն ալ, այս վեր-ջին պաշտօնը յանձնուած է Ե· Եկոբեանի:

**

Յուլիս 14-ի, Ազգ· Տօնին առթիւ Ֆը-րանսայի դեսպանուհին Տիկին Ֆ· տը Հարթինկ ընդունելութիւն մը տուած է որու ներկայ եղած են 200 – 300 անձնա-ւորութիւններ, սկսելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն, պետական, կառավարա-կան անձնաւորութիւններէ, նաեւ բոլոր մարդերու պատկանող անձեր՝ գրական, արուեստի, եւայլն, եւայլն: Տիկին տը Հարթինկ հրաւիրած էր նաեւ Զանգեզու-րէն անձնաւորութիւններ:

Հիւրասիրութիւնը տեղի ունեցած է Մատենադարանի վարի ընդունարանը, դեսպանատան շէնքը վերանորոգման ըն-թացքի մէջ ըլլալով:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ ԹԻՒՐՔԻՇ ՏԷՅԼԻ ՆԻՈՒԶ ԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ

«ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ ՎԵՋԻՆ ԴԱ՞Տ ՄԸՆ Է ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ»

Անգլերէն լեզուով հրատարակուող «Թիւրքիշ Տէյլի Նիուզ» թերթը երկու ամբողջ էջ նուիրած է Յուլիս 14-ի իր թիւին մէջ Ղարաբաղի հակամարտութեան զանազան փուլերուն եւ այժմու վիճակին: Հրատարակուած յօդուածներէն մէկն է թերթի թղթակիցներէն Մուրատ Եթքինի կողմէ Փարիզի եւ Անգարայի մէջ կա-տարուած հետազօտութիւն մը, որ կը կրէ հետեւեալ խորագիրը· «Լեռնային Ղարաբաղ, վերջին դա՞տ մը՝ Հայկական Սփիւռքին համար»: Կ'արտատպենք «Մարմարա»էն որ թարգմանաբար լոյս ընծայած է Յուլիս 14-ի իր թիւին մէջ: Եւ որովհետեւ ըստ ֆրանսական ասացուած-քին, աւելի լաւ է նախանձ առթել քան գութ, թող թուրք լրագրողն ալ կարծէ որ իսկապէս 70 կազմակերպութիւններ կան որոնք Ֆրանսայի 350 հազար Հայերը կը ներկայացնեն...:

*

Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ Ղա-րաբաղի արիւնալի հարցը կը թուի ըլլալ Ֆրանսայի հայկական Սփիւռքի վերջին այն դատը, որ ի մի կը պահէ Հայերը:

Հազարաւոր քիլոմեթր հեռուէն, Ֆրան-սայի հայկական գաղութը անցեալ տար-ուընէ ի վեր միացուցած է իր ճիգերը

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀՀՇ-Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՀՀՇ-Ի ԹԵՐԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԸՍՏ ՀՀՇ-ԱԿԱՆԻՆ

Հայաստանի քաղաքական գլխաւոր կազմակերպութեան ՀՀՇ-ի համագումարին մասին տեղական մամուլի արձագանգները բոլորն ալ կը շեշտէին թէ ինքնաքննադատական ելոյթներ հնչած էին, երեք օրուան ընթացքին: Այդ մէկը ամէնէն առոյգ փաստը պէտք էր նկատել հոն տիրող ժողովրդավարական կարգերու. նաեւ իր վէրքերը բուժելու կամքին կազմակերպութեան մը, որ իր արիւնով սնուցած էր ներկայի ընդդիմութիւնը ձեւացնող կուսակցութիւններ:

Հայաստանեան մամուլը տեղեկացուց թէ հոն գլխաւոր ելոյթ ունեցողները եղած էին Հանրապետութեան նախագահն ու Խորհրդարանի նախագահը. «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Յունիս 30-ի թիւով տուաւ անոնց ելոյթները (տե՛ս «Յառաջ», Յուլիս 4 - 5 եւ 9): Երկուքին մէջ ալ ընդհանուր առմամբ ինքնաքննադատական մեծ տարր մը չկար. միայն Բաբգէն Արարքցեան կը խոստովանէր թէ ՀՀՇ-ն ընկերային - տնտեսական բարեփոխումներու մէջ ունեցած էր մեծագոյն թերացումները:

Այս կէտին մասին շատ աւելի շեշտ հնչած է Դաւիթ Շահնազարեանի ելոյթը. ան առաջին օրէն մաս կազմած է շարժումին, եղած վարչութեան փոխ - նախագահ, իսկ ներկայիս Լեւոն Տէր - Պետրոսեանի խորհրդականն է դեսպանութեան յատուկ աստիճանով: Ելոյթին քննադատական բաւական խիստ ոճն է հաւանաբար պատճառը որ մինչ երկու նախագահներուն ու նաեւ ՀՀՇ-ի վարչութեան նախագահ Տ. Յուսիկ Լազարեանի ճառը տեղ գտած է իշխանութեան ճակատի մամուլին մէջ, Դ. Շահնազարեանի խօսքին արձագանգած է նախ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթ «Երկիր»ը (Յունիս 30):

Անկէ առաջ «Հայք»ի Յունիս 26-ի թիւին մէջ ուր ՀՀՇ-ի վարչութեան անդամներ պատասխանած են «ըստ ձեզ, ի՞նչ չարեց ՀՀՇ վարչութիւնը որ պէտք է անէր հիմնականում» հարցումին, Դ. Շահնազարեան պատասխանած է. - «Չենք ստեղծել այն կազմակերպական կառոյցները որոնք պիտի ապահովեն ՀՀՇ քաղաքական կազմակերպութեան յստակ եւ նպատակասլաց գործունէութիւնը: Մեծ են բացթողումները նաեւ ՀՀՇ արտաքին կապերի ասպարէզում: ... Երրորդ բացթողումն այն է որ ՀՀՇ վարչութիւնը մեծ ակտիւութիւն հանդէս չբերեց հանրապետութեան ներքաղաքական հարցերի լուծմանը այնքանով, որքանով ՀՀՇ-ն իշխող քաղաքական ուժն է»: Ան հարկաւոր կը նկատէ նաեւ որ վարչութեան մաս կազմեն անուններ որոնք պետական կառոյցներու մէջ աշխատանք չունենան եւ միայն կուսակցական գործունէութեամբ զբաղին:

Այս թելադրանքը յայտնապէս լսուած չէ համագումարին կողմէ, քանի որ նորընտիր վարչութեան մէջ մեծ է թիւը պետական կառոյցներու մէջ ոչ միայն պարզ աշխատանք, այլեւ ամէնէն կարեւոր դիրքեր գրաւած անձնաւորութիւններու, ինչպէս՝ Բ. Արարքցեան, Վ. Փափազեան, Հ. Բագրատեան, Ս. Գէորգեան, Շ. Պետրոսեան, Ա. Սահակեան, Խ. Իսթամպուլցեան եւայլն: Իսկ այդ կազմէն Դ. Շահնազարեանի բացակայութիւնը հաւանաբար պէտք է բացատրել իր առաջարկին գործնական օրինակ ըլլալու անոր կեցուածքով...:

Ինչ կը վերաբերի Համագումարին ունեցած ելոյթին, ամէնէն տեղին քննադատականը որ կայ հոն, կ'ամփոփուի հետեւեալ պարբերութեան մէջ. «Բնակչութիւնը չի դժգոհելու ընկերային - տնտեսական իրավիճակից, դժգոհելու է ընկերային անարդարութիւնից եւ քաղաքական կայունութիւնն ու ընկերային արդարութիւնն են որոնք իմ խորին համոզմամբ, պէտք է լինեն ՀՀՇ-ի հիմնական խնդիրները: ... Ես հաւատացնում եմ որ բնակչութիւնը կը դիմանայ եւս 1, 2, 3, 4 ծանր ձմեռ, եթէ ապահովուեն այդ տարրերը: Ոչ թէ ցրտից եւ ուժանիւթի պակասութիւնից, այլ այն շատ պարզ տրամաբանութիւնից որ շաբաթներով տանը լոյս չի լինում, իսկ դիմացի շէնքերում եւ կազինոներում անընդհատ կայ»: Արդարեւ, այս պարագան որ եթէ նոյնիսկ պարբերաբար յարուցուեցաւ մամուլին մէջ, կամ ղեկավարներու ուղղուած հարցումներով եւայլն, միշտ ունեցաւ - եթէ ունեցաւ - խուսափողական պատասխաններ. անոնք կը պտտէին շրջափակումով ստեղծուած իրավիճակի մը, անկախ պետականութիւն հաստատելու գործընթացին դժուարութիւններուն, եւայլն շուրջ: Գրեթէ նման կաղապարներով տրուած այդ պատասխանները կ'ունենային հասարակաց նոյն եզրը. ատիկա անտեսումն էր անտրամաբանականին որ կը գործէր պատասխանները ձեւակերպողներուն դէմ:

Այս պատճառաւ ալ ոչ միայն տեղին է Դ. Շահնազարեանի մատնանշումը, այլեւ ճիշդ հասցէին ուղղուած, քանի որ նոյն բեմէն ուղղուած իր խօսքին մէջ իշխանութեան վերագոյն ատեանի ղեկավարը բազմաթիւ անգամներ միացուցած էր «ՀՀՇ-ն եւ Հայաստանի իշխանութիւնները»:

Ասկէ զատ Դ. Շահնազարեան կ'անդրադառնայ ընդդիմութեան հետ աշխատելու հրամայականին, մեծագոյն սխալ կը նկատէ «խոշորագոյն հարցերին ՀՀՇ-ի կողմից դիրքորոշում չցուցաբերելը» ատիկա իրեն յայտնապէս ըսել կուտայ Բլէեանի պարագան որ այնքան աղմուկի պատճառ եղաւ քաղաքական ոլորտին մէջ, սակայն «ՀՀՇ-ն այդպէս էլ դիրքորոշում չցուցաբերեց»:

ՀՀՇ-ի նախկին փոխ - նախագահը կը քննադատէ նաեւ ընդդիմութեան առընչուած այն մակերեսային արտայայտութիւնը որ հնչած է համագումարին. ան կ'ըսէ. «այստեղից յայտարարուեց որ մեր ընդդիմութիւնը ընդդիմութիւն չէ, որ ընդդիմութիւնը կողքի հանրապետութիւնում է որ փէնքը ձեռքին կռւում են»: Ապա հարց կուտայ. «Դա ի՞նչ է, քաղաքական միամտութի՞ւն, թէ՞ մարտահրաւէր»:

Հայաստանի ընդդիմութիւնը ճիշդ է որ չէ կրցած մինչեւ այսօր իր այդ լիովին արժեցնել ինքզինք. ատիկա հետեւանք է իշխանութեան ձգտումի ոչ լուրջ հաշիւներու, կեցուածքի անկայունութեան, պատեհապաշտ թեքումներու եւայլն որոնք զանազան պառակտումներու ու պարագայական անհիմ դաշինքներու պատճառ եղան. ասոնք ալ բնական է որ չէին կրնար ընդդիմութիւնը կազմակերպուած, հաւասարակշիռ քաղաքական ուժ նկատել տալ: Այսուհանդերձ, այս երեւոյթը ոչինչով կ'արդարացնէ այդ ճակատին արհամարհանքը ու յատկապէս դրացիին օրինակով տրուած հակադրութիւնը: Հայաստանի իշխանութիւնը, կամ ՀՀՇ-ն պիտի սպասէ որ զինեալ բախումնե՞ր պատահին, որպէսզի իբրեւ այդ նկատէ ընդդիմութիւնը: Որքա՜ն ուրախալի է որ ճիշդ հակառակին փաստը տրուած է ան այս անգամ, երկու գլխաւոր կուսակցութիւններուն՝ Հ.Յ.Դ.-ի եւ ՀՌԱԿ-ի կեցուածքով որոնք վճռած են երկրին համար վտանգաւոր բնոյթի ամէն քայլէ հեռու մնալ, երբ ԱԻՄ տեւական ցոյցի կոչ կ'ուղղէ:

Նոյնքան ուրախալի պիտի ըլլայ տեսնել թէ նոր վարչութիւնը լրջութեամբ նկատի առած է Դ. Շահնազարեանի դիտողութիւնները:

ԱՐՓԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՍԵՐՊ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԳՈՂԳՈԹԱՆ

Տիկին Միթերանի Պելկրատ երթուդարձը ու մանաւանդ Նախագահին նամակը անշուշտ դեր ունեցան սերպ ազատախոհ գրագէտ Վուք Տրասկովիչի ազատ արձակման մէջ: Ան ու իր կինը Յունիս 1-ին ձերբակալուեցան նախագահ Միլոսեւիչի ընդդիմանալու մեղքով: Ծանրօրէն խոշտանգուեցան զիրենք ձերբակալողներուն կողմէ որոնք նոյնիսկ բազմութիւնը կը հրաւիրէին զանոնք լինչի ենթարկելու:

Տրասկովիչ Հերձեկովինէն է. բազմանդամ ընտանիքի մը զաւակը որ կանուխէն տարուած է գրականութեան հմայքով: Աւարտելէ ետք իրաւագիտական ուսումը, որպէս լրագրող կ'աշխատի գործակալութեան մը մէջ: Հեղինակ է հատորներու: Մէկուն նախաբանին մէջ ան կ'ըսէ. «ամբողջատիրական գաղափարախօսութիւնները մարդիկը վայրի գազաններու կը վերածեն, իսկ Պատմութիւնը՝ յիմարութիւններու հանրագիտարանի մը»:

Ազգայնական գաղափարներ պաշտպանելէ ետք, շուտով կ'անդրադառնայ թէ այդ զգացումին այլասերումը ոճիրներու հեղինակ է ու կը դատապարտէ Վուքովարի զանգուածային սպանութիւնները: Կոչ կ'ուղղէ սերպ երիտասարդութեան որ չհնազանդի ցեղային մաքրագործումի սպայակոյտին հրահանգներուն:

1991 Մարտին ուսանողները կ'իջեցնէ Պելկրատի փողոցները: Կը ձերբակալուի ու ազատ կ'արձակուի: Ցուցարարները կը գոչեն՝ «պատերա՛զմ՝ պատերազմին»: Աղէտին ու ոճիրներու առջեւ Վուք կը մարմնաւորէ ժողովրդավարութիւնն ու խաղաղութիւնը: 1992 Մայիս 31-ին Պոսնիոյ պատերազմին դէմ ցոյցի հրաւէր կ'ուղղէ: Ինք մէկն է այն սակաւաթիւ անձերէն որոնք մտահոգ են սերպ ժողովուրդին վարկին մասին: Ու կը գրէ. - «Ամօթ կը զգամ որպէս գրող, որպէս Սերպ: Կը ջանամ հաշտութիւնը իրականացնել ու գրչում յայտնել»:

Այսօր շատեր կ'ուրացնեն անոր արտայայտութիւնները թէ Միլոսեւիչի մեծագոյն զօրակիցը արեւմտեան կառավարութիւններն են որոնք աչք կը փակեն անոր արարքներուն ու կը քաջալերեն զինք: Մաֆիայի բոլոր փոքր հերոսները վճռած են ուղղութիւն թելադրել Եւրոպայի ու Եւրոպա անոնց առջեւ ուշակորոյս կնոջ մը վարմունքը կ'ունենայ:

Պելկրատ արդէն կը տօնէ Միլոսեւիչի յաղթանակը. ներկայի մթնոլորտին մէջ անոնք որոնք տակաւին կ'ուզէին ժողովրդավարութեան հաւատալ, կը սպասէին Տրասկովիչի ազատ արձակման, որպէս իրենց հաւատքին յենակէտ: Վերջին ցոյցով մը 7000 հոգի այդ ազատ արձակումը պահանջած էր. մտաւորականներ կ'ընդունէին թէ անոնց ձերբակալութիւնը փաստ էր իրենց վերջին ծայր դիւրաբեկ կացութեան. բայց կ'աւելցնէին թէ ապագան առընչուած է Տրասկովիչի ազատ արձակումին: Այս սպասումին մէջ ուր շեշտուած էր յատկապէս Արեւմուտքի կրաւորական կեցուածքին հանդէպ զզուանքը, մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր Տիկին Միթերանի այցելութիւնը: Ինչ որ ալ ըլլան Տրասկովիչի ազատ արձակման դրդապատճառներու ենթադրութիւնները, քիչ մը լաւատեսութեամբ կարելի է ժողովրդավարութեան սպասել Սերպիոյ մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ 1993-Ի ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

Մարսէյլի Շրջանային Ազգային Երաժշտանոցի համերգներու սրահին մէջ, Երեքշաբթի, Յուլիս 6-ին, ժամը 12.30-ին, տեղի ունեցաւ Արամ Խաչատրեան եւ Արշամ Պապայեան կրթաթոշակներու հանդիսաւոր յանձնումը ներկայութեամբ քաղաքապետարանի Մշակութային հարցերու կցորդին՝ Ռ. Քարքասոնի, Երաժշտանոցի տնօրէն՝ Ֆ. Պրիտի, հիմնարկի անդամներուն եւ հրաւիրեալներու:

Այս կրթաթոշակները տարեկան են: Արշամ Պապայեան կրթաթոշակը հաստատուեցաւ 1987-ին, հիմնարկի հիմնադիր նախագահի մահէն յետոյ ի յիշատակ եւ առ ի գնահատանք իր բեղնաւոր վաստակին եւ անսակարկ ընծայումին հայ մշակոյթին եւ մասնաւորապէս երաժշտութեան: Սակայն, 1989-էն ի վեր, զանազան կազմակերպչական պատճառներ եւ յատկապէս դատակազմի նախագահի Փիէր Պարպիզէի մահը ընդհատեցին կանոնաւոր ընթացքը այս ձեռնարկին:

1993-ի մրցանակաւորներն են երկու դաշնակահար՝ Ժան Տիւպ եւ Լիւսի Տէրոյեան:

× Ժան Տիւպ, ոչ իսկ տասներկու տարեկան, ծնած է Խամոնթոն (Գանատա) եւ երեք տարեկանին սկսած է դաշնակ նուագել: Հինգ տարեկան հասակին տուած է իր առաջին համերգը եւ յաջորդ տարի մտած է Նիսի Շրջանային Ազգ. Երաժշտանոցը ուր տասը տարեկանին ստացած է առաջին մրցանակը միաձայնութեամբ եւ դատակազմի շնորհաւորութիւններով: Ապա ընդունուած է Մարսէյլի Շրջանային Ազգ. Երաժշտանոցը Ժագ Ռուվիէի դաշնակի դասարանը եւ այժմ կը հետեւի մեկնաբանութեան դասարանի դասընթացքներուն եւ կը պատրաստէ միջազգային մրցոյթներ: Ժան Տիւպ իննը տարեկանին որպէս մենակատար իր մասնակցութիւնը բերած է զանազան նուագախումբերու: Ստացած է Փարիզի «Մոցարթ երիտասարդ տաղանդներու» ազգային մրցումի Ա. մրցանակը: Յաճախ նուագած է ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին համար եւ «Անթէն 2» կայանը մասնաւոր հաղորդում մը նուիրած է իրեն «դերընդունակ պատանիներ»: Այժմ, քիչ մը ամէն տեղ կը նուագէ եւ կը մասնակցի ամառնային փառատօններու:

× Լիւսի Տէրոյեան, քսանեւերկու տարեկան, ծնած Փարիզ. Երաժշտական ուսումները կատարած է Նանսիի Շրջանային Ազգային Երաժշտանոցը, ուր ստացած է բազմաթիւ մրցանակներ: 1987-ին դաշնակի Ա. մրցանակ եւ սենեկային երաժշտութեան Ա. մրցանակ եւս: 1989-ին ներդաշնակութեան Ա. մրցանակ, դաշնակի մէջ - շրջանային Ա. մրցանակ եւ վերլուծումի Բ. մրցանակ: 1990-ին բազմերգագրութեան (քոնթրը - փուէն) արծաթէ մետալ: Յաջողած է Պաքալորէային շատ լաւ յիշատակութեամբ: 1991-ին ստացած է դաշնակի երաժշտութեան փրոֆէսէօրի Ազգ. վկայականը: Լիւսի Տէրոյեան տուած է համերգներ, ընկերակցած է նուագախումբերու, ընկերակցած է ձայնական համոյթներու: 1990-ին մտած է Փարիզի երաժշտութեան ազգային բարձրագոյն երաժշտանոցը Ժագ Ռուվիէի դասարանը ու ստացած է Ապրիլ 1993-ին սենեկային երաժշտութեան Ա. մրցանակը, միաձայնութեամբ: Այժմ, դաշնակի դասարանին երրորդ տարին կ'աւարտէ եւ կը հետեւի մրցանակներու պատրաստութեան ընթացքներուն:

Կրթաթոշակներու յանձնումի արարողութիւնը բացաւ Միշէլ Դաւիթեան եւ ապա զայն վարեց:

Ժան Շառլ Պապայեան՝ Արամ Խաչատրեան Հիմնարկի նախագահը բացատրեց դատակազմին ընտրութիւնը, ընդգծեց երկեակներուն արժանիքները, մաղթեց երիտասարդ տաղանդներուն փայլուն յա-

ԳՆԵՑԷ՛Ք, ՆՈՒԷՐ ԿԸ ՍՏԱՆԱՔ

Այսպէս կը պատգամեն շատ մը ձեռնարկութիւններու ծանուցումները որոնք կը ճգնին ելք փնտռել ստեղծուած տընտեսական տագնապէն: Եթէ զոյգ մը մարզանքի կօշիկի պէտք ունիք, տուփ մը Պրասէրօ սուրճ գնեցէք, 25 փրանք վճարելով. չէ՞ք սիրեր այդ տեսակի սուրճը, կարեւոր չէ, անոր գնումով կըրնաք 75 ֆր. խնայել: Ի՞նչպէս. «Նէսթլէ» ընկերութիւնը այդ կարելիութիւնը կ'ընծայէ, Պրասէրօյի գնորդներուն վերադարձնելով 100 փրանքի չէք մը, եթէ սուրճէն զատ մարզանքի զոյգ մը կօշիկ ալ գնած են, որուն գինը նուազագոյն 250 փրանք է:

«Նէսթլէ» վիճակագրութիւններու լուրջ ուսումնասիրութենէ մը ետք որոշած է դիմել այս կարգադրութեան. սուրճ գընողներէն շատ փոքր թիւ մը պիտի ներկայացնեն անոնք որոնք պիտի գործածեն 75 փրանք շահելու կարելիութիւնը: Կամ վճարումի թղթիկը պիտի կորսնցնեն, կամ իրենց ձեռքին տակ պահարան մը պիտի չգտնեն սուրճին տուփին ընկերացող կտրօնը հաստատութեան ղրկելու համար որպէս փաստ իրենց գնումին:

Նման նորարարութիւններ կը ջանան աւելցնել գնումներու համեմատութիւնը: Տեղ մը վաճառատուն մը 2500 փրանքի գգեստեղէն գնողներուն Միացեալ – Նահանգներ երթուդարձի օդանաւի տոմս կը նուիրէ, ուրիշ մը երկու շալիկ գնողին չքեղ պանդոկի մը մէջ երկու գիշերուան կեցութիւն կ'ապահովէ. միայն, պէտք չէ մոռնալ թէ առաջինին պարագային պէտք է վճարել պանդոկը, երկրորդին՝ ճամբորդութիւնը:

Ձեռնարկատէր մը կ'ըսէ թէ յաճախորդներուն որպէս խայծ տրուածներուն նպատակն է այն տպաւորութիւնը ստեղծել անոնց մօտ թէ շահաւոր գործ մը տեսած են: Ուրիշ մը այն կարծիքը կը յայտնէ թէ յաճախորդներու մեծամասնութիւնը կը նախընտրէ անմիջական ու նկատելի առաւելութիւն մը ունենալ: Այլապէս, ձեռնարկատէրերը շատ լաւ գիտեն թէ ապրանքի մը գնումով հատուցելի գումարին համար միայն 5 կամ 10%–ը հարկաւոր դիմումը պիտի ընէ: Յետոյ կայ նաեւ այն որ գործատէրերը մեծ խոհեմութեամբ կը շարժին: Նման հատուցումներու նախատեսուածէն անդին անցնող սահմաններուն համար կ'ապահովագրեն իրենց ընկերութիւնը. ու եթէ նոյնիսկ առանց բացառութեան ամէն գնորդ դիմէ հատուցումի բաժինը պահանջելու, իրենք մեծ կորուստ չեն արձանագրեր: Բացի, անշուշտ, այն պարագային որ վարիչները խակական անկարողներ ըլլան:

Այս առընչութեամբ հետեւեալ պատմութիւնը կը շրջի բերնէ բերան: «Հուվըր» ընկերութիւնը անցեալ տարի Միացեալ – Նահանգներ երթուդարձի երկու տոմս նուիրած է այն յաճախորդներուն որոնք նուազագոյն 900 փրանքի փոշեհաւաք մեքենայ մը գնած են: Արդիւնքը այն եղած է որ յաջողած են 200 հազար մեքենայ ծախել, բայց կորսնցուցած են միլիոնաւոր փրանք: Վերջ տրուած է ղեկավար խումբին գործին: Այս պատմութիւնը ցոյց կու տայ թէ «Հուվըր»ի Տիժոնի գործատունը փակելու որոշումին պատճառը միայն Ֆըրանսայի ընկերային տուրքերու բարձր մակարդակը չէր...:

ջողութիւններ յանձնարարելով որ իրենց ապարէզին մէջ չմոռնան ապրեցնելու եւ արժեւորելու Արամ Խաչատուրեանի ըստեղծագործութիւնները: Ապա, Ժան Շառլ Պապայեան յայտնեց որ այս տարի, բացառաբար, հիմնարկը նաեւ 20 հազար փրանքի օգնութիւն մը կ'ընէ Երեւանի Օփերայի սէնֆոնիկ նուագախումբի երաժիշտներուն, ցոյց տալու համար համակրութեան այս արարքով որ երաժշտութիւնը տիեզերական լեզու մըն է եւ սահման չի ճանչնար: Խօսք առաւ, Մարսէյլի Շրջանային Ազգային Երաժըշտանոցի տնօրէնը Ֆիլիփ Պրիտ: Դրուատեց երկու դաշնահարներուն տաղանդը: Յայտնեց Սփիւռքի հայ գաղութներուն ժամանակցութիւնը, իրենց բնակած երկիրներու մշակութային եւ երաժշտական կեանքին, ու վերյիշեց անձնական վկայութիւններ իր կատարած զանազան ըլջագայութիւններէն: Նոյնպէս, քաղաքապետարանի ներկայացուցիչ Ռ. Քարքասոն ընդգծեց Մարսէյլի Հայերուն բերած թանկագին մասնակցութիւնը տեղական երաժշտական կեանքին, արտայայտեց իր համակրանքը Հայաստանին եւ այսօրուան իր արդար պայքարներուն ու ըսաւ թէ կարեւոր ծրագիրներ կան Հայաստանի հետ երաժշտական մարզէններու:

Յետոյ, Միշէլ Դաւիթեան բեմ հրաւիրեց օրուան երկու մրցանակաւորները որոնք ստացան 15 հազարական փրանք հեամբ Արամ Խաչատրեան Հիմնարկի անդամներ՝ Արթաքին Յակոբեանի եւ Լեւոն Զօլաքեանի: Հուսկ, Ժան Տիւպ եւ Լիւսի Տէրոյեան ցոյց տուին իրենց ընդունակութիւնը, տաղանդը, մեկնաբանելով Շոփէնի եւ Հայտընի գործերէն:

Կրթաթոշակներու յանձնումի այս արարողութիւնը վերջ գտաւ ընդունելութեամբ մը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՆԱԼԸՐԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 1-ին, տօնուած է Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի նուիրուած Մշակոյթի Օրը, տպաւորիչ հանդիսաւորութեամբ: Եկեղեցւոյ զանգակատան առջեւ մատուցուած է բացօթեայ պատարագը եւ քարոզած է Գարեգին Պատրիարք ծանրանալով «Գրչի Սուրբերուն» վրայ: Քարոզէն ետք, խօսք առած է Մեսրոպ Արք. եւ փափաք յայտնած որ Մշակոյթի Օրուան երկրորդը որ կը կայանայ Հոկտեմբերին, անպայման նշուի բոլոր վարժարաններուն մէջ, գոնէ Սանուց Միութիւններու հովանիին տակ: Խօսած է նաեւ «Մարմարա»ի խմբագրապետը՝ Ռոպէր Հատտէճեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը:

✻

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՀՄՄ «Նոր Սերունդի Տան» մէջ, Յունիս 26-ին տեղի ունեցած է յիշատակի երեկոյթ մը նուիրուած Քսան կախաղաններու: Խօսք առած է Վաչէ Գասէմճեան, տեսերիզով ներկայացուած է քսան կախաղաններու նուիրուած յուշահամդէսը Երեւանի ուսանողական Թատրոնի սրահին մէջ:

✻

ԹՈՐՈՆԹՕՅԻ իր կեդրոնին մէջ, Թէքէեան Մշակութային Միութեան վարչութիւնը շարք մը դասախօսութիւններ կազմակերպած է Ապրիլին եւ Մայիսին: Առաջին դասախօսը եղած է Կարօ Գավուքեան, նիւթ ունենալով «Քաղաքական տեսութիւններ», երկրորդ դասախօսութիւնը նուիրուած էր Սարդարապատի հերոսամարտին: Դասախօսած է ԹՄՄ-եան ատենապետ՝ Յովսէփ Սահակեան:

✻

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան 23-րդ տարեդարձը նշուած է Յունիս 19 – 20 շաբաթավերջին, եպիսկոպոսական պատարագով, հոգեհանգստեան պաշտօնով եւ ճաշով, արարողութեանց աւարտին: Շաբաթ օր, առաջին ձեռնարկը եղած է քօքթէյլ մը, կազմակերպուած Առաջնորդարանի Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ: Բացման խօսքը արտասանած է Եկեղեցւոյ դիւանապետը՝ Վահէ Քէթլի: Ելոյթ ունեցած է ծխական խորհուրդի ատենապետը՝ Կարպիս Արոշեան, խօսք առած է նաեւ Առաջնորդը՝ Յովնան Արք.: Յաջորդ օրը, պատարագին յաջորդած են ճաշ եւ ընդունելութիւն:

✻

ԿԼԻՆՏԷՅԼԻ Փրէզպիթէրիըն Եկեղեցիին մէջ, Յունիս 22-ին հանդիպում մը տեղի ունեցած է Երեւանի քաղաքապետին՝ Վահագն Խաչատրեանի հետ: Ողջոյնի խօսքը արտասանած է Վաչէ Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան: Վահագն Խաչատրեան ներկայացուցած է Հայաստանի ներկայ վիճակը, ապրած դժուարութիւնները:

✻

ԷՍԱԵԱՆ (Պոլիս) Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 30-ին, տեղի ունեցած են Վարժարանի տարեվերջի հանդիսութիւնը եւ վկայականներու բաշխումը: Այս տարի, վարժարանը տուած է 51 շրջանաւարտուհիներ: Առաջին առթիւ խօսք առած է վարժարանին տնօրէնուհին՝ Տիկին Սաթենիկ Նշան, ապա՝ փոխտնօրէն՝ Սալիհ Զաքըր եւ յանուն Պէյօղլուի Թաղային Խորհուրդին՝ Տօքթոր Արամ Ֆնտըքլեան: Վկայականներու բաշխումէն ետք, վարժարանին պարտէզին մէջ ճոխ ճաշասեղան մը սարքուած է:

Հայաստանեան ԾՊԻՏ

Սիմոնը ճանապարհին հանդիպում է ընկերոջը, որը ծաղկաւոր վերնաշապիկ էր հագել:

- Իրիկունը քնելուց առաջ ոտքերդ ջուրը դիր, - խորհուրդ է տալիս Սիմոնը:

- Ինչո՞ւ, - զարմանում է ընկերը:

- Որ բլուզիդ ծաղիկները չթառամեն, - բացատրում է Սիմոնը:

✻

- Գիտե՞ս, մէկ-մէկ էնպէս լաւ-լաւ մտքեր գլխուս մէջ կու գան ու կ'երթան, - հանդիպելով Սիմոնին ասում է ընկերը:

- Կարեւորն էն է, օր գլուխդ տեղը կը մնայ, - հանգստացնում է ընկերոջը Սիմոնը:

✻

Սիմոնը փողոցում հանդիպում է ընկերոջը:

- Ծօ, քիչ մնաց չճանչէի, խող ես դառել:

- Ընդհակառակը, նիհարել եմ, - արդարանում է ընկերը:

- Իյա՛, զարմանում է Սիմոնը, ընչի նիհար խող չկա՞յ:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հայրս լուռ կը լսէր:

Բժիշկը, որոշ չափով յուսախաբ հօրս լռութենէն, խօսեցաւ իմ եւ Ֆայիզէի առողջութեան մասին: Իր կարծիքով նոյն հիւանդութենէն կը տառապէինք – յամառող անարիւնութիւն: Բժիշկը լաւատես էր. իր կարծիքով պէտք էր ժամանակ շահիլ:

- Քանի տարիները անցնին, այնքան վտանգը կը հեռանայ, բաւ ան, եթէ շըրջապատող պայմանները լաւ ըլլան:

Եւ ինծ դառնալով՝

– Կը սիրէ՞ք, ըսաւ, նաւակով պտոյտները ծովուն վրայ:

Սա իմ վաղեմի երազս էր եւ երախտապարտութեամբ ժպտեցայ բժիշկին:

Անգամ մըն ալ անոր տխուր աչքերը սեւեռեցան իմ վրաս. անիկա խոր հառաչեց եւ դառնալով հօրս ըսաւ.

– Ե՞րբ արդեօք մեր եւ ձեր միջեւ կանգնած պատնէշները պիտի քանդուին:

Հայրս դարձեալ լուռ մնաց:

✻

ՆԱՒԱԿԸ

Քօքոնան գտաւ յոյն վստահելի նաւավար մը եւ նաւակը վարձեցինք ինծ եւ Ֆայիզէի համար: Ամէն ինչ կարգադրըւեցաւ ինչպէս երազի մէջ, կարծես հմայքով:

Մայրամուտի մօտ երկուքով կ'երթայինք ծովեզերք: Կը քալէինք ծովափէն մեր ճերմակ քօղերով գլուխնիս ծածկած: Անսահման երաժշտութեան պէս կը լսէինք ծովին րիթմիկ երթեւեկը, որուն կոհակները կուգային մինչեւ մեր ոտքերուն առաջ եւ մրմնջալով կը մարէին իրենց փըրփուրներուն մէջ:

Երբեմն քամին յանկարծ կը բարձրանար, մեզ չնչասպառ կ'ընէր եւ փրփուրի ծուէններ կը տանէր մինչեւ ժժմակներու փշուրներու վրայ, պատառոտուն ժանեակի մը պէս: Զմեկնած կամ արդէն նոր հասած ձկնորսի նաւեր, փայտաշէն նաւամատոյցներու կողքին, յանկարծ շարժման մէջ կը մտնէին եւ իրենց տեղերուն վրայ պահ մը կ'ալեկոծուէին:

Յետոյ յանկարծ ծովը կ'անշարժանար: Կը դիմէինք դէպի մեր նաւակը, կը նըստէինք կարմիր թաւիշէ նստարանին վրայ քով քովի: Այդ միջոցին Անաստաս, յոյն նաւավարը, թեւերը սոթտած, թիերը կը շարժէր եւ նաւը մեղմիկ կը բացուէր:

Արեւը կը թեքուէր հորիզոնին վրայ եւ նաւակը կ'երթար ու կուգար ափունքին հետեւելով: Երբեմն նաւավարը կը խանգարէր մեր խոհուն լռութիւնը եւ կը սկսէր խօսիլ իր հողերուն վրայ: Պարտքով գնած էր նաւակը եւ կը յուսար որ բացի վարձքէն, նուէր մըն ալ պիտի ստանար: Իր նպատակն էր այս նաւակը ծախել եւ աւելի մեծ նաւ մը գնել, որով կարենար երթեւեկել կղզիներուն եւ ասիական ափունքին միջեւ: Այն ատեն մտադիր էր ամուսնանալ:

Իրիկուն մը ուրիշ նաւակ մը երեւցաւ ծովուն վրայ: Անիկա մասնաւորի գեղեցիկ նաւ մըն էր, յունական տարազ հագած նաւավարով: Նաւորդը հիւանդ երիտասարդ մըն էր, հասած հիւծումի ծայրայեղ աստիճանին: Անոր տժգոյն ճակտին վրայ բարակ յօնքերը վեր թառած, սրդողած մարդու արտայայտութիւն մը կուտային դէմքին: Բայց առաջին հանդիպումէն իսկ երիտասարդը մեզ նայեցաւ եւ տկար ժպիտ մը երեւցաւ անոր շրթներուն վրայ:

Մինչեւ ուշ ատեն երկու նաւակները երթեւեկեցին եւ վերջապէս կանգ առին տարբեր նաւամատոյցներու առաջ:

Հետեւեալ օրը, ծովուն վրայ կրկին հանդիպեցանք հիւանդ երիտասարդին: Անոր լայնաբիբ աչքերը մեզ երկուքիս նայեցան հաճոյքով: Յետոյ նաւակները հեռացան տարբեր ուղղութիւններով բայց ետեւ դառնալով տեսանք որ երիտասարդը նոյնպէս ետեւ դարձեր էր եւ կը ժպտէր մեզ: Ֆայիզէ հառաչեց եւ յանկարծ ժպիտը սառեցաւ շրթներուն վրայ:

Արեւը մայր պիտի մտնէր եւ երկնակամարը բոցավառ, ոսկի կը տեղար ծովուն վրայ: Հարաւային թեթեւ քամի մը կ'ուռեցնէր ծովը եւ կոհակները լայննալով նաւակը կարծես կը գրկէին, յետոյ կը բարձրացնէին: Թեթեւ գլխապտոյտ մը մեզ տարտամ կը դարձնէր, կարծես գինով էինք:

Յանկարծ նշմարեցի որ Ֆայիզէ տժգոյն է սովորականէն աւելի: Անիկա կը դողար կզակը կափկափելով:

Կը յիշեմ անձկութեան օրերը, տագնապալի գիշերները: Ֆայիզէ թոքերու բորբոքումէ կը տառապէր: Ան ապաքինեցաւ, ոտքի ելաւ, բայց նահատ պէյ տարտակոյսով կը շարժէր գլուխը եւ հօրս կ'ըսէր որ այդ հիւանդութիւնը դաշոյնի հարուած մըն էր խեղճ աղջկան համար:

Ֆայիզէ հետզհետէ կը դառնար փետուրի պէս թեթեւ եւ նուաղկոտ: Գլուխը ծածկած ճերմակ քօղով անիկա կարծես տեսիլք մըն էր անիրական եւ հեռաւոր: Անոր գեղեցկութիւնը հասեր էր իր լըրումին, անցնելու մօտ եղող էակի մը գեղեցկութիւնը, որ արդէն կտրուած է այս աշխարհէն:

(Շար. 53)

(Շար. Ա. էջէն)

պայքարելու համար Հայաստանի դէմ Ատրպէյճանի կողմէ կիրարկուած շրջափակման դէմ, պահանջելով, որ այդ շրջափակումը ջնջուի, քանի որ անկէ կախում ունի իր անկախութիւնը յայտարարած նոր պետութեան բնակիչներուն վերապրումը:

«Ֆորում» անուն կազմակերպութիւնը, որ 1992 Դեկտեմբերին կազմուեցաւ Ֆրանսայի մէջ գործող մօտաւորապէս 20 հայկական կազմակերպութիւններու միացումով, կը պայքարի շրջափակման ջնջումին ի նպաստ: Այս կազմակերպութիւնը մինչեւ այսօր իր երդիքին տակ հաւաքեց եօթանասուն ֆրանսահայ կազմակերպութիւններ: Առաջին անգամ է, որ այսքան մեծ թիւով հայկական կազմակերպութիւններ քով քովի եկած են քաղաքական նոյն դատին համար:

Այս եօթանասուն կազմակերպութիւնները կը ներկայացնեն Ֆրանսայի 300 հազար Հայերը, որոնք հաւասարապէս տեղաբաշխուած են Փարիզի, Մարսէյլի եւ Լիոնի մէջ: Այսքան մեծ թիւով հայկական կազմակերպութիւններու գոյութիւնը ցոյց կուտայ, թէ հայկ. Սփիւռքը այնքան միացեալ չէ, որքան կը կարծուի Թուրքիոյ մէջ: Ֆրանսական Սփիւռքը կազմուած է 20-րդ դարու սկիզբը Անատոլուէ գաղթած ընտանիքներու զաւակներէն եւ թոռներէն: Անոնք կը պնդեն, թէ Օսմանեան Թուրքերը 1915 եւ 1920 թուականներու միջեւ «ցեղասպանութիւն» մը կիրարկեցին Հայերու դէմ եւ սպաննեցին մէկուկէս միլիոն Հայեր: Հայերու այս պնդումը չի կրնար բացատրել, թէ ինչո՞ւ արեւելեան Թուրքիոյ մէջ կը գտնուին այնքան մեծ թիւով հասարակաց գերեզմաններ, ուր թաղուած են սպաննուած Թուրքեր եւ թէ ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ այսքան մեծ թիւով Սփիւռք մը կը վերապրի, եթէ ամբողջ բնակչութիւնը ցեղասպանութեան ենթարկուած է:

Կարգ մը Թուրք պատմաբաններ հակառակը կը պնդեն: Անոնք կ՚ըսեն, որ Հայերն են, որ Թուրքերը ջարդեցին, կռնակ տալով ցարական Ռուսիոյ եւ Ֆրանսացի բռնագրաւիչներու: Այս տեսակէտն ալ կը ձախողի բացատրելու, թէ ինչո՞ւ տասնեակ հազարաւոր Հայեր լքեցին իրենց մայր հայրենիքն ու իրենց բոլոր ինչքերը, զանգուածաբար գաղթելու համար դէպի Լիբանան, հոնկէ ալ Ֆրանսա, Միացեալ - Նահանգներ եւ աշխարհի այլ երկիրները:

Անկախ արեւմտեան պատմաբաններ, ինչպէս Արնոլտ Թօյնպի, կ՚ընդունին, որ 600.000 անձեր, մեծ մասամբ հայ, սպաննուած էին փոխադարձ յարձակումներու, ջարդերու, բռնագաղթի, պատերազմի եւ հիւանդութեան հետեւանքով:

Այսօր աւելի քան կէս միլիոն Հայեր կը բնակին Միացեալ - Նահանգներու մէջ եւ 80.000 Հայեր ալ Լիբանան, ըստ ըսփիւռքեան արձանագրութիւններու:

Հայկական Սփիւռքը ներկայիս քիչ յարաբերութիւն ունի Հայաստանի հետ, երկիր մը, որ 1917-ի Բոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ասդին մնացած էր Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ:

«Հոս շատ քիչ Հայեր Լեռնային Ղարաբաղի մը գոյութեան մասին լուր ունէին Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի միջեւ ծագած պատերազմէն առաջ», կ՚ըսէ Փարիզի Հայկական Սփիւռքի Հետազօտական Կեդրոնի Նախագահ Գլօտ Քէպապճեան որ կ՚աւելցնէ, թէ Ղարաբաղ յանկարծ ամբողջ սփիւռքի գլխաւոր հարցը դարձաւ:

Լեռնային Ղարաբաղի հարցը միայն հայ - ատրպէյճանական հակամարտութեան հարց մը չէ, այլ նաեւ Թուրք - հայ հակամարտութեան խնդիր մը: Ա՛յս է կարծիքը Տիկին Ջալէլ Շեխիկեանի, որ նախագահն է «Ֆորում» անուն կազմակերպութեան: Տիկին Շեխիկեանի ծնողքը 1920-ի խառնակութիւններու ընթացքին գաղթած է Սվազէն: Թէեւ ան չի ներեր Թուրքիոյ կողմէ հայկական ցեղասպանութիւնը ճանչնալու հարցին մէջ ցուցաբերուած մերժումը, կը հաւատայ սակայն, որ կարելի է մնայուն հաշտութիւն մը իրականացնել Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ: Եթէ Լեռնային Ղարաբաղի հարցը խաղաղ լուծումի մը յանգի, գըրեթէ քաղաքական բոլոր միւս հարցերը կը՛ լուծուին Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ:

Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը չուզեր ստանձնել Օսմանեան Կայսրութեան սխալներուն պատասխանատուութիւնը եւ ընթացք չի տար նաեւ Հայերու չափազանցուած պահանջքներուն: Ասկէ զատ, Անգարա շատ ալ վստահ չէ Հայերու առաջարկներուն անկեղծութենէն:

Անգարա 1970-էն մինչեւ 1980 ենթարկուեցաւ հայկական ծագումով ահաբեկիչներու յարձակումներուն: ԱՍԱԼԱ-ն Հայկական Արդարադատութեան քոմանտոները եւ այլ ահաբեկչական խմբակներ թրքական թիրախներու դէմ Թուրքիոյ մէջ կամ այլուր արիւնալի յարձակումներ կազմակերպեցին: Ընդամէնը 40 Թուրք քաղաքացիներ սպաննուեցան, մեծ մասամբ դիւանագէտ:

Եթէ Թուրքիա ընդունի, թէ Անատոլուի մէջ մեծ թիւով Հայեր սպաննուած են, Հայերը արդեօք վերջ պիտի տա՞ն հողային իրենց պահանջներուն: Յետոյ Սփիւռքին համար ի՞նչ կը նշանակէ արդեօք Ղարաբաղի հարցին խաղաղ լուծումը: Շեխիկեան, որ Քէպապճեանի կողմէ ներկայացուած է որպէս նախկին Թունդ դաշնակցական մը, այժմ կ՚ըսէ, թէ հողային պահանջքները իրապաշտ պահանջքներ չեն կրնար ըլլալ այլեւս: «Լքուած հայրենիք մը կորսուած հայրենիք մըն է» կ՚ըսէ ան: «Հիմա Հայաստանը պահենք այնպէս, ինչպէս որ է: Այդքանը մեզի կը բաւէ»:

Ծայրայեղ կարգ մը հայկական թերթերու մէջ կը հրատարակուին քարտէսներ Մեծն Հայաստանի, որ իր սահմաններուն մէջ կը պարփակէ Հայաստանը, Վրաստանի կարգ մը հողամասերը եւ Թուրքիոյ գրեթէ մէկ երրորդ հողամասը: Բայց այսօր Հայերը նոյնքան պահանջկոտ չեն հողային մարզէ ներս, պատճառն ալ այն է, որ Խորհրդային Միութիւնը 1991-ին բոլորովին անակնկալ կերպով քայքայուեցաւ եւ Հայաստան անակնկալ կերպով անկախացաւ միւս նախկին խորհրդային Հանրապետութիւններու կարգին: Այս մէկը Սփիւռքին համար երազ մըն էր, որ կ՚իրականանար: Քէպապճեան քայլ մը եւս առաջ կ՚երթայ եւ կ՚ըսէ, որ այլեւս ցեղասպանութեան հարցը ամենակարեւոր հարցը չէ եւ ան, կրկնելով Լ. Տէր-Պետրոսեանի խօսքերը կ՚ըսէ. «Ցեղասպանութեան եւ այսօրուան Հայաստանի հարցերուն միջեւ անմիջական կապ մը չկայ»: «Ցեղասպանութիւնը Սփիւռքի յատուկ հարց մըն է»: Բայց Սփիւռքը այլեւս յոգնած ըլլալ կը թուի անցեալի այս հարցերով զբաղելէ:

(Մնացեալը յաջորդով)

Տէր եւ Տիկին Ժագ Պայրամեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Նշան Մարկոսեան եւ աղջիկը,

Օր. Սիմոնն Պայրամեան,

Տէր եւ Տիկին Ալէն Մարկոսեան

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր՝

ՎԵՀԱՆԻԿ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 13-ին, 80 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յուլիս 17, ժամը 10-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15. rue Jean Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեօ Փարիզէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները սիրելի Սիմոննին, ինչպէս նաեւ Պայրամեան եւ Մարկոսեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հռիփսիմէ Ալթունեան եւ զաւակը՝ Մեսրոպ,

Տէր եւ Տիկին Ժագ Գալճեան

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Յուլիս 18, Կիրակի, յաւարտ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շըրջանային վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Օննիկ Ալթունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ 1000 Ֆր. Ազգատախնամ ընկերակցութենէն Հայաստանի եւ Արցախի իր ծրագիրներուն ի նպաստ:

Նոյնպէս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ա. Գալայճեանէ 1000 Ֆր., իսկ Տիկին Պաղտասարեանի մահուան առթիւ Տիկին Յարութիւնեանէ 500 Ֆր., Պր. Ս. Նիքոլայէ 200 Ֆր.:

**

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Մոնմօրանսիի հանգստեան տան այցելութեան առթիւ (Յունիս 19, 1993):

Տիկին Ե. Պօղոսեանէ 300, Տիկին Շ. Գալայճեանէ 200, Ռմն 100, Տիկին Մ. Վարդուկեանէ 100, Տիկին Ս. Վարդուկեանէ 80, Տիկին Ժ. Մատոյեանէ 80, Տիկին Ա. Գեսապեանէ 80, Տիկին Մաթոսեանէ 50, Տիկին Ն. Գարապուլութէ 50, Տիկին Մ. Բարունակեանէ 50, Տիկին Զէքմէջեանէ 30, Տիկին Շահինեանէ 20 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Arménie

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ է՝ Տօն Պայծառակերպութեան Քրիստոսի

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին: պատարագ ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, Բ. օր վարդավառի, Յիշատակ Մեռելոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԱՇՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կը յայտարարենք Լիոնի եւ Շրջանի հաւատացեալներուն թէ Կիրակի Յուլիս 18-ին տօն «Վարդավառ»ի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ՚ունենայ Եպիսկոպոսական պատարագ:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ ղեկավարութեամբ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին:

Պատարագ ժամը 10-ին:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ:

Տօն Պայծառակերպութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, Ս. Եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ՚ունենայ պատարագ:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝
ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին տեղւոյս դպրուհիներուն կողմէ:

Պատարագ ժամը 10.30-ին:
Երկուշաբթի, Յուլիս 19
Յիշատակ է Մեռելոց:
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 10-ին:
Յաւարտ պատարագի տեղի կ՚ունենայ հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յուլիս 18

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ՏՕՆ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30-ին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

**

ԼԱ ՍԻՈԹԱ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9-ին:
Սկիզբ պատարագի ժամը 10-ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐՃԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 17-18
SAMEDI-DIMANCHE
17-18 JUILLET
1993

LE NUMÉRO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 18.107 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 68e ANNEE — N° 18.107

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՑԱԽ

ԱՆՈՐՈՇ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Ձախողութիւն, անել, այս բառերով կորակուի Ռաֆայէլլիի առաքելութիւնը օտար մամուլին կողմէ («Մոնտ», «Քոթիտիէն տը Փարի») : Գրած էինք մեր նախորդ թիւով թէ «Մինսկի խմբակ»ին նախագահը գոհացում չէր ստացած Ղարաբաղի իշխանութիւններու պատասխաններէն որոնք իրենց կարգին -- եւ ըստ մեզի՝ աւելի կարեւոր է -- գոհացում չէին ստացած Ռաֆայէլլիի պատասխաններէն : Արդարեւ, Արցախի ղեկավարութիւնը գոհացուցիչ բացատրութիւններ չէ ստացած իր հարցումներուն համար : Ռոպէր Քոչարեան, Պաշտպանութեան Պետական Կոմիտէի նախագահը, մամուլի ասուլիս մը տուած է Ռաֆայէլլիի պատուիրակութեան մեկնումէն ետք եւ ըսած որ քննարկման համար, նախապէս կազմուած էր հարցումներու շարք մը ժամանակացոյցի, Ատրպէյճանի ներքին կացութեան, «իններ»ու կողմէն Թուրքիոյ մասնակցութեան մասին, մանաւանդ որ Ատրպէյճանի օժանդակող Թուրքիոյ եւ Ատրպէյճանի միջեւ տարբերութիւն չկայ : Քոչարեան յայտարարած է նաեւ որ Քելպաճարէն զօրքերու քաշուիլը կ'իրականանայ միայն դէտերու արդիւնաւէտ հսկողութեան պարագային :

Նոյն բացատրութիւնները կուտան թերթերն ալ : Հայերը (իմա՝ Արցախի) ուզած են գիտնալ թէ ի՛նչ տեսակ զէնք կրնան բերել դէտերի զինուորները, երբ Քելպաճար վերադառնան հայկական նահանջէն ետք : Ուզած են գիտնալ միջազգային դէտերու բուն դերը : «Մոնտ» կը ճշդէր որ Ռաֆայէլլի ինք ալ յայտարարած էր Հայերու վերոյիշեալ պահանջը, երբ Բաքու էր, Յուլիս 14-ին :

**

Զօրի Բալայեան յօդուած մը ստորագրած է «Երկիր»ի (պաշտօնաթերթ Հ. Յ. Դ.եան) Յուլիս 15-ի թիւին մէջ, ուր իր կարծիքը կուտայ Ռաֆայէլլիի առաքելութեան մասին, չեշտելով թէ համաձայն չէ, որովհետեւ Ռաֆայէլլի միայն Ստեփանակերտ այցելած է եւ ոչ ինք ոչ ալ պատուիրակութեան միւս անդամները չեն գացած տեսնելու աւերուած Մարտակերտը, Շահումեանը եւ բազմաթիւ այլ բնակավայրեր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՄ. - ՎԱԼԱՆՍԻԷՆԻ ողբալի հարցը որ ամրան թերթօնի բնոյթ առած է կը շարունակէ զբաղեցնել մեռիաները, մինչ ոչինչ դեռ յստակ է, հարցաքննութիւնը ընթացքի մէջ է եւ նման պարագաներու, ընդհանրապէս, դատական իշխանութիւնները լուռ կը մնան : Բայց, բարքերը փոխուած ըլլալով, դատախազներն ալ հեռատեսիլի վրայ կը դառնան ու կը խօսին, շատ կը խօսին, Վալանսիէնի դատախազին երեք օր Մոնփըլիէի այս շատախօսութիւնն է որ բաւական վրդովում ըստեղծած էր. Պալատիւրէ եւք, նախագահ Միթերան ալ ակնարկած էր եւ այս վերջին պարագան է, անկասկած, որ պատճառ եղաւ Յուլիս 15-ին, դատախազին եղած հրաւէրին Արդարադատութեան նախարարին կողմէ : Վերանորոգելով իր վստահութիւնը դատաւորներու հանդէպ, Փիէր Մէհէնըրի հրաւիրեց Վալանսիէնի դատախազը որ «վերադառնայ հաղորդակցութեան աւելի բնթացիկ ձեւի մը մամուլին հետ» : Ճիշդ է որ այս ամբողջ շատախօսութիւնները կրնան միայն վնասել հարցին անաչառ քննութեան : Անդին, Պ. Թափին ալ որ նախ կը խօսի, ապա՝ կը մտածէ, աւելորդ բաւական բաներ կ'ըսէ այս միջոցին : Առջի օր Ֆրանսական դատախազութիւնը բողոքեց Կեսթափոյի եւ հաւատաքննութեան հետ : Ցեղային ներողութիւն խնդրեց, բայց, դատաւորներու սեղմիքան բաւարար չգտաւ եւ Արդարադատութեան Նախարարութեան դիմեց, որպէսզի հետապնդում կատարուի Թափիի դէմ, անուանարկութեան պատճառով : Անդին, բանավէճ մըն ալ ծագած է ՕՄ-ի եւ Ֆութպոլի Ֆրանսական Դաշնակցութեան միջեւ (ՖՖՖ), առաջինը կը մեղադրէ երկրորդը որու պայմանաժամ տրուած է մինչեւ Օգոստոս 30 փոխանորդ մը նշանակելու ՕՄ-ի : Այս հարցին առընչութեամբ, ճշդենք թէ Հանրապետութեան դատախազը նշանակուած է Արդարադատութեան նախարարութեան կողմէ, կախում ունի վերաքննիչ Ատեանի ընդհ. դատախազէն : Դատին ընթացքին, ամբաստանեալ կողմը կը ներկայացնէ :

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ կացութիւնը շատ ծանր է եւ զոհերու թիւն ալ շատ մեծ : Դուշամպէի համայնավար վարչակարգին ընդդիմադիրները որոնց զօրավիգ են աֆղան Մուճահէտինները Յուլիս 13-էն ի վեր ընդհանուր յարձակման անցած են սահմանագլուխէն եւ արդէն 40 ռուս սահմանապահ զինուոր եւ 200 բնակիչ սպաննուած են : Կ'ըսուի նաեւ թէ 17 ռուս գերի կայ Տաճիկներու ձեռքը : Մոսկուա ալ կարգ մը որոշումներ տուաւ եւ Պաշտպանութեան Նախարարին կցորդը՝ զօրավար Կոբեց ուզած արտօնութիւնը ստացաւ Խորհրդարանէն եւ Ելցինէն 201-րդ ռուս բանակին քանի մը հազար զինուորներուն համար : Այդ զօրքը Տաճիկստան էր խաղաղութեան պահպանման համար, այժմ պիտի պատրաստուի կռուելու :

ՈՒԿՐԱՆԻԱ յուշագիր մը ստորագրած է Թուրքիոյ հետ, զինուորական կարեւոր համագործակցութեան մը հեռանկարով : Ուկրանիա, նախկին Խորհրդային Միութեան զինուորա -- ճարտարարուեստական կարեւոր ժառանգ մը ունի : Պաշտպանութեան նախարարն ալ յայտարարած է որ Թուրքիա զօրավիգ պիտի ըլլայ Ուկրանիոյ, եթէ այս վերջինը ուզէ անդամակցիլ Ատլանտեան Ուխտին (ՕԹԱՆ) :

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գործազուրկներու բուն թիւը աւելի է քան քսան միլիոն, այլ խօսքով աշխատող բնակչութեան մէկ քառորդը : Այս հաստատումը կ'ընէ «Նեզավիսիմայա Կազետա» թերթը :

ԷՏ. ՊԱԼԱՏԻՒՐ յայտարարած է գաւառի մամուլի լրագրողներու որ եթէ պնդեն -- պատրաստ է զլուխն անցնելու ԷՌ -- ՓԷ -- ԷՌ -- ԻԻ -- ՏԷ -- ԷՖ ցանկի մը եւրոպական ընտրութիւններուն, միասնականութեան պահպանման շահուն համար : Նախարարապետը, Յուլիս 4-ին (Ճշմարտութեան ժամ) այդ առընչութեամբ եղած հարցումի մը պատասխանած էր թէ «ուրիշ մէկը պէտք է գտնել» : Այսօր, կը պարզուի որ այդ ուրիշն ալ կրնայ ինք ըլլալ եւ այդ պարագային աւելի հաւանական կը դառնայ իր «նախագահելի» ըլլալու հանգամանքը եւ այն ատեն դառնութեան բաժակը ցմրուր կրնայ խմել Ժագ Շիրաք... :

ՄԻԱՑԵԱԼ -- ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Միսուրի Ուէսթը (միջին -- արեւմտեան շրջան) ողբերգական պատկեր մը կը պարզէ ողողումներէն ետք եւ նախագահ Քլինթըն կ'ուզէ 2,5 միլիառ տոլար յատկացնել զոհերուն : 21 մեռեալ կայ, 250 հազար բնակիչներ Կիրակիէն ի վեր (Յուլիս 11) ոչ ջուր ունին, ոչ ելեկտրականութիւն : 30 հազար հոգի անապաստան են :

ԻՏԱԼԻԱ դժգոհ է ՄԱԿ-էն եւ զօրավիգ կը մնայ իր զօրավարին -- որու ետ կանչուիլը կը պահանջէ ՄԱԿ-ը անհնազանդութեան մեղադրանքով Մոկատիշիօ (Սոմալի) : Զօրավար Լօյի որ Իտալական զօրագունդին պետն է յայտարարած է թէ երբեք դէմ չէ գործած հրահանգներուն եւ տարացի կերպով գործադրած է ՄԱԿ-ի բանաձեւերը :

ՖՐԱՆՔԸ չարունակեց տոկալ Յուլիս 15-ին եւ նոյնիսկ ինքզինք գտաւ ու փրկուեցաւ սակարաններու յոռի նախատեսութիւններէն :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ատեանին որոշումով փակուած է ՀԷՓ (Ժողովուրդին Աշխատանքի Կուսակցութիւն) կուսակցութիւնը որ խմբած էր ծագումով քիւրտ երեսփոխաններ : Փակումի որոշումը կը բացատրուի «երկրին ամբողջականութիւնը քայքայելու» անոնց նպատակով : Ատեանը որոշած է նաեւ վերցնել ՀԷՓ-ի երեսփոխաններուն անձեռնմխելիութիւնը :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՕՆ

Վարդավառ է այսօր : Իսկ Վարդավառը, առանց Տարօնի, տժգոյն, աղօտ յիշատակ մը միայն :

Բառը ինքնին, -- Տարօն -- ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ : Թերեւս խորհուրդ մը :

Երբ կ'ըսենք Մուշ -- կը հասկնանք աշխարհագրական -- վարչական բացատրութիւն մը :

Բոլորովին ուրի՛շ բան է Տարօնը : Գոնէ անոնց համար որ տեսեր ու ապրեր են, շնչեր ու անցեր : Ամբողջ հեթանոսութիւն՝ իր սարերովն ու դաշտերովը : Նոյնիսկ եկեղեցիներով ու վանքերով :

-- «Հէ՜յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարապետ...» :

Եւ պէտք է տեսած ըլլալ Վարդավառը՝ Ս. Կարապետի սարին վրայ, երբեմն հեթանոսական լերան մը կատարը, մինչեւ տասը հազար բազմութեամբ : Ս. Կարապետի Վարդավառը՝ իր աւանդական լարախաղացներով, բայց մանաւանդ իր իսկ եւ իսկ հայկական խանդավառութեամբ, -- ծիծղուն, ծփուն եւ անարւեստ :

Անահիտի հովանին է -- կ'ըսեն -- փռուած այդ ամբողջ տարածութեան վրայ, հեռուն, մինչեւ Մեղրագետն ու Արածանին, եւ աստին, մինչեւ Իննակեան լեռները : Այլեւ Վահագնի հոգին : Եւ կը թուի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը այստեղ միայն պարտուած է, չկարենալով կորզել դաղտնիքը Աստուծի :

Հեթանոս քրմապետը չէ ուզած յանձնել Թանկագին գաղտնիքը, յանձն առնելով ծառայել վանքին մէջ, իբրեւ պարզ մշակ :

«Կաղ Դեւ»ն է այս, -- իրեն յատուկ խցիկով եւ գուբով, որուն յատակը, -- ո՛վ գիտէ -- ապահովաբար կը պահէ մեր հեթանոսական շրջանի անծանօթ, անգնահատելի հարստութիւնները : Թոնիրները կը վառին գիշերը, եւ առտուն կանուխ «Կաղ Դեւ»ը մաքրած կ'ըլլայ ամէն բան : Մաքրած իր գուբը քաշուած, առանց մոխիրի հետք մը ձգելու... :

Ուրկէ՞ ուր այս միամիտ աւանդութիւնները՝ այս համայնակուլ ափերուն վրայ : Այն ալ օրուան այս ժամուն, երբ շատ -- շատեր մոխիր ցանած իրենց գլուխներուն, կը հառաչեն ու կը յօրանջեն :

Անոր համար որ, ոչ միայն Վարդավառ է այսօր, այլեւ տարեդարձը Տարօն աշխարհի վերջին ջղաձգութեան :

Վարդավառի Կիրակի մըն էր -- 1915 Յունիս 28 -- երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փռուեցաւ գետին, դաւադիր «եաթաղան»ը կուրծքին : Կամ ամբողջ բազմութիւններով ողջակէզ՝ բոցերու մէջ : Կամ ջարդուփշուր՝ բահով, բրիչով, կացինով, թնդանօթով ու գնդացիրով...

Մա՜հ կ'ոռնար թշնամին, ամբողջ հայաշխարհին վրայ, գազանային մոլուցքով մը : Եւ գերմանդին ձեռքը, ժանիքները ցից, դանակները սրած՝ շունչը առեր էր Տարօն :

Հայ չմնաց Մուշի մէջ : Բայց Թուրք ալ չմնաց, ինչպէս կը խոստովանէր էնվէրը ինք :

Մինչ արթուն եւ լմբոստ, մնած՝ Սեբոյներու, Զավուշներու, Հրայրներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Տէր Քաջերու, Վահան Մանուէլեաններու եւ դեռ անհամար «անծանօթ զինուորներ»ու շունչով, Տարօն աշխարհը փլաւ ճակատագրական պահուն : Վրիպեցա՜ւ վերջին քառորդ ժամուն... :

**

Փլաւ՝ ֆիզիքական աշխարհը. բայց կ'ապրի հոգեկանը :

Այսօր, ամէնէն հեռաւոր ափերուն վրայ իսկ, ո՛ղջ է Տարօնի ոգին : Ու թերեւս աւելի աշխուժացած, ինչպէս բոլոր այն մնացորդներուն մէջ որ համրանքով փրկուեցան հայաջինջ սարսափներէն, եւ կ'ապրին վաղուան համար :

Ո՛ղջ է Տարօնը՝ իր գիրովն ու խօսքովն ալ :

Զուշանար առաւօտը, Տարօ՛ն, քանի դուն հաստատերիմ ես քու սարերուդ եւ անոնց փառքերուն, քու դաշտերուդ եւ անոնց արդար վաստակին :

Շ.

Յուլիս 12, 1931

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՇԱՀԵԿԱՆ ՅՕԴՈՒԱԾ ՄԸ
ԹԻՒՐՔԻՇ ՏԷՅԼԻ ՆԻՈՒԶ ԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ

«ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ ՎԵՋԻՆ ԴԱ՞Տ ՄԸՆ Է ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քէպապճեանի երիտասարդ օգնականներէն Անի, որուն ծնողքը Եոզկատէն գաղթած էր, սահուն կերպով Թրքերէն կը խօսի, սակայն Եոզկատի չեշտով : Պատճառն այն է, որ իր ծերունի մայրը միայն Թրքերէն կը խօսի, հայերէն իսկ չի գիտեր :

«Հոս մենք այլեւս կազմակերպուած ենք : Մեր ժողովուրդը հարուստ է եւ կը յարգուի Ֆրանսայի մէջ : Ֆրանսա մեր հայրենիքն է, կ'ըսէ ան : Ես երբեք պիտի չերթամ Հայաստան՝ հոն ապրելու : Մեզի համար լաւագոյն բանն է ամէն ինչ ընել

(Շար.ը Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Թուրքերը ոչ միայն ապերախտ եղած են Հայոց հանդէպ, այլ՝ նաեւ խելքը չեն ունեցած լաւագոյնս օգտուելու Հայոց իմացական լայն կարողութիւններէն: Եթէ քիչ մը հեռատես եղած ըլլային՝ մեզի կը խնայուէր թէ՛ Եղեռնը եւ թէ ալ այդ երեւութապէս անսպառ ատելութիւնը որ կը թունաւորէ հայ — թուրք յարաբերութիւնները, յատկապէս վերջին հարիւր տարուան ընթացքին: Եթէ բանանք հին էջերը, առաջին երեւոյթը որ կը զարնէ մեր աչքին, հայկական մշակութային մասնակցութիւնն է Օսմանեան կայսրութեան մէջ: «Շիրակ»ի 1909-ի թիւ 4-ին մէջ, Արփիար Արփիարեան որ այդ օրերուն ամէնէն բանիմաց մտաւորականն է, չահեկան յօդուածով մը կը ներկայացնէ մշակոյթներու ներթափանցումին մէկ յստակ օրինակը: Յօդուածը կը կոչուի «Պաշտօնատար Հայեր Թուրքիոյ Մէջ» եւ կը ցեցնէ որքան ազդեցիկ եղած է Հայերու դերը Թուրքիոյ մէջ: Բայց 1850-էն առաջ, ոչ իրենց դերը ոչ ալ պաշտօնական ձայնը ունեցած են: Պէզճեան ամիրան, որ ամենամեծ ծառայութիւնը մատուցած է կայսրութեան՝ մնացած է լոկ «Ղազէզ Արթին»:

«Քրիստոնեաներու բարձրացումը կը սկսի այն օրէն երբ Թուրքը, կուրող ազդ՝ ստիպուած էր Եւրոպայի հետ սերտ կապեր հաստատել: Կային հմուտ ու զարգացած Թուրքեր, բայց քիչ էին թիւով: Բոլոր քրիստոնեայ ազգերէն Հայն էր էն յարմարը — կը ճանչնար Թուրքը, հաւատարիմ էր ու քաղաքական ցանկութիւն չունէր»:

(Մեզի շատ կասկածելի կը թուի «Թուրքը ճանչնալը», բան մը որուն փաստը երբեք երեւան չեկաւ 1900-ի սերունդի մէջ: Զօհրապին թրքերէն գիտնալը առասպելի վերածուած է, նոյնքան որքան իր միամտութիւնը՝ Թուրքերու մտադրութեանց մասին: Շատ շատ պզտիկ կասկած մը ունէր ու 1909-ին Արշակ Չոպանեանին գրած մէկ նամակին մէջ (Գ. Աղնաւուրեան եւ Գ. Ստեփանեան, «Արեւմտահայ Գրողների Նամակներ», Երեւան, 1972, էջ՝ 46) կ'ըսէր՝ «... ես իմ փաստաբանի արուեստիս մէջ վայելած աղէար կամ անարդար համբաւէս դատ ոչինչ ունեցած եմ: Եւ վերջին երկու ու կէս տարուան մէջ համբաւեան կառավարութիւնը փաստաբանական արուեստս ի գործ դնելս ալ, այսինքն ապրուստս ճարելս ալ, արգելքի տակ առաւ, եւ գիտես, որ Փարիզ եկայ անկից ալ Եգիպտոս երթալ հաստատուելու համար: Ահա թէ ինչպէս կը վայելէի Ըլտըզի պաշտպանութիւնը»:

Թուրքիան ձգելու եւ Եգիպտոս հաստատուելու մտադրութիւնը զուտ ապրուստի մտահոգութեա՞մբ էր թէ ուրիշ, թաքուն եւ անորոշ վախեր ալ կը խռովէին Զօհրապը: Յայտնի չէ: Ամէն պարագայի, անհաւատալի է որ չէր կասկածեր: Պէյրութէն Միհրան Փիրանեան մեզի պատմած է ինչպէս երբ Զօհրապ 1915 Մայիսի վերջերը Վարդգէսի հետ դէպի Ուրֆա եւ ատոյդ մահ ճամբուն վրայ Հալէպ կը հասնի, Հալէպցի խումբ մը երիտասարդներ լուր ղրկած են իրեն որ կրնան ահաբեկիչ խումբով մը գալ ու զիրենք ազատել:

Զօհրապ պատասխանած է «արէտք չկայ, մեզի բան մը չըլլար, տեղերնիդ կեցէք»: Թուրքը լաւ ճանչնալո՞վ է թէ դէչ ճանչնալով որ այս խօսքը ըսած է Զօհրապ: Յուսահատ ու ճակատագրին համակերպած մարդո՞ւ խօսք էր թէ բարի ու միամիտ մարդու: Ո՞վ գիտէ...:

Ու նորէն Արփիարեանն էր որ 1897-ին արդէն գրած էր թէ «Թուրքերուն քաղաքականութեան բուն նպատակը՝ Հայերը բնաջնջելն է»: Կը ճանչնա՞ր Թուրքը, թրքերէն գրել կարդալ գիտէ՞ր — հաւանաբար ոչ: Իր կասկածը փաստօրէն քաղաքական բնազդի արդիւնք էր, իր գերազանցապէս քաղաքական մտքին համար):

Թուրքիոյ Հայերը Եւրոպայի ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրեցին Ղրիմի պատերազմէն ետք երբ յայտնի եղան իրենց վարչական կարողութիւնները: Վայրը՝ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնն էր որ տակաւ հայկական վարչութեան մը վերածուեցաւ: Արփիարեան կը վկայէ թէ ֆրանսական La Revue des Deux Mondes ամսաթերթին համաձայն որ կը գրէ թէ «Թուրքիոյ էն կանոնաւոր նախարարութիւնը Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնն է, որովհետեւ ամբողջովին Հայոց ձեռքն է»:

Եւ ասոր պատասխանատուն Արտաքին Գործոց Նախարարութեան կազմակերպիչը՝ ընդհանուր քարտուղար Սարգիս էֆէնտի Համամճեանն էր, շուրջը խմբած խելացի հայ երիտասարդներով: Հայեր ուրիշ բարձունքներու վրայ ալ կը գտնենք — Փարիզի Օսմանեան դեսպանատան Ա. քարտուղար Արթին Փաշա Տատեան, խորհրդական՝ Միսաք էֆէնտի որ նաեւ Հոլանտայի Օսմանեան դեսպանն էր, Պեռլինի Օսմանեան դեսպանատան գործակատարը՝ Տավուտ Փաշա, խորհրդական՝ Պաղտատլեան էֆէնտի, Սէն Պետերսբուրգի Օսմանեան դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Ազարեան էֆէնտի, Վիէննային ու Հռոմինը՝ Գալֆաեան էֆէնտի, Պելկրատինը՝ Մարգարեան էֆէնտի, Հռոմի Օսմանեան դեսպան Սարգիս էֆէնտի Համամճեան, Օսմանեան կառավարութեան Արտաքին Գործոց Նախարարութեան խորհրդական՝ Արթին Փաշա, նոյն նախարարութեան օրէնսգէտ՝ Նորատունկեան, Ելեւմտական նախարար՝ Յակոբ Փաշա Գազազեան, Առեւտրական նախարար՝ Զամիչ Յովհաննէս էֆէնտի, հանքերու, անտառներու վերատեսուչ՝ Պետրոս Գույումճեան, Հանրային շինութեանց նախարար՝ Գրիգոր Աղաթոն, Լիբանանի կառավարիչ՝ Տավուտ Փաշա, Եգիպտոսի կառավարութեան մէջ՝ Նուպար, Թադէոս, Տիգրան, Եաղուպ, Արթին, Պօղոս փաշաներ, Կրթական նախարարութեան ընդհանուր քննիչ՝ Կոմիտաս Ոսկան, Նշան Սէֆէրեան՝ Պալատի Բ. թարգման, ատաք մամլոյ դիւանի տնօրէն եւ Արտաքին Գործոց Նախարար ընդհանուր քարտուղար, Բարձր. Դրան հպատակութեան դիւանի տնօրէն՝ Օհան Պաղտատլեան, կրթական քննիչ՝ Ստեփան Փաշա Ասլանեան, Դատական նախարար՝ Վահան Փաշա, Սուլթան Ապտիւլ Համիտի անձնական դանձին գլուխը՝ Յակոբ եւ Փորթուգալեան փաշաներ եւ Սագըզ էֆէնտի, Առեւտրական Ա. սենեակի նախագահ՝ Շահպազ Կարապետ էֆէնտի եւայլն, եւայլն: Այս ցանկը վերջ չունի, մանաւանդ եթէ նկատի առնենք Մեսրոպ Գրիգորեանի Armenians in the Service of the Ottoman Empire, 1860 -- 1908, Լոնտոն, 1978 շատ կարեւոր գիրքը որ կուտայ անունները հարիւրաւոր Հայերու որոնք պետութեան եւ կայսրութեան մէջ Օսմանեան Պետութեան մէջ բարձր պաշտօնի հասած էին: Իր նախաբանին մէջ, Պր. Գրիգորեան կ'ըսէ նաեւ թէ «Թրքական աղբիւրներու մէջ Հայերու խաղցած դերը Օսմանեան կառավարութեան մէջ դիտումնաւոր կերպով անտեսուած է»:

Ուշագրաւ է նաեւ այն վառ հետաքրքրութիւնը, որ Հայերը ցոյց տուած են Թուրք լեզուին ու գրականութեան հանդէպ, ըլլայ լեզուի դաս տալով, ըլլայ թրքերէնէ հայերէն թարգմանելու կամ Թուրք գրողներու մասին ուսումնասիրութիւններ կատարելով: Տանք միայն ամէնէն հանրածանօթները — Յովհաննէս Գազանճեան, Գրիգոր Մանուկեան, Ստեփան Թագաքեան, Մինաս Աբիկեան, Ստեփան Կուրտիկեան, Պետրոս Կարապետեան, Մ. Պօյաճեան, Տիրան Քէլէկեան, Մարգար Գաբրիէլեան, Ն. Թորոսեան, Գ. Սիմքէշեան: 1898-ի «Լոյս» հանդէսի մէջ (թիւ 17), Ն. Թորոսեան ու Պետրոս Կարապետեան նոյնիսկ բանավէճի կը բռնուին Թուրք գրականութեան մասին, յատկապէս այդ օրերուն Թուրք մտաւորականները զբաղեցնող նոր եւ հին օսմաներէնի հարցին առթիւ: 1900-ի ատենները հայ մամուլը կը սկսի գրաղիլ մօտ 50 տարի առաջ ծնունդ առած Երիտասարդ Օսմանցիներ շարժումով ու կը թարգմանուին բազմաթիւ հեղինակներ — Ահմէտ Հիքմէթ եւ Սամի Պէյ Շամսէտտին ինչպէս եւ Մէհմէտ Ճէլալ, Նիկիար Հանըմ, Նեռիմ Պէյ, Մէհմէտ Էմին Պէյ, Ֆաթմա Ալիյէ Հանըմ, Ֆաթմա Նիկիար Հանըմ, եւայլն: Քանի մը պատճառներ կուգան մեր մտքին բացատրելու Հայերու հետաքրքրութիւնը Թուրք գրականութեամբ — մտաւորական անկեղծ հետաքրքրութիւն օտար լեզուով ու գրականութեամբ, թաքուն նպատակ մը կամրջելու ահաւոր վիհը Հայոց ու Թուրքերուն միջեւ որպէսզի երկու ժողովուրդները զիրար չըզգլտեն անխուսափելի հակամարտութեան մը պարագային եւայլն:

Եթէ այսքան հեռուները թափառեցանք մեր բուն նիւթէն որ Բաքս Թուղլաճիի պատկառելի հատորն է «Պալեան Գերդաստանի Դերը Օսմանեան Ճարտարապետութեան Մէջ»՝ պատճառը այն էր որ կ'ուզէինք ուրուագծել իրողութիւն մը թէ հայ եւ Թուրք մշակոյթները անյարիր չեն իրարու հանդէպ: Փաստօրէն Թուրքերուն համար մենք որեւէ տաղնապ կամ խնդիր չենք ներկայացներ զուտ մշակութային իմաստով, այսինքն միայն քաղաքական կալուածին մէջ կը զբաղին մեզմով: Ոչ իսկ բարոյական իմաստով մեզմով չեն զբաղիր որովհետեւ, հակառակ որ բոլորն ալ չունին պէս գիտեն թէ ժողովուրդ մը ամբողջ սպանդի տարած են՝ Ցեղասպանութեան խարանը չեն զգար իրենց մորթին վրայ, խիղճերնին չի տանջեր զիրենք, բարոյական պզտյաբանքը թմրած է (ոչ Քիւրտերը, ոչ կիր...րացիք, ոչ ալ մանաւանդ Հայերը փ... րանք մը հող պիտի տանան իրենց... ատոր բոլորն ալ համոզուած են... Մայքըլ Արլէն կ... մտսերը կը սխալէր ... Passage to Ararat գրքին մէջ երբ ... գրէր թէ Turks and Armenians hate each other unto death: Թուրքերը մեզի ... տելու ի՞նչ պատճառ ունին, ի՞նչ չարիք ... տեսեր են մեր ձեռքէն (ըստ երեւոյթին Մայքըլ Արլէն լաւ ծանօթ չէ իր ժողովուրդի պատմութեան) որ մեզ պիտի ... տեն մինչեւ մահ...:

Սակայն մենք Հայերս է որ Թուրքին տաղնապը կ'ապրինք դարերէ ի վեր, մեր սիրտն է որ այրած է, այն ատենէն որ մինչեւ Շահնուր եւ Օշական՝ մէկ հատ Թուրք իսկ չէ կրցած մեր արուեստին ու գրականութեան մէջ մտնել իբրեւ մարդկային բնական էակ: Եւ հակառակ ատոր՝ մենք Թուրքին չենք վլացած մեր տաղանդն ու գործակցութիւնը, բան մը որուն հոյակապ փաստն իսկ է Բաքս Թուղլաճիին հատորը:

Սիտնի
Յունիս 20, 1993

ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հայաշատ մեծամասնութիւններով նստած էր Ինձակեան լեռը խաղաղ եւ սքանչելի: Մշոյ դաշտէն բլուրները բարձրացողին աչքին կ'երեւար իբրեւ երկնային բարիք եւ չնաշխարհիկ ստեղծագործութիւն: Ինչպէս միայն զայն տեսնողը կրնայ վկայել թէ այդ լեռը օժտուած էր բնութեան բարիքներով: Իսկ վարը, արեւելեան կողմը փռուած էր Մշոյ Դաշտը հայկական չէն գիւղերով եւ կանաչազարդ արտերով որոնց մէջ աշխատասէր հայ գիւղացին ամուր փարած հայրենի հողին կը վարէր ու կը ցանէր, դեղձկական անուշ երգը չըթունքին: 1915, Յուլիս ամսուն սովորականին պէս ամէն հայ կը պատրաստուէր ուխտի երթալու եւ իր հաւատքի տուրքը մատուցանելու հրաշագործ Ս. Կարապետին: Աւա՛ղ այդ տարուան մեր բաղձանքը չիրականացաւ: Թրքական կառավարութիւնը որոշած էր Տարօնցիները տեղին վրայ կոտորել: Մշոյ Դաշտի հայ գիւղերու տղամարդիկ Ս. Կարապետ առաջնորդելով գնդակահարեցին, իսկ կիներ եւ մանուկներ եկեղեցիները լեցնելով այրեցին: Հայաջինջ Եղեռնը իր ամբողջ ողբերգութեամբ ներկայացնելու համար անհրաժեշտ է լայն սիրտ եւ հատու գրիչ:

Սիրելի հայրենակիցներ, ահաւասիկ 78 տարի է որ զրկուած մեր պապենական հողէն, խորշակահար ինկած ենք օտար երկիրներ, կը մաշինք հայրենիքի կարօտէն: Ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ մեր ցաւերը կը նորոգուին: Եկէ՛ք ուրեմն, բոլորս միատեղ պահ մը մտքի թռիչքով սլանանք դէպի մեր աւերակ աշխարհը. մտն զանք Մշոյ լայնատարած դաշտը, փնտռենք գտնենք մեր նահատակներուն աճիւնները, բարձրանանք Ինձակեան բարձունքը, մտնենք Ս. Կարապետ տաճարը, ծունկի գանք, պողոտանց մը խունկ վառենք ու քանի մը կաթիլ արցունք թափենք որպէսզի դէթ մեր կարօտակէզ սրտերը զովանան: Ողջո՛յն, բիւր ողջոյն անմահ Տարօն, արդեօք բախտը պիտի ժպտի՞ որ Հայաստան բնակող մեր Տարօնցիները վերադառնան Տարօն: Մինչ այդ, Հայաստանի կոյսերը իրենց սափորները լեցնեն Սեւանայ Լիճէն ու Մասեաց սարէն ալ պիտի քաղեն ծաղիկներ, պիտի զան անյայտ գերեզմանները զարդարելու: Մինչ այդ, յարգա՛նք ձեր յիշատակին:

ՅԱԲԷԹ Յ. ՍՈՐՏԱՐՑԻ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

«ԵՒ ԱՅԼԱԿԵՐՊԵՑԱՒ ԱՌԱՋԻ ՆՈՑԱ»
«ՄԱՏԹ. ԺԷ. / 2 /»

Վարդավառի տօնն է զոր կը կատարէ այսօր դարձեալ մեր եկեղեցին, յիշատակը Յիսուս Քրիստոսի այլակերպութեան Թաւիորի բարձունքին վրայ:

Մութը կոխած էր, օդը տաք ու խոնաւ: Աշակերտները յոգնած պառկած, ընկողմանեցան գետնին վրայ, սկսան մրափել ու քնանալ, իսկ Ինքը կ'աղօթէր: Ու մինչ կ'աղօթէր, ահա յանկարծ այլակերպեցաւ, դէմքը պայծառեցաւ արեւու պէս, զգեստները սպիտակացան լոյսի պէս, եւ ահա երեւցան հոն Մովսէսը եւ Եղիան, խորայէլեան երկու հին մեծագոյն դէմքերը, որոնք կը խօսէին անոր հետ: Այս փառաւոր տեսարանին առջեւ, աշակերտները արթնցան. «Տէր, ըսաւ Պետրոս, աղէկ է որ հոս կենանք, եթէ կը հաճիս, երեք տաղաւարներ շինենք, մէկը Քեզի, մէկը Մովսէսին եւ միւսը Եղիային համար»: Ու մինչդեռ կը խօսէր, ահա լուսաւոր ամպ մը հովանի եղաւ անոնց վրայ, եւ այն ամպէն ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր. «Դա՛ է որդի իմ սիրելի, դմա լուարուք»: Աշակերտները շատ վախցան եւ երեսի վրայ ինկան գետին, բայց Յիսուս մօտեցաւ անոնց եւ ըսաւ «Ելէք, ելէք ու մի վախնաք»: Ե... նոնք աչքերնին բացին եւ ալ մէկը չ... սան, բայց միայն Յիսուսը:

Ուշադիր եւ խնամքոտ հոգեւոր ... կութեամբ մը բարի կամեցողութեան մը, ամէն մարդու մէջ կրնայ կատարել բարեշրջութիւն մը, որ պայծառակերպութեան մը դրոշմը ներկայացնէ խակապէս: Կ'ուզէ՞ք դուք հոգեւոր նորոգութեան մը փառազարդուիլ, հետեւեցէ՛ք Քրիստոսի աղօթքի եւ ինքնամփոփումի բարձունքներուն վրայ:

Առաքեալները՝ այն առաջին ձկնորսները, երբ ելան հետեւելու Քրիստոսի, ի՞նչ գիտէին անոնք, որչափ հաւատք ունէին, ինչ էր իրենց բարոյական ու հոգեւոր զարգացման աստիճանը: Ի՞նչ փոխ ... սակայն, զացին անոնք Քրիստոսին ... այնպէս, ինչպէս որ էին, իրենց կարողութիւններովը եւ տարակոյսներովը, իրենց տկար ու չփոթ հաւատքովը, եւ Անոր շունչին տակ դարձան ու եղան մարդկութեան մեծագոյն առաջնորդները:

Ուրեմն սիրելի ընթերցող հետեւինք մենք ալ Անոր մեր նկարագրի բոլոր թերութիւններովը, մեր կեանքի բոլոր մթութիւններովը եւ մեր մտքի բոլոր ամպերովը:

Հո՛ս, այս սրբարանին մէջ, ուր Անոր ձայնը կ'արձագանգէ միշտ մեր ականջին: Անիկա կարող է մեզ ալ կերպարանափոխ ընելու, մեր ճամբան լուսաւորելու եւ առաջնորդելու զմեզ բարի եւ առաքինի գործունէութեամբ լուսաշող պայծառանալու մեր կեանքի հորիզոնին վրայ:

ՎՐԹԱՆԷՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Լիոն -- Շարվիէօ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ

■

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան 67-րդ ուսումնական տարեշրջանը իր պաշտօնական աւարտին հասաւ Յունիս 5-ին:

Անմահ բարերարներու դամբանին առջեւ կը պատկերուէր Մելգոնեանի կեանքին գեղեցիկ եւ միաժամանակ յուզիչ պահերէն մին: Այդ օր աննախընթաց զգացումներով կը տրոփէին սրտերը Մելգոնեանցի շրջանաւարտներուն, որոնց ջահերու փոխանցումէն եւ ծաղկեպսակներու զետեղումէն ետք կատարուեցաւ պաշտամունք Մելգոնեան բարերարներու մշտավառ յիշատակին:

Հանդիսութեան բացումը կատարուեցաւ Հաստատութեան Աւագ Ուսուցիչ Պր. Անդրանիկ Տագէսեանի առաջնորդութեամբ 63-րդ հունձքի բեմ մուտքով, որմէ ետք Հաստատութեան փողերախումբը, խմբավարութեամբ Պր. Մովսէսեանի նուագեց Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան քայլերգները: Հաստատութեան աւագ ուսուցիչ Պր. Ա. Տագէսեանը ներկայացուց տարեկան տեղեկագիրը անդրադառնալով կրթադաստիարակչական եւ ուսումնական վիճակին, արտադպրոցական քննութիւններուն, արտադասարանային ձեռնարկներուն, արի - արենուշական շարժումին եւ գործունէութեանց, «ԱՅԳ»ի հրատարակութեան, մարզական կեանքին ու մարզահանդէսին, ալալաղայ ծրագիրներուն, որոնց կարգին նշեց թէ յառաջիկայ կըրթաշրջանին պիտի աւելնան պատմութեան եւ արուեստի դասընթացքները՝ 10-ի բարձրացնելով Ճի - Սի - Ի-ի Յառաջացեալ Մակարդակի քննութեանց թիւը: Շնորհակալութիւններու բաժին մը վերապահուած էր բոլոր անոնց, որոնք իրենց աջակցութեամբ նպաստեցին Հաստատութեան այս կրթաշրջանի առաջընթացին: Պր. Տագէսեան ըսաւ. - «Հաստատութեան ձգտումն ու ճիգն է փոխանցել բոլորը, որով աշակերտը շահած կ՚ըլլայ կեանքը ուսանելու պատմեական մեծագոյն պայքարը, որովհետեւ համոզումի մեր հաւատքը այն է, որ հայ ժողովուրդի մեծագոյն կեանդանի, աճող դրամագլուխը մեր նորահաս սերունդն է: Որեւէ հայ պարման - պարմանուհի մեզի համար անտաշ գոհար մըն է, որ պէտք է տաշուի ու յղկուի, որովհետեւ ազգային շահ է մէկ քար աւելի տաշելն ու յղկելը հայաշունչ մթնոլորտի մէջ»:

Հանդիսութիւնը կը վայելէր հովանաւորութիւնը Հաստատութեան յարգարժան հոգաբարձութեան, որուն ատենապետ Պր. Արամ Գալայճեան հրաւիրուեցաւ բեմ, յանձնելու շրջանաւարտներուն վըկայականները, ինչպէս նաեւ տարեկան մրցանակները:

Աւարտական դասարանէն սանուհի Մարալ Մեսրոպեան (Սուրիա) կարդաց ուղերձը, ուր դպրոցական յիշատակներու շղթան կուգար կը հանէր ներկայ օրուան հպարտառիթ երախտանութեան եւ հրաժեշտի առթած տխուր ապրումներուն: Ան իր ընկեր - ընկերուհիներուն անունով ըսաւ. - «Այսօրուընէ սկսեալ մենք զինուորագրեալներն ենք հայ ազգին ու Հայրենիքին: Կը զգանք թէ մեր ուսերուն վրայ ծանր պարտականութիւն մը դրուած է եւ անոր կատարման համար ոչ մէկ ջանք պէտք է խնայենք, որովհետեւ այս ձեւով ալ իրագործած պէտք է ըլլանք մեր անմահ բարերարներուն կտակը»:

Սան Սարօ Սերոբեան (Լիբանան) գալիք տարուան աւարտական դասարանին անունով բարի երթ մաղթեց շրջանաւարտ մեծ քոյրերուն ու եղբայրներուն. վերյիշելով միասին անցուցած ուրախ եւ երբեմն տխուր օրերը ըսաւ. - «Հիմա ետ ի մտի կուգան մեր անցեալի միասնական օրերը, երբ նստած կը սերտէինք, կը խորհրդակցէինք, կը վիճաբանէինք հայկական հարցին շուրջ, Արցախի լուրերը առնելով կ՚ուրախանայինք երբեմն անոր տարածքը մեծցնելով ու վերջնականապէս ընդարձակուած մեր մայր հողը երեւակայելով»:

Ապա հունչ Բանքը արտասանեց Հաստատութեան վաստակաւոր ուսուցիչ Պր. Սեպուհ Աբգարեան որ խօսքը ուղղելով շրջանաւարտներուն ըսաւ. - «Հայ ժողովուրդին արեան գոհաբերումը գերակայ կը մնայ մարդկութեան ազատագրութեան պատմութեան էջերուն մէջ: Ինչպէս միշտ, այսօր եւս, որեւէ ատենէ աւելի չիկացած հրամայական կը մնայ, մեր Սուրբ Հայրենիքի գոյութիւնը:

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը - հայրենասէրի կտակ մը իրապէս, մեր պաշտելի եւ անմահ բարերարներուն, երկարաձգումն է դէպի օտարութեան, մեր սրբազան Հայրենիքին, որուն 63-րդ ընթացաւարտները, Դուք, այս իրիկուն կը թեւակոխէք երիտասարդութեան սեմը:

Հարուստ էք - վսեմ գաղափարներով, անսխչաչար ոգիով, մարդկային զգացումներով, ընկերային ըմբռնումներով, ազգային արժէքներու գիտակցութեամբ: Ուխտեցէք որ այս հարստութեամբ զինաւառուած զօրակոչի կ՚ենթարկէք ձեր հայրենասիրութիւնը: Բրիչով ակօսեցէք հայրենի հողը, գրիչով փառաւորեցէք հայրենի հանճարը, երգով, վրձինով, քարով - մարմարով պանծացուցէք հայրենի փառքը, կանգնեցէք փլատակները, չէնցուցէք ամայութիւնները, կերտեցէք հայրենիքը...:

Ձեզի հետ տարէք հայրենաշէն ու հայաշէն այս ոգին. անով ապրեցէք ու կենսաւորեցէք զայն: Եթէ այս օրը պիտի կարենայ ձեզի փոխանցել այս ոգին եւ դուք պիտի մնաք այդ ուղիին ճամբորդները, յայնժամ Երթաք Բարեաւ ... Հայրենիքը ձեզմով եւ դուք Հայրենիքով ապրեցէք հպարտ, աճեցէք ուրախ եւ ձեր արարող գործերով երջանիկ:

Հայրենանուէր այս առաքինութեամբ զօրացեալ՝ Երթայք Բարեաւ...»:

Հանդիսութեան գեղարուեստական բաժինը ճոխացուց Հաստատութեան երգչախումբը (խմբ. Պր. Ս. Աբգարեան) որ գեղեցկօրէն մեկնաբանեց «Գողթնի Բնարք», «Շուշօ», «Սարի Սիրուն Եար», «Նարօ Ջան» խմբերգները: Հանդիսութիւնը փակուեցաւ աւանդութիւն դարձած՝ «Երեւան Էրեբունի» խմբերգով եւ 63-րդ հունձքը գնաց միանալու աշխարհասփիւռ Մելգոնեանցիներուն, որոնք անպայման պիտի ունենան իրենց դրական ներդրումը մեր ժողովուրդի ազգային եւ հասարակական կեանքին մէջ,

Բարի Երթ...:

ՎԻՈԼԷԹ ԹԱՇՃԵԱՆ

ԴԺԳՈՀՆԵՐՆ ՈՒ ՋԱՆՈՒՔ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՂՆԵՐԸ

Ուկրանիոյ ածուխի հանքերու ծանօթ շրջանին Դոնբասի մէջ ժողովուրդը փողոց իջած է. գայրոյթի, վիրաւորուած արժանապատուութեան զգացումներ աւմենաբուռն արտայայտութիւններու վերածուելով կ՚արձագանգեն Հոկտեմբերեան հրապարակէն, սպառնալով տարածուիլ ամբողջ երկրին մէջ:

Կիեւէն լրագրող մը գրելով այս մասին, կ՚ըսէ թէ ոչ մէկ դժուարութիւն ունի հասկնալու - այն մարդիկը որոնք գործի գլեստաւորումով, սեւցած դէմքերով ու թերթերու փաթթուած երկաթեայ ձողերով իջած են հրապարակ. անոնց աշխատանքին արժէքը ծանօթ է իրեն: Գիտէ թէ որքան արիւն ու քրտինք կ՚արժէ ածուխին ամէն մէկ թոնը. համաձայն է որ ածխագործները բաւարար վճարում չեն ստանար. կեանքը երբեք դիւրին եղած չէ անոնց համար: Այսօր յատկապէս ծանրացած են պայմանները. գիներու վերջին հսկայական յաւելումները բողոքի առաջին արտայայտութիւնները լսելի դարձուցած են հանքերէն:

Անոնց արդար պահանջքը եւ ցոյցերը արդելք չեն սակայն որ ուկրանացի լրագրողը չմտածէ նախընթացներու յանգած արդիւնքին մասին: Ուկրանիա հանքագործներու այլ գործադուլներ ալ ունեցած է. կազմուած են կոմիտէներ, նեցուկ խմբակներ, պատուիրակութիւններ ... ու վերջաւորութեան այնպէս եղած է որ գործադուլի շարժումին պարագլուխներէն շատեր դրաւեն աթոռները անոնց որոնք իրենց քննադատութեան թիրախներն էին: Անոնցմէ ոմանք կ՚եւեն, Գերագոյն Խորհուրդի որպէս անդամ. ուրիշներ սենտիքաներու կամ տեղական իշխանութեան մարմիններուն մէջ դիրքերու տիրացած են:

Այս կարգի «մարտիկներ» այսօր կրկին բեմին վրայ են, հրահրելու համար կիրքերը. «անկցի՛ նախագահը» կոչերը եւ վարչապետին հրաժարականին համար ներկայացուած պահանջքը երաշխիքը կուտա՞յ աւելի լաւը ունենալուն: Բարեշրջումներու ուղին ընտրած երկիր մը անհրաժեշտ է որ համբերատար ըլլայ դժուարութիւններու դիմաց, ինչ որ Ուկրանիոյ պարագան է. բայց որպէսզի կատարուած ընտրութիւնը հասնի նպատակին, անհրաժեշտ է որ չխանգարուի ազգային միասնականութիւնը. մինչեւ «գործադո՜ւլ, մինչեւ յաղթանակ» կանչերը այլ ճամբայ ցոյց կուտան. ո՞ր մէկ յաղթանակին մասին է խօսքը:

Դոնբասի հանքագործները շարժման մղողները անոնք են որոնք 1991-ին կորսնցուցին կուսակցական իրենց դիրքերը ու ներկայիս շահագործելով ընկերային դժգոհութիւններ, կը փորձեն ձեռք ձգել իրենց կորսնցուցածը: Գործադուլները պիտի ծառայեն շատ շատ տկարացնելու պետութիւնը եւ տնտեսական տագնապը: Միակ շահողները պիտի ըլլան անոնք որ քանուորներու սկամայ միջնորդութեամբ իշխանութեան պիտի տիրանան: Ամէն խռովութիւն արիւնահեղութեան պատճառ կրնայ ըլլալ ու պարզ մարդիկ իշխանութեան պայքարի զոհեր կրնան դառնալ:

Աւելի չտալու համար նման շահագործումներու եւ տագնապալի կացութիւններու, պէտք է ոչ միայն Դոնբասի հանքագործները, այլեւ դժգոհներու ամբողջ զանգուածներ գիտնան գործիք չդառնալ խարդաւանկ գործիչներու որոնց միակ նպատակը իշխանութեան աթոռներն են եւ ոչ միայն Ուկրանիոյ մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

Հայաստանեան Թղթ

- Մրսա՛յ, մրսա՛յ, օգնէ՛ք, - բղաւում էր խոր փոսի մէջ ընկած մի մարդ:

- Իյա՛, տեսնելով նրան զարմացաւ Սիմոնը, - ո՞վ կ՚ըսէր հողը վրայէդ ետ տայիր օր, հիմի էլ կը մրսիս:

❦

Հարսանիքում դհոլչին երգի բառերը մոռացել էր եւ անընդհատ կրկնում էր՝ «Ծիրանի ծառ... ծիրանի ծառ...»:

- Ծօ, էտ ի՞նչ կ՚ենես, - զայրացաւ Սիմոնը,- անտառ դարձրիր:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ՋԱՊԷԼ ԽՄԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

«Եթէ խօսի, կ՚ըսես հիմա կը մարի»... Իրիկուն մը Ֆայիզէ, գլուխը ճերմակ բարձին վրայ, ինծ խօսեցաւ անծանօթ երիտասարդին վրայ եւ խնդրեց որ միակ կատարեմ նաւակով պտոյտը եւ այդպիսով մեր հաղորդակցութիւնը վերահաստատենք,

Ու մինակս նստած կարմիր թաւիշէ նստարանին վրայ, տխրութեամբ կատարեցի Ֆայիզէի պատուէրը, բայց միւս նաւակը չկար այլեւս: Անծանօթ երիտասարդը, որ յուզեր էր մեր սիրտը, անդարձ անհետացեր էր մեր հորիզոնէն: Ի զուր իմ նաւակս կ՚երթեւեկէր Մալթէփէի առաջ ... Յանկարծ ծանր տըխրութիւն մը տիրապետեց ինծ. ես ալ այդպէս երթայի եւ անհետանայի անդարձ եւ նաւակս այլեւս չժամանէր ոչ մէկ ափունք ... Ու իմ ցաւս օրօրելու համար գիշերները մտքովս կ՚երգէի ... Երգ չէր այդ, այլ տեսակ մը ռիթմ, որ մտածումս կը տանէր իր համաչափ ճօճումին մէջ: Երկու տարի յետոյ, վերյիշելով այդ պահը, գրեցի «Նաւակը» արձակ բանաստեղծութիւնը: Ան հրատարակուեցաւ եւ վերհրատարակուեցաւ քանի մը անգամներ, նոյնիսկ թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի եւ հրատարակուեցաւ Ռընէ Կիլի խմբագրութեամբ լոյս տեսնող պարբերականի մը մէջ եւ ոչ ոք չգիտցաւ՝ որ այդ բանաստեղծութիւնը ինծ ներշնչողը Շահպետին անունով հիւանդ երիտասարդ մըն էր որ մեռեր էր յանկարծ արիւն փսխելով, նաւակով պտոյտի միջոցին եւ թերեւս փնտռելով այն երկու քօղարկըւած աղջիկները, որոնց հետ, հրաշալի վերջալոյսի մը մէկ պահուն, տժգոյն ժըպիտ մը փոխանակեր էր:

❦

ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԸ

Անչափ եռանդով անձնատուր եղեր էի ընթերցանութեան: Առաջին անգամ որ ֆրանսերէն գիրք մը կարդացի, մինչեւ վերջը դրեթէ ամբողջովին հասկնալով, նոր հորիզոններ բացուեցան իմ առաջ:

Դպրոցը աւարտելէ յետոյ կտրուեր էի այն մարդոցմէ, որոնք մեզ հրահրուած վիճակի մէջ կը պահէին: Մտեր էի ինքնամփոփումի շրջանի մը մէջ: Ինքզինքս կը զգայի յոգնած, ինչպէս եթէ հիւանդութենէ մը դուրս ելած ըլլայի: Միւս կողմանէ կառավարութիւնը կարծես մեղմացուցեր էր իր խստութիւնները: Ընդհանուր ներումի հետեւանքով շատ մը բանտարկեալներ տուն վերադարձեր էին. նոր ձերբակալութիւններ չկային եւ ազգայնական բռոբագանտը որոշ չափով թուլցեր էր. ան անշուշտ ստացեր էր ուրիշ կերպարանք եւ ես հեռու կը գտնուէի առժամանակեայ կերպով անոր ազդեցութեան շրջանակէն:

Ժամերով կ՚առանձնանայի սենեակս եւ կը կարդայի: Ուրիշ հարցեր եւ խնդիրներ սկսան ինծ զբաղեցնել եւ առաջին հերթին իմ դպրոցական ընկերուհիներուս եւ դեռ ուրիշ ծանօթ բարեկամուհիներու դրութիւնը, որոնք հակամարտութեան մէջ էին ոչ միայն հասարակութեան կարծիքին հետ, այլեւ իրենց ընտանիքին, իրենց ծնողներուն եւ գլխաւորաբար իրենց հօր հետ:

Այդ նորահաս աղջիկները առանձին դուրս չէին կրնար ելլել, անոնցմէ ոմանք ստիպման տակ էին ամուսնանալու այնպիսի մարդոց հետ, որոնց նկատմամբ ատելութիւն եւ արհամարհանք ունէին: Ազատ չէին հագնելու ինչպէս կ՚ուզեն, վարուելու ինչպէս յարմար կը գտնեն, վերջապէս անոնք զրկուած էին ամենատարրական ազատութիւններէ եւ կը ըղձային որ ուշ կամ կանուխ պիտի մըտնէին ծնողական ցանկապատին մէջ, ուրկէ դուրս գալու եւ նոր կեանք մը ստեղծելու ցանկութիւնը ունեցեր էին:

Այդ օրերուն մեր կողքի տունը նոր վարձուորներ եկան: Այդ նոր ընտանիքը ալեւոր էր եւ իրենց տղան, Միհրան, որուն քոյրը նոր մեռեր էր, իմ ուշադրութիւնս գրաւեց, որովհետեւ մօրաքոյրերս ըսին որ տարօրինակ կերպով կը նմանի Զմպայենց Պետրոսին (Պետրոս Դուրեանին):

Շուտով եղանակը գտանք իրարու հետ բարեկամանալու: Գիրքեր փոխ կուտայինք իրարու եւ կը խօսէինք մեր ըրած ընթերցումներուն վրայ: Մեր տեսակցութիւնները տեղի կ՚ունենային պարտէզի կողմի պատշգամին վրայ, որ բաժնուած էր ցանկապատով մը: Միհրան ամէն բանէ վեր կը դասէր Դուրեանի բանաստեղծութիւնները եւ երբեմն կ՚արտասանէր յուզումով եւ զգացումով եւ ես մըտածելով Դուրեանին կը նայէի կամարաձեւ յօնքերուն, որոնք կը գտնուէին իր տժգոյն ճակատին վրայ:

Եւ իրիկուն մը, երբ վարանող շարժումներով ինծ վերադարձուց փոխ առըւած գիրքս, հասկցայ որ արտասովոր բան մը կայ եւ սիրային նամակ մը գտայ գիրքին մէջ:

(Շար. 54)

(Շար. Ա. էջէն)

Հայաստանի խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար»։

Հաշտութիւնը անպայման չի նշանակեր ընդունիլ Եւրոպայի Ապահովութեան Գործակցութեան Խորհուրդի (ՍԷ–ԷՍ–ՍԷ–Ը) այն յայտարարութիւնը, ըստ որու Լեռնային Ղարաբաղը ադրբեջանական հողամաս է։ Հայերը կը պնդեն գոնէ անկախ Ղարաբաղի մը վրայ։

Տեխիկեան եւ Քէպապճեան կը հերքեն Հայաստանի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու այն պնդումը, ըստ որու ըՍփիւռքն էր, որ ճնշում ի գործ դրած էր Կովկասի մէջ ղարաբաղեան ծանր պայքարի մը արծարծման համար։ Դաշնակցութիւն կուսակցութիւնը գլխաւոր արգելքը կը նկատուի Հայաստանի պաշտօնատարներուն դիմաց՝ Ղարաբաղի հարցը հաշտութեամբ լուծելու հարցին մէջ։ Տեխիկեան եւ Քէպապճեան անմիջապէս կը կրկնեն նոյնը. «Ինչ որ ղարաբաղցի Հայերուն կողմէ ընդունելի է, ընդունելի է մեր կողմէ ալ»։ Տեխիկեան կ'աւելցնէ, որ եթէ Թուրքիա քանի մը քայլ առնէ Հայաստանի նկատմամբ դէպի աւելի մեղմ քաղաքականութիւն մը, օրինակի համար եթէ յանձնէ այն ելեկտրականութիւնը, զոր 1992-ի վերջերը խոստացած էր, Հայաստանի վարիչներուն գործը կը դիւրանայ Թուրքիոյ մօտենալու համար։ Այսպիսի քայլ մը թերեւս Հայաստանը պիտի փրկէ Մոսկուայի կապուելէ։ Հայկական Սփիւռքը շատ լաւ գիտէ, թէ Հայաստան իր բարգաւաճման համար պարտաւոր է Թուրքիոյ հետ գործակցելու, այսօր եւ ապագային։

Սակայն Թուրք պաշտօնատարները Լեռնային Ղարաբաղի մէջ Ազերիներու դէմ արձանագրուած վերջին յարձակումներէն ազդուած են։ Այդ յարձակումները Անգարայի մօտ արթնցուցած են այն համոզումը, թէ Երեւան չի կրնար արգելք ըլլալ որ ծայրայեղ Հայերը կացնահարեն հաշտութեան գործընթացը։ Այս պատճառաւ Թուրք կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է հանրային կարծիքին առջեւ, քանի որ հանրային կարծիքը կ'ուզէ աւելի շատ աջակցիլ Ազերիներուն հետ, որոնք նոյն լեզուն, նոյն կրօնքը եւ նոյն մշակոյթը կը բաժնեն։

Կարգ մը դէպքեր ալ ժխտական ազդեցութիւններ կը գործեն հաշտութեան գործընթացին մէջ։ Օրինակի համար ԱՍԱԼԱ-ի ղեկավարներէն Մոնթէ Մելքոնեանը Ղարաբաղի մէջ որպէս հայ հրամանատար կռուած էր Ազերիներու դէմ։ Անկէ զատ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը Պատուոյ Անդամ նշանակած էր ՓՔՔ-ի Քիւրտ Նախագահ Ապտուլլահ Էօճալանը։ Այս դէպքերուն Թուրքիա հաշտ աչքով չի նայիր։

Քէպապճեանի համաձայն ծայրայեղ Հայերու հողային պահանջները եւ միւս պնդումները կը բացատրուին որպէս «հոգեբանական վէրք»։ Ան գիտել կու տայ, որ հայ սերունդները միշտ վախցած են Թուրքիոյ փան-թրքական ծաւալապաշտութենէն։ Քէպապճեան կ'աւելցնէ. «Հայերը երբեք իրենց հողերէն պիտի չհեռանան, որքան որ ալ յոռի վերաբերում տեսնեն այդ հողերուն վրայ։ Սեփական հողերէն հեռանալը յանցանք մըն է»։

Եթէ Լեռնային Ղարաբաղի հարցը գոհացուցիչ ձեւով մը լուծուի, կը թուի, թէ Ֆրանսայի Սփիւռքահայութիւնն ալ այլեւս կարեւոր նիւթ մը պիտի կորսնցնէ իր յիշողութիւններուն մէջէն եւ պիտի յարմարի այսօրուան միջազգային քաղաքականութեան ճշմարտութիւններուն։

ՀՈՒՍ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

ASSOCIATION ARMENIENNE
RECHERCHE
pour BAR-RESTAURANT
RESPONSABLE
Cuisine et salle
Expérience exigée — Couple envisageable
Envoyer C.V. + Photo
M.C.A.D. — 15, rue du 15 Avril 1915
69150 DECINES

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Տարօնի 120.000 նահատակներուն յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ցաբէթ Յարութիւնեան 1000 Ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՏԷՍԻՆ. — Տիկին Մարիամ Հարէլեան փոխան ծաղիկի 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման Տիրուհի Կէլկէլեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահուեցաւ նոր կազմուող մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ պարտական կաղ։ Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառանգած կազմուղներու ցանցէն ու շրջակայ կումի պարտադրած զրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնչեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին։

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագրի իրականացումին։

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դուրսի օժանդակութենէն կախեալ երկիր մը։

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14

կամ դրամատնային փոխանցումով՝
CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԱ ՍԻՈԹԱ. — Տիկին Հոփսիմէ Մնացականեան իր ամուսնոյն՝ Լեւոն Մնացականեանի, նախկին նախագահ Մարսէյլի ԻԻ – ԺԷ – Ա-ի մահուան քսանամեակին առթիւ 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղը կը տրամադրէ օթօքար մը դէպի Պելֆոնթէնի կայան, ներկայ գտնուելու այս աւանդական դաշտահանդէսին։

Օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, Յուլիս 18, առաւօտեան ժամը 7-ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցիին առջեւէն։

Գին՝ երթուդարձ 70 Ֆր.։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Եկեղեցին՝

78 – 60 – 47 – 18

եւ Շ. Խօքախալեան

78 – 23 – 75 – 13

ցերեկու Հայաստան։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un :

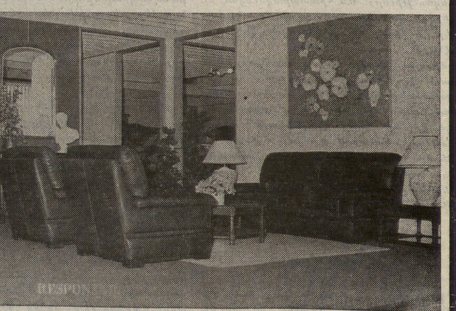
WEEK-END DE DETENTE ET DE CONCERTATION

30-31 Octobre et le 1er Novembre 1993
à BELLEFONTAINE (Jura)
ouvert à tous les membres ainsi qu'aux symathisants intéressés par ses actions.
Prix : 300 F. le week-end + voyage
Date limite d'inscription : Fin Septembre auprès de chaque section ou au CA-Paris.

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre
DîNER DANSANT
CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue,
section Hélen Puzant d'Alfortville

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի, Յուլիս 18, Վարդավառ է՝ Տօն Պայծառակերպութեան Քրիստոսի

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 8.45-ին. պատարագ ժամը 10.30-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆԱՐԵԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՇԱՔԱՐԵԱՆ

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, Բ. օր Վարդավառի, Յիշատակ Մեռելոց

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔԱՀԱՆԱՅ ԹԱՇՃԵԱՆ

Յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 – 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար։ Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին։

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 – 25 – 87 – 67
(3 – 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 – 29 – 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire : No 55835
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 20
MARDI
20 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. — Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.108

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 18.108

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 15 / 16)

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

«Լոյս» հրատարակչութիւնը որ մասնագիտացած է դասագիրքերու հրատարակութեան մէջ, մինչեւ վերամուտ միայն անուն գիրք պիտի կրնայ պատրաստել. այս թիւը կէսն է Լուսաւորութեան նախարարութեան պատուէրին: Մինչեւ հիմա աւարտած է միայն ինը դասագիրքի տպագրութիւն:

**

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ

Կառավարութեան որոշումով Յուլիս 16-էն աւելցած են ելեկտրականութեան, կազի, ջուրի, բնակարաններու ջեռուցումի, հեռաձայնի, թղթատարութեան, իսկ Օգոստոս 1-էն պիտի աւելնան հացի, ալիւրի գիները: Ամէնէն մեծ յաւելումը կ'ըլլայ ջուրին վրայ որուն գինը 300 տոկոսով աճած է: Յայտնի չէ թէ ի՛նչ համեմատութեամբ կ'ըլլայ հացի, ալիւրի գինի բարձրացումը:

**

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ Է

Դպրոցականներու ամառնային հանգիստը լաւագոյնս կազմակերպելու կառավարութեան եւ արհմիութիւններու ջանքերուն շնորհիւ առողջարարական ճամբարներու մէջ կը հանգստանան 24 հազար երախաներ. կրկնակի՝ քան անցեալ տարի: Առաջնութիւնը կը տրուի ծնողազուրկ, զոհ ազատամարտիկներու, բազմազաւակ ընտանիքներու, աղէտի գօտիի, սահմանամերձ շրջաններու եւ Արցախի երախաներուն,

**

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Մամուլի ասուլիսի մը Ներքին նախարարը յայտնած է թէ Երեւանի բնակչութեան քով տակաւին մօտ 10 հազար միաւոր տարբեր տեսակի զէնք կայ: Ան անդրադարձած է տարուան հինգ ամսուան ընթացքին իրաւապահ մարմիններու կատարած աշխատանքին, զէնքի գրաւման, թմրանիւթերու վաճառքի դէմ պայքարի, նախարարութեան թէքնիք միջոցներու, եւ արհեստավարժ պաշտօնէութեան մարզի դժուարութիւններու մասին: Ապա պատասխանած է հարցումներու:

**

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԻՒՐ՝ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Վարչապետ Հ. Բագրատեան Յուլիս 16-ին կէս օր անցուցած է զինուորներուն հետ, այցելելով զօրանոցները եւ ծանօթանալով զինուորներու մարտական պատրաստութեան, առօրեային եւայլն: Վարչապետը առաջնորդուած է Պաշտպանութեան նախարարի ժամանակաւոր պաշտօնակատար զօրավար Նորատ Տէր – Գրիգորեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԹՈՒԱՆ ՓԻՆԷ -102 տարեկան եւ միշտ արթուն ու ողջամիտ- դիպուկ դիտողութիւններով կը քննարկէ Պալատիւրի 100-օրեայ քաղաքականութիւնը (Ֆիկառօ, Յուլիս 17/18): Անդրադառնալով ընկերվարական կուսակցութեան, Փինէ կը հաւատայ որ «Ջուրին երեսը պիտի ելլէ», որովհետեւ աջը պիտի ընէ յաջողութենէ գինովցած մարդոց սխալները: Ընկերվարական կառավարութիւնները ամբողջովին ձախողեցան: Այն վնասը զոր Ֆ. Միթերան կը թողու իր ետին դժուար պիտի ըլլայ դարմանել: Միթերան պէտք է շատոնց հրաժարած ըլլար: Լաւ կը ճանչնամ, պատիւները շատ կը սիրէ եւ պաշտօնները, ոչ թէ զանոնք վարելու համար, այլ՝ քաղելու անոնց առաւելութիւնները: Շիրաքը չի տեսներ որպէս յետագայ նախագահ. – «Շատ համակրելի մարդ է որ մարդկային ջերմութիւն ունի, եռանդ եւ բարութիւն, բայց անհրաժեշտ հեղինակութիւնը չունի»: Հարց կը տրուի իրեն թէ ի՛նչ լուծում պիտի առաջարկէր գործազրկութեան դէմ ու Փինէ կը պատասխանէ. – «Ձեմ համարձակիր ըսել, բայց պէտք է պայքարիլ շատ գիտական աշխատանքին դէմ որ կը ջնջէ մարդուն աշխատանքը: Գիտական յառաջդիմութիւնը այնպէս ըրաւ որ ներկայիս մեքենաները մինակ կը դառնան»:

ՃԱՓՈՆ բնական երկրաշարժէ մը շաբաթ մը ետք, քաղաքական երկրաշարժի մը ենթարկուեցաւ Յուլիս 18-ի երեսփոխանական ընտրութիւններով: Արդարեւ, 40 տարի է երկիրը կառավարող կուսակցութիւնը՝ ազատական դեմոկրատ կորսնցուց իր մեծամասնութիւնը ի նպաստ երեք նորակազմ կուսակցութիւններու, որոնց կարգին՝ «Նոր Ճափոնի կուսակցութիւնը», որ ծնած էր իր հերձուածէն: Զախջախիչ պարտութիւն մը կրեց ընկերվարական կուսակցութիւնը որ 134 երեսփոխաններէ կ'իջնէ 70-ի: Մեծամասնութեան ազատական դեմոկրատ կուսակցութիւնը Խորհրդարանին 511 աթոռներուն միայն 223-ը կրցած է ապահովել: Յաղթականներն են. – Վերածնունդի կուսակութիւնը (Շիսէյթօ), հիմնուած 3 շաբաթ առաջ որ 55 երեսփոխան կ'արձանագրէ, Ճափոնի Նոր կուսակցութիւնը (Նիհոն Շինթօ) 35 ընտրեալ եւ Սաքիկակէ՝ 13: Ցատկանշական երեւոյթը ժողովուրդին անտարբերութիւնն է, քանի որ մասնակցութեան համեմատութիւնը 61,3% էր: Ներկայ վարչապետը պարտի հրաժարիլ եւ միայն համախմբումի կառավարութիւն մը կարելի կ'ըլլայ կազմել: Այս արդիւնքները, սակայն, նախատեսել կու տան, որ Ճափոն կրնայ տնտեսական նահանջ արձանագրել եւ կորսնցնել իր բարգաւաճումը:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ մէջ երեք նախկին նախարարներ ձերբակալուած են, ըստ Էլչիպէյի անմիջական շրջանակին: Անոնց կարգին՝ Ներքին եւ Ապահովութեան նախարարները: Ձերբակալութիւնները կատարուած են Յուլիս 16-ին, Խորհրդարանին կողմէ դէպքերուն վերաբերեալ քննութեան տեղեկագրին ընթերցման աւարտին: Այս իսկ պատճառով, նախկին նախագահ Կամպարով ինք ալ ձերբակալուելէ առաջ ըսած է թէ այդ Խորհրդարանը դատարանի վերածուած

ԱՐՑԱԽ

ԻՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ ՀՌՈՄ, ՅՈՒԼԻՍ 22-ԻՆ

ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՆՈՐ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ ՏՐՈՒԱԾ Է ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ

Մինսկի խմբակին նախագահը՝ Մարիօ Ռաֆայէլի պատասխաններ տուած է Արցախի իշխանութիւններուն դրած հարցերուն («Յառաջ», Յուլիս 17 / 18) եւ մինչեւ Երեքշաբթի, Յուլիս 20, ժամը 16, պայմանաժամ տուած, որպէսզի վերջնապէս ճշդեն իրենց դիրքը: Այս առընչութեամբ ալ, Յուլիս 19-ին, Ստեփանակերտ գացին վարչապետ Հրանտ Բագրատեան, Արտաքին առաջին փոխ – նախարար՝ Ժիրայր Լիպարիտեան եւ Խորհրդարանի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեան,

Ստեփանակերտի պատասխանէն կախում ունի, անկասկած, Յուլիս 22-ի «Ինն»երու նոր ժողովը որ կը գումարուի Հռոմ:

Այս հարցին կապակցութեամբ, յիշենք նաեւ որ Մարսէյլի Իւ – Տէ – Էֆ – Փէ – Էռ երեսփոխան՝ Ռոլան Պլում որ Հայաստան գացած էր երկու հայ բժիշկներու եւ մէկ ճարտարապետի հետ, վերադարձին յայտարարած է թէ կարելի չէ լուծում մը պարտադրել Ղարաբաղի համար, առանց Հայերու հաւանութեան: Ինք, վախ ունի որ Ղարաբաղը Պոսնիա դառնայ:

**

Լրատուական ռուսական աղբիւրներու համաձայն, Հայկական ուժերը Աղդամը ռմբակոծած են Շաբաթ օր եւ այդ ռմբակոծութիւններու հետեւանքով 16 մեռեալ կայ եւ 50 վիրաւոր:

**

«Արմէնփրէս», նախապէս կը հաղորդէր որ ատրպէջանական կազմաւորումները զանգուածային հրետակոծութեան ձեռնարկած էին Ղարաբաղի Մարտունի շրջանի Բերդաշէն գիւղը, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կայ եւ մէկ վիրաւոր:

**

Ֆրանսայի դեսպանուհին՝ Տիկին Ֆ. Տը Հարթինկ կը շարունակէ այցելել Հայաստանի սահմանամերձ շրջանները: Յուլիս 15-ին այցելած է Տաւուշի շրջանը, ռմբակոծ վնասուած Այգեպար եւ Ներքին Կարմիրաղբիւր գիւղերը: Հանդիպումներ ունեցած է տեղական իշխանութիւններու հետ: Տիկին տը Հարթինկ յայտնած է նաեւ որ Ֆրանսական Կարմիր Խաչը ծրագիրը ունի Հայաստանի տարբեր շրջանները հիւանդութեանց կանխարգելիչ բուժարաններ հիմնելու:

է: Աւելին ալ յայտարարած է թէ ձեռք անցուցած է ծրագրեր՝ պատրաստուած ընդդիմութեան կողմէ որոնք իր սպանութիւնը կը նախատեսեն: Ժողովրդական ճակատը բոլորովին հերքած է:

ԷՕԶԿԻՒՐ ԿԻՒՆՏԷՄ քրտամէտ օրաթերթին խմբագրապետը՝ Տաւուտ Քարատաղ ձերբակալուած է Պոլիս, Յուլիս 15-ին «անջատողական քարոզչութեան» մեղադրանքով: Պետութեան Ապահովութեան ատեանին դատախազին կողմէ հրաւիրուած էր հարցաքննուելու համար շուրջ 30 յօդուածներու մասին եւ հարցաքննութեան աւարտին ձերբակալուած է:

ԱՆԹԱԼԻԱ (հարաւային Թուրքիոյ ըզբօսաշրջիկական վայր) կրկին աւերեկչական արարքներու թիրախ եղաւ: Հրագունտեր նետուեցան (Յուլիս 17) երեք պանդոկներու վրայ եւ մէկ մեռեալ ու երկու վիրաւոր կար առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն: Հրագունտերը նետուած են մոթօներէ:

ՍՎԱԶԻ ոճրային հրդեհին (Յուլիս 3) կապակցութեամբ 91 կասկածելիներ ձերբակալուած են: Իսլամապաշտներու այս ոճրափորձին հետեւանքով 37 մեռեալ կար: Միջադէպեր ծագած էին երբ գրագէտ Ազիզ Նէսին խնդրոյ առարկայ ըրած էր Գուրանի վաւերականութիւնը եւ յայտարարած թէ չընդունիր Մոհամէտը որպէս մարգարէ:

ԼԷՕ ՖԷՌԷ, անիշխանական երգիչը, մեռած է Յուլիս 14-ին Սիէննայի իր բնակարանը, բայց լուրը հաղորդուած է միայն Յուլիս 17-ին երբ թաղումը կը կատարուէր իր ծննդավայրը՝ Մոնաքօ: Ժողովրդական բանաստեղծ մըն է որ կը մեռնի 77 տարեկանին:

ՇՎԱՐՆԱՁԷ Սուխումի գացած է ուր տեսնուած է Ելցինի յատուկ բանագնացին հետ որ «Նոր նախաձեռնութիւններ» պէտք է ներկայացնէր Աբխազիոյ կնճիռին լուծումին համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՈՂ

ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ՝ ՅԱՋՈՂ ԵԼՈՅԹ ՄԸ ԵՒՍ

Յուլիս 29-էն սկսեալ, Շէֆիլտի մէջ, Անգլիա, տեղի կ'ունենան լողի Եւրոպայի առաջնութեան մրցումները. կը յուսացուի որ, արագ վազքերու մէջ, Քրիսթոֆ Գալֆայեան, Ֆրանսայի խումբէն, պիտի յաջողի շահիլ, եթէ ոչ ախոյեանի տիտղոս մը, գոնէ մրցանակ մը:

Անցեալ շաբաթ, աշխարհի ներկայի եւ մօտիկ անցեալի լաւագոյն, անուանի լողորդները Փարիզ էին, ի պատիւ Եւրոպայի նախկին ախոյեան Սթէֆան Քարոնի՝ որ հրաժեշտ կու տար մարզական գործօն կեանքին: Տեղի ունեցան մրցումներ կարճ հեռաւորութիւններու վրայ:

Աւարտականին, Գալֆայեան դասուեցաւ երկրորդ 50 մէթր ազատ լողի մրցման մէջ՝ 23''21: Առաջին՝ Պոպով (Ռուս)՝ 22''73: Այս երկու մրցակիցները հաւանաբար վերստին դէմ պիտի հետապնդեն Շէֆիլտի մէջ:

**

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանի լաւագոյն խումբերը այլեւս առիթներ չունին շփուելու, ախոյենական գծով, Ռուսաստանի կամ սահմանակից հանրապետութիւններու ակումբներուն հետ: Կը զրկուին Հայաստանի առաջնութեան խաղերով՝ որոնք անշուշտ չեն կրնար ունենալ նախկին Խորհրդային Միութեան ախոյենութեան մակարդակը:

Ու Արարատ, ներկայիս, ան չէ երբ կը մրցէր, հաւասարէ հաւասար Պայըրնի

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ Է

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան հռչակումէն (1991, Սեպտեմբեր 2) ի վեր անոր Խորհրդարանին նախագահութիւնը յաջորդական աւելծումներ ապրեցաւ. առաջին նախագահը՝ Արթիւր Մկրտչեան որ 1992 Յունուար 8-ին ընտրուած էր, մահացաւ Ապրիլ 14-ին. անոր յաջորդ նշանակուեցաւ պաշտօնակատարի կոչումով Գէորգի Պետրոսեան, որ Սէ - ԷՍ - Սէ - Ը-ի հրադադարի համաձայնութիւնը չստորագրելով հրաժարեցաւ ու այսօր զինք կը փոխարինէ Կարէն Բաբուրեան: Ան Յունիս 20-ին Երեւան այցելած ու հանդիպումներ ունեցած է նախագահին, խորհրդարանի նախագահին, վարչապետին, փոխ նախագահին ու արտաքին նախարարին հետ: Այդ առիթով ան մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած է, Ղարաբաղի անկախութիւնը նկատելով ժողովուրդին կամքը որ արտայայտուած է հանրաքուէով. պէտք է այդ անկախ հանրապետութեան ժողովուրդին ապահովութիւնը երաշխաւորուի. իսկ այդ երաշխիքը կրնայ այսօր ներկայացնել Արցախի բանակը:

Կ. Բաբուրեան չեշտած է թէ յիշեալ փաստաթուղթին ստորագրուելէն ետք, աւելի մօտեցած են Արցախի եւ Հայաստանի ղեկավարներուն կեցուածքները եւ թէ երկու հանրապետութիւններու փոխյարաբերութիւնները ստացած են նոր որակ:

Այնքանը որպէս տեղեկատուութիւն կատարելէ ետք «Հայաստանի Հանրապետութիւն»ը Յունիս 26-ի թիւով ալ կուտայ հակիրճ հարցազրոյց մը Կ. Բաբուրեանի հետ: Ան կերպով մը շարունակելով նախորդ լսածները, կը յայտնէ թէ կարելի է պետականութիւն ստեղծելու առաջին փուլը յաջողութեամբ աւարտած նկատել, քանի որ Արցախ ունի Խորհրդարան, կառավարութիւն, իրաւապահ համակարգ, բանակ, դրօշակ, զինանշան, փառերգ: Արդէն պատրաստուած են Սահմանադրութեան քանի մը տարբերակներ որոնք յարմարագոյն պահուն քննարկութեան կը դրուին:

Կ. Բաբուրեան էական նուաճում կը նկատէ այն երեւոյթը որ հակառակ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը ոչ ոքի կողմէ ճանչցուած ըլլալուն, արտասահմանեան բազմաթիւ քաղաքագէտներ շփում կը հաստատեն անոր հետ: Առիկա ան կը բացատրէ անով որ հանրապետութիւնը քաղաքական առանձին միաւոր կը նկատուի, ունենալով պետական անհրաժեշտ կառոյցներ ու մարտունակ բանակ:

Դուրսի այս մխիթարական տուեալներուն քով, ներսը սակայն ունի ծանր հարցեր. պատերազմը պատճառ է քրէածին իրավիճակի մը որովհետեւ ապօրինի զէնք կրողներ կան: Վերջերս աւելցած է նաեւ թմրամոլութեան երեւոյթը: ԼՂՀ-ի իրաւապահ մարմինները Խորհրդարանի յանձնաժողովներուն օժանդակութեամբ կ՚իրականացնեն «Կանաչ» գործողութիւնը. շօշափելի առաջին արդիւնքներ կան. մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ գրաւուած է ու քննութիւնը յառաջ կը տարուի:

Հոս եւս Կ. Բաբուրեան կը կրկնէ թէ հանրապետութեան յետագայ քաղաքական կարգավիճակը ժողովուրդը իր քուէներով ճշդած է. ան կ՚ըլլայ անկախ ժողովրդավարական պետութիւն: Իսկ եթէ ապագային այլ կարծիք ունենայ անոր բնակչութիւնը, ինք պատրաստ է այդ գաղափարը պաշտպանելու: Իսկ այսօրուան համար էականը երկրին կառուցումն է ու խաղաղութեան իրականացումը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՌՈՄԱՆՈՎՆԵՐՈՒ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԱ՞Ծ

Ռուսաստանի վերջին գահակալներուն վախճանը պիտի թօթափէ՞ այլեւս առեղծուածին քօղը որ տարածուած է անոնց վրայ երեք քառորդ դարէ ի վեր: Ճի՞շդ է որ 1991-ին հնախօյզներու կողմէ Եկատերինբուրգի մէկ անտառէն գտնուած ոսկերոտին կը պատկանի Նիքոլա Բ. ցարին: Գտնուած ոսկերոտին ու նոյն դերդաստանի ներկայիս ապրող անդամներու վրայ կատարուած ծնաբանական քննութիւններ գրեթէ դրական կը պատասխանեն այս հարցումներուն: Քննութիւնները կը կատարուին ռուս եւ բրիտանացի գիտնականներէ բաղկացած խմբակի մը կողմէ, որուն պետը բսած է թէ 99% համեմատութեամբ խնդրոյ առարկայ ոսկերոտին կը պատկանի Նիքոլա Բ. ցարին, անոր կնոջ եւ երեք աղջիկներուն կմախքներուն:

1918 Յուլիս 16 - 17-ի գիշերը վերջին Ռոմանովը որ Եկատերինբուրգ կը պահուէր մինչ այդ, գնդակահարուեցաւ բոլշեւիկներու կողմէ: Այդ պահէն սկսաւ հիւսուիլ առեղծուածը անոր եւ ընտանիքին վախճանին մասին: Ան 1987-ին հրատարակուած հատորով մը աւելի թանձրացաւ երբ 1919-ին դատաւոր Սոկոլովի վարած դատաքննութեան թղթածրարը հրատարակուեցաւ Գերմանիոյ մէջ: Հոն հեռագիր մը տեղ գտած էր ուր կ՚ըսուէր «Նիքոլայի կինն ու աղջիկները ապահով վայր մը ղրկուած են»: Արդեօք բոլշեւիկները խնայա՞ծ էին ցարուհիին կեանքը, գոհացնելու համար Գերմանիան որ հայրենիքն էր ցարուհիին: Կամ արդեօք ուզած էին գաղտնի՞ պահել անոր սպանութիւնը: Ներկայի բժշկական քննութիւնները կը պատասխանեն թէ ցարուհին մինչեւ գերեզման հետեւած էր ամուսնին:

Ուրալեան լեռներու հասարակաց փոսէ մը գտնուած ոսկորները անցեալ Սեպտեմբերին ղրկուեցան Անգլիա ուր ծնաբանական հետքերու հետազօտական թէքնիքի լաւագոյն մասնագէտները կը գտնուին: Անոնք քննելով դիակներու մնացորդներն ու համեմատելով անկէ քաղուած արդիւնքը նոյն դերդաստանին ապրող անդամներուն տուեալներուն հետ, ստոյգ եզրակացութիւններու կը յանգին:

Այսպէս եղաւ ցարին պարագային ալ. տասը ամիս բրիտանացի մասնագէտները գտնուած ոսկերոտին պարունակած Ա-Տ-Ն նիւթը համեմատեցին նոյն ընտանիքին ապրող անդամներուն, ինչպէս՝ իշխան Ֆիլիփի եւ ուրիշներու մարմնին նոյն նիւթին հետ (իշխան Ֆիլիփի մօրենական մեծ մայրը ցարուհի Ալեքսանտրայի քոյրն էր): Ապա տեղեկացուցին որ անոր եւ ենթադրեալ ցարուհիին ու երեք աղջիկներուն ոսկորներէն քաղուած արդիւնքները ամբողջովին կը համապատասխանէին իրարու:

1991-ին նոյն վայրէն չորս այլ կմախքներու մնացորդներն ալ գտնուած էին, սակայն քննութիւնները ցոյց տուին որ այդ անձերը ոչ մէկ կապ ունէին կայսերական ընտանիքին հետ. հաւանաբար անոր պաշտօնեաներն էին: Առեղծուածը հիմա կը պահէ տակաւին իր քօղը ցարին չորրորդ աղջկան՝ Անաստասիայի եւ գահաժառանգ իշխան Ալէքսէյի ճակատագրին մասին:

LIVRES REÇUS

ASSADOUR 1982/1993
a cura di Guiseppe Apella

R&R Editrice, Spoletto/Matera, 1993

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ՝ ՅՈՒՍԱԴՐԻՉ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ ՄԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանը 1992 - 1993 ուսումնական տարեշրջանը աւարտեց 202 աշակերտներով: Իսկ յառաջիկայ տարեշրջանի համար արձանագրութիւնները արդէն փակուած են, քանի որ մինչեւ այսօր, առանց ծանուցումի, կատարուած դիմումներու թիւը հասած է 230-ի: Տրուած ըլլալով որ վարժարանի շէնքը ներկայիս հնարաւորութիւնը չի տար բոլոր դիմումներուն դրական պատասխանելու, արձանագրութիւնները պիտի սահմանափակուին 200-ով: Ցիշեալ անկարելիութեան եւ վարժարանին կրթական մակարդակը ցանկալի աստիճանի հասցնելու մտահոգութեամբ, այս տարի առաջին անգամ, միջնակարգ (քոլէժ) դասարաններու համար հաստատուած է մուտքի քննութիւն եւ ընդունուած՝ միայն ութ աշակերտներ:

Դպրոցասէրի հինգ աշակերտներ այս տարի ցուցաբերած են բացառիկ յաջողութիւն. միջնակարգի (քոլէժ) չորս տարիներու ծրագիրը անոնք իւրացուցած են երեք տարիէն եւ տարբեր աքատէմիներու կողմէ կազմակերպուած քննութիւններու արդիւնքով ստացած են լիսէ յաճախելու իրաւունքը: Դպրոցասէրի աշակերտները անցեալ տարի եւս ունեցած էին նման յաջողութիւններ:

Վարժարանին մէջ կը կիրարկուի Կրթական Նախարարութեան ճշդած ծրագիրը: Հայերէնը շաբաթական չորսուկէս ժամ կը դասաւանդուի, իսկ երախաները անգլերէնին կը ծանօթանան մանկապարտէզի «ծաղիկ» դասարանէն սկսեալ: Կը կատարուի երգչախմբային եւ թատերական կանոնաւոր աշխատանք: Յառաջիկայ տարեշրջանին պիտի սկսին պարախումբի աշխատանքները: Վերամուտին՝ ծրագրուած է նկարչական ցուցահանդէս մը: Արուեստի դասերը կը դասաւանդուին արհեստավարժ ուսուցիչներու կողմէ եւ մաս կը կազմեն կրթական ծրագրին:

Վարժարանի աշակերտութեան 90%-ը դպրոց կը հասնի վարժարանին պատկանող եօթը փոխադրամիջոցներով: Անոնք կուգան աւելի քան երեսուն տարբեր բնակավայրերէ:

Դպրոցասէր Տիկնանց Երկսեռ Վարժարանը որեւէ կազմակերպութեան կամ հաստատութեան նեցուկը չի վայելեր: Ան կը ղեկավարուի անկախ՝ Տիկնանց Յանձնախումբին կողմէ: Յանձնախումբը, մանաւանդ վերջին հինգ - վեց տարիներուն յաջողած է հաւասարակշռել տարեկան գործունէութեան պիւտճէն եւ մեծ համեմատութեամբ նուազեցնել անցեալին կուտակուած պարտքը: Բայց կան հիմնական հարցեր: Ենթակառոյցը անբաւարար է եւ կը պահանջէ կարեւոր դրամական ներդրում, պատասխանելու համար արդիական կրթօճախի մը պահանջներուն: Նկատի ունենալով որ աշակերտներու թոշակով անկարելի է հաւասարակշռել ծախքերը, Տիկնանց Յանձնախումբին կը վիճակի գտնել նկամուտի աղբիւրներ, ինչ որ շարունակական եւ նոյն ժամանակ սպառիչ աշխատանք է: Վարժարանին ապագան ամուր հիմերու վրայ հաստատելու համար անհրաժեշտ է ստեղծել եկամուտի կանոնաւոր ակեր: Այդ պարագային միայն կարելի պիտի ըլլայ վարժարանէն հեռու պահել շարունակական անորոշութեան պատճառած մաշեցուցիչ մթնոլորտը եւ ուժերը կեդրոնացնել նոր սերունդի լաւագոյն պատրաստութեան՝ գոհացնելով ծնողներու ամէն տարի ա՛լ աւելի շեշտուող հետաքրքրութիւնը Դպրոցասէրի նկատմամբ:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Հայաստանի օժանդակելու համար ըն... փիւռքի գաղութներու մեծ դժուարութիւնը այսօր ապրանքներու փոխադրութեան միջոցն է:

«Յառաջ»ի Յունիս 24-ի թիւին մէջ Նամակ Խմբագրութեան սիւնակին տակ Կարապետ Գալֆաեան՝ Հայաստանի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան ժամանակաւոր ներկայացուցիչը Յունաստանի Արտաքին Գործոց Նախարարութեան մօտ, այս առընչութեամբ կուտայ յոյժ հետաքրքրական տեղեկութիւններ:

Հայաստանի կառավարութիւնը կը գրէ բեռնատար օդանաւ (35 թոն) եւ յունական իշխանութիւնները կը հոգան օդանաւին վերադարձի վառելանիւթը, օդակայանի մէջ սպասարկութեան ծախսերը: Նոյն իսկ Կարապետ Գալֆաեան կ՚ըսէ թէ կարելիութիւններ կան ապրանքներու գնումը կատարել Յունաստանէն, շատ ցած գիներով: Կուտայ նաեւ ապահովութեան տեղւոյն վրայ, Հայաստան, յանձնել ապրանքները ուղղակի պաշտօնական կառավարական մարմիններուն: Արդէն իսկ երեք թռիչք դացած են Թեսաղոնիկէի օդակայանէն դէպի Երեւան, Փետրուար 12-ին, Մայիս 8-ին եւ 16-ին:

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն, մարդասիրական Միութիւններու պատասխանատուներուն եւ անկէ անդին հայ հասարակութեան ուշադրութեան կը յանձնենք այս անգամ Ֆրանսայէն, Մարսէյլէն ապրանքներու փոխադրութեան, դէպի Հայաստան, այլ միջոց մը, այլ կերպ մը:

Հայկական Ազգային Համակարգութիւն կոչուած Միութիւնը որուն հիմնադիրն է Արմէն Ութուզեան, երկար նախապատրաստական ուսումնասիրութիւններէ, Հայաստանի իշխանութիւններու հետ համաձայնագրեր կնքելէ յետոյ, Հայաստանի համար օգնութեան գործողութիւններ կատարողներուն եւ յետագային ուղարկական կայքեր հաստատել ուզողներուն համար բացած է փոխադրութեան ճամբայ մը՝ Մարսէյլ - Փաթում նաւով եւ Փաթումէն Երեւան երկաթուղիով: Այժմ մեկնումները նախատեսուած են երեք ամիսը անգամ մը: Փոխադրութեան տեւողութիւնն է տասնըհինգ օր: Մարսէյլի նաւահանգիստի մէջ ապահոված են մթերանոցներ եւ ապրանքները ստանալու եւ բեռցնելու թեքնիք ծառայութիւններ: Փաթումի մէջ, Հայկական Ազգային Համակարգութեան տեղւոյն գործակիցները եւ Հայաստանի իշխանութիւնները ներկայացնող թեքնիք խմբակը կ՚ապահովեն «քոնթէյնէր»ներու անցքը նաւէն կառախումբերու վրայ: Իսկ Երեւանի մէջ միշտ Հայկական Ազգային Համակարգութեան յատուկ խմբակը «քոնթէյնէր»ները կը տեղաւորեն մթերանոցներուն, կառատուններու մէջ եւ ապա կը բաշխեն իրենց հասցէատիրոջ:

Մարսէյլէն առաջին նաւը կամ աւելի ճիշդ փոխադրութիւնը կը մեկնէր Յուլիս 15-էն 19-ի միջեւ: Զորս «քոնթէյնէր» նախատեսուած էր: Իւրաքանչիւրը կրնայ բովանդակել երեսուն խորանարդ մեթր ապրանք, այսինքն չուրջ քսան թոն, եւ փոխադրութեան ծախքերը մէկ «քոնթէյնէր»ի համար կը բարձրանայ 35 հազար ֆրանքի: Արդէն իսկ, «Ֆրանք - Բողքարեան Համականութիւն» կազմակերպութիւնը, Մարսէյլի Հայ Արենոյներու Միութիւնը, «Գիւղը ապրիլ» կազմակերպութիւնը եւ անհատներ յանձնած են ապրանքներ, որոնք պիտի փոխադրուին այս գիծով: Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին առաւել բացատրութիւններ, մանրամասնութիւններ եւ ապահովութիւններ ունենալ, եւ պիտի փափաքին, կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին՝

Coordination Nationale Arménienne Logistique, 28, place Notre Dame du Mont, 13006 Marseille:

Այս Միութիւնն է նաեւ, Հայկական Ազգային Համակարգութիւն, որ կ՚աշխատի Ֆրանքեւհայկական առեւտուրի սենեակի մը ստեղծման: Ան ունի երաշխիքը Մարսէյլ Փրովանսի ճարտարարուեստի եւ Առեւտուրի Սենեակին, որուն առաջին

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԻՍԻԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

Միշտ պատնէշին վրայ, կը գործէան նոյն եռանդով եւ նոյն նուիրումով:

Անցեալ Մայիս 19-ին տեղի ունեցաւ Միութեան ընդհանուր ժողովը: Նախագահուհին տեղեկատուութիւնը ըրաւ, 1993-ի տարեկան գործունէութեան: Ժողովը գոհացուցիչ գտաւ, եւ վաւերացուց միաձայնութեամբ, գործունէութիւնն. –

1. – Այցելութիւն հիւանդանոցները: Այս տարի բացառիկ պարագայ մը: Այցելեցին մասնաւորաբար երիտասարդ վիրաւորներուն, որոնք Արցախի պատերազմէն եկած էին Ֆրանսա, որպէսզի իրենց ստացած վէրքերը դարմանուին լաւագոյն կերպով: Խաչուհիները կարելին ըրին, օգտակար ըլլալու համար անոնց: Բարեբախտաբար բոլորն ալ բուժուած՝ վերադարձան Հայրենիք:

2. – Օգնել չքաւորներուն նիւթապէս թէ բարոյապէս:

3. – Կրթական Հայերէն լեզուի դասընթացքներ: Ամէն Երեքշաբթի, ժամը 19-էն 22, ու ամէն տարիքի: Կը դասաւանդեն՝ Պր. Տագէսեան եւ Օր. Հիլտա Զօրպաճեան, երեսուն աշակերտուհիներով: (Անվճար):

4. – Օգնութիւն Հայրենիքին: Տեղւոյն հայութեան նիւթական օգնութեամբ, Փետրուար եւ Մարտ ամիսներուն. Խաչուհիները պատրաստեցին 1300 ծրար (հակայ աշխատանք) որոնք կը պարունակէին անհրաժեշտ սննդեղէն եւ որոնք ապահով միջոցներով ուղարկուեցան Հայրենիք:

5. – Ամուր կապեր պահել, նախկին եւ ներկայ աշակերտութեան հետ: Այդ նկատումով կազմակերպեց հացկերոյթ մը, ի պատիւ նախկին աշակերտուհիներուն, անցեալ Նոյեմբերին: Ստեղծուեցաւ ջերմ մթնոլորտ, վերյիշեցին անոնք իրենց մանկութիւնը եւ հայկական դպրոցին աչքը:

6. – Յունիս 19-ին, առաքելութիւն դէպի Մոնմորանսիի հանգստեան տունը: Հաճելի օր մը, յիսունի մօտ ներկաներուն համար: Այցելեցին նախ՝ գեղեցիկ եւ հետաքրքրական դղեակ մը Շաքօ տ'էքուան (15-րդ դար): Յետոյ ճամբու վրայ, հանգստաւէտ ճաշարան մը, ուր ճաշելէ եւ պահ մը հանգստանալէ վերջ, խումբը ուղղուեցաւ դէպի Մոնմորանսի, ուր պատսպարեալները անհամբեր կը սպասէին: Խաչուհիները ջանացին ամէն կերպով ուրախ մթնոլորտ ստեղծել, մոռցնել ջանալով գոնէ քանի մը ժամ, անոնց ուսերուն ծանրացող տարիներու անողորմ բեռը: Ազգային եւ Յեղափոխական երգեր, արտասանութիւն, պար եւայլն: Բաժնեցին նաեւ նախապէս պատրաստուած նուէրներ, որոնք գնահատուեցան բոլորէն:

7. – Տարին անգամ մը հացկերոյթ Պիւէվր դղեակին մէջ: Անդամուհիները իրենք կը պատրաստեն շատ խնամքով, կէսօրուան ճաշը: Հասոյթը բնական է, մասնաճիւղին կ'երթայ:

8. – Յուլիս 3-ին ներկայ աշակերտութիւնը հրաւիրուեցաւ հաճելի ճամբորդութեան մը, իրենց ուսուցիչներու եւ ծնողներու ու համակիրներու ընկերակցութեամբ, դէպի Շանթիյիի հոյակապ դղեակը: Նախ քան այցելութիւնը անոնք բազմեցան դղեակին պարտէզներուն մէջ, խոտերու վրայ, իւրաքանչիւրը իր բերած ուտելիքներու ծրարը բացաւ, ճաշեցին ու զուարճացան: Անմոռանալի օր մը դպրոցականներու համար:

**

Ցիշենք որ Հայաստանի Կապոյտ Խաչը որ կը կոչուի ՀՕԽ (Հայաստանի Օգնութեան Խաչ), ընդարձակ գործունէութիւն ունի Հայրենիքին մէջ: Մանաւա՛նդ Արցախի մէջ: Կը ջանայ նաեւ սերտ կապեր պահել արտասահմանի մասնաճիւղերուն հետ: 1992-ին համագումար մը կազմակերպուած էր Երեւանի մէջ: Արտասահմանեան իւրաքանչիւր մասնաճիւղի պատգամաւորներու ներկայութեամբ: Ֆրանսայէն երկու պատգամաւոր կը մասնակցէր համագումարին:

Աննախընթաց դէպք մը, որ 70 տարիներ յետոյ առաջին անգամն է որ կը կատարուի անկախ Հայաստանի մէջ:

Սրտանց կը մաղթենք որ արդիւնաւոր ըլլան բոլոր աշխատանքները:

Ե. Պ.

փոխ – Նախագահը՝ Խոնէսթ Սէֆէրեան գործնական կերպով կը գործակցի: Թըղթածրարը յանձնուած է իրաւասու իշխանութիւններուն եւ կը սպասուի արտօնութեան հաւանութեան:

**

Անհատական գործնական միջոցներ ոըրոնցմէ պէտք է օգտուին օժանդակութեան գործողութիւնները կատարողները դէպի Հայաստան,

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ, ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Պուա – Գոլոմպ եւ Գոլոմպի շրջանի մէջ ամէն տարուան նման, Յունիս 27-ին տեղի ունեցաւ Հայկական Միօրեայ վարժարանի հանդէսը, Պուա – Գոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, Տիկիններ՝ Սօսի Կայծակեանի եւ Պերճուհի Եռէքճեանի ղեկավարութեամբ:

Տղաք եւ աղջիկներ 7-էն 14 տարեկան եկան ներկայացնելու իրենց տարեկան աշխատանքը, երգերով եւ արտասանութիւններով, ծնողներու եւ բարեկամներու հոծ բազմութեան մը առջեւ:

Անշուշտ չենք կրնար քննադատել կարգ մը թերութիւններ, բայց կրնանք հաստատակամ ըսել, որ երբ ծնողք եւ երախայ միասնաբար պայքարին, արդիւնքը շատ աւելի խրախուսիչ կ'ըլլայ:

Դժբախտաբար աւելին կարելի չէ սպասել Միօրեայ վարժարանի դասընթացքներէ:

Այս տարուան մեր հանդիսութիւնը ճոխացաւ մեր շատ սիրելի Նարեկ Տուրեանի եւ իր բարեկամներու վերջին թատերական երգախառն ներկայացումով «Փարիզի մօրաքոյրս»:

Միայն երկու խօսք: Հանդիսատեսներ սրահէն ելքին մեզ շնորհաւորեցին, ըսելով ինչ հաճելի ներկայացում, թէ խնդացինք եւ թէ լացինք, ուրեմն Նարեկ հասած է իր նպատակին: Կը շնորհաւորենք զինք:

**

Իսկ Յուլիս 4-ին կրթական մարմինս ուզեց պատուել ճաշով մը իր անձնուրաց նախագահը՝ Պր. Դանիէլ Ծիրմէճեանի եւ իր կինը իրենց տարիներու նուիրումին հայ դպրոցին եւ իր 80-րդ տարեդարձին առթիւ:

Շնորհիւ իրենց ամէնօրեայ պայքարին, մօտ յիսուն տարիէ ի վեր, հայ դպրոցը կը գոյատեւէ մեր շրջանի մէջ: Ճաշին հինգ ժամ տեւողութեան, եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ ջերմ արտայայտութիւններ: Կարդացուեցաւ նաեւ Փարիզի առաջնորդ Գիւտ Արք.-ի գնահատականը Հայր Աւետիս Պալըքեանի կողմէ: Մեծարեալը, յուզուած չափազանցուած գտաւ այս բոլորը իր հասցէին: Իր թելադրանքը եղաւ մեր բանաստեղծուհիին խօսքերով, Թէ մօրդ անգամ մաքից հանես քո մայր լեզուն չմոռանաս:

Մ. Ք.

ԽՆՁՈՐԸ

Խնձորը դրախտի գիտութեան պարտէզի պտուղն է: Իմաստութեան խորհրդանիշը:

Որոշապէս անծանօթ է, թէ առաջին անգամ ո՞ր երկրին մէջ հասած է այս հրաշագեղ պտուղը: Կ'ըսուի, թէ խընձորը առաջին անգամ հասած է Միջին Ասիոյ մէջ եւ հոնկէ անցած է Եւրոպա:

Հռոմի Օգոստոս Կայսրը, ամէն անգամ, որ երկիր մը գրաւէր, կը հրահանգէր, որ խնձորենիներ տնկուին այդ հողամասերուն վրայ: Այդ շրջանին, խընձորի երեսուն տեսակներ կային: Մինչդեռ մեր օրերուն խնձորի աւելի քան 1400 տեսակներ կան:

**

ԽՆՁՈՐԻՆ ՕԳՈՒՏՆԵՐԸ

1. – Անմարսողութիւնը կը դարմանէ: Աղիքներու աշխատանքը կը կանոնաւորէ:

2. – Սրտի կաթուածի եւ երակային կարծրացումի դէմ ազդու դեղ մըն է: Օրական երկու խնձոր կերէ՛ք:

3. – Գլխացաւերը կը բուժէ:

4. – Եթէ պառկելէ առաջ խնձոր մը ուտէք, այդ խնձորը քունի համազօր ազդեցութիւն կ'ունենայ:

5. – Յօդացաւի, երիկամի եւ լեարդի հիւանդութիւններու նաեւ քերուըտուքի եւ աղիքի անհանգստութիւններու դէմ ազդու դեղ մըն է:

6. – Փորհարութիւնը կը բուժէ:

7. – Ակռաները կը մաքրէ, բերնի գարշահոտութիւնը կը կանխէ:

8. – Ջիղերն ու մկանները կը զօրացընէ:

Հայաստանեան ծպիտ

- Սիմոն, քիչ առաջ Օնէսենց տան դուռը ծեծեցի, ծեծեցի, բացող չեղաւ, - դանգատուեց ընկերը:

- Ռռով պիտի զարկես, - խորհուրդ տըւեց Սիմոնը:

- Ընչի՞, - զարմացաւ ընկերը:

- Ռռով օր զարկես, կը մտածեն, թէ ձեռքերդ զբաղուած են, նուէր ես բերէ, - բացատրում է Սիմոնը:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեր պատանեկան աչքը կը կայանար իրարու հանդիպիլ ցանկով բաժնուած պատշգամին վրայ, խօսիլ բանաստեղծութիւններու մասին եւ ստանալ իրմէ յամփկէ փունջեր. ըսեր էի որ նախասիրած ծաղիկս է յասմիկը:

Եւ օր մըն ալ նախաձեռնարկ եղայ այցելութիւն մը կազմակերպել Դուրեանի շիրիմին:

Խեղճ տղան չհամարձակեցաւ մերժել, բայց անտարակոյս այն կարծիքը ունէր որ մեծ քաջագործութիւն մըն է աղջկան մը ժամադրութիւն տալ տունէն դուրս: Երբ երեկոյին որոշուած ժամուն Միհրանը գտայ գերեզմանատան դրան առաջ, ան ողորմելի վիճակի մէջ էր: Ես ջանացի անտարբեր երեւոյթ մը առնել եւ խօսիլ անկէ ասկէ, բայց կը զգայի որ չէի յաջողեր փարատել խեղճ երիտասարդին մտահոգութիւնը:

Սկսանք յառաջանալ անխօս: Երբ Դուրեանի շիրիմին հասանք, մինակ էինք: Միհրան այնքան տժգոյն էր որ վախցայ թէ պիտի հիւանդանայ: Մեղմօրէն ձեռքը առի եւ սեղմեցի զինքը պաշտպանելու համար իր տկարութեան դէմ: Յետոյ մոռցայ ամէն ինչ եւ ուժգնօրէն թափանցուեցայ Դուրեանի յիշատակով: Խոր զգացում մը ինծի գրաւեց ամբողջովին: «Սկիւտարի վերջալոյսներ» շարքին մէջ ջանացած եմ արտայայտել իմ այդ օրուան կրած տպաւորութիւնս: Շքեղ վերջալոյս մը իր բոցավառ շողերով խորքը կը կազմէր մեր այդ պահու յուզումին: Թըռչուն մը յուսահատօրէն կ'երգէր բազկատարած թմբիի մը վրայէն: Կարծես տապանաքարերը, անոնց հովանի եղող սադարթագեղ ծառերը մեզ կը դիտէին զարմացած: Հետզհետէ ուրիշ երիտասարդներ ալ եկան եւ առաջին բոպէներու վարանումէն յետոյ հաղորդակցութիւն հաստատուեցաւ մեր մէջ: Խումբով կանգնած վաղամեռիկ բանաստեղծի շիրիմին առաջ, նոյն տրամադրութեամբ վարակուած, խորասուզուեցանք մտածմունքներու եւ երազանքի մէջ: Հետագային յաճախ գացեր եմ այցելութեան Դուրեանի շիրիմին եւ միշտ այնտեղ գտեր եմ առանձին կամ խմբով երիտասարդներ: Այդ շիրիմը իմ ժամանակի եւ հետեւեալ սերունդի երիտասարդներուն ուխտատեղին էր:

Այն ատենուն, Սկիւտարի գերեզմանատան մէջ մենք հասեր էինք մեր գունատ սիրոյ գագաթնակէտին, գոնէ ինծի համար այդպէս էր:

Դարձեալ մեր պատշգամներուն վրայ իրարու փոխ կուտայինք գիրքեր, դարձեալ Միհրան ինծի համար կը ճարէր յասմիկներ, բայց այլեւս կը ջանայի մեղմօրէն վերջ դնել Միհրանի սրտագեղումներուն, որոնք ինծի կը թուէին անհամով եւ յաճախ ծիծաղելի:

Ես իմ տուրքս տուեր էի պոլսական սանթիմանթալիզմին եւ այլեւս այդ կարգի բան չպատահեցաւ ինծի:

**

ՏԻԿԻՆ ՏԻՒՍԱՔ ԵՒ ԹՈՎՄԱՍ ԹԵՐԶԵԱՆ

Այդ օրերուն իմ ուշադրութիւնս գրաւեցին երկու բարեկամուհիներ, որոնք պայքարի մէջ էին իրենց ընտանիքներուն հետ: Անոնք երկուքն ալ ինծմէ երեք – չորս տարիով մեծ էին, բայց յաճախ կուգային ինծի մօտ, գաղտնօրէն կը դանդատէին իրենց գլխուն եկածներէն եւ որոշում կը կայացնէին ըմբոստութեան դըրօշը պարզել: Անոնցմէ մէկը՝ Խօժէնի, ամէն իրիկուն տուն կը դառնար գլխիկոր, փարախը մտնող ոչխարի պէս եւ կ'ենթարկուէր անտրտունջ բարբարոս հօրը դայրոյթներուն: Միւսը՝ Վերգինէ, որ քանի մը տարի յետոյ դարձաւ Տիրան Զրաքեանի (Ինտրայի) կինը, աւելի ըմբոստ էր եւ իր անկախութիւնը ապացուցանելու համար կը դիմէր արտասովոր միջոցներու: Ան կտրել տուաւ իր մազերը – ինչ որ շատ անսովոր բան էր այն ժամանակ –, կը հագուէր չափազանց պարզ եւ տղամարդու փողկապ կը կրէր: Այդ բոլորը ինծի կը թուէին զարմանալի: Բնաւ անհրաժեշտ չէի համարեր ես ինքս արտաքին ձեւերու մէջ արտայայտելու իմ ազատութիւնս, բայց Վերգինէ կը համարէր որ այդ անհրաժեշտ էր խորտակելու համար իր շրջապատի բռնութիւնը: Անոնք երկուքն ալ կը խօսէին այն բանի մասին թէ պէտք է դուրս դալ «տափակ կեանք»էն եւ բան մը ընել. բայց ի՞նչ ընել ... Իրենք ալ չէին գիտեր ու յաճախ կ'իյնային տխրութեան եւ յուսահատութեան մէջ:

Միասին կը կարդայինք Տիկին Տիւսաքի գիրքերը եւ ֆեմինիստ հեղինակի երկին մէջ կը ջանայինք դարման մը գտնել մեզ յուզող հարցերու: Մեզ երբեմն կը միանար Արշակուհի, որ կը բնակէր Սամաթիա, բայց յաճախ Սկիւտար կուգար ազգականներու մօտ: Այդ աղջիկները կը համարէին որ ես բացառիկ դրութեան մէջ եմ, քանի որ լուսաւորեալ հայր մը ունիմ, որ ինծի արգելք չի հանդիսանար: Խնդիրը այն էր որ ես առանց երկար – բարակ մտածելու սովոր էի գործնականապէս պայքարիլ արգելքներու դէմ, երբ անոնք ներկայանային եւ հօրս ազատախոհութիւնը բաւական չէր իմ ճանապարհէս հեռացնելու այն բոլոր արգելքները, որ յետամնաց մտայնութեամբ քաղքենի հասարակութիւնը ճնշիչ կերպով կը դնէր մեր ամէնուս վրայ: Կեանքը ցոյց տուած է որ այդ պայքարը անողոք է եւ շարունակական:

(Շար. 55)

(Շար. Ա. էջէն)

կամ Ուսէթ Համի հետ, եւրոպական բաժակախաղերու ի հաշիւ:

Այսուհանդերձ, պէտք է ենթադրել որ, հակառակ կեանքի դժուար պայմաններուն, Հայաստանի ներկայ ֆութպոլը այնքան ալ արհամարհելի մակարդակի մը վրայ չէ, քանի որ Արարատ որ տասնօրեայ այցելութեամբ մը Ֆրանսա եկաւ, յաջողած է, Զօրեքշաբթի իրիկուն, Պուրկ տը Թիզիի դաշտին վրայ, Ռոաննի մօտ, յաջող դիմադրութիւն մը կազմակերպել Լիոնի արհեստավարժներու առաջին խումբին դէմ եւ պարտուած է նուազագոյն տարբերութեամբ միայն՝ 2 – 1: Հայկական խումբին կոլը նշանակած է Եաղմուրեան՝ որ լաւ ոմբարկուի համբաւ ունի:

Անշուշտ, անտեղի է, մրցաշրջանի մը սկիզբը, պարզ բարեկամական հանդիպման մը արդիւնքէն, վերջնական հետեւութիւններու յանգիլ, այսուհանդերձ Արարատի այս արդիւնքը քաջալերական է հայ մարզիկներուն համար, քանի որ Լիոնի խումբը Ֆրանսայի լաւագոյններուն շարքին մէջ է եղած միշտ:

ՏԱՐԻ ՄԸ ՎԵՐՋ, ԹԵՐԵՒՍ...

Յուլիս 14–ին, Ժընեւի մէջ տեղի ունեցաւ եւրոպական բաժակախաղերու վիճակահանութիւնը: Անոնք՝ որոնք, շատ լաւատես, կը յուսային Հայաստանէն մէկ կամ երկու խումբերու մասնակցութիւնը, տխրեցան թերեւս:

Եւրոպայի Ֆութպոլի Դաշնակցութիւնը նկատի առած է երկրին պատերազմական վիճակը եւ վախնալով որ այցելու խումբին եւ խաղացողներուն ապահովութիւնը կարելի չըլլայ երաշխաւորել, տարի մը յետաձգած է հայկական խումբերու ներկայութիւնը եւրոպական մրցաշարքերուն մէջ:

Նոյն բախտին արժանացած են Ազրպէյճանի խումբերը:

Վ. Ս.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Նայիրի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. –

Տիկին Ա. Մկրտիչեանի մահուան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Թէրզիպաշեան 200 Ֆրանք, Զատկոյան տօնին առթիւ՝ Սանտալեան ընտանիք 200 Ֆր., Վարպետեան եւ Շալճեան ընտանիքներ 200 Ֆր., Ծգնաւորեան ընտանիք 100 Ֆր.:

Գէորգ Արսլանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Այրի Տիկին Ա. Արսլանեան, Պր. Կարպիս Արսլանեան, Պր. Հրանդ Արսլանեան 100–ական Ֆր.:

Տիկին Եղիսաբեթ Տէր – Վարդանեանի մահուան առթիւ՝ Տէր – Վարդանեան, Տէր – Գալուստեան եւ Մահիկեան ընտանիքներ 250 Ֆր., Տիկին Ա. Տէր – Վարդանեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տը Լիւքա 100 Ֆր., Ծգնաւորեան ընտանիք 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիսվալեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Խօրտէքեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Վարդուկեան 200 Ֆր.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Վարդավառի Մեռելոցին առթիւ, Տիկին Վարդուհի Շիրինեան 1000 Ֆր.:

Տիկին Սիլվա Գույումճեան 300 Ֆր.:

L'AMBASSADE DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

annonce l'ouverture de ses services consulaires à Paris

L'Ambassade de la République d'Arménie a commencé ses services consulaires depuis le 1er Juin 1993 à l'adresse suivante:

26, Avenue Dode de la Brunerie,
75016 PARIS
Tél.: 45. 25. 91. 80 / Fax: 40. 50. 16. 92

Le département consulaire est ouvert les Mardi et Vendredi de 10h à 13h.

Afin d'obtenir un visa, il est nécessaire de présenter un passeport en cours de validité, une invitation officielle, deux photos d'identité, et un formulaire de demande de visa à remplir en arménien ou en français. Les personnes ne possédant pas d'invitation officielle peuvent recevoir un visa touristique pour un séjour de 21 jours maximum. Les visas seront délivrés dans un délai d'une semaine.

L'Ambassade de la République d'Arménie vous invite aimablement à visiter l'Arménie.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
կը կազմակերպէ
ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ԹԱԼԱՐ
ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, քաղխօ Շարպօնյէրի շքեղ սրահին մէջ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET · 51027317 A R.C. Paris

Ս. ԹՈՎՄԱՍ–ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ
ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2–ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 – 25 – 87 – 67
(3 – 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 – 29 – 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre
DîNER DANSANT
CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue,
section Hélen Puzant d'Alfortville

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 – 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻԻ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահուեցաւ նոր կազմուող մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ պարտկական կազ: Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառանգած կազմուղներու ցանցէն ու շրջափակումի պարտադրած զրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին:

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագիրի իրականացումին:

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ոչ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դուրսի օժանդակութենէն կախեալ երկիր մը:

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14
կամ դրամատնային փոխանցումով՝
CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սփիւռք – Կոմիտաս երգչախումբի 70–ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:

Այս առթիւ դեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30–ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, ժամը 20.30–ին՝
Palais des Arts et des Congrès
d'Issy-les-Moulineaux

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

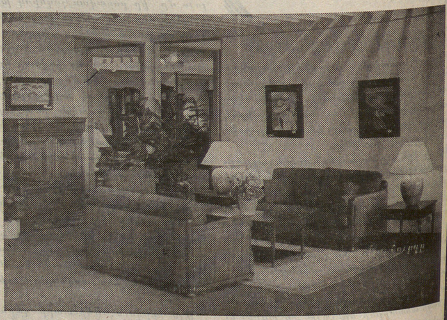
«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 21
MERCREDI 21 JUILLET 1993

LE NUMÉRO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. - Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.109 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.109

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՃԱԿԱՏ

Յուլիս 19-ին իսկ, Երեւան վերադարձած էր այն պատուիրակութիւնը որ Հ. Բագրատեանի, Բ. Արարքցեանի եւ Ժ. Լիպարիտեանի գլխաւորութեամբ եւ Արմէն Խաչատրեանի (կառավարութեան գործավար), Լէոնարտ Պետրոսեանի, Հրայր Յովհաննիսեանի (Ուժանիւթ) եւ Սերգէյ Բաղդասարեանի (Ֆինանս) ընկերակցութեամբ նոյն առաւօտը Ղարաբաղ գացած էր:

Պատուիրակութիւնը այցելած է զանազան շրջաններ եւ գիւղեր: Մարտակերտի շրջանի բաւական գիւղեր չատ աւերուած են, ինչպէս Վաղուհաս, ուր 400 բնակիչ վերադարձած է, աւելի լաւ վիճակի մէջ է Հաթերք: Այցելութիւնը շարունակուած է մինչեւ Գանձասար, ուր Պարգեւ Եպիսկոպոս կը պատարագէր: Տեսակցութիւն տեղի ունեցած է Ռոպէր Քոչարեանի եւ Կարէն Բաբուրեանի հետ: Ղարաբաղի իշխանութիւնները նամակով մը, Յուլիս 20-ին, կը ներկայացնէին իրենց դիտողութիւնները Մարիօ Ռաֆայէլլիի, նկատի առնելէ ետք անոր նոր բացատրութիւնները:

**

Հայաստանի սահմանադրութեան նախագիծի առընչութեամբ (ծանօթ է որ, ի վերջոյ, սահմանադրական յանձնախումբը Գերագոյն Խորհուրդին յանձնած էր նախագիծը) հինգ կուսակցութիւններ - Հայաստանի Դեմոկրատ կուսակցութիւն, Հայաստանի Հանրապետական կուսակցութիւն, Հ. Յ. Դ., ՀՌԱԿ եւ Սահմանադրական Իրաւունքներու Միութիւն - միացեալ յայտարարութիւն մը հրապարակած են ուր կը ներկայացնեն իրենց առարկութիւնները: Հոն կ'ըսուի ի միջի այլոց. - «Յանձնաժողովի կողմից ներկայացուած Սահմանադրութեան նախագծում որոշակիօրէն վտանգուած են ժողովրդավարութեան ծիլերը Հանրապետութիւնում, անտեսւում են ազգ. արժէքները, օրինականացւում է այն անսահմանափակ իշխանութիւնը, որն ունի իշխող քաղաքական խմբաւորումը առանց հակակշիռների եւ վերահսկման մեխանիզմների»:

Կոչ կ'ըլլայ նաեւ այլ կազմակերպութիւններու իրենց միանալու Սահմանադրութեան նախագիծի մշակման համար:

**

Երկուշաբթի, Յուլիս 19, առաւօտէն սկսեալ ռմբակոծութիւններ եղած են Կրասնոսելսկի եւ Արարատի շրջանները:

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EVENEMENT DU JEUDI»

(15-21 Juillet)

CONFESSIONS D'UN FRANCAIS DEVENU «CHEF DE GUERRE» ARMENIEN

Այս խորագրին ներքեւ Նաթալի Նուկայրէտ թղթակցութիւն մը ստորագրած է «խլէնըման տիւ ժէօտի» շաբաթաթերթին մէջ: Հոն կը ներկայացուի Յովսէփ ծածկանունով մարտիկ մը որու համար կ'ըսէ. - «Կը պատկանի մարդոց այն դասակարգին որոնց անցեալը կը թուի բեռ մը ըլլալ»:

Ան կը պատմէ «Յառաջդիմական ձախի զինուորեալ էի, ռազմիկ դարձայ ժողովուրդիս ինքնորոշման համար» ու յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ ան ընկերաբանութեան տոքթոր է էքս - Մարսէյլ համալսարանէն: Մեծ ծնողքը Ֆրանսա եկած են ցեղասպանութեան վաղորդայնին: Ինք չէ ուզած, անոնց նման «Ֆրանսացիներէն աւելի Ֆրանսացի դառնալ»: Մայիս 68, Վիէթնամն ու Պաղեստինը մնացեալն ըրած են: Մարզուած է Սուրիա կամ Լիբանան եւ կը հաւկցնէ որ կապ ունեցած է ԱՍԱԼԱ-ի հետ: 1989-ին է որ Ղարաբաղ գացած է եւ հոն կազմակերպած է, զօրագունդեր կազմած եւ այլ կամաւորներ բերած Սփիւռքէն: Կը վկայեն, 40, 50 ծագումով հայ Ֆրանսացիներ: Պատերազմը, դեռ կը գրէ լրագրողուհին, ապրելակերպ մը դարձած է: Յովսէփ ոչ կը ծխէ, ոչ կը խմէ, ոչ ալ կ'ամուսնանայ: Երբ, Երեւան կ'երթայ կը խուսափի զագինոյէն, կ'ուզէ պահպանել դարուս սկիզբի ֆէտայիներու աւանդական պատկերը: Յովսէփ մոռցած է Մարսէյլը եւ ֆրանսական անցաքիրը: Այլեւս, կը թուի որ միայն «Հայաստանի պատմական հողերու» քարտէսը արժէք ունի իրեն համար, թէեւ սա խօսքն ալ ունի. - «Կը շարունակեմ հաւատալ գաղափարներու, ինչպէս՝ ազատութիւն, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն»: Հոգւոյն խորը, կը տառապի. - «Ստիպուեցայ արգիլել մարդոցս սպանուած ազերի ռազմիկներու ականջները կտրել» կ'ըսէ, «գրեթէ սովորութիւն դարձած էր, յաղթանակի նշան, կարծես հարկ է անդամահատել յաղթելու համար»:

Եզրակացութեան մէջ, Նաթալի Նուկայրէտ կ'արձագանգէ կրկին Յովսէփի խօսքերուն. - «Հայ ժողովուրդի ճակատագիրն է որ ճամբայ ելած է: Հո՛ս, միայն կատարուած իրողութիւնը կը գծէ սահմանագլուխները»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԵՐՍԱՅԼԻ դղեակին մէջ է որ Խորհրդարանը համագումար կազմակերպած էր քուէարկելու համար սահմանադրական երկու բարեփոխումներ որոնք կը վերաբերէին արդարադատութեան Բարձրագոյն Ատեանին եւ Դատաւորութեան Բարձրագոյն Խորհուրդին: Նախապէս համաձայնութիւն գոյացած էր արդէն եւ խորքին մէջ, երկու միլիոն ֆրանք արժող այս համագումարը միայն ձեւակերպութիւն էր: Արդարեւ, երկու բարեփոխումները քուէարկուեցան 833 ձայնով, 886 քուէարկողի վրայ: Դէմ քուէարկելու հրահանգ տուած էին միայն Ազգ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի համայնավար խմբակցութիւնները: Ուրեմն, դէմ քուէարկեցին 34 երեսփոխան, ձեռնպահ մնացին՝ 19, ատոնց մէջ 6 համայնավար կայ, 2 էՌ - Փէ - էՌ ծերակուտական եւ 10 ընկերվարական: Այս առիթէն օգտուելով է. Պալատիւր յայտարարեց թէ այլեւս սահմանադրական ոչ մէկ բարեփոխում կ'ըլլայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, նուազագոյն 67 հոգի մեռած է, Թուրքերու եւ Քիւրտերու բախումներու հետեւանքով: Այս թիւին մէջ, 31 Քիւրտ անջատողական կայ եւ 26 բնակիչ: Միւս կողմէ Քիւրտերը 26 Թուրք վրանաբնակ սպաննած են, Յուլիս 18-ի գիշերը:

ՇՎԱՐՆԱՁԷ հարցազրոյց մը տուած է «Ֆիկառօ»ի (Յուլիս 20) ուր կ'ամբաստանէ Ռուսերը որ զօրավիգ են աբխազ անջատողականներուն: Ելցինի բանագնացին հետ տեսակցութեան մասին, կ'ըսէ թէ դեռ կանխահաս է այդ մասին խօսելու համար, բայց, կը յուսայ որ պատրաստուած շէման հրադադարի մը կը յանգի: Վրաստանի նախագահը կը ջանայ նաեւ բացատրել Ռուսերու օժանդակութիւնը. - «Ռուսաստան մարդիկ կան», կ'ըսէ, «որոնց համար Շվարնաձէ կոկորդը ոսկորի մը պէս է: Բայց, ճշմարտութիւնը իրենց կողմը չէ, պիտի չյաղթեն»: Այն հարցումին որ կը վերաբերի Վրաստանի ներքին անկայունութեան, օրինակ՝ Զվիադիստներու քաղաքագործքերը (Գամսախուրդիայի կողմնակիցներ), Շվարնաձէ կը պատասխանէ որ գլխաւոր վտանգը այդ չէ: Ամէնէն իրական վտանգը, կ'ըսէ, դրամական, տնտեսական եւ ընկերային մարզին մէջ է: Այս տագնապէն երկիրը դուրս հանելու համար, քանի մը լուծումներ կը տեսնէ. - Ա) Կռթնիլ տեղական բնական հարստութեանց վրայ: Բ) Վճռական քայլ առնել դէպի շուկայի տնտեսութիւն: Գ) Ժամ առաջ տնտեսական յարաբերութիւններ վերահաստատել Ռուսաստանի եւ նախկին Խորհրդային Միութեան հանրապետութիւններու ամբողջութեան հետ: Դ) Զարկ տալ նոր յարաբերութիւններու, դրացի երկիրներու (Թուրքիա, Իրան, ինչպէս նաեւ արեւմտեան մեծ երկիրներու հետ (Եւրոպա, Միացեալ - Նահանգներ): Ե) Հուսկ՝ օգտուիլ միջազգային կազմակերպութեանց օժանդակութենէն:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ մաքրագործումը կը շարունակուի, ձերբակալուած է նաեւ նախկին վարչապետ Փանահ Հիւսէյնով: Նախիջեւանի մէջ եւս կացութիւնը լարուած է երբ Պաքուի մէջ շարունակուած են Ժողովրդական Ճակատի անդամներուն ձերբակալութիւնները: Ճակատին նախագահը Կուլիեւ յայտնած է թէ Հայտար Ալիեւ մտադիր է Էլչիպէյը սպաննել տալու ու այդ նպատակով խմբակ մը ղրկած է Նախիջեւան: Կուլիեւ աւելցուցած է թէ իրենք վճռակամ են Ատրպէյճանի նախկին նախագահին կեանքը պաշտպանելու, ամէն գնով:

ՔԼԻՆԹԸՆ նոր կանոն մը հաստատեց միասեռականներու վերաբերող բանակին մէջ: Այլեւս, այդ մասին հարցուփորձ պիտի չըլլայ նորագիրներուն, բայց՝ «միասեռական ընթացք մը վռնտուելու պատճառ կ'ըլլայ»:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դաշնակցային Ապահովութեան (էՖ - ՊԻ - ԱՅ) տնօրէնը՝ Ուիլլըմ Սէշընս պաշտօնազրկուեցաւ նախագահ Քլինթընի կողմէ: Արդարադատութեան նախարարութիւնը ամբաստանած էր զինք անցեալ Յունուարին որ չարաշահած է իր պաշտօնին շնորհած առաւելութիւնները, անձնական ճամբորդութիւններու համար գործածելով, օրինակ, իր տրամադրութեան տակ դրուած օդանաւը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ՝ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆԻ

Յուլիս 17-ին, Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է բանաստեղծ Համօ Սահեան: Բուն անունով՝ Համայեակ Գրիգորեան, ողբացեալը ծնած էր 1914 Ապրիլ 14-ին Լոր (Սիսիանի շրջան): Մասնակցած է Բ. աշխարհամարտին: 1937-ին աւարտած է Պաքուի երկամեայ Հայկական Ուսուցչական Հիմնարկը: Աշխատած է Սիսիանի շրջանային թերթի խմբագրութեան մէջ, ինչպէս նաեւ «Խորհրդային գրող» (Պաքու) ամսագրի (1938 - 41), «Կոմունիստ» (1945 - 51), ապա՝ «Աւանգարդ» (1951 - 54) եւ «Ոզնի» (1954 - 65) թերթերու: 1965-էն 1967 եղած է «Գրական թերթ»ի խմբագիր: Բանաստեղծութիւններ գրած է 30-ական թուականներէն սկսեալ, բայց ընդհանուր ձեւով, ծանօթ դարձած է գլխաւորաբար ռազմաճակատը գրած «Նայիրեան դալար բարդի» բանաստեղծութեամբ: Իր առաջին գիրքն է «Որոտանի եզերքին» (1946): Յաջորդական երկերէն յիշենք. - «Առագաստ» (1947), «Սլացքի մէջ» (1950), «Ծիածանը տափաստանում» (1953), «Բարձունքի վրայ» (1955), «Մայրամուտից առաջ» (1964), «Քարափների երգը» (1968), «Սեզամ բացուիր» (1972), «Կանչէ կռունկ» (1973), «Կանաչ - կարմիր աշուն» (1980), եւայլն, եւայլն: Կատարած է նաեւ բազմաթիւ թարգմանութիւններ ռուսերէնէ:

**

Համօ Սահեանի յուղարկաւորութեան կառավարական յանձնախումբ մը կազմուած է, նախագահութեամբ վարչապետ Հրանտ Բագրատեանի: Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յուլիս 21-ին: Մարմինը փոխադրուած էր արդէն Ազգ. Օփերայի Թատրոնի շէնքը: Թաղումը տեղի կ'ունենայ նոյն օրը Կոմիտաս պարտէզի պանթէոնը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ՝ ԾԱՆՐԱԲԵՌՆՈՒԱԾ ՄՐՑԱՇՐՋԱՆ ՄԸ

Վալանսի Հ. Մ.-ը, նման անցեալ տարուան, պիտի ստանայ կարեւոր նպաստ մը Տրոմի նահանգային խորհուրդէն, կարենալ պահելու համար իր տարեկան պիւտճէն: Որոշումը տրուած է: Շուրջ երկու միլիոն:

Հայանուն ակումբը՝ որ Վալանս քաղաքը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի արհեստավարժներու երկրորդ դասակարգի ախոյեանութեան մէջ, իր պաշտօնական առաջին մրցումը պիտի կատարէ, Յուլիս 24-ին, Ալէս քաղաքին մէջ: Յուլիս 31-ին, պիտի հիւրընկալէ Իսթրի խումբը:

Մրցաշրջանը երկար պիտի ըլլայ. 42 մրցումներ մինչեւ 1994 Մայիս 14:

Վալանսի երկրորդ կազմը պիտի պայքարի Ֆրանսայի հինգերորդ դասակարգի ախոյեանութեան մէջ (Նախոնալ 3): Իր մրցակիցները պիտի ըլլան, ընդհանրապէս, Ժիւրայի եւ Սավուայի ակումբները:

Իսկ երրորդ կազմը պիտի խաղայ լիկի շրջանային պատուոյ դասակարգին մէջ:

Ասոնցմէ զատ, Հ. Մ.-ը կը ծրագրէ դաշտ հանել, ախոյենական գծով, չորսէ աւելի քան տասնեակ մը երիտասարդական, պատանեկան խումբեր:

Յիշենք որ, անցեալ տարի, Վալանս Հ. Մ.-ը Ռոն - Ալփ լիկի ամէնէն աւելի շատ խաղացող ունեցող ակումբը եղած է: Ունեցած է 610 արձանագրուած (լիսանսիէ) անդամ:

**

ՓԱՐՏՕ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ֆրանսայի Ազգային խումբին նախկին անդամ, Պէրնար Փարտօ, հայածին՝ մօրը կողմէ, որ Յունուար 30-էն ի վեր բանտարկուած էր էքս - Լիոնի մէջ, քօքայինի առուծախի ամբաստանութեամբ, ազատ արձակուած է, բայց կը մնայ դատարանական հսկողութեան տակ:

Վ. Ս.

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Ժամանակ է որ վերադառնանք Պալեաններուն եւ այդ բացառիկ գերդաստանի պատմագիր Բարս Թուղլաճիին կոթողային աշխատանքին: Տարաթներով եւ ամիսներով կեանք կրնայ մարդ լեցնել այդ հատորին ընթերցումով, դմայլանքով եւ մանաւանդ ուսումնասիրութեամբ: Եօթը տարբեր լեզուներով (գերմաներէն, հայերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, թրքերէն եւ յունարէն) 300-է աւելի հատորներ կան մատենագրական ցանկին մէջ ինչպէս եւ տասնեակներով արտրերական մամուլի, արխիւներու եւ հաւաքածոներու սկզբնաղբիւրներ, հարիւրաւոր գունաւոր եւ սեւ – ճերմակ լուսանկարներ, նկարներ, յատակագիծեր կը զարդարեն ու կը լուսաբանեն հսկայածաւալ հատորին հարիւրաւոր էջերը: Եօթը բիրտ ու քմայքոտ սուլթաններու պահակալութիւնը, 200 փոթորկոտ տարիներու խորտ ու բորտ պատմութիւնը այն շրջածիրն է որուն մէջ Պալեանները կը ցուցաբերեն հայ ստեղծագործ տաղանդին եւ մարդոց հետ վարուելու իմաստութեան լաւագոյն օրինակը: Պալեան տոհմին նախահայրը, Պալը Գալֆա, կամ Քէրէսթէճի Ուսթա Պալը, Կեսարիոյ Տէրէվենք գիւղէն Պոլիս կը գաղթէ 18-րդ դարու սկիզբները եւ անծանօթ պարագաներու բերումով (անծանօթ՝ որովհետեւ Բարսեղ Թուղլաճի ոչինչ կ'ըսէ այդ մասին) կայսերական ճարտարապետ կը կարգուի, կայսերական պալատի շինութեանց նորոգիչի պաշտօնին տիրանալէ ետք: Կ'ամուսնանայ Ֆիլոր Խաթունի հետ ու կ'ունենան 4 զաւակ – Գրիգոր, Պետրոս, Սենեքերիմ եւ Զիչիլիա: Ահա այս է էն խորունկ արմատը ուրկէ պիտի ճիւղաւորուէր ամբողջ հոյլը ճարտարապետներու որոնք Պալեան անունը կրեցին:

Բարս Թուղլաճին կը քակէ պատմութիւնը այս կէտէն, պատմութիւնը ոչ միայն տաղանդաւոր գերդաստանի անդամներուն այլ նաեւ պատմութիւնը Սուլթաններու, Պոլսոյ ընկերային ու քաղաքական կեանքին, Հայոց եւ Թուրքերու կենցաղային իւրայատկութիւններուն, ճարտարապետական արուեստին բոլոր յատկանիշերուն եւայլն: Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի նման մտաւորականի մը գործն է այս հատորը որմէ ամէն տեսակ ընթերցող գոհունակութիւն մը կրնայ առնել: Բայց մանաւանդ՝ ընկերային պատմաբանը, արուեստի պատմաբանը ու հայ բանասէրը: «Գոհունակութիւն»ը պզտիկ բառ է, աւելի շիտակ կ'ըլլար ըսել «վայելք ու նաեւ հպարտութիւն» երբ հետեւի շարքին Պալեաններուն՝ որոնց շինութիւնները լեցուցին Օսմանեան կայսրութիւնը, մանաւանդ Պոլիսը: Պալը Գալֆայէն ետք՝ մարդիկը աւելի մեծ են տիտղոսներով եւ իրագործումներով: Գրիգոր ամիրա Պալեան, Սենեքերիմ ամիրա Պալեան, Կարապետ ամիրա Պալեան, Նիկողոս պէյ Պալեան, Յակոբ պէյ Պալեան, Սարգիս պէյ Պալեան, Սիմոն պէյ Պալեան եւ Լեւոն պէյ Պալեան – իրենց աշխատանքին, ճաշակին, ստեղծագործ տաղանդին եւ արհեստին հանդէպ խոր հաւատարմութեան կը պարտինք մօտ 110 կարեւոր շէնքերու եւ անթիւ այլ կառոյցներու շինութիւնը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, որոնց կարգին՝ 38 հատ պալատ (մէջն ըլլալով Տոլմապահճէի հոյակապ պալատը), 10 զօրանոց, 7 հայկական եկեղեցի եւ 10 մզկիթ, ինչպէս եւ դպրոցներ, հանրային պաշտօնատուներ, կայարաններ եւայլն: Եւ պէտք է շեշտել անգամ մըն ալ որ հատորը իր յղացումով, մատենագիտական տեղեկութիւններով եւ աղբիւրագիտական պրպտումներու քանակով՝ իր նիւթին մեծութեան ուղիղ կը համեմատի: Իր մասնագիտական բնոյթին բերումով հատորին լուրջ ուսումնասիրութիւնն ու արժեւորումը դուրս կ'իյնան մեր հասողութենէն սակայն չենք կրնար զսպել մեր հիացումը ի տես հրամցուած շքեղ պատկերներուն, մանրամասն բուսաբանութեանց ու նիւթին համապարփակ տարածքին:

Անշուշտ հարց կը ծագի – ի՞նչ էր այս շինարար, մեծատաղանդ եւ անխոնջ մարդոց հայկականութեան որակը: Դժբախտաբար քիչ տեղեկութիւն ունինք 18-րդ դարու Օսմանեան կայսրութեան Հայերու ընկերային կեանքի մասին: 17-րդի մասին գլխաւոր աղբիւրը Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանին կեանքն է: Այդ ժամանակաշրջանի մասին լայնօրէն գրած է Յասմիկ Սահակեան իր «Երեմիա Քէօմիւրճեան» (Երեւան, 1964) մենագրութեան մէջ, մինչ 18-րդի մասին կը դիմենք նորէն Յ. Ճ. Սիրունիի անփոխարինելի հատորներուն՝ «Պոլիս եւ իր Դերը»: Երկուքն ալ շատ մռայլ գոյներով կը ներկայացնեն Հայոց վիճակը, լքուած բացարձակ միապետական իշխանութեան եւ կամայական ազնուականութեան մը քմայքին: Երկու հեղինակներն ալ Հային նոյն պատկերը կը գծեն, քաղաքային թէ գաւառական, շահագործուած, նուաստացած ու նախատուած, կրթութեան եւ յառաջացումի յոյսէն իսկ զրկուած խեղճին մէկը որ օրէ օր կը քաշկռտէ անիմաստ գոյութիւն մը...: Կ'եզրակացնենք որ Օսմանցի Թուրքերուն համար Հայերուն արժէքը ու երջանկութեան որակը կախում ունէր Պետութեան բրած անոնց օգտակարութենէն: Թէ հասարակ մարդ արարածը ի՞նչ անձնական փառք, բարոյական արժէք կամ գոհունակութիւն կրնար ստանալ այսպիսի վիճակէ մը կասկածելի է, մեզի համար: Առանձնաշնորհեալ մարդոց շատ սեղմ շրջանակ մը սակայն կը վայելէր որոշ ազատութիւններ, ինչպէս էր պարագան ճարտարապետներուն, ամիրաներուն, թարգմաններուն, պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն եւայլն: Սակայն թէ դանդուա՞ծը, ի՞նչ չափով Գատըգիւղի հայ նպարավաճառը, դերձակը կամ հիւսնը կ'օգտուէր «երջանիկ ժամանակներէն» կամ Սուլթան Սելիմ Գ.ի բարեմտութենէն՝ շատ խնդրական կը մնայ: Երբեմն կը մոռնանք կամքի, հաւատքի եւ իտէալիզմի ի՛նչ մղում, հերակլեան ինչ ո՛ւժ պէտք եղաւ որ արեւմտահայ վերածնունդի խոնարհ, նուաստացած, արժանապատուութենէ զրկուած ու շատ յաճախ անանուն մարդիկ ստեղծեն՝ պարզապէս ոտքի կանգնելու, մարդ արարածի փառք մը գտնելու համար, այդ մթին դարերուն...: Եւ այս վերակենդանումի հսկայ ճիգին մեծագոյն լծակները՝ նորէն ամիրաները, չէլէպիները եւ գունագեղ աղաները հանդիսացան: Այդ է պատճառը որ այսքան կարեւորութիւն կուտանք մեր Քրոնիկներուն մէջ այդ անշուք ու փառաշուք մարդոց որոնց անունները տակաւ կը մոռցուին: Պէտք է տէր կանգնինք մեր արմատներուն եւ մեր գանձերուն՝ այլապէս ոչ մէկ արժէք պիտի ունենան այդքան սուղ շահուած յաղթանակները ըՍփիւռքի, Հայաստանի եւ Արցախի ճակատներուն: Ի՞նչ պիտի արժէ ի վերջոյ դարերու արիւն քամող պայքարը՝ եթէ բողկ, անյիշատակ, անինքնութիւն Հայերով պիտի լեցնենք մեր նորաստեղծ, անկախ Հանրապետութիւնը կամ Սփիւռքի միութիւնները, դպրոցները կամ կուսակցութիւնները:

Հաւանաբար անտեղի չէ հոս յիշել, էջատակի իբրեւ տեղեկութիւն՝ Կեսարացի ուրիշ նշանաւոր ճարտարապետ մը որուն մասին Յ. Գ. Մրմրեան հետաքրքրական յօդուած մը գրած է 1899-ին, լոյս տեսած Պոլսոյ «Բիւզանդիոն»ին մէջ, թիւ 925 եւ 926: Յօդուածը կը կրէ Մըրմըրեանի յատկանշական վերտառութիւնը՝ «Հին Օրեր եւ Իճատյէի Նահապետ Բէյամիճի Հաճի Մկրտիչ Աղա Զարքեան»: Մրմրեան նախ կը գծէ «աղա»ներու միջավայրն ու բնութագիրը: 18-րդ դարուն, Կեսարացիները բարձր դիրքի հասած էին Պոլսոյ մէջ – Արքունի ճարտարապետն էր Սարգիս Խալֆա, կար նշանաւոր Հաճի Չէլէպին եւ Կեսարացիք բռնած էին Պոլսոյ «մանիֆաթուրայի», այսինքն մանր ճարտարարուեստի եւ մասամբ սեղանաւորներու հրապարակը: Մանաւանդ Պոլսոյ եւ Անատոլուի գործառնութեանց ջիղն էին:

Մկրտիչ Աղա Զարքեանը «վերջինն էր այն ծանր ու բանիբուն մարդերէն որոնք սերունդ մը առաջ, այսինքն 19-րդ դարու վերջերուն, Իճատյէի անկիւնը, ծխամանները, այսինքն «նարկիլէները» շըրթներուն, պարզ ու տակուն ուժերով կը վարէին Թաղին ու Պատրիարքարանին գործերը»: Իրմէ զատ կային նաեւ Պէյլէր Օղլու Յակոբ Աղա (սեղանաւոր), Օտեան Պօղոս Աղա (արքունի դրագիր), Այվատեան Յովհաննէս Աղա (արքունի ծեփիչ), Սէրվէրեան Աղա (արքունի ճարտարապետ), Յակոբիկ Աղա Մանուէլեան եւ Յովհաննէս Սեթեան՝ Պատրիարքական խորհրդականներ, Յովհաննէս Սուրէնեան (ատենակալ դատաւոր), Կարապետ Աղա Նուրեան (քեռորդի Ղազէզ Ամիրայի), Թումաճան Կեսարացեան՝ վաճառական, Պետրոս Թէլլալեան՝ սպարապետական գծագրիչ, Գրիգոր Նորատունկեան՝ հազարապետ տէրութեան, Գէորգ Աղա Մըրմըրեան՝ ոսկերիչ եւ ուրիշներ:

Երկար է շարքը այս տարաշխարհիկ մարդոց, որոնք ամիրաներուն, պատրիարքներուն, չէլէպիներուն, հազուագիւտ պէյերուն և փաշաներուն, աղաներուն, մահտեսիներուն, պատուելիներուն, հաճիներուն, խոճաներուն, էֆէնտիներուն, քահանաներուն, վարժապետներուն, թարգմաններուն հետ միասին, տեսակ մը մանր մտաւորականութիւն կը կազմէին 18-րդ եւ 19-րդ դարերուն: Եւ մինչեւ որ մեր բանասիրութիւնը չհակի անոնց տարեգրութեանց եւ կենսագրութեանց վրայ՝ գալ դարուն մեր զաւակները շատ տարտամ գաղափար մը պիտի ունենան իրենց ինքնութեան մասին:

Ս ի տ ն ի

Խ Ն Ձ Օ Ր Է Ս Կ

Խնձորեսկ գիւղը կը գտնուի Հայաստանի Հանրապետութեան Գորիսի շրջանին մէջ: Խնձորեսկ անունով կը կոչուին թէ՛ հին եւ թէ նոր գիւղերը: Ժողովրդական ստուգաբանութեան մը համաձայն, Խնձորեսկ անուան արմատը «խընձոր» բառն է: Այլ ստուգաբանութեան մը համաձայն՝ Խնձորեսկը նախապէս կոչուած է Խորձոր կամ Խորձորեսկ, ապա հնչիւնափոխութեան ենթարկուելով, դարձած է Խնձորեսկ: Երկու կարծիքներն ալ ընդունելի են, տրուած ըլլալով որ հոն թէ՛ ձորերը խոր են եւ թէ խնձորը՝ առատ:

Խնձորեսկի պատմութիւնը հին է եւ հարուստ: Անոր տարածքին վրայ գոյութիւն ունեցած են բնակատեղիներ, որոնք հաւանաբար կուգան Սիւնեաց աշխարհի սկիզբի շրջանէն:

Խնձորեսկի բնակիչները դարեր շարունակ հմտօրէն օգտագործած են լեռնային բարդ բնութիւնը՝ բնակութեան, աշխատանքի, բայց նաեւ ինքնապաշտպանութեան համար: Խնձորեսկը գործօն մասնակցութիւն ունեցած է ազատագրական այն պայքարին, որ Դաւիթ Բէկի գլխաւորութեամբ ծաւալեցաւ ԺԸ. դարու առաջին քառորդին՝ Սիւնիքի մէջ:

Խնձորեսկի մէջ կը գտնուի Մխիթար Սպարապետի գերեզմանը: Հին Խնձորեսկը եղած է Արեւելեան Հայաստանի ամէնէն մեծ գիւղը: 1913-ին ունեցած է 1800 տուն: Խնձորեսկցիները կը զբաղէին անասնապահութեամբ, այգեգործութեամբ, արհեստներով: Խնձորեսկի դարբինները, ներկարարները, որմնադիրները, դերձակները, հացթուխները, պայտագործները, գորգագործներն ու գինագործները հմուտ վարպետներ էին, որոնք յաճախ կը սպասարկէին նաեւ դրացի գիւղերուն:

Շատ նշանաւոր էին Խնձորեսկի աշուղները, երգիչ – սազանդարները, որոնք կը մեկնէին մինչեւ Թաւրիզ, մասնակցելու համար պարսկերէնով կատարուող ժողովրդական երգի մրցոյթներուն:

Հին Խնձորեսկը ունէր չորս եկեղեցի, որոնցմէ անուանի էին Ս. Հռիփսիմէն եւ Ս. Թադէոսը: 1913-ին, Խնձորեսկի մէջ կը գործէին 7 դպրոց՝ երկուքը ծխական, միւսները՝ մասնաւոր – տնային:

ԺԹ. դարու վերջը եւ քսաներորդ դարու սկիզբը ստեղծուեցաւ գերբնակչութիւն, որուն հետեւանքով բնակչութիւնը սկսաւ գաղթել դէպի Անդրկովկաս եւ յատկապէս՝ Բաքու, գործ փնտռելու համար: Ոմանք ալ գաղթեցին դէպի Միջին Ասիա:

Նոր Խնձորեսկը կառուցուած է 1950-ական թուականներէն սկսեալ: Ներկայիս անիկա ունի դպրոց, գրադարան, շարժապատկերի սրահ եւ դարմանատուն: Իսկ բնակիչները կը զբաղին անասնապահութեամբ եւ այգեգործութեամբ:

«Հին Խնձորեսկը պէտք է պահել եւ պաշտպանել իբրեւ հնութիւններու խոշորագոյն թանգարան» ըսած է գեղանկարիչ Մարտիրոս Սարեան, աւելցնելով՝ «այդպիսի հրաշալի տեղ աշխարհի մէջ քիչ կայ»:

Խնձորեսկի պատմութիւնը եւ բնութիւնը արտացոլուած են կարգ մը հայ գրողներու եւ գեղանկարիչներու (Րաֆֆի, Ս. Խանզադեան, Մ. Սարեան, Գ. Խանջեան եւայլն...) գործերուն մէջ, իսկ ժողովրդական եւ աշուղական երգերու մոթիֆները՝ Ա. Սաթեանի ստեղծագործութիւններուն մէջ:

Պատրաստեց՝
ՇՈՒՇԻԿ ՄԱԻԽՍԱԳԱԼԵԱՆ

«Ազդակ»

ԾԱԽՈՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ

«Ծախու է 72 Միկ – 21 մը շատ լա[illegible] վիճակի մէջ»: երկար ժամանակ առա[illegible] ամէն անոնք որոնք բրիտանական թերթ[illegible] մը մէջ այս ծանուցումը տեսնէին, իրեն[illegible] աչքերուն պիտի չհաւատային: Սպայա[illegible] կոյտեր ահազանգի պիտի մատնուէին[illegible] պիտի խօսուէր աննախընթաց պատահար[illegible] մը մասին. մինչդեռ այսօր ոչինչ կը նե[illegible] կատուի անբնական այդպիսի ծանու[illegible] ցումի մը մէջ:

Խորհրդային Միութեան քայքայում[illegible] ի վեր զինուորականները չեն գիտեր եր[illegible] բեք թէ ամսուան վերջաւորութեան իրեն[illegible] թոշակը պիտի վճարուի՞ թէ ոչ: Առո[illegible] կ'աւելնայ զինուորական ճարտարարուեստ[illegible] ի մարզին մէջ ընդհանուր անկում մը[illegible] որուն հետեւանքը կ'ըլլան գործատ[illegible] փակումներ ու զանգուածային գործազր[illegible] կումներ. գործի մէջ պահուածներու վ[illegible] ճարն ալ աւելի փայլուն չէ. միջին ամ[illegible] սավճարը 300 ֆրանքէն աւելի չէ:

Հիւլէական մարզին մէջ նախկին Մի[illegible] թիւնը երկու – երեք հազար բարձրաստ[illegible] գիտնական ունի որոնք կրնան անհրաժեշ[illegible] շղթան ձեւացնել ատոմական ռումբ պատ[illegible] րաստելու համար: Ասիկա կը նշանա[illegible] թէ գործազուրկ այս կարգի գիտնակա[illegible] ներ եթէ աշխատանքի անցնին տարբ[illegible] երկիրներու մէջ, լուրջ վտանգ մը[illegible] ներկայացնեն ռազմամթերքի հսկող[illegible] համար: Արդէն Ծոցի պատերազմի[illegible] աւարտին ՍԻ – ԱՅ – ԷՅ – Ի-ի նախագա[illegible] ահազանգ հնչեցուցած էր ամերիկեան ծե[illegible] րակոյտին ուշադրութեան յանձնելով խո[illegible] րհրդային հիւլէական մարզէն բացը[illegible] նացած մէկ միլիոնոց անձնակազմի վ[illegible] գոյութիւնը: Դժուար ստուգելի տեղե[illegible] կութիւններու համաձայն, Թեհրան ար[illegible] դէն ամիսը հինգ հազար տոլար ամսա[illegible] ճարով գործի առած է յիսուն մասնա[illegible] գէտներ: Այլ տեղեկութիւններու համա[illegible] ձայն, Լիբիա եւ Ալժերիա, Հիւսիսա[illegible] Քորէա եւս հետաքրքրուած են նախ[illegible] խորհրդային գիտնականներով:

Անցեալ տարի Միացեալ – Նահանգներ[illegible] Ճափոն եւ Եւրոպայի Համայնքը[illegible] թիւնը Մոսկուայի մէջ Գիտութեան եւ Թէքնոլոժիի միջազգային կեդրոն մը[illegible] տեղծեցին: Պաշտօնական նպատակն է[illegible] առիթ տալ գիտնականներու որ շարու[illegible] նակեն իրենց աշխատանքը, առանց ար[illegible] տագաղթելու կարելիութիւն փնտռելու[illegible] Սակայն իրականութեան մէջ այդ մեխ[illegible] պետութիւնները կրցան այդ խումբին[illegible] լաւագոյնները ճանչնալ, գործի առնել, նախ[illegible] իսկ սակարկութիւններ ընել: Հետազօտու[illegible] թեան յատկացումներ կատարուեցան[illegible] համագործակցութեան ծրագիրներ մշա[illegible] կուեցան: Միացեալ – Նահանգներ շուր[illegible] 30 հազար հետազօտողներ ընդունած[illegible] արդէն, իսկ Նախկին Արտաքին նախարար Ճ. Պէյքըր Մոսկուա այցելութեան մը[illegible] ընթացքին հանդիպում ունեցած է Չե[illegible] լիապինսք – 70 աշխատանոցին անձնա[illegible] կազմին հետ որուն ապսպրած է փլիփ[illegible] նիոմ 238 բարդեր ՆԱՍԱ-ի եւ ամերիկ[illegible] եան ծովուժին համար: Այս զարգացում[illegible] ները սպառնալիք եղած են որ Ռուսաստան[illegible] մէջ հիւլէական հետազօտութիւններ[illegible] մարզին գիտնականները երկու դասակար[illegible] գի բաժնուին. հայրենասէրներն ու դ[illegible] աւաճանները:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԵՂԱՄ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ

20-ԱՄԵԱԿԻ ՓԱԿՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի հայ լայն խաւերու մօտ, տակաւին թարմ է յիշատակը նախկին վարդապետ Գեղամ Պաղտասարեանի:

Ան՝ 20 տարիներ առաջ, դժուար պայմաններու մէջ հիմը կը դնէր միօրեայ դպրոցի մը քաղաքին կեդրոնը:

Առաջին տարին 10 աշակերտ ունեցաւ դպրոցը: Հետզհետէ զարգանալով, քանի մը տարի յետոյ դպրոցը կը դառնար իր հիմնադրին անունը կրող հայերէն լեզուի եւ մշակոյթի տարածման կեդրոնը, որ իր սեփական տեղն ունի քաղաքիս համայնքի կեանքին ներս:

Ծանր եղաւ կեդրոնին համար Գեղամի վաղահաս մահը. բայց շնորհիւ տնօրէն Պր. Արդար Արդումանեանի շուրջ բոլորուած ուսուցիչներուն եւ ծնողքներուն, ահա 9 տարի է որ հաստատութիւնը իր առաքելութիւնը կը շարունակէ նոյն տեսլականով:

Այս ուսումնական տարեշրջանին կեդրոնը ունեցաւ 6-էն 18 տարեկան մօտ 100 աշակերտներ. նաեւ չափահասներ: Հայերէն լեզուի հետ կը դասաւանդուին Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն: Դասաւանդութիւններէն յետոյ կայ նաեւ գծագրութեան (անիմասիոն) լայն բաժին մը, երաժշտութիւն, պար, ճատրակ եւ aïkido (կատակով՝ հայքիտօ):

Տարիներէ ի վեր կեդրոնը ունի կատարողական բաւական բարձր մակարդակի հասած՝ հայկական ժողովրդական պարերու համոյթ մը, (ղեկավար Սարգիս Խորոէքեան): Այս տարի աւելցաւ դպրոցականներէ բաղկացած պարախումբը ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Խոսրովեանի:

Թիվոլի դպրոցը (այսպէս ճանչցուած շատերու կողմէ փողոցին անունով) ունի յատկանշական գիծեր. տնօրէն, ուսուցիչներ եւ անխոնջ կամաւորներ ձրի կ՚աշխատին միակ նպատակ ունենալով նոր սերունդին պատուաստել Մեսրոպեան գիրն ու բառը: Եւ դպրոցը կը մատակարարուի ծնողքներու կողմէ, որոնք ամէն չարաթ կուգան հսկելու կարգ ու կանոնի:

1992-1993 տարեշրջանին կեդրոնը չորս առանձին ձեռնարկներով նշեց իր 20-ամեակը. վերջին հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յուլիս 3-ին Ռոքըֆոր - Դը - Պըլանի Ոստրէ Մայրօ նորակառոյց (?) քեմ սրահին մէջ մօտ 400 հոգիի ներկայութեամբ:

Վարչութեան նախագահ Պր. Սարգիս Խորոէքեան հանդէսը բանալով Փրանսերէն վերյիշեց անցնող քսան տարուան ուղին, եւ վարչութեան ու ծնողական խորհուրդի կողմէ մէկական արժէքաւոր նուէր յանձնեց տնօրէն Պր. Արդար Արդումանեանի եւ գլխաւոր ուսուցչուհի Տիկին Հերմինէ Պօղոսեանի առ ի գնահատութիւն իրենց երկար տարիներու նուիրեալ աշխատանքին:

Ապա հայերէնով խօսք առաւ Տիկին Պօղոսեան. նախ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն հանդէպ ցոյց տրուած ազնիւ ուշադրութեան համար որ աւելցուց - գիս կը պարտաւորեցնէ ապագայի համար: Անդրադարձաւ դպրոցի գործունէութեան, դրականին քով չթաքցնելով թերիներն ու դժուարութիւնները: Ցաւ յայտնեց որ այս տարի Պաքալորէայի հայերէն ներկայացնող միմիայն 9 աշակերտներ ունեցաւ որոնցմէ մէկը որպէս առաջին օտար լեզու, մէկ երկրորդ լեզու եւ 7 ալ երրորդ լեզու բոլորն ալ լաւագոյն նիշերով: Ցիսուն հազարնոց համայնքի մը մէջ չեշտեց ուսուցչուհին 40-ը չանցնիր Պաք-ի հայերէն ներկայացնողները մինչ պէտք է այդ թիւը տասնով բազմապատկուէր: Իր խօսքին վերջաւորութեան Տիկին Պօղոսեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգելու յիշատակը ողբացեալ Գեղամի:

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը աշակերտներու երգերով, եւ պարախումբին բաւական յաջող առաջին ելոյթով: Մինչեւ ուշ գիշեր, սեղաններու շուրջ բոլորուած, երեկոյթը շարունակուեցաւ երգով ու պարով:

Ցարատեւութիւն եւ յաջողութիւն կը մաղթենք Գեղամ Պաղտասարեան կեդրոնին, յառաջիկային եւս շարունակելու համար իր օգտաշատ առաքելութիւնը:

Ս. Պ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹԵՀՐԱՆԻ Հ. Մ. Արարատ կազմակերպութեան կոմիտաս սրահին մէջ, Յունիս 16-ին, յուշերեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած կրթական մշակ եւ մշակութային վաստակաւոր գործիչ՝ Մանուէլ Ծ. Վրդ. Բոյաղեանի: Կազմակերպիչներն էին Իրանի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանը եւ Թեհրանի Հայոց «Ալիշան» տարրական եւ ուղեցոյց դպրոցները, նախագահութեամբ համայնքի ժողովրդապետ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Թոսունեանի: Ներկայ էին Արտակ եւ Կորիւն Արքեպիսկոպոսները, երեսփոխաններ եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ: Բացման խօսքը արտասանած է «Ալիշան»ի ծնողական խորհուրդի անդամ՝ Տիկին Արմինէ Զորջեան եւ բեմ հրաւիրած է գլխաւոր բանախօսը՝ Սարօ Բարումեան: Ան մանրամասնօրէն ներկայացուցած է ողբացեալ հոգեւորականին կեանքն ու գործը: Մանուէլ Ծ. Վրդ. ծնած էր Մարաշ 1912-ին, վարդապետ ձեռնադրուած 1937-ին եւ 1938-ին կարդինալ Աղաճանեանի կարգադրութեամբ ղրկուած էր Իրան: Ապա, բանախօսը ներկայացուցած է Հ. Մանուէլի յիսնամեայ եղակի գործունէութիւնը Իրան: Գործադրուած է օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին մը, որմէ ետք խօսք առած է Իրանա-Հնդկաստանի թեմի առաջնորդ՝ Կորիւն Արք. Պապեան եւ շեշտած թէ եթէ Հ. Մանուէլ պարծանքն էր հայ կաթողիկէ համայնքին, ան կը պատկանէր նաեւ ամբողջ Իրանահայութեան: Իրեն յաջորդած է հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Թոսունեան որ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է եւ հրաւիրած Արտակ Արք.ը ըսելու փակման խօսքը: Հ. Մանուէլ իր մահկանացուն կնքած էր Յունուար 20-ին:

**

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Յուլիս 4-ին իր մահկանացուն կնքած է Սիմոն Մելիքսեթեան որ քանի մը օր առաջ արկած մը ունեցած էր, երբ Հարպիյէի պողոտային վրայ հանրակառք մը զինք տապալած ու գլխէն վիրաւորած էր: Ողբացեալը կանոնաւոր կերպով կ՚աշխատակցէր «Մարմարա»ի թղթակցութիւններով թէ ստեղծագործութիւններով: Համեստ մշակ մը որ իր սահմաններուն մէջ, իր նպաստը բերած է մամուլին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 8-ին Պէյօղլուի Սուրբ Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը փոխադրուած է Շիշլիի գերեզմանատունը:

**

ԳԱՐԼԱՅԻ մէջ, Յուլիս 3-ին, ազգապատկան կալուածը տօնական օրերու տպաւորութիւն թողուցած է դրօշազարդուած եւ հեռուէն լսուող հայկական երաժշտութեամբ: Արդարեւ, Աթէնքի Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի եւ Հայ Կապոյտ Խաչի Գարլայի «Աղթամար» մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ եւ կազմակերպութեամբ տեղի կ՚ունենար շրջանի կալուածի անուանակոչումը՝ «Աղատամարտ կեդրոն»ի: Անուանակոչման արարողութենէն ետք, խօսք առած է Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Վահան Պզտիկեան որ բացատրած է անուանակոչման իմաստը: Ապա, ազգային վարչութեան անդամ՝ Օննիկ Օննիկեան վար առնելով ցուցատախտակին վրայ ծածկուած եռագոյնը, յայտնաբերած է «Աղատամարտ կեդրոն» արձանագրութիւնը: Խօսք առած է առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան: Հանդիսութիւնը շարունակուած է խրախճանքով:

**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունիս 26-ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած ազգային բարերար՝ Երուանդ Բասդըրմաճեանի: Ան եղած է Սուրբ Յակոբ Եկեղեցւոյ համայնքի հիմնադիրներէն, «Հայկական գոնկրէս» դաղթականական հարցերով զբաղող կազմակերպութեան հիմնադիր եւ երկարամեայ ղեկավար, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան 16 տարիներու ատենապետ եւայլն, եւայլն: Ճաշէն ետք սկսած է պաշտօնական յայտագիրը: Խօսք առած է նախ Վարդգէս Քիւփէլեան, հոգաբարձութեան եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ որ հակիրճ կերպով ներկայացուցած է Երուանդ Բասդըրմաճեանի կենսագրական գիծերը: Գանատայի դաշնակցային կառավարութեան կողմէ ծերակուտական Մարսէլ Փրիտհոմ Գանատայի 125-ամեակի առթիւ ստեղծուած արծաթեայ շքանշանով պարգեւատրած է յոբելեարը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ երկրորդական վարժարանի աւարտական դասարանի աշակերտներէն խումբ մը ներկայացուցած է Վահէ Օշականի «Սփիւռք» խորագրուած մէկ անտիպ գործէն հատուած մը: Միացեալ - Նահանգներու եւ Գանատայի Կիլիկեան թեմի ազգային վարչութեան յարգանքի խօսքը բերած է Յակոբ Սեւակեան: Խօսք առած է գլխաւոր բանախօսը՝ Վազգէն Թերզեան, հին գործակիցը Ե. Բասդըրմաճեանի: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Արք. և յայտնած թէ Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը զինք կը պատուէ կոնդակով մը: Շնորհակալութեան իր խօսքը ըսած է Երուանդ Բասդըրմաճեան:

**

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ Կարապետեան սրահին մէջ, Յունիս 27-ին տեղի ունեցած է Վասպուրականի հերոսամարտին 78-րդ տարեդարձը: Հանդիսավարութիւնը կատարած է Յակոբ Մկրտիչեան: Երգեր, նուագ եւ արտասանութիւն խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած են: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է փրոֆէսօր Գէորգ Խրլոպեան որ պատմական ընդհ. ակնարկ մը նետած է Վանի վրայ:

**

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յուլիս 4-ին, տօնուած է Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Խաժակ Ծ. Վրդ. Յակոբեանի քահանայական ձեռնադրութեան 25-ամեակը: Ճաշը օրհնած է Միացեալ - Նահանգներու արեւելեան թեմի եւ Գանատայի առաջնորդ՝ Մեսրոպ Արքեպիսկ. Աշճեան: Բացման խօսքը արտասանած է հանդիսավարը՝ Գրիգոր Հօթոյեան, ապա խօսք առած են Յակոբ Սեւակեան, Կարօ Փաչայեան, Արէլ Վարդապետ Օղլուքեան եւ վեր. Եսայի Սարմազեան, որոնք գնահատած են յոբելեարին կեանքն ու գործը: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը, հուսկ խօսք առած են Մեսրոպ Արք. եւ Խաժակ Ծ. Վրդ.:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ինչ որ կը յուսային ինծմէ իմ ընկերուհիներս, այն էր որ ես գրէի այդ նիւթերու վրայ, վերջապէս բան մը ընէի. բայց ինչ, չէինք կարող բանաձեւել:

Հետաքրքրական է այն բանը, որ այդ ընկերուհիներէս ոչ մէկը չէր գրաւուած ազգայնական բորբոքումէն: Այդ խնդիրները շատ դուրս կը մնային եւ հեռաւոր նպատակներ կը հետապնդէին, մինչդեռ իրենք ամէն օր կը տառապէին իրենց շրջապատէն եւ սոխլուած էին տեղի տալ իրենց ամէնէն օրինաւոր իրաւունքներուն մէջ: Կ՚ուզէին ուսմունք ստանալ, մասնակցիլ հասարակական կեանքին, ընկերներով պտոյտի երթալ, հաւաքուիլ, ճամբորդել, եւայլն: Բայց եթէ այդ աղջիկներէն մէկը համոզուած ըլլար որ հնչակեան գրուելով (այն ատեն Դաշնակցականներ դեռ չկային) կարող պիտի ըլլայ խորտակել հօրը կամ ընտանիքին ուրիշ մէկ անդամի մը բռնապետութիւնը, այդ կ՚ընէր:

Այս խնդիրները ինծ մտածել կուտային, երբ վերջապէս օր մը Արշակուհիին հետ որոշեցինք այցելութեան երթալ Տիկին Տիւսաբին:

Սրտատրոփ բայց զինուած յանդգնութեամբ, մօտեցանք Ֆեմինիստ հայ գրագիտուհիին բնակարանին, որ կը գտնուէր Բերա: Արշակուհին անէացած էր յուզմունքէն եւ փախուստի միջոցներու կը դիմէր: Երբ դրան առաջ էինք, վերջին անգամ մը խնդրեց.

- Զայէ՛լ, ուրիշ օր մը կուգանք:

Ես մատս դրի դրան զանգին:

Սպասուհի մը դուռը բացաւ եւ մեզ առաջնորդեց սրահ մը, ուր յայտնեցինք դողահար շրթներով որ կ՚ուզենք Տիկին Տիւսաբին ներկայանալ:

Ընդարձակ հիւրասենեակին խորքին մէջ, Տիկին Սրբուհի Տիւսաբ, սեւազգեստ, նստած էր թիկնաթոռի մը վրայ: Ան տասնեակ տարիներէ ի վեր անմխիթար մնացեր էր իր տասնըվեցամեայ աղջկան՝ Տորայի մահուան համար: Անոր ճերմակ եւ գանգուր մազերը կը զարդարէին գրաւիչ դէմքը, որ մեծ վիշտի մը դրոշմը կը կրէր: Ան մեզ տեսնելով - որ գրեթէ դեղեւելով կը քալէինք անվերջանալի սրահին մէջ - ընդառաջ եկաւ եւ ձեռք տուաւ: Անոր քիչ մը թանձր շրթները մեղմ ժպիտ մը ունէին եւ բարութիւն կ՚արտայայտէին: Մէկ ձեռքով իմ եւ միւս ձեռքով Արշակուհիին ձեռքէն բռնած ան մեզ առաջնորդեց դէպի իր թիկնաթոռը եւ մեզ հրաւիրեց նստիլ իր երկու քովերը դրուած աթոռներուն վրայ:

Մենք երկուքս ալ կորսնցուցեր էինք մեր բոլոր միջոցները եւ բոլորովին մոռցեր էինք այն խօսքերը, որ նախապէս պատրաստեր էինք: Բայց Տիկին Տիւսաբ ժամանակ չտուաւ որ մենք ընկղմինք մեր շուարումին մէջ: Ան անմիջապէս հարցումներ ուղղեց մեզ եւ քաջալերական ջերմ խօսքեր ուղղեց մեր հասցէին: Ցայտնապէս զգածուած էր մեր այցելութենէն: Այդ միջոցին Տիկին Տիւսաբ մոռցուած հեղինակ էր: Շատեր չէին գիտեր նոյնիսկ թէ դեռ ո՞ղջ է թէ մեռած: Նոր աստղ մը կը փայլէր Պոլսոյ հայ գրական երկնակամարին վրայ՝ Սիպիլը: Ան էր պաշտօնական գրագիտուհին: Կարդացեր էի Սիպիլի վիպակները եւ բանաստեղծութիւնները եւ այն ժամանակ յանդգնութիւնը ունէի չհաւնելու այդ սեռի գրականութեան, հակառակ ընդհանուր հիացումին: Ես այն կարծիքը ունէի որ ժանեակներու մեծանուն բանաստեղծուհին չնչին եւ անկարեւոր նիւթերով կը զբաղէր: Իմ մտաւորական նորազարթ ու մեծախորժակ յագուրդ չէր գտներ այդ գերանուրբ փափկութիւններով:

Տիկին Տիւսաբ լսելով որ գրական ասպարէզին թեկնածու մըն եմ, ինծ նախազգուշացուց, ըսելով որ այդ ասպարէզը կնոջ համար աւելի շատ տատասկներ ունէր, քան դափնիներ: Ինծ ըսաւ թէ մեր իրականութեան մէջ դեռ անհանդուրժելի կը համարեն որ կին մը հրապարակ գայ եւ ուզէ իր տեղը գրաւել: Յաղթահարելու համար այդ բոլորը, պէտք էր միջակութենէ վեր ըլլալ: «Էրիկ մարդ գրագէտը ազատ է միջակ ըլլալ, բայց ո՛չ կին գրագէտը»:

Տիկին Տիւսաբ իր գեղեցիկ աչքերը սեւեռեց իմ վրաս եւ խորհուրդ տուաւ որ նախ առողջութիւնս ամրացնեմ եւ յետոյ մտածեմ իմ ընելիքիս մասին:

Տիկին Տիւսաբ խոր ազդեցութիւն գործեց մեր վրայ: Վերադարձին ոգեւորութեամբ կը խօսէինք: Արշակուհի գաղտնիքի մը պէս ինծ յայտնեց որ ինքն ալ կը փափաքի նուիրուիլ գրական ասպարէզին: Մենք երկուքս համաձայն էինք որ պէտք էր վեր ըլլալ միջակութենէ եւ այդ բանին հասնելու համար պէտք էր ստանալ բարձրագոյն ուսմունք: Երթալ Եւրոպա...

— Ա՛խ, հառաչեց Արշակուհի, երթալ Եւրոպա, բայց ի՞նչպէս ... ու անոր դէմքը առաւ շուարումի մատնուած մէկու մը արտայայտութիւնը:

(Շար. 56)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Կէլկէլեան, Տէր եւ Տիկին Ցոլֆ. Ալեքսանեան, Ժիլպէր, Ալիս, Տանիէլը, Սերժ, Տիկին Մանուշակ Տէր – Սահակեան զաւակներն ու թոռները, ինչպէս նաեւ Սահակեան, Տէր-Սահակեան, Մուսայեան, Պետոյեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ – մօր, տալոջ, հօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԿԷԼԿԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Տէր - Սահակեան, Պարտիզակցի) մահուան առթիւ:

Այս առթիւ, իրենց մօր յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Ա. Կէլկէլեան 500 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Տիկին Ագաւնի Դաւիթեանէ Օննիկ Բապուճեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին վեհանոյշ Պայրամեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Արփիկ Մխաքեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Սեւրանի «Տիրուհի Մխաքեան» մասնաճիւղին գլըրոցին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

ԱՐՃԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Ս. ԹՈՒՂՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԺ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 -- 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 *տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:*

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Ըկեղեցւոյ՝
43 -- 59 -- 63 -- 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 -- 25 -- 87 -- 67
(3 -- 14 *տարեկաններու համար*) *եւ*

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 -- 29 -- 65
(*չափահասներու*)

Դասընթացքները ձրի են:

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (*տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը*):
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 *տող*) *մահազդներու պարագային եւ* 1/8րդ (12-13 *տող*) *մնացեալին:*
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
կը կազմակերպէ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ԹԱԼԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

ՀԲԸՄ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻԼ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան տնօրէնութիւնը ներկայիւս կը տեղեկացնէ, թէ Հաստատութեան 1993 -- 1994 կրթաշրջանի նորսան – սանուհիներու դիմումնագրերու ընդունումը սկսած է արդէն:

Այն ծնողները / խնամակալները, որոնք կը փափաքին որ իրենց զաւակները / խնամեալները եւրոպական ժամանակակից բարձր մակարդակի կրթութիւն ստանան եւ հայեցի բարքերով դաստիարակուին, պարտին իրենց դիմումնագիրը ղրկել Հաստատութիւն, ուր քննութեան առնուելէ ետք խորաքանչիւր դիմում, համապատասխան որոշումը գրաւոր պիտի տեղեկացուի դիմորդին:

Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը երկսեռ, գիշերօթիկ, երկրորդական, հայկական վարժարան մըն է: Հաստատութիւնը ունի 7 դասարան՝ Ա., Բ., Գ., Դ., Ե., Զ. եւ Է.: Ա. դասարան կ'ընդունուին 11 -- 12 տարիքը ունեցող ծագումով հայ սան - -սանուհիներ: Նորեկներ կրնան ընդունուիլ նաեւ իրենց տարիքին եւ գիտելիքներուն մակարդակին բերմամբ մինչեւ Դ. դասարան: Բացի հայագիտական նիւթերէն, դասաւանդութիւնները կը կատարուին անգլերէնով: Հայերէն եւ անգլերէն լեզուներ կողքին կը դասաւանդուին նաեւ յունարէն եւ արաբերէն՝ համապատասխան երկիրներէ եկողներու համար:

Զ. եւ Է. դասարաններուն մէջ, ուսումնական դասանիւթերու պարտադիր բաժինէն բացի, միւս նիւթերը կ'ընտրուին աշակերտներուն կողմէ՝ «Գիտական», «Առեւտրական» եւ «Ընկերային Գիտութիւններ -- Արուեստից» ճիւղերուն համապատասխան:

Աշակերտներ կարելիութիւնը ունին Հաստատութեան մէջ պատրաստուելու մասնակցելու շարք մը արտաքին քննութեանց՝
G.C.E., L.C.C., T.O.E.F.L., S.A.T., PITMAN'S.

Յառաջիկայ տարեշրջանի դասաւանդութիւնները կը սկսին 1993 Սեպտեմբերի առաջին կէսին եւ կ'աւարտին 1994 Յունիսի սկիզբը: Ուսումնական տարին կը բաղկանայ երեք եռամսեակներէ, որոնց իւրաքանչիւրի աւարտին վճակացոյց կը ղրկուի աշակերտի ծնողքին / խնամակալին:

Դասաւանդման ժամանակը կ'երկարի Երկուշաբթիէն մինչեւ Ուրբաթ ներառեալ, առաւօտեան ժամը 7.45-էն մինչեւ 1.30: Իւրաքանչիւրը 40 վայրկեան տեւողութեամբ ութ պահերով ու զոյգ դասանքներով կը կազմուի ուսումնական օրը:

Հաստատութեան գիշերօթիկ կեանքը հարուստ է բազմապիսի բեղուն արտադասարանային գործունէութիւններով:

Մ.Հ.Կ.-ի մէջ ուսումը վճարովի է:

Դիմումնագրի պատճէնը ստանալու եւ որեւէ այլ մանրամասնութեան համար, դիմել Տնօրէնութեան, հետեւեալ հասցէով. –
MELKONIAN EDUCATIONAL INSTITUTE
P.O.Box 1907
NICOSIA — CYPRUS

Մ. Կ. Հ.
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

SECOND CONGRÈS SCIENTIFIQUE ARMÉNIEN MONDIAL

•Sous le haut patronage de l'UNESCO et de l'ARMENIE
avec le parrainage des Villes de FRANCE
et de Monsieur *Alain CARIGNON, Ministre de la Communication*
6, 7, 8, 9 Septembre — UNESCO — Place de Fontenoy - Paris - M° Ségur
organisé par l'Académie Internationale des Sciences Ararat,
The Armenian Engineers and Scientists of America
la Commission de l'Arménie auprès de l'UNESCO
le soutien de la Fondation Calouste Gulbenkian (Lisbonne)
et de la Fondation Jean Carzou (Manosque)
la collaboration de diverses associations scientifiques et culturelles
avec la participation de conférenciers de divers pays, dont une délégation importante de l'Arménie, conduite par M. Gnouni, Ministre de l'Enseignement Supérieur et de la Sience et de représentants des institutions scientifiques et culturelles.

— *Lundi 6 Septembre* : Cocktail inaugural offert par M. André Santini, Ancien Ministre, Député-Maire et la Mairie d'Issy-les-Moulineaux.
Ouverture de l'exposition scientifique et culturelle — Hall de l'UNESCO.
— *Mardi 7, Mercredi 8, Jeudi 9 Septembre, conférences et débats sur les thèmes suivants* :
Patrimoine culturel et historique de l'Arménie; Sciences fondamentales et appliquées (physique, physique nucléaire, laser, astrophysique, chimie, biologie, sciences pharmaceutiques et médicales, économie, énergie, micro-informatique) environnement, éducation, linguistique
(80 conférenciers, simultanément dans diverses salles)
— *Mardi* : Soirée artistique et concert — Grand Auditorium de l'UNESCO
— *Mercredi soir* : Banquet 500 F. (nombre de places limitées).
Inscription 500 F. ou 100 USD, Etudiants 100 F. ou 20 USD : donnant droit à la participation au Congrès, au cocktail inaugural et à la soirée artistique
— Brochure du programme avec pages publicitaires possibles.
— Inscription séparée au programme artistique : 150 F.
Versement à effectuer par chèque bancaire libellé au nom de l'Académie Internationale des Sciences ARARAT, B.P. 929 — 75829 - Paris Cedex 17
Tél. : (33)-1-34 12 65 27 — Fax : (33)-1-34 12 03 21
ou par virement bancaire : C.I.C.-Paris-T Les Ternes 75017 Paris
Code banque : 30066 - Numéro de compte : 06212796363 54

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)	FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — *HARATCH*»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE	ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre
DîNER DANSANT
CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue,
section Hélen Puzant d'Alfortville

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 22
JEUDI
22 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO : 5,00 F

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.110

68e ANNEE — N° 18.110

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԲՈՀԼ որ տեսակցութիւն մը եւս ունեցաւ Միթերանի հետ, Յուլիս 20-ին, յայտարարեց թէ որեւէ արդարացում չկայ շահագործումներ ընելու համար Ֆրանքին դէմ: Աւելցուց թէ անհրաժեշտ է վերադառնալ սակարաններուն Հանդարտին եւ Ֆրանքը կայունանայ:

ՍԵՐԺ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ պարագլուխը՝ Տրասկովէ եւ կինը Փարիզ եկան ուր պիտի դարմանուին:

ԴԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ սենտիքային դէմ անուանարկութեան բողոք ներկայացուց Ներքին նախարար՝ Շառլ Փասքուա, անընդունելի համարելով անոր մեղադրանքը ինչ կը վերաբերի Նէօյիի մանկապարտէզին մանուկները պատանդ բռնող Էրիք Շմիթի մահուան պարագաներուն: Ծանօթ է որ Մայիս 13-ին, աննախընթաց դէպք մը կը պատահէր, երբ Է. Շմիթ խուժելով Նէօյիի մանկապարտէզը պատանդ կը պահէր շուրջ 48 ժամ փոքրիկներ եւ ուսուցչուհին ու ամէն մարդ շատ հոգ էր, երբ Շաբաթ, Մայիս 15-ի վաղ առաւօտեան Ռ.Ա.Ի.Տ.ի միջամտութեամբ մանուկները կ'ազատէին եւ պատանդ բռնողն ալ կը սպաննուէր: Ամէն կողմէ շնորհաւորութիւններ կը տեղային Ներքին նախարարին հասցէին: Երկու ամիս ետք, ամէն բան փոխուած է, Շմիթի քոյրն ալ մեղադրեալ կողմ կանգնի ու կ'ուզէ գիտնալ թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ մեռած է իր եղբայրը: Ցաւալի է թէ այս ամէնը բացայայտ արշաւ մըն է Փասքուայի դէմ եւ քիչ կը մնայ որ մանուկներ պատանդ բռնողն ալ հերոսի վերածուի: Արդէն Քոթիտիէն տը Փարի կը հարցնէր (Յուլիս 21)՝ «Եւ ինչո՞ւ ոչ յատուկ լեգէոն էրիք Շմիթի համար»: Նոյն թիւին մէջ, թերթը հարցազրոյց մը հրատարակած է Անրի Վէրնէօյի (Աշոտ Մալաքեան) հետ զոր կը ներկայացնէ որպէս պատանդ մանուկներէն մէկուն հայրը (ի դէպ, Վէրնէօյի զաւակը նոյն դպրոցն էր բայց ոչ՝ նոյն դասարանը), որպէսզի իր կարծիքը տայ: Ան, յայտնելով հանդերձ թէ դէմ է մահապատիժին չի զարմանար որ այս հարցը ծագի, կը զարմանայ որ այսքան ուշ կը ծագի: Համակրութիւն ունիմ, կ'ըսէ, դատաւորութեան սենտիքային նկատմամբ որ կը ցուցաբերէ անկախութեան իր կամքը, բայց այս անգամ քիչ մը հեռու կերթայ: Ի դէպ, յիշենք որ այս սենտիքան ստեղծուած է 1968-ի մայիսեան դէպքերու շրջանին եւ այն ատեն ալ մղուած է մարքսիզմ գաղափարներէ: Տարիներու ընթացքին շատ բան պատահած է եւ այժմ, կը թուի որ սենտիքան նոր շունչ մը կը փնտռէ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ քաղաքական նոր հարց մը կը ծագի ԷՆԻ-ի նախկին նախագահին՝ Կապրիէլէ Քալիարիի մահէն (անձնասպանութի՞ւն) ետք Միլանոյի Սան Վիթթորէ բանտի իր խուցին մէջ: Քալիարի բանտն էր Մարտէն ի վեր կաշառակերութեան դէմ տարուած արշաւանքին մէջ: Արդարեւ ԷՆԻ-ն (վառելանիւթ եւ ուժանիւթ) հանրային 2-րդ հոլդինկն է Իտալիոյ եւ Քալիարի ալ կը մեղադրուէր որ շուրջ 60 միլիառ լիռ (22 միլիոն Ֆրանք) փոխանցած է ԷՆԻ-ի գանձէն քաղաքական կուսակցութեանց (ընկերվարական եւ դեմօ – քրիստոնեայ) գանձը: Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ սրտի տագնապի զոհ գացած է, բայց գտնուած է գլխուն փլաստիք տոպրակ մը անցած, ինչ որ անձնասպանութեան նշանն է: Կ'ըսուի թէ իր մահով, շատ մը գայթակղութիւններ երեւան պիտի չելլեն:

ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ համար «ընկերվարութիւնը պատրանք մըն է, համայնավար պատ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ-ԱՆԳԱՐԱ ԷԼՉԻՊԷՅԻ ԶՕՐԱՎԻԳ

Ազրպէյճանի իշխանութեան փոփոխութիւններով տատանումի շրջան մը անցընելէ ետք Թուրքիա կը յստակացնէ իր կեցուածքը: Հ. Ալիեւի ղեկավարութեան Անգարա խուսափած էր որոշ ուղղութեամբ մը հակազդեցութիւն ցոյց տալէ. յայտարարութիւններու մէջ միշտ կը յիշուէր այն պարագան թէ Էլչիպէյը կարելի չէ անտեսել նկատել, քանի որ ժողովուրդին մեծամասնութեան ընտրեալն էր. սակայն, միեւնոյն ատեն կը նշուէին անոր թերացումները, տկարութիւնները, սխալները: Յետոյ քարիւղի համաձայնութիւնները ջնջելու Ալիեւի որոշումը առաջին դրդապատճառ մը եղած էր Անգարայի ժխտական արտայայտութիւններուն Բաքուի նոր իշխանութեան հանդէպ որ արդէն միշտ նկատուած էր ռուսամէտ հակումներու տէր ու ատով ալ գգուշութիւն թելադրող:

Յուլիս 21-ի Թուրք մամուլը զանազան խորագիրներով խակ կը յայտնէ թէ «Անգարա զայրացած է Բաքուի»: Ատոր որպէս պատճառ ցոյց կը տրուի Ալիեւի մաքրագործումի շարժումը որ սկսած էր նախկին ղեկավարներու դէմ:

Քանի մը օր ուշացումով արտայայտուած Անգարայի զայրոյթը առաջին բանաձեւողներէն եղած է Թուրք Արտաքին նախարարը Չէթին որ «Թուրքիոյ դէմ քայլ» որակած է Ալիեւի ձեռնարկը: Թուրքիա նոյնիսկ կը մտածէ դիւանագիտական ճնշումներու դիմել, արգելք ըլլալու համար: Թուրքիոյ այս կեցուածքին մէջ որոշ դեր խաղացած է Ազգ. Անկախութիւն կուսակցութեան պարագլուխ Իթիպար Մէմէտով որ խառնակութեան առաջին օրերուն աւելի մօտ յայտնուած էր Ալիեւի եւ Հիւսէյնովի, սակայն յետոյ երբ ակնկալածը չէ գտած անոնցմէ, Անգարա երթալով զօրակցութիւն յայտնած է Էլչիպէյի:

Թուրքիոյ կեցուածքի վճռական փոփոխութիւնը լաւագոյնս արտայայտող յօդուած մըն է «Միլլիյէթ»ի մէջ Թահա Աքեօլի գրութիւնը որ խորագրուած է «Բաքուի Ստալինը»: Հոն կ'ըսուի որ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութենէն պատուիրակութիւն մը Բաքու մեկնելու կը պատրաստուի, որպէսզի Ալիեւի հետ տեսակցի. եւ եթէ չկարենայ զինքը համոզել ժողովրդավարութեան ու օրէնքի ճամբուն վերադառնալու, Անգարա մտադիր է մինչեւ իսկ ԱՀԽԱՀ-ի ծակերը գործի դնելու Բաքուի նոր ղեկավարութեան դէմ:

Հետաքրքրականը այն է որ Հ. Ալիեւի համար մեծ կարեւորութիւն ունենալ չեն թուիր իր ըրածներուն հակազդեցութիւնները. ան մինչեւ իսկ ըսած է թէ ինք տեղեակ չէ եղած Խորհրդարանի նախկին նախագահ Կամպարովի ձերբակալութենէն, մինչդեռ յետոյ ստուգուած է որ այդ ձերբակալութենէն մէկուկէս ժամ ետք Ալիեւի նախագահութեամբ Խորհրդարանի նիստին որոշուած է անոր եւ ուրիշներու ձերբակալութիւնը:

Անգարայի համար անակնկալ պիտի չըլլայ նաեւ Բաքուի Գերագոյն ատեանի նախագահին ձերբակալութիւնը, քանի որ ան հակասահմանադրական նկատած էր Էլչիպէյի լիազօրութիւններուն Ալիեւի փոխանցումը:

Թուրք մամուլը այս բոլորին զուգահեռ տեղ կուտայ նաեւ Էլչիպէյի իշխանութեան հանդէպ Միացեալ – Նահանգներու դիրքորոշումին. ատոր ամէնէն յայտաբար նշանը այն է որ Բաքուի ամերիկացի փոխ դեսպանը Նախիջեւան գացած ու Էլչիպէյի յանձնած է Ուաշինկթընի երաշխաւորագիրը ուր կ'ըսուի թէ Միացեալ – Նահանգներ զօրավիգ են Ազրպէյճանի ժողովրդավար ընթացքին որ սկսած է Էլչիպէյի առաջնորդութեամբ:

Սխալ չըլլայ հաւանաբար Ուաշինկթընի այս կեցուածքին մէջ փնտռել Թուրքիոյ եւս դիրքորոշումի յանկարծական յստակացումը:

ԳԱՆԱՏԱ

ՀԱՄԱ-Հ.Մ.Ը.Մ.-ԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Կեդր. վարչութեան եւ Գանատայի Շրջ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած ֆութպոլի համա – Հ.Մ.Ը.Մ.–ական Բ. մրցաշարքը եւ աթլեթիզմի խաղերը որոնք նախատեսուած էին Յուլիս 9–էն 18 Թորոնթօ եւ ապա Մոնրէալ կը զուգադիպէին մարզական այս կազմակերպութեան 75-ամեակին:

Հակառակ անոր որ առաջին խաղերը կը սկսէին Ուրբաթ, Յուլիս 9–ին, խումբերուն մեծ մասը – աշխարհի չորս ծագերէն – կը փութար Թորոնթօ արդէն քանի օրեր առաջ, մասամբ զբօսաշրջութեան նպատակով, բայց աւելի նախաձեռնութեան բուն թելադրականին նպաստելու մտահոգութեամբ, որ էր տարբեր վայրերէ ժամանած մարզիկներու միջեւ ըստեղծել հաղորդակցական եւ եղբայրական մթնոլորտ մը, ի մի բերել Հ.Մ.Ը.Մ.–ական երիտասարդութիւնը եւ միայն ատոնցմէ ետք ալ մարզական նպատակը:

Նախապէս ծրագրուած էր ութ երկիրներու մասնաճիւղերու մասնակցութիւնը՝ Ֆրանսա, Լիբանան, Քուէյթ, Աւստրալիա, Արժանթին, Գանատա, Միացեալ – Նահանգներ (արեւելեան) եւ Միացեալ – Նահանգներ (արեւմտեան): Սակայն մետասաներորդ պահուն լիբանանահայ մարզիկներու ունեցած անհաճոյ անակնկալը որ կը վերաբերէր ձեւակերպական հարցերու, զիրենք զրկեց այս յիշատակելի խաղերէն: Ուրեմն մնացեալ 7 մասնաճիւղերը պայքարեցան իրարու դէմ:

Թորոնթոյի մէջ խաղերը տեղի ունեցան Հայ կեդրոնին մօտ մարզիկներու իջեւանած շքեղ պանդոկէն քիչ հեռու՝ Պիրչմընթ մարզադաշտին վրայ: Առաջին խաղերէն աչքառու դարձաւ արդէն արեւմտեան Միացեալ – Նահանգներու ֆութպոլի կազմին գերազանցութիւնը միւս խումբերուն նկատմամբ: Իսկ աթլեթիզմի մրցումները տեղի կ'ունենային ֆութպոլի խաղերու դադարներուն:

Շաբաթ, Յուլիս 10–ի իրիկունը շքեղ պարահանդէս մը կազմակերպուած էր քաղաքին «Էլաս» սրահին մէջ ուր հրաւիրուած էին նաեւ մարզիկները, մարզիչներն ու վարչականները:

Յուլիս 11–ին, դարձեալ Պիրչմընթի դաշտին վրայ տեղի ունեցաւ խաղերուն բացման պաշտօնական արարողութիւնը մեծ բազմութեան մը ներկայութեան: Սկաուտներու, մարզիկներու տողանցքներէն առաջ տեղի ունեցաւ աթլեթիզմի յաղթականներու մետալներուն բաշխումը: Ապա բացման խօսքը արտասանեց Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Կեդր. վարչութեան ատենապետ տոքթոր Միսաք Արզումանեան: Անոր յաջորդեց արեւելեան Միացեալ – Նահանգներու եւ Գանատայի թեմի առաջնորդ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի օրհնութեան խօսքը: Գործադրուեցաւ նաեւ գեղարուեստական բաժին մը:

Յուլիս 12-ի յայտագիրն էր, իրիկուան, խաղերու աւարտին միասնաբար այցելել Նիակարա ջրվէժը: Անմոռանալի այս այցելութենէն ետք մարզիկները գիշերը հիւրասիրուեցան Նիակարայի մերձակայ Սենթ Գաթրինզի հայութեան կողմէ, տեղւոյն հայկական կեդրոնին մէջ:

Յաջորդ կէսօրին հանրակառքերը արդէն պատրաստ էին մեկնելու դէպի Մոնրէալ: Իրիկուան երբ մարզիկները կը հասնէին հոն, առիթը կ'ունենային անմիջապէս նկատելու թէ հոս եւս, ինչպէս Թորոնթօ, ամէն ինչ ծրագրուած ու նախատեսուած էր բծախնդրօրէն եւ հիւրընկալ յանձնախումբի անդամներու անձնուիրութիւնն ու պատրաստակամութիւնը՝ անսահման:

Չորեքշաբթի, Յուլիս 14–ին ֆութպոլի խաղերը կը վերսկսէին: Սկիզբէն որոշուած էր փակման արարողութեան պատշաճող դրութիւն մը որդեգրել եւ նախատեսուած էր ախոյեանութեան Ա. եւ Բ. աստիճանները գրաւողները դէմ առ դէմ հանել աւարտական խաղի մը, վերջին օրը: Այդ ուղղութեամբ քանի մը խաղերէ ետք արդէն շատ նպաստաւոր դիրքեր ունէին արեւելեան եւ արեւմտեան Միացեալ – Նահանգները: Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ շարունակուեցան խաղերը, որոնք աւելի Գ. դիրքէն սկսեալ դասաւորման հանգամանք ունեցան:

Շաբաթ, Յուլիս 17–ին տեղի ունեցաւ պարահանդէսը, որու աւելի քան 1000 տոմսակները արդէն սպառած էին սկիզբէն իսկ:

Վերջապէս հասաւ փակման օրը: Նախատեսուած էր պերճաշուք եւ փառաւոր հանդիսութիւն մը Գլօտ Ռոպիյար մարզադաշտին մէջ: 7000 հանդիսականներու ներկայութեան տեղի ունեցան ֆութպոլի աւարտական խաղը եւ աթլեթիզմի նոր մրցումները: Արեւմտեան Միացեալ – Նահանգներու խումբը 4 – 0 յաղթելով արեւելեանին արժանացաւ բաժակին: Ապա բաշխումը կատարուեցաւ աթլեթիզմի յաղթականներու մետալներուն: Շքեղ տողանցքին յաջորդեցին ելոյթներ:

Ֆութպոլի մրցաշարքը պարզեց վերջնական հետեւեալ դասաւորումը. – 1. – Արեւմտեան Միացեալ – Նահանգներ, 2. – Արեւելեան Միացեալ – Նահանգներ, 3. – Արժանթին, 4. – Գանատա, 5. – Աւստրալիա, 6. – Ֆրանսա, 7. – Քուէյթ:

Սակայն ինչպէս գրեցինք, սկիզբէն, ձեռնարկութեան առաջնահերթ նպատակը տարբեր հորիզոններու հայ մարզիկներու մերձեցումն ու եղբայրացումն էր, նպատակ մը որ ըստ մեզի ակնկալուած սահմանները լայնօրէն գերազանցեց, ատոր իբր փաստ ունենալով բաժանման օրուան թաց աչքերը օրինակ, որոնք Ֆրանսա կը վերադառնային հեռուն ձգելով Արժանթինի կամ Աւստրալիոյ իրենց 15 օրերու եղբայրները:

Պարտք կը համարինք մեր շնորհաւորութեան ու շնորհակալութեան խօսքը արտայայտել Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Գանատայի Շրջանային վարչութեան մանաւանդ, նաեւ իրեն օժանդակող մարմիններուն եւ կազմակերպութիւններուն, որոնք հսկայ այս նախաձեռնութիւնը գլուխ հանեցին կատարեալ եւ անթերի կազմակերպութեամբ ու հիւրընկալութեամբ, թէեւ իրենց եւս ունենալով նախանձելի գաղութ մը:

Տեղական գրաւոր թէ բերանացի մամուլն ալ լայնօրէն անդրադարձաւ խաղերուն:

Յ. Կ.

ԱԲԽԱԶԻՈՅ ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԵՒ ԱԲԽԱԶԱՀԱՅԵՐԸ

Հայաստանի «Զինուոր» թերթի Յուլիս 6 – 16–ի թիւին (7) մէջ էջ մը յատկացուած է Աբխազիոյ Հայերուն. Հայաստանէն պատուիրակութեան մը հոն այցելութիւնը պատճառ եղած է գրութեան որուն խորագիրն է. «Որտեղ էլ ապրի Հայը, զէնքը ձեռքին պիտի լինի»։ Պատուիրակութեան մասնակից լրագրող Գերման Աւագեան համառօտ գրութեան մէջ կը պատկերացնէ յատկապէս խնդրոյ առարկայ շրջանի բնակիչ հայութեան վիճակած բաժինը պատերազմական իրադրութեան մէջ։ Պատերազմ որ տարիէ մը ի վեր դէմ առ դէմ բերած է Վրացիներն ու Աբխազները։

Հայկական պատուիրակութիւնը տեղ չհասած իսկ կը հարկադրուի պատնէշներէ անցնիլ. առաջինը՝ ռուս մաքսատան պաշտօնեաներու, երկրորդը՝ սահմանապահներու գործն էր։ Այն չորս արկղ դեղօրայքը որ մարդասիրական օժանդակութիւն էր, «հարկ եղաւ թողնել սահմանում, որովհետեւ մաքսային աշխատողներին չկարողացանք ապացուցել որ Ռուսաստանում չի գնուել, այլ բերուել է Հայաստանից» կը գրէ լրագրող Աւագեան։

Աւելի յառաջանալով կը հասնին հայկական գումարտակի դիրքերուն մօտ. այսինքն այն հայ զինեալներուն, որոնք կը պայքարին վրացական իշխանութեան դէմ, տեղացի Աբխազներու կողքին։ Թէ ինչ դրդապատճառներով անոնք յայտնուած են այդ դիրքորոշումով, բաւական յստակ բացատրութիւն կու տայ Կ.ի պատմածը. «Վրացիների կողմից Սուխումը գրաւելու նախօրէին իմ ծանօթ Ալպերի տուն է եկել նրա հարեւան Գիւին։ Ինչպէս միշտ, Ալպէրը հիւրասիրել է նրան, նրանք նստել, կերել – խմել են եւ Գիւին անսպասելիօրէն սկսել է լալ ու խօսել.

– Ալպէր, ների՛ր ինձ, մենք տղաների հետ Հայերի ցուցակն ենք կազմել, որոշել թէ որիս ինչ բնակարան է բաժին ընկնելու։ Ինձ քո բնակարանն է բաժին ընկել։ Ես եւ դու երկար տարիներ ընկերութիւն ենք արել, հիմա ի՞նչ անեմ։

Ալպէրը նրան ասել է. «Արի ու հէնց հիմա ապրիր իմ բնակարանում...»։

Երբ վրացական զօրքը մտել է քաղաք, Ալպէրին սպանել ու այրել են...»։

Աբխազիոյ հայ զինեալներէն ուրիշներ իրենց ապրումներով կը բազմապատկեն օրինակները։ Ե. անունով մէկն է, կ՚ըսէ թէ երբ Գագրայի մէջ վրացի զինեալներ վայրագութիւններ կ՚ընէին, Հայերը միամտօրէն կը հեռաձայնէին ոստիկանութեան. «Նման մի զանգից յետոյ եկաւ քրէական հետախուզութեան պետը՝ ազգութեամբ վրացի։ Մտնելով մի Հայի կիսակողոպտուած բնակարանը, նա շուրջն էր նայել եւ սաւանի մէջ փաթաթելով տեսոյցը, դուրս էր եկել...» կը պատմէ ան։

Ամէն բան այնքա՜ն նման է Սումգայիթի նախատիպարին ու անկէ առաջուաններուն։ Փորձառութիւնը ապարդիւն չէ եղած. Սուխումի Հայերն ալ ըմբռնած են բոլոր ժամանակներու անփոփոխ իրականութիւնը. «քեզմէ զատ ոչ ոք կը պաշտպանէ քեզ ու ընտանիքդ. ոչ ոք»։

Գուդաուդայի մէջ հայաստանեան պատուիրակութիւնը կը հանդիպի Աբխազիոյ Գերագոյն Խորհուրդի փոխ – նախագահ Ալպէր Թոփալեանին։ Ան առաջիններէն եղած է Հայերը ոտքի հանող, յանուն իրենց երկրին պաշտպանութեան. «գիտէի թէ ինչի եմ դիմում, կ՚ըսէ մայրս մնացել էր Սուխումում...։ Նրան ճանաչել են վրացի զինեալները երբ նա աշխատելիս է եղել բանջարանոցում...։ Այնտեղ էլ նրան գնդակահարել են։ Նա 81 տարեկան էր»։

Վրացական հակահայ արարքները պատճառ եղած են որ շրջանի հայկական գիւղեր աւերուին ու անհետանան։ Այդպէս է պարագան Օթարա, Լաբրա գիւղերուն. վերջինին 500 տուներէն հիմա հինգ հատ իսկ չէ մնացած։

Պատուիրակութեան հրաժեշտի պահուն հայկական գումարտակի մարտիկներէն մէկը կ՚ըսէ. – «Եթէ մի չորս – հինգ օր ուշ զէնքի դիմէինք, ապա դուք Հայ չէիք գտնի որ հարցազրոյց ունենայիք...»։

Ինչպէ՜ս, երբեմն կրօնքի նոյնութեամբ, ի յառաջագունէ բարեկամներ, դաշնակիցներ տեսնել կը կարծենք մեր շուրջիններուն միջեւ. Աբխազիոյ հայկական կեանքէն սա քանի մը ուրուագծումները միտք կը բերեն Հայաստանի առաջին անկախութեան շրջանէն յուշեր. օրինակ, այն, թէ ինչպէ՛ս հայկական կառավարութեան անդամներուն Թիֆլիսէն Երեւան փոխադրութեան համար վրացական իշխանութիւնները բարեհաճեր էին տրամադրել ախոռանման բաժանեակներով կառախումբ մը միայն։

Ներկայի միակ ուրախացնող պարագան այն է որ այլեւս հասած ըլլալ կը թուինք իմաստութեան. ինչպէս կ՚եզրակացնէ Գերման Աւագեան. «Որտեղ էլ ապրելիս լինի Հայը, ստիպուած է լինում զէնքը ձեռքից չգցել։ Եթէ, ի հարկէ, ուզում է ապրել»։

Հին դասին նորովի ընկալումը։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԼԵԿԱ ՆՈՐՏ – ԼԵԿԱ ԼՈՄՊԱՐՏԱ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿԸ ԿԱՆԳՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ

ՄԻԼԱՆՕ. – («Յառաջ»). –

Անցնող տարուան ընթացքին Իտալիոյ քաղաքական կեանքը խաղաղ յեղաշրջում կրեց. աւանդական քաղաքական կուսակցութիւնները՝ Քրիստոնեայ Դեմոկրատ, Համայնավար, Ընկերվարական, մանաւանդ հիւսիսային Իտալիոյ մէջ կայացած քաղաքային ու շրջանային ընտրութիւններուն ջախջախիչ պարտութիւն կրեցին եւ իրենց աթոռները զիջեցին վերջին տարիներուն հրապարակ իջած քաղաքական նոր շարժումներու, որոնք թէ քաղաքական եւ թէ գաղափարական առումով նոր երեւոյթ են Իտալիոյ մէջ։

Այս նոր շարժման ամէնէն կարկառուն ներկայացուցիչն է հիւսիսային Իտալիոյ մէջ Լեկա Նորտ – Լեկա Լոմպարտան իր ֆետերալիստ գաղափարներով, որ մանաւանդ Լոմպարտիա նահանգի մեծ ու փոքր քաղաքներու քաղաքային ու շրջանային խորհուրդներու ընտրութիւններուն՝ բացարձակ մեծամասնութիւն ապահովեց ճախակողմեան կուսակցութիւններու դէմ։

Ընտրութիւններու ամէնէն նշանակալից երեւոյթը հանդիսացաւ շուրջ երկու միլիոն բնակչութիւն ունեցող Միլանօ քաղաքի քաղաքապետի ընտրութիւնը՝ յանձին Մարքօ Ֆորմենթինիի որ գրեթէ 60 առ հարիւրի համեմատութեամբ յաղթանակ ապահովեց ճախակողմեան թեկնածուին դէմ։

Նախքան քաղաքային խորհուրդներու ընտրութիւններու կայանալը Լեկա Նորտ – Լեկա Լոմպարտա շարժման շրջանային խորհուրդի կաթոլիկ խորհրդակցական համախմբումի քանի մը ներկայացուցիչներ հանդիպում մը ունեցած էին Իտալիոյ Հայոց հոգեւոր հովիւ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեանի հետ, յայտնելով իրենց տրամադրութիւնը՝ Հայաստանի եւ Հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն պաշտպան կանգնելու եւ գործնապէս ցոյց տալու իրենց համակամութիւնը։

Նոյն համախմբումը Միլանոյի նոր քաղաքապետ՝ Մարքօ Ֆորմենթինիի ընտրութենէն օր մը առաջ Օթէլ Տուրինոյի մէջ տեղի ունեցած ընդունելութեան, հեղինակութիւն վայելող անձնաւորութիւններու ու թղթակիցներու կողքին հրաւիրած էր Սարգիս Քահանայ Սարգիսեանը։

Քաղաքապետ Ֆորմենթինիի ընտրութենէն անմիջապէս ետք նոյն համախմբումը խորհրդակցաբար Սարգիս Քահանայի հետ ձեռնարկեց հրապարակային դասախօսութեան մը կազմակերպման, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի, Յուլիս 8, երեկոյեան ժամը 9–ին Միլանոյի քաղաքային գրադարանի Կրեքեթթօ չքեղ սրահին մէջ, որուն ներկայ գտնուեցան Միլանոյի եւ շրջակայքի Հայերուն կարեւոր մէկ մասը եւ իտալացի ընտրանի հասարակութեան ներկայացուցիչներ, դասատուներ, թղթակիցներ, եւայլն։

Բանախօսութեան նիւթն էր՝ «Հայաստան՝ պաշարուած ազգ մը», որուն շատ կոկիկ ու տեղեկութիւններով լեցուն չորս էջնոց հրաւիրագիրները ղրկուած էին բոլոր Հայերուն եւ հազարաւոր Իտալացիներու, ինչպէս նաեւ հազար խոշոր պաստառներ փակցուած էին պատերուն։

Երեկոյթը բացուեցաւ երիտասարդ փաստաբան՝ Անթոնիօ Թուսինօի բարի գալուստի խօսքերով որ նաեւ բացատրեց հրապարակային բանախօսութեան նպատակը։ Այս առիթով քաղաքապետ Ֆորմենթինիի ողջոյնի ու զօրակցութեան խօսքերը ընդունուեցան ծափերով։ Ապա խօսք առաւ Սարգիս Քահանայ Սարգիսեան տեղեկութիւններ տալու հայ ժողովուրդի հնագոյն պատմութեան, կրօնքի, մշակոյթի եւ Հայաստանի ներկայ կացութեան մասին։ Ան սեղմ գիծերու մէջ ներկայացուց պատմական անցեալը, հայ ժողովուրդի քրիստոնէութեան դարձը, ոսկեդարը, ազգային ինքնատիպ մշակոյթը, եկեղեցական ինքնագլուխ կազմակերպութիւնը, արշաւանքներն ու կրած տառապանքները հուսկ 1915–ի ցեղասպանութիւնը, Սփիւռքը 1919 թուականի Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումը, խորհրդային շրջանը, վերստին հանրապետութեան անկախութեան հռչակումը եւ շրջափակման պատճառած ներկայիս դիմակալուած ծանր տնտեսական դժուարութիւնները։ Իր խօսքի աւարտին Սարգիս Քահանայ ըսաւ. – Հայ ժողովուրդը իր պատմութեան ընթացքին մահ ու սարսափ շատ տեսած է եւ հակառակ ատոր չուզեր մեռնիլ ընդմիշտ։ Հետեւաբար հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներու տիրացման եւ Հայաստանի վերակառուցման համար եղած որեւէ աջակցութիւն ու զօրակցութիւն մեծապէս պիտի գնահատուի։

Այնուհետեւ խօսք առաւ փրոֆ. Միքէլէ Գորթի՝ խորհրդակցական Լեկա Նորտի շրջանային վարչութեան։ Ան նախ դրուատեց հայ ժողովուրդի ազատատենչ ոգին, փարումը կրօնական ու մշակութային արժէքներուն, զօրակցութիւն յայտնեց Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքին, ինչպէս նաեւ բոլոր փոքր ազգերու ինքնորոշման իրաւունքի նկատմամբ, յիշեց Հայոց կրած ցեղասպանութիւնը, նաեւ Կիպրոսի պարագան, ուր նախայարձակ Թուրքիան 1974–էն ի վեր գրաւման տակ կը պահէ կղզիին հիւսիսային բերրի շրջաններուն 40 տոկոսը։

Փրոֆէսօր Գորթի քանի մը շաբաթ առաջ Միլանոյի քաղաքային խորհուրդի մէկ նիստին բանաձեւ առաջարկ մը ներկայացուցած էր Հայաստանի եւ Ղարաբաղի տնտեսական շրջափակումը եւ արգելքները վերացնելու վերաբերեալ։

Երրորդ խօսողն էր ճարտարապետ Արա Զարեան՝ Երեւանէն, այժմ Վենետիկի Օէմմա հրատարակչութեան աշխատակից, որ գունաւոր սահիկներու միջոցաւ ճշգրիտ ու հետաքրքրական ծանօթութիւններ ու բացատրութիւններ տուաւ Հայաստանի աշխարհագրութեան, հնադարեան շրջաններու կոթողներու, սեպագիր արձանագրութիւններու, եկեղեցիներու, վանքերու ճարտարապետական առանձնայատկութիւններու, ժողովրդական արուեստի ձեռագիր ու մանրանկարչական արուեստի նմոյշներու ինչպէս նաեւ 1988–ի երկրաշարժէն տուժած եկեղեցիներու, վանքերու ու պատմական այլ յուշարձաններու մասին։ Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ լսեցին տրուած բացատրութիւնները։

Չորրորդ խօսք առնողն էր Լեկա Նորտի կաթոլիկ խորհրդակցական յանձնախումբի պատասխանատու, Իտալիոյ Խորհրդարանի ծերակոյտի անդամ՝ սենաթէօր Ճուզէփփէ Լիոնին։ Ան իր հիացումը յայտնեց հայ ժողովուրդի արուեստի բացառիկ տաղանդին, յայտնելով թէ իրենք միշտ սորված ու կարծած են թէ Իտալացիներն են առաջին քրիստոնեայ ազգը մինչդեռ շատ տարիներ առաջ Հայերն են որ ազգովին քրիստոնէութիւնը որպէս պետական կրօնք ընդունած են 301 թուականին։ Ան յայտնեց նաեւ թէ Իտալիոյ Խորհրդարանին մէջ յետ այսօրիկ Հայաստանի ի նպաստ գործունէութիւն պիտի տանի։

Վերջին խօսողն էր Միլանոյի Հնագիտական Թանգարանի տնօրէն հայազգի Էրմաննօ Արսլանը, որ անդրադարձաւ 1985–ին Միլանոյի մէջ կայացած հայ արուեստի միջազգային 5–րդ սիմփոզիոմին, Հայաստան իր այցելութեան եւ իր հայկական արմատներուն մասին։ Յայ[illegible] յայտնեց ու խոստացաւ որ ասկէ ետք ինք ալ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ հայանպաստ ձեռնարկներու։

Երեկոն վերջ գտաւ ուշ ատեն, փաստաբան Անթոնիօ Թուսինոյի կողմէ կարդացուած Ուիլիըմ Սարոյեանի հայ ժողովուրդի մահուան եւ յարութեան մասին մարգարէական խօսքերով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ԶՈՅԳ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Մանկապարտէզի եւ Նախակրթարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յունիս 26–ի առաւօտեան, Վարժարանի Գրիգոր Զօհրապ սրահին մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի։

Ներկայ էին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան, Ալֆորվիլի քաղաքապետ՝ Պր. Ռընէ Րուքէ, փոխ – քաղաքապետներ՝ Պր. Արման Նշանեան եւ Պր. Րօժէ Թիսէյր, Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի կրթական յանձնախումբի անդամները, ծնողներ, ազգայիններ՝ Փարիզէն եւ շրջակայ արուարձաններէն։

Հանդէսը սկսաւ առաւօտեան ժամը 9.30–ին, վարժարանի կրթական մարմնի ատենապետ Պր. Արթիւր Դուրեանի բարի գալուստի եւ ողջոյնի խօսքերով։ Ան նախ իր գոհունակութիւնը յայտնեց որ բազմաթիւ ծնողքներ եկած են հանդէսին, իրենց զաւակները բեմին վրայ տեսնելու եւ ուրախանալու եւ վայելելու իրենց զաւակներուն կողմէ կատարուած արտասանութիւնները, երգերը եւ պարերը, ապա բացուած յայտարարեց հանդէսը։

Սկսաւ յայտագրի գործադրութիւնը։ Ծիլ, բողբոջ, կոկոն եւ ծաղիկ դասարաններու աշակերտներու կողմէ [illegible] եղան արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր, որոնց ուշադրութեամբ հետեւեցան ներկաները բուռն ծափահարութեամբ։ Փոքրիկները իրենց համազգեստներով շարուած բեմին վրայ յուզեցին ներկաները։

Հանդէսին առաջին մասը աւարտած ըլլալով, Ծաղիկ դասարանի 24 աշակերտները բեմ բարձրացան եւ ստացան իրենց վկայականները եւ մրցանակները հոգեւոր հովիւին ձեռամբ։

Յայտագրին երկրորդ մասը յատկացուած էր Նախակրթարանի աշակերտներուն։ Նախապատրաստական դասարանի աշակերտներ ներկայացուցին ֆրանսերէնով թատերախաղ մը «La dame tortue», իսկ առաջին դասարանի աշակերտներ նոյնպէս Ֆրանսերէնով ներկայացուցին «Le harang de saur»։ Ասոնցմէ ետք երկու դասարաններ միասնաբար երգեցին ֆրանսերէն երկու երգեր։ Ապա՝ Հայերէնով երգեցին հայրենասիրական եւ ազգային երգեր, նուիրուած մեր ժողովուրդի եւ հայրենիքի ազատութեան, ինչպէս նաեւ Ղարաբաղի, որոնք երկար ծափահարութեանց արժանացան ծնողքներու կողմէ։ Երգերուն դաշնակով կ՚ընկերակցէր Պր. Հայկ Սարգիսեան։

Նախապատրաստականի աշակերտներ արտասանեցին «Փոքրիկ Մեսրոպ»ը, «Իմ հայ լեզու», Սիլվա Կապուտիկեանի «Հայրենիք»ը ինչպէս նաեւ Աղեքսանդր Ծատուրեանի «Սոխակը»։ Առաջին դասարանի աշակերտներ արտասանեցին Գէորգ Էմինի «Այբուբեն»ը կենդանի պատկերով մը։

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ տնօրէնուհի Տիկին Մոնիք Գասպարեան հակիրճ կերպով ծնողներուն ներկայացուց 1992 – 1993 տարեշրջանի կրթական կեանքը, նշելով թէ անցնող տարին մանկապարտէզին մէջ ունեցած ենք 94 աշակերտներ, իսկ նախակրթարանին մէջ 36 աշակերտներ։ Ուսուցումը կը կատարուի երկու լեզուներով, Ֆրանսերէն եւ հայերէնով։ Կ՚ուսուցուի նաեւ կրօնական դասեր։

Փակման խօսքէն առաջ Կրթական մարմինի ատենապետը բեմ հրաւիրեց դպրոցի...

տօնքերնուհին եւ դրուատելով անոր յօժարակամ եւ անձնուէր աշխատանքները դպրոցին ներս, յանուն եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, կրթական մարմնին, Տիկնանց Օժանդակ Միութեան եւ ուսուցչական կազմին յանձնեց ծաղկեփունջ մը իբրեւ նշան երախտագիտութեան:

Ներսէս Ծ. Վրդ.ը իր փակման խօսքին մէջ իր բարձր գնահատանքը յայտնելէ ետք դպրոցի ուսուցչուհիներուն որոնք այնքան բծախնդրութեամբ պատրաստած էին այս հանդէսը, անդրադարձաւ այն իրողութեան թէ ժողովուրդի մը ողնաշարը իր մշակոյթն է: Մեր ժողովուրդի գոյութիւնը կ'ապահովուի իր մշակոյթով, եւ ցոյց տալով սրահի մը պատին վրայ գտնուող Ս. Մեսրոպի, Ս. Սահակի եւ Թարգմանչաց վարդապետներուն նկարները մատնանշեց թէ անոնք մեզի պարգեւեցին մեր մեծագոյն հարստութիւնը: Այդ հարստութիւնն է որ հայ դպրոցը կը բաշխէ իր աշակերտներուն, հաւատքի, լեզուի եւ գրականութեան ընդմէջէն:

Սփիւռքահայութիւնը պահելու եւ գաղութները իրարու կապելու զօրաւորագոյն ազդակն է մեր Մեսրոպաշունչ լեզուն: Եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի առաքելութիւնը ահա կը կայանայ մեր լեզուն սորվեցնելու, մեր ցեղի հերոսական պատմութիւնը աւանդելու եւ հայ աշակերտները հայկական ոգիով թրծելուն մէջ: Եւ միմիայն հայ դպրոցն է որ այս դերը կրնայ կատարել:

Հայ գիր եւ գրականութիւն կը նշանակէն հայ դպրոց: Հայ դպրոցն է որ իր ունեւոր դաստիարակութեամբ կուտայ ազգային դիմագիծ աշակերտներուն:

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է խմբուիլ դպրոցին շուրջ, օժանդակել անոր նիւթապէս եւ բարոյապէս: Դպրոցը կը պատկանի գաղութին, ազգին: Ան մեր արժանապատուութիւնն է, պէտք է որ զայն պահենք իր բարձրութեան վրայ: Ապա Հայր Սուրբին «Պահպանիչ»ով վերջ գտաւ հանդէսը:

**

Յաջորդ օր, Կիրակի, Յունիս 27-ին նոյն սրահին մէջ ժամը 4.30-ին տեղի ունեցաւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Միօրեայ վարժարանի հանդէսը:

Առենապետ Պր. Ա. Դուրեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք գործադրուեցաւ յայտագիրը:

Հանդէսի առաջին բաժնին մէջ եղան արտասանութիւններ, «Դու յաւերժութեան լոյսէ օթեւան», «Հայրենիքիս», խմբական արտասանութիւններ՝ «Հայ լեզու», «Եղիր պարտաճանաչ», «Տղան եւ ղօղթող թռչունը», «Կաղին եւ բաղեղը», «Առուն եւ ծովը», «Կարապը», «Ձուկը եւ ձկնորսը»:

Երկրորդ բաժնին մէջ ելոյթ ունեցաւ Նուշի պարախումբը, որուն պարային կատարումները խանդավառութեամբ լեցուցին դիտողները:

Մեծեր ներկայացուցին երկու ստոմախօսութիւններ «Կարեւոր ժողով մը» եւ «Գէմփէյ», ճաշոնական պատմութիւն մը:

Հանդէսը փակուեցաւ աղօթքով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ՝ ԵՒՐՈՊԱՑԻ՞ ԹԷ ՊԱԼՔԱՆՑԻ

Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները՝ յամաքամասի նոր բաժանումի մը վախը կ'ապրին: Կը վախնան նոյն դարուն մէջ երկրորդ անգամ երկաթեայ վարագոյրին անբաղձալի կողմը մնալէ: Երկաթեայ վարագոյրը այս անգամ գաղափարական գօտիներ պիտի չբաժնէ իրարմէ, այլ բարօրութիւնն ու ապահովութիւնը եւ թշուառութիւնն ու ընկերային, ցեղային անիշխանականութիւնը: Մէկ կողմը տեղ պիտի գրաւէ Եւրոպայի միջնաբերդը, միւս կողմը վայք փնտռող բազմութիւններու թափառումի լայնարձակ վայրերը: 90-ական թուականներու մղձաւանջն է այս մէկը:

Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Ալպանիոյ հետ այս գօտին մէջ խնդրոյ առարկայ է ՕԹԱՆ-ի անդամ երկրի մը՝ Յունաստանի խրախճանքը: Այդ երկիրը որոշապէս հեռահեռէ կը քշուի Արեւմտեան Եւրոպայէն հեռու: Այդ հեռացումը սկսաւ Խորհրդային Միութեան քայքայումով ու Արեւելք – Արեւմուտք ճակատումով: Երկիրը կորսնցուց արեւմտեան դաշնակցութեան մէջ աւանդական իր դերը որուն շնորհիւ ընդունուած էր ՕԹԱՆ-ի եւ Եւրոպական Համայնքութեան կողմէ: Այդ դերը կը կայանար համայնավար տիրապետութեան ենթարկուած պալքանեան երկիրներու դէմ հաւասարակշռութեան եղրի հանդամանքին մէջ: Այսօր այդ հանդամանքը ամբողջովին չէզոքացած է ու ո՛չ Արեւմուտքը, ոչ ալ Աթէնք կրցած են նոր դեր մը ճշդել Յունաստանի համար: Յոյները փորձած են իսլամական կրօնամոլութեան դէմ պատուար նկատուիլ, բայց այդ առաջարկը ընդունելի գետին չէ գտած:

Եուկոսլաւիոյ պատերազմէն ի վեր միջոցը կը լայննայ Յունաստանի եւ Եւրոպական Համայնքապետութեան միջեւ: Գլխաւոր պատճառը այն է որ Յունաստան յանկարծ վերագտած է Պալքանեան երկրի իր ինքնութիւնը: Վերագտած է նաեւ հին բարեկամութիւնները, ինչպէս Ռուս եւ օրթոտոքս սերպ իր եղբայրներուն հետ: Մինչ Արեւմուտքը կը կարծէր որ այդ մտերմութիւնները անդառնալի կերպով թաղուած են Պատմութեան էջերուն մէջ, Յունաստանի վարչապետը կը յայտարարէր. – «Մեր ժողովուրդները սերունդներէ ի վեր բարեկամ են իրարու: Մենք աւելի համակրանք ունինք Սերպերու հանդէպ, քան Գերմանացիներու»:

Յունաստան միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւեց նաեւ ամիսներէ ի վեր յամառելով չճանչնալ Մակեդոնիան, ինչ որ նաեւ Սերպիոյ նախագահ Միլոսեւիչի հետ մեղսակցութեան կասկածներու տեղի տուաւ իր մասին: Կասկածները աւելի շեշտուեցան, երբ անցեալ շաբաթներուն արտաքսեց մօտ 30 հազար Ալպանացիներ:

Ալպանացիներու վտարումը ոչինչով վայել էր Եւրոպական Համայնքապետութեան անդամ երկրի մը. անկանոն կացութեան մէջ գտնուող Ալպանացիներ հալածուած են Ներքին նախարարութեան ոստիկ չուներուն կողմէ ու Ներքին նախարարը կոչ ուղղած է բոլոր քաղաքացիներուն որ մասնակցին վտարումի գործողութեան. իսկ ընդդիմադիր ճակատէն երեսփոխան մը պահանջած է որ կրակ բացուի այն Ալպանացիներուն վրայ որոնք գաղտնօրէն կ'անցնին սահմանը:

Ազգայնական այս մղումները կը սպառնան ընկալեալ կանոնի վերածուիլ մօտալուտ ընտրութիւններուն ալ պատճառով: Ժողովրդական դէմք մըն է Անտոնիս Սամարաս որ նոր կուսակցութիւն մը հիմնած է ու ժողովուրդին միակ յոյսը կը նկատուի: Ան 42 տարեկան է ու ազգայնական լոզունգներով յաջողելու բաւական հաւանականութիւն ունի, մանաւանդ երբ յոյն ժողովուրդը ձանձրացած է տարեց ղեկավարներէ: Միցոթաքիս 75 տարեկան է, ընդդիմադիր պարագլուխ Փափանտրէու 74, իսկ Հանրապետութեան նախագահը Գարամանլիս 86:

Ինչպէս յայտարարած էր Միցոթաքիս, ի՛նչ փոյթ որ պալքանեան պատերազմը շարունակուի տասը տարի եւս, կամ Աթէնքի մէջ տիրապետող ըլլան աջակողմեանները, Յունաստան տաղնապի մը հնոցին մէջ կը գտնուի: Լոնտոն, Փարիզ ու Պոն չեն կրնար անտեսել այս իրականութիւնը: Բաւական տուեալներ կան Յունաստանը Եւրոպային վերադարձնելու համար: Այս առումով օգտակար է նախ փարատել ռոմանթիկ այն երազը թէ ներկայի Յունաստանը ժառանգորդն է դասական Ելլադային: Բայց մանաւանդ պէտք չէ միտքէ հանել որ Յունաստանը հակառակ ամէն բանի Եւրոպայի միջնաբերդին բանալին է:

ՔԱՂՀԱՆ

ԽՄԲԱՎԱՐՈՒՀԻ ՆՈՒԱՐԴ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Յուլիս 11-ի «Ֆիկառօ – Մատամ»ը կը ներկայացնէ հայազգի խմբավարուհին. ան ծնած է 1952-ին Պոլիս. ինը տարեկանին կը ղեկավարէ մանկական երգչախումբ մը, վճռելով խմբավար դառնալ յետագային: Անխոնջ աշխատող, ան կը սորվի երաժշտութիւնը բազմաթիւ ձեւերու տակ. երգ, դաշնակ, թաւջութակ, սրինգ: Մոսկուայի երաժշտանոցը աւարտելէ ետք կը ճամբորդէ, ծանօթանալով զանազան մշակոյթներու: 24 տարեկանին Փարիզի, ապա Լիլի մէջ խմբավարութեան դասեր կուտայ: 1985-ին Վիլնէօվ – տ'Ասքի մէջ ժամանակակից երաժշտութեան իր համոյթը կը կազմէ: Ան կը բաղկանայ 15 երաժիշտներէ, դասական նուագարաններու ընկերացած սէնթէթիզէօրէ մը եւ «նոր» երաժշտութեան երգացանկ մը ունի: Նուարդ Անդրէասեանի համաձայն, երաժշտութիւնը պէտք է համաքայլ ընթանայ դարուն հետ:

ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւանի Փարիզ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԻ ՓՐՈՖ.Ի ԿՈՉՈՒՄ

Երեւանի ճարտարապետական հիմնարկի դասախօս Սպարտակ Խաչիկեանի շնորհուած է ճարտարապետութեան միջազգային ակադեմիի փրոֆէսէօրի կոչում: Ս. Խաչիկեան ճարտարապետներէն է Երեւանի «Զուարթնոց» օդակայանին, Մարզահամերգային համալիրին, Երիտասարդութեան պալատին, Աբովեան ու Սեւան քաղաքներու գլխաւոր յատակագիծին եւայլն:

**

ՆՇԱՆԱԿՈՒՄ

Կառավարական որոշումով Հայաստանի պետական խնայողական Դրամատան նախագահ նշանակուած է Յովհաննէս Մանդակունի:

**

ԱՐՑԱԽԻ ԿՐՏՍԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Այս օրերուն Մարտունիի շրջանի Բերդաշէն գիւղին մէջ սկսած է բանիլ հիւսուածեղէնի աշխատանոցը, որ Արցախի ձեռնարկութեանց կրտսերագոյնն է: Ան Երեւանի «Էրեբունի» հիւսուածեղէնի արտադրական միաւորման մասնաճիւղն է եւ հոն կ'աշխատին 25 կիներ: Որոշ շրջանէ մը ի վեր ԼՂՀ-ի արդիւնաբերութիւնը զգալի բարելաւում արձանագրած է եւ տարուան սկիզբէն ի վեր արտադրութիւնը հինգ անգամ աւելցած է:

**

ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՏԱՃԱՐ ՄԸ

Յուլիս 10-ին Կրասնոսելսկի Մարտունի գիւղի մէջ օծուած է նորակառոյց տաճարը որ կոչուած է Ս. Ստեփանոս:

Հայաստանեան ԺՊԻՏ

Երկու քեաւառցի մտնում են մթերային խանութ եւ դիմում գործակատարին:
- Մէ չիչ արաղ տուէ:
- Արաղ չունենք:
- Հէչ մէ չիչ էլ չկա՞յ:
- Կա, համա մէջը ճանճ կայ:
- Գեա, ասենք, մէ ճանճի խմածն ի՞նչ պիտի հըլնի, տուր:

ՍԻԼԻՀՏԱՐԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱՅԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Արշակուհի այդ արտայայտութիւնը կրած է իր բոլոր կեանքին մէջ: Անիկա կարծես բարոյական հարուած մը կրած էր եւ սասանած էր: Ան գնաց Եւրոպա, նախ Փարիզ եւ յետոյ՝ Լոնտոն: Փարիզի մէջ երբ ես ուսանողուհի էի, եկաւ ինծ տեսնելու Լոնտոնէն, ուր դիշերօթիկ վարժարան մըն էր: Ան խրտչեցաւ ուսանողուհիի ազատ կեանքէս եւ այն տղոց խնդիրներէն, որ ինծ կը հետաքրքրէին: Դեռ Եւրոպայի մէջ, ան մըտահոգ էր արդէն այն բամբասանքներուն համար, որ պիտի ընէին Պոլսոյ արուարձաններուն մէջ մեր մասին, երբ վերադառնայինք:

Արշակուհի գրած էր արդէն մէկ քանի էջեր եւ «Ուսանողուհիի մը Յուշեր» վերնագրով հրատարակած էր պարբերականի մը մէջ: Պոլիս վերադառնալով ամուսնացաւ Թէոդիկին հետ եւ դարձաւ ամուսինին անխոնջ եւ հաւատարիմ աշխատակիցը: Անիկա խարտեաշ կին մըն էր, բարձրահասակ եւ բաւականին սիրուն, բայց այդ յիշատակած շուարումի արտայայտութիւնը կը խանգարէր իր դիմագիծերուն ներդաշնակութիւնը:

Արշակուհի ինքնուրոյն քիչ բան գրած է, բայց անտարակոյս շնորհ ունեցող գրագիտուհի էր որ չէր հասած իր յատկութիւններու լրիւ զարգացման: Շատ վախկոտ էր եւ զգոյշ եւ իր գլխաւոր հոգն էր որեւէ բանով չխրտչեցնել հասարակութիւնը:

Պատերազմի միջոցին ան ենթարկուեր էր մտահոգութիւններու եւ զրկանքներու եւ հիւանդացեր էր թոքախտով: Զինադադարին գացեր էր Զուիցերիա դարմանուելու, ուր եւ մեռած է սանաթորիումի մը մէջ:

Մեր թաղային վարժարանի լրացուցիչ դասարանները աւարտելէս յետոյ դարձեալ եկաւ այն խնդիրը՝ թէ ի՞նչ պիտի ընեմ: Եթէ մանչ ըլլայի, անտարակոյս պիտի երթայի Կեդրոնական Վարժարան, բայց համապատասխան աղջկանց վարժարան չկար: Հայրս միջոց մը մտածեց ինծ դիշերօթիկ դնել Յունաց աղջկանց լիսէն, բայց կարգ մը նկատողութիւններ արգելք եղան ատոր: Յաճախ յաւած եմ որ հօրս այդ լաւ միտքը չէ իրականացած: Այդ լիսէին մէջ, որ շատ փայլուն վիճակ ունէր, սորված պիտի ըլլայի հին ու նոր հելլէն լեզուն, ինչ որ մեծ հիմք պիտի ըլլար յետագային իմ համալսարանական ուսմունքի շրջանիս:

Այդ խնդիրը դեռ չէր վճռուած, երբ օր մը հայրիկիս հետ Գընալը կղզի գացած միջոցիս, շոգենաւին մէջ ծանօթացայ Թովմաս Թէրզեանին:

Շոգենաւը թեթեւ տատանումներով կը յառաջանար Մարմարայի վրայ: Ես ու հայրս նստած էինք եզերքի նստարաններէն մէկուն վրայ եւ կը խօսէինք: Մեզմէ քիչ հեռու առանձին նստած էր ճերմակ մազերով, բայց առոյգ երեւոյթով մարդ մը, որ ուշադիր մեզ կը դիտէր: Յանկարծ ան ելաւ տեղէն, մօտեցաւ, բարեւեց և ուզեց ծանօթանալ: Հայրս քաղաքավարութեամբ իր քով տեղ տուաւ անոր: Այդ մարդը Թովմաս Թէրզեանն էր: Ան իր զարմացումը յայտնեց որ հայր ու աղջիկ իրար հետ կը խօսակցէինք եռանդով:

– Կարծեցի որ Յոյն էք, ըսաւ, եւ ահա լսեցի որ հայերէն կը խօսիք: Ասիկա շատ հազուադէպ բան մըն է, ըսաւ Թովմաս Թէրզեան ոգեւորութիւնով: Ես կը ճանչնամ Յոյներ, որոնք թէ՛ հայր են եւ թէ դաստիարակ իրենց զաւակներուն, բայց Հայերու մէջ դեռ չէի հանդիպեր ասանկ հաճելի եւ գովելի երեւոյթի:

Կամուրջէն կղզի, Մախսուսէի շոգենաւը շատ դանդաղ կ'ընթանար, բայց մենք այլեւս չզգացինք ժամանակին անցնիլը: Հայրս եւ Թովմաս Թէրեան կը խօսէին նոր սերունդին, մանաւանդ աղջկանց դաստիարակութեան հարցերուն վրայ: Ես վերացած մտիկ կ'ընէի: Թովմաս Թէրզեանի երկը ինծ ծանօթ էր եւ բերնուց գիտէի անոր մէկ բանաստեղծութիւնը.

«Օր պիտի գայ որ այս կենաց բեռը...»

Հիացումով կը դիտէի համբաւաւոր ծերունին, երբ ան ինծ դարձաւ եւ զիս հարցափորձեց իմ փափաքներուս, ձգտումներուս եւ ըրած ընթերցումներուս վրայ: Ան ինծ տուաւ նաեւ խորհուրդներ եւ կարդալիք գիրքերու ցանկ մը: Այսպէս հասանք Գընալըի նաւամատոյցը, ուր իրարմէ բաժնուեցանք կրկին տեսակցելու խոստումով:

Կեանքը իմ առաջ կը բացուէր լայն ճանապարհներով: Դեռ այն ատեն ամէն ինչ պարզ էր, դիւրին եւ ինծ կը թուէր որ ներկայացած դժուարութիւններուն յաղթելը խաղ մըն է: Իմ ախորժակս մեծ էր, ձգտումներս բազմազան եւ իմ լարուած էութիւնս առիթ կը փնտռէր ինքզինքը արտայայտելու շռայլութեամբ եւ հրայրքով:

(Շար. 57 եւ վերջ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմինը կը հաղորդէ որ այս Կիրակի, Յուլիս 25, մահուան քառասունքն է Արցախի անմոռանալի հերոս -- հրամանատար՝
ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Այս առթիւ, քառասունքի պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի այլ եկեղեցիներուն մէջ:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ յարգելու հերոսին յիշատակը:

(Շար. Ա. էջէն)

րանք մը՝ պարտադրուած մենատիրութեան մը կողմէ»: Այս յայտարարութիւնը ըրած է նախկին Խորհ. Միութեան նախկին ղեկավարը ռուսական հեռատեսիլէն:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ միասեռականները բնաւ գոհ չեն Քլինթընի կարգադրութենէն զինուորական իրենց ծառայութեան պայմաններուն շուրջ: Կը գտնեն որ կապ չունի ընտրական իր խոստումներուն հետ. Քլինթըն ալ, այն ատեն, հաչիւները սխալ ընելով, առատ խոստումներ բաշխած էր, նկատի իսկ չառնելով թէ Քոնկրէ մը կայ եւ զինուորական հիմնարկ մը որոնք թոյլ պիտի չտան որ ուզածն ընէ: Այսօր, Քլինթըն որձեւէգ որոշում մը տուած է որ առիթ կու տայ նոյնիսկ «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի խորագրել՝ «Հարցում մի՛ ընէք, բան մը մի՛ ըսէք, մի՛ հետապնդէք»...:

1993-ի ԻԶՆՈԿՈՒՏ մրցանակը որ սահմանուած է պարգեւատրելու՝ «անձ մը որ ցուցական կերպով ձախողած է մեծ ծաւալ ունեցող գործողութեան մը մէջ», շնորհուած է Աթալի երկուորեակ եղբայրներուն: Մէկը ժագ՝ բաւական աղմուկով կը ստիպուի քաշուիլ ՊԵՐՏ-էն, միւսն ալ՝ Պէրնար էռ-Ֆրանսի գլուխն է (բայց 3 միլիառ Ֆրանքէ աւելի է): Առաջինը սակարկութիւններ ալ կ՚ընէ, տրամադիր է հրաժարելու դանձելիք հատուցման մէկ մասէն, որպէսզի դրամական իր բոլոր խլրացումները չհրապարակուին: Արդէն, ՊԵՐՏ-ի հաշուին ըրած իր անձնական ծախքերու մէկ մասը վճարած է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԷՆԻՍ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ

Միացեալ -- Նահանգներու Պիւֆալօ քաղաքին մէջ տեղի ունեցան համաշխարհային մարզական խաղեր համալսարանական ուսանողներու միջեւ: Անակնկալ՝ ներկայ էին Հայեր:

Ոչ միայն ներկայ, այլեւ՝ մրցանակակիր: Թէնիսի մէջ Սարգիսեան -- Կիւրեղեան խառն զոյգը յաջողած է ստանալ արծաթ մրցանակ, պարտուելով, աւստրալականին միայն, ճակատագրի մարզիկներէ՝ 6 -- 3, 5 -- 7, 6 -- 1:

Ահա ապացոյց մը եւս Հայաստանի մարզիկներուն եւ վարիչներուն հաստատ կամքին՝ ներկայ ըլլալու հեռաւոր կամ մօտիկ միջազգային մրցումներու մէջ: Կ՚արժէ որ սփիւռքահայ մարզասէրներ բերեն անոնց իրենց օժանդակութիւնը:

❦

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ԵՐԿՐՈՐԴ ՄՐՑՈՒՄԸ

Երեւանի «Արարատ»ը որ տասնեակ մը օրերէ ի վեր Ֆրանսա կը գտնուէր, լաւ պայմաններու տակ մարզուելու նպատակաւ, իր երկրորդ փորձ մրցումը կատարած է, Վալանսի մէջ, տեղւոյն Հ. Մ.-ին հետ: Արդիւնք Վալանս յաղթական 3 -- 1:

Վ. Ս.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. -- Իրենց զաւկին՝ Տիգրանի ամուսնութեան ուրախ առիթով, Տէր եւ Տիկին Կարլիս Զորաչեան 3000 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

❦

ԼԸ ՓԷՔ. -- Պր. Արամ Մուրատեան 500 ֆրանք:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հեղինակ՝
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«Լոյս» պետական հրատարակչութիւն, Երեւան, 1992:

632 էջ, գունաւոր եւ սեւ -- ճերմակ նկարազարդումով:

Դիմել՝
Librairie H. Samuelian
51, rue Monsieur-le-Prince
75006 Paris

Գին՝ 250 Ֆր.:
Թղթատարի ծախքով՝ 290 Ֆր.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 -- 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 -- 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ՚ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. --

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 -- 59 -- 63 -- 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 -- 25 -- 87 -- 67
(3 -- 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 -- 29 -- 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի «Աստղիկ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ընկ. Օ. Ալթունեանի մահուան եւ մահուան քառասունքին առթիւ. --

Տէր եւ Տիկին Գարաճորճիօ 600 Ֆր., Պր. Զաւէն Գալուստեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան 300 Ֆր., Տիկին Ազատնի Աճէմեան 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռ. Պէզճեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Դատաւորեան 500 Ֆր., Տիկին Ա. Տէր Մինասեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Օ. Պօտուրեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Մէնէճեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Ֆէսճեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Է. Վարդանեան 500 Ֆր.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի -- նախընտրաբար -- հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 -- 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սփիւռ -- Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:

Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Palais des Arts et des Congrès
d'Issy-les-Moulineaux

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԵՐ

- ՀԱՏԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՍԿԻԶԲԷՆ Ի ՎԵՐ -

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ»

Գին 80 Ֆր.

Թղթատարի Ծախքով՝ 90 Ֆր. 90

ԴԻՄԵԼ --
«ՅԱՌԱՋ»

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France vous informe qu'il reste des places disponibles à sa colonie de vacances de Bellefontaine (JURA) pour le mois d'Août. Inscriptions des enfants :

Samedi 25 Juillet : 17, rue Bleue, 75009 Paris, à partir de 15 heures.

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
կը կազմակերպէ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ Ի ԹԱԼԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

❦

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ Նոյեմբեր 6, քազինօ Շարպօնիէրի սրահին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre
DîNER DANSANT
CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue,
section Hélen Puzant d'Alfortville

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 23
VENDREDI
23 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. -- Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.111 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 68e ANNEE — N° 18.111

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ KGB-Ի ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Մ. ԵՈՒԶԲԱՇԵԱՆԻ

ԹԱՂՈՒՄ ՀԱՄՕ ՍԱՀԵԱՆԻ

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 21-ին, Զորեքշաբթի վաղ առաւօտեան, իր բնակած շէնքի դիմացը գտնուող պարտէզը (Կոմիտաս այգի) պտըտած առեն ծածուկէն երեք գնդակ արձակելով սպանուած է Հայաստանի Պետական Ապահովութեան (Անվտանգութեան) Կոմիտէի նախկին նախագահ՝ Մարիուս Եուզբաշեան: Ան ՔԱ-Կէ-Պէ-ի Կոմիտէի նախագահութիւնը վարած է 1978-էն 1989: Քրէական հետաքննութիւն բացուած է:

Ան ծնած էր 1924-ին Բաթում եւ անդամ էր Համայնավար Կուսակցութեան 1948-էն ի վեր: Աւարտած էր յատուկ հրետանային դպրոցը (1943) եւ Ուժգորոդի պետական համալսարանի պատմութեան բաժինը (1957): Մասնակցած է Բ. աշխարհամարտին: ՔԱ-Կէ-Պէ-ի մարմիններու մէջ աշխատած է 1943-էն սկսեալ: Պարգեւատրուած է Կարմիր դրօշի, Հայրենական պատերազմի եւ Կարմիր աստղի շքանշաններով: Աւելցնենք որ Մ. Եուզբաշեան շրջան մը խորհրդատուն եղած է Երեւանի նախկին քաղաքապետ՝ Համբարձում Գալստեանի, նախքան վարելը Ազգ. Ապահովութեան նախարարութեան դպրոցը:

1992-ի ամառը, նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի Յունիս 29-ի ծանօթ ելոյթէն ետք, Մ. Եուզբաշեանի դիմած էր ՔԱ-Կէ-Պէ-ի եւ Հ.Յ.Դ.-եան անցեալի կապերու մասին եւ կարգ մը «յայտնութիւններ» ըրած էր:

Կը թուի որ մթնոլորտը միշտ անապահով կը մնայ, քանի կրակի տըրուած է «Ուրբաթ» շաբաթաթերթին (դաշնակցականամիտ) խմբագրատունը եւ Պարոյր Հայրիկեան ալ յայտարարած է Գերագոյն Խորհուրդի առջեւ թէ հազիւ փրկուած է յարձակումէ մը:

**

Յուլիս 21-ին, Զորեքշաբթի օր թաղումը կատարուած է բանաստեղծ Համօ Սահեանի, որ իր մահկանացուն կնքած էր քանի մը օր առաջ՝ Յուլիս 17-ին: Ողբացեալ քերթողին դագաղը դրուած է Օփերայի ազգ. Թատրոնի ճեմասրահը, ինչպէս կը հաղորդէ Արմէնփրէս: Բազմաթիւ ծաղկեպսակներու կարգին կը յիշուին Հանրապետութեան նախագահին, Գերագոյն խորհուրդի եւ կառավարութեան ծաղկեպսակները: Կը հաղորդուի որ «մի ամբողջ պոէտական աշխարհ ստեղծած բանաստեղծին իր հոգին, երկրին ու նրա մարդուն նուիրուած հայրենասէրին անվերջ հուզով հրաժեշտ տալու էին գալիս նրա տաղանդի երկրպագուները, Հայաստանի գրականութեան, արուեստի, գիտութեան նշանաւոր գործիչները, իր Զանգեզուր աշխարհի մարդիկ: Պատուոյ պահակ կանգնեցին Հանրապետութեան նախագահ՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, խորհրդարանի նախագահ՝ Բաբգէն Արարքցեան, վարչապետ՝ Հրանտ Բագրատեան»:

Բանաստեղծին աճիւնը ամփոփուած է Մեծերու կողքին, Երեւանի Կոմիտաս այգիի պանթէոնը (ի դէպ, յիշենք թէ այս պանթէոնը չի համրուիր բոլոր բանաստեղծներուն կամ գրագէտներուն, որոնց մեծ մասը թաղուած է Երեւանի գերեզմանատան պանթէոնը): Հոն տեղի ունեցած է «սգոյ միթինկ» եւ խօսք առած են Թաղման կառավարական յանձնաժողովի նախագահ՝ վարչապետ Հրանտ Բագրատեան, բանաստեղծ Վահագն Դաւթեան, արձակագիր՝ Հրանտ Մաթեւոսեան, երաժիշտ՝ Տիգրան Մանսուրեան, Սահեանի ծննդավայրի շրջանային խորհուրդի նախագահը: Մշակոյթի նախարար՝ Յակոբ Մովսէս կարդացած է ցաւակցական հեռագիրները, եկած Մոսկուայէն, Ռուսաստանի եւ Վրաստանի գրական շրջանակներէն, Է. Շեւարնածէէ, Վիկտոր Համբարձումեանէ եւլն. եւլն.:

**

Յուլիս 21-ին Աղդամի կրակակէտերէն ռմբակոծուած է Ստեփանակերտը: Ի դէպ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի կարգադրութեամբ համաձայնութիւն մը գոյացած էր որ ոչ Աղդամը, ոչ ալ Ստեփանակերտը պէտք է ռմբակոծուին, բայց, Ազրպէյճանցիներու հրետակոծութիւնը պատճառ եղած է որ հայկ. ուժերն ալ հակազդեն, չէզոքացնելու համար Աղդամի այդ կրակակէտերը, ինչ որ ըսել կու տայ Ազերիներուն թէ Հայերը յարձակման անցած են:

Վաղ առաւօտէն արդէն, Ազրպէյճանցիք անընդհատ ռմբակոծած են Ասկերանի շրջանի Փառուխ, Խանաբադ, Նախիջեւանիկ, Փիրջամալ, Խրամորթ գիւղերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՍԷՏԻՔԻ (գործազրկութեան ապահովագրութեան Սնտուկ) բանակցութիւնները սենտիքաներու եւ գործատիրութեան միջեւ -- որոնք 20 ժամ տեւեցին Յուլիս 21 առաւօտէն մինչեւ 22 վաղ առաւօտ ոչ մէկ արդիւնք տուին: Որոշուեցաւ ներկայանալ Աշխատանքի նախարարին եւ պարզել հակոտնեայ տեսակէտերը, ապա, ի հարկին, շարունակել բանակցիլ: Հարկ է տարեկան 22 միլիառ գտնել: Գործատիրութիւնը խնայողութիւններ կ'ուզէ, հատուցումներու գումարի նուազում եւ խստացում գործազրկութեան նպաստներու դրութեան մաս կազմելու պայմաններուն: Օրինակ՝ գործազուրկ մը որ մերժէ իր արհեստին հետ կապ ունեցող երկու առաջարկ եւ 10% աւելի աշխատավարձք կը ջնջուի ԻՆՍԷՏԻՔԷն: Սենտիքաները ընդհակառակն, հատուցումներու վերարժեւորում կ'ուզեն եւ սակերու յաւելում 1%, որու 0,8%-ը գործատիրոջ վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ օրէնքը վաւերացուեցաւ սահմանադրական Խորհուրդին կողմէ, որ հակասահմանադրական ոչինչ գտաւ: Ինը իմաստունները յօդուածին միայն երկու տրամադրութիւնները խնդրոյ առարկայ ըրին: Ասոնցմէ մէկը կը վերաբերի քաղաքացիութեան իրաւունքի կորուստին, երբ ենթական դատական որոշումով սահմանագլուխ առաջնորդուելու կամ հսկողութեան տակ բնակութեան դատապարտուած է:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ հրապարակեց սեփականաշնորհումներու առաջին ցանկը, որու մէջ են Պէ-Էն-Փէ-ն, Հերվէ դրամատունը, Ռոն-Փուլէնք եւ Էլֆ --

ՄԱՄՈՒԼ

«LE NOUVEL OBSERVATEUR»

(15 / 21 Juillet)

LES RETOMBEES DE LA GUERRE ENTRE L'ARMENIE ET L'AZERBAIDJAN

Շաբաթաթերթին մէջ երկու էջ յատկացուած է Ազրպէյճանի քաղաքական խըմորումներուն: Խօսելով Էլչիպէյի անկումին մասին, յօդուածին հեղինակը Ք. Ս. Քարոլ կը գրէ թէ ճիշդ է որ «ժողովրդական ճակատ»ը կորսնցուցած էր ժողովուրդին լայն նեցուկը քանի որ ընտրական իր խոստումները չէր կրցած յարգել, սակայն ատիկա չէ Ալիեւի վերադարձին բուն պատճառը: Ի վերջոյ, կացութիւնը տարբեր չէ Ռուսաստանի ու այլ պետութիւններու մէջ ուր նոր իշխանութիւններու կաշառակերութիւնը լայնօրէն ծանօթ է այլեւս: Զայրացուած խոստումներու մարզին մէջ Ելցին, Կրաւչուկ եւ այլ նախագահներ Էլչիպէյէն մեծ տարբերութիւններ չունին: Իր պարագան առաւել ծանրացած է Ղարաբաղի պատերազմին պատճառով որ աւելի շեշտած է ընկերութեան տկարութիւնները. երկիրը ենթակայ է բրտութեան ու կաշառակերութեան միահեծան տիրապետութեան. Ղարաբաղի մէջ դասալիք Ազերիները առանց դատ ու դատարանի կը գնդակահարուին, իսկ Բաքուի մէջ կարելի է մէկ միլիոն ռուբլիի փոխարէն փրկուիլ զինուորական ծառայութենէն:

Էլչիպէյ յոյսերը կապած էր Անգարայի որ ակնկալուածը չտուաւ: Ալիեւ կը զգուշանայ ՀԱՊ-ին անդամակցութեան մասին խօսելու, սակայն կը խոստանայ տնտեսական լայն յարաբերութիւններ հաստատել Ռուսաստանի ու նախկին խորհրդային միւս երկիրներուն հետ: Պիտի ջնջէ Ռուսաստանի հետ սահմանային մաքսատունը, ինչ որ շատ ժողովրդական կարգադրութիւն մը կը նկատուի, քանի որ օրինակ ձմերուկ վաճառողները կը նախընտրեն իրենց ապրանքը Մոսկուա տանիլ, քան՝ Անգարա:

Բայց յատկապէս, Ալիեւ գիտակից թէ կրնայ իր իշխանութիւնն ալ նախորդներուն նման վաղանցուկ ըլլալ, կը փափաքի վերջ տալ Հայաստանի հետ պատերազմին: Գիտէ թէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան եւս գերազգայնական ընդդիմութեան մը ազդեցութեան տակ, նոյն մտահոգութիւնը ունի: Սակայն, այս բոլորին քով Քարոլ կանգ կ'առնէ Հայաստանի ծայրայեղականներուն ընթացքին վրայ, զորս կը նմանցնէ Պոսնիոյ Սերպերուն. անոնք պայքարը կը շարունակեն անխնայ ու ոչ կարելի եղած է ՄԱԿ-ի թիւ 828 բանաձեւը կիրարկել, ոչ ալ Ռուսաստանի, Միացեալ Նահանգներու եւ Թուրքիոյ միջնորդութիւնը արդիւնք մը տուած է: Հայերը Ազրպէյճանի խառնակութենէն օգտուելով հող կը շահին ու Ալիեւ ներկայիս միջոցը չունի այդ ընթացքը շրջելու ի նպաստ իրեն: Սակայն եթէ ռուսամէտ ուղղութեամբ քաղաքականութեան մը փաստը տայ, կրնայ Մոսկուայէն կարեւոր նեցուկ ստանալ, ինչ որ Անգարա միշտ զլացաւ Էլչիպէյի, հակառակ անոր թրքամէտ կեցուածքին:

Աքիթէն: Գործադրութիւնը կը կատարուի աշնան:

ՕՄ -- ՎԱԼԱՆՍԻԷՆ Թերթօնի ճակատագրական օրը -- Յուլիս 21 -- ոչինչ բերաւ, քանի որ ճակատումին ընթացքին, Ժան-Փիէր Պէրնէս, ՕՄ-ի ընդհ. տնօրէնը բացարձակապէս հերքեց որեւէ դեր կաշառքի այդ պատմութեան մէջ եւ դէմ առ դէմ զինք գլխաւոր ամբաստանող՝ Ժ. Ժ. Էյտէլիի դիմաց յամառօրէն ուրացաւ ամէն ինչ:

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՍՐՏԻ ՎԻՐԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵՑԱՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յուլիս 13-ի մեր թիւով հաղորդած էինք թէ քանի մը օր առաջ, Յուլիս 8-ին, Փարիզ ժամանած էր Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարար՝ Վազգէն Մանուկեան բժշկական կարգ մը քննութիւններու համար. ծանօթ է որ անցեալ տարի Վ. Մանուկեան սրտի տագնապ ունեցած էր, Երեւան:

Շաբթուան մը երկայնքին կատարուած բոլոր քննութիւններն ու հետազօտութիւնները ցոյց տուին թէ սրտի երակներու խցումը անհրաժեշտ եւստիպողական կը դարձնէ վիրաբուժական գործողութիւն մը: Վազգէն Մանուկեան հիւանդանոց մտաւ Երկուշաբթի օր, Յուլիս 19-ին եւ եռրեակ կամրջման (triple pontage) ենթարկուեցաւ Երեքշաբթի օր, Յուլիս 20-ին, փրոֆէսէօր Պերնար Անդրէասեանի կողմէ:

Երբ այս տողերը կը գրենք, Հինգշաբթի առտու, դեռ 48 ժամ իսկ չէ անցած այս բարդ գործողութենէն ի վեր եւ փրոֆ. Պ. Անդրէասեան ըսաւ մեզի թէ ամէն ինչ բնականոն ընթացքի մէջ է:

Սրտանց կը մաղթենք որ յետ գործողութեան այս փափուկ կացութիւնը շարունակուի նոյն բնականոն ընթացքով եւ ապաքինման շրջանէ մը ետք ալ, Վազգէն Մանուկեան վերագտնելով իր առողջութիւնը, վերադառնայ Երեւան իր պաշտօնին գլուխը:

ԵՐԵՒԱՆ — ՀԵՌԱՏԻՊ — ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» -- ՅՈՒԼԻՍ 20 / 21)

ՀՌՈՄԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Յուլիս 22-ի Հռոմի ժողովին կապակցութեամբ Արտաքին նախարարութեան մամուլի քարտուղար Արամ Սաֆարեան Յուլիս 20-ին մամուլի ասուլիս մը տըւած է, որու ընթացքին ըսած է թէ Արցախի հարցին առընչութեամբ Հայաստան իր դիրքորոշումը արդէն արտայայտած էր Արտաքին նախարարութեան Յուլիս 17-ի յայտարարութեամբ եւ յոյս յայտնած է թէ Ռաֆայէլլի իր տեղեկատուութեանց ընթացքին կուտայ շրջանի իրադրութեան

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄՈՌԱՑԵԱԼ ՀԱՅԵՐ

ՈՒՂԵԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼՊԱՆԻԱ

9, 10, 11 ՅՈՒԼԻՍ 1993

Շուրջ տարի մը առաջ էր, երբ առաւօտ մը մեզի կը ներկայանար երիտասարդ բժիշկ մը՝ տոքթոր Էմիլ Ասատուրեան՝ Ալպանիոյ մայրաքաղաք Թիրանայէն: Փարիզի մէջ ջիղերու վիրաբուժութեան մասնագիտութիւնը կատարող բժիշկը կը յայտնէր. – «Սրբազան Հայր, Ալպանիոյ մէջ որոշ թիւով Հայեր կան, այնտեղ հաստատուած դարուս սկիզբէն ... կարօտագին կը սպասեն Հայու մը, հայ եկեղեցականի մը»:

Յայտնութիւն մըն էր որ կ՚ընէր բժիշկը:

Ալպանիա հայկական գաղո՞ւթ կար:

Գիտէինք որ Ալպանիան ինքն իր մէջ պարփակուած երկիր մըն էր, կտրուած արտաքին աշխարհէն, տեսակ մը արգելարան: Բայց Հայե՞ր:

Անմիջապէս մեր միտքը կ՚երթար Վահրամ Մավեանի «Ամէն տեղ Հայ կայ» բնորոշումին:

«Առաքելական Ուխտ»ով յանձնառու, որոշեցինք, առաջին իսկ առիթով ընդառաջ երթալ մեր հօտին «մոռացեալ» այս բեկորներուն:

Ամբողջ տարուան մը պատրաստութենէն ետք, ունենալով Ամենայն Հայոց Վեհափառ՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի օրհնութիւնը, վայելելով Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդին սրտակից քաջալերութիւնն ու ընձեռած բարեացակամ տնօրինութիւնը, հակառակ ոմանց մեզ տարհամոզելու փորձերուն, Ուրբաթ, Յուլիս 9-ին, ընկերակցութեամբ Հոգեշնորհ Ժիրայր Ծ. Վրդ. Թաշճեանի եւ երիտասարդ վիրաբոյժին, զուիցերական ընկերութեան օդանաւով Ցիւրիխի ճանապարհով, մեկնեցանք դէպի Թիրանա:

Յետ միջօրէի ժամը 3.30-ին Թիրանայի փոքրիկ օդակայանն ենք, հոն են Ալպանիոյ մեր «փոքրիկ հօտ»ին ներկայացուցիչները՝ երէց, երիտասարդ, պատանի եւ մանուկ: Բոլորին աչքերուն մէջ կը նկատենք յուզումնախառն ուրախութիւն մը, պահո՞վ որ նոյնը կը նկատեն նաեւ անոնք մեր աչքերուն մէջ:

 Իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէ ինքզինք՝ Ասատուրեան, Զաքմաքճեան, Զաքարեան, Եաղհանճեան, Պօտիկեան, Փիրամեան, Շանի, Մոզին, Փօթուրեան, Պալճեան...: Անոնք անմիջապէս կը յայտնեն, թէ չատեր զրկուած էին պատմական այս պահը ապրելու բախտէն՝ փոխադրական միջոցներու անբաւարարութեան պատճառաւ:

Մեզ դիմաւորելու եկած էին նաեւ Ալպանիոյ Կրօնից Նախարարին տեղակալը, Ֆրանչիսկեան Միաբանութենէն Հայր Ջէֆ Բլումի, որ նոր դուրս եկած էր 25 տարուան իր բանտարկութենէն եւ որ մեր համայնքին հետ կը վարուէր որպէս Հայր՝ քաջալերելով զանոնք իրենց աւանդութիւններով ապրելու հաստատակամութեան մէջ:

Կ՚առաջնորդուինք Ծովասար Զաքմաքճեան ընտանիքին բնակարանը ուր եւ կ՚իջեւանինք մեր Ալպանիա կեցութեան երեք օրերուն: Տիկին Զաքմաքճեան Ալպանացի է, Հայերէն կը խօսի ու մայր երկու զաւակներու՝ որպէս Հայ կ՚ապրի: Այստեղ են հաւաքուած Ալպանիոյ համայնքին պատասխանատու բոլոր անդամներն ու քանի մը բարեկամներ՝ նախագահութեամբ Յարութիւն Եաղհանճեանի: Բոլորն ալ գոհութիւն կուտային Աստուծոյ որ իրենց կը պարգեւէր այս առիթը՝ «այսօր այստեղ պէտք էր ըլլային մեր հանգուցեալ երէցները, որպէս զի իրենց երազը իրականացած տեսնէին» կրկնելով յաճախ:

Երեկոյեան ընթրիքի ենք տոքթոր Մոզինիի բնակարանը, Բժիշկներու ընտանիք մը 1910-էն ի վեր հաստատուած Ալպանիա: Նահապետական, աւանդապահ բազմանդամ ընտանիք մը, բոլորն ալ Հայերէն կը խօսին, Հայերէն կը խօսի նոյնիսկ տոքթոր Մոզինիի Ալպանացի հարսը:

Շաբաթ օր, Յուլիս 10-ին, Ֆրանչիսկեան Ս. Անտոն Եկեղեցին տրամադրուած էր մեզի: Թիրանայի մէջ բնակող բոլոր Հայերու ներկայութեան, ժամը 10-ին պատարագ մատուցինք եւ ամէնքը հաղորդուեցան:

Պատարագէն ետք, այցելեցինք Ալպանիոյ մօտ Ֆրանսայի դեսպան Պր. Ժագ Ֆօրի, որուն համար ալ հայկական համայնքի մը գոյութիւնը յայտնութիւն եղաւ:

Ապա այցելեցինք Թիրանայի մօտ Պապական Նուիրակի տեղակալին:

Ժամը 1-ին, առիթ տրուեցաւ մեզի կէս ժամով Ալպանիոյ հեռատեսիլէն ուղղակի ելոյթ ունենալ՝ ծանօթացնելու համար մեր ժողովուրդն ու Եկեղեցին, խօսելու՝ Ալպանիոյ մեր հայրենակիցներուն եւ մեր այցելութեան շուրջ:

Կէսօրին, ճաշի հիւրը եղանք բժիշկ Ասատուրեանի ընտանիքին: Ալպանացի է բժիշկին կողակիցը, ունին երկու զաւակ եւ իրենց հետ կ՚ապրի նաեւ մայր Ասատուրեանը: Հայկական աւանդութիւններով լեցուն մթնոլորտ մը:

Երեկոյեան ժամը 6-ին, դարձեալ Ֆրանչիսկեան Եկեղեցւոյ մէջ՝ կատարեցինք մկրտութիւնը 12 մանուկներու եւ պատանիներու: Անմոռանալի պիտի մնայ մեր յիշողութեան մէջ այդ երախաներուն երկիւղածութեամբ Խորհուրդին մերձեցման պատկերը:

Մեծ էր թիւը մկրտուիլ եւ պսակի Խորհուրդը ընդունիլ ուզողներուն: Ժամանակի անբաւարարութիւնը պատճառ էր որ այդ ցանկութիւններուն գոհացումը թողէինք մեր յաջորդ հանդիպման:

Մկրտութեան արարողութենէն ետք այցելեցինք նաեւ Յոյն Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ Առաջնորդ՝ Անաստասիոս Արքեպիսկոպոսին, որ իմանալով Հայ գաղութի մը գոյութիւնը Ալպանիոյ մէջ, պատրաստակամութիւն յայտնեց յաջորդիւ իրենց Եկեղեցին Հայ Համայնքի տրամադրութեան տակ դնել:

Երեկոյեան ընթրիքի հիւրը եղանք Շանի եղբայրներուն:

Կիրակի օր, Յուլիս 11, առաւօտեան կանուխ ուղեւորուեցանք Նոպելեան Մրցանակակիր Մայր Թերեզայի ծննդավայր Տուրացցօ ծովեզերեայ քաղաքը՝ Թիրանայէն 60 քիլոմեթր հեռու:

Այստեղ եւս այցելեցինք Զաքարեան, Պօտիկեան, Պալճեան եւ այլ ընտանիքներուն:

Ապա ուղեւորուեցանք օդակայան, Հռոմի ճամբով վերադառնալու համար Փարիզ: Մեզ ճանապարհելու համար օդակայան փութացած էին գաղութին անդամները:

Ալպանիոյ մէջ կ՚ապրին շուրջ 500 Հայեր, որոնցմէ 300-ը Թիրանայի մէջ: Ալպանիոյ ընդհանուր բնակչութիւնը շուրջ երեք միլիոն է, որուն շուրջ երկու միլիոնը՝ մահմետական: Բնակչութեան 25 առ հարիւրը օրթոտոքս են, 9 առ հարիւրը Կաթողիկէ, մնացեալը Հայեր եւ ուրիշ փոքրամասնութիւններ:

Շատ քիչ թիւով Հայեր գտնուած են Ալպանիոյ մէջ 19-րդ դարուն: 1910-էն ի վեր է որ գաղութ ստեղծուած է որ բազմացած է Եղեռնի հետեւանքով Կիլիկիայէն այնտեղ ապաստան գտած Հայերով:

1910-ին այդտեղ հաստատուողները մեծաւ մասամբ Թուրքիոյ բանակի զինուորներ եւ հրամանատար եղած են:

Այսօր, Ալպանիոյ Հայկական գաղութի բոլոր զաւակները պատուաբեր դիրքերու վրայ են՝ բժիշկ, քիմիագէտ, երաժիշտ, ուսուցիչ, փրոֆ., դասախօս, գիտնական, եւն.: Ալպանիոյ Հայերը կը վայելեն ալպանացի ժողովուրդին յարգանքը:

Ինչպէս բոլոր Ալպանացիները, Հայերն ալ ենթարկուած են ամբողջատիրական վարչակարգին հալածանքներուն: Այսօր, ինչպէս միւս երկիրներ, Ալպանիան եւս դէպի ժողովրդավարութիւն կ՚ընթանայ՝ ազատութեան շունչով ապրելու:

Գաղութին փոքրութիւնը պատճառ եղած է երբեմն խառն ամուսնութիւններու: Այնուհանդերձ, օրինակելի երեւոյթ՝ անոնք պահպանած են հայերէն լեզուն եւ քրիստոնէական հաւատքը, Հայերէն կը խօսին եւ հայ եկեղեցւոյ սրբութիւններով կ՚ապրին նաեւ Ալպանացի հարսը կամ փեսան:

Վարչակարգը պատճառ եղած է որ կապեր չհաստատուին արտաքին աշխարհին հետ, ապրին մեկուսացած: Սակայն տեղեակ են որ Հայաստանը անկախացած է եւ բոլորն ալ հպարտ են այս անկախութեամբ:

Նկատելի է համերաշխութիւնը Գաղութին մէջ եւ իրերօգնութեան ուժեղ զգացումի մը առկայութիւնը:

Մինչեւ համայնավար իշխանութեան հաստատումը, Ալպանիոյ Հայերը եղած են բարեկեցիկ: Գտնուած են երիտասարդներ որոնք իրենց ուսման համար գացած են եւրոպական այլ երկիրներ, Վիէննա, Փարիզ, Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարան, եւայլն եւ պարբերաբար ստացած թերթեր՝ ինչպէս «Յառաջ», Հ.Բ.Ը.Մ.-ի «Յուշարար» պատահականօրէն՝ «Ազատ Օր»:

Ալպանիոյ Հայերը հեռու մնացած են քաղաքական շարժումներէ: Միայն ակնարկութիւններ կ՚ըլլան Հ.Բ.Ը.Մ.-ին ու համայնավարութենէն առաջ՝ Բարեգործականին իրենց նկատմամբ ցուցաբերած բարեացակամ հետաքրքրութեան:

Ապրած են ու կը շարունակեն ապրիլ հաւատարիմ Հայ Եկեղեցւոյ սրբութեանց եւ Աւետարանական պատգամներուն: Ամէն տուն ուր մտանք (գրեթէ բոլորին հանդիպեցանք տան մէջ կամ Եկեղեցին), աւանդական օրինակով ափսէի մը վրայ մեզի ներկայացուցին հացը, աղն ու ջուրը՝ օրհնութեան աղերսով:

Պատմական այս այցելութեան առթիւ երախտագիտութիւնը համայնական էր, քանզի Ալպանահայոց ամբողջ պատմութեան ընթացքին առաջին անգամն էր որ հայ եկեղեցական մը Ալպանիա կ՚այցելէր, պատարագ կը մատուցանէր եւ մկրտութիւն կը կատարէր: Իրենք է որ մեր ուշադրութիւնը հրաւիրեցին օրացուցային զուգադիպութիւնը քանզի մեր այցելութիւնը կը կատարուէր, պատահականօրէն՝ Քրիստոսի 12 Առաքեալներուն եւ Պօղոս 13-րդ Առաքեալի տօնին:

Յետ այսօրիկ Ալպանիան մաս կը կազմէ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակութեան՝ գաղութին իսկ բաղձանքով ու մենք յանձնառու եղանք հոգածու դառնալ անոնց հոգեւոր եւ հայկական կարիքներուն՝ յաճախակի եւ ծրագրեալ այցելութիւններով:

Ալպանիոյ Հայերուն սպասումները մեծ չեն: Կ՚ակնկալեն որ իրենց ուղարկենք հայերէն դրականութիւն: Անոնց փափաքն իսկ է որ Հայութիւնը իր ճիգերը նախ կեդրոնացնէ Հայաստանին վրայ: Այնուհանդերձ՝ կը սպասեն որ իրենցմով հետաքրքրուի Բարեգործականը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը ու կրթական այլ Ընկերակցութիւններ: Իրենց հիմնական սպասումներու մաս կը կազմէ, ինչպէս Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը իրենց ուղղեալ պատգամով կ՚ըսէր, «պայմաններ ստեղծուին եկեղեցի եւ կիրակնօրեայ դպրոց ունենալու»:

**

Մեր սիրտը լեցուն է ապրումներով եւ կրնանք ըսել՝ «զոր ինչ պարտէաքն առնել՝ արարաք»:

Վաղուան իմ քարոզը մեր զաւակներուն ուրիշ բան չէ բայց միայն ըսել՝ «Տեսէք Ալպանիոյ Հայերը, որոնք խրատէն աւելի ապրած են իրենց հաւատարմութիւնը, հանդէպ հայկական ժառանգութիւններուն ու զանոնք կը պահեն ի գին իրենց կեանքին»:

Այսօրուընէ սկսեալ Ալպանիոյ Հայերը անբաժան մասը կը կազմեն մեր էութեան:

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Կաթողիկոսական Պատուիրակ
Հայոց Եւրոպայի
Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

LIVRES REÇUS

CHRISTIANISMES ORIENTAUX
Introduction à l'étude des langues et des littératures
Initiations au christianisme ancien
Micheline Albert, Robert Beylot, René-G. Coquin, Bernard Outtier, Charles Renoux, Antoine Guillaumont.
Editions du Cerf, Paris 1993.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԳԸ ԳԻՏԵ՞ՆՔ

Դէպի Արեւմտեան երկիրներ պտոյտներուս ընթացքին մէկ երկու անգամ պատահեցաւ որ այցելեմ օտար եկեղեցի մը եւ ներկայ գտնուիմ եկեղեցական արարողութեան: Բայց հաճելի չէր: Օտար այդ եկեղեցին, որ այնքան քրիստոնեայ էր, որքան Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ որուն երդիքին տակ արարողութիւնը բազմաթիւ կէտերով կը յիշեցնէր մեր արարողութիւնները, գիս կը նեղէր բանով մը, չէի յաջողեր միտքս կեդրոնացնել, չէի յաջողեր զգալ այն ինչ, որ կը զգամ իմ հարազատ եկեղեցիիս մէջ:

Անշուշտ որ այս անհանգստութեան պատճառը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ լեզուն: Օտար լեզու մը կը հնչէր հոգեւորականներուն բերնին մէջ եւ այդ արդէն կը բաւէր որպէսզի ես գիս զգամ կարծես այլակրօն եկեղեցիի մը կամ մեհեանի մը մէջ:

Մեր եկեղեցական արարողութիւնները որքա՜ն գեղեցկացեր են ուրեմն մեր հարազատ լեզուով: Մեր Մեծաւքանչը, մերթ իր գրաբարով, մերթ իր աշխարհաբարով, որքա՜ն կարեւոր տեղ ունի ուրեմն եկեղեցական արարողութենէ մը ստացուած մեր յուզումներուն մէջ: Մեր լեզուն չէ՞ր արդեօք, որ մէկ հատիկ կը դարձնէր Հայաստանեայց եկեղեցին բովանդակ Քրիստոնեայ աշխարհին մէջ:

Բայց Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, եկեղեցիին մէջ իր հարազատ լեզուն չէր, որ կը լսէր Հայ ժողովուրդը: Կրօնական ընթերցումները կը կատարուէին ասորերէն եւ յունարէն լեզուներով, որովհետեւ ամէն ինչ գրուած էր այդ լեզուներով եւ Մեսրոպ Մաշտոց տակաւին չէր գտած Հայոց գիրերը: Եկեղեցիին մէջ «ընթերցողներ» կային, ու «թարգմանիչներ»: Ընթերցողները յունարէն կամ ասորերէն լեզուներով կը կարդային Աւետարանը, իսկ թարգմանիչները տեղւոյն վրայ կը թարգմանէին, ու ... ճիշդ հայերէնով կը մեկնաբանէին այդ ընթերցումները: Թարգմանիչները լաւ գիտէին այդ երկու լեզուները, բայց թիւով քիչ էին: Երբեմն ընթերցողին քով թարգմանիչ չէր գտնուեր եւ այն ատեն ժողովուրդը ոչինչ կը հասկնար կրօնական արարողութենէն եւ ընթերցումէն:

Եկեղեցիներու առաջին այս համեստ թարգմանիչները աւելի վերջ իրենց անունը ձգեցին իրական այն թարգմանիչներուն, Թարգմանիչ վարդապետներուն, որոնք գիրերու գիւտէն վերջ, ընծայեցան Աստուածաշունչը թարգմանելու գործին, թարգմանել սակայն՝ ո՛չ թէ եկեղեցւոյ կամարին տակ, այլ թուղթի վրայ: Մենայուն կերպով: Գեղակերտ ու նորահընար հայկական տառերով: Տառե՛ր, որոնք հետզհետէ պիտի փայլէին ու ոսկեդրուագ յուշարձաններ պիտի դառնային մեր անմահ մանրանկարիչներուն վրձինով, որոնք դէպի յաւերժութիւն ճամբայ պիտի հանէին հայալեզու Աստուածաշունչը եւ տակաւին բոլոր այն գրականութիւնները, որոնք ծնունդ պիտի առնէին Աստուածաշունչին եւ կրօնական գրականութեան հովանիին տակ:

Փա՜ռք Աստուծոյ, շուտով այլեւս մեր եկեղեցիին մէջ ընթերցողը սկսաւ հայերէն լեզուով կարդալ Աստուածաշունչը: Թարգմանիչի պէտք չկար այլեւս հոն: Թարգմանիչի պէտք կար միայն վանքերու խուցերուն մէջ, ուր վանականները մոմերու լոյսին տակ, իրենց փետուրէ գրիչներով, կը ճգնէին ու Հայոց մշակութային գանձարանին շահեցնել կը սկսէին նորանոր թարգմանածոյ մատեաններ:

Պատմաբանները կ՚ըսեն, որ Մեսրոպի առաջին աշակերտներուն թիւը վաթսուն է, բայց անոնցմէ շատերուն անունները չեն յիշուած: Այդ աշակերտները ինքնագիր գործ չունէին տակաւին, գրական ստեղծագործական աշխատանք չէին տար, ներ այսօրուան իմաստով: Արդէն քրիստոնէութեան այդ վաղ շրջանին, գրականութիւն՝ կը նշանակէր միայն կրօնական գրականութիւն: Ուստի ինքնագիր գործ գրեթէ չկար: Կային միայն ասորերէնէ եւ յունարէնէ կատարուած կրօնական թարգմանութիւններ:

Ոսկեդարը ստեղծուած էր: Եւ արդէն գաղափ մըն էր այդ ստեղծումը: Յետագայ դարերու ընթացքին ոսկեղինիկը երբեք պիտի չհասնէր Ոսկեդարու մեր վարդապետներուն գործածած հիանալի

ՌՈՔԱՐԻ ՎՐԷԺԸ

Ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը վերջ գտաւ Մ. Ռոքարի յաղթանակով: Զօրս հազար շարքայիններու եւ համակիրներու յամառ ծափերուն դէմ քիչ մը երկչոտ նախագահ մըն էր որ յաղթանակի նշանով կ'ողջունէր բազմութիւնը: Ինք յաջողած էր գրեթէ հրաշք մը գործել, քայքայման, յուսալքման եզրին հասած կուսակցութիւնը արագ ալքինումի մը ճամբուն վրայ դնելով: Ինչպիսի՛ վրէժ մըն էր ատիկա բոլոր անոնց դէմ որոնք տարիներով մերժած էին զինքը լուրջի առնել: Վրէժ մը մանաւանդ նախագահ Միթերանի դէմ որ յաճախ կը կրկնէր իր բարեկամներուն թէ Ֆիլինէի համագումարը կուսակցութիւնը Ռոքարի յանձնելու նպատակով գումարած չէին:

Լիոնի համագումարին այլեւս խնդրոյ առարկայ չէր կեդրոնի խմբակին հետ միանալ, կամ ուրանալ թէ ձախին և աջին միջև տարբերութիւնները իրականութիւն են:

Ռոքար հանրապետութեան նախագահութեան թեկնածուն չէ այսօր երբ ճառ կը խօսի. նախ պէտք է կապերը ամրացնէ շարքայիններուն միջեւ. ձախին փարումը, ընկերվարութեան հակումները եւ հանրապետական արժէքներու, յատկապէս լաիքութեան նախանձախնդրութիւնը սարկած են զինքը որ ճառերը ձախին ուժաւորումը ունենան: Յետոյ պէտք է աչքի առնէ ժոսփէնականները, առանց անոնց չի կրնար մեծամասնութիւն ունենալ: Իսկ անոնք երաշխիքներ կ'ուզեն ունենալ ձախակողմեան ուղղութեան համար: Եւ վերջապէս պէտք է նկատի ունենայ նախագահ Միթերանը: Երբ հանդէս կուգար որպէս յառաջիկայի թեկնածու մը, կրնար անգիտանալ նախագահը, սակայն որպէս կուսակցապետ, չի կրնար: Արդէն Խորհրդարանին մէջ աջի տիրապետութիւնը իրենց միայն Ելիզէի ճամբան բաց ձգած է որպէս ձախ իշխանութեան միակ վայր: Այս իրականութիւնը այնքան լաւ ծանօթ է իրեն որ կուսակցութեան ղեկը ձեռք առնելէ անմիջապէս ետք ժամադրութիւն մը խնդրած էր նախագահէն. սակայն մինչեւ ետք ուշացած էր ժամադրութեան համաձայնութիւնը:

Լիոնի համագումարին, նախօրեակին ռոքարականները կը յուսային որ Միթերան աւանդական ուղերձը պիտի յղէ. սակայն ուղերձը չհասաւ:

Պաշտօնական բացատրութիւնը այն է որ նախագահը լուռ մնացած է որովհետեւ հերթական սովորական համագումար մը չէր հաւաքուածը. իրականութեան մէջ ան ուզած էր սպասել ու տեսնել դէպքերու ընթացքը: Ան ֆապիւսական եւ ժոսփէնական իր բարեկամներուն յանձնարարած էր որ ուշադիր ըլլան հետեւեալ երեք պարագաներուն. կուսակցութեան անունը պէտք չէ փոխուէր, ձախակողմեան յստակ դիրքորոշում պէտք է ճշդուէր ու ռոքարական համակիրներու յործանքի մը դէմ գլուչութիւնը ձեռքէ չձգուէր: Առաջին երկու թելադրութիւնները յարգուած են, իսկ ռոքարականներու ծանրութիւնը լաւագոյնս կշռել կարելի պիտի ըլլայ Հոկտեմբերին գումարելի ժողովին:

Ռոքար այնպէս կը թուի որ իւրացուցած է միթերանեան հիմնական կանոնները. նախ իրեններուն համախմբումն է նպատակը, յետոյ ամբողջ ձախի ճակատին, անկէ ետք միայն պիտի մղուի այլ ձայներու որսին: Միթերան եւս նոյն ընթացքը ունեցած էր 1981-էն առաջ: Սակայն հարցը հոն է որ Միթերան իր պայքարին սկիզբին առաւելութիւն մը ունէր զոր այսօր չունի Ռոքար. Ֆիլինէի համագումարին (1971) 55 տարեկան էր ու մինչեւ իշխանութեան բարձրագոյն դիրքը իր երթը տեւեց տասը տարի: Ռոքար այսօր արդէն 63 տարեկան է ու պէտք է աճապարէ. 1995-ի ընտրութիւնը իր վերջին առիթն է:

Ա. Թ. Թ.

«ԱԶԳ»ի MEA CULPA-ն

ԽՄԲ. -- Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Ազգ», Յուլիս 2-ի իր թիւով կ'արձագանգէ Յունիս 16-ին «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած յօդուածին՝ «Ստացանք, կարդացինք, ամչցանք», որու վերջաւորութեան անդրադարձած էինք նաև «Ազգ»ի անտեղի գովասանական տողերուն այդ հատորին մասին: Մեր պաշտօնակիցը լայն մէջբերումներ կ'ընէ «Յառաջ»ի յօդուածէն եւ վերջաւորութեան լրագրական խակապէս աննախընթաց (գոնէ հայ մամուլի մէջ) պարկեշտութեան մը փաստը կու տայ: Այդ իսկ պատճառով կու տանք յօդուածին վերջին մասը: Խորագիրն է՝ «ՏԵՂԻՆ ԵՒ ԱՐԴԱՐ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ». --

... վերջում, «Յառաջ»ի խմբագիրը հետեւեալ խօսքերով դիտողութիւն է անում մեր թերթին, իրաւա՛մբ.

«Բայց կա՛յ դժբախտաբար, աւելի ծանրակշիռը, որ կը վերաբերի Երեւանի մեր պաշտօնակից՝ ՌԱԿ-ի օրգան «Ազգ»ին: Անոր Յունիս 1-ի թիւին մէջ լոյս տեսած է անստորագիր արձագանգ մը խորագրուած՝ «Մեծարժէք ներդրում» (excusez du peu, պիտի ըսէին Ֆրանսացիք), ուր 42 գրուատալից տողերու մէջ կ'ըսուի ի մէջ այլոց. «Այսպիսով Ֆրանսիացի ընթերցողը կարող է լայն պատկերացում կազմել հայ գրականութեան ամբողջ պատմութեան եւ նրա ականաւոր ներկայացուցիչների մասին...»:

Եղա՞ւ: Ըստ մեզի հոս երկու հաւանականութիւն կայ, երկուքն ալ՝ անարդարանալի: Մէ՛կ՝ խմբագրութիւնը գիրքին կողքով եւ Հայաստանի ակադեմականներուն յառաջաբանով գոհացած ու գրած է «բաներ մը» ու անցած: Երկու՝ գիրքը բնաւ չէ տեսած ու տեղ տուած մէկու մը գրածին, «խաթրը» չկոտրելու համար: Ծանօթ ըլլալով թերթին լուրջ եւ վաստակաւոր խմբագրին, մեզի կը մնայ առնուազն զարմանալ, չըսելու համար աւելին:

Վերջին խօսք մըն ալ հրատարակիչին, որ մէկ ձեւով կրնայ զարմանալ եւ քաւել իր մեղքը՝ հրապարակէն քաշելով հատորը, ի սէր հայ գրականութեան եւ ի յարգանս հայ գրագէտներուն»:

Ճիշդ է կռահել Ա. Միսաքեանը, իր երկու ենթադրութիւններն էլ ճիշդ են, միանգամայն: Մեզ մնում է ներողութիւն խնդրել ընթերցողներից:

«ԱԶԳ»

Երեւան

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Յուլիս 19-ի երեկոյեան ժամը 9-ին, Վենետիկի Տէլլա Ֆավա Եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ Միացեալ -- Նահանգներու Զաթթանուկա քաղաքի տղոց երգչախումբին համերգը: Խումբը բաղկացած էր 8 -- 14 տարեկան 42 մանչերէ:

Յայտագրին մաս կը կազմէին երկձայն խմբերգներ Մոցարթէ, Հայտընէ, Ֆօրէէ, Քոյէ, Նազարեանէ, ինչպէս նաեւ ամերիկեան երգեր ու Սփիրիթուըլզ, ղեկավարութեամբ եւ երգէոնի ընկերակցութեամբ՝ Էվէրէթ տ'Նիսլի:

Եկեղեցին ամբողջութեամբ լեցուած էր արուեստասէր հասարակութեամբ որ, խուրաքանչիւր մենկատարութենէ ետք, բուռն ծափահարութիւններով կը յայտնէր իր ջերմ գնահատանքը: Շատ սիրուեցան Նազարեանի չորս երգերը, մեկնաբանուած հայերէն, որոնք մաս պիտի կազմեն Եւրոպայի զանազան քաղաքներու մէջ իրենց տալիք համերգներու յայտագրերուն:

Թէեւ ուշ, սակայն հաճոյքով կ'արձանագրենք որ, 1992-ի Մայիս 22-ին, Վենետիկի երաժշտանոցի դահլիճին մէջ նուագուեցան Նազարեանի «Լէ թուէ տանցէ առմենէ»ն, գրուած՝ հարուածային գործիքներու, ու «Նիւանսներ»ը, գրուած՝ երգէոնի ու հարուածային գործիքներու համար, որոնք գտան ջերմ ընդունելութիւն: Նոյն գործերը նուագուեցան 1992 Հոկտեմբեր 9-ին եւ 31-ին, Պոլոնիայի Աքատէմիա Ֆիլարմոնիքայի մէջ, որոնք նմանապէս արժանացան գնահատանքի: Լէ թուէ տանցէ ամենէ արժանացաւ կրկնութեան, ներկաներու փափաքին վրայ: 1992 Դեկտեմբեր 14-ին ու ապա՝ 1993-ի Փետրուար 22-ին ճափոնական Սաթսուքի երրեակը (Սոփրանօ, քոնթրալթօ եւ դաշնակ) -- մեկնաբանեց Նազարեանի «Կարօտ»ի երգը, հայերէն լեզուով, որ սոէպ մաս կազմած է իրենց յայտագրին: Համերգին ձայնագրութիւնը սրուեցաւ Իտալիոյ ռատիոյէն:

Նազարեան վերջերս ընտրուեցաւ Վենետիկի երգահաններու վարչութեան անդամ:

«Կ. ԶԱՐԵԱՆ» ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեան ԿԻՊԻՏ

Արչոյի կինը ամէն օր քիփթա էր եփում: Մի օր էլ տոլմա է դնում սեղանին:

– Իյա՛, -- զարմանում է Արչոն, -- քիւֆթան թիւով ես փաթաթել, օր չհասկնա՞մ:

լեզուին: Մաշտոց, գիրերուն հետ, կարծես ստեղծած էր նաեւ լեզուն: Բիւրեղացած էր կայծ մը, որուն բոցը հոգիէ հոգի կը տարածուէր, կարծես մէկ մոմէն միւսին կը փոխանցուէր, կը մեծնար, հետզհետէ լոյս կը դառնար: Կը նետուէին հայ գիրի ու գրականութեան նկատմամբ օտարօրինակ սիրոյ մը, անսակարկ ու անշահախնդիր նուիրումի մը սերմերը, սէր մը, որ այնուհետեւ բարի հիւանդութեան մը նման պիտի վարակուէր հայ գիրի մէկ երկրպագուէն դէպի միւսը եւ բնականութիւն պիտի հաստատէր հայանուէր մարդոց մարմնին մէջ: Ինքնամատոյց ու անձնազոհ, թէեւ թիւով քիչ, բայց հոգիով մեծ, ճիշդ թարգմանիչ վարդապետներուն նման, արդի ժամանակներու նոր թարգմանիչներ պիտի յայտնուէին ամէն դար, նախկին Վաղարշապատ այժմու Էջմիածինէն մինչեւ Գանատա, Միացեալ -- Նահանգներ, Եւրոպա, Հարաւային Ամերիկա, Աւստրալիա, կամ պարզապէս Միջին -- Արեւելք: Նոր «Թարգմանիչներ», արդի ժամանակներու իրենց խուցերուն մէջ նստած, նախկին ճգնաւորներուն մոմակալներն ու փետուրէ գրիչը անդին շպրտած, եւ հակած արդիական գրամեքենաներու ու համակարգիչներու վրայ, պիտի շարունակէին հարստացնել Մաշտոցին ու աշակերտներուն կողմէ բացուած մեր գանձարանը:

Աստուած իմ, այսօր մեզի համար որքա՛ն դիւրին ու բնական է մտնել եկեղեցի մը ու վերացումով ունկնդրել մեր մեծասքանչով երգուած սա ամենագեղեցիկ երգերը, մեր մեծասքանչով կարդացուած սա հրաշալի աղօթքներն ու քարոզները:

Բայց յարգը գիտե՞նք այդ բոլորին: Գիտե՞նք թէ հազարաւորներ որքա՛ն ճգնեցան, ի՛նչպէս սպառեցին իրենց կեանքն ու աչքի լոյսը, որպէսզի մենք օր մը տիրանանք անոնց: Գիտե՞նք, թէ մենք ինչի կը վերածուէինք, եթէ յանկարծ կորսնցնէինք զանոնք:

Ռ. Հ.

ԶՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՆԱԽՆԵԱՑ ՈՏՆԱՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Ուղեգրութիւն Վան կատարած ուխտագնացութեան մասին)

ՓՐՈՖ. ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Ծ. Խ. -- 1991 Նոյեմբերին Հայաստանեան խումբ մը --մեծ մասով վանեցիներու շառաւիղներ-- այցելած էին Արեւմտահայաստանի որոշ շրջանները: Այս մասին, 1992 Յունուար 7 -- 10 հրատարակած էինք Նորա Մելիքեանի յօդուածաշարքը որ խորագրուած էր «Ուխտագնացութիւն դէպի Վան»: Ստորեւ կու տանք յուշագրութիւնը փրոֆ. Վարագդատ Յարութիւնեանի որ յիշեալ խումբին Վան ծնած միակ անդամն էր:

**

Դարեսկիզբին, տակաւին մանկուց, ճաշակեցի դառնութիւն, վկայ եղայ ու ժամանակից ժողովրդիս դժուարին, ողբերգական ճակատագրի: Լքած մեր հարազատ բնօրրանը՝ «Վերեւում դրախտ, ներքեւում Վանը», անուշաբոյր մրգերով ծանրաբեռնուած ծառերը Վանի այգեստաններում, մեծերի հետ անցայ գաղթի մահաբեր ճամբաներով. յետոյ... հարազատների կորուստ, որբանոցներ, զրկանքներով լի մանկութիւն...

Վան - Վասպուրականցիները ցրուեցին աշխարհով մէկ, կորցրած հայրենիքի մրմուռը ու ցաւատանջ կարօտը սրտներում, մշտապէս երազելով նորից վերադառնալ երկիրը: Մեր մեծերը հրաժեշտ տուին այս անարդար աշխարհին, եկող սերունդներին պատգամելով սրբութեամբ պահպանել հայրենիքի յիշատակն ու կարօտը, մինչեւ...

Տասնամեակներ շարունակ օտարութեան մէջ մնացին Վանն ու նրա երբեմնի ծաղկած այգեստանները: Առաջուայ պէս ծիծաղախիտ Վանայ ծովը շարունակեց ծփալ, ամէն առաւօտ արեւը ճառագեց գեղանիստ Սիփանի գագաթին, իսկ Այգեստանի փողոցներում անտէրունջ մնացած բարդիները տխուր ու մեղմիկ շարունակեցին սօսափել իրենց դալարիկ ճիւղերը...

❦

Անցել էր արդէն 76 տարի, երբ վերջապէս յաջողուեց իրականացնել կարօտամաշ մեծերի պատգամը: Վան-Վասպուրականցիներից բաղկացած զբօսաշրջիկների մի խումբ 1991 թ. Նոյեմբերի 5-ին ուխտագնացութեան մեկնեց դէպի աւետեաց երկիր:

31 հոգուց բաղկացած մեր խումբը պարունակում էր վանեցիների երեք սերունդ՝ կրտսեր, միջին եւ աւագ: Վանում ծնուածն ու աւագը միայն ես էի՝ զինուած տարաբախտ մանկութեանս տարիներից մնացած աղօտ յիշողութիւններով:

Երեւանից մեկնելիս, կարճատեւ կանգ առանք Վանի հերոսամարտը խորհրդանշող «Արծիւ Վասպուրականի» յուշակոթողի մօտ, յիշատակի մեր յարգանքը մատուցելու համար նրանց, ովքեր անհաւասար պայքարում յաղթանակով աւարտեցին Վանի ինքնապաշտպանութիւնը, ծածանեցին յաղթանակի դրօշը Վանայ բերդի բարձունքին, այգեստանների երկնակամարում որոտացին թնդանօթի համազարկեր ու հնչեցրին «Մեր հայրենիք»ի ազատատենչ հիմնը:

Առաջին օրը Կարսում մնալուց ու մեկնումի ճանապարհին մի քանի ժամ Անիի աւերակներում դեգերելուց յետոյ, աւտոպուսային մեր ուղերթն անցաւ Սարիղամիշով, Խորասանով, Ազրիով: Կարճատեւ կանգ առանք Վանայ լճի հիւսիսային ափին գտնուող Արճէշում (այժմ Էրճէշ): Մութ գիշեր է արդէն, սրտատրոփ սպասում էինք հանդիպմանը Վանայ լճին, բայց արեւելեան լճափով շարունակում ենք մեր ճամբան, անհամբեր հայեացքներս ուղղուած դէպի աջ, ուր լիճը պիտի լինի: Մթութեան մէջ վերջապէս յառնեց աստղալոյսով ողողուած Վանայ ծովը, ափին ծփացող իր մեղմիկ ալիքներով...

Հիացումի բացականչութիւններով իջանք աւտոպուսից ու փութացինք դէպի լճափ: Կատարեցինք առաջուց նախատեսուած մեր արարողութիւնը՝ օծեցինք մեր ձեռքերն ու երեսը դառնաղի ջրով, յուզուեցինք, ոմանք արտասուեցին...

Մինչեւ Վան դեռ բաւականին ճամբայ ունենք, բայց այստեղի գեղեցկութիւններն աներեւոյթ են գիշերային մթութեան մէջ, տեսնել չենք կարող: Վան չհասած, աջակողմում հազիւ նշմարելի է մի զանգուած, դա Վանայ բերդն է, ուրեմն շուտով կը լինի նաեւ Վանը: Ուղիղ կէս գիշերին մեր աւտոպուսը կանգ առաւ «Շահին» կոչուած հիւրանոցի մօտ, ուր պիտի հանգրուանենք Վանում գտնուելու օրերին: Յոգնաբեկ տեղաւորուեցի ինձ յատկացրած առանձնասենեակում ու շտապեցի անկողին մտնել: Բայց երկար ժամանակ աչքերիս քուն չի գալիս, թէեւ սենեակս յարմարաւէտ է, անկողինս փափուկ: Մտքերս տանում են ինձ ծննդավայրումս անցկացրած մանկութեանը:

(Շար. 1)

(Շար. Ա. էջէն)

ամբողջական գնահատականը եւ կը վստահեցնէ թէ կարելի է սկսիլ խաղաղութեան գործընթացը։

ՅՈՅՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԺԱՄԱՆՈՒՄԸ

Երեւան հասնելով իր պաշտօնին գլուխը անցած է Յունաստանի լիազօր դեսպան Լէոնիտաս Խրիզանթոպուլոս։ Յուլիս 19-ին զինքը ընդունած է Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Արման Կիրակոսեան։

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Շրջանի իրավիճակը քննարկելու նպատակով Միացեալ — Նահանգներու պաշտպանութեան շրջանակներէն մասնագէտներու խումբ մը Երեւան ժամանած է։ Պատուիրակութեան Յուլիս 19-ին Արտաքին նախարարի Ա. տեղակալ Արման Կիրակոսեանի հետ ունեցած տեսակցութեան ընթացքին քննարկուած են Ղարաբաղի կնճիռին նկատմամբ Հայաստանի դիրքորոշման, հայ եւ թուրք յարաբերութիւններուն եւ Հայաստանի պետականութեան ու ժողովրդավարութեան ընթացքին առընչուող հարցեր։

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկուայի մէջ, Յուլիս 18-ին, Քենիայի լիազօր դեսպանը եւ Հայաստանի մշտական ներկայացուցիչը երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ ստեղծելու մասին փաստաթուղթ ստորագրած են։

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՀԱՅ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐ

Եգիպտոսի դիւանագիտական Ակադեմիայի տնօրէն Իհապ Սուրուր յատուկ դասընթացքները աւարտած 8 հայ երիտասարդ դիւանագէտներու յանձնած է աւարտական վկայականներ։ Արարողութեան ներկայ եղած է եւ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Եգիպտոսի առժամեայ գործավար Նշուարդ Նալպանտեան։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Արամ Խաչատրեանի ծննդեան 90-ամեակին նուիրուած երիտասարդ երաժիշտներու հանրապետական մրցումին յաղթականները պարգեւուած են։ Այսպէս առաջին մրցանակակիրներ հանդիսացած են Յասմիկ Աթաբեկեան եւ Քաթրին Ղազարեան (դաշնակ), Աշոտ Սարգսեան (ջութակ), Տիգրան Գրիգորեան (ալթօ) եւ Յովհաննէս Ալանաքեան (թաւջութակ)։

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Յուլիս 18-ին, Վրաստանի Գանձա գիւղին մէջ նշուած է Վահան Տէրեանի ծննդեան 108-րդ տարեդարձը, բանաստեղծութեան աւանդական օրով։ Այս առթիւ յատկապէս ժամանած են Հայաստանէն եւ Վրաստանէն պատուիրակութիւններ։ Բազմաթիւ ելոյթներէ ետք հնչած են բանաստեղծին քերթուածները հայերէն եւ վրացերէն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՐՈՍԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

Հայ Մարտիկներու Օժանդակ Մարմինը կը հաղորդէ որ այս Կիրակի, Յուլիս 25, մահուան քառասունքն է Արցախի անմոռանալի հերոս — հրամանատար՝

ՄՈՆԹԷ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Այս առթիւ, քառասունքի պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ֆրանսայի եւ Սփիւռքի այլ եկեղեցիներուն մէջ։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը ներկայ գտնուելու եւ յարգելու հերոսին յիշատակը։

ECOLE TEBROTZASSERE

AU RAINCY

recherche

Pour la rentrée 93 - 94

DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS

- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

Arménie

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

«FRANCE - KARABAGH»

NOTRE ACTION AVANCE GRACE A VOTRE

SOUTIEN

Adhérer au prélèvement automatique c'est garantir l'existence et l'avenir du

KARABAGH

AIDE AU KARABAGH

Je souscris à la campagne de «FRANCE - KARABAGH» et vous autorise à prélever chaque mois la somme de :

100 F (en toutes lettres)

200 F (en toutes lettres)

F (autre montant)

Le prélèvement sera effectué sur votre compte le 5 du mois de l'échéance. Il cessera sur simple avis de votre part à votre banque. Merci toutefois de nous en avertir.

Cette autorisation, dûment remplie est à retourner, accompagnée d'un relevé d'identité bancaire à :

«FRANCE - KARABAGH»
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

Pour tous renseignements :
Tél. : 72. 02. 07. 98.

Un reçu cerfa vous sera délivré afin de vous permettre de réduire ce don de vos revenus.

«FRANCE - KARABAGH» est le trait-d'union entre les Arméniens de France et du Karabagh.

LE RELAIS DE CET APPEL C'EST VOUS

AUTORISATION DE PRELEVEMENT

J'autorise l'Etablissement teneur de mon compte à prélever sur ce dernier, si sa situation le permet, tous les prélèvements ordonnés par le créancier ci-dessous.

En cas de litige, je pourrais en faire suspendre l'exécution sur simple demande à l'Etablissement teneur de mon compte. Je réglerais le différend directement avec le créancier.

NOM, PRENOMS ET ADRESSE DE DEBITEUR
(Titulaire du compte à débiter)

....
....
....

COMPTE A DEBITER
Code Etablissement :
Code Guichet :
N° de compte :
Clé RIB :

Date :
Signature du titulaire du compte à débiter

NOM ET ADRESSE DU CREANCIER

Ce virement est effectué au bénéfice de «FRANCE - KARABAGH»
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES
Référence bancaire : *Société Générale Villeurbanne Grand-Clément*
Compte n° 3 726 723 0

DOCUMENT INDISPENSABLE

Prière de renvoyer cet imprimé en y joignant obligatoirement un Relevé d'Identité Bancaire (R.I.B.) postal (R.I.P.) ou Caisse d'Epargne (R.I.C.E.) et l'adresse de votre banque à noter ci-après :
....

Ս. ՑՈՒԼՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 — 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 — 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին։

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. —

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 — 59 — 63 — 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 — 25 — 87 — 67
(3 — 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 — 29 — 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են։

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre
DINER DANSANT
CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue, section Hélen Puzant d'Alfortville

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France vous informe qu'il reste des places disponibles à sa colonie de vacances de Bellefontaine (JURA) pour le mois d'Août.
Inscriptions des enfants :
Samedi 25 Juillet : 17, rue Bleue, 75009 Paris, à partir de 15 heures.

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։
Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, միայն մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) եւ 1/8րդ մահազդներու պարագային (12-13 տող) մնացեալին։
Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒԼԻՍ 24-25
SAMEDI-DIMANCHE
24-25 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 900 Ֆ· - Վեցամսեայ : 460 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 1·200 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ· (շաբաթական առաքում) - Հատը : 5,00 Ֆ·

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18·112

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

68e ANNEE — N° 18.112

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ԵՒ ԹՌԱՆ ՄԸ ՎԱՐ ԱՌՆՈՒԱԾ

Հինգշաբթի, Յուլիս 22-ին, հայկ· ուժերը օդանաւ մը եւ թռան մը վար առած են Ղարաբաղի վրայ: Մինչ Ալիեւ միջազգային հանրութեան դիմած է որպէսզի պատժական միջոցներ ձեռք առնէ Հայաստանի դէմ զոր կ'ամբաստանէ որպէս խանգարիչը «9»երու հոմէջեան հանդիպումին, ատրպէյճանական հրետանաւորները կը շարունակուին:

Ղարաբաղի լրատուական եւ մամուլի բաժանմունքը յայտարարութիւն մը հրապարակած է ուր Յուլիս 21-ին Ասկերանի շրջանի ուղղութեամբ ատրպէյճանական ուժերու յարձակումը կ'որակէ որպէս ապիկար գործողութիւն:

❦

Գերագոյն Խորհուրդի 6-րդ նստաշրջանը վերջացուցած է իր աշխատանքները Յուլիս 21-ին: Սկսած էր Փետրուար 15-ին եւ այս շրջանին Խորհրդարանը քուէարկած է 36 օրէնք եւ 228 որոշում: Նախագահը՝ Բաբգէն Արարքցեան ամփոփելով աւելի քան հնգամսեայ աշխատանքը, նշած է տնտեսական բնագաւառի իրաւական հարցերու վերաբերող բարեփոխումներու քաղաքականութեան իրագործման օրէնքները: Աշխատանք տարուած է նաեւ պետականութեան ամրապնդման ուղղութեամբ եւ ընդհ· ձեւով Բ· Արարքցեան Խորհրդարանի գործունէութիւնը բաւարար նկատած է: Յուլիս 22-ին, սակայն, երեսփոխաններու մէկ երրորդի պահանջով արտակարգ նիստ գումարուած է որոշելու համար Սահմանադրութեան ընդունման ձեւը, բայց, կարելի չէ եղած նիստ գումարել մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով:

Շուրջ երեք տարի առաջ Խորհրդարանի կողմէ ստեղծուած սահմանադրական յանձնաժողովի մշակած Սահմանադրութեան նախագիծը հրատարակուած է մամուլին մէջ ժողովրդական քննարկման համար: Ստեղծուած է բազմակուսակցական յանձնախումբ այդ քննարկման արդիւնքները ամփոփելու համար: Նախագիծը ուղարկուած է Հանրապետութեան եւ արտասահմանեան կարգ մը երկիրներու իրաւաբանական կազմակերպութիւններուն: Նախագիծի վերջնական տարբերակը կ'ընդունի Խորհրդարանը: Հանրապետութեան նախագահը առաջարկած է որ անկէ վերջ Սահմանադրութիւնը ընդունուի հանրաքուէով, սակայն ընդունման կարգի մասին վերջին խօսքը նոյնպէս Խորհրդարանին կը պատկանի:

❦

ԱԶԵՐԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ ԱՂԴԱՄԷՆ ՀԵՌԱՑԱԾ Է

Հաւատի աղբիւրներու համաձայն, հայկական ուժերը Աղդամ հասած են, վերջնապէս լռեցնելու համար կրակակէտերը: Ուրբաթ առտու, ըստ մեր ստացած լուրերուն ազերի բնակչութիւնը պարպած էր քաղաքը:

Հռոմի մէջ, Յուլիս 22-ին, բացուած էր 9-երու ժողովը, ուր Ռաֆայէլլի կու տար իր զեկուցումը Բաքու, Երեւան եւ Ստեփանակերտ կատարած իր այցելութենէն: Ժողովը կը շարունակուէր Ուրբաթ, Յուլիս 23-ին եւ հաւանական կը նկատուէր որ նոր թուական մը որոշուի (Օգոստոսի կէսերուն) Մինսկի խմբակին ծրագրին գործադրութեան համար:

ՍՈՒՉԱՒԱՅԻ ՎԱՆՔԸ ՀՐՈՅ ՃԱՐԱԿ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ցայտնեմք առ ի գիտութիւն որ սոյն տարուան Յուլիս 7-ին ուսկալի փոթորիկի մը ժամանակ կայծակի պատճառաւ հրդեհի ենթարկուեցաւ Սուչաւայի «Հաճոյակատար Ս· Աստուածածին» վանքը:

Վանքը՝ կառուցուած 1512 թուականին, կը հանդիսանայ Արեւելեան Եւրոպայի Հայոց ամենահին ուխտատեղին, որուն համբաւը ծանօթ է աշխարհի հայ եւ օտար քրիստոնեաներուն:

Աղէտի լուրը ստանալու պահուն իսկ Առաջնորդ Սրբազան Հայրը հեռաձայնի միջոցաւ յայտնեց այդ Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա· Կաթողիկոսին: Միաժամանակ Թեմականի յանձնախումբ մը մեկնեցաւ Սուչաւա, տեղւոյն վրայ տեսնելու ու ստուգելու պատահածն ու անհրաժեշտ անմիջական կարգադրութիւններն ընելու համար: Պատրաստուեցաւ մանրամասն զեկուցագիր, որ յաջորդ օրն արդէն ներկայացուցին Սրբազան Առաջնորդին:

Թէեւ Եկեղեցին ապահովուած էր շանթարգելով, արտակարգ ուժ ունեցող կայծակը հրդեհեց տանիքը, որ ամբողջութեամբ այրեցաւ: Հրդեհի զոհ գացին նաեւ հրաշալի որմնանկարներով զարդարուած նախագաւիթի պատերը:

Հրշէջներու օգնութեամբ ու ռումէն հաւատացեալներու մասնակցութեամբ ազատեցան եկեղեցւոյ թանկարժէք իրերն ու Սուրբ Աստուածածնայ հրաշագործ սրբապատկերը:

Պատրաստ է արդէն նախագիծը նորոգութեան, որուն գործերը պիտի սկսին այս օրերուն: Ընդհանուր ծախքը շատ մեծ է, հասնելով 5 միլիոն լէյի, բայց Ռումանիոյ հայ գաղութը պիտի ջանայ իր ուժերով կատարել այդ գործը, յոյս ունենալով որ ան կը մօտենայ իր աւարտին Օգոստոսի կէսին, Աստուածածնայ տօնին առթիւ կազմակերպուած աւանդական ուխտագնացութեան առաջին օրերուն:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ Սնտուկին բացը գոցելու համար տարուած բանակցութիւնները ի վերջոյ համաձայնութեան ծրագրի մը յանգեցան Ուրբաթ, Յուլիս 23, առաւօտեան 5-ին: Ինչ կը վերաբերի սակերուն, որոշուեցաւ 0,55%-ի յաւելում մը գործատիրոջ համար եւ 0,35%-ի աշխատողին: Ասկէ զատ 4 միլիառ 600 միլիոնի ալ խնայողութիւն նախատեսուած է:

ՍԱՐԱՅԵՒՈՅԻ վախճանը այլեւս անխուսափելի կը նկատուէր, Յուլիս 23-ին: Սերպ ուժերը որոնք կը ջանային Իկման լեռները գրաւել, այդ ձեւով կը ծրագրէին մահմետականներուն պարէնաւորման ճամբան կտրել եւ քաղաքին հակակշիռը ձեռք առնել: Այդ յարձակման

(Շար·ը Դ· էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՏՈՒՈՅ ՊԱՀԱԿՆԵՐ

Քանի մը օր առաջ Երեւանի մէջ մահկանացուն կնքեց է «Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան» մրցանակաւոր «հայ մեծ բանաստեղծ» Համօ Սահեան: Կազմուեր է կառավարական յանձնախումբ մը՝ գլխաւորութեամբ վարչապետին: Հանգուցեալին մարմինը փոխադրուեր է Օփերայի եւ Պալէտի Ազգային թատրոնի նեմասրահ: Ապա անիւնը ամփոփուեր է «մեր մեծերի կողքին» ո՛չ ուրիշ տեղ քան «Կոմիտասի այգու պանթէոնում»:

Նոր մեռած գրողի մը մասին ընդունուածէն տարբեր կարծիք յայտնելը թերեւս անտեղի է, մանաւանդ երբ իրենց յարգանքի տուրքը բերած են Հայաստանի հանրապետութեան բարձրագոյն խաւը, սկսեալ նախագահէն, «պատուոյ պահակ» կանգնելով···

Չեմ գիտեր, տարօրինակ կատակերգական թէ՞ ողբերգական բան մը կայ այս փառաշուք ու հանդիսաւոր յուղարկաւորութեան մէջ: Ատիկա չի վերաբերիր յետ մահու պատուին որ այնքան շռայլօրէն արտայայտուեր է բանաստեղծի մը հանդէպ, որ Հայաստանի մէջ կը վայելէ պաշտօնական քերթողի հանգամանք: Ի վերջոյ վարչակարգերը միշտ ալ հետեւակ գրողներ կը գտնեն մտաւորական խաւին տիրելու կամ անոր հանդէպ հոգածու երեւելու տենչով:

Տարօրինակը այս շուքին նմանութիւնն է նախկին վարչակարգի ծէսերուն· առնէք ալ կը սկսէին կառավարական յանձնախումբով ու կը յանգէին նոյն պանթէոններուն, նոյն հեղձամեղձուկ յօդուածներուն: Փոփոխութի՞ւնը, չնչին է, գոնէ պետական թաղմանական ծէսին մէջ:

Սահեանի անձն ու «պոէզիան» արժանի՞ էին նման շուքի, չեմ գիտեր: Շահեկանը հոն չէ, շահեկանը վարչակարգին տիրող նաշակն է, որ աղուոր հակում մը ունի դէպի գաւառայնութիւն, դէպի ուռուցիկութիւն, դէպի զնորդասիրութիւն, դէպի արժէքաւոր անարժէքութիւններ: Թերեւս ալ վարչակարգը, մտաւորականութեան հանդէպ ունեցած իր հոյակապ անտարբերութիւնը կամ արհամարհանքն է որ կը բացայայտէ այսպէս, շուքով:

Ունիմ շատ լուրջ առաջարկ մը, գոնէ յաւերժացնելու համար Սահեանի յիշատակը: Չէ, յուշարձանի մը մասին չեմ մտածեր: Կը խորհիմ որ վաւերական արժէքներու սուգի այս օրերուն, յարգանքի տուրք մը կարելի է ընել «Դաղձի բոյրը» հեղինակին սանիկներէն մէկուն, Սփիւռքի «Տէրեանին», այսինքն՝ Վ· Հաճեանին, զայն ներկայացնելով Նոպէլեան մրցանակի թեկնածութեան:

Առաջարկս անտովոր թող չթուի, Սահեան ինք չէ՞ր արդէն, որ կը գրէր Աւանգարդի մէջ իր «Վերադարձրէք իմ նկարները՝» ծաղրերգութեան մէջ·

«Վահրամ Հաճեանն եմ, ձեզ է
պատկանում
Ինձնից գոհարներ անկնկալը
Պոէզիայի մէջ եւ իրականում···
Վերադարձրէք իմ նկարները»:

ՄԵՂՈՒ ՓԱՐԻԶԻ

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 20 / 21)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Յուլիս 17-ին Երեւանի «Էրեբունի» հիւանդանոցին մէջ հանդիսաւոր բացումը կատարուած է ատամնաբուժական արդիական կեդրոնի եւ բժշկական տարրալուծարանի, որոնք իրագործուած են շնորհիւ Ֆրանսական կարգ մը կազմակերպութեանց, յատկապէս՝ «ԻՄԱՖ», «Ս·Օ·Ս· – Արմէնի» եւ «Աղնաւուր Հայաստանի Համար»: Բացման արարողութեան ելոյթներ ունեցած են Բաբգէն Արարքցեան, Առողջապահութեան նախարար Արա Բաբլոյեան, Երեւանի քաղաքապետ՝ Վահագն Խաչատրեան: Ներկայ եղած է նաեւ Տիկին տը Հարթինկ:

❦

ՀԱՅԱՍՏԱՆ «ԻՆԹԵԼՍԱԹ»Ի ԱՆԴԱՄ

Հայաստանի Միացեալ – Նահանգներու լիազօր դեսպան Ռուբէն Շուգարեան Ուաշինկթընի մէջ ստորագրած է փաստաթուղթ մը, որ Հայաստանը անդամ կը դարձնէ տեղեկատուութեան փոխանակութեան զարգացման «Ինթելսաթ» կազմակերպութեան:

❦

ՀԱՊ-Ի ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յուլիս 20-ին նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ընդունած է ՀԱՊ-ի զինեալ միացեալ ուժերու շտապի քարտուղար, հրամանատար Լէոնիտ Իվաշով:

❦

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ՆՈՐ ԳԻԾԵՐ

Վերջերս ամերիկեան «Սփրինթ» ընկերութեան միջոցով հաստատուած են հեռաձայնի նոր գիծեր, որոնք այդ ընկերութեան բաժանորդներուն կ'ընձեռեն ուղղակի կապ հաստատել Հայաստանի հետ:

❦

Յուլիս 1-էն ի վեր կը գործեն հեռաձայնի 15 ուղղակի գիծեր Հայաստանի եւ Գանատայի միջեւ:

❦

ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒՄ

Մարտունիի շրջանի Վարդենիկ գիւղի երեք միջնակարգ դպրոցներէն մէկը այսուհետեւ կը կրէ ամերիկահայ ծանօթ գիտնական, Հայաստանի Գիտութեանց Ակադեմիայի արտասահմանեան անդամ՝ Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի անունը: Այս առթիւ Լոս – Անճըլըսէն եւ Հայաստանէն եկած հիւրերու ալ մասնակցութեամբ Յուլիս 14-ին դպրոցին մէջ տեղի ունեցած անուանակոչման արարողութեան իր հօրը կողմէ շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Րաֆֆի Յովհաննէսեան, եղած են այլ ելոյթներ:

ԵՐԵՒԱՆԸ ՄՕՏ Է ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ՞ ԹԷ ՕՍԷԹԻՈՅ

«Հայաստան» օրաթերթին Յուլիս 14-ի թիւին մէջ հարցազրոյց մը լոյս տեսած է Արտաքին Գործոց Նախարար Վահան Փափազեանի հետ, Գոհար Ուշտունիի գրուցավարութեամբ: Նախարարին պատասխաններուն մէջ մեծ նորութիւններ չկան երկրին արտաքին քաղաքականութեան տուեալներուն մասին. ան ամէնէն խնդրայարոյց ճակատներու մասին ուղղուած հարցումներու պատասխանած է կանուխէն յայտնուած սա կամ նա ուղղութեամբ վճիռներէ խուսափելով ու ընդհանուր ձեւով ժամանակի դատաստանին յանձնելով կատարուածը: Այսպէս են Ղարաբաղի, Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու, առհասարակ արտաքին քաղաքականութեան մասին ըսածները:

Զրոյցին մէջ առնուազն կ'առանձնանան երկու կէտեր. երկուքն ալ կը վերաբերին Սփիւռքի նկատմամբ հայաստանեան եղանակին. ուշագրաւ են այս խիկ առումով: Հոս անմիջապէս պէտք է աւելցնել որ Սփիւռքի մասին արտայայտութիւններու կարելի է յաճախ հանդիպիլ Հայաստանի մամուլին մէջ, բայց ոչ միշտ իշխանութեան բարձրաստիճան ղեկավարներու մակարդակով. մանաւանդ որ իր գլխաւորած նախարարութեան բնոյթով, Վահան Փափազեան մէկն է այն անձնաւորութիւններէն որոնց խօսքը այս մասին, յատուկ իմաստ կը ներկայացնէ:

Ան նախ կ'ըսէ թէ տասնեակ տարիներով Սփիւռքի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէն տիրած է այս մարզին ու այսօր ամէնուն ծանօթ են անոր գործելակերպին դրդապատճառներն ու նպատակները: Անկախութեան հետ որ ուղղակի դարձուց Հայաստան – Սփիւռք փոխյարաբերութիւնները, արդէն այդ կազմակերպութիւնը աւելորդ բանի մը վերածուած է, կամ առնուազն վերակազմակերպութեան կարօտ. այսպիսի գործընթացի մը համար, ինչպէս կ'ըսէ Նախարարը «Սփիւռքի հայրենակիցները նախ օտար երկրների քաղաքացիներ են, ուստի հարկ է որ Հայաստանի հանրապետութիւնը պետական քաղաքականութիւն մշակի նրանց նկատմամբ»: Այնքան տարրական, այլ այնքան ուշացած այս կեցուածքը կ'ընկերանայ յառաջիկայի ծրագրի մըն ալ. իր կարծիքով «այն առաւել արդիւնաւէտ կ'իրականացնի մեր նախարարութեան համակարգում ստեղծուելիք համապատասխան վարչութիւնը»:

Այս շատ տրամաբանական ու յարգելի մօտեցումէն ետք կը յայտնուի դոյնը որ ունի Սփիւռքը Հայաստանի համար, որպէս չահագրգռութեան արժանի գոյութիւն. այդ դոյնը կ'ամփոփուի «օգտագործուել» եւ «օգնել» եզրերով: Վահան Փափազեան կ'ըսէ. – «որպէսզի Սփիւռքի կարողութիւնները ինչպէս հարկն է օգտագործուեն, անհրաժեշտ են որ Սփիւռքի բոլոր կառոյցները համախուած լինեն Հայաստանի օգնելու ձգտումով»: Ինչպէս կը յայտնուի, այս դիրքորոշումը նոյնիսկ աւելորդ կը դարձնէ «փոխյարաբերութիւն» բացատրութիւնը, քանի որ իրրեւ թէ նոյն ժողովուրդին երկու հատուածներուն առնչութիւնը կը դեդչուի միամակարդակ ու բաւական պարզ բանի մը. շատ յստակ է իւրաքանչիւրին համար ձեւուած դերը. Սփիւռքը պէտք է համախուած ըլլայ Հայաստանի օգնելու ձգտումով, իսկ Հայաստան պէտք է ունենայ անհրաժեշտը, որպէսզի Սփիւռքի կարողութիւնները կարենայ հարկաւոր ձեւով օգտագործել: Մէկ ուղղութեամբ գործող առեւտուրի գործընթաց մը ուր սակայն տեղ ու հանգամանք չեն փոխեր առնողն ու տուողը:

Այլ առիթներով շատեր շատ բան ըսած ու գրած են այս հարցին մասին. ճիշդ է որ ներկայի պայմաններուն մէջ առաջին ակնարկով Սփիւռքն է որ օգնելու դիրքին վրայ է իր տառապած հայրենիքին. սակայն այսքան նիւթականացած ու գործնական մակարդակի դեդչուած կապ մը, առնուազն վարաբեկիչ է գանդուածի մը համար որ ունեցաւ եւ ունի' տակաւին տալու, իրեն սահմանուած դերը կատարելու տրամադրութիւնն ու նոյնիսկ նըւիրումը, պայմանով որ անոնց համար լուրջ «հաշիւ» տրուէր իրեն, կատարելի օգնութիւնը ճիշդ ձեւակերպուէր ու արժեւորումը ըլլար առարկայական. թէ' տրուածին, թէ' չտրուածին: Կարելի է վարկաբեկումի շրջանակին մէջ առնել օգտագործելի մարդին թերի սահմանումը, հարց տալով թէ խօսքը արդեօք չի՞ վերաբերիր միայն կամ գլխաւորաբար նիւթականին, երբ Սփիւռքի մտաւոր կարողականութիւնը կրնար նոյնքան գործ տեսնել նոր նոր կազմակերպուող պետականութեան մը պայմաններուն մէջ: Թէեւ մօտ երկու տարուան պարզած պատկերը աւելորդ կ'ընէ նման հարցադրումներ...:

Վահան Փափազեանի պատասխաններէն «հեռաքրքրական» երկրորդ կէտը կը վերաբերի «Հայաստան» թերթին. ան միջոցէ մը ի վեր տպագրական զուգահեռ գործընթացով լոյս կը տեսնէ նաեւ Լոս – Անճըլըսի մէջ: Այդ ձեռնարկը եթէ նոյնիսկ մեկնած է հայաստանեան ոլորտը դէպի ամէնէն հոծ գաղութը երկարաձգելու մտադրութենէն, այսօրուան համար որոշ է որ առաւելաբար կրնայ «խօսիլ» Հայաստանէն արտագաղթած բազմութեան. անոնց որոնք տակաւին իրենց կապերը բոլորովին չեն խզած հոն ձըգուածներու հետ եւ որոշ հետաքրքրութիւն կը պահեն: Այս ենթադրութիւնը ընելու կը մղէ այն երեւոյթը որ խմբագրութիւնը նոյնիսկ հարկը չէ տեսած թերթին ուղղագրութիւնը սրբագրելու, ընթերցողներու շրջանակին մէջ առնել փորձելով այլ գաղութներէ հոն հաստատուածներ եւս, որոնք քիչ չեն Ամերիկայի այդ անկիւնը: Ու տակ խիկ առնուազն հատուածական կեցուածքի մը փաստը կը տրուի. Լոս – Անճըլըս հայկական մամուլի պակասէ չի տառապիր. կան կուսակցական պատկանելիութեան թերթեր ու անկախ անուններ ալ: Երբ այս է իրականութիւնը, հայաստանեան մամուլէն հոն երկարող թեւը, ի՞նչ առաքելութիւն պիտի ունենար այլապէս. ըստ Արտաքին Գործոց Նախարարին, «միայն սփիւռքահայ մամուլը չի կարող ճշմարտացի տեղեկութիւն տալ Հայաստանի ներքին կեանքի ու անցուդարձի շուրջ եւ բաւարարել հայրենիքի հանդէպ ունեցած մեր հայրենակիցների հետաքրքրութիւնն ու մտահոգութիւնը»:

Այս բացատրութիւնը անկարելի է որ գոնէ զարմանք չպատճառէ. եթէ իսկապէս «ճշմարտացի տեղեկատուութիւն»ն էր նպատակը, աւելի տրամաբանական չէ՞ր ձեռնարկը ուղղել հայ մամուլէ առհասարակ զուրկ ու Հայաստանէն լուր առնելու ծարաւը տեղական թերթերու քմահաճոյքին կապած շրջաններու, որոնք թերեւս Լոս – Անճըլըսի ընծայած նիւթական հեռանկարները չունին...:

Յետոյ, ի՞նչպէս հաշտեցնել յայտնուած տեղեկատուութեան նպատակն ու յաճախակի այն երեւոյթը որ Հայաստանէն շատեր յաճախ կը խոստովանին թէ իրենց առօրեայի անցքերուն կը տեղեկանան Սփիւռքէն շատ անգամ ըստ բախտի կատարուած լրատուութիւններէ:

Կայ տակաւին ներքին Սփիւռքի պարագան. Վահան Փափազեանի հարցազրոյցին քովի սիւնակներուն մէջ «Արտերկիր» նորելուկ պիտակով անկիւնի մը մէջ Հիւսիսային Օսեթիոյ Մոզդոկ քաղաքի հայ համայնքին «Արարատ» ակումբին նախագահ Ռաֆայէլ Վարդանով կը խօսի ներքին Սփիւռքի մասին ու կ'ըսէ.«Ռուսաստանի հայ համայնքները իսկական «խոպան» են: ... Բայց հայրենիքից մեզ յիշող չկայ: Մեզ չեն նկատում անգամ այն ժամանակ, երբ մենք ենք կենդանութեան նշաններ ցոյց տալիս»: Պատմելէ ետք իրենց կողմէ կատարուած օժանդակութեան վայելած պաշտօնական անուշադրութիւնը, ան հարց կուտայ. – «վերջապէս մէկը կը լինի՞ Հայաստանում որ զբաղուի «Ներքին Սփիւռք»ի յուզող հարցերով»:

Այդքա՞ն հեռու է Երեւանէն ներքին Սփիւռքը, իսկ Լոս – Անճըլըսը այդքան մօ՞տ...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

Ի գիտութիւն մեր բարեպաշտ ժողովրդեան հաղորդում ենք տուեալներ Հիւսիսային Կովկասի եկեղեցական կեանքին մասին:

Հիւսիսային Կովկասը մասն է կազմում Ռուսաստանի Հայոց Թեմի: Թեմակալ առաջնորդն է Տիրան Արքեպիսկոպոս Կիւրեղեանը: Հիւսիսային Կովկասի առաջնորդական փոխանորդն է Եզնիկ Ծ. Վարդապետ Պետրոսեանը: Հիւսիսային Կովկասում հայութեան թիւն է շուրջ ութ հարիւր հազար շունչ (Ռոստովի մարզը չհաշուած):

Կազմուած են 18 եկեղեցական համայնքներ, այդ թւում՝

Գործող եկեղեցիներ եւ մատուռներ՝ 8, վերակառուցուող եկեղեցի՝ 1, կառուցուող եկեղեցիներ՝ 3, աղօթատներ՝ 5, հողամասեր եկեղեցի կառուցելու համար՝ 6, խաչքարեր – ուխտավայրեր՝ 5:

Գործում են 15 քահանաներ, 8 սարկաւագներ եւ 8 դպիրներ: Գործում է 8 երգչախումբ:

1993 թ. Յունուարի 1-ից Մայիսի 1, Սոչիում կազմակերպուել է սարկաւագական չորսամսեայ դասընթացք, ութ առաջնորդներով: Քննութիւնները յաջողութեամբ յանձնեցին 16 սաներ: Ութն արդէն ձեռնադրուել են սարկաւագ եւ ութը՝ դպիր: Դասաւանդութիւնները վարել են հինգ դասախօսներ:

Հրատարակւում է «ԽԱՉՔԱՐ» ամսաթերթը՝ ռուսերէն, 16 մեծադիր էջերով, 15 հազար տպաքանակով: Խմբագիրն է Հիւսիսային Կովկասի առաջնորդական փոխանորդ Եզնիկ Ծ. Վրդ. Պետրոսեանը:

Հայ ազգաբնակչութեան ընդհանուր թիւը Հիւսիսային Կովկասում հասնում է 800.000-ի: Գլխաւորապէս՝ Սոչի քաղաքում՝ 120.000 Հայեր, Կրասնոդարի երկրամասի 14 մեծ գիւղերում՝ 400.000 Հայեր, Ստաւրոպոլի երկրամասի 12 քաղաքներում՝ 200.000 Հայեր, նաեւ Դաղստանում՝ 10.000 Հայեր, Չեչնիայում՝ 5.000 Հայեր, Ադիղենիայում՝ 2.500 Հայեր, Հիւսիսային Օսեթիայում՝ 26.000 Հայեր եւ այլ բազմաթիւ գիւղերում մօտ 30.000 Հայեր:

Հիւսիսային Կովկասում այժմ գործում են հետեւեալ համայնքները իրենց եկեղեցիներով:

1. – ՍՈՉԻՈՒՄ՝ Ս. ԽԱՉ ՄԱՏՈՒՌ

Կառուցուել է ժողովրդական հանգանակութեամբ 1991 – 92 թթ. Օծումը կատարուել է 1992 թ. Նոյեմբերի 7-ին, ձեռամբ Տիրան Արք. Կիւրեղեանի:

Հոգեւոր հովիւն է Տաթեւ Քահանայ Յարութիւնեան: Ունի 1 սարկաւագ եւ 1 դպիր:

2. – ԱԴԼԵՐՈՒՄ՝ Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

1993 թ. Մայիսի 9-ին կատարուեց եկեղեցու հիմնարկէքի արարողութիւնը ձեռամբ Տիրան Արքեպիսկոպոս Կիւրեղեանի: Ճարտարապետ՝ Յովհաննէս Զատիկեան: Կառուցւում է ժողովրդական հանգանակութեամբ:

1992 թ. Փետրուար 22-ից գործում է փոքրիկ փայտաշէն եկեղեցի: Հոգեւոր հովիւն է Եզնիկ Քահանայ Ղազարեանը: Ունի 1 սարկաւագ եւ 1 դպիր:

3. – ՄԱԿՈՊՍԷ – ՎԻՇՆԻՈՎԿԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ Ս. ՍԱՐԳԻՍ ՄԱՏՈՒՌ

Տրամադրուած է 0,5 հա հողատարածութիւն:

4. – ՏՈՒԱՊՍԷՈՒՄ՝ Ս. ՄԵՍՐՈՊ – ՄԱՇՏՈՑ ԾՈՒԽ

Տրամադրուած է երկու հա հողատարածութիւն: Հոգեւոր հովիւն է Սարգիս Քահանայ Պօղոսեանը:

5. – ՇԱՀՈՒՄԵԱՆՈՒՄ՝ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Շահումեան գիւղը եղել է նախկին հայկական շրջանի (մինչեւ 1953 թ.) կեդրոնը: Նրա շուրջ կան այլ 10 հայկական գիւղեր: Եկեղեցին յիշեցնում է Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարը, հինգ գմբէթներով, անշուշտ փոքր մասշտաբներով: Կառուցւում է բարերար Պր. Նիկողոս Հայկազի Քոչեանի նուիրատուութեամբ: Արդէն ծախսուել է աւելի քան 30 միլիոն ռուբլի: Մինչեւ վերջ կանգնեցուած են պատերը եւ զանգակատունը:

Հոգեւոր հովիւն է Յովհաննէս Քահանայ Սողոմոնեանը: Ունի չորս հոգինոց երգչախումբ:

6. – ՏԵՆԳԻՆԿԱՅՈՒՄ՝ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

Գտնւում է Տուապսէի շրջանում: Կառուցուել է 1860-ական թթ.: Ծովափնեայ շրջանում պահպանուած միակ քարեղէն տաճարն է: Սովետական տարիներին քանդուել է զանգակատունը, կառոյցը ենթարկուել ձեւափոխութիւնների եւ դարձել թունաւոր նիւթերի պահեստ: Այժմ հիմնական վերանորոգութեան կարիք ունի: Հոգեւոր հովիւն է Պետրոս Քահանայ Բաղրամեանը:

7. – ՆՈՎՈՐՈՍԻԵՍԿՈՒՄ՝ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԱՂՕԹԱՏՈՒՆ

Կրօնական համայնքին տրամադրուել է երկու հա հողատարածութիւն: Պատրաստ է եւ շուտով տեղադրուելու է խաչքար: Հոգեւոր հովիւն է Մակար Քահանայ Տէր-տէրեանը: Ունի 1 դպիր:

8. – ԱՆԱՊԱՅՈՒՄ՝ Ս. ԳԷՈՐԳ ԾՈՒԽ

Տրամադրուած է 4,5 հա հողատարածութիւն: 1992 թ. Մայիսի 30-ին կանգնեցուեց խաչքար: 1993 թ. Մայիսի 30-ին, խաչքարի տարեդարձի տօնակատարութեան օրը, բացուեց ՅԱՆՔ մշակութային միութեան շէնքը՝ աղօթատնով եւ դասասենեակով:

9. – ԿՐԱՍՆՈԴԱՐՈՒՄ՝ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԾՈՒԽ

Տրամադրուած է 2 հա հողատարածութիւն: 1993 թ. Մայիսի 8-ին տեղադրուեց խաչքար: Հոգեւոր հովիւն է Յարութիւն Քահանայ Բայրաղեանը: Ունի 8 հոգինոց երգչախումբ, 1 սարկաւագ եւ 1 դպիր:

10. – ՄԱՅԿՈՊՈՒՄ՝ Ս. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԾՈՒԽ

Կայ աղօթատուն Տուլսկի գիւղում: Հոգեւոր հովիւն է Գէորգ Քահանայ Գալուստեանը:

11. – ԱՐՄԱՒԻՐՈՒՄ՝ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կառուցուել է 1839 թ.: Վերջերս եկեղեցուն վերադարձուեց յարակից շինութիւններից մէկը, որ այժմ վերանորոգւում է իբրեւ հովուատուն: Հոգեւոր հովիւն է Ղեւոնդ Ա. Քհնյ. Աղաջանեանը: Ունի 8 հոգինոց երգչախումբ, 1 սարկաւագ եւ 1 դպիր:

12. – ՍՏԱՒՐՈՊՈԼՈՒՄ՝ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Քաղաքի կեդրոնում տրամադրուել է հողատարածութիւն եկեղեցի կառուցելու համար: Այժմ կատարւում են նախագծային աշխատանքները: Հոգեւոր հովիւն է Կոմիտաս Քահանայ Խաչատրեանը:

13. – ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿՈՒՄ՝ Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կառուցուել է 1991 – 1992 թթ. Օծումը կատարուել է 1992 թ. Սեպտեմբերի 27-ին, ձեռամբ Տիրան Արք. Կիւրեղեանի: Հոգեւոր հովիւն է Արամ Քհնյ. Յունանեանը: Ունի 6 հոգինոց երգչախումբ, 1 սարկաւագ եւ 1 դպիր:

14. – ԿԻՍԼՈՎՈԴՍԿՈՒՄ՝ Ս. ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏՈՒՌ

Տրամադրուած է հողատարածութիւն եկեղեցի կառուցելու համար: Նախագծային աշխատանքներն աւարտուած են: Շուտով կը կատարուի եկեղեցու հիմնարկէքի արարողութիւն: Ունի 2 սարկաւագ:

15. – ԲՈՒԴԻՈՆՈՎՍԿՈՒՄ՝ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կառուցուել է անցեալ դարի վերջին: 1993 թ. կատարուեց հիմնական վերանորոգութիւն: Եկեղեցու բակում կառուցւում է հովուատուն: Հոգեւոր հովիւներն են Յովսէփ աբեղայ Յակոբեանը եւ Միքայէլ Քահանայ Խաչատրեանը:

16. – ԵԴԵՍԻԱՅՈՒՄ՝ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կառուցուել է մեր դարի սկզբին: 1991 թուականից կատարւում են հիմնական վերա-վերանորոգման աշխատանքներ: Վերականգնուել են գլխաւոր եւ զանգակատան գմբէթները, գետեղուել դռներն ու լուսամուտները, աւարտուել ծեփային աշխատանքները: Այժմ կատարւում են յա-

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊՈՒՇ-ՏԻ-ՌՈՆ ՆԱՀԱՆԳԻ ԸՆԴՀ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Լիւսիէն Վիէկան՝ Պուշ տիւ Ռոնի ընդհանուր խորհուրդի նախագահը, Երկուշաբթի, Յուլիս 12-ին, յատուկ ընդունելութեան մը ընթացքին սարքուած ի պատիւ Հայաստանէն ժամանած երկու բժիշկներու՝ Թաթիանա Պեքովա եւ Գագիկ Բաբիկեան, ներկայացուց ընդհանուր խորհուրդի օգնութեան գործողութիւնները Հայաստանին :

Հարկ է յիշել որ վերջին մէկուկէս տարուան ընթացքին Պուշ տիւ Ռոնի ընդհանուր խորհուրդը ընդունեցաւ Աշտարակի շրջանէն պատուիրակութիւն մը որուն մէկ շաբթուան այցելութեան աւարտին ստորագրուեցաւ օգնութեան եւ համագործակցութեան համաձայնագիր : Որպէս առաջին արդիւնք ընդհանուր խորհուրդը յատկացուց չորս հարիւր հազար ֆրանքի արժէք մը, ինչ որ ծառայեց մէկ բեռնատար օգնութեան մը մեկնումին դեղօրայքով եւ բժշկական գործիքներով : Ապա, Պուշ տիւ Ռոնի ընդհանուր խորհուրդը [illegible] պատասխանեց կազմակերպութիւններու դիմումներուն իրենց յատուկ ծրագիրներուն համար : Հաստատեց բժշկական համագործակցութիւն մը միջնորդութեամբ Մարսէյլի Հիւանդանոցներու Հանրային Օգնութեան հետ, հոգալով բժիշկներու ճամբորդութեան եւ կեցութեան, երեք ամիս, ծախքերը : Այսպէս, 1992 Հոկտեմբեր 15-ին ժամանեց բժիշկ Մանուէլ Մանրիկեան եւ մնաց մինչեւ 1993 Յունուար 15 : Իրեն հետեւեցաւ 1993 Ապրիլի վերջը բժիշկ Թաթիանա Պեքովա եւ նոր հասաւ, Յունիս 24-ին, բժիշկ Գագիկ Բաբիկեան : Լիւսիէն Վիէկան յայտարարեց թէ բժշկական այս համագործակցութիւնը կը շարունակուի : Այս բժիշկներու հետ Հայաստանէն մինչեւ Մարսէյլ կապը հաստատողը, ընդունողը, կեցութիւնը կազմակերպողը, հիւանդանոցներուն մէջ տեղաւորողը եւ անոնց աշխատանքներուն հետեւողն ու հոգացողն է՝ բժիշկ Ջաւէն Կապրիէլեան որ նոյնպէս կը ջանայ զանոնք պահել հայկական եւ ընտանեկան ծիրէն ներս :

Պուշ տիւ Ռոնի ընդհանուր Խորհուրդը քուէարկեց քանի մը ամիս առաջ հինգ հարիւր հազար ֆրանքի պիւտճէ մը մարդասիրական օգնութեան մը համար : Այս գումարով, Մարսէյլէն կարելի է խօսքի բերումով երկու պարապ օդանաւ զրկել : Ընդհանուր Խորհուրդի նախագահը գաղափարը ունեցաւ օգտագործել իր նահանգի եւ Կուպանի (Հարաւային Ռուսաստան) շրջաններու միջեւ հաստատուած համագործակցութեան սերտ եւ հետեւողական յարաբերութիւնները եւ մարդասիրական այս օգնութիւնը կազմակերպել եւ զրկել Կրասնոդար քաղաքէն որ կը գտնուի Երեւանէն 1200 քիլոմեթր հեռաւորութեան մը վրայ : Այս գործողութիւնը կը ներկայացնէ երկու առաւելութիւն : Նախ, ճամբայ մը կը բանայ որը կարելի է օգտագործել շարունակաբար : Երկրորդ, նկատի առնելով տեղական գիները եւ ֆրանքի կամ տոլարի տարբերութիւնները ռուբլիին հետ կարելի է չորսով, հինգով բազմապատկել Ֆրանսայէն եղած օգնութեան քանակը : Թէպէտ, աշխատիլ Ռուսաստանի հետ այնքան ալ դիւրին չէ : Սակայն, Պուշ տիւ Ռոնի ընդհանուր Խորհուրդի իրաւասու սպասարկութիւնները ջանք չխնայեցին : Գացին մինչեւ Մոսկուա եւ Կրասնոդար, հարթեցին դժուարութիւնները : Պիտի վերադառնան դարձեալ այս օրերուն վերջնական պայմանագրերը ստորագրելու համար : Երեք ամսուան, Օգոստոսէն — Հոկտեմբեր, տեւողութեան մը ընթացքին, երեք անգամով տասը օդանաւ հարիւր քսան եւ աւելի թոն ապրանք պիտի տանին Հայաստան ։ Եթէ Մարսէյլէն ըլլար այս գործողութիւնը երեսուն թոննոց մէկ օդանաւ մը կարելի պիտի ըլլար զրկել հինգ հարիւր հազար ֆրանքով : Այս գործողութեան կը մասնակցի նաեւ Կրասնոդարի հայ համայնքը որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ հսկել ապրանքներու քանակութեան ճշգրտութեան եւ որակին · նոյնպէս ընկերանալ օդանաւերուն : Կրասնոդարի հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ կապը կը հաստատէ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը : Գործողութեան աւարտին կուտանք յաւելեալ տեղեկութիւններ ։

Լիւսիէն Վիէկան Պուշ տիւ Ռոն նահանգի օգնութեան այս գործողութիւնները եւ ծրագիրները ներկայացնելէ յետոյ յանձնեց յուշանուէրներ երկու հայ բժիշկներուն :

Իր կարգին բժիշկ՝ Գագիկ Բաբիկեան ֆրանսերէնով, շնորհակալութեան ջերմ եւ երախտապարտ խօսքեր ըրաւ եւ հրաւիրեց նախագահը Հայաստան :

Բժիշկ Միշէլ Գասպարեան, որ մեծ դեր ունի բժշկական համագործակցութեան յաջողութեան մէջ, շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահ Լիւսիէն Վիէկանին, Մարսէյլի Հիւանդանոցներու Հանրային Օգնութեան Տնօրէնին, որոնք ներդաշնակելով եւ լծորդելով իրենց ճիգերը առիթ ընծայեցին, ընդունեցան մեր ազգակից բժիշկները մասնաւոր շրջանի մը ուր դժուար է աշխատիլ եւ հետեւիլ յառաջդիմութիւններուն իրենց երկրին մէջ :

Ներկաները, մեծ մասամբ եկեղեցական, քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներ կամ անդամները հիւրասիրուեցան «քոքթէյլ»ով մը :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏԱՍԸ ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՎԻԷՆԻ ԾՈՒԽԻՆ ՄԷՋ

Ով որ Հայաստան կամ Արեւելքի գաղութներուն մէջ մկրտութեան մը ներկայ գտնուած է, գիտէ այդ խորհուրդին կարեւորութիւնը ոչ միայն մկրտուող երախային (*) եւ իր հարազատներուն, այլեւ ամբողջ թաղի մը, գիւղի մը, հաւաքականութեան մը համար : Արեւմտեան Եւրոպայի մեր համայնքներուն մէջ դէպքը այսօր ունի տարբեր նշանակութիւն եւ անոր կը տրուի աւելի համեստ տեղ մը «ընկերաբանական ծէսերուն» (Rites sociologiques) ծիրէն ներս. մկրտութեան խորհուրդն ու արարողութիւնը որոնք հաւաքական եւ հանրային բնոյթ ունէին հետզհետէ ստացած են անհատական եւ ընտանեկան աւելի նեղ հանգամանք եւ կը կատարուին աւելի մտերմիկ շրջանակի մը մէջ : Այդպէս չեղաւ սակայն Վիէնի մէջ Յուլիս 11-ին, քանի որ պատարագին աւարտին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ զաւակ դարձան վեց ամսականէն մինչեւ տասը տարեկան, տասը աղջնակներ եւ մանչուկներ : Զափազանց տպաւորիչ այս արարողութիւնը կը կատարէր Լիոնի Ծուխի հոգեւոր հովիւ՝ Իսահակ Քահանայ Հէքիմեան : Պատարագի ընթացքին արդէն, քահանան ներկայ հաւատացեալները հրաւիրած էր ներկայ գտնուելու այս բացառիկ արարողութեան : Առիթէն օգտուելով, պատարագիչը մասնաւոր շեշտ մը դրած էր մկրտութեան խորհուրդին հաւաքական բնոյթին վրայ աւելցնելով որ Սուրբ Միւռոնի դրոշմով մկրտեալները ոչ միայն Աստուծոյ Հօտին կը միանան, այլեւ՝ կը հաստատեն հայ ժողովուրդին իրենց պատկանելիութիւնը :

Այս իմաստով, յատկապէս յուզիչ էր եւ միաժամանակ խորհրդանշական, քով քովի տեսնել Սեբաստիոյ երբեմնի բնակիչներ եւ վերջերս Վիէն հաստատուած ընտանիքներուն զաւակները եւ 1915-ի գաղթականութեան շառաւիղները : Պէտք չկայ ըսելու որ ոգեւորութիւնը մեծ էր ներկայ հասարակութեան մէջ եւ կասկած չկայ որ դէպքը երկար կը մնայ Վիէնի Հայոց յիշողութեան մէջ : Կը մնայ բոլոր ծնողքներուն «աչքերնիդ լոյս» ըսել մաղթելով որ իրենց զաւակներուն «խերը» տեսնեն :

ԿՈՐԻՒՆ

Յունիս 12, 1993

(*) Մեր եկեղեցւոյ համաձայն «երախայ» կը կոչուին բոլոր անոնք որոնք չեն մկրտուած :

...ակի, Ս. Սեղանի եւ ներքին ներկարարական աշխատանքները : Հոգեւոր հովիւն է Արամ Քահանայ Կասամանեանը : Ունի 12 հոգինոց մանկական երգչախումբ եւ 1 դպիր :

17. — ՄՈԶԴՈԿՈՒՄ՝ Ս. ՎԱՐԴԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

...փայտաշէն է : Այժմ օգտագործւում է Ռուս Պրաւոսլաւ Եկեղեցու կողմից : Ստաւրոպոլի Գէդէոն մետրոպոլիտը տուել է իր բանաւոր համաձայնութիւնը տարին մէկ անգամ հայկական պատարագ կատարելու համար : Մոզդոկը ունի երկու հազար հայ :

18. — ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶՈՒՄ՝ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կառուցուել է 1843 թուականին : Այս տարի, Յուլիս 1 — 3-ը նշուելու է եկեղեցու 150-ամեայ յոբելեանը : Ստեղծուել է Յոբելենական յանձնաժողով Հիւսիսային Օսէթիայի Հանրապետութեան Մինիստրների Խորհրդի նախագահի տեղակալ Է. Կ. Կարգիեւի նախագահութեամբ : Այս կապակցութեամբ հիմնական վերանորոգութեան ենթարկուեց եկեղեցու տանիքը, պարսպապատուեց եկեղեցու բակը եւ վերանորոգուեց եկեղեցու ներքին պատերը՝ ներկարարական առումով : Հոգեւոր հովիւն է Գրիգոր Քահանայ Մուրադեանը : Ունի 8 հոգինոց երգչախումբ, 1 սարկաւագ եւ 1 դպիր :

Վերոյիշեալ բոլոր հայաբնակ քաղաքներում վերջին տարիների ընթացքում կազմուել են ու գործում են հայկական մշակութային — հայրենասիրական միութիւններ : Շատերն ունեն իրենց ակումբները :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Յուլիս 14, 1993
Ս. Էջմիածին

ՆԱԽՆԵԱՑ ՈՏՆԱՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Ուղեգրութիւն Վան կատարած ուխտագնացութեան մասին)

ՓՐՈՖ. ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Յիշում եմ մեր տունն ու այգին Զաղլիփողանում, դերձակ հօրս՝ Մարտիրոսին ու մօրս՝ Կալիփսէին : Գաղթի բոթն ստիպել էր հօրս իր «ականջաւոր» մկրատով հապշտապ կտորներ ձեւել ճամբուստեղէնի տոպրակներ պատրաստելու, իսկ մայրս փոխինդ ու բաղարջ էր պատրաստում ու տոպրակներում տեղաւորում :

Առաւօտեան, երբ հրաժեշտ տուինք մեր տունն ու տեղին, Ջանիկ տատիկս հրաժարուեց մեզ հետ գաղթել :

Ապա էսա տուն վի՞ր թողնենք, յամառեց ու մնաց...

Նոյեմբերի 8-ին նախաճաշից յետոյ մեր առաջին օրուայ ծրագիրը՝ Վանայ բերդի դիտումն է : Ուղղադիծ մայրուղով աւտոբուսը մեզ հասցրեց բերդի հիւսիսարեւմտեան ստորոտը : Այստեղ ուղեկիցներիս նախապէս ծանօթացրի Տուշպա-Վանի համառօտ պատմութեանը, մի քաղաքի, որը աւելի հին է, քան «յաւերժական» յոբջոբջուած Հռոմը :

Որպէս մերձաւոր արեւելեան քաղաքակրթութեան կարեւոր օրրաններից մէկը՝ հիմնադրուած Ք. Ա. Թ. դարում, Տուշպան վաղուց է արժանացել գիտականների ուշադրութեանը, նրա մասին գրութիւն ունի տարբեր լեզուներով հրատարակուած մի հարուստ մատենաշար : Թէեւ պատմահայր Մովսէս Խորենացին հիմնադրումը վերագրում է Ասորեստանի թագուհի Շամիրամին, բայց իրականում Տուշպա քաղաքն ու նրա անառիկ միջնաբերդը, ժայռազանգուածում փորուած բազմաթիւ դահլիճներով ու սենեակներով հանդերձ, Հայերիս նախնիքների՝ Ուրարտացիների շինարարական գործունէութեան արդիւնք են : Այդ մասին են վկայում այստեղի ժայռերին փորագրուած սեպագիր արձանագրութիւնները : Տուշպան իր միջնաբերդով հանդերձ շուրջ 300 տարի հանդիսացել է Ուրարտուի կամ Վանի թագաւորութեան մայրաքաղաքը : Դարերի ընթացքում որպէս քաղաք արդէն Վան-Տոսպ, ապա Վան անունով Տուշպան ձեռքից ձեռք անցնելով շարունակել է գոյատեւել մինչեւ մեր ժամանակները ու աշխարհում գոյատեւող ամենահին քաղաքի յիրաւի համարում ունի : 1915 թ. Ապրիլ-Մայիս ամիսներին այս միջնաբերդի գագաթին տեղակայուած թնդանօթներից էին գնդակոծւում քաղաքամիջի հայկական թաղերն ու հայկական այգեստանները :

Զրոյցս աւարտուած է :

Առանձին խմբերի բաժանուած ու տարբեր ճանապարհներով սկսեցինք բարձրանալ բերդի գագաթը : Բոլորս հմայուած ենք այստեղից բացուող հիասքանչ բնապատկերներով, դէպի կապուտաչեայ ծովը, նրա արեւմտեան կողմում ձիւնապատ Սիփանը...

Հեռւում այգեստանների հարթավայրի վրայ նորակառոյց Վանն է սփռուած : Բայց ահա ժայռազանգուածի հարաւակողմում գտնուող քաղաքամէջը (բուն Վան քաղաքը) վաղուց լրիւն աւերակի է վերածուած : Խորը յուզմունքով ու արցունքակալած աչքերով ենք դիտում Վանի երբեմնի գործարար կենտրոնի տեղում առաջացած ճահճապատ տարածութիւնը : Տեղում մնացել են չորս մզկիթներ, որոնցից երկուսը լրիւն վերականգնուած, իսկ քաղաքամիջի 7 թէ 8 եկեղեցիներից ոչ մէկը : Հազիւ նշմարելի են քաղաքամէջը պարփակող պարիսպների ու դարպասների հետքերը :

Բազմադարեան պատմութիւն ունեցող Տուշպա Վանի միջնաբերդը, որ հին հայկական ամրաշինութեան ու ժայռափոր ճարտարապետութեան հազուագիւտ, համաշխարհային ճանաչում ստացած յուշարձանախումբ է, իրեն վրայ կրում է տարբեր ժամանակներում, տարբեր շինանիւթերով ու շինելակերպով կատարած նորոգումների ու ամրացումների հետքեր : Պարիսպների առանձին հատուածները բազմաշերտ են, քարաշէն ու հողաշէն, նրանց միայն ստորին մասերում են պահպանուել կանոնաւոր եւ մեծաչափ քարերից իրականացուած շարքերը : Տասնամեակներ շարունակ դադարելով որպէս բերդ ծառայելուց, այս հիասքանչ յուշարձանը զուրկ է եղել խնամքից ու հոգատարութիւնից : Միայն բերդի գագաթի արեւելեան մասում կանոնաւոր քարերով վերականգնուած է զգալի բարձրութեամբ պարսպապատի մի հատուած, ինչպէս ուրարտական պատերում՝ հակաերկրաշարժային փայտեայ մէջդիրներով :

Բերդի դիտումն աւարտելուց վայր իջանք եւ ուզեցինք այն դիտել քաղաքամէջի տարածքից, մտնել ժայռազանգուածում ամփոփուած ժայռափոր դահլիճներն ու իրենց շուրջը դասաւորուած սենեակները : Զէ՞ որ «խոռխոռի» մեծ ու փոքր, «նաւթ-կուլու», «իչ-կալա» եւ այլ ժայռափորների մուտքերն այդ կողմից է : Բայց ցաւօք, ինչպէս պարզուեց, տուրիստների համար մուտքը դէպի այդ տարածքը չի թոյլատրուած :

Ստիպուած ենք նստել աւտոբուս եւ ուղղութիւն վերցնել դէպի Աւանց նաւահանգիստը : Բերդի հիւսիսակողմով վերադառնալիս միայն աւտոբուսի պատուհանից կարողացայ դիտել այն ժայռափորը, որ պեղել-բացել էր հայազգի գիտնական Յովսէփ Օրբելին 1915-1916 թթ., երբ Վանում էր գտնւում Ռուսաստանի կայսերական գիտութիւնների ակադեմիայի հնագիտական արշաւախումբը :

(Շար. 2)

(Շար. Ա. էջէն)

պատճառաւ Պոսնիոյ նախագահութիւնը մերժեց մասնակցիլ ժընեւի նոր բանակցութիւններուն որոնք տեղի պիտի ունենային Ուրբաթ եւ յետաձգուեցան Կիրակիի։

ՎՐԱՍՏԱՆ եւ Ռուսաստան համաձայնութեան մը յանգեցան հրադադարի մը շուրջ Աբխազիոյ հարցին կապակցութեամբ։ Շեւարնաձէ յայտարարած է թէ բանակցութիւնները դժուար եղած են բայց՝ «կարեւորը Վրաստանի համար, վերջ դնելն է արիւնահեղութեան»։

ԱՆԳԱՐԱ կը ժամանէր իրանեան պատուիրակութիւն մը, Յուլիս 23-ին, հանդիպումի մը համար որու գլխաւոր նիւթն է ապահովութեան հարցը երկու երկիրներու միջեւ։ Ըստ Թուրքերուն, ՓՔՔ-ի (քիւրտ աշխատաւորական կուսակցութիւն) ապստամբները իրանեան հողամասը կ'օգտագործեն Թուրքիոյ դէմ յարձակումներ տանելու համար սահմանին վրայ։ Միւս կողմէ, Թուրքիոյ վարչապետը Տիկին Չիլլէր շրջապտոյտի մը եկած է արեւելեան Թուրքիա ուր բնակչութիւնը առաւելաբար քիւրտ է։

ՕՄ - ՎԱԼԱՆՍԻԷՆ թերթօնի մէկ անակընկալ դրուագն էր, Յուլիս 22-ին, Ժան-Փիէր Պէրնէսի ազատ արձակումը զոր վճռեց Տուէի վերաքննիչ ատեանը։ ՕՄ-ի տնօրէնը եւ Պ. Թափիի աջ բազուկը որ ամէն ինչ ուրացած էր անմիջապէս անձնական ճէթով մը Փարիզ եկաւ՝ ուր իբրեն միացաւ Պէրնար Թափի եւ միասին գացին այս վերջինոյն զբօսանաւուն վրայ, հանգստանալու։ Ժ.-Փ. Պէրնէսի կ'ընկերանար իր մանկութեան ընկերը ու նաեւ փաստաբանը՝ մէթր Ղեւոնդեան։ ՕՄ-ի տնօրէնը դատական հսկողութեան տակ կը մնայ, բայց արգելափակումը անհրաժեշտ չէ նկատուած այլեւս։

ՌՈՒՍԵՐՈՒ մէկ երրորդը կենսական նուազագոյն եկամուտէն վար կ'ապրի, յայտարարած է Ընկերային հարցերու նախարարը՝ Կենատի Մելիքեան։ Անհրաժեշտ նուազագոյն եկամուտը ամսական 16.000 ռուբլի (90 Ֆր.) կը նկատուէր Յունիսին եւ 19.200 Յուլիսին, մինչ նուազագոյն աշխատավարձք նշանակուած է 7.740 ռուբլի (55 Ֆր.)։

ԿԻՊՐՈՍԻ ԳՐԱԽՄԱՆ «Հերոս», Թուրքիոյ ժողովրդավար ձախակողմեան կուսակցութեան պարագլուխ Պ. Էճէվիտ վարչապետ Թ. Չիլլէրի առաջարկով երկրին հարաւ-արեւելեան կացութեան մասին տեղեկագիր մը պատրաստած է. այդ տեղեկագրին մէջ լայն տեղ յատկացնելով քրտական հարցին, ան կ'ամբաստանէ Հայաստանը որ ՓՔՔ-ի զինեալներուն թիկունք կը կանգնի ու Ղարաբաղի մէջ ալ ձեւական «քրտական Պետութիւն» մը հիմնել տուած է։ Էճէվիտի կարծիքով, Հայաստան, առանց Ռուսաստանի հաւանութեան, չէր կրնար նման քայլ առնել. կ'առաջարկէ Թրքական իշխանութեան որ ինչպէս Իրաքի պարագային, Թուրքիա Հայաստանի հարկաւոր շրջաններն ալ անդրսահմանային զինեալ գործողութիւններ կատարէ...։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սփիւռք - Կոմիտաս երգչախումբի 70-ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի։

Այս առթիւ դեկավար
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, ժամը 20.30-ին՝
Palais des Arts et des Congrès
d'Issy-les-Moulineaux

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS
- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au : 43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

ASSOCIATION ARMENIENNE
RECHERCHE
pour BAR-RESTAURANT
RESPONSABLE
Cuisine et salle

Expérience exigée — Couple envisageable

Envoyer C.V. + Photo
M.C.A.D. — 15, rue du 15 Avril 1915
69150 DECINES

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Croix Bleue des Arméniens de France organise un :

WEEK-END DE DETENTE ET DE CONCERTATION

30-31 Octobre et le 1er Novembre 1993
à BELLEFONTAINE (Jura)
ouvert à tous les membres ainsi qu'aux symathisants intéressés par ses actions.

Prix : 300 F. le week-end + voyage

Date limite d'inscription : Fin Septembre auprès de chaque section ou au CA-Paris.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 - 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 - 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2-ին։

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. -

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 - 59 - 63 - 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 - 25 - 87 - 67
(3 - 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 - 29 - 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան։

DATE A RETENIR

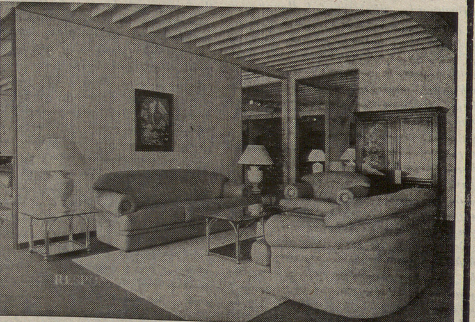
Samedi 9 Octobre

DÎNER DANSANT

CAPA CLUB à Alfortville

organisé par la Croix Bleue,
section Hélen Puzant d'Alfortville

Meubles Ghazarian
4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance
Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն"

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահութեան նոր կազմուողի մը ծրագիրը որ Հայաստան պիտի հայթայթէ պարբերական կաց։ Ա... ռաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պի... սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառան... գած կազմուղներու ցանցէն ու շրջափա... կումի պարտադրած զրկանքներէն, որոնք այնքան սուղ ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին։

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագիրի իրականացումին։

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական... անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝
որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ ... մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,
որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ ... օժանդակութենէն կախեալ երկիր մը։

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւն... ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14
կամ դրամատնային փոխանցումով
CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍ...
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐ...
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹ...

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հեղինակ՝
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«Լոյս» պետական հրատարակչութիւն, Երեւան, 1992։

632 էջ, գունաւոր եւ սեւ - ճերմակ նկարազարդումով։

Դիմել՝
Librairie H. Samuelian
51, rue Monsieur-le-Prince
75006 Paris

Գին՝ 250 Ֆր.։
Թղթատարի ծախքով՝ 290 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը ... շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Հայաստանի ու Արցախի օգնութեան եւ Կապոյտ Խաչին. -- Տէր եւ Տիկին Սերժ Մելոյեան 100 ֆրանք, Փօլէթ Պաղտասարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Եդուարդ Շալճեան, Պ. Տորք Տէր-Յակոբեան 500-ական Ֆր., Պ. Միշէլ Շալճեան 200 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 27
MARDI
27 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. — Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (մակերեսով առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5.00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 18.113 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 68e ANNEE — N° 18.113

Ա Ղ Դ Ա Մ
ՀԱՅԿ. ՈՒԺԵՐՈՒ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ
ԱՌԺԱՄԵԱՅ ՀՐԱԴԱԴԱՐ

ՌԱՖԱՅԷԼԼԻ, ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ, ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ՀԱՅԵՐԸ

ՌՈՒՄԲԵՐ ԿԱՊԱՆԻ ՎՐԱՅ՝ 3 ՄԵՌԵԱԼ, 10 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մեր նախորդ թիւով հաղորդած էինք արդէն թէ Ազերիները ամբողջովին պարպած են Աղդամը որ այլեւս հայկական ուժերու ձեռքն է։ Ծանօթ է որ Ղարաբաղի արեւելքը գտնուող ազրպէյճանական այս քաղաքը զինուորական կեդրոնավայրն էր Ազերիներու եւ հոն հաստատուած կրակակէտերէ է որ կը ռմբակոծուէին Ղարաբաղի քաղաքներն ու գիւղերը, մանաւանդ՝ Ասկերանի շրջանը։ Ղարաբաղի իշխանութիւնները միշտ ալ յայտարարած են որ ոչ մէկ ծաւալապաշտական նպատակներ կը հետապնդուէին, այլ գործողութիւնը որպէս միակ նպատակ ունէր՝ չէզոքացնել կրակակէտերը որպէսզի դադրին ռմբակոծութիւնները։

Նախքան վերադառնալը Աղդամի եւ Շարաթավերջի իրադարձութեանց, յիշենք որ Ուրբաթ, Յուլիս 23-ին, բուռն ռմբակոծութիւններ կատարուած են Կապանի վրայ (Հայաստան), ռումբեր ինկած են գործատան մը վրայ, 3 մեռեալ եւ 10 վիրաւոր կայ։

*

Նախորդ օր, եռօրեայ հրադադարի մը համաձայնութիւն գոյացած է Ղարաբաղի եւ Ազրպէյճանի միջեւ։ Հրադադարը կը գործադրուէր Կիրակի, Յուլիս 25, ժամը 0-էն։ Այս երեք օրերու ընթացքին, բանակցութիւններ պէտք է սկսէին Արցախի եւ Ազրպէյճանի միջեւ եւ այդ բանակցութիւնները եթէ սկսէին եւ շարունակուէին, կը շարունակուէր նաեւ հրադադարը։ Երկուշաբթի, Յուլիս 26-ին, կ՚որոշուէր թէ ինչ մակարդակի վրայ պիտի տարուին այդ բանակցութիւնները։ Ստեփանակերտ կ՚ուզէ որ վարչապետի մակարդակով ըլլայ, մինչ Բաքու կը նախընտրէ Պաշտպանութեան նախարարի։ Արդէն, եռօրեայ համաձայնագիրն ալ ստորագրած են Սաֆար Աբիյեւ (որպէս Պաշտպանութեան նախարար, քանի Բաքու չունի Պաշտպանութեան նախարար) եւ յանուն Արցախի՝ հայկական ուժերու սպայակոյտի պետ՝ Սամուէլ Բաբայեան։

Ռուսաստան, Միացեալ — Նահանգները եւ Ռաֆայէլլի (Մինսկի խմբակի նախագահ) խստօրէն դատապարտած են հայկական յարձակումը։ Միացեալ — Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը «վճռապէս կը դատապարտէ» աւելցնելով թէ «չի կրնար արդարացուիլ օրինաւոր ինքնապաշտպանութեան դրդապատճառներով»։ Ըստ ամերիկեան տեսակէտին երբ Աղդամէն կը ռմբակոծուին Արցախի հայկական գիւղերը ու ջանք կը տարուի ապահովելու այդ շրջանները, ինքնապաշտպանութիւն չէ, իրաւունքի հարց չկայ (բայց կայ, երբ, օրինակ, պատահի Քուէյթի կողմերը)։ Ռուսաստանն ալ դատապարտած է եւ անշուշտ՝ Թուրքիա։ Ֆրանսական եւ անգլիական աղբիւրներու համաձայն (Ա.Ֆ.Փ., Ռոյթէր), եռօրեայ հրադադարը գոյացած է Երեւանի իշխանութեանց ճնշումին տակ, Անգարա կ՚ըսէ թէ Ամերիկացիներուն գործն է։ Արդարեւ, Յուլիս 26-ի «Հիւրրիյէթ»ը կը պնդէ որ հրադադարի նախաձեռնողն է Բաքուի ամերիկացի դեսպանը որ անձամբ տեսնուած է Հայերու հետ եւ ձեռք ձգած երեք օրեան հրադադար մը։ Նոյն թերթը կ՚արձանագրէ Էլչիպէյի մէկ յայտարարութեան։ Օրտուպատէն յայտարարած է թէ Ալիեւ եւ Հիւսէյնով անկարողներ են եւ հինգ տարիէ պաշտպանուող Աղդամին չկրցան իսկ տէր մնալ։

Շաբաթավերջի Թրքական թերթերը կու տան նաեւ կարգ մը այլ լուրեր, որոնց աղբիւրը, պարզ է որ ազրպէյճանական կրնայ ըլլալ միայն, թէեւ վերջերս «Արմէնփրէս» գրասենեակ մը հաստատած է Պոլիս, որու — միամիտ — նպատակն է հակակշռել Ազրպէյճանի լուրերը, որպէսզի Թուրք թերթերը աւելի առարկայական մօտեցում ունենան...։

— Աղդամի քաղաքապետ՝ Գերիմով յայտարարած է թէ Հայերու ներխուժումի ընթացքին, 40 բնակիչ սպաննուած է եւ 100 ուրիշներ ալ՝ վիրաւորուած («Թէրճիւման», Յուլիս 24)։

— Աղդամի գրաւումէն ետք հայկական ուժերը ռմբակոծած են նաեւ Ֆիզուլին եւ Ազրպէյճանի Պաշտպանութեան նախարարութեան համաձայն՝ 11 մեռեալ եւ 26 վիրաւոր կար։ Միւս կողմէ Թուրքիան եւ Նախիջեւանը միացնող Հասրէթ կամուրջէն 6 քմ. հեռու Նախիջեւանեան Սատրբեք գիւղը հրետակոծուած է Հայերու կողմէ։ Նիւթական մեծ վնասներէ զատ կան երկու մեռեալներ։ («Միլլիյէթ», Յուլիս 25)։

— Ազերի աղբիւրներու համաձայն Աղդամի կռիւներու հետեւանքով 200 ազերի զինուոր սպաննուած է եւ 300 ալ՝ վիրաւորուած («Միլլիյէթ», Յուլիս 26)։ Նոյն թերթը կը գրէ թէ Միացեալ — Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան բանբերը Մայքըլ Մըք Քըրի խստօրէն դատապարտած է հայկական ուժերու վերջին նուաճումները եւ պահանջած Աղդամի ամբողջական պարպումը։

«Հիւրրիյէթ» կը գրէ (Յուլիս 25) որ Ալիեւ եւ Հիւսէյնով յաղթանակի խոստումներով իշխանութեան գլուխ եկան եւ արդիւնքը տեսնուեցաւ։

— Ազրպէյճանի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները կը բարելաւուին, շնորհիւ վերջին տեսակցութիւններուն։ Բաքու ապահովութիւն ալ տուած է որ քարիւղային համաձայնագրեր կը ստորագրէ։

*

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ֆրանսական թերթերը Յուլիս 24-ին եւ 26-ին տեղ կու տային հայկական ուժերու վերջին յառաջխաղացումներուն։ Առաջինը «Քոթիտիէն տը Փարի»ն էր որ Շաբաթ, Յուլիս 24-ին կ՚անդրադառնար Աղդամի գրաւման, յիշելով թէ հայ պատասխանատուները միշտ կրկնած են որ «ազրպէյճանական զինուորական մեքենան կ՚ուզեն ջախջախել»։ Թերթը կը ճշդէ որ Ազրպէյճան շատ կարեւոր զինուորական դիրքեր ունէր Աղդամ։ Նոյն իրիկուան «Մոնտ»ը (Յուլիս 25 / 26) կը հաղորդէր Աղդամի գրաւումը։ Կը յիշէր թէ նախքան պատերազմը քաղաքը 150 հազար բնակիչ ունէր։

Յուլիս 26-ին առաւելագոյն տեղ տուողն էր՝ «Լիպերասիոն»։ Դէպքերու լրատուութենէն ետք, կ՚ըսէ թէ «ուժի իրենց դիրքին շնորհիւ, հայ անկախապաշտները կրնան իրենց պայմանները պարտադրել»։ Կ՚արձանագրէ նաեւ Ռուսաստանի դատապարտումին. — «Հայերը վերսկսան իրենց արշաւանքը, խզելով իրենց խոստումը եւ անգիտանալով Ռուսաստանի եւ միջազգային հաւաքականութեան ազդարարութիւնները»։ Բաքու դիւանագիտութեան խաղաթուղթը կը ջանայ օգտագործել առաջքն առնելու համար ամբողջական քայքայումի մը ռազմադաշտին վրայ։ «Իւմանիթէ» եւ «Ֆիկարօ» նոյն ձեւով միայն հրադադարի լուրը տալով կը գոհանան։ «Ֆիկարօ» թէեւ մեկնաբանութիւն մը կու տայ՝ «կռիւներու այս դադարը երկու բանակները կ՚անշարժեցնէ հայ անջատողական ուժերուն համար շատ նպաստաւոր դիրքի մը մէջ»։

Յատկանշական խորագիր մը ունէր «Քոթիտիէն տը Փարի «Nagorny-Karabagh : Les Arméniens encombrés de leur victoire»:

Կը գրէ թէ Երեւանի իշխանութիւնները մինչեւ վերջ փորձած են արգելք հանդիսանալ հայկական ինքնապաշտպանութեան ուժերու արշաւանքին։ Ասոնք, կը գրէ, տարուած են ռազմական ժիւսֆօ — պութիսթ տրամաբանութեամբ մը, հակառակ Մոսկուայի, Ուաշինկթընի, միջազգային ճնշումներուն։

*

ՏՈԼԱՐԸ՝ 2000 ՌՈՒԲԼԻ...

Մոսկուայի կեդրոնական դրամատան որոշումը որ ան այժմ միայն Ռուսաստանի կը վերաբերի (տես՝ մանր լուրերու մէջ) խուճապ ստեղծած է Հայաստան, ուր Յուլիս 25-ին, տոլարը 2000 ռուբլիի բարձրացած է։ Յուլիս 26-ին, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան Մոսկուա գացած էր, այս հարցին կապակցութեամբ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ, ընտրուած 24 գրօսաշրջիկներու մէջ, առեւանգուած են, Յուլիս 24-ին, երբ իրենց հանրակառքը Դատվանի ճամբուն վրայ դէպի Վան կ՚երթար։ Յանկարծ Պիթլիսէն Վան կառուղիին վրայ 15 զինեալ անձեր (որոնց մէջ՝ եօթը կիներ) կը կեցնեն կառքը եւ վար իջեցնել կու տան Մարմարա գրօսաշրջիկութեան գործակալութեան 24 Ֆրանսացի գրօսաշրջիկները։ Զինեալները երկարօրէն կը բացատրեն իրենց դրդապատճառները, բայց, երբ յանկարծ Թրքական բանակի ուժեր կը տեսնեն, արագօրէն չորս գրօսաշրջիկ կ՚ընտրեն ու խոյս կու տան։ Ասոնք են. — Փիէր Սէս 43 տարեկան, Ռոպէր Օտուէն 51 տարեկան, Միշէլ Քոնտրէ 52 տարեկան եւ Ֆերնան Արոն 66 տարեկան։ Յայտնի չէ թէ ի՞նչ հիման վրայ կատարուած է այս ընտրութիւնը։ Շրջապտոյտը շարունակուած է եւ Կիրակի օր, ինչպէս կը գրէ «Ֆիկարօ» (Յուլիս 26) գրօսաշրջիկները այցելած են. — «Աղթամարի հին մէկ եկեղեցին լիճին կղզիին վրայ պատմական Վան քաղաքի դիմաց»։ Անգարայի Ֆրանսական դեսպանատունը կապ կը պահէ Թրքական իշխանութիւններուն հետ, դի-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՖՈՒԹՊՈԼ

Նոր շրջանի առաջին հանդիպումին, Հակատակորդին դաշտին վրայ Վալանսի Հայ Մարզականը 0-ի դէմ 2 կէտով պարտուեցաւ Ալէսէն։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE QUOTIDIEN DE PARIS»

(26 Juillet)

FESTIVAL D'AVIGNON

Et soudain, l'Arménie

Փարիզեան օրաթերթը ամբողջ էջ մը նուիրած է Հայաստանի, Աւինեոնի փառատօնին առթիւ։ Ենթախորագրին մէջ ալ կը գրէ. — «Աւինեոնի բանաստեղծութեան եւրոպական կեդրոնին հրաւէրով, Մեսրոպ Մաշտոցի երկրին Մշակոյթի նախարարը՝ Յակոբ Մովսէս, այս շաբաթավերջին պապերու քաղաքն է։ Հանդիպում»։

Արմէն Հէլիօ կը խօսի այդ հանդիպումին մասին։ «Այս շաբաթավերջին, կը գրէ, «Հայաստանի Հանրապետութեան մէկ պատուիրակութիւնն էր որ Եւրոպական կեդրոնին հիւրն էր, պատրաստելու համար Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին նախատեսուած «օրերը» եւ պատրաստելու նաեւ ֆրանսացի բանաստեղծներու նամակագրութիւնը Հայաստան 1994-ի ամրան։ Մեծ գիտութեան եւ մեծ արժանաւորութեան երեք դեսպաններ, այս հանդիպումին համար որ շատ բան կը պարտի երիտասարդ Աւինեոնցիի մը, միջազգային խորհրդատու՝ Սիլվէն Եորտանօֆ»։

Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Մշակոյթի նախարար՝ Յակոբ Մովսէսէն զատ, բանաստեղծ Յովհ. Գրիգորեան եւ լրագրողուհի ու սինեմայի արտադրիչ՝ Մարիամ Զարեան, որ սահուն ֆրանսերէն կը խօսի եւ թարգմանի դեր կը խաղայ։

Մշակոյթի նախարարը կը բացատրէ որ պատերազմը տնտեսական կամ ծաւալապաշտական նպատակներ չի հետապնդեր, այլ Ղարաբաղը «Հայաստանի մէկ մասնիկն է» եւ թէ «ամբողջ ժողովուրդին համար այս պատերազմը կեանքի հարց է»։ Մարիամ Զարեան եւ Յովհ. Գրիգորեան ուժգնօրէն կը բացատրեն. — «Ղարաբաղի այս հողին վրայ է որ Մեսրոպ Մաշտոց, հայերէն այբուբենը ստեղծագործողը, Դ. դարուն, հիմնեց իր առաջին դպրոցը եւ այդ 5000 ք. մեթրնոց հողը զարդարուած է եկեղեցիներով, վանքերով, մեզի համար՝ սրբավայրեր»։

Հակիրճ պատմականը կայ թէ ինչ կամայական պայմաններու մէջ, Ղարաբաղը, 1921-ին կցուած է Ազրպէյճանի, ապա դէպքերու ընթացքին ակնարկ մը եւ յոյսը որ դիւանագիտական կարգադրութիւն մը կ՚ըլլայ։

Յակոբ Մովսէս կը խոստովանի՝ «եթէ նոյնիսկ կարգ մը մարզերու մէջ, կեանքը մեռած է, թուղթ չկայ եւ անկարելի դարձած է գիրք մը տպել, մեր սինեմանն որ շատ ծաղկուն էր այլեւս դրամ չունի, Արմէնֆիլմ գոյութիւն ունի»։

Ու Մշակոյթի նախարարը կը թուէ իրագործումները երաժշտական, թատերական գետնի վրայ։ Այսպէս, մշակոյթով կեանքը կը շարունակուի։ Որպէսզի քրիստոնեայ մշակոյթ մը։

Յակոբ Մովսէս կ՚ըսէ նաեւ. — «Մեր աւանդութիւնը մեզ մղած է միշտ հետաքրքրուելու Ֆրանսայի գրականութեամբ, փիլիսոփայութեամբ։ Եւ եթէ ձեր լեզուն չեմ խօսիր Սէն — Ժոն Փէրսը կը նկատեմ բանաստեղծներու մեծագոյնը եւ շնորհիւ Ֆրանսայի դեսպանին Հայաստան, կին մը, բացառիկ կին մը՝ Տիկին Ֆրանս տը Հարթինկ կրցանք գիրքեր տպել։ Դեսպանատունը թուղթ կը զնէ եւ կ՚ապահովէ թարգմանութիւններու ծախքերը։ Արդէն երեք գիրքեր տպուեցան այս տարի. — Ալպէր Քամիւի էսէները, Ժ. Փ. Սարթրի թատրոնը եւ Սէն — Ժոն Փէրսէն քերթուածներու ծաղկաքաղ մը որու նախաբանը գրեցի։ Ի մօտոյ՝ Փասքալի Մտածումները կը հրատարակուին եւ 10 ուրիշ գիրքեր 1994-ին»։

Արդ պէտք է շարժիլ, կ՚ըսուի, վերջաւորութեան, որովհետեւ շատեր կը լքեն երկիրը, քանի առանց ելեկտրականութեան, տնտեսութիւնը մեռած է, աշխատանք չկայ, շատեր Ամերիկա կը մեկնին։

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Կը չարունակենք մեր պրպտումները հին մարդոց թանգարանէն ներս եւ չկայ աւելի բանիմաց, զգայուն թէեւ քիչ մը չատ յուզական ու կողմնակալ ուղեցոյց քան Յարութիւն Մրմրեանը (1860 -- 1926): Պզտիկ բայց հաւատաւոր խումբ մը կը կազմեն մեր գրականութեան մէջ այն մարդիկը -- Արչակ Ալպոյաճեան, Հրանդ Ասատուր, Մեսրոպ Նուպարեան, Թէոդիկ, Վահան Զարդարեան, Օրմանեան Պատրիարք, Ա. Պէրպէրեան եւ քանի մը հոգի եւս -- որոնք առանց պատմաբան ըլլալու բառին ըիւ իմաստով՝ կրցան իրենց օրերուն մարմնով կամ առասպելով դեռ ողջ մարդոց մասին ժամանակագրական չատ հարուստ նիւթ մեզի աւանդել: Դժբախտութիւն է անոնց գրածներուն մեծ մասը ցրուած ու մոռցուած է իրենց ժամանակի մամուլին էջերուն՝ որոնց հազիւ դըպնաս՝ արդէն թուղթը աճիւնի ու փոչիի կը վերածուի մատներուդ վրայ...: Պիտի գտնուի՞ «դապատայի» երիտասարդ մը, մտքով ու սրտով արթուն՝ որ զբաղի այդ զանձի փրկութեամբ, յանուն մեր եւ իր զաւակներուն: Այս գործն ալ «ճակատ» է որովհետեւ ազգովին կուռի բռնուած ենք պահպանելու մեր մչակոյթն ու մեր անցեալը, մեր հողն ու մեր երկինքը:

Վերադառնալով մեր Մրմրեանին, «այս մարդիկը, կը չեչտէ ան, ոչ Ամիրա՝ ոչ ալ էսնաֆ էին (կը նչանակէ արհեստաւոր) այլ՝ Աղա: Այսինքն՝ հաւասարապէս հեռու ամիրաներու մեծավայելուչ մեծամըտութենէն ու էսնաֆներու ծայրայեղ չհաւանութենէն: Իրենց խորհուրդները, այսինքն ժողովները, ժամէն աւելի չէին տեւեր: Խոչոր խոչոր թապլաներու վրայ՝ խոչոր չարուխները, մէյլէ ծայրերը տեղաւորելէ ետք՝ կը սկսէին համով հոտով խօսիլ, վիճիլ, երբեմն ալ գործ տեսնել, այսինքն՝ հրաժարեցնել Պօլսոյ Թաքթաք Պատրիարքը: Շատ գիտուն չէին, բայց իրենց գործին գիտունն էին: Գրել չգիտէին բայց կը կարդային: Իրենց խումբը առեանի մը հեղինակութիւնը ունէր»: Մրմրեան կ'աւելցնէ՝ «այդ առեանին, սիրածներէս էր Հաճի Մկրտիչ Աղան: Քիչ կը խօսէր, ծանր ու «քիպար» դնացք մը կար վրան»:

Մրմրեան ապա կը նկարագրէ ինչպէս կը հանդիպէին անոնք: «Հրաւիրեակ մը կար որ կը յայտարարէր թէ ուր պիտի հաւաքուին աղաները: Երբ ան ըսէր՝ «այս գիչեր Հաճի Աղային տունն են»՝ հրաւիրեալները քիչ մը աւելի իրարու կը բերէին իրենց քղանցքը, քիչ մը աւելի «կ'աղանային», վասնզի Հաճի Մկրտիչ Աղային տունը քիչ կատակ կ'աղաղուէր: Հոն աւելի ծանր ու գործնական խօսքեր դառնալու էին, չատ չատ «ֆըքիռայի» վերջաբանով մը՝ որուն մչտնջենական ատենապետն էր խօսող -- ոսկերիչ՝ Գէորգ Աղա Մրմրեան»:

Երջանիկ մարդիկ էին, կը չարունակէ Մրմրեան, քիւրքերու մէջ ծրարուած մարդիկ: Ամէնն ալ «լուսաւորեալ խաւարեալներ» էին: Վարդան փաչա (կաթոլիկ մտաւորական, հայատառ թրքերէն ճոխ գրականութիւն ու մամուլ զարգացուցած է), Մանզումէ («Մանզումէի Էֆքեար» հայատառ -- թրքերէն եւ հայերէն օրաթերթ որ 1866--էն մինչեւ 1917 լոյս տեսած է Պոլիս Կ. Փանոսեանի, Քասիմի՝ այսինքն Միսաք Քոչունեանի եւ այլոց խմբագրութեամբ), Զամչեան (կ'ակնարկէ Հ. Միքայէլ Զամչեանի, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ ու հեղինակը Պատմութիւն Հայոց եռահատոր հսկայական գործին):

Հաճի Մկրտիչ Աղա Զարք Օղլուի ընտանիքը բոլորն ալ ճարտարապետներ եղած են: Մեծ հայրը՝ երկրորդական ճարտարապետ 130 տարի ապրած է, հայրը ան ալ երկրորդական ճարտարապետ, 80 տարի ապրած է: Ինքը, Մկրտիչ Աղան, 100 տարի ապրած է...: Ծնած է հաւանաբար 1796--ին, Կեսարիոյ միակ հայախօս գիւղը՝ Մունճուսուն: Տղայ հասակէն հեռեւած է տոհմական արհեստին ու չինած է կամուրջ եւ աղբիւր: Եկած է Պոլիս Սուլթան Մահմուտի օրով ու Բ. Խալֆա կարգուած Գրիգոր Պալեան Ամիրային քով: Յետոյ կ'աչխատի իտալացի Քարէլի ճարտարապետին քով՝ որմէ իտալերէն սորված է: Գիտէր նաեւ գրաբար ու մինչեւ մահը Աստուածաչունչ ու Ֆէնըլոնի Տելեմաքը կը կարդար, գրաբար: Խելքը կ'ունենայ իտալացիէն գծագրութիւն սորվիլ եւ խառնելով անոր ոճը արեւելեանին՝ կը ստեղծէ գծագրական իւրայատուկ արուեստ մը: Այսպէսով Թուրքիոյ առաջին եւ առաջնակարգ «Րէսսամճին» այսինքն գծագրիչը կը դառնայ:

Եւ կը պատահի որ Մկրտիչ Աղա հիւանդ կ'ըլլայ եւ, իբրեւ բարեպաշտ քրիստոնեայ՝ կ'որոշէ ուխտի երթալ Երուսաղէմ՝ ոտքով...: Եւ զօրս դու պատմեցիր, Կեսարիայէն կարաւանով ճամբայ կ'ելնայ դէպի Սուրբ Քաղաք՝ «ոտանաւոր», այսինքն մեր բարբառով՝ ոտքով: Ուղեւորութիւնը ինը ամիս կը տեւէ, բայց կը յաջողի հասնիլ: Օրուան Պատրիարքը, Զաքարիա Պատրիարք յանկարծակիի կուգայ 50 տարեկանի մօտ այդ մարդուն տեսքէն, կուզայ անոր ոտքը կ'ողջագուրէ զայն ու կը հարցնէ.

-- Դուն հրեշտա՞կ ես, պէ մարդ, որ ասանկ ատեն ուխտաւորի թեւերով կրցար հոս հասնիլ...:

Հրեշտակ կամ ոչ՝ ճարտարապետը իր ճակատագիրը պիտի իրականացնէ:

1854--ին էտիրնէ է, կառավարական մեծ գործեր ստանձնած, յետոյ ետ Պոլիս՝ Կարապետ եւ Նիկողոս Պալեան ամիրաներուն հետ մասնակցած Սուլթան Ապտուլ Մաճիտի չինել տուած Տոլմապահճէ մարմարէ չքեղ պալատին աչխատանքներուն: Բարս Թուղլաճի զայն կը յիչէ մեր քննած գրքին մէջ (էջ 118) «որմանկարներն ու ներքին ձեւաւորումը (design) գործ է Արքունիքի Գլխաւոր Նկարիչ Հաճի Մկրտիչի (Զարքեան): «Մինչեւ ծերութիւն, կառավարութիւնը զինքը կառքով կը բերէր մեծ չինութիւններու ստուգումին ու հսկողութեան համար» կ'ըսէ Մրմրեան:

Ու կ'աւելցնէ՝ «երբեք հասարակաց ըղբոսավայր մը, ճաչարան մը չէ զացած: Բնաւ օղի չէ խմած եւ խելքն ու ստամոքսը չատ ուժեղ մնացին մինչեւ վերջը: Վերջին երեք -- չորս ամիսներուն, ան կաթուածահար պառկած էր սակայն ուղեղը միչտ պայծառ մնացած էր: Իր հիւանդ վիճակով ան օրական 7--էն 8 ժամ կը կարդար, մանաւանդ Աղեքսանդր Տիւմայի եւ Վիքթոր Հիւկոյի վէպերը»: Մրմրեան կ'աւարտէ իր կենսագրութիւնը ըսելով թէ Մկրտիչ Աղա Զարքեան Սկիւտարցի երկարակեաց արեւելցիներուն վերջիններէն հանդիսացած է: Իրմէ զատ եղած են Հաճի Ասատուր որ ապրած է 130 տարի, Հաճի Պաքալ Աղա՝ 115 տարի, Տէր Մարտիրոս՝ 90 տարի, Տէրոյենց՝ 90 եւ Պատուելի Ջօրայեան՝ 92 տարի: Մինչ Սկիւտարի կիներու մէջ, որոնց սակայն Մրմրեան անունը յիչելու պատիւը կը զլանայ՝ 50 հատ հայ կին 90 տարի եւ աւելի ապրած են, եւ 25 հատ՝ 150 տարի...:

Թուրք մչակոյթին Հայերու մասնակցութեան մասին այս հպանցիկ պատկերը կ'արժէ ամբողջացնել հայատառ թրքերէն գրականութեան մասին քիչ մը տեղեկութիւն տալով: Երեւոյթը չատ հին է, մինչեւ Միջին դարերը, Խրիմի եւ ապա Լեհաստանի հայ գաղութը կ'երկարաձըգուի, Քիփչաք (կամ Ղըպչախ) անունով: Առաջին գիրքը որ արեւմուտքի մէջ լոյս կը տեսնէ Վենետիկի Մխիթարեան տպարանէն 1816--ին անգլիացի նախառոմանթիք բանաստեղծ Ed. Young-ի Night Thoughts-ի թարգմանութիւնն է «Եունկ Ֆիլոսոֆին Գիչերները» անունով: Ատկէ ետք է որ թէ՛ Կաթոլիկները եւ թէ՛ Բողոքականները լայնօրէն օգտագործեցին հայերէն տառերով թրքերէն բառերով գրականութիւնը իրենց հաւատածաւալական գործին համար, տպելով պարբերական մամուլ, վէպ, բանաստեղծութիւն, թարգմանութիւն, հոգեւոր գրականութիւն եւայլն, եւայլն: Հազարներու կը հասնի թիւը այդ գրութիւններուն: Իսկական ողողում մը մեր ժողովուրդի մէկ մասին: Սակայն տարօրինակը այն է որ թրքախօս Հայերու այդ հսկայ զանգուածը միչտ կապուած մնաց իր հայկական աւանդութեանց եւ ոգիին: Միակ յիչատակելի արդիւնքը կարելի է նկատել 1851--ին Պոլսոյ մէջ լոյս տեսած Վարդան փաչայի «Ագապի» վէպը, որ արեւմտահայ առաջին լուրջ վէպն է:

Սիտնի

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱԲԽԱԶՆԵՐՈՒ ԱՆԹԱՌԱՄ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Աբխազիոյ մուտքին ցուցանակ մը հարց կուտայ «այսօր ի՞նչ ըրիր յաղթանակին համար»: Աբխազները, 8600 քառ. քիլոմեթր տարածքի մը մահմետական կէս միլիոն բնակչութիւնը տարիէ մը ի վեր զինեալ պայքար կը մղէ հինգ միլիոննոց Վրաստանի դէմ որ կ'ուզէ անվթար պահել 70 հազար քառ. քիլոմեթրին ամբողջականութիւնը:

Շրջանը, Սեւ Ծովու ափին, անամպ երկինքով ու մեղմ օդով, կը յիչեցնէ թէ կոչուած էր Խորհրդային Միութեան Քոթ տ'Ազիւրը: Սակայն քիչ անդիէն թնդանօթներու պայթիւնը կ'արձագանգէ: Ծովափէն դէպի «ճակատ» տանող ճամբան փակուած է կրազիւսի չերտերով: Անոնց վրայ ուրիչ ցուցանակ մը կը յայտարարէ. «հերոսները անմահ են»:

Հերոսները անոնք են որ կը կռուին Վրաստանի դէմ. Աբխազներ են, բայց նաեւ կամաւորներ, եկած ամէն կողմէ, ձեռք մը տալու վտանգի ենթարկուած իրենց եղբայրներուն: Ճամբան կը հասնի Գուդաուդա որ առժամեայ մայրաքաղաքի վերածուած է: Բուն մայրաքաղաքը Սուխումին է, 30 քիլոմեթր անդին, որուն վերջին գիրը որպէս գաղթատիրութեան «նուէր»ը, դրիչի հարուածով մը կը ջնջուի այսօր, քաղաքին վերադարձընելով անունին հարազատ ձեւը՝ Սուխում:

Պատմական վէճը կ'երկարի մինչեւ Ը. դար. աբխազ պատմաբան մը կը պնդէ թէ Աբխազիոյ թագաւորութիւնը գոյութիւն ունեցած է 780 թուականէն եւ Վրաստանէն չատ առաջ: Ան կ'ըսէ նաեւ թէ վերջին աբխազ թագաւորը անժառանգ մեռած է, իսկ քոյրը վրացիի մը հետ ամուսնացած է: Այս կէտէն կը սկսի վէճը. Վրաստան աբխա՞զ էր. այո՛, կ'ըսեն ու կ'երգնուն Գուդաուդայի մէջ: Կամ արդեօք Աբխազիա՞ն է որ վրացի է:

Իրականութիւնը այն է որ ԺԹ. դարուն ռուսական հովանաւորութիւնը ընդունելէ ետք, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան վաղորդայնին Աբխազները անկախութեան կարճ չրջան մը ունեցան: Սակայն վրացի Ստալինի գրիչի մէկ հարուածով իրենք զիրենք գտան (1931) Վրացական խորհրդային հանրապետութեան ենթակայ: Այսօր կ'ուզեն թօթափել այդ պատկանելիութիւնը:

Դէպքերը ընթացք առին վերջին երկու տարուան մէջ. մինչեւ 1992 երբ կը խօսուէր «պատերազմին» մասին, ատկէ ամէն մարդ կը հասկնար «հայրենասիրական մեծ պատերազմ»ը որ մղուած էր Նացիական Գերմանիոյ դէմ: Նորը սկսաւ 1992 Օգոստոս 14--ին, երբ վրացական ուժեր չրջան հասան «երկաթուղիին պաչտպանութիւնը ապահովելու» համար: Իրականութեան մէջ անոնց նպատակը կանխել էր Աբխազները որոնք կը պատրաստուէին ինքնավարութիւն հռչակել:

Մօտաւորապէս տարուան մը կռիւներէ ու քանի մը հազար զոհերէ ետք, Աբխազները հակակչռի տակ կը պահեն իրենց տարածքին մեծագոյն մասը: Սակայն չունին մայրաքաղաքը: Աբխազ նախագահը Վլադիսլաւ Արձինպա Գուդաուդա կը գտնուի, ինչպէս նաեւ կառավարութիւնը: Աբխազ Պաչտպանութեան նախարարութեան հաղորդագրութիւնները միչտ գրի առնուած են յաղթական ոճով: «Մերինները անգամ մը եւս տուին անոնց դասը» կը գոչէ ծերուկ մը որ Սուխումէն հոն ապաստանած է, Քրոմա գիւղին ազատագրութեան լուրը առնելով: Զինուորական ատեան մը ստեղծուած է որուն վճիռները անդառնալի են եւ անմիջապէս գործադրելի:

Գուդաուդայի չուկան տեղական պըտուղներու եւ բանջարեղէններու առատութիւնը ուչագրաւ է. սակայն արեւմըտեան օչարակի տուփ մը՝ քիլօ մը սալորին հնգապատիկը կ'արժէ. հեղուկ վառելանիւթը անդտանելի է:

Հակառակ կէս չրջափակման մը պայմաններուն, Աբխազները լաւ զինուած են: Մարտիկները հպարտութեամբ կը ցուցադրեն իրենց զէնքերը: Ճիչդ է որ յաջորդական յաջողութիւններ կ'արձանագրեն անոնք, սակայն թանկագին սուղ գին վճարելով անոնց: Գուդաուդայի հիւանդանոցը ծանր վիրաւորներով լեցուն է:

Թաղումները կը բազմապատկուին առժամեայ մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ ուր սեւազգեստ կիները աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն, քան պատերազմական զգեստաւորումով զինուորները:

Կռիւի ընթացքին սպաննուած Աբխազի մը ռուս կինը Սվեդլանա անոր դագաղին վրայ վրէժխնդրութիւն կ'ուխտէ, ապա կ'աւելցնէ. -- «պէտք է պահպանել Աբխազները, ինչպէս հազուագիւտ թռչուններ։ Փոքր ժողովուրդ մըն ենք մենք ու ֆաչիստները կ'ուզեն մեզ բնաջնջել»:

Աբխազիոյ մէջ պէտք չէ Շվարնածէի արժանիքները յիչել. ճիչդ է որ ան բանակցութիւններով վերջ տուաւ Աֆղաններու մղձաւանջին, Կարմիր բանակը ետ կանչելով, ղինաթափման համաձայնագրեր ստորագրեց, Պէռլինի պատին անկումը պատրաստեց, սակայն Սվեդլանա կ'ըսէ. -- «Գերմանացիներուն համար լաւ է եթէ Շվարնածէ իրենց միութեան օգտակար եղաւ. սակայն եթէ անոնք կըրցան միանալ, մենք ալ նոյնքան իրաւունք ունինք Վրացիներէն բաժնուելու»:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ ՊՈՍԹԸՆԻ ՄԷՋ

Հանրապետութեան փոխ -- նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանի ամերիկեան ըրջապտոյտին վերջին կայանն էր Պոսթըն քաղաքը, Նիւ -- Եորքէն, Տիթրոյթէն, Շիքակոյէն, Սան -- Ֆրանսիսքոյէն եւ Լոս -- Անճըլըսէն ետք: Փոխ -- նախագահը պատուիրակութեամբ մը Միացեալ -- Նահանգներ ժամանած էր Յուլիս 8--ին, «Հայաստան» Հիմնադրամի աչխատանքները կազմակերպելու առաքելութեամբ:

Երկուչաբթի, Յուլիս 19--ի կէսօրին, հայ մամուլը հրաւիրուած էր Գագիկ Յարութիւնեանի հետ հանդիպումի մը Պոսթընի Հայաթ Ռիճընսի պանդոկին մէջ: Ներկայ էին պատուիրակութեան անդամներէն «Հայաստան» Հիմնադրամի վարիչ տնօրէնուհի Մանուչակ Պետրոսեան եւ Սաֆարեան: Հայ մամուլէն՝ «Պայքար» ամսագրի խմբագիրը, որ կը ներկայացնէր նաեւ «Արմինիըն Միրըր -- Սփէքթէյթըր» չաբաթաթերթը, «Հայրենիք» հայատառ եւ անգլիատառ չաբաթաթերթերու խմբագիրները, հայկական ռատիօժամի պատասխանատուները եւ նախկին խմբագիրներ:

Գագիկ Յարութիւնեան պատմեց ըրաւ Հիմնադրամի կազմաւորման եւ ... պատակներուն: Ամենայն Հայոց հիմնադրամն էր անիկա: Բարեսիրական ֆոնտ մը չէր, եւ հետեւաբար պահանջուած Հայաստանի կատարուելիք «օգնութիւն» մը չէր վերաբերիր, այլ՝ «ազգային տուրք»ի մը: Ամէն Հայ իր պարտքը պէտք է նկատէր հայրենակերտումը եւ անկախ Հայաստանի պետականութեան ամրապընդումը:

Հիմնադրամը կը հետապնդէ հիմնական հինգ ծրագիրներ -- աղէտեալ գօտիի վերաչինութիւն, գաղթականներու օգնութիւն, Զանգեզուրի չինարարական ծրագիրներ, Արցախ, գիտական եւ մչակութային ծրագիր: Տրուեցաւ մանրամասնութիւններ իւրաքանչիւր մարզի աչխատանքներուն մասին: Զանգեզուրի մէջ ճանապարհաչինութիւնը կոչուեցաւ, օրինակ, «կեանքի ճանապարհ», այնքան որ կենսական է գլխաւոր ճամբու մը կառուցումը, որ Հայաստանը կապէ նաեւ Իրանի:

Ցարդ 14 երկիրներու մէջ հիմնուած են եւ աչխատանքի լծուած՝ Հիմնադրամի յանձնախումբեր: Ասուլիսի ընթացքին փոխ -- նախագահին ուղղուեցան բազմաթիւ հարցումներ:

Նոյն երեկոյ, Արլինկթընի Հայ Մչակութային Հիմնարկութեան մէջ տեղի ունեցաւ ընդունելութիւն -- յայտագիր մը, որ կազմուած էր տեսերիզի ցուցադրութենէ եւ բանախօսութենէ: Բացումը կատարեց տոքթոր Ռապըրթ Մայրաք: Տե-

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Ի՛ՆՉ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ Է ԱՍԻԿԱ...

– Ո՞ւր տեղացի ես դուն։
– Պոլսոյ ծներ եմ, բայց հայրս Սըվասցի է։
– Հապա դո՞ւն։
– Երզրումէն գաղթեր ենք, յետոյ Պոլիս հաստատուեր ենք։
– Դո՞ւն։
– Ամասիայէն ընտանեօք Պոլիս եկեր ենք։
– Դո՞ւն։
– Պատմե՛մ. Հայրս Երզնկայէն գործով Պոլիս եկեր ու ամուսնացեր է մօրս հետ։
– Դո՞ւն։
– Մայրս Իզմիրցի է, հայրս Աստափազցի։ Մեծ հայրս Կարս ծներ է։ Ես Սամաթիացի եմ։
– Դո՞ւն։
– Միւսները կ'ըսեն, թէ Դամասկոսցի եմ, բայց ես աչքերս բացի Պոլիս։
– Դո՞ւն։
– Պապուս անկումէն ետք, ծնողքս փոխադրուեր է Ատանա։ Ես Պոլիս ծնած եմ։
Մեր ճակատագիրն իսկ է, այս գաղթականութիւնը։
Ի՛նչ արկածախնդրութիւն ... ի՛նչ արկածախնդրութիւն...։

Բայց արկածախնդրութիւնը վերջ գտե՞ր է, միթէ։
– Ո՞ւր է տղադ։
– Գերմանիա։
– Ինչո՞ւ։
– Աշխատելու գնաց։
– Քանի՞ տարի եղաւ։
– Տասնը վեց։
– Հապա աղջի՞կդ։
– Հոլանտա։
– Ի՞նչ կ'ընէ։
– Գործարանի մը մէջ կ'աշխատի։
– Պիտի վերադառնա՞յ։
– Աստուած գիտէ։
– Հօրեղբօրորդիէ՞դ լուր մը։
– Բարեւ ունի։
– Ո՞ւր է։
– Պելժիա։
– Լա՞ւ է։
– Ի՞նչ պիտի ըլլայ եղբայր, պանդխտութիւն։
– Կրտսեր տղա՞դ։
– Փախաւ։
– Ինչո՞ւ։
– Ձեռ գիտեր։ Աւանձին ապրիլ փափաքեցաւ։

Եւ այս կերպով Պոլսոյ մէջ ապրող 150 հազար բնակչութիւնը 50 տարուան մէջ իջաւ 25 – 30 հազարի։

Ցիտուն բաղներ կան, բայց ականջ մի' կախէք։ Երեսուն հազար հազիւ կանք։

ԱՐՇԻԿ
«Մարմարա»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՇՔԵՂ ՀԱՆԴԷՍ

«ՆԱԻԱՍԱՐԴ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ ՔԱՆՆ

ՔԱՆՆ. – («Յառաջ»). –

Քաղաքիս Սեւան Ակումբ – Համակարգում Հայաստանի Որբերու հետ Միութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ, բառին իրական առումով գեղարուեստական բնոյթով շքեղ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Յուլիս 17-ին։

Արդարեւ, ժամը 21.15-ին, երբ վարչութեան նախագահը՝ Ժան – Արմէն Ղազարեան բացումը կատարեց գեղարուեստական երեկոյթին, Փալէ տէ Ֆեսթիվալի ամէնէն ընդարձակ սրահը՝ սիրայօժար տրամադրուած քաղաքապետարանին կողմէ, աւելի եւ ո՛չ պակաս 1200 հանդիսատեսներով լեցուած էր։ Հայեր, բնակաւոր, Քաննէ, մերձ վայրերէ, ինչպէս Քանէ, Մուժէն եւ այլ. քիչ – շատ աւելի հեռու վայրերէ՝ Սէն – Ռաֆայէլ, Տրակինեան եւ, անշուշտ, Նիս ու շրջակայքը։ Ցատկանշական էր նկատել, թէ հանդիսատեսներուն մէկ շատ կարեւոր մասը, պաշտօնապար կէս առ կէսի համեմատութեամբ, բաղկացած էր ոչ – Հայերէ, – Քանն եւ Նիս քաղաքապետարաններու անդամներ, տեղացիներ, զբօսաշրջիկներ, մինչեւ իսկ Իտալացիներ, Գերմանացիներ։ Դրական երեւոյթը կը բացատրուի ծրագրուած աշխոյժ աշխատանքով։

Ցիշեցնենք, թէ վարչութեան նախագահը կարճ խօսքերով ուշադրութիւնը հրաւիրեց Հայաստանի դժնդակ կացութեան վրայ։ Շեշտեց, թէ հանդիսութեան հասոյթը, անցեալ տարուան նման, ամբողջովին կը տրամադրուի Հայաստանի եւ Արցախի ծնողազուրկ երախաներու։ Այս ուղղութեամբ սեղմ ակնարկ մըն ալ սեւեռեց վարչութեան քարտուղարուհին Օր. Վալէրի Մանհոաէ։

Ի դէպ, այս տարի եւս պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր Քաննի քաղաքապետը՝ Միշէլ Մույօ, որ ճաշակաւոր յայտագիրին առաջին էջով զօրակցութեան խօսք կ'ուղղէր ներկաներուն՝ նպաստել միութեան բարեգութ ծրագիրին։

Արեւելեան նուագարաններէն զուռնայի գիլ, սուր ձայներանգներուն հնչեղութեամբ եւ դհոլներու զարկերուն կտրուկ թափահարումներով բեմին վրայ յայտնուեցան «Նաւասարդ» պարախումբին երկար շարք կազմած երիտասարդ պարողները, որոնք տեսակ մը կուռ, պինդ, սեղմ «մարմին» կազմած, իրենց յաճախակի ժիր թափերով, ոստումներով, կրնկահարումներով եւ ոտնահարումնե – րով Բերդի մը կառոյցը մարմնացուցին։ Առաջնորդին ձեռքի թաշկինակին ելեւէջները կարծես մարտական դրօշի մը շողշողուն պատկերացումը պարզեցին հանդիսականներուն աչքին առջեւ։

Տղաներու կրողի չարժուձեւեր կարգ մը այլ խմբապարերու ժամանակ եւս (Օր. Սարտարապատ)։ Սեւանի ձկնորսները խմբապարին՝ ջղաձիգ ծփանքի կրկներեւոյթ։ Հայկական երբեմնի կինտոներու (Թիֆլիս) շրջանակով յոխորտ եւ, միաժամանակ, շողոքորթ թաւալումներ։

Էրզրումի (Կարին) շորոր, Զանգեզուր, Արցախի Փար, Կոունկներ եւ այլ որակումով ներկայացուած աղջկանց խմբապարերուն մէջ երկար սեւ վարսերը՝ հիւսուած գլուխն ի վար, պարուհիներուն շրջանին եւ ժամանակին հայոց պարագեստները ներդաշնակ համադրութիւն մը կազմեցին մարմիններու թեթեւ բեկբեկումներուն, ձեռքերու ոլորապտոյտ շարժումներուն եւ մատներուն համաչափ ու ճկուն «խաղերուն» հետ։ Շարքերը սահուն եւ հանդարտ ընացքներով բարեհամբոյր պատկերներ դարձան։

Մէջ ընդ մէջ մենապարեր, երգեր, կատակախառն ելոյթ։ Մէկ խօսքով՝ պէսպիսուն յայտագիր, մինչեւ գրեթէ կէս գիշեր։

Պարախումբին նուագով ընկերացաւ, յաջող ներդաշնակութեամբ, գլխաւորաբար արեւելեան նուագարաններով կազմուած նուագախումբը։ Տասը երաժիշտներ։

Սեւան Ակումբ – Համակարգում Հայաստանի Որբերու հետ Միութեան վարչութիւնը, այս տարի առաւել եւս հաստատեց, թէ հետեւողական բծախնդիր աշխատանքով, յամառ կամքով, կարելի կը դառնայ նախաձեռնել շքեղ հանդէսի գաղութի մը մէջ, ուր ազգակիցներու թիւը իրապէս քիչ է։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

...ներկայ պատատէն իրենց խօսքը ըրին եւ պատգամը տուին Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան եւ Վազգէն Ա. Հայրապետը «Հայաստան» Հիմնադրամին կազմակերպութեամբ։ Այս ցուցադրուեցաւ լաւ պատրաստուած փաստանկար մը երկրաշարժի աղէտեալ շրջանէն։ Անօթք եւ սրտաճմլիկ էր իրականութիւնը։ Զոյգ փլուզումներ. աւեր՝ դուրսը, աւեր՝ մարդոց հոգեկան աշխարհին մէջ։ Կը լսուէին ուրական դարձած մարդոցմէ եւ կիներէ. «այստեղ բնակող ամէն մարդ գաղթական է», «ամէն ինչ կարելի է յաղթահարել, բացի մարդոց անտարբերութենէն»։ Իսկ իրենց ու իրենց մռայլ ճակատագրին հանդէպ անտարբերութիւնը կը թուէր ընդհանուր երեւոյթ ըլլալ։ Շէնքերը եւ տուները մնացած էին անաւարտ եւ անկատար՝ այն վիճակով զոր ձգած էին նախկին Խորհրդային Միութեան բանուորները, որոնք վերադարձած էին իրենց նորանկախ երկիրները կառուցանելու, բացի փոքրաթիւ ռուս շինարարներէ։ Իսկ այժմ, «անում աւելի և աւելի աղօտ են տեսնում յոյսը», կ'ըսէ մեկնաբանին ձայնը։ Լոյսը և Ցոյսը քանի՝ «ապրելու յոյսը գրեթէ կորցրել ենք»։ Պահ մը ցուցադրուեցաւ նաեւ տեսարաններ Զանգեզուրէն, ուրկէ կ'անցնի «կեանքի ճանապարհը»։

Գագիկ Ցարութիւնեան ընդարձակ ձեւով ներկայացուց Հիմնադրամին նպատակը եւ էութիւնը, նախարանէ մը ետք ուր կը պարզէր Հայաստանի ընդհանուր եւ բացառապէս դժնդակ կացութիւնը։ Հակառակ այս բոլորին, սակայն, Հայը անվհատ է։ Ան կրնայ նաեւ հրաշքներ գործել։

Խօսք առաւ նաեւ Մանուշակ Պետրոսեան, որ շատ քիչ բան ունէր աւելցնելիք փոխ – նախագահին խօսքերուն։ Երկու ելոյթներուն անգլերէնի խտացումը կատարեց Տէր Տաճատ Դաւիթեան։

Այս կարեւոր եւ չահեկան հանդիպումին վիրաւոր կողմը կը կազմէր անոր երկարութիւնը։ Արդէն յապաղումով սկսած ձեռնարկը տեւեց երկուքուկէս ժամ։

Երեքշաբթի, Ցուլիս 20-ին Գագիկ Ցարութիւնեան մեկնեցաւ Նիւ – Եորք, ուր վերջին ժողով մը պիտի ունենար Հիմնադրամի Խորհուրդին հետ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏՕՆԵՐ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հեղինակ՝ ԿԱՐՕ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Լոս – Անճըլըս, 1993

Հրատարակութիւն «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթի հրատարակչական տան, մատենաշար թիւ 9։

ՆԱԽՆԵԱՑ ՈՏՆԱՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Ուղեգրութիւն Վան կատարած ուխտագնացութեան մասին)

ՓՐՈՖ. ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

Նաւահանգիստ տանող ճանապարհը անցնում է Աւանց գիւղի միջով, ուր հնեւի փոխարէն տեղ են գրաւել նորակառոյց ու բարետես մենատներ։ Դիւթուած ենք նաւահանգստից բացուող համայնապատկերներով։ Ահա մեր տեսադաշտումն է Վանայ բերդն իր գեղեցիկ ուրուանկարով, իսկ կապուտակ ծովի հանդիպակաց կողմում՝ ձիւնապատ գագաթով նորից փայլատակում է Սիփանը...

Աւանցը շարունակում է մնալ Վանայ լճի կարեւոր նաւահանգիստը։ Այստեղ են հանգրուանում տարբեր կողմերից եկող նաւերը։ Լճի հարաւարեւմտեան անկիւնում գտնուող Դաղուան նաւահանգստից մշտական բեռնանաւ է այստեղ հասնում՝ վրան բարձած 10-ի չափ վագոններից կազմուած երկաթուղային գնացքը, որպէսզի ափ դուրս գայ ու շարունակի իր ճանապարհը դէպի հարեւան Պարսկաստան եւ Իրաք։

Վանի հերոսամարտի օրերին Աւանցի գեամբչիները (նաւավարները) եւ նրանցից Բարանենց Խաչօն իրենց ներդրումն ունեցան ձեռք բերած յաղթանակում։ Ակամայ, յիշեցի հանրածանօթ երգի խօսքերը.

Տըլէ եամա՜ն, գեամբին ելաւ կրակի պէս,
վայ, տըլէ եամա՜ն, էկաւ խասաւ չիւր
ծովու կէս, եամա՜ն, եամա՜ն։

Օրուայ ծրագրում է նաեւ Տուշպայի երկրորդ միջնաբերդ Թոփրաք-Քալէ կամ ինչպէս վանեցիներն էին անուանում՝ Զըմ-զըմ մաղարա այցելելը։ Բայց, պարզուեց մուտքն այն կողմ արգելուած է, զօրաբանակի տեղակայման պատճառով։

Ուստի որոշեցինք օրուայ մնացած մասը նուիրել Խրիմեան Հայրիկի «Արծուաբոյնը» – Վարագավանքի այցելութեանը, ինչը բարեբախտաբար մեզ յաջողուեց։

ԱՐԾՈՒԱԲՈՅՆՈՒՄ

Վանայ բերդն ու Աւանը դիտելուց յետոյ, դեռեւս Վանում մի քիւրտ երիտասարդ, որն այդ կողմերի գիւղացի էր, սիրայօժար յանձն առաւ մեզ ուղեկցել դէպի Եոթքիլիսէ (այդ անունն է այժմ կրում Վարագավանքի աւերակների վըրայ առաջացած քրտական գիւղը)։ Ճանապարհին մեզ միացաւ եւս մի Քիւրտ, նոյնպէս այդ կողմերի բնակիչ։ Գիւղամիջեան ճանապարհներով, ձախ կողմում թողնելով Շուշանց գիւղը, մեր աւտոպուսը, որ դժուարութեամբ էր յաղթահարում գըլլի թեքութիւններ, վերջապէս տեղ հասանք ու կանգ առաւ գիւղի սառնորակ աղբիւրի մօտ։ Տեղացիները զարմանքով էին նայում աւտոպուսից իջնողներիս. երեւի առաջին անգամ էին զբօսաշրջիկների այսպիսի մեծ խումբ տեսնում իրենց գիւղում։

Իսկ մեզ հետաքրքիր է, թէ ինչ է մնացել նախկին փառապանծ Վարագավանքից, թէեւ ոմանք մեզանից գիտէին նրան բաժին ընկած տխուր ճակատագիրը։ Գլխահակ շրջում ենք աւերակ դարձած նախկին Վարագավանքում, բնութեան այս հրաշալի միջավայրում կառուցապատուած երբեմնի հոյակապ վանքային համալիրում, որն իր ժամանակին այդքան մեծ ու կարեւոր նշանակութիւն է ունեցել Վան-Վասպուրականի հոգեւոր, կրթական եւ ազգային-ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ։ Եօթը եկեղեցիներից բաղկացած մի ընդարձակ բակում տեղադրուած վանքային համալիրը ժամանակակիցների յիշողութեան եւ լուսանկարներում պահպանուել է պարսպով շրջապատուած վանքապատկան իր երկյարկ շէնքերով։ Վարդապետ Մկրտիչ Խրիմեանի վանահայրութեան օրօք 1856-ին Վարագավանքը նորոգման է ենթարկուել, 1858-ից այստեղ է շարունակուել լոյս տեսնել իր իսկ կողմից 1855-ին Պոլսում հիմնադրած «Արծիւ Վասպուրականի» ամսագիրը, որի համար Վարագավանքը նաեւ «Արծուաբոյն» անունն ստացաւ։ Նոյն ժամանակներում է Վարագավանքում գործել ճեմարան ու երկրագործական դպրոցը՝ որոնց սաներն եղան հայ մշակոյթի այնպիսի կարկառուն ներկայացուցիչներ, ինչպիսիք էին բանահաւաք Գարեգին Եպիսկ. Սրուանձտեանցը, պատմաբան-ազգագրագէտ Մանուէլ Միրախորեանը, Տէր Մեսրոպ Ճանիկեանը, զգալի թուով վան-վասպուրականցի մտաւորականներ։

Սակայն մի կողմը թողնելով այդ տըխուր մտորումները սկսում եմ լուսանկարչական գործիքներով զինուած ըշտապ շրջագայել աւերակներն ու լուսանկարել։ Վանքային համալիրը շրջապատող վանքապատկան շէնքերն այլեւս չըկան։ Դրանց տեղում խարխուլ, անկանոն, խղճուկ ու խառնիճաղանճ կառուցուած տներն են, որոնք պատկանում են երբեմնի այստեղի քիւրտ բնակիչներին։

Վանքային երբեմնի 7 եկեղեցիներից բաղկացած համալիրից կիսականգուն ու կիսաւեր վիճակում պահպանուել են 6-ը։ Քիչ թէ շատ կանգուն վիճակում են, բայց գմբէթներից զուրկ Ս. Գրիգոր կոչուած ժամատունը (13-րդ դար) եւ դրա արեւելեան կողմին կից Ս. Աստուածածին (10-րդ դար) եկեղեցիները։ Տարբեր են դրանք իրենց յատակագծային ու ծաւալատարածական յօրինուածքներով։ Առաջինը պատկանում է 4 մոյթանի գմբէթաւոր դահլիճների, իսկ երկրորդը՝ կենտրոնագմբէթ-խաչաձեւ (էջմիածնի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցու նմանութեամբ) տիպերին։ Ս. Գրիգորի դահլիճ ներսի պատերին կիսաեղծ վիճակում պահպանուել են միջնադարեան որմնանկարչութեան շատ ուշագրաւ եւ բարձրարուեստ պատկերներ, վիմագրութիւններ։ Գեղեցիկ զրուագում ունեն հիւսիսային պատում ամփոփուած մկրտութեան աւազանը, արեւելեան պատում՝ դէպի Ս. Աստուածածին տանող դրան շքամուտքը։ Վերջինս՝ իր չորս աբսիդներով ու նոյնքան կիսախորշերով հանդերձ պահպանուել է գմբէթի հիմքի բարձրութեամբ։

(Շար. 3)

Տիկին Շաքէ Փաշայէզեան,
Յակոբ եւ Սիլվի Երամեան եւ զաւակները,
Փաթրիք Փաշայէզեան,
Թոռներն, քրոջ, եղբօր զաւակները,
Զարմիկներն ու զարմուհիները,
Ընտանեկան բոլոր պարագաները,
Բարեկամները
սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ենթասպայ – զնդապետ
ՎԱԶԳԷՆ ՓԱՇԱՊԷԶԵԱՆԻ
պատուոյ լեգէոնի ասպետ

մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 23–ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Յուլիս 28, ժամը 15–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին:

15, rue Jean Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրեցեալ մօր՝ Վեհանոյշ Պայրամեանի թարմ յիշատակին Սիմոնն Պայրամեան 1000 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU
— SALLE GARANCE —

9 Juin — 18 Octobre

Les représentations ont cessé le 26 Juillet et ne reprendront que le Mercredi 15 Septembre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

DATE A RETENIR

Samedi 9 Octobre

DîNER DANSANT

CAPA CLUB à Alfortville
organisé par la Croix Bleue,
section Hélen Puzant d'Alfortville

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հեղինակ՝
ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

«Լոյս» պետական հրատարակչութիւն, Երեւան, 1992:

632 էջ, գունաւոր եւ սեւ – ճերմակ նկարազարդումով:

Դիմել՝
Librairie H. Samuelian
51, rue Monsieur-le-Prince
75006 Paris

Գին՝ 250 Ֆր.:
Թղթատարի ծախքով՝ 290 Ֆր.:

ECOLE TEBROTZASSERE
AU RAINCY
recherche
Pour la rentrée 93 - 94
DES AIDE CUISINIERES OU AIDE CUISINIERS
- TRAVAIL A PLEIN-TEMPS
- Domicile secteur Arnouville-Gonesse *Transport assuré.*

Pour rendez-vous téléphoner au :
43. 81. 01. 72 de 9h à 17h.

(Շար. Ա. էջէն)

...տանադէտ մըն ալ մեկնած է Փարիզէն: Ներկայիս Քիւրտերը 6 պատանդ ունին (ՓՔՔ–ն տէր եղած է առեւանգումին), քանի որ շաբաթ մը առաջ ալ աւստրալիացի կին մը եւ Անգլիացի մը առեւանգած էին: Ապստամբ Քիւրտերու մէկ զօրագունդը յայտարարած է. – «Եւրոպական իշխանութեանց կ՚իյնայ հիմա, նախաձեռնութիւններ ստանձնել»:

ԵԼՑԻՆ հակաճեպով Մոսկուա վերադարձած է արձակուրդի իր վայրէն, այն մտավախութեամբ թէ «պետական հարուած մը» կրնայ պատրաստուիլ: Ճիշդ է որ Ժողովուրդը իր դժգոհութեան գագաթնակէտին հասած է, երբեւ հետեւանք Կեդրոնական Դրամատան այն որոշումին որ բոլոր ռուբլիները որոնք 1993–էն առաջ հրապարակ հանուած են կը դադրին օրինաւոր արժէք ունենալէ Ռուսաստանի հողամասին վրայ: Այս որոշումը տրուած էր առաջքն առնելու համար չահագործումներու: Դրամատունը կը պատճառաբանէ յայտարարելով թէ կարգ կանոն պէտք է դրուէր որովհետեւ 22 տեսակ դրամաթուղթ կայ շրջագայութեան մէջ: Նախարարապետ Չերնոմիրդին աւելի պարզ բացատրութիւն մը կուտայ ըսելով թէ. - «հարցը հոն է որ աւելի մեծ քանակութեամբ ռուբլի կը մտնէ մեր երկիրը քանի կը տպենք»: Ռուսերը 15 օր պայմանաժամ ունին փոխելու համար իրենց դրամը, բայց, միայն 35 հազար ռուբլի: Այս գումարէն վեր գումարը կը դրուի վեց ամիս անգործածելի հաշուի մը վրայ: Միւս կողմէ, Ելցինի բացակայութեան Խորհրդարանը բազմաթիւ որոշումներ տուած է, նախագահն ալ – Խասբուլատով – յայտարարած է. - «բարձրաձայն պէտք է ըսել որ գործադիր իշխանութիւնը պետական հարուած մը կը պատրաստէ»:

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊՈՒԻԿ, շինարարութեան համաշխարհային թիւ մէկը, մեռաւ 70 տարեկանին, զոհ սրտի տագնապի մը, Նորմանտիի իր ամարանոցը: Պուիկ, աւելի քան ութսուն երկիրներու մէջ շինարաններ ունէր եւ հպարտ էր գլուխ հանած իր բոլոր ստեղծագործութիւններով: Անունը կապուած կը մնայ առաւելաբար Փարք տէ Փրէնսի, Պիւժէի հիւլէական կեդրոնին, Հալերու Ֆորումին, Ռուասի 2–ի հետ: Պեթոնի կայսրը այլ ասպարէզներու ալ մօտեցած էր՝ հեռատեսիլ (Թէ–էֆ – 1), սինեմա (արտադրիչն էր մեծ յաջողութիւն գտած «դաշնակի դաս»ին): Բնիկ Օվերնիացի, Ֆրանսիս Պուիկ Սանթրալ մտած էր 1944–ին, ուր իր աշխատասիրութիւնը ուշադրութիւնը գրաւած էր իր դասընկերներուն: Աներհօրմէն 12.00 Ֆր. փոխ առնելով է որ կը նետուէր շինարարական իր առաջին ձեռնարկին մէջ: Անկէ ետք, ամբողջ կայսրութիւն մը հաստատած է, աւելի քան 85 հազար աշխատաւորներով, Փարիզէն Ռիատ եւ այլուր: 1987–էն ի վեր խլիրդէ կը տառապէր, բայց քաջութեամբ դէմ դրած էր անողոք հիւանդութեան: Ամենին, յաջողած էր նաեւ ապահովել իր յաջորդութիւնը, տղոցմէն մէկը դնելով հսկայ կայսրութեան գլուխը:

ՍԷ–ԷՍ–ՍԷ–Ը–ի տուած մէկ որոշումը մեծ գայթակղութիւն պատճառած է Թուրքիոյ մէջ: Արդարեւ, ան որոշած է յատուկ պատուիրակութիւններ ղրկել Թուրքիա, մօտէն քննարկելու համար քրտական հարցը: Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին բանբերը ըսած է թէ բացարձակապէս անընդունելի է նման քայլ մը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ նոր եղանակին մրցաշարքը սկսաւ եւ ինչ որ անխուսափելի էր պատահեցաւ, Յուլիս 24–ին, Մարսէյլ ուր ՕՄ–ը կ՚ընդունէր Լանսը, բայց, կը մերժէր ընդունիլ «Ֆրանս 2»ի եւ «Ֆրանս 3»ի Թղթակիցները: Բախումներ տեղի կ՚ունենային, լրագրող մը կը վիրաւորուէր: Նախորդ օրն ալ, Պերնար Թափի ծովը նետած էր «Ֆրանս 3»ի լրագրողներուն քամերան, արգելք հանդիսանալու համար որ նկարահանեն Պէրնէսին հետ իր զրօսանաւին վրայ: Յաջորդ օրը քամերա մը կը ղրկէր «Ֆրանս 3»ի լրագրողներուն որոնք կը մերժէին: Պարզ է որ ազգին ներկայացուցիչը՝ երեսփոխան Պերնար Թափի ինքզինք չի կրնար զսպել, երկու շաբաթ առաջ ալ, Փարիզի իր գրասենեակին առջեւ է որ ուրիշ լրագրող մը պիտի ճմլէր, երբ գիտակցաբար յետքայլ կ՚ընէր իր կառքով, լրագրողը հազիւ կը յաջողէր փախուստ տալ: Միւս կողմէ Պէրնէս պատուոյ շրջան մը ըրած է մարզադաշտը բազմութեան խանդավառ ծափերուն մէջ: Ցետադային պարզուեցաւ որ պատուոյ շրջանէ աւելի հրաժեշտի շրջան մըն էր, քանի որ յաջորդ օրն իսկ իր հրաժարականը տուաւ ՕՄ–ի տնօրէնի պաշտօնէն: Ժ. Փ. Պէրնէս կը մնայ դատական հսկողութեան տակ, արգիլուած է իրեն տեսնուիլ Պերնար Թափիի հետ (բայց, հետաքրքրական է որ այդ արգելքը Յուլիս 26–էն կը սկսէր միայն...): Այս անհամ թերթօնի ուրիշ մէկ դրուագն ալ կայ, Պորօ Փրիմորաք (Վալանսիէնի նախկին մարզիչը) յայտարարած է որ Պերնար Թափի կարգ մը առաւելութիւններու փոխարէն, առաջարկած է իրեն որ «մեղքերը իր վրայ առնէ»: Թափի կ՚ուրանայ եւ «Լիպերասիոն»ի մէջ բացատրութիւններ կուտայ այս փչոտ պատմութեան զանազան արարներուն մասին: Թերթօնը կը շարունակուի եւ ամէն սպառողի մէջ այս ամբողջը միայն վարկաբեկիչ է մարզական աշխարհին համար:

ԼԻԲԱՆԱՆ բողոք ներկայացուց ՄԱԿ–ի մօտ, իսրայէլեան ռմբակոծութիւններուն առթիւ: Արդարեւ, 48 ժամ է իսրայէլեան օդային եւ ցամաքային ուժերը յաջորդական յարձակումներ կը կատարեն (Յուլիս 25–էն սկսեալ) Հարաւային Լիբանանի Հէզպոլլահի դիրքերուն վրայ: Իսրայէլի համար՝ «յատուկ ազդարարութիւն» մըն է, բայց, զոհերը շատ են Պաղեստինցիներու շուրջ, ոչ միայն զինուորականներու մէջ (6 սուրիացի զինուոր ըսպաննուած է) այլեւ ոչ – զինուորականներու: Գաղթականներ, մանուկներ ալ կան մեռեալներու մէջ:

ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՈՐԾԱՏԷՐ մը եւս անձնասպան եղաւ, առջի օր: Ռաուլ Կարտինի, ոչ միայն ծանօթ էր իբրեւ նախկին նախագահը քարիւղային Էնի ընկերութեան, այլեւ տէրն էր «Իլ մոռո տի Վենեցիա» առագաստանաւին: 60 տարեկան, Կարտինի վերջերս կը մեղադրուէր որ «սեւ սնտուկ» մը կազմած էր կաշառքներ տալու համար քաղաքական կուսակցութեանց: «Մաքուր ձեռքեր» գործողութեան 12–րդ անձնասպանութիւնն է որ նաեւ անկայուն կը դարձնէ Իտալիոյ ղեկավար դասը եւ կրնայ խախտել նաեւ այն նեցուկը զոր, ցարդ, ժողովուրդը ցուցաբերեց դատաւորներու նկատմամբ:

ՊԱԿ–ի Փարիզի «դեսպան» նշանակուեցաւ Լէյլա Շահիտ եւ Ֆրանսա իր հաւանութիւնը տուաւ: Լէյլա Շահիտ ցարդ ՊԱԿ–ը կը ներկայացնէր Հոլանտա եւ իր նշանակումը դեռ չէր ստացած ֆրանսական իշխանութեանց վաւերացումը: ՊԱԿ-ի միակ կին ներկայացուցիչն է արտասահման: Յայտարարած է. – «Իսրայէլ չկայ առանց Պաղեստինի եւ Պաղեստին չկայ առանց Իսրայէլի: Նոյն մետալի մը երկու երեսներն ենք»:

ՊՈԼՍՈՅ Սէնթ – Սոֆի մայր տաճարին մօտ ռումբ մը պայթած է, որուն հետեւանքով չորս վիրաւոր կայ: Վիրաւորներէն մէկը իտալացի զբօսաշրջիկ մըն է. կը կարծուի որ, միւս երեքը ռումբը դնողներն էին, որովհետեւ կանխահասօրէն պայթած է:

ՇՎԱՐՆԱՏԷ որոշեց տորադրել հրադադար մը Աբխազիոյ կռիւներուն վերջ տալու համար: Իթար – Թասի պաշտօնական յայտարարութիւնը կը ճշդէ որ համաձայնագիրը կը նախատեսէ որ վրացի զօրքերը պէտք է քաշուին Աբխազիայէն եւ աբխազ իշխանութիւնները պէտք է Սուխում վերադառնան:

ՔԱՓԻ մէջ (Հարաւի - Ափրիկէ) ահաբեկչական արարք մը գործուած է անկլիքան եկեղեցւոյ մը մէջ, պատարագի ընթացքին: 10 մեռեալ եւ շուրջ 50 վիրաւոր կայ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ հրջանը հեծանիւով վերջ գտաւ, Կիրակի, Յուլիս 25–ին, Շան դ՚Էլիզէ սպանացի Միկէլ Ինտուրէնի յաղթանակով, երրորդ տարին ըլլալով: Օրուան հանդրուանին յաղթականն ալ ուզբեկ՝ Ճամոլիդին Աբդուժաբարովն էր: Շան դ՚Էլիզէ ալ կարելի չեղաւ որ Ֆրանսացի մը յաղթական մուտք գործէ: Ընդհ. դասաւորման մէջ ալ առաջին Ֆրանսացին՝ 15–րդ է:

Ս. ԹՐԳՄԱՆՉԱՑ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ՚ունենայ Հոկտեմբեր 2–ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններուն համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Ընկեցւոյ՝
43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 – 25 – 87 – 67
(3 – 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 – 29 – 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սփիւռք – Կոմիտաս երգչախումբի 70–ամեակի համերգները, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար լաւագոյն երգիչներու եւ նուագախումբի:

Այս առթիւ ղեկավար
ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ-ի
երաժշտական նոր ստեղծագործութիւնը՝
«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ ԾՆՈՒՆԴԸ»
կը մեկնաբանուի՝
Մարտ 18, 1994, ժամը 20.30–ին՝
Grand Amphithéâtre de la Sorbonne
եւ
Մարտ 25, 1994, ժամը 20.30–ին՝
Palais des Arts et des Congrès
d'Issy-les-Moulineaux

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի «Արաքս» մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, քաղինօ Շարպօնյէրի շքեղ սրահին մէջ:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒԼԻՍ 28
MERCREDI
28 JUILLET
1993

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

LE NUMERO : 5,00 F

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5.00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.114
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
68e ANNEE — N° 18.114

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

– Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ –

Avec le temps, va, tout s'en va
LEO FERRE

Երբ տարիները թաւալգլոր կը սահին ու հին դէմքերու բացակայութեամբ, պատումները դիմագիծ կը փոխեն, չըսելու համար դիմագիծ կը կորսնցնեն, անուններ կան որոնք այլեւս միայն հաւատարիմ մնացորդացի մը շնորհիւ է որ, դեռ, կ'եզերուին: Անհաւանական չէ, նոյնիսկ, եթէ գտնուին երիտասարդներ որոնք ըսեն՝ «Nartouni? connais pas»:

Գալիք տարիներու երկայնքին այս «connais pas»-ները պիտի ծաւալին, քանի երեսի վրայ ձգուած է Սփիւռքը, արեւմտահայ մշակոյթը, լեզուն եւ այս լքումին ալիքի կը ծառայէ տարաբախտ Հայաստանը: Ծառայել, նպաստել Հայաստանի երբեք պէտք չէ նշանակէ՝ անտեսել Սփիւռքը: Կը բաւէ գիտակցիլ որ մէկը միւսով պիտի շնչէ, եւ ոչ թէ մէկը՝ միւսին ի վնաս:

Քսանեւհինգ տարիներ առաջ, Մարսէյլի մէկ հիւանդանոցը, իր մահկանացուն կը կնքէր հայ մտաւորական մը, այս բառին ամէնէն ճշգրիտ եւ ազնուական իմաստով, Շ. Նարդունի արեւմտահայ մշակոյթին այն եզակի դէմքերէն եղաւ որ Արժաշէն Փարիզ երկրպագուն մնաց իր մայրենիին: Քաղաքին մէջ, չմոռցաւ գիւղը ու երբ դեռ պատանի, ոտք կը դնէր Ֆրանսա, կը գիտակցէր թէ արմատախիլ քաղաքութիւններուն առջեւ առիթներ կ'ընծայուէին զարգանալու, ծանօթանալու այլ մշակոյթներու, ոչ թէ հեռանալու համար հարազատէն, այլ, ընդհակառակն անոր բերելու նոր հարստութիւններ: Ինք է որ կը խոստովանէր. – «Քսանեւհինգ տարեկան էի, երբ Ֆրանսա մտայ, աչքերս լոյսով ու շողով լեցուն, ինչպէս ակունքները մեր գիւղին լանջերուն: Հոգւոյս մէջ՝ անհուն տենչ մը ուսանելու եւ իմաստութիւն ամբարելու: Ազատ ժամերուս կը վազէի Սորպոն ու գիշերները Սէնթ – Ժընըվիէվի Մատենադարանը»:

Սփիւռքը ապերախտ եղաւ իր գրագէտներուն հանդէպ, անոնց ողջութեան ու նաեւ յետ մահու:

Անոնք եղան այն ռահվիրաները որոնք Սփիւռքը կերտեցին տարիներու ընթացքին, ու արեւմտեան ափերու վրայ ծնած սերունդներուն գիտակցութիւնն ու սէրը տուին իրենց արմատներուն:

Բժիշկ, հրապարակագիր, գրագէտ, Շաւարշ Նարդունի շուրջ կէս դարու վաստակ ունի: Գլխաւորաբար «Յառաջ»ի մէջ է որ լոյս տեսած են իր գրութիւնները, գրական, քննադատական, այլ մանաւանդ՝ բժշկական: Արշաւիր Խանճեանն է որ կը վկայէ. – «Մեր լեզուին, մշակոյթին, ժողովուրդին հանդէպ տածած սէրը պաշտամունքի կը հասնէր իր մօտ: Գալով Հայաստանին, ան իր «զհաց մեր հանապազորդն» էր, «իբրեւ միակ եւ գերագոյն անհրաժեշտութիւն, իբրեւ առաջին ու վերջին պայման ապրելու»:

Այսօր, իր մահէն քսանեւհինգ տարիներ անցեր են; Իր եւ իր նմաններու վերջնական մեկնումով, մեր սերունդը, ան որ ծնած ըլլալով հանդերձ լուրծուն պողոտաներու վրայ, գիտակցեցաւ թէ մայրենի լեզուն աւելորդ բան մը չէ, այլ՝ ընդհակառակն այն անհրաժեշտ հարստութիւնն է, որու շնորհիւ միայն կարելի է կիսկատար հայ մը չըլլալ, քիչ մը աւելի առանձին, քիչ մը աւելի որբացած մնաց: Չկան այլեւս այն փարոսները որոնք Սփիւռքը՝ սփիւռք ըրին: Հայեր կան, անշուշտ, որակաւոր, ձեռնհաս, բայց, այսօր կը պակսին Սփիւռքի հեղինակութիւնները:

Անհրաժեշտ է սթափիլ, քանի (եթէ) դեռ ուշ չէ, որպէսզի Նարդունիներու տուած աշխատանքն ալ իրենց հետ չթաղուի:

«ՅԱՌԱՋ»

ԱՐՑԱԽ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՈՒՆԻ

ՏԷՄԻՐԷԼ ԵՒ ԱԶՐԲԷՋԱՆԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Արցախի կառավարութիւնը արտաքին նախարարութիւն ստեղծած է եւ նշանակուած առաջին նախարարն է պաշտպանութեան պետական կոմիտէի նախագահի արտաքին քաղաքականութեան հարցերու խորհրդական՝ Արկադի Ղուկասեան:

Յուլիս 24-ին, ազրպէյճանական օդուժի ռմբակոծութիւններու հետեւանքով Վարդենիսի շրջանը 6 հոգի մեռած է եւ 10 ուրիշներ՝ վիրաւորուած, 30 տուն ալ քարուքանդ եղած են:

Կապանի ռմբակոծութեան (անդրադարձած էինք մեր նախորդ թիւով) վերջին հաշուեկշիռն է 4 մեռեալ եւ 14 վիրաւոր:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Յուլիս 26-ին Մոսկուա մեկնած է բուժման համար:

Անցեալ տարի, նոյն շրջանին էր որ Վազգէն Ա. գործողութեան մը ենթարկուած էր Մոսկուա, սրունքի երակախցումի հետեւանքով:

Թուրք մամուլը միշտ կ'անդրադառնայ Ղարաբաղի եւ Ազրբէջանի կացութեան: Յուլիս 27-ին, «Թէրճիւման»ի համար Ֆիզուլին ալ Հայերու ձեռքն անցած էր (հոս ալ՝ կրակակէտեր չէզոքացուած են):

«Միլլիյէթ» կ'արձագանգէր Տէմիրէլի կարգ մը յայտարարութեանց արցախեան վերջին դէպքերու կապակցութեամբ:

Ժողովի մը գացած պահուն է որ լրագրողներ հարցումներ ըրած են Թուրքիոյ նախագահին, գլխաւորաբար Թուրքիոյ օժանդակութեան մը մասին Ազրբէջանի: Տէմիրէլ կ'ըսէ թէ Թուրքիա արդէն ըրած է ինչ որ կրնար: Երբ հարցումը աւելի ճշտակի կ'ըլլայ, նեղը դնելու նպատակաւ նախագահը ու կը կեդրոնանայ Թուրքիոյ զինուորական միջամտութեան մը հաւանականութեան վրայ, Տէմիրէլ յստակ է. – «Նման միջամտութիւն մը կրնայ որոշել միայն Ազգ. Ժողովը որու պէտք է այդ առաջարկն ընէ Ապահովութեան Պետական Խորհուրդը»: Լրագրող մը կը պնդէ՝ «Իսկ եթէ Ազրբէջան դիմէ Անգարայի», Տէմիրէլ կրկին խուսափողական պատասխան մը ունի. – «Այդ պարագային ալ, պէտք է նայիլ թէ ի՛նչ է միջազգային դիրքը, ի՛նչ կը խորհի ՄԱԿ-ը...»: Այլ խօսքով, Թուրքիա շատ միտք չունի բացայայտ օժանդակութիւն մը բերելու:

Վերջացնելու համար «զուարթ» դրուագով մը, յիշենք որ Թուրքերը շատ զուարճալի թերթ մը ունին որու անունն է՝ «Թիւրքիյէ»: Անցեալ շաբթու արդէն բաւական ծիծաղելի բաներ գրած էր, Յուլիս 27-ին ալ կը շարունակէ: Տանք մէկ արձագանգ գաղափար մը տալու համար: ՓՔՔ-ն եւ Շառլ Ազնաւուր ձեռք ձեռքի տուած կ'երազեն մեծ Հայաստան մը, զոր պիտի նուաճեն ոչ թէ զէնքով, այլ՝ խաղաղօրէն: Հայերը պիտի երթան Անատոլու, պիտի ամուսնանան Քիւրտերու հետ ու բազմանան ... Եւ տարիներ ետք, պիտի կրկնուի Ազրբէջանի եւ Ղարաբաղի հարցը, երբ Հայերը բնակչութեան մեծամասնութիւնը պիտի կազմեն...:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ուժերը կը շարունակեն բուռն յարձակումները Լիբանանի մէջ գտնուող Հեզպոլլահի խարիսխներուն վրայ, բայց, զոհերը շատ են բնակչութեան մէջ ալ: Իսրայէլ վճռած է մինչեւ ծայրը երթալ եւ արդէն գործողութիւնն ալ մկրտած է. – «Հաշուեյարդար»: Այս կացութիւնը կը խանգարէ, անշուշտ, խաղաղութեան գործընթացը եւ շատեր կը խորհին որ Հեզպոլլահն գիտակցաբար նախայարձակ եղաւ իսրայէլեան ուժերու դէմ, որովհետեւ համամիտ չէ խաղաղութեան մը հաստատման: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարն ալ, Ալէն Ժիւփէ, դատապարտելով հանդերձ Իսրայէլը, յայտարարեց թէ բուն յանցաւորը՝ Հեզպոլլահն է: Ծանօթ է որ իրանամէտ շիի այս շարժումին յարձակումներուն հետեւանքով եօթը իսրայէլցի զինուոր սպաննուած էր: Իսրայէլեան յարձակումներէն արդէն 38 մեռեալ կար առաջին օրն իսկ: Վարչապետ Շիմոն Փերէս յետաձգեց Փարիզ կատարելիք իր պաշտօնական այցելութիւնը: Իսրայէլ նման ծաւալի յարձակման չէր ձեռնարկած 1985-էն ի վեր եւ միտք չունի կէս ճամբան մնալու: Կը պնդէ հարաւային Լիբանան մնալու իր իրաւունքին վրայ ցորչափ սահմանային իր գիւղերը ապահովութիւն չեն վայելեր: Քաղաքական դետնի վրայ, սակայն, շատ բան փոխուած է: Հարիրիի Լիբանանը «դիմադրութեան» կողքին է այլեւս, իսկ Հէզպոլլահն լաւ զինուած է, մանաւանդ հրթիռներով եւ համարձակօրէն կը յարձակի Իսրայէլի վրայ:

ԵԼՑԻՆ «սրբագրեց» դրամական բարեփոխումը զոր Կեդրոնական Դրամատունը յանկարծակի վճռած էր Յուլիս 24-ին, մեծ դժգոհութիւն ստեղծելով: Հանդարտեցնելու համար նաեւ ծագած խուճապը, որոշեց մինչեւ Օգոստոսի վերջ պայմանաժամ տալ դրամները փոխելու համար եւ արտօնուած քանակն ալ 35 հազար ռուբլիէն բարձրացնել 100 հազարի: Յուլիս 26-ին, արդէն իսկ թարմ դրամը սկսած էր պակսիլ: Հետաքրքրական երեւոյթ է նաեւ նկատել որ փոխ – վարչապետ եւ Ելմտական նախարար՝ Բորիս Ֆիոդորով Միացեալ – Նահանգներ կը գտնուէր եւ խստօրէն քննադատած է տրուած որոշումը, յայտարարելով թէ լուր ալ չունէր եւ «ամբողջական անակնկալ» մը եղած է իրեն համար: Աւելցուցած է որ ձեռք առնուած այդ միջոցը չէր արդարանար՝ ոչ քաղաքականօրէն, ոչ ալ՝ տնտեսական:

ՖՐԱՆՔԵՒԱՆԳԼԻԿԱՆ 16-րդ վեհաժողովը տեղի ունեցաւ Լոնտոն, Յուլիս 26-ին, եւ հաստատեց թէ «սիրալիր համաձայնութիւնը» երբեք այսքան սիրալիր չէր եղած: Միթերան եւ Պալատիւր ութ նախարար տարած էին իրենց հետ: Տարակարծութիւններ կը մնան սակայն Կ.Ա.Թ.Թ.-ի շուրջ: Միթերան ընդունեցաւ Թագուհիին կողմէ (Թագուհին միայն պետութեան ղեկավար կ'ընդունի) եւ որոշուեցաւ որ միասնաբար, 1994 Մայիս 6-ին բացումը պիտի կատարեն Մանշի փապուղիին:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ պայմաններ դրին ազատ արձակելու համար Ֆրանսայի չորս զբօսաշրջիկները զորս առեւանգած էին, Յուլիս 24-ին: Նախ, բանբերը ճշդեց որ չորս Ֆրանսացիները «պատանդներ» չէին այլ՝ «հիւրեր»: Ազատ արձակման համար, Քիւրտերը կը պահանջէին որ Թուրքերը դադրեցնեն իրենց զինուորական գործողութիւնները եւ ֆրանսական պատուիրակութիւն մը տեղւոյն վրայ երթայ: ՓՔՔ-ն դեկոյցով մը նաեւ կ'ըսէ. – «Զբօսաշրջիկները առեւանգուեցան, որովհետեւ հարկ եղած արտօնութիւնները չունէին Քիւրտիստան մտնելու»: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ «անընդունելի» որակեց գործուած արարքը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԵՄՕ – ՔՐԻՍԹԻԱՆԻ կուսակցութիւնը ինքզինք թաղեց եւ որոշեց անունն ալ փոխել, ձեւով մը՝ վերածնիլ: 50 տարի է երկրին առաջին կուսակցութիւնը, սահմանադրական ժողովի մը աւարտին, պիտի կոչուի՝ Ժողովրդական կուսակցութիւն, եթէ վերջնապէս վաւերացուի մինչեւ տարւոյն վերջ տեղի ունենալիք համագումարով: Ժողովը ամբողջական իրաւասութիւններ ալ տուաւ ընդհանուր քարտուղար՝ Մինօ Մարթինածոլիի ապահովելու համար փոխանցման այս շրջանը:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ բարձր որակի չորս հազար կառքեր (2000-ը՝ Մերսէտէս) ծախուած են մէկ տարուան ընթացքին Ռուսաստան: Լիւքս կառքերու շուկան մեծ յաջողութիւն արձանագրած է շնորհիւ նոր մեծահարուստներու դասու մը որ կ'ուզէ ցուցադրել իր յաջողութիւնը: Ռոլս Ռոյս ներկայացուցչական տուն մը բացած է Մոսկուա, ուր տրամադրելին արդէն պերլիններու ճոխ նմոյշներ Ֆեռարիէն Քատիլաք...:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 20 / 26)

ԶԻՆԵԱԼ ՈՒԺԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յուլիս 22-ին Երեւանի Օփերայի եւ Պալէի ազգ. թատրոնին մէջ բացուած է երկրապահ զինուորական ուժերու առաջին համագումարը: Մինչեւ Հայաստանի կանոնաւոր բանակի մը ստեղծումը անոնք էին այդ դերը ստանձնողը: Բացման հանդիսութեան ներկայ եղած են նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան, վարչապետ Հրանտ Բագրատեան, Պաշտպանութեան նախարարի պաշտօնակատար, զինուած ուժերու ընդհ. հրամանատար Նորատ Տէր – Գրիգորեանց: Սրահ բերուած են պետական եւ երկրապահ ջոկատներու դրօշները, հնչած է Հայաստանի փառերգը, ապա մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուած է Արցախի եւ Հայաստանի նահատակներու յիշատակը: Առաջին օրը ելոյթներ ունեցած են Պետական նախարար եւ երկրապահ ջոկատներու հրամանատար Վազգէն Սարգսեան, հրամանատար Արկադի Տէր – Թադէոսեան եւ ուրիշներ: Ապա, մասնակիցները յարգանքի այց մը կատարած են դէպի Եռաբլուր, ազատամարտիկներու պանթէոնը:

ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՑԱՆՑ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Թմրեցուցիչի առուծախի եւ թմրամոլութեան դէմ պայքարի Արտաքին նախարարութեան վարչութեան աշխատակիցները, Երեւանի մէջ, յանցագործներու հինգ հոգինոց խմբակ մը ձերբակալած են: Ան կը զբաղէր օտարներուն պոռնիկներ մատակարարելով, կաւատութեամբ, անբարոյ վայրեր պահելով, ինչպէս նաեւ դրամաշորթութեամբ եւ շանթաժով: Ձերբակալուածներուն մէջ է Երեւանի շրջաններէն մէկուն ներքին գործոց բաժնի աշխատակից մը: Հետաքննութիւնը կը շարունակուի յայտնաբերելու համար ցանցին մնացեալ անդամները:

ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ

ԿԱՐՕՏ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Երկար ատենէ ի վեր՝ հայերէն չեմ խօսած։

Ու, լքուած նուագարանի մը նման, հայերէնս արդէն կարկամեր է միտքիս անկիւններուն մէջ։ Խաշած ոսկորներու պէս, մերկ գուրկ ու ճերմակ, կաւիճ են դարձեր բառերս։ Իրարու կը զարնեմ՝ գտնելու համար հին ձայները։ Ի զո՜ւր, ի զո՜ւր։

Գիշերը երազիս մէջ իսկ հայերէն չեմ խօսիր։ Վաղնջի փոխուա՞ծ են մարդիկը, որ, երազներուս մէջ, շուրջս կը դառնան, եւ նոր ընկերներս, որ, լուս–օրեւրուն, հեռու կ'աշխատին։

– Պիտի մոռնաս լեզուդ, կ'ըսէ մեր յիմարանոցին այրերու բաժնին ներքին բժիշկը, որ ծագումով Յոյն, Ֆրանսական հիւանդանոցներու մէջ ապրելով, արդէն փոխեր է իր ազգը։

Տխրութիւն կը զգամ, շրթներս կը պըրկուին, կ'ուզեմ լալ մանուկի մը պէս, որ շուրջը կը նայի՝ փնտռելու համար պաշտպան մը։

Ու կը դիտեմ պարտէզը՝ պատուհանէս ի վար։

Օ՜, հոգիիս մէջ պարտէզը, յանկարծ, կը փոխուի բանաստեղծութեան մը, հայերէ՜ն, հայերէ՜ն։ Կը զգամ որ կ'արթըննան յիշատակները ներսս, բառերը կ'ողջըննան, գոյները կը վառին, ձայները կը թրթռան։ Կը հասկնա՞մ, լեզու՛ս է, որ կը թապառրէ դեռ հոգիիս մէջ։ Ալէլուիա՜, ո՜վ իմ լեզուս հայերէն, երկինքի պէս մաքուր, լոյսի պէս պաշտելի։ Ո՛չ, երբեք պիտի չմոռնամ քեզ, երբե՛ք։

– Պիտի մոռնա՜ս լեզուդ, ու վաղը պիտի չուզես իսկ լսել զայն...

Կ'ատեմ պաշտօնակիցս, որովհետեւ չարունակ կը պնդէ եւ դող կը հանէ ներսս։ Եթէ յանուն անողոք ճշմարտութեան մը կը խօսի ան, զարմեալ կ'ատեմ։ Ու կ'ատեմ ճշմարտութիւնն ալ։ Կը նախընտրեմ խաբկանքը։ Թողէ՛ք, որ յանձնուիմ սիրած պատրանքներուս, եւ երջանկանամ՝ մտածելով, որ հայերէնս պիտի չմոռնամ ես, իբրեւ բացառութիւն։

Պիտի չմոռնամ, պիտի չմոռնամ։ Ամէն օր, հին նուագարանի մը պէս, դուրս պիտի հանեմ զայն միտքիս անկիւններէն։ Պիտի նուագեմ զայն մինակս, անով պիտի լամ ու ծիծաղիմ, պիտի երգեմ ու կանչեմ։ Ո՜վ իմ քաղցր հայերէնս։

Բայց... երկա՜ր, երկա՜ր ատենէ ի վեր՝ հայերէն չեմ խօսած։

ՇԱԲԱԹ

Այս գիշեր երազիս մէջ, հայերէն խօսեցայ։

Նստեր էի պատուհանիս առջեւ։ Արեւը ծառերուն մէջէն հոսելով կը թրջէր գըլուխս։ Ու դունաւորուեր էին գիրքերս, որոնց մէջ ծրարած կը պահեմ աշխարհի բոլոր հիւանդութիւնները։ Պարտէզին պատին վրայ սեւ կատու մը իր եղունգները կը սրէր ջղայնութեամբ։ Յանկարծ ճանկը զարկաւ թուղթի կտորի մը, որ գալարուեր էր չորցած տերեւի մը նման։ Կատուն մօտեցուց միւս ճանկն ալ ու բացաւ թղթիկը։ Աչքերս հայերէն գիրերու հանդիպեցան։ Սիրտս ամանի մը պէս շրջեցաւ կուրծքիս տակ եւ տաք բան մը վազեց մարմինիս ամէն կողմը։ Արագ, պարտէզ իջայ։ Թղթիկը ազատեցի կատուին ճանկէն եւ...

Եւ ես, որ, մեծ մարդոց յաւակնոտութեամբ, սովորութիւնը ունէի կարդալու միայն նշանաւոր գրողներու յօդուածները, բացի թղթիկը եւ կարդացի։ Պզտիկ աղջիկ մըն էր, օրաթերթէ մը փրցուած, – հայ որբ տղեկ մը կը փնտռէր իր մայրը։ Թուղթին միւս էջը, կար նաեւ հայ նպաստաւորի մը ազդը, զոր նոյնպէս կարդացի ամբողջութեամբ։ Յետոյ նորէն կարդացի, որովհետեւ հաճոյք կը զգայի։ Յետոյ գիրերը քննեցի, եւ անգամ մըն ալ կարդացի։

Ու նեղացայ կատուին.

– Ինչո՞ւ կը բզքտե՞ս այս թղթիկը, ըսի հայերէն։

Ու կատուն պատասխանեց ինծի, նոյնպէս հայերէն.

– Որովհետեւ մուկի պէս պզտիկ էր եւ աղմուկ կը հանէր։

– Հայ տղեկ մը գրած է զայն, ըսի։

– Ինչո՞ւ հոս ինկեր է, հարցուց։

– Մենք հիմա ինկած ենք ամէն կողմ։

Յետոյ անոր նկարագրեցի մեր պատմութիւնը, մեր արուեստը, մեր պատերազմները, մեր դիւանագիտութիւնը, մեր յառաջապահ յեղափոխականներուն կացութիւնը։ Նոյն իսկ ըսի թէ բոլշեւիկնե՛ր ալ տուած ենք աշխարհի։

Կատուն, փոխանակ հիանալու, պատասխանեց.

– Երկա՜ր պատմութիւն։

– Այո՛, երկար է։ Սորվուած ենք երկար խօսիլ, որովհետեւ անարդարութիւն պիտի ըլլար, եթէ չսկսէինք աշխարհի ստեղծումէն, երբ ստեղծուած է նաեւ մեր ժողովուրդը։

– Խօսքը ժամանակի կորուստ է, առարկեց կատուն, աչքերը բացխփելով։ Եթէ կ'ուզէք յաջողիլ, մեղի պէս ըրէք։ – Երբեք չխօսիլ։ Եւ երբեք չխղճալ մուկերուն։ Երբեք երախտագիտական զգացում չունենալ, ապերախտ ըլլալ նոյն իսկ տիրոջ հանդէպ։ Երես դարձուցէք զգացումներուն։ Եթէ մանուկի մը ձեռքը կարագ կայ, բարեկամացէք։ Ձեր կռնակը քսեցէք անոր մերկ ոտքերուն։ Մանուկը հաճոյք կը զգայ մուշտակէն եւ կը ձգէ ձեռքի կարագը։ Ցափշտակեցէք, կերէք, եւ դացէք երազել տաք օճախին անկիւնը։ Եթէ տանտիրուհին գոռայ ու պոռայ իր տղոցը, դուք փակեցէք ձեր աչքերը, քընանալ ձեւացուցէք։ Սակայն միշտ արթո՛ւն եղէք, պատրաստեցէք ճանկերը՝ եթէ ծեծելու գան։

Ես, հայ տղայ, քրիստոնէական զգացումներով մեծցած տղայ, մտիկ չըրի կատուին։ Բայց շատ գոհ էի, որովհետեւ հայերէն կը խօսէի եւ հայերէն կը լսէի։

– Զգացումները կը մոլորեցնեն ձեզ, շարունակեց կատուն։ Լաւ է, օրինակի համար, սիրոյ յատկացնել միայն Մարտ ամիսը։ Միւս տասնըմէկ ամսուան ընթացքին փիլիսոփայ եղէք։ Օ՜ն, քիչ մը չարութիւն ըրէք մարդոց, քիչ մը չարութի՜ւն...

Յետոյ երազս պղտորեցաւ, կատուն մարդ դարձաւ, ծառերը վարդապետ եղան, տուները սկսան ծփալ օդին մէջ, եւ ես արթնցայ։

Արթնցայ ուրախ սիրտով։

Ուրախ էի, որովհետեւ հայերէն էի խօսեր։ Հոգ չէ թէ կենդանիի մը հետ։

ԿԻՐԱԿԻ

Այս առաւօտ, սակայն, աւելի քան երբեք կարօտն ունիմ հայերէն խօսելու։ Կ'ուզեմ հայերէն խօսիլ բաց աչքով։ Հա՜յ մը, հայ մա՜րդ մը կը փնտռեմ, խօսելու համար հետը։ Մուրացկա՜ն մը թող ըլլայ, աղտոտ սրիկայ մը թող ըլլայ, վերջապէս բերա՜ն մը, որուն հայերէն խօսէի եւ անկէ հայերէն պատասխան մը առնէի։ Ո՜վ որ կը հասկնայ նոր ու տարօրինակ այս զգացումը, այս տառապեցընո՜ղ զգացումը, կարօ՜տը լեզուին, թող օգնէ ինծի։ Կ'ուզեմ, որ հայ գաղթական մը, հոգ չէ թէ լեզուն մոռցած ըլլայ, բայց գիտնայ միայն մէկ բառ, ինծի՜ հանդիպի ճամբուս վրայ, եւ ես կարենամ ըսել.

– Հա՞յ ես։

Անիկա գլխով «այո՛» ըսէր ինծի։ Եւ ես անմիջապէս, հօրս մօրս սորվեցուցած լեզուովը գոչէի, ամբողջ յուզումս ու հոգիս թափէի իր ականջին մէջ սա մէկ բառով.

– Բարի–լոյս...

Ու ան ինծի պատասխանէր.

– Բարի–լոյս...

Տիեզե՛րք վկայ, ասկէ աւելի քաղցր եւ ասկէ աւելի տխուր բան չկայ։ Այդ բառին մէջ մեր ժողովուրդը ինչե՛ր է պահած։ Այդ բառին մէջ մեր հայերէնը ինչե՛ր է դրած։

Ո՜վ իմ մեծ հայերէնս, ես քեզի կը հաւատամ այս բառիդ մէջ, ես քեզ կարօտցած եմ այս բառիդ խորունկ նշանակութեան ըղձանքովը։

Ո՜վ իմ ըղձալի հայերէնս, առաւօտեան պէս թարմ եւ գիշերուան պէս խորունկ, մանուկի մը պէս զուարթուն եւ տարեցի մը պէս իմաստուն, սիրոյ պէս հաճելի եւ գարնան պէս գեղեցիկ։

Ո՜վ իմ անոյշ հայերէնս, գիւղացիի ու քաղքցիի լեզու, բանուորին ու թագաւորին բերնին յարմար, երիտասարդ եւ հուժկու, ապրա՛ծ մնաս դուն։

Ո՜վ իմ բրդոտ հայերէնս, աղօթքի մը պէս մխիթարիչ, դեղի մը պէս օգտակար, եթէ մոռցայ մէկ վանկդ, թող ա՛լ չդառնայ լեզուս մեղաւոր բերնիս մէջ։

Ես քեզ այնքա՜ն կը սիրեմ, որ, այսօր, կը փնտռեմ նոյն իսկ մանկապարտէզի հին «օրիորդ»ս՝ խնդրելու համար կրկնել հայերէնի առաջին դասս։ Բերականս դնէի ծունկերուն վրայ, տառապանքէն մարմինս փայտացած, յուզումէն բերանս ծռած, արցունքը աչքերուս մէջ կարմրած, լեզուս վախցած, ոտքերս երկրաշարժի բռնուած, մեղաւոր ձայնով մը ըսէի.

– Օրիո՜րդ, անգա՜մ մըն ալ կարդա դասս, ինչպէս հին օրերուն, քու եղանակաւոր ձայնովդ, – գ, ա, գա, – տ, ի, կ, տիկ, – գատիկ։

Ա՜խ, մեծ Աստուած, քեզի բնաւ չեմ հաւատար, բայց ցաւը զիս մանուկ է դարձուցեր, և նորէն, ահա նորէ՜ն ամպերուդ կը բարձրացնեմ ճակատս։ Երկինքի Աստուած, հայերէն լեզուիս ամէնէն գեղեցիկ բառերը կուտամ քեզի, միայն թէ հրաման ըրէ, որ իմ լեզուս գտնէ իր երջանկութիւնը։

Ի՞նչ ընեմ, ի՞նչ ըսեմ։ Այս պահուս շա՜տ յուսահատ եմ։ Հոգիէս իսկ կը վախնամ, որովհետեւ երիտասարդի հոգի է, կը խարուի՜ օտարին շքեղութիւններէն, կ'ելլէ կը մոռնայ լեզուս։ Ուստի ապաւէ՜ն մը կ'ուզեմ, պաշտպանելու համար լեզուս։

*

Անճեցա՜ւ, անճեցա՜ւ ցաւս։ Հասաւ մինչեւ զառանցանք։

Եկեր եմ գաշտն եմ ինկեր, որպէսզի չըլլա՜յ թէ մարդ մը լսէ զառանցանքս եւ խենթ կարծէ զիս։ Եկեր եմ, այստեղ, աղատ բնութեան մէջ, բարձրաձայն հայերէն խօսելու։ Պիտի ըսեմ այն բոլոր աղօթքներն ու երգերը, զորս մայրս սորվեցուցած էր ինծի, պզտիկուցս։ Պիտի խօսիմ ծաղիկներուն ու քարերուն հետ, որոնք, ինչպէս իմ գիւղիս ողջութեանը, լեզու կը բանան ու կը կանչեն անունովս։ Ի՜նչ լաւ է այսպէս, խօսիլ հին բարեկամներու հետ մեր լեզուովը։

Թիթեռնիկնե՛ր, նախշո՜ւն թիթեռնիկներ, որ կը նմանիք իմ գիւղիս թիթեռնիկներուն, եկէ՛ք, եկէ՛ք հայերէն խօսինք։ Զօրեր ու անտառներ, հայերէն երգեցէք, մտիկ ընեմ ձեզի։ Հո՜վ, հո՜վ, յաւիտենական հո՜վ, պզպջա՛ այն հին վանկերը, զորս իմ նախնիքս ցանած են երկրի վրայ։ Ջրի՛կ, որ արծաթ տերեւներու նման թափեր ես մարմանդին վրայ, թրջէ՛ լեզուս, որպէսզի միշտ հին յիշատակներ խօսի։

Ահա կը ծռիմ, մանիշակի մը համեստութեամբ կանանչ խոտերուն կը հասարիմ, ծունկի կուգամ, ծաղիկի պէս՝ շրթներս կը բանամ ու կ'արտասուեմ։

Հայր մեր որ յերկինս ես...

Թռչուն մը կ'անցնի գլխուս վրայէն. հոգիս կը ցատքեմ, կը վազեմ եւ յանկարծ, հոգւոյս մէջ կը լսեմ թագուհութեան մը քայլերը, երկաթի նման, եւ երգ մը գետի նման։ Ձայնս կը բանամ ու կը հետեւիմ երգին, մենաւոր եւ ճերմակ ճամբէն կը քալեմ արագ արագ, ոտքերս գինովրաքան կշռոյթ կը ստանան, շրթներս այծի ձայնի պէս կը կտրտեն երգս, աչքերս կը պղտորին, մենութիւնը կը վախցնէ զիս, բայց կը յուզումը կը խեղդէ կոկորդս, բայց կը դիմադրեմ սարսուռներուս եւ զառանցանքին դէմ, շրթներուս վրայ պահելու յամառութեամբ տխո՜ւր երգն Հայոց։

Մեր հայրենիք թշուառ անտէր,
Մեր թշնամեաց ոտնակոխ...

ԷՋԵՐ

ՓՂՈՍԿՐԵԱՑ ԱՇՏԱՐԱԿ

Թողէք մեծնա՛մ, հսկայանա՛մ
մտքիս հետ։
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

– Ատեն է, դարձեալ, վերաշինելու փըղոսկրեայ աշտարակը։

Այս բառերով՝ մտածման քուրմը, Փօլ Վալէրի, հրաւէր կը կարդար, վերջերս, ինքնամփոփուելու, ճգնաւորելու, խորհուրդներու աստուածութեանց հետ մըտերմանալու։ Այդ հրաւէրը շատո՜նց կը լսուէր արդէն բոլոր ազնիւ մտաւորականներու հոգւոյն մէջ, երբ մթնոլորտը յագեցաւ «յետպատերազմեան շրջան»ի անհիչխանութեամբ։

– Մտի՛ր փղոսկրեայ աշտարակէն ներս...

Ժամանակին, արհամարհանքի լայն ու զօրեղ ալիք մը սարսեց փղոսկրեայ աշտարակը եւ սարսափով՝ դուրս նետուեցան մեծ մտաւորականները, – ոմանց աչքերուն մէջ՝ մտածման աստուածուհին, տակաւին մերկ ու տաք, ոմանց մատներուն վրայ՝ ներշնչման դողը, ցաւագին ու դալուկ։

Ի՞նչ կը խորհրդանշէ փղոսկրեայ աշտարակը։

Փրոֆ. Շարլ Ռիշէ կը գրէ թէ այս բացատրութիւնը, որ հիմա կը գործածուի ամէն լեզուի մէջ, իր հայրութիւնը կը պարտի Ալֆրէտ տը Վինեիի։ Ընդհակառակն, Էմոն Ժալու կը պնդէ թէ Սէնթ–Պէօվ ստեղծած է զայն։ Ո՛վ որ ալ ըլլայ բացատրութեան հեղինակը, ի՛նչ նշանակութիւն ալ տրուած ըլլայ առաջին անգամ, մենք այս խորհրդանշանին մէջ կը կարդանք զանազան վարդապետութիւններ, հակադրութիւններով բանաձեւուած։

Հրապարակը (agora) եւ ճգնարանը, զգացական աշխարհը եւ իմացական թագաւորութիւնը, սիրտը եւ միտքը, կեանքը եւ երազը։

Սակայն այս փիլիսոփայական հակադրութիւնները ունին երկար պատմութիւն մը, – այսպէս, մտածման պայքարին առաջնորդները սկիզբանէ կը կոչուէին կղեր կամ դպիր։

Կղեր յունարէն բառ մըն է, որ կը նշանակէ «ժառանգութիւն» կամ «բաժին», որովհետեւ եբրայական աւանդութիւններու մէջ՝ Ղեւտացիները, սպասաւորելով Եհովայի պաշտամունքին, աստուածային ժառանգութիւն մը կը համարէին իրենց պաշտօնը։ Ղեւտացի ժառանգաւորներէն վերջ, Քրիստոսի Ա. դարուն՝ կղեր կը կոչուէին բոլոր անոնք, որ կը ծառայէին Աստուծոյ եւ կ'ուսանէին գրել ու մեկնել սրբազան գրականութիւնը, – այսպէս անոնք կը զանազանուէին աշխարհիկ զանգուածէն, որ մտահոգութիւն չունէր գրի ու գրականութեան։ Միջին դարուն, արդէն, կղերիկոսներուն յանձնուած էր հին գրական գանձերու պահպանումը եւ ճանաչումը, – վերջապէս կղերն էր որ ուսումնարաններ բացաւ առաջին անգամ, գարկ տուաւ հին աւանդութիւններու ուսման, մտքի արտադրութիւններու ճանաչման, այնքան որ կղեր հոմանիշ դարձաւ դրագէտի, ուսումնականի, գիտունի, մտաւորականի։

Դպիր պարսկերէն բառ մըն է, որ կը նշանակէ գրել – կարդալ գիտցող։ Եբրայեցիները սոփերիմ (հաշուող) կը կոչէին, իսկ Եգիպտացիները՝ բրի – հապ (գլանակիր), որովհետեւ առաջինները աւանդական օրէնքներու, իսկ երկրորդները՝ պապիւրոսներու մեկնիչներն էին։ Եգիպտական քաղաքակրթութեան ոսկեդարին մէջ՝ դպիրը, այն որ պապիւրոսներու վրայ կը գրէր, երկրին ամէնէն զարգացած եւ գիտուն մարդն էր, յարգուած՝ ազնուականի մը նման, ճիշդ ինչպէս, Եբրայեցիներուն մօտ, սոփերիմը, որ կը խորհրդանշէր եբրայական գիտութիւնը եւ փիլիսոփայութիւնը։

... Մինչեւ ժամանակակից Դար, մտքի արտադրութիւնը նկատուած է սրբազան տարր համար է որ Հայերը, աքսորներու, հալածանքներու եւ ջարդերու խուճապին մէջ՝ նուիրական զգացումով մը պահած են Հայկական հանճարին արձանագրութիւնը գեղնած ու մոմի հոտ ունեցող թուղթի մը վրայ։ Փորձած են, որքան կրցած են, պաշտպանել այդ արձանագրութիւնը ռամիկին շունչին դէմ, – վա-

ՄԱՀՈՒԱՆ 25-ԱՄԵԱԿ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

13.02.1898 — 28.07.1968

…րելի հաստատուած են որ մտածումը ազ…նուական բան մըն է եւ մտաւորականը՝ …տարբեր կերպաս մը:

Եւ վասնզի մտածումը ծաղիկ մըն է, …որ չածիր հրապարակներու վրայ եւ ամ…բոխին գիրկին մէջ: Միջին Դարը զայն փնտռեց վանքերու մէջ, …ութեան մէջ, Արեւելքի ճգնաւորները՝ առանձնութեան մէջ, — հեռու ինձ… միսթիսիզմին պաշտպանութիւնը, — պայծառափայլ Ելլադան զայն փնտռեց Ողիմպոսի գագաթին վրայ:

Ո՞ւր է մտածման աղբիւրը: Ներքին է անոր ճամբան, հեքեաթային է անոր …ութիւնը, ու նուիրական է անոր ուխտագնացութիւնը, — պէտք է թօթափել ռամկութեան փոշին՝ ճամբայ ելլելէ առաջ: Ռամկութեան դէմ մտածման նուիրականութիւնը պաշտպանելու …էր, որ Ֆրանսական Ակադեմիան երկար ատեն իր դուռները գոց պահեց վէպ գրողներուն առջեւ, — Ժորժ Սանդի … ամուսինը արկածով միայն … ներս, առաջին անգամ:

Այժմ հարկ է կառուցանել մտքի բնակարան մը, աւելի դժուարամատոյց:

[illegible]

կան տարրերը, զորս կ'օգտագործեն կարգ մը արուեստագէտներ՝ իրենց արտայայտութիւններուն մէջ: Այս վերջին տարիներուն կարդացի Քանթը, որ յուզումը կ'անուանէ հոգեկան հիւանդութիւն, ճիշդ ինչպէս Լանկէն, դանիացի մեծ փիլիսոփան: Վալերի եւս արուեստագէտի մը համար անպատշաճ կը համարի ստեղծագործել միայն խանդավառութեամբ, յուզումով:

Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է ինքնամփոփուիլ, ճգնիլ, ամբարե՛լ, ամբարե՛լ, որպէսզի հոգին ուռի, մտածումը ծովանայ:

— Ատեն է, դարձեալ, վերաշինելու փղոսկրեայ աշտարակը:

— Թողէք մեծնա՛մ, հսկայանա՛մ մտքիս հետ:

Այս ճիչը կը պատկանի Վարուժանի, — ազնուական բանաստեղծին, որ դասական պատմուճան մը ունի իր ուսերուն:

Ու քանի՛ կը կարդամ այս տողը, այնքան կը սարսռամ ցաւէս:

Ծարա՛ւն ունիմ առանձնութեան, մենակեաց աշխատանքի: Ես իմ փղոսկրեայ աշտարակս պիտի ընտրէի, ինքնամփոփուելու համար, ծովու մը դէմ, ալեկոծ ու կանանչ բուսականութեան մը մէջ, համեստ հիւղակ մը ուր կարենայի նուիրուիլ ընթերցումներուս, խոկումներուս եւ ստեղծագործութեան: Գիրքերու բարեկամութենէն եւ բնութեան մտերմութենէն վերջ, իմ արիւնս բաւական է ինծի սորվեցնելու թէ ի՛նչ է կեանքը:

Մինչ այս կեանքը զոր կ'ապրիմ՝ կը լեցնէ հոգիս դառնութեամբ, արհամարհանքո՛վ, ատելութեա՛մբ, նողկանքո՛վ: Կ'ուզեմ ճախրել ու սաւառնիլ մտքովս, տեսնել նոր հորիզոններ, հրճուիլ նոր տեսիլներով, — ստեղծագործութեան որդը կը կրծէ զիս: Ի՞նչ կեանք է սակայն այս, ուր մե բշուառը կ'ընենք, ուր վայրենի մը կը խորտակէ մեր թեւերը, ու չի ձըգեր որ աճի՛նք, սաւառնի՛նք. —

… Թողէ՛ք մեծնամ. — Ի՜նչ
կենսաւէտ է բնութիւնն,
Հոգիս թողէ՛ք անոր ծոցին մէջ՝
տրոփուն՝
Աստուծոյ հետ դէմ դիմաց:

Երիտասարդ ու տաք արիւն մը կը խայտայ, տքնութեան եւ աճումի ընդունակութիւն մը երազներ կուտայ, բայց

Ո՞ւր կը քաշէ՛ք զիս, ապրուստի
պահանջներ,
Ո՛վ սեւ երամ ագռաւներու, որ
հրաւէր
Կուտա՛ք կեանքի դէպ կըրկէս
Որ ձեր դժոխքի երգերով երգը քնարի
Խեղդել կ'ուզէ՛ք: Հեռո՛ւ բուեր
գիշերի,
Արշալոյսի մէջ եմ ես:

Օ՛ Վարուժան, քնքուշի՛կ տղայ, տաւրիններու բեռան տակ թաղուած ցաւդ ահա կ'արթննայ իմ ալ հոգւոյս մէջ: Ու մեծ ճիչդ կը հնչէ սրտիս խորը: Կ'ուզեմ պոռալ քեզի հետ, աղաղակել, գայրանալ ու պաղատիլ.

Թողէ՛ք մեծնա՛մ, հսկայանա՛մ
մտքիս հետ…
Այսպէս, — արփւոյն տակ,
Աստուծոյ յանդիման,
Ըրած բնութիւնն ինձ մայր,
անհունն՝ օրրան,
Թողէ՛ք, թողէ՛ք զիս խոնկում:

ԵՐԿՈՒՔ ԵՄ ԵՍ

Առ սիրելի
ՎԱՀԷ ՍԷԹԵԱՆ

Ձե՞ս զգար իմ քերթուածներէս
թէ մէկ մարմնի մէջ երկուք եմ ես:
ԿԷՕԹԷ

Ո՞ր սուրբն էր՝ չեմ յիշեր — յունական հի՛ն աւանդութիւն մը, Յայսմաւուրքի վկայաբանութեանց հէնքով, կը նկարագրէ թէ ի՛նչպէս, արջառաջրով ծեծելէ ետք, վէրքերուն աղ ու քացախ քսելէ ետք, հրաշէկ ածուխը փունջ մը վարդի նման ծոցը լեցնելէ ետք, հազարումէկ տեսակ այս կարգի չարչարանքներով խոշտանգելէ ետք, դահիճները տարին զայն կատաֆնատ՝ Նիկոդիմիոյ հիւսիս — արեւմտեան բլուրներուն վրայ եւ սուրի մէկ հարուածով կտրեցին բաժնեցին գլուխը, «յաւուրս անօրէն արքային Մաքսիմիանոսի»: Ու գլուխը ինկաւ թաւալեցաւ, եւ ո՛վ զարմանք սաղմոս երգելէն իջաւ բլուրն ի վար մինչեւ դաշտը, ուր վէտվէտուն ծաղիկներ կը մրցին Աստակոսի ծովածոցին ծիծաղաշատ ալիքներուն հետ, — հեռուն՝ ճաղատ Ողիմպո՛սը վկայ:

Օրեր ետքը, քրիստոնեաները գիշերանց եկան թաղեցին մարմինը՝ հոն ուր գլխատուած էր, իսկ գլուխը՝ հոն ուր թաւալ-գլոր գացած էր սաղմոս երգելէն:

Դեռ պատանի, տեսած եմ սուրբին գերեզմանը, Նիկոդիմիոյ կոնակը, բլրան մը վրայ, — այժմ այազմա, որ ուխտավայր դարձած է հիմա:

Դարեր ետքը, սակայն, սրբախօսութեան (*) հեղինակներ պիտի վիճէին թէ ո՞րն է սուրբին բուն գերեզմանը, — գլուխը թաղուած տե՞ղը թէ մարմինը թաղուած տեղը:

Վէճը սնամէջ թուի թերեւս ոմանց, բայց ուշագրութի՛ւն, ուշագրութի՛ւն: Ցարութեան դիալեկտիկան, որ հիմն է քրիստոնէութեան, մահը կը համարի «բաժանումն հոգւոյ ի մարմնէ», ու կը մերժէ «երկու մահերու» տարազը, — վասնզի մարմինը, «ի յոչ էէ յէ ածեալ», հաւասարազօր չէ շունչին՝ «գոյ ի յէից»: Այս տեսակէտով, գերեզմանը պարունակ մը չէ երբեք, այլ նշանակ մը միայն, — կէտ բաժանման «հոգւոյ ի մարմնէ»: Հոն ուր սուրբին շրթները փակուեցան վերջնապէս՝ երբ սաղմոսին երգաձայն վերջին վանկը կը թռէր կը բարձրանար վեր, ինչպէս նաչխուն թիթեռնիկ մը՝ ծաղկի մը ծոցէն:

Հին բանաստեղծները, որոնք թրթռուն հրաւէրներ կ'ուղղէին իրենց մուսային, իրենց քերթողական հոգի՛ն կը կանչէին, մի՞թէ չեն հաստատեր այն միամտութիւնը, զոր դուք կը վերագրէք, այսօր, քիչ վերը վիճող սրբախօսներուն: Արդարեւ քերթողը կը հաւատայ թէ երկո՛ւք է ինք, — մէկը նուագարանը, որ ընդունակ է թրթռալու, միւսը այն հովը, շունչը, ոգին՝ որ գիտէ թրթռացնել:

Ուստի, մի՛ զարմանաք, եղբայրներ եւ քոյրեր երբ ըսեմ ձեզի, թէ ես ալ երկուք կ'ըլլամ յաճախ, — կը ճեղքուի՞մ թէ կը կրկնուիմ, չեմ գիտեր, բայց յանկարծ կը տեսնեմ ինքզինքս, Նարդունի մը՝ քովը ուրիշ Նարդունի մը: Մէկը չի նըմանիր միւսին, — երբեմն կը բարկանայ մէկը թէ ինչո՛ւ եկաւ միւսը, երբեմն ալ կ'աղաչէ, կը պաղատի ու կ'ըսէ. — «Եկո՛ւր, եկո՛ւր, ա՛խ եկո՛ւր»: Հաշտ չեն իրարու հետ, — աւելի ճիշդ՝ նման չեն իրարու, — դէզ, խոլոխ, ամբարտաւան է այն որ այցելուն է: Իսկ հեզ, բարի, եզան պէս աշխատող՝ այն որ կը ճանչնաք: Ինծի այնպէս կը թուի թէ մէկը աշակերտն է միւսին, թերեւս գերին, — այցելուն կուգայ կը ծեծէ, կ'անարգէ, ձեռքէն կ'առնէ կը կոտրէ կը փշրէ նուագարանը, «նուագել չես գիտեր, դէ՛չ կը նուագես» կ'ըսէ ու կը մեկնի:

Դաժան, դաժա՛ն է այն որ կուգայ եւ կ'երթայ, դաժան եւ մանաւանդ դժուարահաճ. Գաղափար չունի ժամանակի մասին, կուգայ գիշերը, կուգայ ցերեկին, կուգայ երբ կը քնանաս, կուգայ երբ լոգանք կ'առնես, կուգայ վերջապէս երբ քրտինքներու մէջ, պայուսակը ձեռքդ, կայարան կը վազես: Հարկ է կանգ առնել անմիջապէս, բարեւել զինք եւ համակերպիլ իր խորհուրդներուն: Ինք չի բարեւեր, յարգանք ցոյց չի տար, խօսքը մեր մէջ մնայ՝ ընկերային զգացումներն ալ պակաս են քիչ մը, — «Ջանա՛ նմանիլ ինծի» կ'ըսէ՝ երբ ուզէ բան մը սորվեցնել, գրել, խօսիլ կամ մտածման դաշտը պեղել: Զուգեր խորհիլ, թէ ի՛նչ կ'ըսեն ուրիշներ, հոգն անգամ չէ թէ ի՛նչ տպաւորութիւն կը գործէ դուրսը ինչ որ ինք կը պահանջէ կամ կը թելադրէ: Խոփի նման է, կը ճեղքէ հողը առանց հարցնելու արտին տիրոջ կամքը կամ ցանկութիւնը, ու կը վարէ, ակօսներ կը բանայ: Կը նըմանի նաեւ բրուտին, կաւի պէս կ'առնէ ձեռքին մէջ, կը ճմլէ, կը թրէ, հազար ձեւ կուտայ, ի վերջոյ եթէ չհաւնեցաւ՝ կը բարկանայ, գետին կը նետէ, ու կաւը կը տափակնայ, կը փռուի գետնին վրայ, ձայն անգամ չի հաներ, մինչ ինք կը կոխէ կը կոխկրտէ կաւին վրայ, «ընդունակ չե՛ս, ընդունակութիւն չունի՛ս» կը պոռայ: Միշտ ինք է մեծը, հրամայողը, թելադրողը. Պէտք է հետեւիլ իրեն, համակերպիլ իրեն, նմանիլ իրեն, բայց երբեք հակաճառել, մանաւանդ պէտք չէ երբեք խօսիլ շրջապատի մասին, առօրեայ պայմաններու մասին, ժողովրդեան պահանջներուն մասին, կրօնական ու բարոյական կաշկանդումներու մասին, վասնզի խօսքդ կ'ընդհատէ եւ կ'ըսէ.. «Անմա՛կ, աւանակներու թագաւո՛ր»: Ծայր աստիճան անհանդուրժող՝ անմիջապէս հարց կը դնէ. «Ո՞վ է որ կը հրամայէ այստեղ, ամուլն Գենովարէ սրբուհի՞ն»: Երբ սկըսի բացատրել եկեղեցին կամ հայրենիքը, ժամ կ'ելլէ կարծես ու սենեակին ձեղունը կը ճարճատի, պատուհանին ապակիները կը դղրդան: Իր գաղափարները կը նմանին սուրերու որ կ'արիւնին, բոցերու որ կը խանձեն: Ի՞նչ մեղքս պահեմ, վայրագ մարդ է՝ բայց շատ կը սիրեմ զինք, փոյթ չէ թէ հեգնէ զիս եւ ըսէ «Հեզ եւ ե՛զ»:

Ընդհակառակն ես ալ կ'ատեմ այն որ ես եմ այնպէս ինչպէս կը ճանչնաք, — փխրուն հող, թեփով հաց, անբոյս կաւ, մաշած գոյն, անհամ թուզ, անծաղիկ խոտ, աւելորդ ծեփ, անանուն որդ, անիմաստ բառ, անօգուտ տաշեղ, արեւախանձ մամուռ, տաղտկացուցիչ կրկնութիւն, ձանձրացուցիչ նմանութիւն նմանութեանց, մարդարո՛յս:

Օր պիտի գայ, ուշ չէ, երբ պիտի թաղեն երկու Նարդունիները: Դուք ո՞ր Նարդունիին գերեզմանը պիտի փընտռէիք. — Անո՞ր որ եղաւ բարեկամ ամէնուն, հաւնեցաւ ամէնուն, «հը» ըսաւ ամէնուն, արդահատելի՛ն:

Թէ անոր՝ որ միշտ քննադատեց, յաճախ սրդողեցաւ, հայհոյեց երբեմն, դժգոհ մնաց չարունակ, մնաց յեղափոխական, այն բարձրագոյն սկզբունքով թէ ստեղծագործութիւնը սովորութիւն չէ երբեք:

Առաջինը կեղեւն է որ միջավայրը կը շինէ մեր շուրջը, մարմինն է որ ընկերութիւնը կը հագցնէ մեզի: Ափսո՛ս, ես շատ ուզեցի նետել այդ կեղեւը կամ մարմինը, բայց չյաջողեցայ, ու մնացի նոյն ողորմելին:

Երկրորդը այն շունչն է որ սաղմոս երգել կուտար գլխատուած սուրբին շրթներուն: Եթէ կ'ուզէք՝ հոգին, բառ մը որ սկսեր է դառնալ այլեւս անիմաստ, վասնզի շատ հին: Բայց ես զայն նկարագրեցի ձեզի, որովհետեւ տեսայ զինք որոնումի պահերուս մէջ, իւրացուցի իր դժգոհութիւնները մենութեան ժամերուս մէջ, արձանագրեցի հայհոյանքները իր զայրոյթի արտայայտութեանց ընթացքին, լսեցի իր իմաստութեան ջրվէժին ձայնը՝ աշխարհաստեղծութեան աւազանին առջեւ:

Ի՞նչ փոյթ թէ, անընդունակ աշակերտ, չեղայ այն զոր կ'ուզէր ստեղծել ինք որ կը կոչուի «միւս»ը: Գէթ իրմէ իմացայ խորիմաստ աւանդութիւնը. — Երբ Աստուած իր շունչը փչեց մարմինին որ տըւաւ մեզի, ստեղծագործ իր շունչը մնաց մարմնոյն մէջ ու կը տեւէ սերունդէ սերունդ: Ահա թէ ինչո՛ւ Աստուած մը կ'աշխատի մեր մէջ:

Արդէն «միւսն» է:

(*) Hagiographie.

DONT ACTE

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Զապէլ Ճէխիկեան «Մարմարա»ի եւ «Յառաջ»ի Յուլիս 16 եւ 17 / 18 թիւերու մէջ լոյս տեսած Թրքիշ Տէյլի Նիուզի յօդուածին առթիւ, հետեւեալ ճշդումները կ'ընէ. –

«Je ne suis pas la présidente du Forum des associations arméniennes de France mais simplement l'un de ses représentants. Les opinions rapportées par Mourad ET-KINI, que j'ai d'ailleurs parfois du mal à reconnaître, ne correspondent pas nécessairement au point de vue que telle ou telle association du Forum pourrait avoir sur l'un quelconque des sujets évoqués. Quant à savoir si les 70 associations regroupées au sein du Forum représentent les 350.000 Arméniens de France, c'est là une estimation dont je laisse la paternité au journaliste du *Turkish Daily News*...».

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹՕՐԵԱՅ ԵՒ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1993 – 1994 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

1993 – 1994 տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 2–ին:

Արձանագրութեան եւ այլ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն. –

Դիւան Եկեղեցւոյ՝
43 – 59 – 63 – 03

Տիկին Սողոմոնեանց՝
45 – 25 – 87 – 67
(3 – 14 տարեկաններու համար) եւ

Օրիորդ Էլմաճեան՝
43 - 02 – 29 – 65
(չափահասներու)

Դասընթացքները ձրի են:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եւ Շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութիւնը Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. –

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Աշըգեան 500, Տիկին Սրբուհի Աչճեան 500, Տէր եւ Տիկին Նիքոլա Աղաճանեանց 5000, Տիկին Անոյշ Գիրէմիթճեան 100, Տիկին Փրուսթ 100, Տէր եւ Տիկին Ժերար Մուրատեան 500, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 1000, Տիկին Շուշան Նոտէ 5500, Պ. Էրիք Վան Լով 500, Տոքթ. Խոսպար Աղամեան 1500, Պ. Մարք Զէյվէեան 1000, Տիկին Հերմինէ Արխեան 500, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Զիլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Յակոբեան 10.000, Տիկին Լուիզ Մխիթարեան 100, Պ. Վարդավառ Յովհաննէսեան 300, Պ. Սարգիս Զիւրիւքեան 100, Տիկին Արմէլ Ծուլիկեան 100 Ֆր.:

Տէր եւ Տիկին Արթիւր Գույումճեան (որդւոյն նշանախօսութեան առթիւ) 2000 ֆրանք:

Ժորժ Թասումեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան 400, Տէր եւ Տիկին Զորթեան 400, Տիկին Սիլվի Զորթեան 100, Տէր եւ Տիկին Ասլանեան 200, Տիկին Հռիփսիմէ Քէչէճեան 200, Ապուճեան եւ Պաղտիկեան 300 Ֆր.:

Արփի եւ Րաֆֆի Գույումճեան (իրենց աղջկան նշանախօսութեան առթիւ) 1000 տոլար:

Նուարդ Այվազեանի յիշատակին Պր. Ժոզէֆ Պետիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ճենանեան 100: Պր. Լեւոն Մխիթարեան իր կնոջ Լուիզ Մխիթարեանի յիշատակին 200: Գրիգոր Պօյաճեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկի Պր. Մանուկ Եոլտաշ 500, Արման Եայլա եւ Հայկօ Թուղլաճեան 1500, Ժիրայր եւ Կարպիս Գանթարճեան 500: Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ասլանեան Արտաշամ Ասլանեանի յիշատակին 700, Աբրահամ Պահարաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի Տէր եւ Տիկին Արթիւր Պզտիկեան 200: Աննա Լափազանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկի Արթիւր Գայմաքճը 800, Տիկին Զըւարթ Սարըպօղօղլու եւ Պր. Յովհաննէս Երէցեան 300: Արթօ Գույումճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկի՝ Տէր եւ Տիկին Ճէմս Զամիչ 200 Ֆր.:

❖

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի «Ակնունի» մասնաճիւղը (Անիէռ, Պուա – Քոլոմպ, Արժանթէօյ) շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Տիրուհի Քէօլէեանէն 250 ֆրանք Տիկին Տիրուհի Կէլկէլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 – 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
կը կազմակերպէ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ԹԱԼԱՐ
ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU
— SALLE GARANCE —

9 Juin — 18 Octobre

Les représentations ont cessé le 26 Juillet et ne reprendront que le Mercredi 15 Septembre.

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	500	(593,00)
Հոգեհանգիստ	400	(474,40)
Շնորհակալիք	400	(474,40)
Հարսնիք-Նշանտուք	400	(474,40)
Ծնունդ	400	(474,40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 18,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագծի մէջ ընդհ. գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

ՇԱՀԱՆ ՆԱՏԱԼԻ...

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — ԳԻՆ՝ 70 ՖՐ.
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — " 60 ՖՐ.
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — " 60 ՖՐ.

ARMEN LUBIN
LES LOGIS PROVISOIRES
Prix : 48 Frs.

Դիմել՝ « ՅԱՌԱՋ »
Թղթատարի գին՝ 14 Ֆր.

«FRANCE - KARABAGH»

NOTRE ACTION AVANCE GRACE A VOTRE

SOUTIEN

Adhérer au prélèvement automatique c'est garantir l'existence et l'avenir du

KARABAGH

AIDE AU KARABAGH

Je souscris à la campagne de «FRANCE - KARABAGH» et vous autorise à prélever chaque mois la somme de :

100 F (en toutes lettres)

200 F (en toutes lettres)

F (autre montant)

Le prélèvement sera effectué sur votre compte le 5 du mois de l'échéance. Il cessera sur simple avis de votre part à votre banque. Merci toutefois de nous en avertir.

Cette autorisation, dûment remplie est à retourner, accompagnée d'un relevé d'identité bancaire à :

«FRANCE - KARABAGH»
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES

Pour tous renseignements :
Tél. : 72. 02. 07. 98.

Un reçu cerfa vous sera délivré afin de vous permettre de réduire ce don de vos revenus.

«FRANCE - KARABAGH» est le trait-d'union entre les Arméniens de France et du Karabagh.

LE RELAIS DE CET APPEL C'EST VOUS

AUTORISATION DE PRELEVEMENT

J'autorise l'Etablissement teneur de mon compte à prélever sur ce dernier, si sa situation le permet, tous les prélèvements ordonnés par le créancier ci-dessous. En cas de litige, je pourrais en faire suspendre l'exécution sur simple demande à l'Etablissement teneur de mon compte. Je réglerais le différend directement avec le créancier.

NOM, PRENOMS ET ADRESSE DE DEBITEUR
(Titulaire du compte à débiter)
....
....
....
....

COMPTE A DEBITER
Code Etablissement :
Code Guichet :
N° de compte :
Clé RIB :

Date :
Signature du titulaire du compte à débiter

NOM ET ADRESSE DU CREANCIER
Ce virement est effectué au bénéfice de «FRANCE - KARABAGH»
15, rue du 24 Avril 1915 — 69150 DECINES
Référence bancaire : *Société Générale Villeurbanne Grand-Clément*
Compte n° 3 726 723 0

DOCUMENT INDISPENSABLE
Prière de renvoyer cet imprimé en y joignant obligatoirement un Relevé d'Identité Bancaire (R.I.B.) postal (R.I.P.) ou Caisse d'Epargne (R.I.C.E.) et l'adresse de votre banque à noter ci. après :
....

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒԼԻՍ 29
JEUDI 29 JUILLET 1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

68ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.115 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 68e ANNEE — N° 18.115

ԱՐՑԱԽ

ՅՈՒԼԻՍ 28-ԻՆ՝ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ - ԲԱՔՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՕՐԱԿԱՐԳԻ ԵՐԵՔ ՀԱՐՑԵՐ

Եօրեկայ հրադադարի վերջաւորութենէն (Յուլիս 28, կէս գիշեր) առաջ, հարկ էր որ հանդիպում տեղի ունենար Ստեփանակերտի եւ Բաքուի իշխանութեանց միջեւ որպէսզի թէ հրադադարը երկարաձգուի եւ թէ բանակցութիւններ սկսին:

Հանդիպումը նախատեսուած էր, Չորեքշաբթի օր, ժամը 12-էն 14-ի շուրջ, Ղարաբաղի եւ Ատրպէջանի սահմանային մէկ գիւղը: Արցախ եւ Ատրպէջան կը ներկայանային չորսական ներկայացուցիչներով՝ Պաշտպանութեան նախարար կամ տեղակալ, Արտաքին նախարար կամ տեղակալ, Ներքին նախարար կամ տեղակալ, Պետական ապահովութեան պետ կամ տեղակալ: Այս «կամ տեղակալ»ը կը բացատրուի անով որ Ատրպէջան ներկայիս այդ նախարարներէն ոչ մէկը ունի:

Հանդիպումին օրակարգի երեք հարցերն են.—

1.- Նախապատրաստել հանդիպում մը աւելի բարձր մակարդակի վրայ:

2.- Հրադադարի երկարաձգում:

3.- Գերիներու փոխանակում:

*

Նախագահ Տէմիրէլ հեռաձայնած է Միթերանի եւ նամակ մը գրկած Ելցինի ղարաբաղեան հարցին կապակցութեամբ: Ֆրանսա կը կրկնէ ինչ որ Յուլիս 3-ին Ալէն Ժիւփէ ալ ըսած էր Վահան Փափազեանի, որ կողմնակից է քաղաքական կարգադրութեան մը: Այս նոյն դիրքն ունի, կ'ըսէ Արտաքին նախարարութեան բանբերը՝ Ռիչար Տիւքէ, յիշեցնելով թէ Հռոմի ժողովն ալ դատապարտեց «հայկ. յարձակումները Ադդամի վրայ, որոնք խախտումն են հայ պատասխանատուներու յանձնառութեանց»:

Ի դէպ, Վահան Փափազեան ռուս իր պաշտօնակիցին՝ Կոզիրեւի նամակ մը գրած է ուր զարմանք կը յայտնէ Յուլիս 24-ի Ռուսաստանի յայտարարութեան բովանդակութեան առթիւ (դատապարտում հայկ. ուժերու յարձակումներուն կապակցութեամբ), առարկելով թէ հիմնական տուեալներով ան չի համապատասխաներ, վերջին շրջանին, Ղարաբաղի նկատմամբ Ռուսաստանի բռնած դիրքին:

Ըստ Արցախի պաշտպանութեան բանակի կեդրոնին, Ֆիզուլիի շրջանի «կատաղի մարտերու» մասին Ատրպէջանի տուած լուրերը պարզապէս ապատեղեկատուութիւն կը հետապնդեն, նպատակ ունենալով մեղադրել Ղարաբաղը որպէս յարձակող:

*

Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւնը ուշադրութեամբ ուսումնասիրած է Ռաֆսանջանիի վերջին յայտարարութիւնը Ղարաբաղի իրադարձութիւններու մասին եւ բնաւ համաձայն չէ հոն արտայայտուած դիտողութիւններուն:

*

Արտաքին նախարարութիւնը նաեւ նօթ մը գրկած է Մոսկուայի Թուրք դեսպանին Թուրքիոյ այն պնդումներուն մասին, ըստ որոնց, Յուլիս 7-ին, Պոլիս գումարուած սեւ ծովեան տնտեսական համագործակցութեան ժողովին մասնակցողները ընդհանուր համաձայնութեամբ յայտարարութիւն մը որդեգրած են Հայաստանը որպէս «յարձակող» հռչակող: Այդ պնդումները ճշմարտութեան չեն համապատասխաներ եւ կասկած կ'արտայայտուի որ տնտեսական նպատակով ստեղծուած կազմակերպութեան մը քաղաքական յայտարարութիւն պարտադրելու փորձ կ'ընէ Թուրքիա:

*

Վերջերս, Թուրքիա լրատուական բոլոր միջոցներով եւ պետական անձերու ելոյթներով, կ'անդրադառնայ Հայաստանի եւ քրտական ՓՔՔ կուսակցութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւններուն: Հայաստանի Արտաքին նախարարութիւնը, Յուլիս 27 թուականով ըրած յայտարարութեամբ մը, այս ամէնը կը նկատէ որպէս պարզ յերիւրանքներ, Հայաստանի վարկը նսեմացնելու միջազգային հանրային կարծիքին մօտ եւ արգելք հանդիսանալու երկու երկիրներու բարի դրացնութեան հաստատման:

*

Յուլիս 28-ի Թուրք թերթերը կրկին կ'անդրադառնան անշուշտ Ղարաբաղի եւ Ատրպէջանի կնճիռին: Ճճէվիթ կը խորհի որ պէտք է օդային յարձակում գործել Նախիջեւանի եւ Ատրպէջանի միջեւ եղած գօտիին վրայ, պարտադրութիւններու մղելու համար Հայերը: Միւս կողմէ, Թուրք թերթերը կ'ըսեն թէ Ազերիները չեն ուզեր զինուորագրուիլ եւ դասալիքները շատ են: Անոնք կ'ըսեն իշխանութիւններուն թէ չեն ուզեր զոհ երթալ քաղաքական խաղերուն, ղեկավարները զորս իրենք չեն ընտրած: Նոյն աղբիւրներու համաձայն, Ալիեւի մօտ շրջանակները հաւանական կը գտնեն որ Ալիեւ չունէր Մոսկուա առնէ: Կ'ըսուի թէ հիւանդ է:

*

Հայաստանի կառավարութեան յանձնարարութեամբ, Հանրապետութեան ձեռնարկութիւններուն, հիմնարկներուն եւ կազմակերպութիւններուն մէջ պիտի քննարկուի նոր Սահմանադրութեան նախագիծը, հինգ ամսուան պայմանաժամով: Կատարուած դիտողութիւններն ու առաջարկները, պիտի ներկայացուին կառավարութեան, որպէսզի համակարգէ զանոնք եւ ներկայացնէ բազմակուսակցական ժամանակաւոր յանձնաժողովին:

*

Հայաստանի մէջ, բաւական խուճապ կը տիրէ ռուբլիներու հարցին կապակցութեամբ: Արդարեւ, հին ռուբլիները ի զօրու կը մնան (քանի որոշումը միայն Ռուսաստանի կը պատկանի) ուրեմն, կարելի է երեւակայել շահագործումները որ կրնան ըլլալ, երբ Ռուսաստանէն հին ռուբլիները Հայաստան բերուին···:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԳԼԻՆԹԸՆԻ ՍՐԻՆԳԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԾԱԿԸ...

«Հիւրրիյէթ»ի Յուլիս 27-ի թիւին մէջ Պէքիր Ճոշքուն շահեկան յօդուածով մը բաղդատականը կը կատարէ Ծոցի պատերազմին եւ արցախեան կնճիռին, յանգելով այն եզրակացութեան թէ Բաքուի քարիւղին նկատմամբ Թուրքիոյ սնուցած յաւակնութիւնները այլեւս ապարդիւն են, Միացեալ-Նահանգներ արդէն կանխած է գինը: Ընդհ. ձեւով, իրատես մօտեցում մը կը ցուցաբերէ յօդուածագիրը, որ սակայն, ֆիչ մը, առնուազն ֆիչ մը, (դժբախտաբա՞ր) կը հեռանայ այդ իրատես մօտեցումէն, երբ Հայաստանի կուտայ Իսրայէլի դերը···

*

Արդի աշխարհի կարգ-կանոնը այս անգամ ալ Գլինթընի սրինգին (սաքսոֆոնի) մեղեդիներուն ընկերակցութեամբ կը կերտուի: Երէկ թերթերուն մէջ ամերիկեան օդանաւերու յարձակումի լուրերը կային, որ կը ռմբակոծէին հրթիռներու արտադրութեան Իրաքի չորս մը գործատուներ, լուսանկարին մէջ ալ՝ Գլինթըն որ սաքսաֆոն կը նուագէր:

Նոյն օրը նախագահ Տէմիրէլ հեռաձայնելով Գլինթընի, կը պահանջէր հետաքրքրուիլ հայկական ուժերուն Ատրպէջան յարձակումը կասեցնելու հարցով: Պ. Տէմիրէլ նախապէս ալ նամակ մը գրկած էր: Ձեզի ծանօթ է, մինչեւ որ նամակը հասնի, Ատրպէջանի ձեռքէն գացին Քելպաջար, Աղդամ քաղաքները, անցնելով Հայերու ձեռքը: Ֆիզուլի ալ շրջափակուեցաւ: Ազերի հողերուն 17%-ը Հայերուն է: Մինչեւ որ հասնի նամակին պատասխանը, Ատրպէջան պիտի վերջանայ: Պարոնը երէկ ալ փորձեց սախպողաբար հեռաձայնել Գլինթընին: Սակայն Միացեալ-Նահանգները բնաւ խրար-անցած չեն:

Որովհետեւ՝ այն խաղը որ խաղացին Ծոցի քարիւղին համար, կը խաղան նոյնպէս Բաքուի քարիւղին համար: Վայրը, ժամանակը, դերակատարները փոխուած են: սակայն բեմադրութիւնն ու բեմադրութիւնը նոյնն են:

Ատրպէջան-Քուէյթ: Իր երկիրը լքող, խոյս տուող Էլչիպէյը, Ծոցի պատերազմին Սաուտական Արաբիա խոյս տուող Քուէյթի իշխան Ալ Սապահն է: Հայաստան՝ Իրաքի եւ Իսրայէլի դերերը միասնաբար կը ստանձնէ, թէ գաւթիչ եւ թէ Մ.-Նահանգներու համար՝ շրջանի Իսրայէլը: Թուրքիա՝ դրամի դադրեցման համար Միացեալ-Նահանգներէն բարի կամեցողութիւն եւ օգնութիւն խնդրող Սաուտական Արաբիան է:

Թէ վերջաւորութեան ի՞նչ պիտի պատահի, անյայտ է:

Մեծ Պետութեանց մէկ կողմ քաշուելով եւ Միացեալ-Նահանգներու միջամտութեամբ քարիւղի հորերը կ'ազատագրուին: Հայաստան կը վերադառնայ Իսրայէլի իր դերին: Միացեալ-Նահանգներ այլեւս խօսքի տէր են շրջանին մէջ: Կարգը կուգայ քարիւղի շնորհներէն օգտուելու···:

*

Որոշ շրջան մը առաջ «Ատրիականէն Չինաստանի պարիսպը երկարող թրքականութեան» տրամադրութիւններով Բաքուի քարիւղին շուրջ երազներ հիւսող Թուրքիան, վերջապէս հասկցած է թէ մեծ Պետութիւնները իրեն չեն ձգեր այդ պատառը:

Անկարագիր – վախկոտ քաղաքականութեանց հետեւանքն է այս:

Ատրպէջան՝ մեր քիթին տակ, Միացեալ-Նահանգներէն միջամտութիւն կը խնդրէ:

Միացեալ-Նահանգներու աչքին ո՞վ է Թուրքիան:

Սաքսոֆոնին վերջին ծակը:

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՊԱՐԳԵՒ ՇԱՄԻԿԵԱՆ

Ցաւով կը հաղորդենք մեր պաշտօնակից՝ «Աշխարհ» շաբաթաթերթի խմբագիր Պարգեւ Շամիկեանի մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի, Յուլիս 28, առաւօտեան ժամը 4-ին, Քլամարի Անթուան Պէքլէր հիւանդանոցը, ուր փոխադրուած էր վերջերս լեարդի գործողութեան ենթարկուելու: Գործողութիւնը կատարուած էր եւ նոյնիսկ տուն պիտի փոխադրուէր Յուլիս 28-ին իսկ, երբ կը տեղեկանայինք մահուան լուրին:

Բնիկ պոլսեցի, շրջանաւարտ Կեդրոնականէն, Պարգեւ Շամիկեան ծնած էր 1919-ին: Նախքան Ֆրանսա գալն ալ (1948), Աւետիս Ալեքսանեանի հետ հրապարակագրական աշխատանք տարած էին Պոլիս, թէկուզ ոչ պաշտօնապէս:

«Աշխարհ»ի խմբագիր՝ Աւետիս Ալեքսանեանի մահէն ետք էր, 1984 Սեպտեմբերին, որ Պ. Շամիկեան կը ստանձնէր իր հին ընկերոջ պաշտօնին շարունակութիւնը, պաշտօն զոր կը վարէր մինչեւ վերջերս, երբ հիւանդանոց կը փոխադրուէր:

Իմուտի եւ չէն բնաւորութեան տէր, Պարգեւ Շամիկեան համակ կեանք էր եւ դժուար է այսօր երեւակայել թէ յանկարծ կը լռէ վերջնապէս:

Թերթը մամուլին կը յանձնէինք, Չորեքշաբթի առտու, երբ տեղեկացանք այս անսպասելի լուրին եւ այս իսկ պատճառով այլ մանրամասնութիւններ կը թողունք յետագային:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Օգոստոս 2, ժամը 14-ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, 6 ավընիւ Պուրկէն:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Թալիա Շամիկեանի եւ զաւակներուն, ինչպէս նաեւ «Աշխարհ»ի խմբագրութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻԱ խորապէս ցնցուած էր, Չորեքշաբթի առտու (Յուլիս 28) գիշերուան երեք ահաբեկչական արարքներու հետեւանքով: Նախ՝ Միլանօ, քիչ ետք ալ Հռոմ երեք ռմբափորձեր գործուած են կէս գիշերուան մօտ: Ժամը 23.15-ին է որ Վիա Փալեսթրոյի անցորդ մը (քաղաքին կեդրոնը, Նահանգապետարանին մօտ) կառք մը բարձրացող մուխ նշմարած է եւ լուր տուած պահակի մը ու հրշէջներ փութացած են, երբ կառքը պայթած է: Հինգ մեռեալ կայ (3՝ հրշէջ) եւ 31 վիրաւոր: Քանի մը վայրկեան ետք է որ երկու զօրաւոր պայթումներ ալ Հռոմը կը ցնցէին: Հոս, եթէ մեռեալ չկայ,

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՆՊԱՏՈՒԱՆԴԱՆ ՀԱՅԵՐ

Ախալքալաքի շրջանին մէջ հայ համայնքի մը գոյութիւնը պատճառ եղած որ ուշադրութիւնները վերջերս նաեւ դառնան հոն: Այդ համայնքը ծանօթ պայմաններուն պատճառով դժուար կացութեան մէջ գտնուելէ զատ, դիւանագիտական բնոյթի հակառակութիւն մըն ալ կրնայ ստեղծել հայեւվրացական յարաբերութիւններուն մէջ, ինչ որ յատկապէս այսօր, բարդութիւններու յաւելեալ բեռ մը կ'ըլլայ Հայաստանի. մինչ գաղտնիք չէ որ Վրաստանի հետ դրացիական քիչ–չատ բնականոն յարաբերութիւններ պահել որքա՛ն կենսական է Հայաստանի համար, թէ՛ նիւթապէս, թէ բարոյապէս:

Սակայն ինչպէս տեղեկացանք Ախալքալաքի հայութեան մասին հայաստանեան մամուլի էջերէն, այնքան ալ դժուար չէ «բնականոն»ին պահպանումը: Ախալքալաքի Հայերը վրացական իշխանութիւններու հակահայ դրամադրութենէն մղուած, մէկդի դրեր էին – գրեթէ հարկադրուած – չէզոք մնալու խոհեմութիւնը ու զէնք վերցուցեր, պայքար մղելու Աբխազներու կողքին: Այս երեւոյթը որ լուրջ հարուած մըն է Վրաստանի հետ բարեկամական ամուր կապերու փափաքելի հեռանկարին, կը մատնանշէ կարգ մը իրականութիւններ:

Երկիրը որ ունի չուրջ կէս միլիոնոց հայ գաղութ մը, յայտնապէս առիկա Հայաստանի եւ իր միջեւ որպէս կամուրջ նկատելէ աւելի կը նկատէ անբաղձալի բեռ մը. Վրաստանի այլ շրջաններու հայութեան տեսած վերաբերումին մասին հասած տեղեկատուութիւնը առիկա կը հաստատէ: Ու այդ հայութիւնը որքա՛ն ճկուն քաղաքականութիւն ալ փորձէ, ի՛նչ ձեւի լարախաղացութիւն ալ ընէ, չի կրնար թօթափել անբաղձալի տարր նկատուելու հանգամանքը:

Այս անդրադարձներուն պատճառ եղան Վրաստանի Ջաւախքի շրջանէն՝ Ախալցխայէն հասած տեղական «Հայ» մամուլի անուն «Սամցխէ» թերթիկէն 1–2 թիւեր ու տեղացիի մը վկայութիւնները:

Այս եռօրեայ թերթիկը «Հայ մամուլ»ի պատկանելութիւն կը մատնէ հայերէն փոքրիկ անկիւնով մը միայն որ ամբողջին հազիւ մէկ ութերորդ մասը կը կազմէ. մնացածը ամբողջովին վրացերէն է: Հոն, թիւ 27–ին մէջ կը կարդանք որ «Ախալցխեցիներու եղբայրութիւն» ընկերութեան նախաձեռնութեամբ, հանդիպումներ կազմակերպուած են շրջանի հայութեան հետ: Ցաջորդ նախադասութիւնը կուտայ այս հետաքրքրութեան դրդապատճառը. «հանդիպումների բնոյնարկուեց աքխազ անջատողականների կողմից առաջ քաշուած այսպէս կոչուած «հայկական գումարտակ»ի գործունէութեան հարցը»: Պարզ է որ վրացական ընկերութիւնը ձեւով մը կ'ուզէ հաշիւ պահանջել երկրին իշխանութեան դէմ պայքարի մասնակից Հայերու արարքին մասին, հաւանաբար այդ յանցանքը որպէս ճնշումի միջոց չահագործելով տարբեր շրջանի մը հայութեան համար: Դժուար չէ երեւակայել թէ ներկայ պատասխանատուները ի՛նչ ճիգ գործադրած, որքա՛ն լեզու թափած են ախալցխեցի իրենց «եղբայր»ները հանդարտեցնելու համար ինչպէս տեղեկատուութիւնը կ'ըսէ, նշելով որ «15 – 20 հոգիանոց խմբաւորումը որը կոչում են գումարտակ, չի կարող թշնամանք յառաջ բերել երկու եղբայրական ազգերի միջեւ»: Հանդիպումներու աւարտին տրուած որոշումն ալ կը չեշտէ հայեւվրացի դարաւոր բարեկամութեան ու անոր անխախտ բնոյթին մեծ խմաստը եւայլն: Ու կ'աւարտի միասնութեան բաւական սրտառուչ լոզունգներով: Կ'երեւի ցրումի տխպար ժողովուրդներու համար կենսական յատկանիշ է ստեղծուած պայմաններուն համեմատ ճապկելու կարողութիւնը. կամ հաւանաբար առիկա է նոյնինքն անոնց կեանքի գլխաւոր երաշխիքը: Մինչ Ախալքալաքի շրջանի Հայը երկրին համար անջատողական նկատուած հատուածի մը գինակից ըլլալէ այլ եւս չէ դըրուած, անդին Ջաւախքցի Հայը կը պարտաւորուի յիշեցնել թէ «շրջանի հայ բնակչութեան անունից ջիչ օգնութիւն չի ցոյց տրուել Աբխազիայում Վրաստանի ընդհանրութեան համար պայքարող մարտիկներին»:

Տաքէն ու պաղէն կարելի չափով անվընաս դուրս գալու այս յարատեւ ճիգը, ակնկալուածը կը չահեցնէ՞ հայկական կողմին. երեւոյթները փրկելու պատրանքէն ոչ աւելի արժէքով մը. դոնէ Ջաւախքցիներու պարագային:

Նոյն շրջանէն նոյն օրերուն հասած վըկայութիւններ լաւագոյնս կը փաստեն այս իրականութիւնը. այդ վկայութիւնը կ'ըսէ. «Այսօր սոսկալի է դրութիւնը Ախալքալաքէն 70 քմ. հիւսիսային – արեւելք գտնուող Ախալցխայի եւ նրա չուրջը գտնուող 14 հայկական գիւղերու մէջ: Մանաւանդ Ախալցխա քաղաքինը որ դեռեւս հայաքաղաք է եւ հայ – վրաց ազգամիջեան լեզուն այնտեղ դեռեւս հայերէնն է: Այսօր առանց չափազանցելու, Ախալցխան դարձել է Ջաւախքի Գետաշէնը: Ախալքալաքէն կտրուած ըլլալով Ասպինձայի վրացական (նախկին թրքաբնակ) արհեստականօրէն ստեղծուած շրջանով, բառացիօրէն օր – աւուր պարպւում է Հայերէն: Հայը հոն իրաւունք չունի Հայի տուն գնելու, կամ իր տունը մէկ այլ Հայու՝ իր ազգականին (նոյնիսկ հարազատ որդուն) նուիրելու: Իսկ խօսք անգամ չի կարող լինել գիւղէն Ախալցխա քաղաք որեւէ Հայու տեղափոխուելու մասին: Արգելուած են նոյնիսկ սեղանիկները (ինչը չես ասի Ախալքալաքի մասին), մի խօսքով Հային զրկելով գոյութեան միջոցներից, նրան ստիպում են արտագաղթել: Եւ Հայը արտագաղթում է: Տեղի իշխանութիւնները էժան – էժան գնելով Հայերի տները, դրանք վերաբնակեցնում են լեռնային, հեռաւոր գիւղերից բերուած Վրացիներով: Իրականացնելով «Գետաշէն»ը, հերթը պարզ է, Ախալքալաքինն է:

... Քաղաքի տասնից աւելի հայկական անուններ կրող փողոցները բոլորն արդէն փոխուել են եւ կրում վրացական ինչ – որ իշխան – իշխանուհիների անուններ. անուններ որոնք նոյնիսկ տեղի վրացի ազգաբնակչութիւնն էլ առաջին անգամ է լսում: Ծիծաղելի է, բայց փաստ՝ 1989-ին «Կարմիր դրօշ» թերթը վրացերէն յօդուածներում առաջարկեց փոխել փողոցներու հայկական անունները, անուանելով Խ. Աբովեանին եւ Յ. Թումանեանին (քաղաքի նախկին կեդրոնական հայանուն փողոցները) ... դաշնակցականներ: Նոյն այդ թուականին քաղաքի կեդրոնական հրապարակից հանուեց Ս. Շահումեանի կենսագրին, այն պատրուակով որ նա համայնավար է եղել: Հայ բնակչութիւնը ուզում էր դատարկ պատուանդանի վրայ կանգնեցնել Անդրանիկի կիսանդրին... սակայն ինքն է այսօր Վրաստանի այդ մասում անպատուանդան մնացել»:

Անտէր պատուանդաններով ու անպատուանդան գաղութով մը սկսած քանի՞երորդ էջն է արդեօք այս մէկը մեր պատմութեան. Նախարարանն ու վերջաբանը քաջ ծանօթ այս դրուագները գիտենք թէ ի՛նչ կ'արժեն մեզի: Անկախ պետականութեան տիրացածի մեր օրինավիճակն ու անցեալի փորձառութեան դասերը այս անգամ պիտի կարենա՞ն արդեօք երբեմնի չէն այլ անհետացած գաղութներուն ճակատագիրը խնայել Վրաստանի հայութեան...:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԿՂԶԻՆ ՑԱՒԵՐԸ

Բախումներու, արիւնահեղութիւններու, կարգադրութեան սպասող հազարումէկ հարցերու ստեղծած խառնիճաղանճին մէջ գրեթէ բոլորէն մոռցուած հարց մըն է այլեւս կիպրականը: Ճիշդ է որ միջազգային կազմակերպութիւններու ատեանները կը յիշեն երբեմն, Թրքական գրաւման 19-ամեայ լուծին ենթակայ կղզին, երկկողմանի բանակցութիւններ կը վարուին, յոյսեր կը ծաղին, յետոյ ամէն բան կը մնայ տեղքայլի վիճակին մէջ:

Կիպրոսի յունական հանրապետութիւնը 1990 Յուլիսին անդամակցութեան դիմում ներկայացուցած էր Եւրոպական Համաքակապետութեան. Յանձնախումբին 1993 Յունիս 30-ի պատասխանը դրական է. նկատի առած կղզիին աշխարհագրական դիրքը, այն խոր կապերը որոնք երկու հազարամեակէ ի վեր զայն կը միացնեն եւրոպական քաղաքակրթութեան արմատներուն, Յանձնախումբը յարմար դատած է անոր անդամակցութիւնը որուն մեծապէս պիտի նպաստէ կիպրական հարցին քաղաքական լուծում մը:

Միջերկրականի այս կղզին տէր է քաղաքակրթութեան երկարամեայ պատմութեան մը որ կ'երկարի մինչեւ Ք. Ա. Է. դար: Կանուխէն քրիստոնէացած կղզին, բացի արաբական տիրապետութեան կարճ շրջաններէ, մաս կազմած է բիւզանդական քաղաքակրթութեան ոլորտին: Վանքերու, եկեղեցիներու մէջ պահպանուած սրբանկարները, որմնանկարները, քանդակներն ու արձանները բիւզանդական արուեստի գլուխ գործոցներ են:

ԺԳ. դարէն հոն, բիւզանդականին զուգահեռ, կը զարգանայ նաեւ գոթական եւ ռոմանական արեւմտեան արուեստը որուն ամէնէն ուշագրաւ օրինակները կան Նիկոսիոյ Ս. Սոփիա տաճարին մէջ: ԺԶ. դարէն կը նշմարուին Վերածնունդի կանխահաս նշաններ, յատկապէս Նիկոսիոյ, Ֆամակուսթայի, Քիրէնիայի պարիսպներուն վրայ: 1570-ի թրքական ներխուժումը կը կասեցնէ արուեստին ծաղկումը. օսմանեան տիրապետութեան ամբողջ շրջանին (1570 – 1878) Կիպրոսի ժողովուրդը իր մշակոյթը, լեզուն ու կրօնքը պահպանելու ճիգով ստեղծած է մշակութային տոկուն աւանդութիւն մը որ կը տեւէ մինչեւ այսօր, արուեստի հիանալի գործերու ծնունդ տալով:

Ցաւալին այն է որ կղզիին մշակութային հարուստ այս ժառանգութիւնը մեծ մասով մնացած է 1974 Յուլիսին Թուրքերու կողմէ գրաւուած շրջանին մէջ ու այդ թուականէն ի վեր ենթակայ է թալանի ու քանդումի կանոնաւոր քաղաքականութեան մը: Թուրքերու համար արուեստի այդ գլուխ – գործոցները մաքսանենգութեան ու վաճառքի հրաշալի դըրամագլուխ են որովհետեւ եկուորներ ըլլալով հոն, ոչ մէկ առընչութիւն ունին անոնց հետ: Անոնք կը կարծեն նաեւ արուեստի գործերու ոչնչացումով փոխել կղզիին գրաւուած գօտիին մշակութային նկարագիրը:

Նորօրեայ այդ կողոպուտին ու քանդումին առարկայ կ'ըլլան նաեւ պատմական բնակավայրեր, հնագիտական շըրջաններ որոնք վկաներն են չուրջ ինը հազար տարուան անընդմէջ քաղաքակրթութեան մը: Կիպրական որմնանկարներու, քանդակներու բեկորներու կարելի է հանդիպիլ ամբողջ աշխարհի չուկաներուն վրայ:

Կիպրոսի յոյն կառավարութիւնը դիմած է միջազգային ատեաններու, ինչպէս՝ ՄԱԿ-ի, Եւրոպական Խորհուրդին, ԻՒՆԷՍՔՕ-ին եւ ուրիշներու որոնց բազմաթիւ բանաձեւերով եւ բարի կամքի ցոյցերով հանդերձ, կարելի չէ եղած յուսալի արդիւնքներ ունենալ, ներխուժողներու վարպետութեան դիմաց. այս վերջինները ոչ միայն կը խուսափին համագործակցութենէ, այլեւ կը ջանան չահագործել միջազգային կազմակերպութիւններու միջամտութիւնը, իրենց կեղծ պետութեան ճանաչումի ձեւ մը ապահովելու համար:

Կիպրոսի յունական իշխանութիւնը հարկադրուած, աչքն ու ականջը չորս բա–

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՆԸ ՈՐՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՏԿԱՆԻ

«Ճումհուրիյէթ»ի քրոնիկագիր Իլհան Սէլչուք Յուլիս 13-ին ստորագրած է «Վանը որո՞ւ թող պատկանի» խորագրեալ յօդուած մը, զոր կուտանք ստորեւ. –

**

Առաջ կացութիւնը տարբեր էր: Եթէ սրճարանի մը կամ ճաշարանի մը մէջ կամ փողոցը, օթօպիւսի կամ շոգենաւի մէջ սկսէին խօսիլ ընկերային կեղեքումի մասին, օրդ կը սեւնար: Ոստիկանը կը տընկուէր գլխուդ վերեւ.
– Եկո՛ւր պահականոց:
– Ինչո՞ւ:
– Համայնավարական քարոզչութիւնն ըրիր:
Բարեբախտաբար Գորբաչով անուն մէկը ելաւ: Շա՞տ խելացի էր, թէ ոչ ՍԻԱ-ի գործակալ մը: Մարդը յանկարծ կործանեց Խորհրդային Միութիւնը: Աշխարհէն ալ վերցաւ համայնավարութեան վտանգը: Այս պատճառաւ Թուրք Պատժական Օրէնքին 141-րդ եւ 142-րդ յօդուածները ջնջուեցան: Հիմա համայնավարութեան քարոզչութիւնը ազատ է:
Հապա չէրիաթական քարոզչութի՞ւնը:
Տաճիկստանէն մինչեւ Ալժերիա, իսլամական աշխարհագրութեան մէջ չէրիաթականութիւնը չարունակ կը ծաւալի, սակայն որովհետեւ Թուրք Պատժական Օրէնքին 163-րդ յօդուածն ալ ջնջուած է, հիմա չէրիաթականութիւնը եւս ազատ է:
Ուրեմն ի՞նչ մնացած է իբրեւ արգիլեալ:

**

Սա մեր երկրին վիճակին նայեցէք:
Ամէն կողմ տարածուեր է պոռնոգրաֆիան, արապէսքը, նուագը, չիֆթէթէլլին: Շատ կը սիրենք պորտ խաղցնել: Մեծ կամ փոքր, անհամար պարուհիներ հրապարակ ելած են: Զանոնք «օրիանթալ» կը կոչեն: Օրինակի համար՝ «Օրիանթալ Ալէվ»:
Ի՞նչ յանցանք գործեր է այս Օրիանթալ Ալէվը:
Այս պարուհին, Վանի մէջ, «Գումսալ» սրճարանի բեմին վրայ գիշեր մը սատանային եռեւէն գացեր է: Երբ կ'ըսեն, թէ սատանային եռեւէն գացեր է, սխալ մի հասկնաք: Ձեր մտքէն անցածը չէ, որ պատահած է: Դէպքը բոլորովին տարբեր է: Ան վերջին գիշեր մը եւս բեմին վրայ պորտախաղ ընելէ ետք, ժողովուրդին մնաս բարով ըսելու համար սապէս խօսեր է.
– Հիմա այստեղերէն կը հեռանամ: Վերադարձիս կ'ուզեմ այս հողամասը տեսնել իբրեւ Քիւրտիստան:
Վա՛յ: Դո՞ւն ես, որ այսպէս կը խօսիս: Ոստիկանները անմիջապէս ձերբակալեցին օրիանթալ Ալէվը, նախ դատախազութիւն, յետոյ դատարան, խեղճ աղջիկը դատապարտուեցաւ 41 միլիոն լիրա դրամական տուգանքի եւ մէկ տարի ութ ամիս բանտարկութեան:
Տիարպաքըրի Պետական Ապահովութեան Ատեանի որոշումը հիմա վճռաբեկին կացած է: Համտիյէ Քիւչիւքքուրթ, որ օրիանթալ Ալէվի իսկական անունն է, իր ինքնապաշտպանութեան համար ըսած էր հետեւեալը.
– Ես այդ խօսքերը արտասանեցի գործատիրոջս եւ յաճախորդներուս ծանր ճնշումին առջեւ տեղի տալով: Այդ խօսքերուն համար հիմա ահարեկիչի վերաբերում կը տեսնեմ:
Ո՛վ գիտէ, աղջիկը թերեւս ճիշդ կը խօսի: Բայց հիմա մենք չենք կրնար վըճիռ արձակել, քանի որ դատավարութիւնը կը չարունակուի:

**

Վանը Անատոլուի ամենագեղեցիկ նահանգներէն մէկն է: Թրքական աստացած, կը ջանայ հետեւիլ մաքսանենգներուն, միջազգային սրահներու աճուրդներուն, արգելք ըլլալու համար մշակութային քաղաքակրթութեան իր արժէքներուն չահարկումին: Կը պատահի որ անոնք ստիպուին չատ բարձր գիներով գնել կղզիէն թալանուած արժէքներ, զանոնք իրենց հարազատ վայրերը վերադարձնելու համար:

ՔԱՂՀԱՆ

Լրատու տեղեկատու

ԱՎԻՆԵՈՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 28–էն Օգոստոս 1, Աւինեոնի փառատօնին յայտագրին մաս կը կազմէ Միշէլ Հալէ – Էգայեանի վերջին ստեղ-ծագործութիւնը՝ «Քարաստանի երգը», բաղկացած երեք բաժիններէ :

Գար եւ երաժշտութիւն միաձուլուած ժամանակակից արուեստէն կ'երթան մին-չեւ հայկական գեղարուեստական աւան-դութիւն :

Քարաստանի Երգին երեք բաժիններն են. –

Le Livre de Van

Les Oiseaux de neige

Le Tablier brodé de ma mère.

**

Միշէլ Հալէ – Էգայեանի սէրը պարի անդէպ, 1973–ին գինք Նիւ – Եորք կը անի ուր երկու վարպետի կը հանդիպի՝ երկարէթ Քրատք եւ Մէտս Քընինկէմ : ին կը վերադառնայ 1976–ին եւ հիմ-նադիր ընկերը կը դառնայ Պարի Տան : Այդ Թուականէն ի վեր պարարուեստի 30 ներկայացումներ ունի :

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՆԱԼԸԻ Կազդուրման կայանին պաշ-տօնական բացումը կատարուած է, Կի-րակի, Յուլիս 11–ին, կրօնական եւ աշ-խարհիկ հանդիսութիւններով ։ Ս․ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան պատարագիչն եղած է Կղզեաց տեսուչը՝ Մեսրոպ Արք․, քարոզած է Պատրիարքը : Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Կազդուրման կա-յանի հիմնադիրներուն, ինչպէս նաեւ Պօյաճըգիւղի Կազդուրման կայանի հիմ-նադիր երջանկայիշատակ Գարեգին Պատ-րիարքի եւ Գնալըի Կազդուրման կայանի հիմնադիր Շնորհք Պատրիարքի յիշատա-կին : Սիրոյ սեղանին նախագահած է Գա-րեգին Պատրիարք : Խօսք առած են Նշան Գարա, անդրադառնալով որ 28–րդ ան-գամն է որ կազդուրման կայանը իր դուռ-ները կը բանայ, պարզած է նաեւ եկա-մուտի աղբիւրները, բացատրելով թէ ինչու սկզբունք ըրած են նուիրատուներ-րու անունները չկարդալ Սիրոյ սեղաննե-րու շուրջ, Տիկին Ժագլին Էրմէն, կա-յանի տնօրէնուհին, ծանրացած է կազ-դուրման կայանի կեանքին եւ գործու-նէութեան վրայ : Խօսք առած են նաեւ Գարակէօզեանցի մը, կայանի հիմնադիր անդամ՝ Մարտիրոս Թորան, կղզիներու քաղաքապետ՝ Րէճէպ Գօչ, Յակոբ Ծե-րունեան (Լոս – Անճըլըսէն), Մեսրոպ Արք․, հուսկ՝ Գարեգին Պատրիարք :

**

ՋԱՐՄԱՀԱԼԻ (Իրան) Հայ Ուսումնա-սիրաց Միութեան «Յ․ Թումանեան» սր-րահին մէջ, Յունիս 17–ին տեղի ունեցած է իրանահայ ծանօթ դերասան Էդիկ Ա-սլանեանի թատերական գործունէութեան 50–ամեայ յոբելեանը, հովանաւորու-թեամբ թեմին առաջնորդ՝ Արտակ Արքե-պիսկոպոսի : Բացման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ յանձնախումբի անդամ՝ Սարօ Բաբումեան որ բեմ հրաւիրած է օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Տիկին Կի-տուշ Արզումեանը : Բանախօսը ծանրացած է Ասլանեանի բեմական ասպարէզին վը-րայ որ սկսած է 10 տարեկանէն : Բանա-խօսութիւններէ ետք գործադրուած է գե-ղարուեստական յայտագիր մը, կարդաց-ուած են ուղերձներ : Խօսք առած է նաեւ Արտակ Արք․ որ գնահատականը յայտ-նելէ ետք, պարգեւատրած է յոբելեարը Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանով : Վերջաւորութեան Էդիկ Ասլանեան շնորհակալութեան իր խօսքը ըսած է :

**

ԹԱՒՐԻԶԻ Հայոց Ազգային «Հ․ Ոսկան-եան» սրահին մէջ, Յունիս 18–ին տեղի ունեցած է Հ․ Մ․ Արարատ կազմակեր-պութեան յաջողութիւններ արձանագրը-րած մարզիկներու եւ մարզիչներու գնա-հատման հանդիսութիւնը : Խօսք առած է Հ․ Մ․ Ա․ Կազմակերպութեան Թաւրիզի մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ Սերոժ Գրիգորեան, որու յաջորդած են ՀՄԱԿ–ի կեդրոնական վարչութեան կողմէ Համիկ Խալոյեան եւ Պ․ Գոհարեան : Վերջին գնահատանքի խօսքը արտասանած է կա-թողիկոսական փոխանորդ Նշան Վարդա-պետ Թօփուզեան ։

**

ԹԱՒՐԻԶԻ Հ․ Ոսկանեան Նորակառոյց սրահին մէջ, Նախագահութեամբ Նշան Վարդապետ Թօփուզեանի եւ Նախաձեռ-նութեամբ Թաւրիզի Հ․ Օ․ Միութեան, Յունիս 13–ին բեմադրուած է Գ․ Սուն-դուկեանի «Էլի մէկ զոհ» թատերգութիւ-նը շնորհիւ արուեստագիտուհի Տիկին Մարուսիա Վահրամեանի թափած երկու տարուան ջանքերուն :

**

ԹԵՀՐԱՆԻ Դուլաբի Հայոց գերեզմա-նատան մէկ անկիւնը որ շատոնց ճանչցը-ւած է որպէս «Պանթէոն» (հոն թաղուած են ազգային, հանրային, կրթական, գաղա-փարական մշակներ) Յունիս 18–ին կա-տարուած է հոգեհանգստեան եւ մեծա-րանքի արարողութիւն : Կրօնական արա-րողութեան աւարտին խօսք առած է տոքթոր Օննիկ Սահակեան որ ոգեկոչած է մեռեալներու յիշատակը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի հայ համայնքը կը պատ-րաստուի հայկական վարժարանով մը ողջունել դպրոցական վերամուտը : Անց-եալ վարչակարգին ընթացքին տեղական հայկական վարժարաններն ու համալսա-րանի արեւելեան լեզուներու հայկական բաժնին փակումին պատճառով Մոսկուա-յի հայ գրողները եւ նոր սերունդը այսօր գրեթէ լաւ չեն տիրապետեր իրենց մայ-րենի լեզուին, չեն ճանչնար իրենց ժո-ղովուրդին պատմութիւնն ու մշակոյթը, կրօնքը, աւանդութիւնները, երկրին աշ-խարհագրութիւնն ու բնութիւնը :

Ռուսաստանի եւ Հայաստանի անկա-խութեան հռչակումով յայտնուեցաւ մը-շակութային եւ այլ կապեր ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը : Այս ուղղութեամբ առնուած քայլերուն կարեւորներէն է Մոսկուայի մէջ Հայկական պետական միջնակարգ հանրակրթական դպրոցին հիմնադրութիւնը որ կարելի եղաւ շնորհիւ տեղւոյն հայկական մշակոյթի «Վերնա-տուն» ազգային կեդրոնին (հիմնուած՝ 1989) եւ ռուսական կառավարութեան Մոսկուայի կրթական բաժնին միջեւ կնքուած պայմանագրին ։

Դպրոցին տնօրէն պատմաբան Վարդ-գէս Հայրապետեան հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէ անոր նպատակը․ դաստիա-րակել անհատներ որոնք պիտի դառնան հայութեան մշակոյթին դարաւոր աւան-դութիւններուն պահապանը : Անոր հա-մար դպրոցը պիտի կիրարկէ նաեւ պե-տական հանրակրթական հաստատութիւն-ներու ծրագիրը․ ուսուցումը կը կատար-ւի հայերէն, բացի երեք գիտական նիւ-թերէ․ մաթեմաթիկ, բնագիտութիւն, տարրաբանութիւն : Ուսուցման ծրագրին մաս կը կազմեն հայերէն լեզու եւ հայ-կական գրականութիւն, Հայոց պատմու-թիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն, բուսաբանութիւն եւայլն : Դպրոցին հա-յագիտական ընթացքը պիտի պարփակէ Հայաստանի մշակոյթի, կրօնքի, իրա-ւունքի, ծէսերու, կենցաղի ուսումնասի-րութիւն, նաեւ հռետորական արուեստ ու գեղագրութիւն :

Հաստատութեան ուսուցչական եւ թէք-նիք անձնակազմի նիւթականը կ'ապա-հովէ Մոսկուայի կրթական բաժինը : Ան իրաւունք կ'ունենայ գործակցելու ար-տասահմանեան հիմնարկներու, կազմա-կերպութիւններու, ձեռնարկութիւններու, գիտական, կրթական, դաստիարակչական եւ մշակութային ծրագիրներ գործադ-րելու նպատակով :

ԼՐԱՏՈՒ

ածք մը կ'ըսէ․ – «Երկրի վրայ Վան, անդենականին մէջ հաւատք» (Dünyada Van, ahrette iman) ։

Կան շրջանակներ, որոնք Վանը Թուր-քիայէն կորզել կը ցանկան : Կը շարունակ-ւին նաեւ վիճաբանութիւններ այն մա-սին, թէ Վանի շրջակայքը Քիւրտիստա՞ն է, թէ ոչ Հայաստան :

Առնօք Անատոլուի մէջ Թուրքերը, Հայերը, Քիւրտերը եւ Արաբները մէջընդ-մէջ կ'ապրէին : Ինչ մեզ որ այլեւս Անատոլուի մէջ Յոյներու եւ Հայերու թիւերը նուազեցան ։ Քրիստոնեաները ացին, մահմետականները մնացին : Թուր-քը եւ Քիւրտը գլուխ գլխի են : Բայց այնպէս կը թուի, թէ կարգ մը շրջանակ-ներ դուրսէն շարունակ կ'աշխատին, որ-պէսզի այս երկուքը զիրար մորթեն :

Անատոլուն անբաժանելի է ։

Եթէ զայն բաժնել ջանանք, մեզ կ'ըլ-լայ մեզի : Դուք մի՛ հաւատաք ՍԻԱ–ի գործակալ Ապրամովիչին : Հանրապե-տական Թուրքիան անբաժանելի է : Ցնորք մըն է կարծել, թէ Անատոլուն բաժան – բաժան կրնայ ըլլալ : Ժողովուրդը ամբող-ջութեամբ կը դիմադրէ այդպիսի բանի մը :

**

Միայն թէ պէտք չէ որ յանցանք նը-կատուի այսպիսի բաժանումի մը մա-սին վիճաբանութիւն ընելը : Այնպէս չէ՞ : Կարելի չէ պատժել գաղափարը : Միայն աչարեկչութիւնն է, որ կը պատժուի : Ով որ կ'ուզէ թող ըլլէ, ճառ մը խօսի Անա-տոլուի բաժանման մասին, եթէ կ'ուզէ թող յօդուած ալ գրէ, գիրք ալ հրատա-րակէ : Մենք ժողովրդավար ճամբէն միայն կրնանք պատասխանել այդ ըսուածին :

ՆԱԽՆԵԱՑ ՈՏՆԱՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Ուղեգրութիւն Վան կատարած ուխտագնացութեան մասին)

ՓՐՈՖ․ ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՐԾՈՒԱԲՈՑՆՈՒՄ

Ներսում հողի ու փլուածքների բարձր կոյտ է, իսկ հիւսիսարեւմտեան կիսա-խորշում պահպանուել է պատի մէջ ա-գուցուած մի գեղեցիկ խաչքար (որոնցից կան նաեւ միւս յուշարձանների պատե-րում) :

Հայ ճարտարապետութեան պատմա-բանիս ի հարկէ հարկաւոր էր այստեղ աւելի երկար մնալ, մանրազնին աչքե-րով հետազօտել թէկուզ պահպանուածը, բայց այդ հնարաւորութիւնը անհնար է իրականացնել լինելով զբօսաշրջիկների կազմում, իսկ նորից այստեղ գալ, աւաղ ինձ համար այլեւս ուշ է . . .

Բոլորս շտապում ենք աւտոբուս նըս-տել. ես էլ ստիպուած եմ հետեւելու նը-րանց : Հրաժեշտ ենք տալիս մեր շուրջը նաւաքուածներին ու ցաւը սրտերումս վե-րադառնում Վան :

**

Երկրորդ օրուայ, Նոյեմբերի 9-ի ծը-րագիրը կատարել ենք արդէն Վարագա-վանք այցելելով, ուստի ազատ ժամանակ ունենք ամբողջ օրում : Որոշեցինք մնալ Վանում, ծանօթանալ նորակառոյց քա-ղաքին, շրջել հայկական այգեստաննե-րի փողոցներում, գուցէ գտնենք մեր հայրական տները, անցեալի յիշեցնող ինչ որ մնացորդներ, քանի դեռ լիովին կորստեան չեն դատապարտուել . . .

Դրա հետ մէկտեղ մերոնցից շատերը կարիք ունեն այցելել շուկան ու խանութ-ները, ինչպէս մեր մեծերը կ'ասէին ալիշ-վերիշ (այսինքն առեւտուր անել), Վա-նից յիշատակներ տանելու համար : Բուռն ցանկութիւն ունէինք նաեւ Վանայ կա-տուներ ձեռք բերել ու Երեւանում այդ նշանաւոր կատուացեղը բազմացնել, որ-պէս յիշատակ մեր կորուսեալ Վանի :

Առաջուց տեղեկութիւն ունէինք, որ Եղեռնի տարիներին այստեղից գաղթե-լուց յետոյ երկար տարիներ Վանի այ-գեստանները մնացել էին նոյն վիճակում, ինչպէս թողել էին մեր մեծերը : Հա-մոզուելով, որ դրանց տէրերն այլեւս չեն վերադառնալու (մանաւանդ, որ Խոր-հրդային Միութեան ղեկավարները, ա-ռանց հայ ժողովրդի կարծիքը հաշուի առնելու, տարբեր առիթներով ի լուր ամբողջ աշխարհի յայտարարեցին, թէ հողային պահանջատիրութիւն չունեն Թուրքիայից), Արեւելեան Անատոլիա-յում, այդ թւում Վանում, հետզհետէ ծայր առաւ շինարարական գործունէու-թիւն, որպիսին առաւել մեծ չափերով ծաւալուեց անցեալ տասնամեակներում : Արդէն տեղեակ էինք, որ Վանը ամբող-ջովին կերպարանափոխուել է ու քաղա-քում շրջագայելու առաջին իսկ պահից համոզուեցինք, որ իրօք այդպէս է :

Մասնագիտօրէն դրանում խորամուխ լինելու նպատակով դեռեւս Երեւանում ծանօթացել էի Վան քաղաքի նոր յատա-կագծին (հրատարակուած զբօսաշրջիկնե-րի համար Վանի մասին 1985 թ․ լոյս տե-սած տեղեկագրում) ։ Մեկնելիս, հետս էի վերցրել նաեւ հին Վանի յատակա-գիծը, համեմատելու եւ առաջացած քա-ղաքաշինական փոփոխութիւնների մա-սին պատկերացում կազմելու համար : Տպաւորութիւնս այն է, որ նոր Վանի յա-տակագիծը կազմող թուրք քաղաքաշի-նարարները որոշ չափով պահպանել են հին մայրուղիներու (օրինակ՝ Սղգիայի, Խաչփողանի) ցանցի մի մասը, միեւնոյն ժամանակ նոր կառուցապատուելիք քա-ղաքատարածութեան վրայ առաջացնելով ուղղագիծ ու լայն նոր մայրուղիներ : Դը-րանցից գլխաւորը արեւելքից արեւմուտք ձգւում է նոր Վանի ամբողջ տարած-քով, հասնելով մինչեւ Վանի բերդը : Իր տարբեր հատուածներում այն ունի եր-կու անուններ : Բերդից մինչեւ քաղաքի կենտրոն կրում է Քեազըմ Քարապէքի-րի անունը (այն թուրք զօրավարի, որի ղեկավարած հրոսակները պարտութիւն կրեցին 1918 թ․ Մայիսին Սարդարապա-տում տեղի ունեցած Հայերի համար բախտորոշ ճակատամարտում) : Դրա շա-րունակութիւնը կենտրոնից դէպի արեւելք կոչուած է Մէհմէտ Էֆէնտու անունով : Քաղաքի կենտրոնում յիշեալ երկանուն մայրուղին ուղիղ անկեան տակ հատւում է մի այլ՝ Ճումհուրիյէթ (Հանրապետու-թիւն) անունով կոչուած մայրուղու հետ : Խորհում եմ, թէ երեւի դա համապա-տասխանում է խառը բնակչութեամբ եւ հայկական այգեստանների սահմանը տա-րանջատող Խաչ-փողան կոչուող գլխաւոր փողոցի ուղղութեանը :

Նոր յատակագծմամբ ընդգրկուած է Վանի այգեստանների մեծ մասը, հասել ու անցել է Խաչ-փողանից արեւելք ընկած թաղամասերը : Կառուցապատումից առ-այժմ դուրս են մնացել հայկական այ-գեստանների հարաւ-արեւելեան ծայրա-մասերը (Արարք, Կլոր-դար եւ այլն), ո-րոնցում ասին, դեռեւս պահպանուել են հին Վանի փողոցներից մի քանիսը, հան-դերձ իրենց ուղղութեամբ եղած կաւաշէն տների :

Նոր Վանը ամբողջովին յատակագծը-ւած է փոխուղղահայեաց փողոցների կա-նոնաւոր ցանցով : Դրանք կառուցապատ-ուած են 4-5 յարկանի շէնքերով, առա-ջին յարկում մեծամասամբ ունեն խա-նութներ : Մասնագիտութիւնը պարտա-ւորեցնում է նշել նորակառոյց շէնքերի բաւականին բարձր շինարարական որա-կը : Դրանում համոզուեցինք թէկուզ մեր իջեւանած հիւրանոցի օրինակով : Հակա-երկրաշարժային առումով նպատակա-յարմար է տների յարկայնութիւնը : Բացի այդ նրանց կառուցման համար կիրառած շինելակերպը (երկաթ - պեթոնեայ կը-մախք, լիցքաւորուած թեթեւաքաշ ար-հեստական քարերով), նոյնպէս պէտք է դիտել որպէս հակաերկրաշարժային մի-ջոցառում : Պատշաճ մակարդակով կազ-մակերպուած է քաղաքի ջրամատակա-րարումը, ելեկտրամատակարարումը, կո-յուղու համակարգը : Վանում գտնուելու օրերին դրանք անխափան գործում էին :

(Շար․ 4)

(Շար. Ա. էջէն)

Հսկայ վնասներ կրած է Հռոմի ամէնէն նուիրական տաճարներէն մէկը՝ Սէն – Ժան տը Լաթրան մայր տաճարը, որ մէկն է յաւիտենական քաղաքին չորս մեծ եկեղեցիներէն, զորս աւանդաբար պէտք է այցելել ով որ Հռոմ կ'երթայ։ Վախ կար նաեւ որ անդաստակը (փորթիքը) փլի։ Սէն – Ժան տը Լաթրան ամէնէն հին եկեղեցին եւ երկրին արուեստի հարստութիւններուն գլխաւորներէն է։ Քիչ մը անդին, Տիբերիսի մօտ, կը պատահէր երկրորդ պայթումը։ Հոն ալ արուեստի գլուխ գործոցներու թաղամասը՝ Վելաբրօ, Փորումներու շրջագօտին մէջ, ուր կը տիրապետէ Միքէլ Անճելոյի նախագծած հռչակաւոր Գամբիթոլի հրապարակը։ Հոս ալ Սան Ճիորճիօ ալ Վելաբրօ Եկեղեցին վնասուած է։ Չորս – հինգ վիրաւոր կայ, որոնց մէջ երկու մանուկներ, բարեբախտաբար, ծանր վիճակի մէջ չեն։ Այս ոճրագործները, կը յիշեցնեն, անշուշտ, Մայիսին, Ֆիրենցէի հռչակաւոր Ուֆիչիներու առջեւ պայթած ռումբերը։ Ոչ ոք տէր եղած էր արարքին որ մաֆիային վերագրուեցաւ։ Ամէնէն աւելի մտահոգիչ եւ վրդովեցուցիչ երեւոյթն այն է որ արուեստի գլուխ գործոցները սկսած են թիրախ ընտրուիլ։

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ուժերը կը շարունակեն անխնայ հարուածել Լիբանանի հարաւային շրջանը Հէզպոլլահի դիրքերը ոչնչացնելու նպատակով։ Մինչեւ Յուլիս 28, արդէն 50 մեռեալ կար եւ աւելի քան 250 վիրաւոր։ Խուճապը մեծ է եւ 300 հազար Լիբանանցիներ կը փախչին դէպի Պէյրութ։ Իսրայէլի կառավարութեան համար «յաջողութիւն» մըն է ինչ որ կատարուած է եւ առայժմ տրամադրութիւն չկայ դադրեցնելու յարձակումները։ Վախ կայ, անշուշտ, որ Հէզպոլլահն ալ ձեռնածալ չնստի։ Ապահովութեան Խորհուրդը Յուլիս 27-ի նիստը փակած էր առանց դատապարտումի որեւէ բանաձեւի, նոյնիսկ եթէ «ցաւով» կը դիտուի այս սաստկացումը։ Երկու չափ, երկու կշիռի քաղաքականութիւնը միշտ ի զօրու կը մնայ եւ կ'արդարացուի – ինչպէս Ալէն Ժիւփէ ալ ըսաւ առջի օր – երբ Իսրայէլ կը հակազդէ, ընդունելով որ գրգռողը՝ Հէզպոլլահն էր։ Նոյն մօտեցումը չկայ, անշուշտ, երբ հայկական ուժերը կը հակազդեն չէզոքացնելու համար ազրպէջանական կրակակէտերը, որպէսզի Ղարաբաղի բնակչութիւնը ռումբերու զոհ չերթայ։ Այս պարագային, հայկական ուժերու գործողութիւնները «բացատրելի հակազդեցութիւն» չորակուիր, այլ՝ «բռնաբարում յանձնառութիւններու»։ Մնաց որ զարմանալու պատճառ ալ չկայ։ Իսրայէլեան բանակը, յարձակման սկիզբէն ի վեր 5000 հրթիռ նետած է։ ՄԱԿ-ի կայան մըն ալ իսրայէլեան գնդակներու թիրախ եղած է – թիւրիմացութեամբ – ՄԱԿ-ի ուժերու չորս նեփալցի զինուոր վիրաւորուած են։ Իսրայէլցի բարձր սպայ մը յայտարարած է. – «Շատ յստակ ազդարարութիւն մըն է զոր կ'ընենք, հասկցնելու համար որ Լիբանանի վճարելիք գինը շատ սուղ է եթէ միշտ թոյլ տայ Հէզպոլլահի սանձարձակ անպատիժ գործունէութիւնը»։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Կեդրոնական Դրամատան տնօրէնը մասնակի ինքնաքննադատութիւն մը ըրաւ ռուբլիներու մասին առած որոշումին առթիւ։ Արդարացնելով հանդերձ 1993-էն առաջ տպուած ռուբլիները ժողվելու իր որոշումը, խոստովանեցաւ թէ գլած անցած էր իր իրաւասութիւնները՝ «իր այդ որոշումը համակարգած չըլլալով երկրին ղեկավարութեան հետ»։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առողջապահութեան նախարարութիւնը հրապարակէն վերցուց սիտա-ի հետքերը տանող 31 թեսթերէն ինը որոնք հարկ եղածին չափ վստահելի չեն։ Ցաւալին այն է սակայն թէ տարիներէ ի վեր գործածուած են եւ բազմաթիւ անձեր կան որոնք այն ապահովութիւնն ունին թէ իրենց քննութիւնները բացասական արդիւնք տուած են եւ այսօր կը պարզուի որ այնքան ալ ապահով չէ։

ԷԼՑԻՆ պաշտօնանկ ըրաւ Ապահովութեան նախարարը՝ Վիկտոր Բարաննիկովը, նախագահական հրովարտակով, Տաճիկստանի եւ Աֆղանիստանի սահմանագլուխը տիրող անկայունութեան դիմաց իր ցուցաբերած անկարողութեան պատճառով։ 52 տարեկան, Բարաննիկով կը պաշտօնազրկուի «իր աշխատանքին մէջ ծանր թերացումներու, ի մասնաւորի սահմանապահ զօրքերու մատակարարման հարցին մէջ»։

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ մէջ, 13 Քիւրտեր սպաննուած են եւ 3 ուրիշներ ալ վիրաւորուած զինեալ բախումներու ընթացքին։ Ընդհ. ձեւով 40 մեռեալ, որոնց 32-ը՝ Քիւրտ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ եւ Աբխազիոյ անկախապաշտներու միջեւ հրադադարի համաձայնագիր մը ստորագրուած է որ ի զօրու պէտք է դառնար Յուլիս 28, ժամը 8-էն սկսեալ։ Համաձայնութիւնը գոյացած էր Սոչի, Մոսկուայի հովանաւորութեան ներքեւ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի առժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց թաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը։

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, սիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումի թուականէն 5 – 6 օր առաջ, տալով *երկու* հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար։ Այրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ։

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

AMBASSADE DE LA REPUBLIQUE D'ARMENIE

services consulaires de Paris

L'Ambassade de la République d'Arménie a commencé ses services consulaires depuis le 1er Juin 1993 à l'adresse suivante:
26, Avenue Dode de la Brunerie,
75016 PARIS
Tél.: 45. 25. 91. 80 / Fax: 40. 50. 16. 92

Le département consulaire est ouvert les Mardi et Vendredi de 10h à 13h.

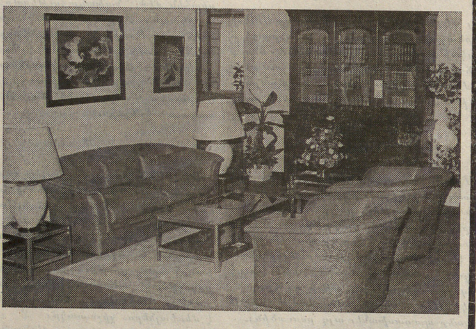
Afin d'obtenir un visa, il est nécessaire de présenter un passeport en cours de validité, une invitation officielle, deux photos d'identité, et un formulaire de demande de visa à remplir en arménien ou en français. Les personnes ne possédant pas d'invitation officielle peuvent recevoir un visa touristique pour un séjour de 21 jours maximum. Les visas seront délivrés dans un délai d'une semaine.

L'Ambassade de la République d'Arménie vous invite aimablement à visiter l'Arménie.

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél.: 42. 89. 27. 47

« Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն »

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ՔԱՐՏԵՐ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՅՏՈՒՑԻՉ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 – 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

«ENERGIE POUR L'ARMENIE»

FAIRT-PART DE NAISSANCE D'UNE NOUVELLE ASSOCIATION FRANCAISE POUR L'ARMENIE

par *Roger* **DER-AGOBIAN**, *Docteur ès sciences physiques, ingénieur du Conservatoire des Arts et Métiers.*

Soucieux d'aider l'Arménie dans son dramatique manque d'énergie et nouvellement retraité, j'ai sollicité E.D.F. et ai déjà obtenu

1 — le don de deux centrales hyrauliques de 1.400 KW chaeune;

2 — l'expertise gratuite, en Arménie de 15 centrales hydrauliques existentes, aux fins d'amélioration de leur fonctionnement et de leur rendement.

Le budget relatif à la première opération, d'un montant de 7 millions de F. serait pratiquement couvert à hauteur de 80%, les 20% restant, étant prévus d'être financés par la diaspora, directement ou à travers ses associations caritatives qui sont ou vont être sollicitées.

Amorcée, dans un premier temps, dans le cadre de l'association du 7 décembre 1988, très vite il m'est apparu évident qu'une association spécifique était indispensable pour renforcer sa crédibilité au niveau scientifique et technique.

Aussi avec les personnes et associations dont les noms sont ci-dessous, avons nous décidé de fonder cette nouvelle association «*Energie pur l'Arménie*» (type 1901).

Cette association est ouverte à toutes les personnes ou associations œuvrant dans cette direction et ayant une solide formation technique pouvant l'aider dans son action, en ce qui concerne les membres actifs. Elle est ouverte à tous en ce qui concerne les membres adhérents.

Les dons quels qu'ils soient sont bien entendu les bienvenus et seront utilisés uniquement pour développer le potentiel énergétique en Arménie. Ils donneront lieu à un reçu *Cerfa* pour les services fiscaux.

Pour tout contact avec l'association prière de s'adresser à Roger DER-AGOBIAN, 7, rue des Près Aubry,
92370 CHAVILLE

LISTE DES MEMBRES FONDATEURS DE L'ASSOCIATION «ENERGIE POUR L'ARMENIE»

Monsieur Roger DER-AGOBIAN, *Ingénieur CNAM, Docteur ès sciences physiques*, Monsieur Jean-Jacques DAMLAMIAN, *Polytechnicien, Ing. Télécom.* Monsieur Bédros TERZIAN, *Directeur de «Pétrostratégies»*, Monsieur Jacques PANOSSIAN, *Ingénieur nucléaire*, Monsieur Berdj AGOPYAN, *Architecte D.P.L.G.*, Monsieur Rolland MARGOSSIAN, *Ingénieur A.M.*, Monsieur Gérard DER-AGOBIAN, *Polytechnicien, Ing. Télécom.* Monsieur Marcel PAUTHIER, *Ingénieur*, Monsieur Serge BABIKIAN, *Ingénieur ENSMA*, Monsieur René TOROSSIAN, *Ingénieur ENSMA, Docteur en mécanique des fluides*, Madame Alice TATEOSSIAN, *Secrétaire médicale*, Monsieur Jacques Michel DERYEGHIYAN, *Commerçant*, Monsieur Vahakn GARABEDIAN, *Ingénieur E.D.F.*, Association du 7 décembre 1988.

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU
— SALLE GARANCE —
9 Juin — 18 Octobre

Les représentations ont cessé le 26 Juillet et ne reprendront que le Mercredi 15 Septembre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒԼԻՍ 30
VENDREDI
30 JUILLET
1993

LE NUMERO : 5,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 900 Ֆ. – Վեցամսեայ : 460 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.200 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1050 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

68րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 18.116 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 68e ANNEE — N° 18.116

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՏԱԼԻԱ
ՑՆՑՈՒԱԾ ԵՒ ՎՐԴՈՎՈՒԱԾ

Իտալիա ցնցուած կը մնայ ահաբեկչական արարքներէն 48 ժամ ետքն ալ, թէեւ նախագահ Սքալֆարօ յայտարարեց թէ՝ «նոր Իտալիան պիտի յաղթէ»: Այս նոր ահաբեկչութեան բնոյթն է որ կը շփոթեցնէ ընտրուած թիրախներով որոնք ոչ միայն Իտալիոյ, այլեւ՝ բովանդակ աշխարհի մշակութային հարստութեան մաս կը կազմեն: Այս իսկ պատճառաւ, այնքան ալ դիւրին չի թուիր հեղինակներուն ինքնութիւնը ճշդել: Ֆիրէնցէի Ուֆիցիներու առեն անմիջապէս մաֆիային վերագրուեցաւ, իբրեւ հակազդեցութիւն «մաքուր ձեռքեր» գործողութեան, բայց, այնքան ալ յստակ չէ: Միլանոյի «Իլ ճիօրնալէ»ի խմբագիրը՝ Լիվիօ Քափութօ հարցազրոյց մը տուած է «Քօրիէրէ տը Փարի»ի, ուր կ'ընդունի որ «խաթարուած ուղեղի» մը գործն է, առանց կարենալ այդ ուղեղը ծանօթ գլուխներու մէջ դնելու: Անկարելի չի գտներ որ անոնք չըլլան անպայման բիւրեղացման գործողութեան հակառակորդները, այլ նոյնիսկ «յեղափոխական ուժերը» համախմբող տարրեր որոնք կ'աճապարեն եւ կ'ուզեն բռնի ուժով պարտադրել փոփոխութիւնը: Մաֆիան միշտ կրնայ կապ ունենալ, բայց, խմբագրին չի թուիր որ ներկայիս մաֆիան շահ ունենայ նման քաոսի մը մէջ: Այս ոճրափորձերը, կ'ըսէ, ոչ իր մեթոտներուն, ոչ ալ վարուելակերպերուն մաս կը կազմեն: Եկեղեցիներու ընտրութիւնը որպէս թիրախ մտածել կուտայ անշուշտ, մանաւանդ երկու հռչակաւոր եւ պատմական եկեղեցիներ, Սէն – Ժան տը Լաթրան, Հռոմի Մայր տաճարն է: Հիմնուած է 314-ին Կոստանդիանոս կայսեր կողմէ եւ հազար տարի եղած է խորհրդանիշը քրիստոնեաներու դէմ հալածանքներու վերջաւորութեան: Երկու անգամ քանդուած

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՑԱԽ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ՇԱԲԱԹՈՎ ՄԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳՈՒԱԾ

ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Զօրեքշաբթի, Յուլիս 28-ին, Մարտակերտի եւ Ադրբեջանի Միրբաշիրի շրջանն է որ հանդիպում մը ունեցած Ղարաբաղի եւ Ադրբեջանի ղեկավար դէմքերու միջեւ, ինչ որ ինքնին աննախընթաց երեւոյթ մըն է: Ցարդ, Բաքու չէր ճանչնար որեւէ իշխանութիւն Ստեփանակերտի մէջ:

Ինչպէս գրած էինք, տեսակցութիւնները կը կատարուէին չորս ներկայացուցչութիւններու մակարդակով, այսինքն՝ Պաշտպանութեան, Արտաքին, Ներքին նախարարութիւններ եւ Ապահովութեան (անվտանգութիւն) Պետական Կոմիտէի: Ընդհանուր կարճ տեսակցութենէ մը ետք, իւրաքանչիւր մարզ առանձին – առանձին տեսակցութիւն ունեցած է իր համապատասխան մարզին հետ, այսինքն՝ Արտաքին նախարարութիւններու ներկայացուցիչները իրարու հետ եւ այս ձեւով:

Որոշուած է մէկ շաբաթով երկարաձգել հրադադարը որ վերջ կը գտնէր Յուլիս 28-ի գիշերը: Մինչ այդ շփումները պիտի շարունակուին եւ պիտի որոշուի նաեւ հանդիպում մը աւելի բարձր մակարդակի վրայ: Այս մասին վերջնական կարգադրութիւն չէ եղած: Ղարաբաղի կողմի ներկայացուցիչը նկատելով Ռոպէր Քոչարեանը, յայտնի չէ թէ ան կը տեսնուի Ալիեւի՞ թէ Հիւսէյնովի հետ: Խօսուած է նաեւ գերիներու փոխանակման մասին: Հայկական կողմը նոյն օրը մէկ գերի վերադարձուցած է:

❦

Հրադադարը ընդհանրապէս յարգուած էր: Միայն Յուլիս 28-ի առաւօտեան ժամը 4-էն 7 ռմբակոծութեան ենթարկուած է Հադրութի շրջանի Խծաբերդ գիւղը:

❦

Բաքու ՄԱԿ-ի դիմած էր Ապահովութեան Խորհուրդի ստիպողական նիստ պահանջելով: Այն փոփոխութիւնը որ կայ, սակայն, եւ նշեցինք վերը Բաքուի դիրքորոշման պարագան է Ստեփանակերտի իշխանութեանց նկատմամբ: Ցարդ, դէմ էր որեւէ մասնակցութեան, մինչ հաւանական կը նկատուի այլեւս որ Ադրբեջան ընդունի Ղարաբաղը որպէս կողմ ՍԷ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի բանակցութիւններուն:

⁂

Օտար շրջանակներու համաձայն, ոչ մէկ տեղեկութիւն կը տրուէր Յուլիս 28-ին Ղարաբաղ – Բաքու խօսակցութեանց մասին, բացի անոնց տրուած որակումէն՝ «քաղաքավարական եւ շինարար»:

⁂

Թաւրիզի մէջ խօսք առնելով, Պարսկաստանի իսլամական Հանրապետութեան «առաջնորդը» Ա. Խամէնէի խօսելով հայկական ուժերու յառաջխաղացման մասին, յայտարարած է. – «Կը դատապարտենք այս յարձակումը որ Հայաստանի ձեռքը կը վայելէ եւ կը փափաքինք որ նոյնն ընեն Իրանի Հայերը», այսինքն՝ Հայերը՝ Հայ դատապարտեն...:

Ճիշդ է որ Խամէնէի կը խօսէր Թաւրիզ որ պարսկական Ադրբեջանի կեդրոնն է եւ թէ իր երկրին 25 դաւառներուն մէջ մօտ 13 միլիոն Ազերի ունի:

⁂

Հայաստանի եւ Ռուսաստանի Կեդրոնական Դրամատուները համատեղ յայտարարութիւն ըրած են հաստատելով որ 1961 – 1992 հրապարակ հանուած թղթադրամները (ռուբլի) օրինական վճարման միջոց կը մնան Հայաստանի մէջ, մինչեւ որ երկու երկիրներու դրամատուները, ամենակարճ ժամանակաշրջանի ընթացքին, համաձայնագիր կնքեն Հանրապետութեան նոր թղթադրամներ տալու եւ հիները անոնցմով փոխանակելու մասին:

ԵՐԵՒԱՆ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՒԱՆ
(«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ» – ՅՈՒԼԻՍ 23 / 28)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ

Յուլիս 28-ին, նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ընդունած է Պոսթընի Դրամատան խումբ մը ներկայացուցիչներ, որոնք Երեւան գացած էին Հայաստանի մէջ մասնաճիւղ մը բանալու ծրագրին կապակցութեամբ: Նախագահը ընդգծելէ ետք թէ Հայաստանի մէջ կան իրական նախադրեալներ միջազգային դրամատուներու գործունէութեան համար, յոյս յայտնած է, որ վերոյիշեալ դրամատան Հայաստանի մասնաճիւղի գործունէութեան համար որոշ երաշխիքներ կուտայ նաեւ Միացեալ – Նահանգներու կառավարութիւնը:

⁂

ՍԱՀՄԱՆԱՄԵՐՁ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Յուլիս 22-ին, Ֆրանսայի դեսպան Տիկին տը Հարթինկ ընկերակցութեամբ գընդապետ Գրիգոր Գրիգորեանի, այցելած է Անիի շրջանը: Ան ծանօթացած է շրջանի առօրեային, բնակչութեան, ընկերային հարցերուն, տեսակցութիւններ ունեցած է տեղական ղեկավարներուն հետ, այցելած է տեղւոյն բամպակի գործատունը: Դեսպանը ապա այցելած է հայ – թրքական սահմանը:

⁂

ՅՈՅՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀԱՒԱՏԱՐՄԱԳԻՐԸ

Յուլիս 27-ին, Յունաստանի Հայաստանի լիազօր դեսպան Լէոնիտաս Խրիսանթօփուլոս իր հաւատարմագիրը յանձնած է նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի:

⁂

Նոյն օրը փոխ – նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանին իր հաւատարմագիրը յանձնած է Քորէայի ՀԱՊ-ի երկիրներու լիազօր դեսպան Քիմ Սոք Քին: Դեսպանը ընդունած են նաեւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Բ. Արարքցեան եւ Արտաքին նախարար Վ. Փափազեան:

⁂

ՔՈՒԷՅԹԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Յուլիս 24-ին Արտաքին նախարար Վահան Փափազեան ընդունած է Քուէյթի Աւստրիոյ դեսպան Ֆայսալ Ալ – Ղայսին, որու յատուկ պաշտօնն է ծանօթացնել Ծոցի տագնապէն ետք Քուէյթի մէջ ստեղծուած կացութիւնը: Դեսպանը այս նիւթին շուրջ մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած է Յուլիս 26-ին:

⁂

ՀԻՒՐԵՐ՝ ԱՐԺԱՆԹԻՆԷՆ

Յուլիս 27-ին փոխ – նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան ընդունած է Պուէնոս – Այրէսի Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարի Մանուկեան վարժարանի շրջանաւարտները: Փոխ – նախագահը յաջողութիւն մաղթելէ ետք իրենց նուիրած է Հայաստանի դրոշմաթուղթերու վերջին հաւաքածոն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

ԷՄՄԻԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայի ախոյենութեան մրցումները տեղի ունեցան այս տարի Անըսիի մէջ: Այս մրցաշարքին կրնան մասնակցիլ օտարներ ալ, եթէ անդամ են ֆրանսական ակումբի մը:

Այդ է պարագան Ռոպէր Էմմիեանի՝ որ արձանագրուած է Իսիի ֆրանսական ակումբին մէջ:

Անըսիի իր ելոյթը քաջալերական է նախորդ ամսուայ արդիւնքներէն յետոյ: Դասուած է 3-րդ, ցատքելով 7,85 մէթր հեռու: Առաջինը, սենէկալցի Թուրէ՝ 7,88. իսկ Ֆրանսայի ախոյեան հռչակուած է – տոր համար պէտք է ըլլալ Ֆրանսացի – Փուաէն՝ որ դասուած է չորրորդ 7,75-ով: Նուազ հեռու ուրեմն քան Էմմիեան:

Անըսիի մէջ նոյն ախոյենութեանց ընթացքին, ելոյթ ունեցած է նաեւ Սերժ Աւետիսեան, որ սկաւառակ կը նետէ: Անդամ է Փարիզի Ռասինկ ակումբին:

Անըսիի մէջ էր որ 1964-ին Երեւան ծնած այս մարզիկը առաջին անգամ, 1987-ին, կ'ըլլար Ֆրանսայի ախոյեան: Իր այդ տարուան արդիւնքը՝ 56,34 մէթր: Այս տարի 7-րդ է միայն, 53,14 մէթրով: Առաջինը՝ 60,52:

Կը յիշուի որ Աւետիսեան երկու տարի 1989 – 1991, մնաց կախակայուած, պատժուած, մկանները զօրացնելու համար արգիլեալ դեղեր գործածած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Անկէ ի վեր, չյաջողեցաւ հասնիլ 60 մէթր հեռաւորութեան, ինչ որ անհրաժեշտ է քիչ – շատ փայլելու համար այս մարզաձեւին մէջ:

Հակառակ տեղքայլին, կարելի է գնահատել հայ մարզիկը շարունակելու իր ջանքերուն համար:

⁂

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՎԱԼԱՆՍ՝ ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՄԸ

Անշուշտ, նախընտրելի էր յաջողութեամբ մը սկսիլ նոր մրցաշրջանը, բայց պարտութիւն մը, Յուլիս ամսուան մէջ, «մարսելի»է: Անցեալ տարի ալ, Վալանս, ինչպէս Շարաթ իրիկուն (2 – 0), պարտուած էր Ալէսի դաշտին վրայ (1 – 0):

Ցառաջիկայ շաբաթ, սակայն, Հայաստանուն ակումբին ամենազգի համակիրները կը սպասեն յաղթանակի մը: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ Վալանսի մէջ: Մրցակիցը՝ Իսթրի խումբը: Ան ալ կորսնցուցած է իր առաջին մրցումը, իր իսկ դաշտին վրայ, Նիօրի դէմ (0 – 2):

Անցեալ մրցաշրջանին, Վալանս եւ Իսթրը երկու անգամուն ալ հաւասարութեամբ վերջացուցած էին իրենց հանդիպումները (2 – 2) եւ (1 – 1): Իր համակիրներուն առջեւ, Վալանս, այս անգամ, պիտի չգոհանայ, կը յուսանք, նոր հաւասարութեամբ մը:

Յիշենք որ մրցաշարքը երկար է, 42 խաղեր՝ որոնցմէ ոմանք՝ բոլորովին նոր. առաջին անգամն է որ իրարու անծանօթ խումբեր դէմ հանդիման պիտի ելլեն: Անակնկալներ պիտի չպակսին անկասկած:

Բոլորին ալ առաջին նպատակը՝ խուսափիլ վերջին չորս տեղերէն, վայրէջքէ: Իսկ անոնք՝ որոնք կը կարծեն թէ լաւ զինուած են, պիտի ձգտին մնալ դասաւորումին առաջին երեք տեղերուն մէջ: Երեքն ալ ուղղակի դուռ կը բանան դէպի բարձրագոյն դասակարգ՝ որուն մէջ խաղալ կ'երազեն շատեր:

Վ. Ս.

ՊՈԼԻՍ 1958 — 1960

ԱՐՏԱՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԺԳ.

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ցեստպայ երեւոյթին բացատրութիւնը ձգելով աւելի ձեռնհաս գրիչներու խնամքին, Միսաք Մեծարենցի հմայքն ու ճառագայթումը Պոլսոյ վարժարաններուն մէջ բանաստեղծի մահէն ետք (1908), խաւեանի աշակերտուհիներն այդ համբաւին ջերմեռանդ գաղափարախօսներն են նկատուած այս վերջին տարիներուն, յաջորդելով Կեդրոնականցիներուն, փաստ այն փառաւոր հանդիսութիւնը՝ նուիրուած հէք քերթողի մահուան յիսնամեակին, որ տեղի ունեցաւ իրենց Սանուցի սրահին մէջ, 1958 Ապրիլ 3-ին, կիրակի, կէսօրէ ետք, եւ որուն ներկայ գտնուելու բարեբախտ առիթն ալ ընծայուեցաւ ինծի:

Առանց դոյզն կողմնակցական դիտաւորութեան, միայն նկատի առնելով տուեալները պարզ իրականութեան մը, ներկայի ամբողջ հայկական աշխարհին մէջ, դժուար է երեւակայել մէկ վայր, ուր միատարր ամբողջականութիւն մը, (խաւեանի բարձրագոյն դասարաններու ուսանողուհիներն, դրդուած իրենց հայերէնի դասախօսներէն՝ Պերճ Տէրտէրեան, Շահնուր Շահէն, Վահէ Սաաթճեան), կարենար առանց մեծամեծ յոխորտանքի, նմանօրինակ ցոյց մը կազմակերպել գրական հանդէսի: Խրախոյս գրգռող բացառիկ երեւոյթ մը հայ գրականութեան տաճարին մատուցուած:

Այդ օրը բեմին աջ կողմը կանգնած էր փոքրիկ սպասեանդան մը, ուր ծաղկեայ գոյն քնարներու մէջտեղը կը ծփար Մեծարենցի կիսանդրի պատկերը շրջանակուած, որուն վրայ կը պլպլար լայնափոր կերոնի մը բոցը, ճերմակ մեխակներէ եւ նուրիկներէ կազմուած ծաղկեփունջի մը կողքին: Երկու ժամ տեւող այդ հանդիսութիւնը (բայց Պոլսեցիները վարժըւած են առանց ճիգ հանելու հետեւիլ նման երկարապատում ցոյցերու), 19 հերոս աղջիկներ, պարզունակ, անպաճոյճ, իրենց վարժարանի համազգեստով միայն «զարդարուած», յաջորդաբար ներկայացուցին Մեծարենցի կեանքն ու արուեստը եւ արտասանեցին 25 քերթուած անոր ստեղծագործութենէն:

Այդ օրուընէ ի վեր որքա՜ն ջուր սահեցան 35 տարիներ ... Անոնցմէ շատեր անտարակոյս «օրհորդութեան» ասպարէզը ընդգրկեցին մեր վարժարաններուն մէջ, շատերն ալ արդէն թոռնիկներու տէր: Անոնց անուններուն յիշատակութիւնը աշխարհի վրայ ցրիւ եկած խաւեանցիներու երեւակայութեան երանաշրջնորհ թեւեր տալու կրնայ ծառայել: Նախակէս յիշուած Զուարթ Փօլատեանը, այժմ Պոմէրն, երբեմն կ'երեւայ Մամուլի մէջ, մանաւանդ երբ նախկին խաւեանցիներ շրջին Ամերիկա:

Անհատակ Մեծարենցով հալումաշ աղջիկներուն անունները. — Մելինէ Տէմիրճեան, Մեռի Ցակոբեան, Լուիզ Էրմէն, Անայիս Քաջ, Նազիկ Քէլլէճեան, Սեդա Շիշլեան, Լօժէնի Մինասեան, Նուարդ Գալայճեան, Ալիս Գալայճեան, Իսքուհի Կէօզօղլու, Այտա Պէրպէրեան, Գեղուհի Ճէօհէրեան, Աստղիկ Ալպաք, Արեգնազ Տանաճը, Վարդուհի Տիւտիւքճեան, Մաթիլտ Պէտրիք, Սիլվա Դաւիթեան, Սիլվա Սրվանեան եւ Անահիտ Շիրինեան:

Մելամաղձութեան սպառիչ մարդին մէջ կարծես իրարու հետ մրցումի եկած խաւեանի աղջիկներուն վայրումները կը փոխանցուէին ինքնաբերաբար սրահի բոլոր հանդիսականներուն: Անոնցմէ մէկը՝ աղաչական շունչով կը կրկնէր հռչակաւոր «Հիւղ»ին Բլլայները:

Ա՜հ, բլլայի՛, բլլայի՛,
Դաշտի ճամբու մը վըրան,
Կամ ստորոտը լեռան
Ուղեւորին ժամանման
Ըսպասող հի՜ւղն բլլայի:

Մեծարենց իր «Իրիկունը» տաղին մէջ տասնեւհինգ անգամ դրած է.

Սա իրի՜կունն բլլայի ես,

Եւ դիւրութեամբ կարելի է երեւակայել, տառապալից շունչով արձակուած այս կրկնութիւնները, սա՜ղ, թօներու ոչ մեծ տարբերութեամբ, որքա՜ն կը ճնշէին ընդհանուր մթնոլորտին վրայ:

Ուրիշ աղջիկ մը պաղատագին կը խօսակցէր Հովին հետ, հիւծախտաւոր բանաստեղծին դերին մէջ մտնելով.

Նէրս խուժէ՛ ուժգին, նէրս
պատուհանէս,
Ու լեցո՛ւր խցիկըս...
Համբոյրիդ գիշե՛ր, պատուհանս է
բաց...

Դեռ ուրիշ մըն ալ լալագին ձայնով մը.

Ապրիմ — մեռնիմ մը ձեռքըս՝ նորէն
դաշտերն ես ինկայ
Ու տանջանքներս գրկած՝ լացի
մարմինդ բսպիտակ...

Առաջին յետ պատերազմեան տարիներուն, Յ. Օշական ցնծագին նուիրումով մը «իրաւ» բանաստեղծ Մեծարենցի ստեղծագործած խորհրդապաշտութիւնը վերլուծելու եւ մեծարելու կը տենչար, մանաւանդ անոր յօրինած եւ մեր մատենագրութենէն (Նարեկացի) լոյս աշխարհ բերած բառերուն եւ անոնցմէ ածանցուած գոյական — ածականներուն մեկնաբանութեանց վրայ ծանրանալով: Իսկ այդ օրերուն, «դասականութեամբ» սնած գրագէտներ չէին կրնար մարսել նման յանդգնութիւն մը: Այդ դէպքէն քառասուն տարի ետք ալ, Մարսէյլի մէջ, առիթով մը, Ենովք Արմէն, առասպելական հակառակորդը նորաբողբոջ խորհրդապաշտ դպրոցին, իր զայրոյթը ինծի թափեց.

— Կեդրոնականի մէջ, գրականութեան պահերուն, Յակոբ Օշական, ամէն ինչ մէկդի շպրտած՝ հայկական բանաստեղծութիւնը Մեծարենցի ոտնահարները՛ վր կը դասաւանդէր տղոց...

Այդ օրերէն ի վեր, Պոլսոյ յետագայ ուսուցիչներ, Մկրտիչ Հաճեան, Եդուարդ Սիմքէշեան ու դեռ շատեր, հետեւորդները վարպետին, հանդիսացան Մեծարենցի համճարին տարածիչները: Միայն մէկ քանի բառեր արտաբերենք վաղամեռիկ քերթողի բառացանկէն.

Ոսկեկրակ, պակացում, մարմաշ, մեղեսիկ, սիրաջեր, դաբիր, բամբիշ, շափիւղայ, շերամ, բիլ, աղնտել, խարշափ, յամել, կեղերջ, դարսուղի, թուրինջ, շամբուշ, սուտակ, սգատամուկ, փաղփիլ, խարակ, յակուրջի, արհաւռ, կոթուն, սիկ, լօռածամ...

Արդարեւ, երբ մեր գրականութեան պարծանք՝ քսան տարեկան Մեծարենցի բառացանկն ու ոճը նկատի առնենք, անկարելի է հպարտանքով եւ յուզումով չերեւակայել 1900-ի տարիներուն Կեդրոնական վարժարանի մէջ դասաւանդուած հայերէնի գերազանցութիւնն ու ճոխութիւնը:

Եւ 1958-ի խաւեանի մեր դիւրագգած աղջիկներն ալ, այլեւս խորապէս գիտակից իրենց հաղորդուած բանաստեղծի լեզուին բոլոր նրբութեանց՝ ջանք չխնայեցին հանդիսականներուն դանոնք զգացնել տալ առանց դոյզն սայթաքումի:

Սակայն, հազա՜ր ափսոս, պատահեցաւ անխուսափելին: Եւ որպէսզի մեր ընթերցողներուն դժբախտ տեսարանը լաւ ըմբռնուի, անհրաժեշտ է զայն բնութագրել ներկայացնել: Սրահին առաջին կարգի ձախ կողմը տեղ գրաւած էին, Մխիթարեան հայրեր՝ Անտոն Ճիվանեան, Պետրոս Գավուքեան, Գարեգին Ծ. Վրդ. Գազանճեան, ինքս, Եդուարդ Սիմքէշեան, Օր. Հերմինէ Գալուստեան, Կարպիս Ղազարեան եւ Տոքթ. Զաքար Դարիկեր:

Արտասանող աղջիկներէն մէկը, ա՜խ անունը չեմ յիշեր, հոգիով սրտով վերացած տարբեր երկնակամարի մը տակ, յանկարծ լռեց եւ աչքերը աջ ու ձախ պտըտցնելով՝ կը փորձէր իր կորսուած թելը գտնել: Իսկոյն ճիշդ քովս նստող Պր. Սիմքէշեանը՝ արձակուած կարթի մը արագութեամբ՝ վարէն բեմ նետեց մոռցուած քառեակին սկիզբին երկու բառերը եւ մեր խաւեանցի աղջիկն ալ վարպետօրէն զանոնք խլելուն պէս, իր ճամբան շարունակեց եւ հասաւ փրկութեան քարափը առանց վարանելու: Նման աղատարար լասոյի ճարպիկ առաքումը պէտք մոլորեալ նաւաստին վայել էր միայն Պոլսահայութեան հռչակաւոր հանդրադիտակին՝ Եդուարդ Սիմքէշեան:

Երեւոյթը փրկուած էր եւ ամենայն ինչ կատարեալ: Բայց հաւաքոյթի վերջաւորութեան, որուն ես ալ յետին մասնակցողը եղած էի, երբ ոտքի կեցած խմբակներ դեռ չէին ուզեր սրահէն հեռանալ, ականջիս հասաւ երկու տիկիններու միջեւ եղած խօսակցութիւն մը. մէկը կ'ըսէր միւսին.

— Նկատեցի՞ր թէ ինչպիսի արագութեամբ Պր. Պօղոսեանը վարէն օգնութեան գնաց շուարած աղջկան:

Պահ մը մտածեցի միջամտել, ճշմարտութիւնը երեւան բերելու համար: Սակայն դժուար թէ անոնք համոզուէին, միջամտութիւնս վերագրելով «համեստութիւն»: Ժողովրդական առածի մը համաձայն՝ «Աւելի լաւ է մէկուն աչքը ելլէ, քան՝ անունը»: Հասարակաց կարծիք ըսուած երեւոյթ մը կայ որ մարդիկ իրենց փափաքին համեմատ կ'ուզեն տեսնել իրերը եւ իրենց ցանկացածին պէս կը յօրինեն զանոնք, նախապատուութիւնը տալով միայն իրենց համակրական զգացումներուն:

Նմանատիպ երկու յատկանշական օրինակներ դիպած անցած են Մարսէյլի մէջ, յետ պատերազմեան տարիներուն: Երեք յարանուանութեանց կողմէ կազմակերպուած համազգային ձեռնարկութեան մը առթիւ, Վառիէթէ թատրոնին մէջ, կիրակի առաւօտ մը, խուռն ամբոխի մը առջեւ երբ կանչուեցայ արտասանելու, կարդին վերնագիրը տուի, «Տաղ ձօնուած մեռեալներին», բայց անկարելի եղաւ յիշել հեղինակին անունը՝ Եղիշէ Չարենց: Աչքերս ուղղուած ամբոխին՝ կը սպասեմ որ այդ երկու «անիծեալ» բառերը գան յիշողութեանս, սակայն ի զուր: Որքան ալ փնտռեմ, անկարելի է: Ուստի կը ձգեմ բեմը, կ'երթամ քուլիս, ուր աթոռի մը վրայ ձգած էի բնագիրը: Անունը տեսայ, վերադարձայ բեմ, կրկնեցի վերնագիրը, յիշեցի հեղինակը եւ ամէն ինչ լաւ ընթացաւ:

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան, Տիկին Հայկանոյշ Շեխիկեան, անվերապահ համակիր մը, կը մօտենայ ինծի եւ իր զարմանքը զսպել չկարենալով կ'ըսէ.

— Աղէկ ըրիր, տղա՛ս, ժողովուրդին ադմուկը լռեցնելու համար, ներս գացիր եւ լռութիւնը տիրելէ ետք վերադարձար բեմ:

Ի՞նչպէս կարելի էր Տիկին Շեխիկեանին իրականութիւնը պարզել: Նախ դըժուար թէ հաւատար, յետոյ իր համոզումն էր այդ. վերջացաւ...

Ուրիշ օր մըն ալ, Պօմոնի մէջ, փրոֆէսէօր Խայիկեանի նախագահութեան տակ, Վարդանանցի տօնակատարութեան առթիւ, ես ալ բեմ կանչուեցայ ընթրութիւնս արտասանելու համար: Երկու տուն ըսելէ ետք, յանկարծ թելս փրթաւ եւ լուռ կը նայիմ ունկնդիրներուն: Ստիպուեցայ քուլիս երթալ, գտնել մոռցած բառերս, վերադառնալ բեմ եւ շարունակել ու աւարտել:

Այստեղ ալ, հաւաքոյթի վերջաւորութեան, կը լսեմ Տիկին Պանտիկեանը որ իր շուրջ հաւաքուած խմբակին կ'ըսէր.

— Տեսա՞ք, Սարգիսը այնքան յուզուած էր որ ստիպուեցաւ ետեւ երթալ, արցունքները սրբել եւ յետոյ բեմ վերադառնալ...

Ժողովրդական այս զոյգ ինքնաբուխ մեկնաբանութեանց ի՞նչպէս կարելի է ընդդիմախօսել: Անոնց մէջ տեսակ մը բարումնակէտ Փոլքլոր կայ, խոր զգայնութեան մը աղբիւրէն ժայթքող:

Բայց մենք ալ սայթաքելու ճամբան չբռնենք: Ցաջորդով կրկին վերադառնալու եմ Պոլիս, այս անգամ ալ, Պոլսահայութեան անսպառ զուրգուրանքին եւ հպարտութեան արժանի հաստատութեան մը պէտ թաւ յարկին տակ, այսինքն Եսայեանի Ազգային հիւանդանոցը:

ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Փարիզ
Յուլիս 22, 1993

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԵՔ ԾԱՆՕԹՈՎ ԱՆՀԱՒԱՍԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպայի միութեան մը ներկայ ջանքերուն մէջ, թերեւս համախոհութեան միակ կէտ մը միայն կայ. ան կը վերաբերի գաղթականներու խնդիրին: Տասներկու երկիրներուն նախարարները Քոփէնհակի մէջ որոշեցին ամրափակ բերդի մը վերածել եւրոպական դղեակը, ճիշդ այնպէս, ինչպէս մարդ դուռ ու պատուհան կը գոցէ փոթորիկի մը անցքին սպասելով: Խնդիրը հոն է որ առով հանդերձ տեղատարափը կը շարունակուի:

Միլանոյի «Քոռիէրէ Տէլլա Սէրա« թերթին մէջ աշխատակիցը անդրադառնալով վտանգին պատճառած խուճապին, ուշացած կը նկատէ Եւրոպայի հանրութիւնը: Ան կը գրէ թէ նախապէս մտածել պէտք էր այս մասին. այդպէս չեղաւ: Նախ ակնարկուեցաւ Պատմութեան վախճանին, յետոյ Արեւմուտքին 70-ամեայ թշնամիին անհետացման մասին խօսուեցաւ, նաեւ մահմետականութեան ներկայացուցած սպառնալիքին որ լաիք ընկերութիւններու գլխուն որպէս փորձանք կըրնար պայթիլ համայնավարութենէն ետքը:

Իրականութեան մէջ սպառնականը ոչ թէ կրօնական է, այլ ... թուային: Երեք թիւերով կը բացատրուի ամէն բան. դիւրին է զանոնք միտք պահել. 10, 70 եւ 90: Մենք, Ներառեալ Միացեալ — Նահանգները եւ Ճափոնը, կը ներկայացնենք ամբողջ մարդկութեան 10%-ը, կը սպառենք երկրագունդի բարիքներուն 70%-ը եւ կ'արտադրենք 90%-ը այն ապականութեան որ ամէն օր քիչ մը աւելի կը տիրէ երկինքին, հողին եւ ծովերուն:

Ինչպէս կը տեսնուի, Արեւմուտքին թշնամին Ալլահը չէ, այլ թուաբանական պարզ հաշիւ մը: Ու թիւերու դէմ, անօգուտ բան է չարժման մղել կրօնքները: Ու երբ առիկա կ'ընենք ու յետոյ շարժման անցնողը թիւերը կ'ըլլան խուժելով մեր դուռներուն փոթորիկին սարսափածներու նման կ'ամփոփուինք մեր բոյներուն մէջ, սպասելով որ մրրիկը անցնի:

Սակայն, խնդիրը օդերեւութաբանական երեւոյթի մը չի վերաբերիր ու այս մրրիկը շուտով պիտի չանցնի: Թերեւս ընելիք ուրիշ բան ալ մնացած չէ, բայց վստահօրէն, լաւագոյն լուծումը գտնըւած չէ: Կարելի է թոյլատրել որ դռները փակուին ու ամէն դուռը զարնող նեղ չառնուի, սակայն առոր փոխարէն պէտք է երաշխաւորուի դուրսէն եկողին ապահովութիւնը ու ան իր ձգածէն աւելի գէշ դժոխք մը չգտնէ նոր երկրի մը մէջ:

Տասներկուքներու որոշումը ընդունելի է եթէ սահմաններու քննութեան գուգահեռ, ներքին ամէն կարգի բռնութիւններու վրայ եւս կարելի ըլլայ հակակշիռ հաստատել: Իր տանիքին տակ ամփոփուելու, դուռ ու պատուհան փակելու արարքը իրաց ներկայ կացութեան մէջ, կրնայ անխուսափելի քայլ մը նկատուիլ սակայն փակուած տունը ծուղակի մը եթէ վերածուի, առիկա խեղկական ու վճռական ձախողութիւն մը կ'ըլլայ: Ո՛չ լաիք մտածողութեան, ոչ ալ քրիստոնէութեան ձախողութիւնը, այլ ուղղակի քաղաքակրթութեան:

ՔԱՂՀԱՆ

ՇԱՐԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՊԱՏՈՒՒԵՑԱՒ ՉԻԼԻԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Յուլիս 6-ին, Սանթիակոյի Սան Քրիսթոպալ Շերըթոն պանդոկի մէջ, տեղւոյն փոքրաթիւ հայ գաղութը, մամուլի ասուլիս մը եւ ապա քոքթէյլ մը կազմակերպեց ի պատիւ Հայաստանի կառավարութեան շրջուն դեսպան՝ Շարլ Ազնաւուրի որ ներկայ կը գտնուէր Սանթիակօ համերգ տալու համար:

Զինքը ներկայացուց գաղութին ատենապետը՝ Ժագ Գարախանեան, որուն կողքին կը գտնուէր Չիլիի հայ գաղութի նահապետ 90 տարեկան Պր. Անդրանիկ Տալոյեանը: Ներկայ էին հեռատեսիլի, ձայնասփիւռի եւ մամուլի ներկայացուցիչներ, որոնք լայն արձագանգ տուին այս ձեռնարկին:

Շարլ Ազնաւուր ֆրանսերէն արտայայտուեցաւ: Ներկայ էր նաեւ Ֆրանսայի հիւպատոսը:

Նոյն իրիկուն, ժամը 9-ին, Ազնաւուր ելոյթ ունեցաւ հեռատեսիլի թիւ 13 կայանէն:

ՄԻՀՐԱՆ ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՇՐՋԱՊՏՈՅՏ

ԱՐԾԿԷ

Վանայ լճին հիւսիսային ափին, Մեծ Հայքի Տուրուբերան նահանգի Բզնունիք գաւառին մէջ կը գտնուի Արծկէ աւանը, որ յետագային վերածուած է քաղաքի։

Ուրարտական արձանագրութիւններուն մէջ անիկա կը յիշատակուի Զիուկունի անունով։ Ե. դարուն, Մովսէս Խորենացի եւ Ղազար Փարպեցի Արծկէն յիշատակած են իբրեւ գիւղ։

Է. դարու երկրորդ կիսուն, Արաբները արշաւած եւ գրաւած են Արծկէն եւ քաղաքը անուանած՝ Դատ ալ-Ջաուզ, որմէ ալ յառաջացած է Արծկէի այժմու անունը՝ Ալջավազ։

885-ին, Արծկէն մտաւ Բագրատունեաց թագաւորութեան կազմին մէջ, բարգաւաճեցաւ, վերածուեցաւ քաղաքի եւ ունեցաւ իր բերդը։

Մինչեւ 1639, Արծկէն նուաճեցին բազմաթիւ ժողովուրդներ, աւերեցին ու կողոպտեցին քաղաքը եւ նեղեցին անոր բնակիչները, որոնք միշտ ալ ապաստան կը գտնէին «ամրակառոյց եւ ապահով» բերդին մէջ։

1639-ին, Թուրք-պարսկական պայմանագիրով, Արծկէն ենթարկուեցաւ Թուրքիոյ։ Մինչեւ ԺԹ. դարուն կէսերը, քաղաքին կը տիրէին քիւրտ բէկեր, որոնք յաճախ կը պատերազմէին կեդրոնական իշխանութեան դէմ։ Այդ պատերազմներուն ընթացքին կը տուժէին եւ լուռ կը տառապէին Արծկէի բնակիչները, որոնց թիւը աստիճանաբար կը նուազէր։

ԺԹ. դարու սկիզբը, Արծկէի մէջ կ'ապրէր 500 տուն բնակիչ։ Արծկէի Հայերը ծանր զրկանքներ կրած են 1895-1896-ի ջարդերու ժամանակ։ 20-րդ դարու սկիզբը Արծկէն ունէր ընդամէնը 2457 բնակիչ, որոնց 1138-ը՝ Հայեր, մնացածը՝ Քիւրտեր, Թուրքեր եւ Հրեաներ։

Արծկեցիք կը զբաղէին երկրագործութեամբ, անասնապահութեամբ եւ արհեստներով, մաս մըն ալ՝ առեւտուրով։ Հայերը ունէին երկու եկեղեցի՝ Սուրբ Աստուածածին եւ Սուրբ Սարգիս։ Քաղաքին հիւսիսը, Սիփան լերան լանջին կը գտնուէր Երաշխաւոր (Սքանչելագործ) անունով նշանաւոր վանքը։

Արծկէի մէջ պահպանուած են հին քաղաքերդի աւերակները՝ մինչեւ ծովեզրը երկարող կիսականգուն պարիսպներով։ Մեծ Եղեռնի ժամանակ, Արծկէի հայութեան մեծամասնութիւնը նահատակուեցաւ։ Վերապրողները անցան Արեւելեան Հայաստան։

Արծկէն հանդիսացած է հայ գրչութեան կարեւոր կեդրոն։ Գրչական կեանքը Արծկէի մէջ աշխուժացած է ԺԴ. դարուն. 1300-ական թուականներէն հասած են բազմաթիւ ձեռագիրներ։ Գրչութեան մարզին մէջ ծանօթ անուններ են Գրիգոր Արծկեցի Գանձասացը եւ Վարդան Ծաղկողը։

**

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾԿԵՑԻ

ԺԵ. դարու տաղերգու եւ վարդապետ Գրիգոր Արծկեցիի ծննդեան եւ մահուան թուականները անծանօթ են։ Գրած է գանձեր եւ տաղեր։ Լաւագոյն տաղն է «Մեղեդի Ապաշխարութեան», գրուած՝ Ներսէս Շնորհալիի «Ողբերգութիւն անձին զղջացելոյ» տաղին ոճով։ Ուշագրաւ է նաեւ Գրիգոր Լուսաւորիչի նուիրուած տաղը։

Քաղեց՝
Շ. ՄԱԻՒՍԱՑԱԼԵԱՆ

«Ազդակ»

ԴՈՂԱԻԹԷ ԴՈՂԱՒԹ

ԳԱԼԱՄԸՇ ՄԱՐԻՆԱ (Պոլիս) բացօթեայ դաշտին վրայ Սայաթ Նովա երգչախումբը յաջող համերգ մը տուած է, Յուլիս 16-ին, զուտ հայկական երգացանկով մը, Պոլսոյ Պատմութեան ու Մշակոյթի խրախճանքի փառատօնի շրջագծին մէջ։ Ցայտագրին մաս կազմած են Գրիգոր Սինի, Սայաթ Նովա, Արա Պարթեւեան, Խոկար Յովհաննիսեան, Բարսեղ Կանաչեան եւայլն։

**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, աւելի քան 100 ազգայիններու ներկայութեան, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Գանատայի Շրջանային վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Լիբանանի Մոնրէալի հիւպատոսարանին, մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Յուլիս 18-ին ի պատիւ Մանուկ Ալեմեանի (Ֆոթօ Մանուկ)։ Այս առթիւ, մեծարեալը պարգեւատրուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մեսրոպ Մաշտոց եւ Լիբանանի իշխանութեանց մայրիներու զոյգ շքանշաններով։ Երեկոյթին, բազմաթիւ խօսք առնողներ եղած են եւ սահիկներու միջոցաւ ցուցադրուած են Ալեմեանի գործունէութենէն դրուագներ։ Կարդացուած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կոնդակը։

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ՎԱՔԼԱՒ ՀԱՒԷԼ
ԵՐԿՐԻՆ ԱՆՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Ինչպէս կը հաղորդէ «Սընտէյ Թայմզ»ի լրագրող մը, նախագահ Հաւէլ մղուած է անուն մը փնտռելու իր երկրին որ ներկայիս կը կոչուի «Չեխական Հանրապետութիւն»։ Ան այն նկատումն ունի որ «հանրապետութիւն» անուանումը ապարդիւն է համայնավար վարչակարգերուն օրով։ Պէտք է գտնել աւանդական անուն մը որ պատմական հնչողութիւն ունենայ, ինչպէս դրացի Աւստրիան, Հունգարիան, կամ Սերպիան։ Թերթը փորձելով օգնել չեխ նախագահին, դիմած է ընթերցողներու երեւակայութեան, խնդրելով որ իրենց առաջարկները բացիկով մը ղրկեն խմբագրութեան որ պիտի փոխանցէ նախագահ Հաւէլի։

**

ՍԵՐՊԻԱ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ
ՄՏԱՒՈՐ ՈՒԺԷՆ

1991-էն ի վեր 35 տարեկանէն վար շուրջ 200 հազար հոգի մեկնած են Սերպիայէն ու Մոնթենեկրոյէն. անոնց մեծ մասը ուսանողներ էին կամ վկայուածներ։ «Ինչո՞ւ հոս մնալ, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը. եթէ նոյնիսկ խաղաղութիւնը վերահաստատուի, տնտեսական կացութիւնը այնքան աղէտալի պիտի ըլլայ որ յառաջիկայ քսան տարուան համար...»։ «Միայն ազգայնականներն են ու բացառիկ քաջութեան տէր քանի մը մտաւորականներ որոնք մնացին տեղւոյն վրայ» կ'ըսէ ընկերաբան մը որ կը նախատեսէ 10 հազար երիտասարդ վկայեալներու արտագաղթը, մինչեւ տարեվերջ։

ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ — ՓԱՐԻԶ

ՎԱՒԵՐԱԳԻՐ՝
ՀԱՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

Բարեկամութեան եւ բարի կամքի միջազգային Միութիւնը ՄԱԿ-ի մօտ Հայաստանի լիազօր դեսպան Ալեքսանդր Արզումանեանին շնորհած է երաշխաւորութեան եւ ճանաչման վաւերագիր։ 1978-ին հիմնուած այս կազմակերպութիւնը ի շարս շատ մը այլ դեսպաններու, նման պարգեւ շնորհած էր նաեւ ՄԱԿ-ի նախկին ընդհ. քարտուղար Փ. տէ Քուէյարի։

**

«ՊՈՂԻԿՏՈՍ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Քրիստոնէութեան Հայերու կողմէ իբրեւ պետական կրօնք ընդունման 1700-ամեակին առթիւ Երեւանի Սպենդիարեան Թատրոնին մէջ Յուլիս 18-ին տեղի ունեցած է Տոնիցեթթիի «Պողիկտոս» օփերայի անդրանիկ ներկայացումը։ Պողիկտոս այն հայ իշխանն է որ եղած էր քրիստոնէութեան ընդունման առաջին ջահակիրներէն եւ այդ պատճառով ալ մահուան դատապարտուած։ Ներկայացման բեմադրութիւնը կատարած է Տիգրան Լեւոնեան, ղեկավարութիւնը՝ Օհան Դուրեան, գլխաւոր դերերը ստանձնած են Յասմիկ Հացագործեան, Ռազմիկ Պապիկեան։

**

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ
ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ

Կառավարական կարգադրութեամբ, Հայաստանի տարբեր շրջաններու 8 եկեղեցիներ որոնք կը գտնուէին յուշարձաններու պահպանութեան պետական վարչութեան տնօրինութեան տակ, յանձնուած են Էջմիածնի կաթողիկոսարանին։

Հայաստանեան ԺՊԻՏ

Յայտնի է, որ Թոլսթոյի զաւակները գրում էին եւ շատ էին ուզում իրենց հօր նման մեծ գործեր ստեղծել։ Բայց նրանցից ոչ մէկը չկիսեց հօր փառքը։ Երբ մի անգամ Թոլսթոյի կնոջը հարցրին, թէ ինչո՞ւ իր երեխաներից ոչ մէկը հօր նման հռչակաւոր գրող չդարձաւ, կինը պատասխանեց.

- Բնութիւնը մեծ աշխատանք թափեց Թոլսթոյի ստեղծման գործում, իսկ նրա որդիների ժամանակ, հանգստանում էր։

**

Նայելով ճաղատ գլուխակցին, մի երեխայ ասում է.

- Քեռի, ինչքա՛ն շատ դէմք ունես։

ՆԱԽՆԵԱՑ ՈՏՆԱՀԵՏՔԵՐՈՎ

(Ուղեգրութիւն վան կատարած ուխտագնացութեան մասին)

ՓՐՈՖ. ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՐԾՈՒԱԲՈՅՆՈՒՄ

Օգտագործուող ջուրը չհաւանեցինք։ Ասին ջրամատակարարման այդ գիծը նոր է, որովհետեւ խաթարուել է քաղաքի քաղաքային ջրամատակարարման հին համակարգը, որը յայտնի էր Թաղերում եղած իր սառնորակ աղբիւրներով։

Քաղաքում գործում են բաւականաչափ յարմարաւէտ 4 հիւրանոցներ, հինգերորդը գտնւում էր կառուցման ընթացքում։

Վերջին տասնամեակներին դէպի Արեւելեան Անատոլիա աւելացող զբօսաշրջիկների հոսքը (յատկապէս Վանի ուրարտական հնութիւններին ու Աղթամարի տաճարին ծանօթանալու համար), թելադրել է տեղական իշխանութիւններին խրախուսել մասնաւոր նախաձեռնողների ներդրումները տուրիստներին սպասարկող հիմնարկների ստեղծման ու դրանց մակարդակը տարէց-տարի բարձրացնելու ուղղութեամբ։

Քաղաքում կան բաւականին թւով վարչա-հասարակական շէնքեր՝ մարզպաշտ (որը տեղաւորւում է նախկին Շամիրամաթաղում), փոստ-հեռագրատուն, կենտրոնական դրամատուն, թանգարան, հիւանդանոցային մի ընդարձակ համալիր։ Երկաթուղային կայարանը եւ օդանաւակայանը գտնւում են քաղաքի արեւմտեան արուարձաններում, առաջինը հիւսիսային, երկրորդը հարաւային կողմերին։

Այժմեան Վանի վարչական շէնքերից իր ծաւալով ու ճարտարապետութեամբ առաւել ներկայանալին զաւառապետարանի շէնքն է։ Այն գտնւում է մեր հիւրանոցից ոչ հեռու, մի ընդարձակ հրապարակի եռնամասում, իսկ առջեւում, մայրուղուն մօտ, պատուանդանի վրայ տեղադրուած է Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի (Աթաթիւրքի) պրոնզաձոյլ արձանը։

Նոր Վանի տարածքի տարբեր մասերում, իրարից ոչ հեռու, իրենց հարուստ ծաւալաձեւերով վեր են խոյանում երեք գեղեցիկ մզկիթներ, որոնցում յաջող փորձ է կատարուած նորովի վերարտադրել իրենց ազգային ճարտարապետութեան աւանդոյթները։ Դրանցից մէկի (որին կից է քաղաքային շուկան), ամբողջ առաջին յարկում տեղաւորուած են խանութներ։ Դրանցում կատարուող աշխոյժ առեւտուրը երբեւէ չի խանգարում վերեւի ընդարձակ աղօթասրահում իրենց կրօնական արարողութիւնն ունենալուն։

Ինչպէս տեղեկացանք, Վանն ունի շուրջ 175 հազար բնակիչ, այսինքն 4-5 անգամ աւելի քան մինչեւ 1915 թ.։ Բնակիչները հիմնականում Քրտեր են ու Թուրքեր, առաջինների գերակշռութեամբ (ինչպէս ամբողջ պատմական Վասպուրականի գաւառում)։ Հատ ու կենտ Հայեր էին մնացել, ասին, որ վերջին Հայը վախճանուել է անցած տարի։

Մի քանի խօսք տրանսպորտային կապերի մասին։ Հարաւային կողմից դէպի խճուղային մայրուղիները երկու ելք կայ, մէկը դէպի Մուշ-Պիթլիս, միւսը՝ Քեաւաշեհիր եւ Խոշաբ։ Քաղաքի բնակչութիւնը ապահովուած է նաեւ ծովային եւ երկաթուղային (Աւանցի միջոցով) ու օդային տրանսպորտային կապերով։

Այո, իրօք այս նոր Վանը նախկինը չէ, շրջելով նրա փողոցներով մի տեսակ յուսախաբութեամբ համակուեցի։ Ինչ կ'ուզենայի տեսնել, առայժմ չեմ հանդիպում, իսկ տեսածս մի տեսակ խորթ է թւում, օտար, հոգուս անհարազատ։ Բայց ինչ արած, եղածին ուզենք-չուզենք պիտի հաշտուենք։ Անցել է եօթ եւ կէս տասնամեակ։ Կեանքի առաջընթացը ամէնուրեք եւ այստեղ իր թելադրանքն է անում, փոփոխութիւններ առաջացնում։ Չէ՞ որ ժամանակին Երեւանի կենտրոնական մասում, համատարած այգիներով պատած քաղաքատարածութեան վրայ մի նոր ու հոյակապ մայրաքաղաք կառուցապատեցինք, երբեմն զոհաբերելով նրա նոյնիսկ արժէքաւոր կրօնական եւ քաղաքացիական յուշարձանները։

Այդ մտորումներով կարծես փոքր-ինչ մխիթարուած շարունակում եմ քայլել Վանի փողոցներով, դիտել ու լուսանկարել։ Առանձնապէս հրապուրուած եմ խանութներով, որոնք լի են ամէն տեսակ (ուտեստեղէն, հագուստեղէն, կօշկեղէն, կենցաղային եւ այլ) բարձրորակ ապրանքներով, ինչը ցաւօք այլեւս մեզանում չկայ։ Տասնամեակներ շարունակ ողեշնչուած մեր սին գաղափարներով, կրեցինք ամէն տեսակ զրկանքներ, դառը դատեցինք, դատարկ նստեցինք։ Իսկ մեր սխալ պատկերացմամբ յետամնաց Թուրքիայում ահա այսպիսի առատութիւն ենք տեսնում։

Շատ բան տեսայ այսօր, բայց լիովին չգոհացայ, որովհետեւ չկարողացայ լինել հին Վանի Թաղերում, գտնել Զաղլիփողանում մեր պապական Տէր-Արթնենց տունը։ Բարեբախտաբար անսպասելիօրէն մեր ցանկութիւնն իրականացնելու հնարաւորութիւնը ստեղծուեց։ Ճաշից յետոյ, երեկոյեան, երբ օրուայ ընթացքում երկարատեւ դեգերելուց յետոյ հիւրանոցի համարումս խորը քուն էի մտել, դուռս թակեցին եւ ինձ հրաւիրեցին ներքեւ, հիւրանոցի նախասրահ։ Հրաւիրողը արարատցի Թուրքախօս ժորէս Մկրտչեանն էր։ Ասեց, որ ծանօթացել է նախասրահում գտնուող երկու Թուրքերի, որոնք ընդառաջելով մեր ցանկութեանը, սիրայօժար յանձն են առնում մեզ ուղեկցել դեռեւս անփոփոխ մնացած Վանի հին Թաղերն այցելելու համար։ Միջին տարիքի այդ Թուրքերից մէկը, Քէնանը, շինարար է, նոր հիւրանոցի կառուցողը, իսկ նրա ընկերը՝ Եաշարը հայկական ծագում ունի (ասաց, որ տատը Հայ է եղել, Մկրտչեանների տոհմից)։ Ընկերներս ինձ ներկայացնելիս, յայտնեցին, որ Վանում եմ ծնուած եւ 76 տարի առաջ այստեղից ստիպուած եմ եղել մեկնել։ Մեր միջեւ կայացած ջերմ զրուցից յետոյ, Քէնանը խոստացաւ յաջորդ առաւօտեան շուտ գալ հիւրանոց եւ իր աւտոմեքենայով տանել մեզ հետաքրքրող տեղերը։ Խոստացան նաեւ մեզ օգնել տաւուխ ձուկ ճարել, որպէսզի վերադարձին հետներս տանենք։

(Շար. 5)

(Շար. Ա. էջէն)

հրդեհներէ 1308–ին եւ 1360–ին, վերաշինուած է 16 եւ 17–րդ դարերուն: «Հռոմի եւ ամբողջ աշխարհի Մայր տաճարն է», Ս. Պետրոսն ըլլալով կաթողիկէ Եկեղեցւոյ կեդրոնավայրը:

Պատմական մեծ կարեւորութիւն ունի նաեւ Քոլլէժի կողքին գտնուող Սէն-Ժորժ տը Վելապրը, Գափիթոլին եւ Տիբերիսի միջեւ: Մեծ վնասներ կրած է:

Միլանոյի մէջ ալ, արդիական արուեստի տաղաւարը ամբողջովին քանդուած է (վիլլա Ռէալէ) ծագած հրդեհին հետեւանքով:

Պապը եւ Հանրապետութեան Նախագահը, Չորեքշաբթի օր իսկ (Յուլիս 28) փութացած էին Սէն-Ժան տը Լաթրան:

Ամէն պարագայի մէջ, այն հարցումին թէ «ո՞վ շահ ունի սարսափ տարածելու», մաֆիայէն աւելի պատասխանը կը վերաբերի քաղաքական փտած վարչակարգի մը վերջին մնացորդացին, որու անհետացումը որոշ է այլեւս, ընտրական նոր օրէնքին պատճառաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ուժերը նոյն սաստկութեամբ կը շարունակեն յարձակումները Հարաւային Լիբանան: Վարչապետ Ռապին չի ծածկեր իսկ թէ բնակչութիւնները կը մղէ գանգուածային գաղթի մը, որպէսզի անոնք ճնշում բանեցնեն իրենց կառավարութեան վրայ: Լիբանանցիներու համաձայն, գաղթողներու թիւը 360 հազար է: Իսրայէլի նպատակն այն է որ Լիբանանի կառավարութիւնը Սուրիացիներու օժանդակութեամբ պարտադրէ Հէզպոլլահին որ վերջ դնէ հակիսրայէլեան իր գործողութիւններուն:

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱԲԽԱԶ ուժերու միջեւ գոյացած հրադադարը բռնաբարուած է առաջին օրէն իսկ: Ինչպէս միշտ, երկու կողմերը իրարու վրայ կը ձգեն պատասխանատուութիւնը այդ նախաքայլին: Ցարդ, մէկ տարուան կռիւներու մեռեալներու թիւը 1000–է աւելի է:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ խորապէս մտահոգուած կը թուի թուրք ընդդիմադիր կազմակերպութիւններու գործունէութիւններէն Ֆրանսայի եւ առհասարակ Եւրոպայի տարածքին, զանոնք զրգռուած եւ վտանգաւոր նկատելով, նոյնիսկ սպառնալով հակաթուրք ահաբեկչական արարքներու Ֆրանսայի մէջ: Ֆրանսա ապաստան գտած զինուորեալներու հիմնական գործունէութիւնը կը կայանայ նիւթական օգնութիւն հասցնել Թուրքիոյ իրենց մարտիկներուն, շնորհիւ գաղտնի աշխատանոցներու, գործադրկութեան նպաստէն խարդախօրէն օգտուողներու եւ թուրք խանութպանները «տաքէթ»ի ենթարկելու: Յուլիս 8–ին անոնցմէ ինը հոգի այս արարքին համար դատապարտուեցան. եւ Յուլիս 6–ին ալ քիւրտ կազմակերպութեան մը այլ չորս անձեր: Ոչ քրտական, ծայրայեղ ձախ Տեւ Սոլ թուրք կազմակերպութիւնը որ Գերմանիայէն ղեկավարուած է Տուրսուն Գարաթաշի կողմէ, կը նկատուի ամէնէն վրտանգաւորը իր ներքին պառակտումին համար: Յունիս 15-ին Փարիզի Մագակրան փողոցին մէջ ոստիկանութիւնը զէնք մը եւ վիրաւոր մը յայտնաբերած էր, իսկ Յուլիս 8–ին կրակոցներ լսուած էին Սէն Տընի փողոցին անկիւնը, ուր Տեւ Սոլի երեք անդամներ ձերբակալուեցան եւ Յուլիս 15–ին հարցաքննուեցան ոստիկանութեան կողմէ:

ՖՐԱՆՍԻՍ ՊԻԽԻԿԻ յուղարկաւորութեան փութացած էին աւելի քան երկու հազար հոգի, գլխաւորութեամբ նախարարապետ՝ Էտուար Պալատիւրի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 28–ին Փարիզի Մատլէնի Եկեղեցին, ուր լրագրողներու եւ լուսանկարիչներու մուտքը արգիլուած էր: Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը պատարագի միջոցին ողջունած է «շինարարը», «գործատէրը» որ ծառայած է հասարակաց բարիքին: Ողեկոչած է Շառլ Փէկիի տողեր, ընտրուած Տիկին Պիւիկի կողմէ՝ «մահը բան մը չէ, միայն քովի սենեակն անցայ, ... թելը չէ կտրուած»:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935
SIRET : 51027317 A R.C. Paris

Այրի Տիկին Թալիս Շամիկեան եւ զաւակները՝

Անահիտ, Արշալոյս եւ Շուշան Շամիկեան

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՊԱՐԳԵՒ ՇԱՄԻԿԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 28–ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Օգոստոս 2, ժամը 14–ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին

6, Avenue Bourgain

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի ինթէրքոմիւնալ գերեզմանատունը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղիկի նուէրները «Աշխարհ»ին եւ «Arménie-Villages»ին:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տալտալեան եւ զաւակները՝ Ժան-Փիէր եւ Նատիա խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ԱՐԹԻՒՐ ՏԱԼՏԱԼԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 27-ին, 61 տարեկանին:

Թաղումը կը կատարուի Ուրբաթ, Յուլիս 30, ժամը 14·30-ին Պանեօ-Քոմիւնալ գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ. ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանեայց
Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ
Շրջանային Խորհուրդը
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

կը կազմակերպէ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ԹԱԼԱՐ

ԿԻՐԱԿԻ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19

Arménie

Départ chaque Jeudi

PARIS-EREVAN-PARIS

(VOL HEBDOMADAIRE DIRECT)

Franchise de bagage autorisé : 2 valises par personne

Renseignement et inscriptions :

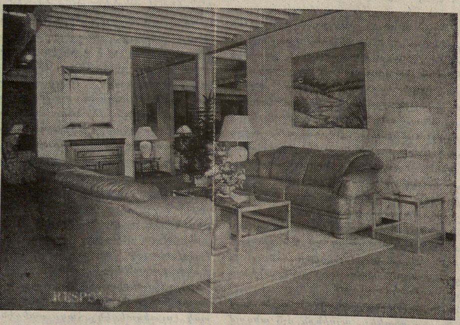
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

31, rue d'Argenteuil	37, rue Hanrabedoutian	48, cours de la Liberté
75001 PARIS	EREVAN 10	69003 LYON
Tél. : 42 61 51 13	Tél. : 52 85 48	Tél. : 78 60 13 66
Fax : 42 61 94 53	Fax : 52 54 48	Fax : 78 60 92 26

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles à 20 km de Marseille tél. : 42. 89. 27. 47

“Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն”

Ի ԹԻՇԱՏԱԿ

Իր աղջկան՝ Նելլի Թիւտարեանի յիշատակին, Տիկին Պ. Սաղաթէլեան 200 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ֆրանսահայութեան վստահուեցաւ նոր կազմուող մը ծրագիրը որ Հայաստանի պիտի հայթայթէ պարբերական կաղ: Առաջին անգամ ըլլալով, Հայաստան պիտի սկսի ձերբազատիլ անցեալէն ժառանգած կազմուղներու ցանցէն ու շրջափակումի պարտադրած զրկանքներէն, որոնք այնքան սուր ճնշեցին անցեալ երկու ձմեռներու ընթացքին:

Իւրաքանչիւրիս պարտականութիւնն է բոլոր կարելիութիւններով նպաստել այս կենսական ծրագիրի իրականացումին:

Ներկայիս կոչ կ'ուղղենք համայն Ֆրանսահայութեան որ իր ամբողջական ու անյապաղ մասնակցութիւնը բերէ՝

որպէսզի այլեւս Հայաստանի մէջ մէկ մանուկ մեռնի ցուրտի պատճառաւ,

որպէսզի հիւանդանոցները կարենան վերստին գործել ու դպրոցները բանան իրենց դռները,

որպէսզի Հայաստանը չդառնայ դուրսի օժանդակութենէն կախեալ երկիր մը:

Այսօր իսկ ձեր նուիրատուութիւնը ղրկեցէք չէքով՝ հետեւեալ հասցէին՝

FONDS ARMENIEN DE FRANCE
Boîte Postale 12
75660 PARIS Cedex 14

կամ դրամատնային փոխանցումով՝

CCP 11. 926 85 C PARIS.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

LE CINEMA ARMENIEN

CENTRE GEORGES POMPIDOU
— SALLE GARANCE —

9 Juin — 18 Octobre

Les représentations ont cessé le 26 Juillet et ne reprendront que le Mercredi 15 Septembre.

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի – նախընտրաբար – հասցէի ատժամեայ փոփոխութիւնը կատարել իրենց քաղին թղթատարի գրասենեակին միջոցաւ, չծանրաբեռնելու համար «Յառաջ»ի վարչութեան աշխատանքը:

Անկարելիութեան պարագային կարելի է անշուշտ, դիմել գրաւոր, թերթիս վարչութեան, մեկնումէ առնուազն 5 – 6 օր առաջ, տալով երկու հասցէները (ընթացիկ եւ նոր) եւ կցել 30 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ Ֆրանսայի համար: Ամրան շրջանի թղթատարական յաւելեալ անկանոնութիւնները պատճառ են, որ արտասահման մեկնողներու հասցէի փոփոխութիւն չկատարուի:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ, ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԿԱՏԱՐՈՒԻՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒ ՈՒՆԵՑՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ:

Շնորհակալութեամբ՝
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի